

CHRONICA
HUSILOR SI A EPISCOPIEI

CU ASEMINEA NUMIRE

DUPRE DOCUMENTELE EPISCOPIEI ȘI ALTE MONUMENTE

ALE TEREI

SCRISA

DE EPISCOPUL DUFAREI - DE - JOSU

MELCHISEDEK.

BUCURESCI

42. TYPOGRAPHIA C. A. ROSETTI, STRADA COLTEA 42.

1869.

CHRONICA
HUSILOR SI A EPISCOPIEI

CU ASEMINEA NUMIRE

DUPRE DOCUMENTELE EPISCOPIEI ȘI ALTE MONUMENTE

ALE TEREI

SCRISA

DE EPISCOFUL DUFAREI - DE - JOSU

MELCHISEDEK.

BUCURESCI

42. TYPOGRAPHIA C. A. ROSETTI, STRADA CÔLTEA 42.

1869.

„Adusu-mi-amî amînte de dîlele cele din începutû, engetat-amû la tôte „lucrurile tèle, la saptele mînelorû tèle amû gînditû. Psalmû 142. 5.

*Spune-voiû vorbele cele din începutû, cîte am auditû şi le-am cuno- „scutû, şi părinţîl nostrîi ne aû povestitû.“ Psalmû 77. 2, 3.

„Să se serie pentru generaţiunea fiitòre, şi poporulû ce se plăzmuesce „va lăuda pre Domnulû,“ Psalmû 101. 18.

„Mulţi scriitorî s'aû nevoitû de aû scrisû rîndulû şi povestea ţerilor, „şi aû lăsatû izvodû pe urmă, şi bune şi rele, se remăe feciorilor şi ne- „poţilor, să le hie cele bune de înveţetură, iar cele rele ca să se pôtă „feri ca să nu se înece anîi celî trecuţî, şi apoi să nu se pôtă „şci ce s'aû lucratû, să se asémene hierelor şi dobitòcelor celor mute şi „fără mînte :

(Vorn. Urechiă. Proeuvent.)

„Nur dann erst, wen die Moldau sich einer aufgeklärtern Regierung, die zur Aufmunterung der Gelehrten aus allen Kräften mitwirkte, zu erfreuen haben wird, nur dann erst dürfte mann . . . zur echten historischen Gewissheit gelangen (A. Wolf. Erster Theil. Seit. 153).

„Numai când Moldova se va bucura de unû guvernămîntû mai lumi- natû, carele să confăptuêscă din tote puterile spre încuragiarea bărbaţi- lorû erudiţî, numai atunci se va putea ajunge la certitudinea istorică.“

PREFAȚĂ.

Ca Locotenentă de Episcopă ală Huşilor, de la începutul anului 1861 până la finele anului 1864, am avută ocasiune să cetescă şi să studieză documentele de deosebită natură, ce posedă această Episcopie de la înfiinţarea ei şi până în timpulă nostru. Am găsită în ele ună mare thesaură de sciinţă istorică, archeologică, filologică, etc. bine conservată într-ună periodă de timpă aproape de 300 ană.

Parte din acelă thesaură o comunică prin această operă naţiunei române; dar tot-o-dată recomăndă zelulă ştiinţifică şi patriotică allă Bărbăţilor de littere şi sciinţă, că acolo a remasă încă mare dosă de cunoscinţi privitoare la Istoria noastră naţională, în toate ramurile ei, politică, religioasă, socială, litterară, etc.

Lipsa de istorii speciale şi detaliate, din care să se vedă modurile în care s'a manifestată activitatea şi viaţa în diferitele ramuri ale arbore-

lui națională ală Românilor, face o lacună foarte mare în existența noastră națională; și cu cât lumina se respândește pe orizontul patriei, pe atâta această lipsă devine mai vedută și mai simțită .

Avându multe opere istorice, scrise atât de Români, cât și de streini, noi încă nu avem istoriă. Operile acele se ocupă exclusiv cu partea politică și administrativă a țerei. Și acesta de multe ori foarte vag și pe scurt, în cât și noi astă-dă putem dice despre operele acestea, aceea ce ore-cândă dicea Vorniculă Urechiă despre vechiul Letopiseț moldovinesc: „Că nice de viața Domnilor, cari au fostă totă cârma, nu alegă, ne cum lucrurile din lăuntru se alégă“ (*). „Lucrurile din lăuntru“, la care allude Vorniculă Urechiă, adică: Religia, cu instituțiunile sêlle; scôla, litteratura, cu operele sêle; starea soțială, cu organismul seă și cu moravurile bune și rêle; Administrația, justiția, ôstea, industria, artele, agricultura, și alte ramuri, în care se manifestă viața unei națiuni: unele suntă uitate de istoricil nostri cu totul; altele atinse foarte pe scurt, și numai ca de la întâmplare ici-cole.

Tôte aceste părți ale Istoriei nôstre naționali zacă ascunse în Archiva Statului, în documentele Episcopielor, Monastirilor, ale familielor boereșci și redeşesci, și pe la persoane private. Când aceste documente se vor da la lumină și studia de ôminil competinți, atunci se va videa viața și activitatea națiunei române, și împreună cu ele, adevărata și completa istoriă națională.

(*), Procuventarea la „Letopiseț“,

Din acest motiv, și pentru îndemnarea și a altor confrăți Români, clerici și laici, cari vor fi posedându asemenea prețioase monumente ale activității generațiunilor trecute ale României, ca să nu le țină în întunerecul nesciinței, ci să le scotă la lumină spre a întinde domeniul științei despre Istoria națională: Subscrisul am compus „Chronica Hușilor,” duple documentele aflătoare la Episcopia de Huși, și duple altele publicate de differiți bărbați, iubitori de istoria țerei lor, în timpurile moderne.

În această Operă, în particular, Hușeni vor găsi Istoria Orașului și a strămoșilor lor; Moldova — o parte din Istoria ei; Biserica română — o parte din existența sa în viacurile trecute, și material pentru fiitoare compunere a Istoriei sêlle speciali; națiunea română în genere — un prețios material la mărețul edificiu al Istoriei sêlle, ai căreia Architecți și Maistri se pregătesc pe bancele școlilor noastre naționali.

Biserica română în adevăr merită dulcele epitet de *Mamă* a Românilor. Ea ne a nutrit spiritualmintea, ne a înzestrat cu o mare zestre națională: în domeniile ce ni le-a conservat ca un deposit sacru; ne a păstrat încă ca un odor prețios izvoarele istorice ale vieții naționali, menite de a arăta o dată lumii civilizate, de câte secole Români, în pozițiunea lor modestă, lucră pentru civilizațiune, și pentru ușurarea suferințelor omenirii, cu toate obstaculele ce tot-de-una au opus progresului lor dușmanii cei aprigi și nenblânziți.

VIII

Fia, ca Archiva Statului, unde acum sînt grămădite mai tôte aceste documente bisericești, să le păstreze cu aceeași religiozitate, precum le-a păstrat Biserica! Perderea lor ar aduce o daună incalculabilă, și în viață irreparabilă. De aceea Guvernul ar face un mare bine națiunii și științei, dacă, necrușînd suma trebuită, ar tipări tôte documentele vechi ce posedă Archiva Statului. Pe urma unei asemenea publicațiuni, în curîndu s'ar videa minuni pe câmpul Istoriei naționale.

Documentele Episcopiei de Huși, care au servit la compunerea acestei opere, se coprind în cinci condice, parte copiate, parte originali. Condicele aceste sînt citate în *Chronică* foarte adese ori. Acele cu documentele originali sînt însemnate cu numerile latine I, II, III; acele cu documente copiate se însemnă cu litterile A. B.

Condica cu No. I-ia cuprinde 15 chrysóve domnești originali, atîngătoare de diferite dispozițiuni, privitoare la administrarea materială și spirituală a Episcopiei de Huși, și care se reproduc se citează în opera prezentă, la rîndul lor.

Condica No. II cuprinde peste 70 cărți domnești de scutélă, date Episcopiei de Domni în curgerea viacului 17-le; deasemenea două copii de chrysóve domnești, și câteva ordine ale Vornicilor de țera de jos.

Condica No. III, cuprinde peste 140 cărți domnești de scutélă, copii de chrysóve, corespondințe administrative, etc; cea mai mare parte —

din viaculŭ 18-le, ŝi numai cãteva la fine — din viaculŭ 19-le.

Condicele A. B. cuprind copii de pe documentele originali ale Episcopiei. Acest feliŭ de condice de documente se aflaŭ pe la tôte Episcopiele ŝi Monastirile, pentru pãstrarea documentelor, ale cãrora originale adese ori erau espuse perderei.

Premițŭ acum „Chronica Hușilor,“ ca unŭ începutŭ, ŝi sperŭ, dacã Bunulŭ Dumnezeu îmi va ajuta, cã voiŭ publica dupã ea: Chronica Mitropoliei Moldaviei, Chronica Monastirilor, ŝi Chronica scólelor în Moldova.

Incheiŭ rugândŭ pe Onorabiliŭ cetitoriŭ, cu cuvintele pré Venerabiluluŭ Episcopŭ de Huși Mitrofanŭ :

„Unde veți afla niscare lunecãturi în lucrulŭ acesta, sã nu blestemați, ci. ca bunŭ ŝi cu bunã inimã îndireptați ŝi nu ne puneți în ponosŭ, ci ertați, cã ŝi noi sântem ómenŭ, asemenea pãtimi- mași, ținuți de slaba fire, carea nu lasã nici pre unŭ omŭ a remãnea fãrã greșãlã.“ (Chronica Hușilor, pag. 147).

Episcopŭ alŭ Dunării-de-Jos.

MELCHISEDEK.

Inocențiu Episcopu de Huși

www.dacoromanica.ro

CHRONICA HUSILOR
ȘI
A EPISCOPIEI CU ASEMENEA NUMIRE

INTRODUCERE

1. Numirea și originea Hușilor. — Insemnătatea strategică. — Castelul Domnescu. — Reședința princiară. — Greutățile pozițiunii. Planul. — Colonizația.

În documentele posterioare ale Episcopiei de Huși, orașul în care se află ea, une ori se numesce *Huși*, alte ori *Hușul*. Dacă ne întorcem la cele mai vechi documente slavone, deasemenea găsim că une ori numele acestui loc se întrebuintează în plural, d. e. în uricele domnesci date din Huși se adaoage la urmă, că s'a scris „*у хѣхъ* :“ în *Huși*. Alte ori îl găsim în singular, d. e. în inscripțiunea slavonă de la Marele Stefan, ce se păstrează d'asupra ușei bisericii Episcopiei, carea se va reproduce mai jos, se dice că biserica s'a zidit „*ъз ѿсѣ* :“ în *Huso*. Acastă duplă numire în singular și în plural, provine de la usul cum s'a format la noi cea mai mare parte de numirile localităților, adică de la numele persoanei ce a posedat mai întâi acel loc, prin daniă s'eu cumpăratură de la Domniă. Câtă trăia întâiul posesor, locul se numia depe numele lui în singular, d. e. moșia lui *Bradiciu*, a lui *Dolheciu*, a lui *Averu*, a *Armașulu*, a *Husulu*, etc. După mórtea lui, locul trecându la urmașii lui și devenind mai mulți posesori, numirea locului, din singular, trecea în plural, d. e. *Brădicesci*, *Dolhesci*, *Averes-*

cii, *Armășeni*, *Huși*, etc. Așa dă amândouă numirile, singulară și plurală, sunt logice. Observăm însă numai atâtă, cât privește numirea Hușilor, că dacă se întrebuințează în singular, ca se fiă conform cu istoria și cu Gramatica Română, ar trebui să se scrie și să se pronunțe: *Hus*, care este numele primitiv al locului, precum s'a vădit mai sus în inscripțiunea citată. Finalul *s* de la singular, dupe limba Română, la plural se preface în *și*, d. e. *pus* — *puși*, *dus* — *duși*, *trămis* — *trămiși*, *Hus* — *Huși*, etc.

Asupra originii numirii *Hus* și *Huși* sunt câteva versiuni: Una populară, provenită de la locuitorii Ungurii ce trăesc în satul Cornii, situat în laturea de mătă-nópte a Hușilor. Acestă versiune pretinde, că din vechime pe locul unde astă-đi este tĕrgul Hușilor, ar fi fost numai uă măcelăria, de unde locuitorii de la Corni cumpărau carne, carea în limba ungară se numește *Hus* (*Huș*). Prin urmare, când ei se duceau la carne, ăicĕu în limba lor, că se duc la „*Huș*,” și că de aici s'ar fi trăgĕndu numirea locului *Huși*.

Altă versiune este aceea pe carea o aflăm la Andreas Volf, autorul operei germane intitulată: *Beiträge zu einer statistisch — historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. Erster Theil*. Ță ce ne spune el la pag. 154 despre derivațiunea numelui Hușilor, pe temeiul unor autori ungurii: „Numele *Huși* îl are acest loc de la Hsișii, care în anul 1460, fiind alungați din Ungaria, au venit în Moldova și au căpĕtat permisiune de la Voievodul Ștefan cel Mare a se așăa acolo. Atunci ei au fondat acest loc, și în amintirea stămănilor lor de atunci *Ioan Husul*, i au dat acest nume. Dară fiind că după câtă-va timp cea mai mare parte din ei

aŭ fostŭ alungaŭ și din acéști țéră, apoi restulŭ Ungurilorŭ husiŭ a trecutŭ la religiunea catolică; déră numele acestuŭ din nou fundatŭ târgușorŭ nu l'aŭ schimbatŭ, în câtŭ elŭ până în timpulŭ nostru se numesce Hușŭ (după pronunŭia ungară.) *)

Acéști opiniune de origine totŭ ungară, și pe carea însuși autorulŭ ei *Timon* o dă ca unŭ „dicitur: se ȃice“, o găsimŭ repeŭită și la autorii români moderni: la Domnulŭ Suțu în opera sea: „Notiŭi statistice despre Moldova.“ Pag. 52; și la Domnulŭ Hâjdeŭ în opera „Ión Vodă celŭ cumplitŭ,“ pag. 131.

Nu tăgăduimŭ că uă asemenea coloniă de persecutaŭ pentru credinŭele lorŭ religiôse ar fi găsitŭ în Moldova refugiulŭ și mântuirea lorŭ, mai alesŭ că acestŭ faptŭ se baséză pe temeiuri solide istorice, descoperite în urmă, și prin care se constată, că acei colonistii Husiŭ s'aŭ aședatŭ la Huși, la Romanŭ și în satele de prin pregiurŭ; deăsemine că în urmă ei éráși s'aŭ convertitŭ la catolicismulŭ papalŭ; că pe la anulŭ 1571, cândŭ s'aŭ convertitŭ acești colonistii, ei erauŭ în numărŭ ca la 2000 de ómenii (Istor. tolerant. religiós. în România. D. Hâjdeŭ, pag. 29).

Și în adevărŭ pe urmașii acestorŭ Unguriŭ îi găsimŭ pină astă-ȃi în prejmetele Romanuluŭ. În partea despre méȃ-nópte a Hușilorŭ, pe moșia Episcopieiŭ, se află satulŭ Cornii, deasemenea locuitŭ de Unguriŭ papistiŭ, car însă astăȃi nu înŭelegŭ altă limbă, de câtŭ acea Romă

(*) Să se vadă: Ungrisches Magazin, 3 Band, seit. 105. (Pressburg. 1787—8). Acéști șjunere a lui Peter Zceld, mŭ-a comunicaŭ și unulŭ din Ungurii ce viețuescŭ în Huși. Déră de la clerulŭ Moldovenescŭ nu amŭ pututŭ afla ceva considerabilŭ. Hustum oppidum (Husch,) in tribus collibus positum, ab Hussitis, quos anno 1460 Matthias rex relegarat, appellationem acceperisse (dicitur). Vide Timon additament. ad imag. antiqu. et nov. Hung. Epist. II. pag. 16.

ună, în carea preoții lor îi le și făcă predica. Din documentele Episcopiei se pare că acești Unguri, dacă nu în totul, în mare parte nu suntă descendinți ai coloniștilor Husiți. Din planul Episcopiei, făcută pe la finele vécului 18-lea, se vede că pe locul unde este acum satul Cornil, locuiaă „poslușnicii amestecați cu tîrgovești.” Prin *poslușnici* se înțelege în documentele Episcopiei *ómení venetici*, aduși de prin alte țări, în deosebite rînduri, spre serviciul Episcopiei. Însă totă-ură-dată în planul citat se însemnă, că acolo „a fostă sileșce de sat vechiú.” Putemă presupune, că colonistii husiți, pe la 1460, voră fi fondatú și locuitú acelú *sat vechiú*; dară în urmă pentru óre-care grele împregiurări îl voră fi părăsitú și se voră fi aședatú aiurea. În ținutul Husiilor (județul Fălciului) Unguri se află numai în satul Răducăneni.

Ce se atinge de aserțiunea, că Ungurii Husiți ar fi datú nume Husiilor, o respingemă pe temeiurile ce se voră espune mai jos.

Ceea ce ne arătă documentele Episcopiei despre numirea Husiilor, și din care ne putemă face idee lămurită despre numele și începutul acestui oraș, constă în următoarele noțiuni:

Pe timpurile Marelui Stefan, locul unde astă-zi se află Huși, aparținea unei persoane cu numele *Husulú*. Locul acesta a fostă datú lui de la Domniă. Úricul slavonú de daniă s'a păstratú la tîrgovești de Huși pînă la anul 1814, cândú cu vicleșugú s'a răpitú de către nisece persoane interesate, precumă se va arăta mai departe, la anul acela. Nu se scie însă dacă dania aceea ș a făcutú de marele Stefan, seú. mai nainte de elú. Celú întéiú documentú istoricú, cunoscutú pînă acumă,

În care se amintesc de acestu Husulū, este uriculū lui Stefan cel Mare din 1489 (6997) Mart. 13, în care se dice, că sluga sea „Stanciulū, fiulū lui Jurjū alū Husulū,*) a vîndutū lui Lupe Armașulū uă silesce peste Prutū, unde a fostū *târgulū Sarata*, mai susū de gura Săratei, pentru 58 galbeni tătăresci. (Archiv. istor. t. I part. 1, pag. 155, Nr. 245.)

În altū chrisovū, totū de la Stefan Vodă, cu data 1495 (7003) Genarū 20, se pomenesc de „Marina fata Husulū,“ care împreună cu uă mătușă a ei Nastea, a vîndutū a patra parte din satulū Buzesci, ce este pe Sarata lui Neagulū Dumia și fratelulū său Băloșū, pentru 25 galbeni tătăresci. (Veđi acestū chrisovū reproduș mai josū.)

Intr'unū uricū deasemenea de la Marele Stefan din 7010 (1502) Genariū 23, se dice că Marina fata Husulū și cu mătușa ei Nastea „aū vîndutū a lorū drép-tă ocină din drepte și adevărate urice, ce aū avutū pe uă bucată de locū pe Sarata, partea ce este de pe Elan, din hotarulū tîrgulū nostru alū Hușilorū, ce este pe Drislăvețu. (Veđi și acestū uricū reproduș mai josū.)

Maī este între documentele Episcopiei unū chrisovū de la Stefan celū tenărū, datū în 1519 (7027); însă este atătū de stricatū și stersū, în câtū abia se potū discifra

(*) În slavonesce: „Sină Jurja Husiva.“ Domnulū Hâjdeū a tradusū pasagiulū acesta așa: „Stanciulū fiulū lui Jurjū alū lui Husea.“ Adică că Stanciulū era nepotū lui Husu, care avusese feciorū pe Jurjū. Uricile slavone posterioare, cândū se exprimă de fata Husulū o numescū: „Docica Husulova,“ (fata Husulū.) Forma „Husiva“ arată că Jurjū era feciorū alū Husulū, adică dupe slaveniă: Husiv saū Husivici. Dacă dăr la anulū 1489 Husulū avea nepotū 7e Stanciulū care era în vîrstă a dispune de averea de la părinți, a vinde: Se înțelege că bunicul seū Husulū fusese cu multū mai înainte trăitorū pe acele locuri.

cuvintele: „И дрѣвѣ село гдѣ бѣлазъ хѣсѣлазъ. Adică: „Și altă sată unde a fostă Husulă.“*)

Judecându de pe aceste date, putemă presupune, că moșia stăpânită de Husulă, începându despre mătă-đi de la Elan, unde poseda moșie fata Husulă Marina, spre mătă-nópte coprindea: loculă unde suntă Hușii, șesulă Prutulă, și peste Prută satulă Buzescă, și loculă unde a fostă târgulă Sarata.

A fostă óre Husulă Română, séu străină? Cel ce voră se derive numele și originea Hușiloră de la colonia Husiților, negreșit tind a crede că fundatorul Hușiloră a fost un străină, un Ungur séu Bohemă husită. Intre numele *Hușă* și *Husiți* în adevără este asemănare; însă eă o credă acésta provenită de la întemăplare. Numele Husă este đicere slavă, însămnă: gâscă; déră oră-cine a studiată câtă de pučină archeologia nóstră sciă, că acéstă felă de nume și pronume slavone eraă fórtă obicinuite strămoșiloră noștră și provineaă parte de la vecinătatea cu popórele slave, érá măi cu deosebire de la literatura slavă, care era și a Româniloră. Așa în urice se pomenescă nume boerescă cu totulă slavone, d. e. Крзка, Могѣла, Тѣмпера, Хрзгор, Дѣмѣ, Бѣлѣкѣ, Красешѣ, Ходко, Гѣцѣко, Сопѣ etc. (Uriculă luă Stefan cel Mare din 1467; ală luă Petru Rareșă din 1546.) Română aă fostă și suntă pînă astă-đă precătă lesnicioșă pre atăta și naivă în porecliră, séu născocire de pronumiră. D. e. a fostă destulă se aibă cineva ună peteă negru cusută pe partea din dreptă a hainei, ca se fiă pronumită *Cură-negru*, și acéstă pronume se trécă la urmașă luă, și se devină nume chiară ală satulă unde eă locuiaă. Pronumiră imprumutate de

(*) Chrisovulă acesta se află în secultetulă cu No. 4. Totă în elă se pomenesce de duoi frăți: Averi și Albulă; negreșită că acestia suntă părinți primitivă ai rezeșiloră Averescă și Albescă.

la paseri erau foarte obicnuite. De aici numirile de familie: *Curîă (găină)*, *Vrabiă*, *Socolă (gangură)*, *Raă Păun*, etc. De mirare dără este, că se găsește uă familie Română pronumită de la găscă-Husă? Fără ca să mai avem nevoie a căuta obârșia numelui acestuia prin Bohemia sēu Ungaria. Eă afirmă că Husulă era Română Moldovană, boiără și înrudită cu familiile boiăresci ale țerei. De aceea uricele mai sus citate numesc pe Marina fata Husului, nepotă Nastei, care la rōndul seă și ea era nepotă lui Michailă Buzea, de la care a luat numire satulă Buzesci, ce este pe apa Sarata, peste Prut. (Uriculă din 1495); éă uriculă din 1489 spune că Nastea avea ună frate Toma și uă soră Ilca, tustrei fiă al lui Costea și nepoă al Dvornicului Oanea; deasemenea erau veri cu Ana și cu fratele ei Sima, fiul lui Lazar*) și nepoă al aceluiași Oanea.

Acestă Husulă este fundatorulă tērgului Hușii, precumă între altele se vede și din suplica unui tērgoveț din Huș ce avea în păstrare documentulă originală ală fundărei Hușiloră, și care cu vicleșugă i s'a răpită pe la 1814. Acelă tērgoveț étă ce spune despre acēsta în suplica dată Domnului Șcarlată Alexandru Calimacū: „Jeluescū Măriei Tale, că în anii trecuți, după mōrtea tatălui meă, 'mă-a remasă ună urică vechiă sîrbescă și trei-deci și patru file chărtie cu slove nemțesti scrise, însă cusută la ună locă, și la totă fila dedesuptă, cândă se întorcea fila era uă pecetie a *Husului*, ce a făcută tērgulă *Hușii*. . . .*)

Timpulă fundărei Hușiloră nu-lă putemă otări din

(*) Cum că Costea și Lazăr au fostă boiări se vede din uriculă de la 1432, reproduș mai departe, sub anulă 1690, în care aceste nume se pună între boiării marturi al uricului.

(**) Restulă suplicei și cu totă cursulă întâmplărei urmată, să se vadă la anulă 1814.

lipsa documentului primitiv, care din cele ce spune suplicantul de mai sus, trebuie se fiă la vre unul din proprietarii megiași, și timpul pôte flă va da la lumină. Putem presupune, că fundarea acésta datéză de pe la timpurile marelui Stefan. Cel puçin n'amă găsită nici un document mai vechi, în care se se pomenéscă de Huși înainte de marele Stefan. Combinându desființarea târgului Sarata de pe malul stâng al Prutului, de care vorbește uricul din 1489, și care venea tot pe moșia Husului, putem presupune că târgoveșii de acolo s'au strămutat la Huși, a căruia înființare coincide cu acele timpuri. Motivul strămutărei a putut fi uă mai bună siguranță a târgoveșilor prin poziția locului, încongiurată cu munți și codri pe de uă parte, érá pe de alta cu Prutul, care era uă pedică nu mică la năvălirile órdelor cizăcesci și tătăresci. Din acest punct de vedere, Huși în curându a devenit un însemnat punct strategic pentru apărarea țerei de către inamicii cenăvăliau despre resăritu: Cazaci, Tătari, Turci. Stefan vodă cel întéu a găsită avantajos a avea uă reședință în Huși, pentru trebuințele séle militare, precum avea și la Vaslui. De aceea El a înființat acolo un castel domnesc, pe locul unde este astă-đi Episcopia. Nu putem anume aréta locul unde a fostă acel castel; déră curtea Episcopiei tótă este potricălită de temelii vechi din care unele de uă soliditate fórte mare, și care presupun uă vechime profundă. Din documentele Episcopiei se vede că un deal despre resăritu, numită acum Coțoiul, mai nainte se numea „Cerdacul lui Stefan vodă.” În adevér, de acolo se presintă uă privire întinsă asupra Prutului și peste Prut. Huși, și suptă Domni următor era loc de reședință domnescă, unde Domni pe-

trecea a timpure, căci se găsesc multe chrisóve date de aici; deasemenea și, Letopisețele ne arată pe unii Domni petrecându în Huși.

Stefan cel Mare, în anul 1495, a zidit în localul curtei domnesci de la Huși uă biserică în onórea sântilor Apostoli Petru și Pavel, precum se vede din inscripțiunea slavonă ce pînă astă-đi se păstrează d'asupra ușei Bisericei Episcopiei. Etă textul ei tradus românesce;

„Euseviosul și iubitorul de Christos Io Stefan Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn țerei Moldavei, fiul lui Bogdan Voevod, a început și a zidit acest templu, în numele sântilor, slăviților și totu-lăudaților corifeilor Apostoli Petru și Pavel, ce este în Huso, pe Drăslaveți, și s'a sêvrșit în anul 7003, érá al domnirii lui, anul 38 curent, luna Noembriu 30.“

Unul din chronicarii țerei, dascălul Simeon, ne spune, că totu în acest an, cându s'a zidit biserica, Stefan cel Mare a zidit acolo în Huși, și curți domnesci, care pe timpul acestui cronicar (cam pe la începutul vécului 17-lea) erau surpate, déră beciurile existau încă. (Letopis. t. I. pag. 135. *)

Cum că acéstă biserică a fostu anume biserică a cur-

(*) În partea despre apus, aproape de locul Episcopiei, stă și pînă astăđi uă grupă de movile, și mai mari și mai mici, unele lângă altele, care nu suntu naturale; însă nici uă tradițiă nu s'a păstrat despre ele. Să fiă oare morminte de soldați căduți în vre uă bătăliă urmată acolo? Sau vre un fel de baterie dupe tactica de resbelu al anticilor?

Cu însemnătatea strategică a Hușilor credu că trebuie să fi fostu legată și movila numită: Răbia, ce se află lângă satul Rîșesci, pe șesul Prutului, cale ca de una și jumătate oră de la Huși. Ea constă din uă movilă încongiurată de unu muru înaltu de pământu, cu intrarea despre Prutu. Despre ea pomenesc și Cantemir în „Descrierea Moldovei“, pag. 28, ed. 1851, pe care, dice, Tătarii o numiau: Han-Tapesi, adică: Movila Hanului. Din documentele Episcopiei se vede, că la movila Răbiei era podu peste Prutu. De aici putem deduce, ca movila Răbiei era uă fortareță de apărarea podului de năvălitori, ce ar fi voit să trecă din ceea parte a Prutului.

tei domnesci, și nu monastire, se vede și de acolo că ea nu a fost înzestrată cu nici un venit deosebit, precum totu-d'auna făceau ctitorii monastirilor și a Bisericilor, mai alesu Domni; ba chiaru nici locul pe care era zidită Biserica nu era proprietate a ei, ci locu domnescu, pînă târziu, precum se vede din chisovulu lui Mateiu Ghica din anul 1756.

Moșia Husulu, pe care s'a făcutu tîrgulu Huși, pentru însemnătatea ce a căpătatu acestu locu prin curtea Domnăscă înființată acolo de marele Stefan, nu târziu éráși a devenitu domnăscă, póte că prin rescumpărare. Prin chisóve se védú multe esemple de acestea, că moșie ce fusese dănuite de Domni pe la persóne private, se reînturnaú éráși la Domniă prin rescumpărare, prin stingerea unei familii seú prin confiscare. Prefacerea moșiei Hușiloru în domnăscă, se pare că s'a urmatu pe la finele Domniei lui Stefanu celu mare; căci în uricul de la anul 1502, Stefan vorbindu de Huși îi numesce: „Tîrgulu nostru Huși.“

Reproducemú aici uricile de la marele Stefan, de care ne amú condusu în cercetarea despre originea Hușiloru.

1. Uriculu slavonu din anul 1489, publicatu de D. Hájdeú în Archiva Istorică, locul citatu mai susu.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Stefanu Voevodú, etc. Éta că venindu *Nastea cu fratele seú Toma și cu so-ra lorú Ilca, feciorii lui Costea, toți nepoți lui Oană Vorniculú și Ana cu fratele seú Sima feciorii lui-Lazár, éráși nepoți ai lui Oană Vorniculú*, de bună voia lorú au vindutu dreptulu lorú patrimoniú din uriculú moșulu lorú Oană vornicu de la moșulu nostru Alexandu Vodă, uá bucată de pămîntu din otarulú Albo-

teșciloră pe gura Saratei, ună locă de sată, slugei năstre Panului Lupea Armașulă, dreptă optă-deci zloți tătarăscă: și apoi ărași venindă „sluga năstră Stanciu fiulă lui Jurj al lui Husea. . . . , uă siliște peste Prut unde a fostă tărăgulă Saratei, mai susă de gura Saratei, a vîndut'ă deasemenea slugei năstre lui Lupe armașu, deci noi vădăndă etc; ăra otarulă acesteia bucăți de pămăntă din otarulă Alboteșciloră se începe de la gura Saratei, apoi la vale pînă la malulă Prutului, apoi pînă la capătulă de susă ală rediuluiă lui Goran, apoi pînă la ulmulă cu semnă, apoi dreptă la deală pînă la ună stălpă, apoi pe ceea parte a dealuluiă pe cōstă pînă la două stejară cu semne, apoi pînă la ună stejară cu semnă, apoi prin dămbăviōră în vălcea pînă la ună stejără cu semnă apoi pînă vălcea în susă pînă la Troian*) la stălpă, apoi pe Troiană în susă pînă unde cade Troianulă în Sarata, apoi pe Sarata în josă pînă unde cade Sarata în Prută; ăra otarulă acelei seliște unde a fostă tărăgulă Saratei mai susă de gura Saratei se începe ărași de la gura Saratei și totă pe malulă Prutului, în susă pînă la siliștea lui Bodadea Servulă, apoi urmăză pe malulă Prutului în susă pînă la siliștea lui Bodea Romărulă, apoi în susă la deală, apoi prin cāmpă pînă la piscă, apoi în matca Saratei, apoi pe drumulă celă vechiă la deală pînă pe vîrfulă dealuluiă și la vale pînă la uă movilă săpată, apoi pe piscă pînă la ună stălpă, apoi pînă la ună altă stălpă, apoi pe drumă pînă la otarulă Limbă-dulce. Acesta este totă otarulă, pe credința Domniei mele și a fiiloră Domniei mele Alexandru și Bogdan - Vlad și a boiăriloră nostri: Panulă Sbiarea, P. Năgu, P. Duma,

(*) Troian aici se vede că însemnă ună șanță mare.

P. Gangor, P. Dragoș vorniculă, P. Herman, P. Iațco Hudiciu, P. Dajbog, P. Ștefu de la Hotin, P. Mihotă, P. Clănău spătară, P. Boldur visternic, P. Ieremiă postelnică, P. Andreica paharnică. . . . P. Șandru comisă și alții, (închiărea cu vel logofătulă Tăutu.) A scrisă Tóder în Sucéva 6997 (1489), Martiă 13.“

2). Uriculă slavonă din 1495, ce se păstrează la Episcopie între documentele Buzesciloră, scrisă pe pergamentă.

Cu mila lui Dumnezeu Noi Ștefan Voevod Domnă țerei Moldovei. Facemă cunoscută cu această carte a noastră tuturoră celoră ce o voră vedea, sau cetindă o voră auzi, că au venită înaintea noastră și înaintea tuturoră boiăriloră nostrii Moldovenesci *Nastea nepota lui Mihailă Buzea și nepota ei Marina fata Husului*, de a loră bună voia de nime nevoite nici silite ș'au vândută dreptulă loră patrimoniu din drăptulă loră urică din uriculă unchiuluiă loră Mihailă Buzea, a patra parte din satulă de pe Sarata anume Buzesci, unde a fostă Bericiko, aceea au vândută o slugeloră noastre Négu Dumia și frateluiă său Băloșă cu 25 galbeni (zloți) tătăresci, și sculându-se slugelă noastre Négulă Dumia și frateleă său Băloșă, au plătită toți baniă acei mai susă scriși 25 galbeni tătăresci în mânele Nastei și a Marinei nepotele lui Mihailă Buzea înaintea noastră și înaintea boiăriloră nostrii. Deci Noi vedendă buna loră învoelă și tocmelă și deplina plată, și Noi deasemenea amă dată și amă întărită slugeloră noastre Négulă Dumia și frateluiă său Băloșă acea mai susă disă a patra parte din satulă de pe Sarata cu numele Buzesci, unde a fostă Bericiko, ca se fiă loră de la Noi urică și cu totă venitulă loră și fiiloră loră și nepoțiloră loră, și strenepoțiloră loră și restrenepoțiloră loră și totă nemuluiă loră ce li se va alege mai de aproape, ne stri-

cată nică-nă-dată în veci. Eră otarulă acelei a patra parte din satulă de pe Sarata să fiă din totu hotarulă a patra parte și din alte latură după vechiulă otarulă. pe unde din vechiă aă apucată. Eră la acéstă este credința Domniei năstre ce s'a scrisă mai susu. Noi Ștefan Voievodă și credința prea iubiților fiă ai Domniei mele Alexandru și Bogdan Vlad, și credința boeriloră noștră, credința Păhului Dumă părcălabulă, credința Panulă Boldor dvornic, credința P. Hrăman, credința P. Șteful, credința P. Mușat, credința P. Tóder de la Hotin, credința P. Mikotea de la Némén, credința P. Ciortorovski, credința P. Șandru părcălabulă de Novograd, credința P. Clănău spătarulă. . . . (două rânduri nu se potă ceti. Apoi încheiă cu forma sciută, că cine va fi după elă Domnă să nu strice acéstă întăritură) „amu poruncă credinciosulă nostru pană Tăutu logofetă a scrie și a atărna pecetea năstră la acéstă carte a năstră. A scrisă Matei la Vasluiă în anulă 7003 luna Genar 20.“

Insemnare. I. Din pecetie număi uă parte a remasă. II. Diceră *uric*, este ungară *öröke*; însemnă: *totu-d'a-una*. Ușulă la uoi a dată acestei diceră semnificarea *drutuluă ce avea cineva a poseda ceva pe totu-d'a-una*. Deasemenea „uric“ se chiamă și actulă Domnescă, ce constata aceluă drită.

III. *Novogradulă seă cetatea nouă* este Romanulă, unde pe atunci era cetate. Observămă aici că pe timpulă lui Ștefan celă Mare, pe tôte liniile pe unde mergea drumulă mare ală țerei de la Dunăre în susu spre Sucéva și Iași, erau cetăți, pentru întâmpinarea dușmanilă, pe ori care drumă ar năvăli în țeră. Pe drumulă de pe valea Siretului era Novogradulă seă Cetatea nouă; pe drumulă Bârladului era Vasluiulă; pe drumulă Pru-

tuluï, mai în urmă s'a făcutu castelul de la Huși.

3. Ispisocul de la Stefan Vodă din 1502.

Venit'au înaintea noastră și înaintea boerilor noștri a marî și micî *Nastea nepota*. . . . și *nepota eî Mărina fata Husuluï*, de a loră bună voiă de nimenî siluite, au vîndut a loră dréptă ocină dintr'ale loră drepte și adevărate urice ce au avut pe uă bucată de *locu pe Saratu*, *partea ce este pe Elan din otarul tîrguluï nostru, alu Hușiloru, ce este pe Drislăvețu*, acêsta au vîndut o slugei noastre lui Leoa^{*)} și frăținesetî lui Petru, dréptu 40 zloțî tătărescî. Decî sculându-se slugele noastre Leoa și fratele seî Petru au plătit deplină acei de mai sus scrișî banî 40 zloțî tătărescî în mânele Nastei nepôtei lui Mihăilă Buzea, și Marinei fetei Husuluï dinaintea noastră și dinaintea boerilor noștri a Moldovei. Decî vîlîndu și noi între dênșî a loră de bună voiă tocmelă și deplină plată, dreptu aceea și noi așijderea și de la noi amă dată și amă întărit slugelor noastre Leo și fratelul seî Petre acea de mai sus numită parte de pămîntu ce este pe *Sarata*^{**)} partea ce este din Elan și ce este mai josă de otarul tîrguluï nostru Huși. . . . ca să fiă loră de la noi uricū cu totu venitulū, loră și filorū loră, nepoților, strenepoților și restrenepoților loră și la totu neamulū loră ce li se va alege mai de aproape nestrămutatū nicî-uă-dinióră în vecî. Êră otarulū acei bucățî de pămîntū să fiă din otarulū tîrguluï nos-

(*) Leoa, ce se pomenesce aici. credū că este tulpina reșeșilor din satulū Leoști.

(**) Suntū doue pârăe cu numele de Sarata: unulū peste Prut, unde era tîrgulū Sarata; altulū spre Elan, și se începe din delulū Hrusca, ce este la amîdă-di a Hușilorū, și merge pînă la Berezenî, din susū de Făliu, acolo cade în Prutū.

tru Huși în jos, érá despre alte părți se fiá după vechiul otar, precum áu apucatú din vécú.“

Insemnare. Uriculú originalú acumú nu esistá; déră se păstreází doué traduceri de pe elú, între documentele Cărligaților. Una făcutá la 1757 de unú *Ionită Rață*, alta făcutá de Polcovniculú *Pavelú Debrîșí* „ot Mitropolie“ la 1798. Din améndoé aceste traduceri se vede, că originalulú era stricatú în multe locuri, în câtú unele cu greú se citeáu, érá altele nicídecumú, care și suntú arátate prin cuvintulú „lipsă“ pusú în parentes. Traducătorulú din urmă n'a pututú citi nicí data; érá celú d'ântéiú a cititú; „7010, Genar 23.“ Noi l'amú reprodușú aici conferéndú amándoné acele traduceri.

De la Ștefan celú mare déră Huși deveniră reședință Domnéscă, asemenea cu Vasluiulú, Romanulú și Hârlăul; de aceia găsimú adesea ori pe Domnú reședéndú une-orí nu numai în Vasluiú, Roman și Hârlău, déră și în Huși. Așa letopiseșulú ne spune despre urmașulú lui Ștefan, fiulú său Bogdan, că a muritú în Huși, la anulú 1517, și de acolo l'áu dusú de l'áu înmorméntatú în mănăstirea Putna (Let. t. I. f. 152—153).

În documentele Ștănilescilorú se află unú suretú (copie) depe unú ispisocú sêrbescú, datú în Huși de Petru Rareșú la anulú 7035 (1527), Mart. 15. Domnia lui Petru Rareșú, după spusa lui Urechie, s'a începutú la 20 Ianuarie a acestui anul, érá uriculú, de care vorbim, la 15 Mart. ni'lu arată deja în Huși. În acestú uricú se pomenesce de mai multe persóne, toți fii ai lui Ștănilă, de la care negreșitú se tragú atâtú reșeșii Ștănilesci de peste Prutú, câtú și numirea satului ce pórta pînă astăzi numele de Ștănilesci, situatú din drépta Prutului, proprietate a Episcopiei de Huși. Acesti fii ai lui

Stănilă, sau Stănilăesci, ne spune Petru Rareșu în urică, aŭ vëndutŭ unŭ satŭ alŭ lorŭ pe Prutŭ. anume Berbes-ciŭ, ce lŭ avéu ei, „din dreptŭ ispisoculŭ lorŭ de la stră-moșulŭ domniei mele, de la Alexandru Vodă.“ Petru Ra-reșu în domnia întēia la 22 Martiŭ, anulŭ 1535, dea-semena era în Huși, precumŭ atestēză uriculŭ următorŭ, datŭ de acolo. Reproducemŭ acestŭ uricŭ. pre câtŭ pen-tru data lui ce se raportă la Huși, câtŭ și pentru inte-resulŭ arheologiei nōstre. El este slavon, dēră îlŭ dămŭ românesc.

„Cu mila lui Dumneșeu Noi Petru Voevod, Domnŭ țē-rei Moldovei. Sciutŭ facemŭ cu acēstă carte a nōstră tu-turorŭ celorŭ ce vorŭ privi la ea, sēu citindu-se vorŭ a-u li-o, că aŭ venitŭ înaintea nōstră și înaintea boerilorŭ noștri(1) Moldovenesci sluga nōstră Luca, fiulŭ lui Négu nepotŭ alŭ lui Tóder Guga(2), de a sa bună voe, de nimenea nevoitŭ nici silitŭ, și a vândutŭ alŭ sēu dreptŭ patrimoniŭ și moșie din dreptulŭ sēu uricŭ și cu privi-lie(3) de întăritură de la Domnia mea, a patra parte de satŭ din *Zavalnesci* pe Crășnișóra(4) slugelorŭ nōstre nepotului sēu(5) Albu și nepotului sēu de frate Drago-tă, cu 50 zloți tătăresci, și slugele nōstre Albul și Dra-gotă aŭ plătitŭ toți banii cei mai susŭ scriși cincŭ-deci de zloți tătăresci în mânele slugei nōstre Luca fiulŭ lui Neagu, nepotulŭ lui Tóder Guga înaintea nōstră și a bo-erilorŭ noștri. Deci noi vedēndŭ a lorŭ de bună voiă tocmelă și deplină plată . . . și de la noi amŭ datŭ și amŭ întăritŭ slugelorŭ nōstre Albulŭ și Dragotă acea mai susŭ scrisă a patra parte din satulŭ *Zavalnesci* pe Crăș-nișóra, ca să fiă și de la noi uricŭ cu totŭ venitulŭ, lorŭ și fiilorŭ lorŭ, și nepoților lorŭ și strănepoților lorŭ și restrănepoților lorŭ și totŭ nēmului lorŭ care se va a-

lege, ne stricată nici-nă-dată în veci. Érá hotarulă acei mai susă dîse a patra parte din satulă Zavalnesci ce este pe Crăsnîşora, să fiă din totă hotarulă a patra parte şi după vechiulă hotară pe unde din viacă au apucată(6). Érá la acésta este credinţa Domniei năstre mai sus scrisă Noi Petru Voevod, şi credinţa prea înbiţilor năstrii fiî Iliasă şi Stefan, şi credinţa boerilor năstrii, credinţa Panulă Huru dvorniculă, credinţa P. Totruşan(7) credinţa P. Scripea. credinţa P. Vlad şi a P. Tóder pâr-călabi de Hotin, credinţa P. Danciulă şi a P. Liciulă pâr-călabi de Némţu, credinţa P. Crăciun şi a P. Tóder, pâr-călabi de Novogradă, credinţa P. Mihul portarulă de Sucéva, credinţa P. Dragşan spătar, credinţa P. Mateiaşă vîsterniculă, credinţa P. Albot postelniculă, credinţa P. Popşa. . . credinţa P. Colun stolniculă şi credinţa Panulă Draksin(8) comisulă şi credinţa. (rupt şi ştersă). . . . din nêmulă năstru sêă pe cine Dumneđeă ar alege ţereî Moldovei, acela să nu strice. . . . să confirme şi să întărească. Érá spre mai multă tărie şi înputernicire a tuturoră celoră mai susă scrise amă poruncită credinciosulă năstru. . . . logofetă şi pecetia năstră a atârna la acéstă carte a năstră. A scrisă Dumitru Popovici la Huşi (8 хсcoxъ.) în anulă 7043, Mart. 22.

Insemnare. Acestă urică se află între documentele moşiei Bunesciloră, cu multe lacune, din cauza vechimei. Aici l'amă reproduşă întocmai după câtă amă putută citi originalulă. Elă însă este copiată şi în condica B. f. 134: dără mi se pare că în acea copie lacunele sîntă îndeplinite de uricarulă ce l'a reproduşă. Deasemenea totă acolo, la f. 119, este şi uă traducere românească a acestui urică.

(1) Dîcerea *boerî*, în uricele slavone de la Marele Stefan se scrie: *boiarî*; érá în acesta, бо-ларъ. În casulú d'ântéiú se derivă de la dîcerea бо-лѣтѣ, și însémnă: *ómenî de óste*, de bătălie; în casulú alú duoilea — de la comparativulú slavonú бо-лѣшъ, ce însémnă: *mai mare, magnatú*.

(2) De la familia Guga se trage numirea Satulú *Gugeșcîi* de la ținutulú Fălciulú.

(3) Dîcerea *Privilie*, o credú stricată din *privilegiă*. În traducerea din condică, dîcerea *privilie* din originalú său tradusú prin: „dresurî,” adică: documente, acte.

(4) Satulú Zavalnescî nu există astăzi. Pârîulú „Crăsnișóra” acumú se chiamă „Crăsnița.” Insemnă că multe sate ce se pomenescú prin urice acumú nu mai ființéază. Póte că unora să li se fi schimbatú numirea.

(5) În original: *Plemianicú*, care însémnă *nepotú* și de frate și de soră. Albulú déră a pututú să fiă Lucăi nepotú de frate séu de soră, și credú că Albulú îi era nepotú de soră; căci pe celú altú nepotú pe Dragotă, îlú numesce uriculú: „Братанучъ,” care însémnă *nepotú de frate*.

(6) Espresia „pe unde din viacú a apucatú,” ce o amú găsitú în tóte chrisóvele de pe la începutulú viaculú alú 15-lea, câte 'mî aú cădutú în mână, ne dă a înțelege fórté lămuritú, că țéra a fostú pe atuncî de viacurî locuită; érá nu de pe la viaculú alú 14-lea, de cândú se începe șirulú Domnilorú, cu Dragoșú.

(7) Panî Totrușanu și Mihulú, ce se pomenescú în uricé între boerîi lui Petru Rareșú, l'au prodositú în Domnia d'ântéiú, și de aceea în-a doua Domniă, aú fostú tăiați de elú, împreună cu alî duoî: Crăsneșú și Cosma (Let. t. I. F. 169.)

(8) Credú că de la Panî Dragșan și Draksin se

derivă numirile satelor *Dracșaniș* și *Dracsiniș*, din partea de sus a Moldovei.

În anul 1546, la Mai 14, éráși găsim pe Petru Rareș, în Huși. Acesta este anul de pe urmă al Domniei lui a doua. De la data acésta éráși avem un uric slavon dat de Rareș din Huși, pe care deasemenea 'lă reproducem.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Petru Voevodă Domn țerei Moldovei. Cunoscute facem și cu acésta carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea saș citindu-se o vor auzi, că a venit înaintea noastră și înaintea boiariilor noastre sluga noastră Jurja Boldur aprodul, fiul lui Andrușca Boldur, de a sa bună voiă, de nimeni nevoit nici silit, și a vîndut ală său drept patrimoniu și cu *privilie* de schimb ce are de la părintele său Andrușco Boldur de la Domnia mea. Un sat pe Elan anume Seretenii pe amîndouă laturile Elanului, pe acela lă vîndut slugei noastre lui Ion Hăra pentru unei sute zloți tălăresci și s'a sculat. . . . sluga noastră Ión Hăra și a plătit acei mai sus scriși bani toți deplin 500 zloți în mîna slugei noastre Jurja Boldur fiul lui Andrușco Boldur înaintea noastră și înaintea boiariilor noastre. Decî noi vedînd tocmeala lor cea de bună voiă și deplină plată, și noi așijderea și de la noi am dat și am întărit slugei noastre Ión Hăra acel sat mai sus numit la Elan, anume Seretenii pe amîndouă laturile Elanului, ca să i fiă lui de la noi uric și cu tot venitul, lui și fiilor lui, și nepoților lui și strenepoților lui și restrenepoților și la tot nîmul lui, ce i se va alege mai de aproape, ne stricat nici-nă-dat în viață. Érá hotarul acelu mai sus scris sat de pe Elan anume Serete-

niț de pe amândouă laturile Elanului să fiă pe unde din viacū au apucatū. Eră la acēsta este credința Domniei nōstre cei mai susū scrise Noi Petru Voevod. și credința prea inbiților nōstrii fiī Iliășū și Stefan și Constantin, și credința Panului Efrem Huru. credința P. Borcea dvorniculū, credința Panului Petru Crăca*), credința P. Sturza și Panului Mohilă pârălabi de Hotin, credința P. Huru și a P. Miron pârălabi de Némțū, credința P. Tâmpea pârălabū de Novograd. credința P. Petru Varticū portarū de Sucēva. credința P. Iurie spătarulū. credința P. Dan visterniculū, credința P. Hrăbur postelniculū. credința P. Hamza, credința P. Petrașcu paharniculū. credința P.... stolniculū, credința P. Placa comisulū. și credința tuturor boiarilor nōstrii Moldovenesci mari și mici. Éră după viața nōstră, cine va fi Domnū țerei nōstre din fiī nōstrii. . . . séū érășī fiă pe cine Dumneđeū va alege a fi Domnū țerei nōstre Moldovei. . . . (rupt) . . . Éră pentru mai multă țăriă și împuternicire la tōte cele mai susū scrise amū poruncitū credinciosulū nostru Panū Mateiaș logofētulū a serie și pecetia nōstră a o atârna la acēstă carte a nōstră. A scrisū Vasile Buzdugan în Huși 8 х҃сѣхъ. In anulū 7054, Maiū 14 đile. (Uriculū se află între documentele moșielorū: Boeni, Tărtesci și Cupcenī.)

Insemnare. Sub domnia lui Rareșū se vede că se stabilise numirea tērgului Hușilorū în pluralū. Atātū în uriculū acesta. cātū și în celū precedentū găsimū numirea în pluralū: „8 х҃сѣхъ. 8 х҃сѣхъ“ la Huși. Stefan cel mare în inscripție îl numesce Гѣхо, Иусу. în singular.

În alū duoilea anū alū Domniei, în anulū 1548. în 7 Aprilī, în septemāna luminată găsimū în Huși pe Iliășū

(*) Poate că de la acēstă familie să-și fi trăgēndū numirea satele Crăcăonī și Kracăulū din ținutulū Neamțului.

Vodă, feciorul și succesorul lui Petru Rareș, care se vede că făcuse Pascele în Huși. Acastă dată a petrecerii Domnului în târgul Hușilor este semnalată de letopisește prin uciderea hatmanului Varticu, tăiatu acolo din ordinul lui Iliăș (Let. t. I. pag. 173).

În anul 1555, la Maiu în 9 zile, găsim pe Alexandru Lăpușneanu reședându în Huși, de unde dă uricul următoru în limba slavonă. Noi îl reproducem după traducerea D-lui Hâjdeu în Archiva istor. t. I. part. I. pag. 111. No. 155.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Alexandru Vodă etc. Eă că pe aceste adevărate slugi ale noastre Mihăilă și fratele său Gliga le am miluit cu deosebita noastră grație, dându-le și întărindu-le de la noi în țera noastră Moldovenescă a loru dréptă ocină și cumpărătură a patra parte din satul Cândescii în câmpul lui Dragoș*) cumpărată de la Todosia. fiica lui Tóder Cămărașu pentru 270 zloji tătăresci, care a patra parte din satul Cândescii în câmpul lui Dragoș a fost cumpărătură lui Grigoriu Fierescu logofăt cu actul**) de cumpărătură ce avuse tatăl Todosiei Tóder Cămărașu de la fratele Domniei mele Stefan Vodă cel ténăr, și a fost lor schimbătură pentru a patra parte din satul Dumbrăveni pe Bistrița cu actul de cumpărătură ce avuse Tóder

(*) Domnul Hâjdeu dăce în însemnarea de la uricul de sub No. 92, că Câmpul lui Dragoș este în Bucovina. din care făcea parte satele Borilescii și Dragotescii, de care se vorbește în acel uric. Pote că să fiă și în Bucovina vre un loc cu numele de „Câmpul lui Dragoș;“ dar câmpul lui Dragoș de care se pomenesc în acel hrisov, era în ținutul Némțului, de la Rosnovul de astăzi peste Bistrița; fiind că se dăce. că pe el erau satele Borilescii și Dragotescii, pe pârâul Nechid. Pârâul Nechid și satul Borilescii există și astăzi în acele locuri. Deasemenea și „Cobăla“ cu cele două coturi ce s'au dat în schimb de Stefan Vodă pentru acele două sate, există și astăzi sub numire de pârâul Iapa, și cele două coturi, sunt două sate: Iapa și Calul, totu acolo.

(**) Dăcearea originală: Priviliă. Domnul Hâjdeu o traduce prin: act.

Cămărașu de la fratele Domniei mele Stefan Vodă celū tânăru, și pe care Grigorie Fierescu logofet l'a datū în mânele slugelorū nōstre Mihăilă și frate-său Gliga; tōte acele mai susū scrise să le fie lorū. de la noi uricū cu totū venitulū, și copiilorū lorū. etc; érá otarulū menționatei a patra parte să fiă din totū otarulū a patra parte și din cele alte părți dupe hotarulū celū vechiū etc; și pentru acésta este credința Domniei mele. . . . și credința prea iubiților fiī ai Domniei mele Ioanne și Bogdan, și credința boerilorū. . . . Panulū Ioanne Nădăbașco vornicū, P. Petru Cărcoviciū, P. Hărea și P. Neagoe părcălabi de Hotin, P. Ioanne și P. Veisa părcălabi de Neamțū, P. Veveriță și P. Vascan părcălabi de Roman, P. Dan portar de Sucéva. P. Șendrescu spătar, P. Iōnne visternicū, P. Vascan Movilă postelnicū, P. Dumitru paharnicū, P. Medelēnu Stolnicu. P. Placsa Comis, și credința tuturorū boerilorū etc. (Formula ordinarie cu numele vel logofătului Movilă.) A scris Cracaleiū Căpotescu în Huși (ⲁ ⲭⲥⲟⲭⲥ.) anulū 7063, Maiū în 9 zile."

În anulū 1561 Alexandru Lăpușnénu, învins de Despotū în bătălia de la Verbia pe Jijia, își luă Dōmna din Iași, fugi la Huși și de acolo se sirguia a'si aduna ôste din țeră și a primi ajutorū de la Turci contra usurpatorului Despotū, dar n'a reușitū. Despotū, după victorie ducēndu-se la Sucéva ș'a trasū țera în partea sa ușorū; căci toți uraū pe Lăpușnénu: și după ce s'a asieuratū a plecatū de la Sucéva cu ôste asupra Lăpușnénuului la Huși, ca să'l pōtă prinde. Déră acesta vėdēndu-se părăsitū de toți, a lăsatū Huși, și apucāndū drumulū la Chilia, de acolo a trecutū la Constantinopole (Let. t. I pag. 178, 179.)

În anulū 1574, în timpulū resbelului ce a avutū Iōn

Vodă Arménulă cu Turcîi, după ce grozavulă acesta eroi a eșitū învingătorū în bătăliile cu Tătarîi și cu Turcîi la Bender și Cetatea-Albă, s'a retras la Huși, spre repaosū și pregătire pentru evenimentele următoare ale rebelului. La această ocazie, étă cumū D. Ilăjdeū panigiris-tulū lui Ioan Vodă. descrie avantajele militare ale posi-țiunei Hușilorū.

1. Inlesuire pentru hrană și pentru recrutațiunī din interiorulū Moldovei.

2. Uă apropiere de fruntaria Polonă, de unde Ioan Vodă totū încă nu dispera de a căpeta ajutōre mai seriose.

3. Uă localitate retransată prin însuși natura și în care nu putea fi forțat într'unū casū de năvală neprevēdūtă.

4. Facultatea de a se porni într'unū momentū, seū la Nistru contra Tătarilorū, seū la Dunăre contra Turcilorū. (Veđi opera: Iōn Vodă. pag. 131, 248.)

În anulū 1589 (7097) Octombre 6, găsimū pe Petru Vodă Șchiopolū reședēndū în Huși, de unde a datū următōrea carte de judecată:

„Petru Voevod, cu mila lui Damneđeū Domuū pămēntulū Moldaviei. Adicā aū venitū înaintea noastră, și înaintea boerilorū noștriū Vasile Medelniceru, și cu ale sale nēmuri, din satulū Colibanī, și aū tras pe German vātaf și pre Ursulū vātaf. și pre Maxim; și așa aū disū: că aū ei unū satū în câmpulū Bârladului satulū Colibanī suntū la uă margine a Bârladului de către apusū. Eră satulū Germanesciū suntū de ceia parte despre răsăritū.

Deci satulū Germănesciū are mōră în Bârlad, éră ei nu aū, și nu voescū aī lăsa pre ei la malulū Bârladului. Pentru care noi amū căutatū îndreptările ce are Cer-

man, și Ursul de schimbă de la bătrânul Ștefan Voevod, și amă vădută a loră satulă Germănescă cu locă de móră în Bârlad, érá îndreptările slugei nóstre Vasilie Medelniceru amă vădută așa satulă Colibană, n'amă vădută a loră cumóră.

Pentru aceea vădëndă noi că nu spun uricile loră până la malulă Bârladului și încóce n'au avută móră în Bârlad, și noi nam dat loră. Decă German și Ursulă și Macsim și cu ai sei ómenă, ei s'au îndreptatū, și ș'au pusă loră feria: 12 zloți. Pentru care de acumă înainte să nu mai aibă a se trage nici uă dată în veci.

S'a scrisă în Huși lét. 7097, Octombre 6.

Stroiciu, vel logofătū iscal.

Și cu toți așa au dis, de voră avea móră la malulă satulă loră pe lângă Bârlad, să o ție ei singură.“

De pe la timpurile acestea se vede că castelulă Domănescă de la Huși s'a desființatū, devenindū ruine, de care spune dascălulă Simeon; căci nu mai găsimă Domn-petrecëndū în Huși. Nu târđiū după acésta, la 1592. localulă curții domnesce din Huși se ocupă de Episcopia, înființată atunci acolo. De la acestū timpū istoria tērgului Hușilor se contopescă cu istoria Episcopiei.

Cu tótă însemnătatea politică dată tērgului Hușilor, atâtū prin curțile domnesce și petrecerea acolo din timp în timp a Domnilorū, apoi prin înființarea Episcopiei, carea făcea din Huși centrulă religiosă alū unei mari părți din țără, acestū tērgū nu se vede a fi prosperatū. Pe cândū s'a înființat Episcopia elū consta din un mică numărū de tērgoveți, aședați cu dughenele loră pe loculă numitū vatra tērgului, și două sate: Plopeni și Brosceni, póte că și Corni; căci în planulă vechiū alū Hușilor, se dice că acolo a fostū seliște de satū vechiū; déră locuitori

din acele sate, de multe greutăți au pibegit, și Episcopii în deosebite rânduri au adus coloniști străini, de au sporit populația. Coloniștii erau Români pibegii prin alte țări, Bulgari, Unguri, așezați acolo în deosebite epoce.

Dimitrie Cantemir, după anul 1711, în descrierea Moldovei vorbindu de Huși îl numește „un târgușor mic” care nu are altă însemnătate de cât pentru „scaunul unui Episcop”, și pentru că lângă dânsul s'a ținut resbelul lui Petru cel Mare cu Turcii, la 1711, precum și pentru Movila Răbiei, ce nu este departe de acest loc (Descri. Mold. 1851. pag. 28.) În alt loc însă Cantemir laudă vinul de Huși, puindu-l în rangul al doilea între vinațele ce produce Moldova, adică după cel de Cotnariu, căruia Cantemir îi dă preferență înaintea tuturor, chiar și acelor străine (ibid. f. 55, 56.) În resbelul Rosiei cu Turcia, la 1711, sub Marele Petru și sub Dimitrie Cantemir, urmatu aproape de Huși, la Stănilești, Hușii și prejmetele lui au suferit foarte mult din partea oștirilor beligerante. precum se va arăta în șirul istoriei Episcopiei, până ce s'a încheiat pacea la 10 Iuliu. pe malul Prutului la trecătore (Let. tom. III pag. 108.)

În anul 1713, sub domnia lui Nicolae Mavrocordat Turcii au luat în stăpânire cetatea Hotinului cu ținutul ei și au pus în ea uă garnisonă mare de apărare despre Rosia și Polonia. Acesta a îngreuiat foarte mult poziția Hușilor, cari erau situați pe calea Prutului pe unde oștile turcești adese ori se duceau și veneau de la Hotin. Nevoile ce au călătut pe țară și pe Huși de la această împregiurare așa le descrie cronicarul Ion Niculcea: „Pe acele vremi era greu în țară, nu de biruri,

ci de alte supărări, că Turcilor le era calea totu prin țără, mergându și viindă la Hotin: uni veneau pe la Focșani de mergeau pe Siretă, alii pe la Bârlad și Iași, alii pe la Prută, și ca nisce oșteni păgânii ce era totă stricăciunii făceau cu felă de felă de rîsură și batjocuri.“ (Let. t. 2, pag. 382).

Intr'ună desenă vechiă, în care se descrie pozițiunea topografică și împărțirea Hușilor. făcută de Iorest Dan, Dichiulă Episcopiei, ătă în ce stare se arată acestă orașă în a doua jumătate a véculei al 18-lea.

1. Hușii suntă situați între două pârae, ce curgă amândouă din partea apusană spre răsărită și se întrunescă din josă de Huși, în cătă formăză ună unghiă. Pârăulă despre mătă-nópte se numesce Temasa și curge prin satulă Cornă; cel despre mătă-đi — Dreslăvătul —, amândouă își au obârșiele în delurile ce încongiură orașulă.

2. În partea despre apusă este situată Episcopia.

3. În spre răsărită, loculă tătăgului cu uă uliță în direcția de la mătă-nópte spre mătă-đi. locuită de Moldoveni și Bulgari. De la loculă tătăgului mai departe, totă spre răsărită — Mahalaoa Broscenil. care se începe de la Sud, trece peste cele două pârae spre Nord. În această parte locuiaă tătăgoveți și poslușnici ai Episcopiei. Totă în direcția răsăritului mai departe. până la întrunirea aceloră două pârae. era mahalaoa Plopeniloră, care merge totă în aceeași direcție de la Sudă spre Nordă, ca și Broscenil. În marginea sudică a ei era mahalaoa numită „Ograda lui Lazăr.“ Plopenii erau locuiți deasemenea de tătăgoveți și de poslușnici, sêu coloniști ai Episcopiei. De la Plopeni mai departe urmaă Volosenil, de care planulă ăce, că Episcopia îi are prin schimbă.

4. În dreptă cu loculă tătăgului, spre Sudă și spre Nord,

se întinde locul numit Pleșa, pe care în toate direcțiile sunt așezați coloniști Bulgari.

5. În partea vest-nordică de la Episcopie se pune „Corni, unde a fost siliște de sat vechi, în depărtare de târg ca la un ceas,“ locuitorii, se dice că, erau „poslușnicii amestecați cu târgoveți.“ Planul dice că, moșia Corni este de la Stefan Vodă (nu știu care?) și întărită de Constantin Racoviță.

6. Peste pârîul Temasa, privind de la Episcopie, spre Sud-est de la Corni, se pune mahalaua „Cotroceni locuită de poslușnicii și târgoveți.“

7. Mai spre răsărit de la Cotroceni, tot peste pârîu, este mahalaua Răesci, locuită deasemenea de poslușnicii și de târgoveți. Mai spre răsărit de la Răesci—coloniști Bulgari:

8. Între Episcopie și locul târgului se arătă o distanță de loc deșert, pe care era școala publică.

9. Pe locul Târgului, în partea nordică era cismea Domnescă, de carea se vorbește în cărțile domnești de scutală pentru fontănarii Domnesci.

10. În partea despre apus a Episcopiei, era grădina Episcopiei cu pomi, și mai spre apus de la grădină se începea pădurea, carea acoperea dealul Lohanului, ce astăzi parte este gol, parte plantat cu vie și liveze.

În cât timp târgul Ilușii a fost pe locul domnesc, el se mărginea numai în o mică ulicioră, aceia ce se întinde de la mijlocul uliței Episcopiei spre mîdă-di*); dă după ce s'a dat Episcopiei, târgul s'a mărit și s'a format ulița principală de la Episcopie spre răsărit. Orice câte procese au urmat între târgoveți și Episcopie cu tânguirile de asuprire, sorta acestor târgo-

(*) Vezi planul târgului de la 1784 la finele cărții

veți a fostă râvniță de târgoveți depe alte proprietăți particulare; în cătă aceia, cândă își cerea drepturi, se refera la poziția târgoveților de Huși ca la un model.

Cu luarea Basarabiei de Ruși, comerțul Hușilor a cădută tare, mărginindu-se numai în partea ținutului Fălciului, remasă d'adrépta Prutului. Acéstă împregiurare a dată cea mai de pe urmă lovire mortală și târgului Fălciu, situat pe malul Prutului, și de care Domnul Cantemir spune, că pe timpul lui era „un târg frumos.” (Descr. Mold. pag. 27.) Cu ocazia resbelelor de pe la finele viacului al 18-lea și începutul al lui 19 dintre Rosia și Turcia, mai multe familii Bulgare emigrându de peste Dunăre, fură primite de Episcopi ca coloniști prin mahalalele Hușilor, prin care se sporă populațiunea acestui oraș. Coloniștii Bulgari au adus în Huși cultura dușilor și a vermilor de mătăsă, care însă a remasă în uă stare primitivă până astăzi, și în mică proporțiune.

2. *Administrația Hușilor și funcționarii antici: Consiliul municipal, Uriadnicul său dregătoriul, Vornicul de Huși, Pârcălabul, Pa-charnicul, Cărnari, Vameș, Deselnici, Goștinari, Bezmenari, Deșugubinari, Globnici, Podvodari, Olăcari, Conăcari Brănișterii, Căpitanul de ținut, Pârcălabii de ținut, Ispravnicii de ținut, Bulibușa de Huși, Turcagi-bașu-aga, Bașu-ceaușu-aga, Ciocadar-aga, Dăbilar, Vel căpitan de codru. Boiari zlotași, Izbașa, Aprod, Copii de casă, Vornic de poartă, Cepar, Bourari, Marele vornic alu jereș de jos, Telal-bașa, Ugurgă, Vătăji-mar.*

1). *Consiliul municipal.* — 2). *Uriadnicul său diregetoriul.*

Têrgul Hușilor din vechime se administra de un consiliu municipal, al căruia președinte se numia Șoltuză era consilierii Pârgari. Afară de consiliul municipal, în Huși mai reședea un amplotat Domnesc, numit în cărțile slavone Uriadnic, adică: dispunătoriu, puitoriu la cale, orânduitoriu. În cărțile române se numesce Diregătoriu, alte-ori Ispravnicu. Mi se pare că el nu era altă ceva de cât polițaiul tîrgului, sî cum se mai numia odinioară: Căpitan de tîrg.

Tote aeeste numiri de funcținu le găsim în următoarea carte Domnăseș, dată în limba Română de Alexandru Iliaș Voevod, în anul 1621.

„Noi Alexandru Voevod sin Iliaș Voevod Bojiu mi-lostiug ospodar zemli Moldavskoî. Seriem Domnia mea

Diregătoriului și Șoltuzului și Prăgarilor și tuturor Dăbilarilor de tîrgu de Huși, decă veți vedea cartea Domniei mele. Érá voi se aveți a lăsa fôrte în pace satele sfintei Episcopii a Hușului de podvóde, de jold, de cai de olacú și de alte angërii, de tóte să hie în pace. Érá cisia lorú birú ce va li ei să plătéscă, anume Plopenii, Irubenii, Cărligașii, Crețescii, Răsășcii, Coziacii, Podenii. Dreptú aceia și voi Debilarii de ținutú, și voi vătaji mari dobitoculú lorú printr'altii ómenii saú printr'alte sate să nu luați nicî să trageți, și ce vorú li glóbe ferii să aibă trébă Molitva Sa Vlădica de Huși. Érá de se va găsiscare furii tálhari, aceia împreună cu părintele săi prindeți și la Domnia mea săi trimiteți. Asésta vă scriemú. Mai multă jalobă să nu vie la Domnia mea. Intr'altú chipú să nu faceți. U Ias. 7129, Noemvr. 1. Sam gospod. velélă. (Cond. A. f. 37.)

Insemnare. Dicerea Șoltuzú este de orgină germană: Schultheiss, séu Schuldheis, și însemnă pe primariul unei comune.

Părgarii, séu după pronunția Bulgară *Prăgarii*, este numire de orgină germană: Bürger (cetățén), érá la noi a trecutú de la Unguri, care din Bürger germanú au formatú alú lorú Polgar, totú cu însemnarea de „cetățén.“ Așa déră numirea de *părgarii* este sinonimă cu: cetățeni.

Uriadniculú, séu diregătoriulú, era ântéiulú funcționar domnescú din Huși, căci în cărțile domnesci, adresate autorităților de Huși, totú da-una elú se numesce ântéiú, apoi Șoltuzulú și Părgarii. Mai reproducemú aici úă carte de acestea de la Gașpar Vodă. din anulú 1719. Cartea originală este în limba Slavonă:

„Io Gașpar Voevod cu mila lui Dumnezeu Domnú țerei Moldovei. Scriemú Domnia mea slugelorú nóstre

uriadniculu 1) și șoltuzulu și pângarilor de la tîrgul Huși, dămu-vă scire că Domnia mea m'amă milostivită și am dat și amă miluită sfînta Episcopie de acolo cu poslușnicî, precumă au fost de la alți Domni din timpul mai dinainte : 2 cojocarî, 2 argași, 1 curălarî, 1 olariu, 1 butnariu și 1 măcelaru, ca să aibă a sluji sfîntei Episcopî și să fiă a ei poslușania (servițiul). Pentru care decă veți vedea acastă carte a Domniei mele, voi să aveți a lăsa fôrte în pace de podvódă și de joldu și de alte angărie de tôte, și de camână, numai să aibă ei a asculta de rugătoriu nostru Mitrofan, Episcopulu de acolo. Mai multu să nu'i învêluit. Alminterea să nu faceți. U Ias. let. 7127. Aprilie 16." (cond. II. f. 6).

Acestu feliu de *Uriadnici* erau și prin comunele sateșci, precum se vede din cartea slavonă, dată în anul 1618, totu de Domnulu Gașpar *slugelor sale uriadnicilor din Huși și din Stănilesc*, ca să lase în nesupărare satele Episcopiei mai susu numite (Cond. A. F. 36). Observăm că în traduceri vechi dicerea *uriadnicu* se traduce prin *Ispravnicu*. d. e. „Ispravnic de Huși și de Stănilesc.” Afară de *uriadnicu*, seî diregătoriu, pe la sate mai era încă unu amplotat numitu *Vătaman*, ca ajutoriu al *uriadniculu*. Acesta se vede din cartea D-lui Antonie Ruset din 1676, în carea se pomenesce „Diregătoriulu și Vătamanulu seî din siliște din Crețesc.” (Cond II, F, 96). Din cartea lui Miron Barnovschi dată în 1629, se vede că Vătamanî duceau bani la Domniă. Cheltuiala drumulu era pe conta sate'orî (Cond. II. F. 22).

1). De la dicerea „uriadnicu,” ce înseamnă orinduitoriu, dispunătoriu, puitoriu-la-cale, om al trebei, s'a format la noi dicerea: *vriadnicu*, seî vrednicu.

Uriadnicul¹ său diregătoriul², împreună cu Șoltuzul³ și cu Pârgari⁴, precum⁵ se vede din cărțile citate mai sus⁶, aduceau⁷ întru îndeplinire ordinele domnesc⁸ privitoare la sarcinile ce venea de la Domniă⁹ asupra locuitorilor¹⁰, precum¹¹: podvóde, cai de jold¹², și alte angărie; prin ei se adunau¹³ dările către Domnie: camăna, glóbe-ferie etc.

În o carte Domn¹⁴escă din 1660, se dice: „scriem Domnia mea slugelor¹⁵ noastre, și Uriadnicilor¹⁶, și Șoltuzilor¹⁷ (i uriadnicom i șoltuzom) și Pârgarilor¹⁸ din târgul¹⁹ Huși²⁰.” Póte că afară de Uriadnicul²¹ și Șoltuzul²² târgului²³ erau Uriadnici²⁴ și Șoltuzi²⁵ deosebiți pentru satele Episcopiei²⁶, ce erau în marginea târgului²⁷ (Cond. II. F. 64): Plopeni²⁸, Brosceeni²⁹ etc.

Șoltuzul³⁰ și Pârgari³¹ făceau cislă pentru bani³² birului³³, îi strîngeau³⁴ de la târgoveți³⁵ și de la locuitorii mahalagii³⁶, și îi duceau³⁷ la Domniă³⁸. Acésta se vede din următoarea carte a lui Miron Barnovschi din anul³⁹ 1629, dată în limba română:

„Noi Miron Barnovschi Mogila voevodă Bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscó. Seriem⁴⁰ Domnia mea la Soltuzi⁴¹ și la Pârgari⁴² din târg⁴³ din Huși, dămu-vă șcire că Domniei⁴⁴ mele s'au⁴⁵ jăluit⁴⁶ satele sfintei Episcopii⁴⁷ de acolo, dicēnd⁴⁸ înaintea Domniei⁴⁹ mele că le este cislă într'un loc⁵⁰ cu a târgului⁵¹, dec⁵² strîngeți bani⁵³ și nu⁵⁴ i aduceți voi aicea la Domnia mea, ci trămiteți bani⁵⁵ pre ómeni⁵⁶ și pre vătămăni⁵⁷ din satele sfintei Episcopii⁵⁸ de i aduc⁵⁹ și voi nu⁶⁰ i aduceți, ce munciți ómeni⁶¹? Pentru aceea decă veți vedé cartea Domniei⁶² mele iér voi să strîngeți bani⁶³ satelor⁶⁴ sfintei Episcopii⁶⁵ și să i aduceți voi cu dajdea⁶⁶ trîgului⁶⁷ să nu mai munciți ómeni⁶⁸ sfintei Episcopii⁶⁹, ce să i lăsați în pace, că apoi voi știți . . . Acésta vă

scriu Domnia mea. Mai multu să nu Ț învéluiți preste cartea Domniei mele. Inace ne ucinite 1) U Ias 7137, Noemvrie 8. Sam gospodin veléla.“ 2) (Cond. II. F. 22).

Șoltuzul era responsabil la Domnie pentru neesac-titățile ce s'arū fi întâmplatū întru esecutarea ordinilor. Acésta se vede din cartea lui Vasilie Vodă din 1645 pentru neamestecarea poslușnicilor Episcopiei cu țirgo-veții, Cartea se încheie așa: „De va mai veni jaloba la Domnia mea că Ț învéluiți, cu tine șoltuze îmi voiți întreba.“ (Cond. II. F. 45).

Dupre documentele Episcopiei nu se pôte hotări esact numărul Pârgarilor ce compunea consiliul municipal al Hușilor. In mărturia hotarnică a Plopenilor, din anul 1673, se găsesce subscris: „Ion Șoltuz cu 6 pârgari din târgul Hușilor.“ Din monumentele istorice se vede că pe la alte locuri numărul Pârgarilor era de 12; d. e. la Bărlad. (Uricar. p. 2. f. 258).

Numele de Șoltuz și Pârgari se găsesc prin acte până pe după jumetatea vécului 18-le (Cond. A. F. 66).

Ca complinire la cele ȃise despre consiliul orășenesc de la Huși, vedți înainte cartea de la finele anului 1667, adeverită de Episcopul Ioan, de Șoltuzul, etc. Dease-mine în Apendice, la finele anului 1590.

3). *Dvornicul* sêu *Vornicul* de Huși. In cartea Episcopului Mitrofan din 1617 se pomenesce de un Horja ce a fost Dvornic de Huși. (Documentele vielor). La 1661 Ștefăniță Vodă într'o carte către slujitorii domnesci pentru poslușnicii Episcopiei, între alții pomenesce și de „Vornicul de țirg.“ (Condica II. f. 66). În Măr-turia hotarnică a Plopenilor, citată mai sus, după Șol-

1) Alt-feliu să nu faceți.

2) Insuși Domnul a poruncit.

tuză și Părgari este subscrisă „Ioniță Vorniculă de tirgă.” Într'ună zapisu din 1694, făcută în Huși, se aducă ca martori boerii de Huși, anume : *Paharniculă de Huși*, *Zaharia Vorniculă de Huși*, *Bulbașa ot Huși*, etc. (Condica B. f. 100). Dintr'o carte a lui Vasilie Vodă din anulă 1653, în carea se ȳice : „Scriemă Domnia mea la *Vorniciă* de trăgă de Huși.” (Condica II. f. 54), sar păré că era mai mulți vornici; însă mi se pare că aici ȳicerea „vorniciă” este luată în sensulă literală (de la slavonulъ Dѣопъ, curte : *curtenă*), și însemnă pe toți amplotați Domnesci, cari erau însărcinați cu strângerea dăriloră fisculă, și li se poruncesce de a nu învélui, nici a prăda, nici a globi satele Episcopiei. În cuprinderea cărțiloră, în care se pomenesce de Vorniculă, se vede că acesta era ună delegată ală Vorniculă celă Mare, care priveghia Justiția. Elă urmărea pe făcătoriă de rele, aduna glóbele, deșugubinele etc precum se póte vedé între altele din cartea Episcopulă Mitrofan, mai susă citată, în carea se ȳice că Dvorniculă de Huși Horjea luase o viă de la nisce făcătoriă de rele, cari făcuse multe prădăciuni „și aă plătită capetele sélé cu acea viă.”

Vorniculă se vede că avea sub ordinele sélé alți servitori : Globnici, Deșugubinari, de cari se va vorbi mai josă. Vorniculă de Huși esista și în véculă al 18-le, precum se vede din cartea lui Grigorie Ghica din 1733, adresată la Vtori-paharniculă de Huși și la Vorniculă de Huși. (Condica III. f. 51).

4). *Părcălabulă*. De Părcălabi se pomenesce în doue cărți ale lui Antonie Ruset din anulă 1676, pentru scutirea coloniștiloră Episcopiei : „Așȳderea și voă Părcălabi și Globnici de aceluă ȳinută” etc. (Condica II. f. 96—98).

În hotarnica Plopenilor, citată deja, din anul 1673, după Vorniculul de târg se găsește subscrisă: „Ion Părcălab.“ (Condica A. f. 31). Părcălăbia acesta era un județ comunal, de ale căruia atribuțiuni erau ceretele și vinovățiile mai mici, pentru care avea dritul de a aplica la trebuinți și glóbe, arestări etc. Acesta se vede mai lămurit din următoarele cuvinte ale Chronicariului Nicolaiu Costin: „Poruncise (Nicolau Vodă) pe la județe la țără, pe la *Părcălabi*, să nu închidă ómenii pentru fie ce vină, ci care ar fi mai grele judecăți să'i orânduiască la Iași la Divan, cu sorocul de la *Părcălabi*“. (Letop. t. 2. f. 94*).

5). *Păharniculul*. În zapisul de vândare alul lui Stratulat Agăriciul, din anul 1694, se pomenesce între boerii martori „D-lui Constantin Pilatul Păharniculul de Huși.“ (Condica B. f. 100). Acesta negreșitul era un amplotat Domnescu asupra vielor de Huși; elul uneori se numesce Vtori (alul doile) Păharnicu (Condica III. f. 51); aduna dijmele din vinul, care erau între veniturile Domniei. Mateiul Ghica la 1756, hărăzind Episcopiei dejma din locul Domnescu alul Hușilor, care dejma se lua mai înainte de câtră Domniă. La articolul vielor ȳice: că dejma din ele „se lua mai nainte de câtră Vtori (2-le) Păharnicu.“ (Condica A. f. 12).

Deasemenea Scarlat Ghica, în anul următorul, întărind aceeași danie, ȳice: „eră Paharniculul alul 2-le ce era obicnuitul a strînge elul dejma Domnescă, să nu se amestece. (ibid. f. 17. Vedli și *Descrierea Moldovei* de

(*) Dicerea „Părcălabul“ se găsește în limba ungurască, în însemnare de „păzitorul de închisoare, kerkermeister.“ Vedli lesiconul de Buda la dicerea „temniceriu.“ Credul că și originea acestel ȳiceri, ca și a „Părgarilor“, trebuie a o căuta totul în limba germană, d. e. în „Burgermann, Burgersleute, Burg-graf, Burgeradel“ etc.

Cantimir f. 165, despre Păharniculă ală 2-le). Mi se pare că Păharniculă avea de ajutoriū în funcțiunea sea pe *Pivnicieriulă*. Celū puținū între martoriī hotarnici ai Plopenilorū din anulū 1673, după Părcălabulū subscie „*Stratulat Pivnicieriulă*,” și după elū „*Ghiorghie biv Pivnicieriū*.” (Condica A. f. 31). Sub ordinile Păharniculū mai erau *Vădrariī*. „Poruucimū Domnia mea (dice Scarlat Ghica în chrisovulū din 1758) prin hrisovulū acesta și Vădrarilorū de la ținutulū Fălciulū ca să nn aibă a supăra Sfânta Episcopieă pentru vădrăritū, nici să scie eī vinulū de dejmă.” (Condica A. f. 66). Deaseminea Ioan Mavrocordatū, în cartea dată Episcopiei pentru apărarea de dejma vielorū, în 1745, dice: „să fie volnicū (Episcopulū Ieroteiū) a’și strānge dejma de vinū depe loculū Episcopiei, fără supararea slujbașilorū vădrari, după obiceiulū vechiū, precumū s’au urmatū și mai nainte, pentru căci s’au jeluitū că la vremea culesulū iī facū vădrariī supărare ómenilorū ce strīngū dejma, poprindu’i să nu ūea de la cine se cade să dejmuēscă, și să păgnbesce Episcopia, și acea volnicia n’au avut’o Vădrariī mai înainte.” (Condica III. f. 67).

6). *Căminariī*. Așa se numiaū stringătoriī dabilei numită *Camăna*. Domnulū Cantimirū dice, că căminariulū seū căminariulū strīngea deciueā Domnēscă din cēră. (Descrierea Moldovei. f. 164). Căminariī erau mai mulți, precum se vede din cartea Domnului Alesandru, din anul 1621, în carea dice: „scriem Domnia mea credincioșilorū nostri boeri Marilorū Căminariī *Белыѣмъ Каминариѣмъ*, dămuve scire că Domnia mea m’amū milosivitū și amū milnitū Sfânta noastră rugă Episcopia de Huși cu douē crăcīme și cu unū măcelariū, și unū co-jocariū, ca să fie pentru trēba Sfānteī Episcopii, și crăci-

mele să fie pentru ceară, precumă au fostă de la Domniț ceî mai dinainte așa și de la Domnia mea. Dreptă aceea decă veți vedé cartea Domniei mele, érá voi să nu mai învăluiți de Camână, nici pe crăoimari, nici pe cojocariu, nici pe măcelariu. „(Condica II. f. 14). Pe la anulă 1769 la venitulă căminăriei era și o dare pe neguțătorii ce speculaă cu beuturile, anume : trei lei de bute. (Archiva română 1860. t. I f. 149).

7). *Vameși.* Acestia adună tasele orânduie a se lua în folosulă Domniei de la cei ce aduceau în târgă deosebite obiecte de vëndare. Domnul Dumitrașcu Cantacuzină în 1674 adreséază acestoră funcționară următórea poruncă : „Scriemă Domnia mea la slugele nóstre la Vameși din Husi, dămuve scire pentru căți-va poslușnici, cari sunt ai Sfintei Episcopii, și pentru Slobozieni, cari locuesc pe la Sloboziile Sfintei Episcopii, să căutați să le dați bună pace, să nu învăluiți pentru vamă, ce vor vinde poslușnicii séu și slobozieni nimică din ce șor aduce să vëndă, vamă să nu le luați, iér cândă vor aduce pesce sau sare, voi să le luați vama precum va fi adetiulă. Iér din altele ori din ce voră aduce din nimică să nu le luați nici sei vămuiți“ (Condica II. f. 94.).

8). *Desetnici.* Așa se numiaă strîngătorii Desetinelor. séu deciuielelor de pâne, de vin, stupi. Georgie Ghica în anulă 1658, scutindă de dări pe doi Preoți și pe ună Diaconă ai Episcopiei, ordonă tuturoră debilariloră și „desetniciloră de stupi și desetniciloră de vină“ a lăsa în nesupărare. (Condica II. f. 59). Érá Evstratie Dabija, în anulă 1660, repețindă acelașă ordină, adauge și *desetina de pâne*. (Ibid. f. 68).

9). *Gorștinari.* Acestia adună veniturile Domnesci

depe oile și mascuriî din țerră. In cărțile mai susū citate se amintesce de *Gorștinari de mascuri*; érá în aședământulū făcutū de Michaiū Racoviță în anulū 1709 se pomenește de Țoștina de oi și de mascuri (Cond. A. f. 69.)

10). *Bezmenariî*. Acestia strîngeau bezmenulū sêu darea pe casele ce erau pe loculū domneseū. Evstratie Dabija în 1662 dă ordinū căminarilorū și „*Bezmenarilorū* cari vorū âmbra la trăgū la Huși,“ ca să lase în pace „de camănă și de bezmenū o crăcînă mare sêu duoē micī, și unū meserciū (măcelariū) și unū cojocariū, ce suntū de trêba Episcopiei.“ (Cond. II. f. 70.)

11.) *Deșugubinariî sêu șugubinariî*. Acestia esecutaū și adunau glôbele sêu amendele pentru deșugubine, sêu crime, și erau deosebiți de globnici, precumū se vede din cartea Domnului Alesandru din 1618, pentru scutela satelorū Episcopiei: „Scriemū Domnia mea slugelorū nôstre *globnicilorū și deșugubinarilorū*, cari âmbiați cu slujba Domniei mele la ținutulū Fălciului“ (cond. II. f. 12.) Reproducemū aici uă carte către Deșugubinariî din anulū 1618, dată Episcopului Mitrofan pentru apărarea satelor Episcopiei de deșugubinărie.

„Noi Radulū Voevod Bojiu Milostiu gospodar zemli Moldavscoi. Pišemū sluzem nașim cotoriî hodite radi deșugubine po vlost falcisco (scriemū slugelorū nôstre cari îmbiați pentru dișugubină prin ținutulū Fălciului.) Dămu-vē scire că s'au jeluitu înaintea Domniei mele părintele și rugătoriulū nostru Mitrofan Episcopulū de Huși pre voi, dicendū înaintea Domniei mele că învăluiti satele sfintei Episcopii de desugubinărie și le faceți destulū valū, și încă amū mai făcutū duoē cărți a Domniei mele la voi și tot i învăluiti. Si éta acmu ierăși amū fă-

cută uă carte a Domniei-mele. Decî decă veî vedé cartea Domniei méle, érá voi mai multă să nu'î învăluîî, ce să lăsaî satele sfintei monastiri Episcopie fórte în pace, că apoi bine să sciî că de va mai veni jalobă că'î învăluîî vomă trămite de voră face uă ruşine de se va pomeni. Tac da znaete, inaco ne ucinite. Sam gospodin veleal (aşa să sciî, altminterea să nu faceî, însuşi Domnulă a poruncit). U Ias vlet. 7126. Iuniă 16." (Kond. II. f. 3).

Desugubinariî atêrnău de Dvorniciî mari, din care celă de ţera de josă reşedea în Bêrlad, érá celă de ţera de susă în Dorohoiă. Deşugubinariî îmbla prin ţeră căutând pricină de globită, anume: băţă, furtişaguri, omoruri, curvară şi curve etc. şi 'î amendaă, séu precumă se dîcea atuncî „î globiaă, î ciobotiaă“ duple placă. La asemenea casuri aveaă locă pârele şi clevetirile şi resbunările duşmănescă între locuitori. Deşugubinariî de aceste căutaă câtă de multe, căci ele erauă în profitulă loră. De aici trebuie să-şi fi avêndă originea dîcerea română: „caută pricină cu lumînarea.“ Pârătulă séu vinovatulă era pusă în fêre şi schingiuită reă, ca să plătescă mai degrabă şi mai mănósă glóbă; altminterea era trămisă în cătuşă la vornicie şi decă nici de acolo nu puté scăpa prin glóbă, negreşită mai mare, apoi în fine se trămitea la Domnie. Spre a pune capetă neconteniteloră reclamaări contra Deşugubinarilor, Miron Barnovschi în anul 1628, împreună cu adunarea ţerei a făcută un aşedămêntă, în care a stabilită între altele ca Deşugubinariî să âmble prin ţerră numai odată în ană, în luna lui Septembriă. Altminterea vor fi slobodă a esercita meseria loră de jefuire numai cândă vor fi însărcinaî duple o anume reclamaţia a cuiă la Domnie séu la scaunile

marilor Vornici (Archiva istoric t. I. p. I f. 165, 166. No. 259).

Intre documentele Episcopiei sîntu multe cărți domnesci prin care se oprescî deșugubinariî de a intra în satele Episcopiei, și se lasă Episcopilor cercetarea și globirea, la trebuință, a abaterilor lăcuitoilor, afară de tîlhărie și ucideri, care erau de competența Vorniculuî celui Mare și a Domniei.

12). *Globnicii*. De Globnici ca de nisce funcționari a parte se pomenesce în fôrte multe documente, d. e. în cartea dată Episcopuluî Sofronie pentru scutela Coloniștilor de la Crețesci, în anul 1676, Domnul Antoniu Roset, între alți funcționari pomenesce și de Globnici: „Și voi Părcălabi și Globnici de acel ținut, și Deșugubinari, etc, nime întru nimica să nu'i învăluască (pe coloniști), nici un lucru al Domniei mele nu vor lucra“ (Condica II. f. 96). Globnicii acestia erau funcționari administrativi, cari globiau din ordinile Părcălabilor de ținut, pentru neîmplinire de ordine sêu alte cađuri ce provocau amandă drêptă sêu nedrêptă. In vechime amploiați, ne avêndu salare de la Statu, și le forma ei prin glôbe feliurite. Așa administrația glôbia sêu ciobotia; justiția globia; hătmănia globia, ba și Episcopiele și Monăstirile aveau dreptu a globi în satele lor, și în pricinii duhovnicesci. Cu un cuvêntu, tôte autoritățile globiau mai mult sêu mai puțin, mai dreptu sau mai nedreptu — fie-care dupe caracterulu moralu al funcționarilor. Tôte aceste autorități își aveau și ômenii lor pentru asemenea executări. Beții locuitori de multe ori se dispera și lua lumea în capu; lăsa satele pustii (Archiva istorică, locul citat). Globnicii de care vorbim aici aveau un șefu, care se numia „*Vornicu Globni*.“ Așa în mărturia ho-

tarnică a Căcăcerilor din anul 1744, între marturii celălalt este subscris: „Nicolaiu Tiron Vornicu globni,“ apoi „Ionița Similian Vameșu“ (Condica A. f. 102).

13). *Podvodari*.) De acestia se face mențiune în multe

14). *Olăcarii*)cărți de scutélă pentru poslușnicii Episcopiei. D. E. Cartea lui Stefan Vodă din 1661, între altele dice: „așijderea și voi Olăcarii și Podvodarii.... Intru nimic să nu-i învăluie“ (Condica II. f. 66). Cei dintâi erau însărcinați a executa cărăturile Domnesci, de fân, de paie, de ghiață, de lemne, etc., care toate se făceau de locuitori fără nici o plată; erau socotite între angărie și beilicuri. Cei de al doilea făceau serviciul postal, luându-și ca de jold de la cei ce îi aveau; căci nici postele din vechime nu se întrețineau de Stat.

15). *Conăcarii*. De aceștia se pomenesc d. e. în cartea lui Antonie Roset, amintită la No. 12, unde între alte slugi Domnesci, după Podvodarii și Olăcarii, se pomenesc și „Conăcarii.“ Dăcerea *Conac* înseamnă: *gazdă, cuartiră*; ea singură ne arată, că acești amployați aveau însărcinarea de a pregăti gasdă pentru Domn, când eșia prin țară, pentru boerii ce mergeau pe la ținuturi, și pentru Turcii trimiși în serviciile Porții. Cheltuella acestor gazduiri era totu pe spatele locuitorilor unde se făcea găzduirea.

16). *Brănișterii*. Despre un brănișteriu dice Constantin Movilă Vodă în cartea sa slavonă din anul 1611: „a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri sluga noastră Gervasie Marcoviciu biv Brănișter.“ (traducerea vezi Cond. B. f. 89). Brănișterii erau mai mulți, precum se vede din cartea Domnului Constantin Racoviță din 1753, pentru scutirea unei crâșme din Huși a Episcopiei. Intre slugile Domnesci pomenesc și de Brănișteri:

„și care strîngeți braniste“ (Cond. III. f. 96.) Brănișterii aveau un șef; căci într-o carte Domnescă de la Grigorie Ghica din anul 1737 se pomenesce de un „Ursul căpitan de braniste.“ Brănișterii erau însărcinați cu facerea fînului domnesc din braniste, ce era un șes pe Prut. Ei executa cosirea, și strîngerea lui, care toate se făceau prin beilicuri. Sub pretextul facerii fînului domnesc era aruncată și uă dare pe crășme (vezi cartea lui Constantin Racoviță citată mai sus,) numită *Braniste*, pe carea totu Brănișterii o adunau. Brănișterii erau sub ordinele Comisului celui mare (Descr. Moldovei f. 160.)

17.) *Căpitan de ținut*. Intr-o carte dată de Duca Vodă la anul 1666, se pomenesce de un „Vasilie, ce a fost căpitan de ținutul Fălciului.“ Grigorie Ghica, în cartea dată în 1747 judeului de Țigani Domnesc, spre a fi slobod să amble prin țară cu Țiganii săi, între amploiații Domnesci, cărora li se ordonă a-i lăsa în pace, se pîn: Părcălabii de ținuturi, vornicii de prin sate, și *Căpitani* (Coud. III. f. 76.)

Acăsta era funcția ostășească. Domnul Cantemir ne spune, că era de fie-care ținut câte un Căpitan, care comenda polcul de ôste ce se afla în acel ținut. Ei din vechime erau sub ascultarea Vornicilor celor mari; érá mai pe urmă sub a Hatmanului. Ceî ce se aflau pe lîngă otare, păziau granițele, érá ceî din interiorul țerei se trămiteau de către Hatmanul în slujbele țerei (Descr. Mold. f. 178, 179. Vezi și Archiva Istor. t. I. P. I. f. 171.)

18.) *Părcălabii de ținut*. *Ispravnicii de ținut*. În aședămentul făcut sub Miron Barnovschi pentru măr-ginirea abuzurilor ce făcêu amploiații Domnesci prin

sate, se dice: „s'aŭ jeluitŭ (proprietariŭ satelorŭ) pre pârçălabiŭ de ținuturŭ că le intră în sate de le pradă veciniŭ șiŭ ciobotesc fără ispravă“ (Archiva istorică T. 1 Par. 1. f. 175).

Miron Costin spune, că fie-care ținutŭ avea câte doi Pârçălabi. (Archiva istorică ibid. 171). Ei erau cei d'ântâiŭ funcționari Domnesci în ținutŭ: ceea ce suntŭ astăzi Prefecți. Constantin Mavrocordatŭ în a doua Domniă a introdusŭ „Ispravnicŭ pe la tôte ținuturile, și le aŭ datŭ ținuturile cu slujbe în séma lorŭ.“ (Letop. T. 2. f. 459, 460). Pârçălabiŭ de ținuturŭ aŭ rămasŭ și după introducerea Ispravnicilorŭ, precumŭ se vede din cărțile Domnesci după Constantin Mavrocordat, d. e. în cartea D-lui Grigorie Ghica, din anulŭ 1747, citată la No. 17; din cartea lui Matheiŭ Ghica anul 1755 în carea se poruncesce „Boerilorŭ, Slujitorilorŭ, Pârçălabilorŭ depe la ținuturŭ, Căpitanilor, Vornicilor de prin sate“ să nu supere, să nu globescă nici să se amestece la gilcevele Ciganilor Domnesci ce âmbra prin țerră pentru hrana lorŭ. (Condica III. f. 105). În cartea lui Ioan Teodor Voevodŭ, din anulŭ 1760 se pomenesce de „Boerŭ Ispravnicŭ de pre la ținuturŭ și D-lorŭ Pârçălabiŭ,“ etc. (Condica III f. 151). Pârçălabiŭ aceștia, judecândŭ după coprinderea cărților Domnesci, erau judecătorŭ.

Așa în cartea din urmă, se ordonă a nu se amesteca în judecățile bisericești, care sunt de competența Episcopului și a Protopopilorŭ.

Pe la anulŭ 1759 era la ținutulŭ Fălciuluŭ numai un Ispravnicŭ, precumŭ se vede din cartea D-lui Ioan Teodor Voevod, din acestŭ anŭ, adresată Ispravniculuŭ cu aceste cuvinte: „Credinciosuluŭ boerŭ alŭ Domniei mele D-lui Ispravnicŭ de ținutulŭ Fălciuluŭ: Sănătate.“ (Cond.

III f. 142). Dar nu târziu s'aû orînduit cîte doi Ispravnicî de ţinut. Aşa în anul 1768 Domnul Ioan Calimach adresedă o poruncă a sea de hotărîtura unorî moşî a Episcopiei Ispravnicilor de Fălciu, cu aceste cuvinte : „Credincioşî boerî Domniei mele Dum. Toma Luca biv vel Stolnicu i Petrachi Pitariu Ispravnicî de ţinutul Fălciului, i credincioşî boerî Domniei mele Dum. judecătorî de ţinut Fălciului.“ (Condica III f. 189). Din acêsta totu-o-dată se vede că urmase o reformă în ramul judecătoresc; căci judecătorî nu se numesc *Părcălabi*, ci boerî *judecătorî de ţinut*. Ioan Neculcea spune că judecătele se făcea de boerî cei mari de la ţinuturi. (Letop. T. 2 f. 459).

19). *Buliubaşa de Huşi*. Intr'unu zapisu de vînderea unei redeşie din anul 1694, se aduce martori între alţi „Iordache Buliubaşa ot Huşi.“ (Condica B. f. 100). Aceştia erau ostaşi. Domnul Cantemir dice, că în fiecare tîrgu erau „cîte patru sêu cincî“ Buliubaşi. (Descr. Moldovei f. 178). Bălcescu dice, că Buliubaşii făcea parte din Selmenî(*) şi erau împărţiţi în dece Buliubăşi, peste care era mai mare Baş-buliubaşa de Selmenî. De-asemenea spune că Buliubaşii, Sutaşii saû Hotnogiî, comanda uă sută de soldaţi. (Magasin istor. T. 2. f. 38—41). Despre unu „Dimia Başbulubaşu se pomenesce într'unu zapisu de danie pe nisce redeşie de la Dolheşci. (Cond. B. f. 43).

20). *Turcagi-baş-aga, Baş-ceauş-aga, Ciohodar-Aga*. Aceştia erau funcţionari Turci trăitori în ţerră şi cari judecau pricinile Turcilor, cari făcea negoţu în ţerră. Intre Documentele violor se află o scrisore cu data 1755, carea este înfărită cu peceţi turcesci, şi îndreptul pece-

(*) Ostaşi lefegiî.

țiloră scrisă romănesce : „Baș-ceauș-aga a Dumisale Turcagi-baș-aga; Ciohodar-aga a Dumisale Turcagi-baș-aga.“ Domnulă Cantemir spune că la Turcî se socôte mare pecată ca ună creștină să bată și să pedepsescă pe ună Mahometană. De aceea Domniă ținea ună Beșli-agasi și cu mai mulți Beșlii, dintre Tătari său Turcî, pentru pedepsirea Turcilor, cândă făcea vre o necuviință. (Descrierea Moldovei f. 178). Dar pe la anulă menționat se vede, că pentru acestă scopă era în Iași ună Turcagi-aga, carele, împreună cu autoritățile locală cerceta și punea la cale casurile ce se întâmplău între Turcî și locuitorii țerei. Elă trimitea amplexiile seî pe la ținuturi, cândă era vre o reclamație asupra Turcilor. Funcționară amintiți mai susă, venindă în Huși, aă cercetată împreună cu Ispravniculă, chestia unoră vie ce și le împrorpiase Turcî de pe la Români pentru datorie, și unul din ei voia să vîndă o viă, după ce o stăpînise 20 de ani pentru o datorie de 18 lei. Delegați Turcî aă ruptă zapisulă de datoriă, dicendă, că de 20 de ani se vor fi plătită acei 18 lei, și aă oprită pe Turcî de a poseda via, fiindă acēsta contra firmanulă împărătescū.

21). *Dăbilară*. Georgie Ghica în cartea de scutélă a doi Preoți și ună Diaconă de la Episcopie, între alți slujitori Domnesci, căroră le ordonă a'i lăsa în pace, dice și de *Dăbilară*: „Și voi toți dăbilară, cari veți âmbra cu tôte slujbele Domniei mele printr'acelă trăgă.“ (Condica II f. 59). Se înțelege că așa se numia strîngătoră dabileloră seă a birurilor Domnesci. În cartea lui Alexandru Iliășă din 1621, ei se numescă „*dăbilară de ținută*. (Condica A. f. 37).

22). *Vel-Căpitană de Codru*, adică: marele Căpitană de Codru. De acēstă funcțiune se pomenesce într'o carte

Domnăscă a lui Constantin Mavrocordat din anul 1743. În ea Vel-Căpitanul de Codru împreună cu un alt boier se însărcinează a cerceta nisele împresurări de Moșia. Funcțiune militară. Acesta era căpetenia polcurilor ostășesci ale ținutului Fălciu. Se numea „de Codru” pentru că sub comanda lui erau Codrenii, adică locuitorii de la Codrul Tigheciului, cari în vechime toți erau ostași (Descrierea Moldovei f. 178, 58, 59).

Vel-Căpitanul de Codru avea reșidența sa în ținutul Fălciu, unde era și Isprăvnicia. Și în ordinea ierarhică era al doilea după Vel-Căpitanul de Iași. (Letop. T. 3 f. 193). Reproducem aici o carte Domnăscă din anul 1757, din carea se vede că Vel-Căpitanul lua parte la cercetări, ce se rînduiau de Domnia prin ținut.

„Noi Scarlat Ghica Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavskoï, credincios boierul Domniei mele Dum. Georgie Beldiman biv vel sulger i Lupul Costachi biv vel jigniceri, Vel-Căpitan de Codru, vă facem scire că aici la Domnia mea, am dat jalobă redeșii de moșia Călmățuiului asupra unui om ce-i dîc, Luca, feciorul Iudoni, ce se află la ținutul Fălciului, dîcîndu că acel Luca încă este redeș cu dînșii la moșia Călmățuiului, dar fiindu și nise bălți de pesce pe moșia, ar fi vrut să mîergă ca să-și ia și ei partea lor cîtă li s'ar face, din pesce, e ră acel Luca pentru ca să nu ia ei pesce din bălți, am pus un Turcu asupra bălților, să dîcă căs bălțile a Turcului și să nu le dea pesce, și mergîndu ei la bălți am săritu Turcul asupra lor, și gonîndu-i am dat și cu pușca ca să-i împusce, de care pe larg veți înțelege din jaloba lor, pentru care iată că vă scriem Dom. luîndu cartea Domniei mele, să-lu

chemați de față, pe acelă Luca, și să cercetați pricina forte cu amăruntul și decă s'a dovedi că din pricina lui Luca i-au gonit Turculă pe dênșii vrândă să'i și înpusce de pe moșia loră câtă pagubă se va dovedi că au re-deși, să împliniți totă de la acelă Luca, și lui după yina ce i s'a cădea, să'i veniți de hacă ca să se veghi și alții de a mai pune Turci, în protiva re-deșilor loră, ăra fiindă pricina într'alt chipă ărași să'i judecați și să'i aședați după cumă a fi mai cu dreptate ca să nu mai jeluască, hotărândă prin carte de judecată. Acésta scriem 7265, Iun. 29. (Cond. III. f. 125.)

Vel-căpitanii făceau diferite esecutiuni și glóbe pe la sate. Acésta se deduce din cartea lui Grigorie Ghica, din 1737, pentru scutirea poslușnicilor din Crețesci. „Așjderea le-amă dată voe acestoră poslușnici cu acéstă carte a Domniei mele ca să aibă a se apăra de către *vel-căpitană de Fălciă* și de slugele loră, și de părcălabi și globnici“ (Cond. III. f. 56.) Despre Vel-căpitan veți Let. t. 3. f. 293.

23.) *Boeri zlotăși*. De ei se pomenesce în aceeași carte a lui Grigoriă Ghica. „Dreptă acésta poruncă dămă și dumiloră vóstre *boeri zlotăși*, cară veți âmbra ori cu ce felă de slujbe, vedëndă cartea Domniei mele toți să vă feriți și să dați bună pace acestor poslușnici.“ Acestia ocupaă loculă dăbilariloră din viaculă al 17-lea. Ei strângeă dabilele ce se impuneaă pe țără de la Domniă.

Chronicarulă Nicolaiă Costin, vorbindă de dabilele impuse de Michaiă Racoviă, dice: „ăra pe urmă ne putându-se strânga banii alăția câtă să'i împlinască lăcomia cea nasațiă, eşise poruncă la Zlotăși să arunce nă-

păstii să se îmbrace toți banii după somele care eșise din visteriă.“ (Letop. t. II f. 82, 83, 459).

24.) *Izbașa*. Intr'ună zapisă de vânzarea unei reșeșie din anul 1665, între marturi se pune „Iacov Izbașa de Ciortesci.“ (Cond. B. f. 111.) Intr'ună zapisă de danie a unei reșeșie din Căbicesci și Bunesci, din anul 1660, se pomenesc ca martori cinci persoane cu titlu de „Izbașa.“ (Cond. B. f. 104.) Se vede că Izbașii erau un fel de amployați comunalii. Ion Neculcea spune, că la curtea lui Constantin Mavrocordat era un Izbașa, care primia jalobele de la ómenii și le scotea răspuns, fără nici uă cheltuelă (Let. t. 2. f. 460.) Póte că pe la sate ei erau un fel de judecători de pace în certele locuitorilor. Póte că de la funcțiunea Izbașilor acestora, a remasă în limba română vorba „a ispăși“ carea însemnă până astăzi la țeră: *a cerceta uă pagubă căsunată cuiva de vitele streine, și a hotări despăgubirea cuvenită*.

25.) *Aprod*. Intr'ună ispisocă slavonă de la Vasilie Vodă, din anul 1644, se pomenesce de un „Scripcu Aprodu.“ Intr'o rezoluție a Vel-logofătului din anul 1815 se dice: „Vel-Vorniculă za Aprođi. Să se aducă pe două treii dintre páriți, cu înadinsă aprođ.“ Domnul Canteмир spune că pe vremea lui erau 50 de Aprođi de Divan, cari aű datorie să aducă la Divan pe cei páriți, cari nu se arată la vadea, și să împlinescă datoriile de la datornicii răi de plată (Descr. Mold. f. 174.) Din rezoluția de mai sus se vede că Aprođii erau sub ordinea *Vel-Vornicnluși de Aprođi*, care mai înainte se cheama *Vătafă de Aprođi* (Let. t. III. f. 293. Descr. Mold. f. 170.)

26.) *Copiș de casă*. In cartea Domnului Constantin

Racoviță din anul 1756 pentru scutirea Episcopiei de olac, între alții ce âmbia cu cai de olac se pună și *copii din casă* (Cond. III, f. 117.) Domnul Cantemir ne spune că acestia erau slugi de la curtea Domnăscă; că ei se trimiteau foarte des la boerii ce se aflau la țară și erau chemați de Domni. Fie-care chemat plătea copilului șese lei. Ei aveau un șef numit *vatafă de copii*, căruia ei îi da câte un leu din cei șese ce lua pentru chemare (Descr. Mold. f. 171.) Ei se trimitea și la executări pentru datorii către visteria, etc., și atunci plata ce lua de la executat se numea *ciobote* și cându glăba era mare, se chema *ciobote grele*.

27.) *Dvornic de Pörtă*. În anul 1756, Domnul Constantin Racoviță rânduesce pe „Credincios boeriu Mihalache Cehan biv vel Medelniceru și pe Grigorașu Agariciu vornic de pörtă“ să otărăscă nisce părți de moșie ale Episcopiei (Cond. III. f. 115.) Patru Vornici de pörtă, anume: „D-lui Vetreș vornic de pörtă și Georgie vornic de pörtă, și German tij, și Dumitrașco tij“ se pomenesc, ca martori, într'unu zapisu de daniă din anul 1664 (Cond. B. f. 43.) Zapisul este făcut la Iași. Domnul Cantemir spune că erau patru vornici de pörtă cari ședea din afară de curte, desfăcând acolo pricinile cele mici. pedepsu curtele, etc. (Descr. Mold. f. 168).

28.) *Cepară* } La carte a lui Constantin Racoviță din

29.) *Bourari* } anul 1753, prin carea se scutesce de dări uă crâșmă a Episcopiei, este adresată căminarilor ceparilor, bezmănarilor, bourarilor și brănișterilor. (Cond. III. f. 96.) De unde se înțelege că Ceparii și Bourarii erau nisce dăbilarii, cari strângu dabilele impuse pe vîndarea băturilor. Numele lor socotu că ne pôte da idee de însărcinarea lor. Bourarii âmbiau, pôte tom-

na, și scrieaă toate vasele cu beătură ce erau în târgă și puneă bourulă pe ele, adică pecetea domnească, marca țerei. Cepari, înainte de a se începe vasulă, de a i se da cepă, se ducă și lă coteă și primiaă darea ce era pusă pe numărulă vedreloră ce se coprindă în vasulă care se începea, și așa mai departe.

30). *Marele Vornică ală țerei de josă.* La sfârșitulă Condiceă II-a suntă câte-va cărți pentru apărarea sateloră Episcopiei, date de la Iași de mari Vornici ală țerei de josă către agenții săi din Bărladă. Reproducemă aici una de la marele Vornică Nicoră.

„Nicoră Veliki Vornică dolnei Zemli. Pișem Sinovom našim Uriadnicom ot Brălad i deșugubinari Fălcișcoe volost. (Marele Vornică ală țerei de josă scriemă fecioriloră noștri Uriadniciloră (Dregătoriloră) de la Bărladă și Deșugubinariloră de ținutulă Fălciului). Dcă veți vedea cartea noastră iară voi să aveți a lasa în pace satele sventei Episcopii de Huși de toate deșugubinele și de morți de omă câte sară afla într'acele sate a sventei Episcopii de Huși numai să le scrieți câte să voră afla de usebi și să ne dați șcire la noi, iar mai multă să nu învăluiți pentru că ce le amă lăsată pentru voea părintelui nostru Sventiei sale lui Mitrofan Episcopului de Huși, Toe pișem Inac ne ucinite (acēsta scriemă, să nu faceți altminterea) U Ias. Iun.“ (Anulă nu este scrisă. (Condica II f. 109). Din acēstă carte se vede că Uriadnicii și Deșugubinari atârnaă de marele Vornică, căci îi numeșce „feciori al săi.“ Din altă carte de la altă Vornică mare (f. 111). Se vede că și Uriadnicii și Deșugubinari a-veaă „feciori loră,“ adică agenți sub-ordinați, pe cari îi trimiteaă pe la sate pentru glăbe. Vorniculă de țera

de josă avea rezidența sea în Bărlad; cel de țera de susă la Dorohoi.

31). *Telal Bașa*. Pe la începutul viacului 19-lea așa se chiama amplotiatul ce publica mezaturile. Cândă era să se scôtă de vîndare vre o moșiă, Marele Vornic scria lui Telal Bașa ca să publice mețatul pe ulițele capitalei în curgere de 40 de dîle. Acestă feliu de publicațiă se făcea și la rezidența ținutului unde se afla moșiă cea de vîndare. Mezatul se făcea în Divanul țerei, și se chiama *Soltan-mezat*. (Documentele Rîșeșilor. O scrisore din 1818). Din vechime mețatul se numia „Cochi-vechi.” În ispisocul lui Mathei Vodă din anul 1755, pentru apărarea unor moși boerești de peste Prut de *Ușurgîi*, se dice: „și de câte ori trimite Domnia să strîngă ușurul de la Tătari, seă să vinde de la Cochi-vechi ușurul: acei ușurgîi merg și strîng și dejma pe moșiile dumilor Săle împreună cu pânea cea domnescă, puind pricină, că arînd Tătari pe acele moși Domnia se cade a lua dejma, ăă nu stăpîni moșielor.” etc. (Condica III f. 106).

32). *Ușurgîi*. Tătari de Bugiagă, ne avînd în de ajunsă acolo locuri de hrană, făcuse o conveniune cu guvernul Moldovei, duple carea le era permisă a arenda pămînturi de hrană în cuprinsul Moldovei (o distanță de la hotarul Bugiagului cale de 2 ceasuri lățime și 32 ceasuri lungime) cu condiți de a da deciuélă.

Zeciuelă din produse se numesce în limba Tătărăscă „Ușur.” De aici decimatori, seă adunătorii ușurului de la Tătari, se numiau: ușurgîi (Veđi ispisocul citat mai sus. Condica III f. 106—107).

33). *Větajî mari*. În cartea lui Alexandru Iliășu din anul 1621 se pomenesce, după deșugubinar și globnic,

de *Vătăji Mari*. (Veliți vătăji), cărora deasemenea li se ordina a nu învălui satele Episcopiei. (Condica II f. 12). Din cuprinderea unei alte cărți totu de la acestu Domnă, și totu de la acestu anu, se pôte închia, că vătăjii cei mari erau amployați administrativ, cari cercetau ceretele dintre locuitori, prindeau furii, și tâlharii, și îi trimiteau la Domniă. Vodă, după ce opresce pe dăbilarii și pe vătăjii cei mari de amă lua dobitocul sătenilor Episcopiei pentru alți ómeni, nici a face între ei judecări, nici a îi globi, fiindu lăsate aceste sate în dispozițiunea Episcopului. apoi adaoge: „Iară de se va găsi niscal furii tâlharii aceia împreună cu părintele să îi prindeți și la Domniă să îi trimiteți.“ (Condica A. f. 37). Pôte ei erau aceia ce mai în urmă s'au numitu, *Ocolași Privighitori, Subprefecți*.

3. *Dabilele și angariile, cărora, după documentele Episcopiei, erau supuși Hușenii și cei alți locuitori din țeră, anume: Zloști, lei, taleri, galbină, orfi, sulgiu, ilișu, untu, bezmănă de cêră, iulovițe de seliște, braniște, carre împărătesci, bile (ghile), șeice, camăna, joldă și podvește, cai de olacș, glóbe și deșugubine, ciobotele, lucrul vioru și priveghiă, teslăria, ghiața, seș și micre, vama, cepăria, se cerea pânei Domnesci, falcea Domnescă, dejma, Feria seș cheria, rînduele, hărtie, pecetluituri seș baniș pecetiloru, jumăritulă, gorștina, seș goștină, desetina, năpasta, văcăritulă și cunița, mortasipia, baniș stégulă, mucarelu, răsură.*

Reproducem aici o carte domnescă din anul 1676 pentru scutirea unor coloniști. Din ea se vedu cu de amăruntul felurite dabile și angariile ce se impunea de Domniă locuitorilor țerei.

„Noi Antonie Ruset Voevodă Boj. Milostiio Gospodar Zemli Moldovscoi. Datăm cartea Domniei mele părintelui și rugătoriului nostru Sfinției sale Sofronie. Episcopulă

de Huși și dregetoriului și vătămanului său din Siliște(*) din Crețesci ce este pe Lohan la ținutul Fălciului spre aceea ca să aibă a'și chiea ómenī streinī de altă țeră din țera Turcescă și din țera Muntenescă, și din țera Ungurescă și din țera Leșescă, și din partea Căzăcescă. Și depre alte părți hie ce limbă vor hi să aibă a veni și a se strînge câtū de multī. Și decă vorū veni și se vorū așeđa la cea Siliște, ce mai susū scriemū de la Domnia mea vorū avea Slóbođia(**) într'un anū și vorū fi în pace de *dajde* și de *zloři* și de *leři* și de *taleri* și de *galbinī* și de *orři* și de *ilișū* și de *sulgiū* și de *untū* și de *bezmen de céră* și de *ialovițe de siliște* și de *braniște* și de *care de jold* și de *bile* și de *șeici* și de tóte dările și angăriele cāte sunt pre alți mișei în țera Domniei mele. Așijderea și voi pārcālabi și globnicī de acelū ținutū și *deșugubinarī* și *podvodari* și *olăcarī* și *conăcarī*. Nime întru nimicā să nu'ī învāluescā nicī unū lucru a Domniei miale nu vorū lucra, ci de tóte vor hie în pace. Iar cine se va ispiti să'ī învāluescā preste cartea Domniei mele bine să scie că de mare certare va hi. Inac nebudet (Altminterea nu va fi). U Ias. vlet. 7184. Genar 12." (Condica II f. 96). Din acéstă carte se vede că locuitorī plătiau în banī, sēū în produse, sēū în muncă, următóarele dabile sēū dājdī(***) :

a). *Zloři*. Dicere slavonă ce însemnă literalu : *aurū*, în poporū a rămasū p'înă astāđi vorba *zlotū*, în însemnare de: 30 parale.

(*) „Siliște“ dicere Slavonă, de la „Selo—sat,“ însemnă: „locū de satū“.

(**) De la „Slobođia“ sēū libertatea de dāři, de carea se bucuraū Coloniști la începutū. Dicerea „Slobođie“ la Moldovenī este sinonimă cu „Colonia,“ și a devenitū numire propriă a o mulțime de sate formate de acestū felū de Coloniști, sēū Slobođienī.

(***) „Dajde.“ Dicerea Slavonă. de la „Dajdi,“—imperativul verbului „dați davati“ dare

b). *Lei*. Domnul Cantemir spune, că fă-care casă țerănescă da în vreme de pace la visteriă câte 80 de aspri adică: un leu. (Descrierea Moldovei f. 218).

c). *Taleri*. Domnul Cantemir spune, că pe timpul lui talerul avea valoare de 2 lei 10 parale (f. 172). deasemenea, că în timpul deschiderii vre unui resbelu fă-care era datoriu să dea câte o rublă carea făcea: 120 de aspri (60 parale) (f. 218). Pote că la acestu casu correspondu taleril acești.

d). *Galbină*. Acelașu autoru dice, că la nevoiea mai mare, plătia locuitorii câte un galbinu, care avea valoare de 200 aspri, seu 2 lei și 20 parale. (f. 219).

e). *Oț*. Dicerea *ortu* este și astăzi în popor și însemnă 10 parale.

f). *Sulgiu*. Judecându depe funcția Marelu Sulgeru, care avea purtare de grijă asupra măcelăriilor și asupra vitelor de carne pentru curtea domnescă (Descr. Moldo. F. 161); deasemenea letopisețulu pomenește de *o* pentru *sulgeria împărătească* (tom. 2. F. 461): putem presupune că *Sulgiul* era o dare în natură seu în ban, privitoare la Sulgeria Curții Domnesci. adică îndestularea cu carne, seu, etc.

g). *Iliș*. Nu știu ce era acesta; dar era foarte vechie. De ea se pomenește în anul 1448, în chrisovul dat de Petru Voevod pentru scutirea satelor Monastirei Po-brata. In elu se dice, că satele acele „să nu plătescă biru, nici posad, nici podvoda, nici *iliș*, nici la mori să nu lucreze.” (Archiv. istor. T. 1. P. 1. F. 20 No. 243). Oare să nu însemne: pescuitul pentru curtea Domnescă, dela unguresculu *halasz*—*Pescariu*, de unde avem și: *Eleșteu* piscină, seu iaz cu pesce? Domnul Cantemir, vorbindu de apele Moldovei, dice că suntu pline de pesce

prea frumos, și osebit păraele acele care curgă din munți aș pescele celă mai cu gust, ce se numesce de lăcuitor: *Păstrăvu*, *Loștoțe* și *Lipénu*, care la dălele cele de postu se aduce totă-dea-una viă pre cai pentru mēsa domnēscă (Descr. Moldov. F. 20). Intrun zapisă dela 1761, se pomenesce ca martură „Gavril Vătavulă de năvodari.” (Cond. A. F. 111, din dos). In Bucovina, nu departe de Sucēva, este ună *Stată* anume: *Iliseșci*. Numirea acēsta nu are ore obârșia sea în anticăi pescari domnesci?

h). *Untu*. Negreșitū totă pentru curtea Domnēscă; pōte și pentru curtea Sultanulū.

i). *Bezmenū de cēră*. Acēsta era o dare în cēră pentru luminarea curții domnesci. In Descrierea Moldovei se spune, că „Cămēiașulū de lumină avea sēma birulū de cēră și săpunū, ce se numesce *haimenū* (*); și îl cheltuesce la lumânări și opațurī pentru curte, (F. 172).

k). *Ialovițe* (**) *de Siliște*, vaci grase ținute la suhatū. Acestea se cereau pentru ôstea turcēscă, cândū era în expediție. Cetimū în letopisițe: „iară peste vară viindū Vizirulū la Dunăre la Cartalū, eșitaū grele ialovițe pe țēră, de 2 Ugri ce era în vistirie la banī stégulū o ialoviță, și chile de pâne și de orđū în dōne trei rinduri și le aș dusū la Viziriulū la Cartal și la Hotin. și aș scosū și cincī cîverturi întrū acelū anū.” (Let. T. II. F. 426). Și'n în altū locū: „iar nevoi în țēră era multe, de chile, de ialovițe, de carre și de alte nevoi nespuse” (pag. 446).

*) Poate că de la dicerea „haimen,” a rămas în poporū dicerea „haimenă. Un lucru se dice că e de „haimenă,” cândū nu este făcutū cu toată punerea, cu toată inima; ci numai de mântuélă.

**) Dicerea „ialoviță,” se derivă de la dicerea bulgară: „ialova: stērpă,” și însemnă: „vacă stērpă.” (Arhiv istor. T. 3, F. 168. Analisa chrisovulū lui Ștefan Dușan),

l). *Braniște*, Țicerea este slavonă: бранѣ: luptă, bătaie; braniște: locu de bătaie. Credu că la începutu s'a numitu braniște seciurile seú tăeturile ce ocașionau resbelele prin codrii cei mari ce acopereau țera. Tăeturile acelea în urmă rămăneau poenî de fânațe domneșci seú particulare. De aici cu încetul Țicerea „braniște“ la noi a luat înscmnarea de poene pentru fânațe seú în genere—fânațu. Așa la tôte monăștirile era câte o braniște, adică: locu de fânațu. Domnulu Cantemir ne spune că pentru fânulu trebuitoriū la Curtea Domnăscă era unū șesū lângă Prutu, numitu „Braniște.“ și care era în îngrijirea Comisulu celui mare (F. 160), Fânațele domneșci din vechime le lucrau locuitoriî executați de *Comișei*, trimiși de Comisulu celui Mare (Cond. II. F. 30). În urmă cu numele de Braniște s'a impus o dabilă pe bețurî, carea era venitū alū Comisieî domneșci, și consta pe la 1769 în impositulu de 3 lei pe butea de bețură. Archiv. rom. t. I. 1860. F. 149).

m). *Carre împărătesci*. Se înțelegu transporturile ce făcea țera! în timpulū expedițiunilor turcesci, precum și pentru trebuințele cetăților turcesci, depe Dunăre, și ale altora, precum Hotinul, Tighinea, Voșia și. a. de care adeseori spunū letopiseșile, d. e. „ Venitaū Capeșilar—Chihaesi de la împărăție cu poruncă la Grigori Vodă, ca să mērgă la Nistru să redice pușcele, ce le îngropase Muscali, să le ȳea să le ducă la Tighinea și au încărcătu 500 de carre de glonțurî și de cumbărale.“ (Let. t. II. F. 446).

n). *Bile*, ghile, seú grîndi mări. Aceste se cereau tot la trebuințele oștilor și ale cetăților și ale marinei turcesci. Din ele se făceau poduri peste apele, pe unde aveau să trecă oștile. Locuitoriî unū tăiau lemnulu la

munte, alții îl scoteu, alții îl cărau la destinația lui. „Eșitați atunci salahori și carre la Vozia și cai împărătești în două rînduri, câte patru sute de cai, și s'au rînduit totu atunci omeni, să taie lemnu și să'lu scotă, și să'lu ducă la Cartal pe Dunăre, să facă podu“ (Let. t. II. F. 426).

o). *Șeice*. Totu pentru trebuințele podurilor și ale transporturilor pe apă, pentru țără și pentru Turci.

p). La fluit cartea Domnăscă încheie: „și de toate dă-
rile și angăriile. Prin acesta dă a înțelege, că erau
âncă și altele, pe care nu le a specificat, adică atât dări
bănești, câtu și în muncă silită, angării, beilicuri. An-
găria este dicere grăcă *Αγγαρεία*, — un serviciu impus
cu sila și cu nedreptul. Angariile în urmă s'au numit
beilicu, i, adică: serviciuri silite și ne plătite, în folosul
Beifului — cumu numiau Turcii pe Domni.

În Documentele Episcopiei se mai pomenesc următoarele dabile și angărie:

1). *Camăna*. Acesta este o dabilă vechiă. De densa se vorbește în chrisovulu lui Ștefan cel Mare din anul 1456 prin care întărește dănuirile făcute monăstirei Bistrița de Alexandru cel Bun, și între altele Camăna de ceară din tîrgul Bacălu (*) (Archiv. istor, t. I. p. 1. F. 154. No. 244).

Din acel chrisov se vede că la începutu această dabilă se plătia în ceară. Din cărțile domnești ce sîntu la Episcopia de Huși se vede că această dabilă o plătiau

(*) Domnul Hăjdău, reproducîndu ispisocul lui Ștefan cel Mare, aici citat, traduce dicerea: „Camenă Voscu — Camăna de ceară,“ prin „petre de ceară.“ D-lui cu greșală amestecă „Camăna“ romănescă cu „Camen“ slavonescu, ce însemă „piatră.“ Mai aproape de înțelesu este a căuta origina dicerii „Camăna“ în dicerea romăna „Cămină — vatră, casă, locuință; în acest înțelesu, „Camăna“ esă — o dabilă pe fiecare căminu său locuință; căci așa și era Camăna la începutu.

toți; dar crășmele plătiau două camine: „Camăna cea mare și cea mică“ (Cond. II. F. 78). Acesta cred că era totu acea dare, ce s'a pomenit mai sus sub numire de „bezmăn de cêră.“ De la viacul al 18-le camăna se vede că a ramas o dare uumai pe crășme. Nicolaiu Costin spune ca crășmele din totă țera plătia *Camăna* și bezmănul cu cepăria; dar pe la țirguri erau unele crășme scutite de boeri, de Archierei și de Monastiri; anse Mihaî Racoviță in antea Dominiă a desflintat acele scutele de pe țirguri, și s'au adaosu la venitul Domniei. Totu atunc s'a desflintat Camăna domnescă depela crășmele de la țera lăsându-o in folosul stêpănilor crășmelor (Let. t. II. F. 58). (vedî și in urmă la Căminari).

2). *Bezmen*. Din cartea lui Duca Vodă din 1666 prin carea se scutește o crășmă mare din Huși in folosul Episcopiei, se vede că crășmele afară de camăna mai plătia *Bezmen* (Cond. II. F. 78); de acest bezmen pomenesce și letopisetul in locul citat mai sus, precum și de *cepărit*. Bezmenul era darea către proprietariul locului unde era crășma. Acest bezmen ilu plătia toți țirgoveții, unde țirgul era pe moșia domnescă sêu boerescă.

3). *Jold și Podveđi*. Gașpar Vodă in 1661 apără satele și scutelnici Episcopiei de *Jold* și de *podvode* (za joldu i za podvode) (Cond. II. F. 4). Prin *Joldu* (*) se înțelege: a lua pre cineva in trebuințele domnești, sêu ale cinovnicilor domnești, sêu vita cuiva, fără drept și fără plată: dicerea *Jold* se păstrează și până astăzi in popor; cându se dice că ceva sêu cineva a ajunsu de *joldu*, însemnă că nu mai are odihnă, nu mai pôte dispune de sine,

(*) „Jold“ cred că se derivă de la dicerea Polonă „Jond“, ce însemnă: „Guvernă, ocărnuire.“

séu de lucrulú séu, ci alții fac cu el ce vorú (*). *Podvóde* erau cărăturile séu transporturile pentru aprovizionarea curții domnescé cu fénú,, vinú, sare, ghiață etc. Dicare slavonă:— a căra.

4). *Caî de olacú*. Tomșa Vodă în anulú 1620 scutesce doi fântânari domnesci „de jold , de podvódă și de *caî de olacú* , și de alte *măncături* mai mărunte.“ (Códica II f. 17). Transportările amplotațiilor domnesci și a Turcilor ce treceaú pe la Huși, în lipsă de postă domnescă se făceaú cu caî luați de jold de la locuitorí. Tîrgoveții spre a se ușura de acéstă povóră nesuferită , une ori o întindeaú și asupra poslușnicilorú Episcopiei. Episcopií, aú scosú cărți domnesci de apărare pentru poslușnicii lorú. In timpurile mai din urmă pe la jumătatea viaculuiú alú 18-le tîrgoveții spre ași scuti caî de olacurile cele multe, îi îndosaú, și olăcarii erau siliți a lua caî de unde găsiaú, nu numai de la ómenii Episcopiei, dar chiar și de la Episcopiă. De aici aú urmatú tînguiri la Domnie asupra olacurilorú , atâtú din partea Episcopiei, câtú și din partea tîrgovețilorú , pînă ce în fine s'a regulatú questia olacurilorú , dupre cum se va vedea.

Reproducemú aici doue cărți domnesci în acéstă materie, una dată din 1750—tînguirea Episcopiei asupra tîrgovețilorú , altă dată în 1764 , după tînguirea tîrgovețilorú asupra olacurilorú.

„Noi Constantin Mihail Cehan Racoviță Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscói , de vreme ce ne aú datú jalobă cinstitú părintele și rugătoriulú nostru. Sfinția

(**) Domnulă Hájdeú în íspisoculú lui Petru Vodă, No. 243, tradnce dicerea : „ni u joldu ștobi hodili ; nici la jold să nu umble,“ prin : „nici în soldă să nu ámbale.“ Vederată neînțelegere. (Archiva istor. tom. I f. 153).

sa chir Ierotheiū Episcopulū de Huși, pentru *olacuri* că să supără cându vinū Turcīl cu olacū, tîrgovețīl de Huși dia câtū ar și putea, nu vorū să stea față, și fugū și ascundū caii lorū și olăcarīl iaū caii Episcopiei și a slugelorū Sfinției sale. Iată Domnia mea îi dămū, Sfinției sale volnicia, prin acéastă carte a Domniei mele să'sī a-pere caii Episcopiei și ai ómenilorū sēi despre toți carīl vorū âmbra cu olacuri Turci, Boerī, boerinași, tîrgoveți de Huși. Copiī din casă. Lipcanī(*). Armași, cămărași, și alțiī orī cine arū fi nemēruī caii de olacū să nu dea de vreme că acolo la Huși mezil(**) nu este, nici este cu cale să se supere Episcopia și dreptū acea să se a-pere, iară de s'ar ispiti cineva să'ī facă vre o' supărare peste pornca cărții Domniei mele, uniī ca acela, să vor pedepsi cu grea pedépsă, și certare, și voī tîrgoveți de Huși vē poruncimū cându vinū Turci silniei să stați cu toțiī față să nu dosiți că vom pedepsi. Intr'altū chipū nu va fi aceasta poruncimū 7258 (1750) Genar 17." (Cond. III f. 79).

„Noī Grigorie Alexandru Ghica Voevod Boj. Milost, Gospodar Zemli Moldavskoī; facemū scire cu acéastă carte a Domniei mele tuturorū cui se cade a sci pentru tîrgovețiī din tîrgulū Hușiī, cariī dândū jalebă Domniei mele, că la acelu locū fiindū drumū mare, care toți Tatarīl și Mîrzaciī(***) ce mergū la Bărlad și la Focșani, cum și căți vinū din josū și mergū la Bender și la Hotin și tóte mezilurile ce sunt la acea parte de loc,

(*) „Lipcanii“ erau Tătari așezați la Hotin în serviciul Turcilor; se numiau Lipcani (Litvani) de la Litva, vechia lorū locuință. (Letop. t. I. Apendice, f. 9; tom. II f. 234). Lipcani erau înrolați și în oastea țerei. (Descrierea Moldovei f. 178).

(**) „Mezilū“ înseamnă „poștă“.

(***) „Mîrzaciī“ erau Căpiteniī sēu boerī tătăresci.

totu pe acolo trecu în susu și în josu , și sunt supărați cu mezil peste putința loră, și cu biru încă suntă încărcați peste dreptate și cerșindă milă de la Domnia mea ca să se pue și ei la o rînduélă să pótă trăi la acelu locu să se pórte și mezilulu cu odihna loră, care arătîndu-ne și chrisov de la Domnia sa Ion Theodor Voevod , ce li saă fostu datu ca să aibă a strînge 50 de ómenî streinî dintr'-alte părți de locu, și acei ómenî aședînduse în tîrgulu Huși, să fiă scutiți de biru , ca să fie numaî pentru tréba mezilulu, și din nepurtarea a loră de grijă saă dintr'-alte pricinî aă remasă de nu ș'aă mai adusă ómenî streinî și aă fostu totu în supérarea mezilulu, care dintr'-acéstă pricină aă remasă la próstă stare , decî Domnia mea bine voindă odihna, și folosulu tuturor de jobstie , m'amă milostivită Domnia mea , asupra acestoră tîrgoveți de Huși , și ca să fie odihnă și liniște între dênșii , printr'-acéstă carte a Domniei mele hotărîmă din tîrgoveții de Huși să fie 40 de ómenî scutiți de birulu vistieriei lîsînduse să fie numaî pentru purtarea de grijă a mezilulu cu cheltuéla și caii loră , iar cându s'a întâmpla să trecă vr'ună Pașă saă alți Agi mari , atuncea cătă cheltuélă voră face vor da izvodă ca și alte meziluri și ce a fi cu dreptate li se va plăti de la Vistierie iară alți locuitori saă tîrgoveți de acolo purtânduși birulu loră se nu se supere cu mezil la nimică , ce numaî acești 40 de ómenî să fie datorî a purta mezil cu cheltuéla și caii loră , ce dar și Dum. Ispravnice al ținutulu vei urma după hotărîre și aședarea ce arată în cartea acésta , și acei 40 de ómenî ce saă socotită ca să fie pentru tréba mezilulu, să fie scoși din bir , trimițînd și izvodă anume de numerile loră la visterie iscălită și de Dumneata ca să se scie care suntă de tréba mezilulu ,

acésta însciințămă let 7272 (1764) Noembre 20.“ (Cond. III f. 177).

5). *Glóbe și Deșugubine*, *séu șugubine*. Aceste erau amende. Glóbele se aplicaū de tóte autoritățile asupra celor vinovați. Ele se luaū séu în banī séu în lucruri, mai mari séu mai mici, duple vinováția acusatului și după lăcomia globnicului. Despre aceste dabile se pomenește în fórté multe cărți de scutélă date de Domni satelorū și ómenilorū Episcopiei; citămă aici d. e. cartea lui Miron Barnovschi din anul 1626 (Cond. II. f. 18), în care se opresce globnicilorū și deșugubinarilorū a nu învălui satele Egiscopiei „cu glóbele și șugubinele“ (za gloabe i za șugubine.) Dícerea *glóbă* este de origină romană: *deglubo, dispoiū*. Și în adevăr că glóbele erau despoiare, unū jafū pe țéră, precumū se vede din o mulțime de reclamații asupra lorū, pentru apărarea satelorū Episcopiei. Globnicii se vede că de multe ori luaū de glóbă caī de pe la ómeni, și de multe ori caī fórté ordinarī și slabī, de la ómeni nevoiași, și de aici a rămasū până astăzi în poporū dícerea *glóbă* ca unū epitetū de ocară pentru unū calū rău. În cartea lui Constantin Racoviță din anul 1756, pentru scutirea a 12 poslușnicii ai Episcopiei, se pomenește de glóbe „isprăvnicesci și părcălbesci.“ (Cond. A. f. 66.)

Deșugubina séu *șugubina* suntū diceri stricate din dícera slavonă *Dușegubie, Dușegubina*, care literalū însemnă: *perderea sufletului*, adică fapte de acelea care după învățătura chrestină aducū perdere sufletescă: păcatele mortali. La noi *deșugubina* séu mai scurtū *șugubina*, se chiama amenda séu strafulū pusū de judecatori pentru rescumpărarea crimei făcută de unū omū

*șugubățu**) adică criminalistă, perțătoră de suflete, precum: tâlhăria, uciderea, adulterul. Celă căđută în asemenea fapte, plătindă deșugubina seă amenda ce i se punea de judecătoria seă, de deșugubinară, seă de marele Vornic, scăpa; érá decă nu avea cu ce se rescumpăra, ajungea chestia la Domniă, și acolo nu se putea rescumpăra, trebuia să'si ia osânda. Cel cu putere da totă, via, moșiă, numai să scape de judecata și osânda domnescă. Glóbele și deșugubinele cele măi mică erau în folosul globnicilor și a deșugubinarilor, érá eele măi grase în profitul șefilor lor: a marilor Vornic, a Hatmanilor, a marelui Logofăt, etc.

Reproducemă aici uă carte a Episcopului Mitrofan, din anulă 1617, carea dă uă mare lumină asupra amendei numită deșugubină; cartea este în limba slavonă, déră o traducemă românește.

„Mitrofan Episcopulă de Huși. Scriemă și dămă seire cu acéstă a noastră scrisóre pentru viele panului Dimitrie Goia, marele Dvornică ală țerei de josă, diu têrgulă Huși, ce de D-lui s'aă cumpărată, érá altele pentru *deșugubine ce aă dată ómenă de bună-voia loră pentru greșelele loră*. Uă vie la Drică, ce o a cumpărată D-lui cu dreptă seă bană de la fiulă reposatului Bărboiu, ce a fostă mare Dvornică de țera de josă, și uă vie deasemenea la Dric, ce 'i-a dată feciorulă lui Pătrașco croitorulă *pentru uă deșugubină ce a făcută cu uă femeă și deasemenea uă via de la Horjea, ce a fostă vornică de Huși, care via a fostă luată de Horjea de la nisce făcători de rele, cariă făcuse multe prădăciuni, și aă plătită capetele seă cu acca via*. După aceea Horjea a că-

(*) Dicerea „șugubățu“ a rămasă până astăzi în popor, și înseamnă: „un omă periculosă“, de care cineva trebuie a se feri.

đutŭ cu uă muere și *a făcut'o borțósă* (pântecósă), și nu s'aŭ pututŭ îndrepta, *ci a plătitŭ deșugubina sea cu aceea viă*. Inșă *acea viă* era prețuită mai multŭ de câtŭ deșugubina, ci Dimitrie Goia marele Dvornicŭ s'a sculat și a pusŭ ómenŭ bunŭ de aŭ prețuitŭ *acea viă* cu câtŭ aŭ găsitŭ ómenŭ bunŭ că trece peste *acea deșugubină*, érá Dvornicŭlŭ ŭ-a datŭ lui baniŭ gata. . . galbenŭ gata. Și deasemenea uă viă de la Ionașcu Ciobotarulŭ, éráși pentru vină de deșugubină pentru uă femeă; și uă viă de la Malin pentru uă mórte de copilŭ. Tóte aceste viŭ mai susŭ scrise aŭ fostŭ date de aceŭ ómenŭ de a lorŭ bună voiă pentru greșalele lorŭ dinaintea nóstră și dinaintea Șoltuzuluŭ și a Pârgarilorŭ și inaintea ómenilorŭ bunŭ și bătrânŭ, și acestea așa s'aŭ tocmitŭ. Pentru aceea noi, știindŭ și vėđendŭ tóte acestea, amŭ scrisŭ acestŭ zapisŭ, ca *viele mai susŭ scrise să fie de acumŭ viŭ ale milostivireŭ sėle Panuluŭ mare Dvornicŭ Dimitrie Goia nesmintite nicŭ-ŭa-dată*, și nime din acești ómenŭ ce aŭ datŭ *viele sėle* pentru vinovățiile lorŭ, de va spune altmintrelea să nu fie cređutŭ nicăire. Érá spre mai mare încredințare amŭ pusŭ pe acéstă scrisóre pecetea Sf. Episcopŭ și iscălitură cu mână mea. Pentru acésta scriemŭ și mărturisimŭ. S'a scrisŭ în Huși la létulŭ 7125 (1617) Maiŭ 8. Mitrofan Episcopŭ de Huși mărturisimŭ. (Zapisulŭ este scrisŭ cu însăși mână Episcopuluŭ și cu nă scrisóre frumósă) (veđŭ documentele vielorŭ.)

Satele Episcopiei erau apėrate prin cărți domnesci despre glóbe și deșugubine mai micŭ, pe care le cercetaŭ și le puneau la cale Episcopŭ, precumŭ: băttăile și certele între locuitorŭ. Numai omorurile, furtisagurile și tálhăriele erau lăsate în cercetarea și globirea ampoliaților

domnesci. Reproducemă aici uă carte domnescă din anulă 1654, din carea se vede acésta.

„Noi Georgie Stefan Voevod Boj. Mil. Gospodar zemli Moldavscă Scriem Domnia mea la slugele Domniei mele la Părcălabi de Fălciu și la dregători de trîgă de Huși și la alți slujitori(*) a Domniei mele, câtă veți âmbra cu slujbele Domniei mele la acelă orașă la Huși și la ținut. Dămuve scire decă veți vedea cartea Domniei mele, iar voi să aveți a lăsa fôrte în pace satele Sfintei Episcopii de Huși. Intru nimica să nu'i învăluiți de glóbe de bătașă saă de părătură ce să fie în pace numai de se vor face niscare „morți de omă“ saă alte „deșugubine“ saă „furi“ saă „tălhară“ de se voră afla într'acele sate ca să a-veți trebă numai cu aceia. Iară cu alte glóbe ce vor hi mai mică să nu'i învăluiți nică să mai vie jalobă la Domnia mea. De acésta scriemă într'altă chipă să nu hie. U Roman vlet 7162 (1654) Noembre 3. *Noi Georgie Stefan Voevoda.*“ (Condica II f. 55).

Reproducemă aici și o poruncă a Dvornicului de țera de josă către Uriadnici de Bărlad, carea cuprinde circumstanțe de ale deșugubinei. Cartea n'are anulă ci nu mai luna Genar 11.

„Estrati(*) Lupu vel Dvornic Dolnei zemli pișem uriadnicom ot Brălad (Marele vornică ală țerei de josă scriemă uriadnicilor de la Bărlad). Dămuve scire că aă jeluită, părintele Episcopulă de Huși, dicendă că âmbăfecioră vostri prin satele Episcopiei, făcendă le nevoiă și învăluindă ómenă fără ispravă. Printru acea decă veți vedea cartea nóstră, iar voi se dați învătătură ómeniloră vostri să nu âmble făcendă vală fără ispravă aceloră

(*) Prin „slujitori“ în documentele vechi se înțelegă ostașii ce erau trimiși cu serviciuri prin țară.

(*) Numele nu se pré pote ceti.

sate a Episcopiei, iară ce se voru afla niscare deşugubini adevărate să nu hie menciuni tot să nu învăluie nemici, numai să le scrie într'un catastijelū şi să le aducă la voi: iar voi să trimiteţi la noi, decî voiū trimite eu omeni nostri de aicea de voru socoti după greşala lorū, şi li să va face judeţū cu dreptate iar pre cuvinte şi pre menciuni să nu facă mai multū val. Acésta scriem inăco ne ucinite (altfeliū să nu faceţi). U Ias Genar 11 Lupulū vel Dvornic.“ (Condica II f. 111).

De desubtū mai este o subscriere încurcată; pare a fi „Nicolau Cogălnicenu.“

Din această carte se vede a) că globnicii pentru Fălciū se trimeteau de la Bărladū, unde era reşedinţa vorniciei ţerei de josū, b) că vorniculū, ca membru al Divanului Domnescū, şedea în Iaşi, era vornicia o purtaū în lipsa lui, uriađnicii sēu dregătorii de la Bărlad, cari trimiteau omeni lorū să caute deşugubine prin ţinuturi; c) că acei deşugubinari de multe ori luaū deşugubine sēu glóbe pe *minciuni* fără constatarea vinovăţiilor.

6). Uneori împreună cu glóbele se pomenesc „Ciobotele. Aşa în chrisovulū lui Miron Barnovschi din anul 1627 pentru apărarea Țiganilor episcopali şi monastiresci, se opresce „Slugelorū hătmănesci şi juđilorū domnesci de a lua ciobote şi glóbe“ de la ei. (Condica II f. 19). Ciobotele aceste se vede că era o plată ce se arunca în genere asupra locuitorilor ce se visitaū de amplexi domnesci, pentru cheltuēla drumului lorū.

7). *Lucrulū vielorū domnesci şi Priveghiū*. În cartea Domnului Alexandru Iiaşū din anul 1632, pentru apărarea de angări a şapte meseriaşi lăsaţi pentru trebuinţele Episcopiei, între angări se pune *lucrulū vielor*

domnesci și priveghiulă, care erau în sarcina târgoveților. Se ordina uriașilor și șoltuzilor și pârgarilor a'î lăsa foarte în pace de , „de viele domnesci ca se nu lucre, și de priveghiă (za privegiu) și de toate angăriile mai mărunte câte sunt pe ceilalți târgoveți.“ (Condica II f. 32). Domnul Cantemir ne spune că la Huși erau vii domnesci (f. 165), și că vinul de Huși se califica după cel de Cotnariu. Din această carte vedem, că ele se lucrau de târgoveți de Huși. *Priveghiul* era străjuirea de noapte, în timpul cucerii rădărilor, ca să nu se fure; el era totu în sarcina târgoveților(*).

8). *Teslărie*. În cartea lui Vasile Vodă din anul 1645, prin carea apără pe vecinii și poslușnicii Episcopiei de angări, se poruncesce Șoltuzului și Pârgarilor de la Huși a nu „învăluia la podvode, la olăcări, la *teslării* sau alte mîncături a târgului.“ (Condica II f. 45). Se vede că și lucrul teslărescu ce se cerea la acaturile domnesci, totu prin angări se făcea.

8). *Ghiața*. În cartea lui Vasile Vodă din anul 1650 către Șoltuzul, pârgarii și toți târgoveții de Huși pentru scutirea satelor Episcopiei, între alte angări se pune și *ghiața*. „Să nu'î învăluia cu trăgulu nici la lucru, nici la podvode, nici să le luați cai de olac, nici carre la fin, nici la teslărie, nici la *ghiață*, nici la alte lucruri ce sunt pe trăgu.“ (Condica II f. 53). *Ghiața* această se tăia și se căra la Domniă pentru trebuințele curții pe vară.

10). *Seu și Miere*. Domnul Iiașu Alexandru în 1666, apărându poslușnicii Episcopiei de dările câte sunt peste cîsla lor de la Visteria, între altele pomenesce de

(*) Priveghiă. Această dicere se întrebuințează și acum în popor, și însemnă: a petrece noaptea fără somn. Acestu felu de priveghiuri se facu pe la țară, când este mortu în casă.

„seu și miere.“ „Să lăsați în pace poslușnicii Sfintei Episcopii de seu și de cêră și de cheltuélă și de podvóde și de caî de olacû și de miere și de alte mărunțișuri.“ (Condica II f. 84). Seulă și mierea se luaă pentru trebuințele Curții domnesci. Seulă se pune alătura cu cêra. În descrierea Moldovei, tipărită în Iași, la 1851, la fila 172, mi se pare că cu greșelă se dice, că „Că-mărașiul de lumină are sêma birului de cêră și de săpună . . . , și îlă cheltuesce la lumînări și opațuri pentru curte.“ Săpunulă nu se întrebuintedă la lumînări, nici la opaite; dar seulă se întrebuintedă și la una și la alta. Seulă dar, ca și cêra, se aduna din țeră pentru curte, mai din vechime, în natură, mai târziu în banî. Mierea : se vede că mai de demultă toți contribuiaă la aprovizionarea Curții domnesci cu miere, parte în banî, parte în natură.

11). *Vama*. Din cartea lui Dumitrascu Cantacuzin, din anulă 1674, pentru scutela poslușnicilor și a slobođienilor (Coloniștilor) Episcopiei, se vede, că locuitorii plătiaă *vamă* pentru obiectele ce aduceaă de vânđare ta tîrgă. Domnulă poruncesce vameșiloră din Huși „să le dea bună pace, să nu'i învăluască pentru vamă . . . din ce ș'oră aduce să vîndă. . . Iar când vor aduce pesce seă sare să le iea vamă, precum va fi adetiulă.“ (Condica II f. 94, 101).

12). *Cepărie*. Prin cartea lui Duca Vodă, din 1683, se scutesce o crăsmă a Episcopiei de „Camănă și de bezmên, și de cepăria.“ (Condica II f. 107). Vedî în urmă la *cepari*. Pe la 1831 „cepărit“ ce numia dritulă dată Episcopiei, de a lua câte 20 parale de vadra de rachiū ce se vindea în tîrgulă Huși.

13). *Secerea pânei Domnesci, și facerea finului*

Domnescă. Acésta se vede din următórea carte Domnescă din anul 1632.

„Noi Alexandru Iiașu Voevoda, etc. Scriemú Domnia mea la sluga nóstră la dregétoriulú de Huși și la Șoltuzú și la Pârgari de acolo și la aprodi carei veți scóte trágulú să secere pânea Domniei mele, și la Comișei cari vorú face finú Domniei mele acolo la trágú. Déca veți vedea cartea Domniei mele, iar voi să aveți a lása forte în pace satele Sfintei Mănastiri Episcopiei. Intru nimica să nu le învăluiți satele Episcopiei la nevoile trágului. Ce trágulú să'și rădice nevoile cum vorú putea“. etc. U Ias vlet 7140 April 18 (Condica II f 30). Pânea de secere, trebuie să fie deciuéla din ogórele celorú ce cultivaú pământulú.

14). *Dejma*. Acésta era decima séú deciuéla din produse: din pâne, din vinú, din stupi, din fênațe, din liveți cu pomi. Pe loculú Domnescú acéstă dejmă era a Domniei, érá la moșiele particulare—a proprietarilorú. (Condica III. f. 112).

15). *Feria*, saú *Heria*, saú *Fereon*. Intr'úă carte de judecată de la Ieremia Movilă din anul 1604, între dóue partiți de reșeși, se dice de partida, ce s'aú găsitu la judecată că are dreptate, „și ș'aú pusú lorú fereon 12 zloți. Altulú de aici înainte, ca să n'aibă a i mai trage.“ (Condica B. f. 56, 57). Intr'o carte de la Vasilie Vodă, din anul 1646, iar despre procesú, judecatú la Domniă, se dice că partea ce aú avutú dreptate „ș'a pusú heria 12 taleri în Visteria Domnescă;“ iară cealaltă parte aú ramasú „după tótă legea țerei.“ (Docum. Berbincenilorú). Se înțelege dar că feria era o tacsă ce plătia Vistieriei partea ce câștiga procesulú, Partea vinovată plătia glóbă. Pe la satele monastiresci

pentru chestiunile de judecăți Părcălabilorule era permis a lua numai feria, éra glóba era în folosul Monastirilor. Celu puțin așa a fostu regulat de Miron Bar-novschi prin aședământulú din anulú 1628. (Veđi Arch. istor. t. I p. I f. 175, 176, No 259). Alexandru Iliășu prin cartea de scutélá datá satelorú Episcopiei în 1621, lasá în folosul Episcopiei „glóbele și feriele;“ pentru judecățile dintre locuitorí: „și voí *debilarí de ținutú* și voí vătăji marí nicí să trageți (la judecatá), și ce vorú fi glóbe ferie să aibá trébă molitva sa Vlădica de Huși.“ (Copia veđi în Condica A. f. 37).

În aședământulú făcutu Episcopiei de Michaiú Racoviță pentru 20 de scutelnici ai Episcopiei, se pomenesce, a-fară de birú, de următóarele dabile.

16). a. *Rînduele*. Aceste mi se pare că erau încăr-căturile ce se aruncau pe țérá pentru acoperirea defici-turilorú Visteriei, și se aruncau de atâtea orí pînă ce se acoperia deficitulú. Michaiú Racoviță, în cartea sea de apărarea argaților Episcopiei, anulú 1708, ordină boe-rilorú și slujitorilorú Domnesei de la ținutulú Fălciului : „după aceste treí *rînduele* ce s'aú scosú pentru neajun-sulú birului, să le dați toți bună pace de tóte dările și angăriele de acmu înainte, căci saú rasú și din Visterie.“ (Condica III f. 1).

17). b. *Hărții*. În cartea lui Grigorie Ghica din 1737 pentru scutélá poslușnicilorú Episcopiei din satele Crețesci, Vodă dice că i a ertatú de tóte dările și angăriele, „ce numai la vremea chărțiilor (să dea) de omú câte unú galbenú.“ (Condica III f. 56). Ion Niculcea dice de Dom-nulú Dumitrascu Cantacuzin : „Făcutaú acestú Domnú un obiceiú reu și spurcatú în țérá, care n'aú mai fostú pînă atunci, de aú datú chărții de scriú fețele ómenilorú, de la

mică pînă la mare, care aŭ ramasă pomană lui, de nu o mai lasă nici unŭ Domnă să se uite acea pedepsă a săracilor.“ (Letop. t. 2. f. 231). Se înțelege că acestŭ Domnă, pentru a nu da locŭ cu'î va a se subtrage de la sarcina de a plăti birŭ a întrodusŭ unŭ feliŭ de cata-grafiă sêu conscripțiă, cîndŭ trebuiaŭ a se conscrie toți locuitorii, și fie-care primia de la conscriptori unŭ biletŭ coprindețoriŭ de numele și fisionomia sea, pe care trebuia să-lŭ păstrede ca dovadă că este înscrisŭ la dare. Biletulŭ acela se numia *chărtiă*, și cine'lŭ primia plătia pentru elŭ unŭ galbenŭ. care mergea în Visteria Domnească.

18). c. *Pecetluituri* saŭ *banii pecetilorŭ*. In cartea lui Costantin Racoviță din 1752 pentru scutela a șese ômenii ce ș'ar găsi Episcopia pentru slujba sea, ôminii streini ce nu sîntŭ scriși în visteriă, se ȳice: „pentru ca să fiă acești ômenii cunoscuți dintraltă țeră (adică din ce'i-alti locuitorii) li se vor da și pecetluituri roșii pe fețele lorŭ.“ (Cond. III. F. 94). Nicolaiŭ Vodă în cartea sea de scutelă pentru ȳece ômenii de acestŭ feliŭ, 1745, ȳice: „și măcar că peceti li se vor da și acestora, ca și la altă țeră, dar banii pecetilorŭ lorŭ li să vorŭ redica de visterie.“ (ibid. F. 66). Ioan Neculcea, descriindŭ ântăea Domniă a lui Michai Racoviță, ȳice: „atuncea a scosŭ Michai Vodă ruptă pe țeră, *pecetluituri* roșii pe fața a totŭ omulŭ, și ômenii se temea să êsă la ruptă, ca să nu să îmulțescă cîverturile, precumŭ se îmulțise la Constantin Ducea Vodă. Ci vȳdind Michai Vodă aŭ scrisŭ cărți pe la stăpânii satelorŭ, și pe la vornici și pe la vêtămanii să scôtă pre toți ômenii la ruptă. că apoi pe urmă aflînduse, or petrece rău capetele. Iară mai pe urmă unde găsia zlotășii cîte unŭ omŭ fără pecetluitŭ,

ilă punea pe vornicelă saă pre vătămană în butucă și ilă trimitea la Iași, și ȝ purta pre uliță prin tîrgă, căcă n'ăă scosă ômenă întăin la ruptă, să ȝă fi luată pecetluitură. Și vedindă că nică cu aceea nu ȝ pôte speria să iasă toȝă la ruptă, vëndutaă tôte ținuturile la Cochă-Vechă ciocoloră, ca goștina de oă pre ômenă celă fără de pecetluitură de ruptă, de nu putea scăpa nică un becișnică de omă pre nicăiră să nu ȝea pecetluită“ (Let. t. 2 f. 309, 310).

6 Spre a înțelegă asupra cui se aplica acăstă dabilă, trebuie măă întăin să scimă, ce era *rupta* și *ruptașă*. Ruptă se numia *impositulă fixă* câtă trebuia să plătescă cineva într'ună ană la visteră, și peste care nu i se măă putea cere nimică. Michă Racoviță, în cartea de scutălă a 12 ômenă străină, ce ș'ar găsi Episcopia, dată în 1720, dăce: „ȝă voiă tocmă cu rupta întru ună ană, și fôrte pe iușor după putința loră , . . . și acă bană ȝă voră da pe cîfertură.“ (Cond. III. f. 40). Nicolăiă Costină vorbind de ușurarea ce a făcătă Antiochă Vodă Monăstirilor dăce, că ăă hotărăt cu toȝă „cumă să nu măă fiă amestecate la dără cu țera ci să ȝă plătescă *rupta* pe cîfertură“ (Let. tom. 2. f. 59). Celă aședăȝă cu *rupta* se numiaă *ruptașă*. Toȝă ar fi dorită să fiă aședăȝă cu rupta, adică să sciă hotărătoriaă câtă are să plătescă pe ană. Învăărarea dăriloră făcea pe ômenă a se subtrage în felurite chipură dela înscrierea între contribuabilă, și dela plată. Éră acăsta împuȝina venitulă țerei. Ăncă Antioch Vodă, făcuse ruptă, adică fixase prețulă birului după putința ômeniloră, și a întrodusă bileturile cu peceȝă roșă domneșcă, cu fisionomia omului contribuabilă, și cu jurămăntă că nu le se va lua măă multă de câtă analogia pe patru cîfertură. Acăsta a plăcut obștesce și ômenă nu se măă as-

cundea; ci venia fie-care și primia pecetluit, adică se înscrisa la dare (Let. t. 2. f. 293). Ansa Michai-Vodă Racovișă, în a doua Domnie, a abusat de încrederea țerei. S'a prefăcut că va urma și el cu luarea dărilor după ruptă în patru cîferturi și a ordonat dare de pecetluituri la contribuabili, câte un leu de pecetluit. Ōmenii ș'a făcut socotela, că vor plăti pe an 4 lei, și așa „se bucura că este dajdea ușoră, și eș'a la pecetluituri.“ Anse după ce cu chipul acesta i au înscris și s'a dat la visterie tablele contribuabililor; a eșit ordin ca tot omul ce are pecetluit să mai dea câte 5 lei (Leto. t. II. f. 318). După ce nici cu modul acesta n'a reușit a înscrie pe toți la dare, a dat la mezat restul celor ce nu s'a arătat a primi pecetluituri, și antreprenorii au luat asupra lor dreptul de a căuta și a găsi pe toți căți se sub-trăsese de la dare. Din cele duse despre „hărtii și pecetluituri“ se vede că ele erau o manieră inventată de visternicii din viacul al 18-le spre a putea șci cine a plătit darea, și cine se subtrage de la această îndatorire.

19) d. *Fumăritul*. Nicola Costin spune, că tot Michai Racovișă, pe lângă alte dări, precum: *Pogonăritul* (câte un galbin de pogonul de viă). *Vădrăritul* său *vedritul* (câte 4 bani de vadre de vin), au scos și fumărit de tot hornul câte 2 ugri (galbin), de care dacă au înțeles ticăloșii pămîntenii, mulți ș'a strîcat cășciorele alții risipia hornurile de prin cășciore: căci câte hornuri avea omul în casele lui, de tot hornul da câte 2 ugri; și măcar că era iarnă, iară bieții ōmeni și babele și altă sărăcime pustia casele și fugea în lume plîngînd.“ Fumăritul încă s'a dat la cochii-vechi (mezat) Let. t. II. f. 64, 65. Din spunerea

lui Cantemir se vede, că fumăritul era și mai înainte; ânsă era mai mic (Descr. Mold. f. 218).

20). e. *Gorstina* său *Goştina*. Acésta era o dabilă pe oi și pe mascuři. Vistieria și acésta o da în antrepriză. Gorstina este nume slavon, formată dela Гора: *munte*, locul unde cu deosebire erau pășunile oilor și ale porcilor. Acésta ne dă a înțelege, că acésta dabilă la început se lua pentru pășunatul oilor și mascuřilor prin munții domnești, érá în urmă a devenit comună pentru toate localitățile și pentru toate vitele aceste, orî unde ar fi avut pășunea lor.

21). f. *Desetina*. Dare pe stupi. Numele arată (ДЕСЯТА—slavinește însemnă: dece), că Domnia lua din dece unul. În regularea făcută în urmă Episcopiei pentru desetina de stupi, i s'au hotărît a lua de la târgoveți așa: până la numărul de 50 stupi—câte o păra de fiecare stup; érá pentru 50 de stupi, un stup „de sământă,” érá nu „de bătut,” adică nu grasă, ci numai în stare de a fi productivă la anul viitor. Stupi se desetinau toamna. Desetina domnescă, deasemenea se da în antrepriză la cochii-vechi (Let. t. II. f. 63; Cond. A. f. 69—70).

22). *Năpaste*. În documentele Cîrligaților, cetim într'ună zapisă din anul 1717: „făcutam acest zapis la mâna D-sale căpitanul Timircan, că ni au făcut bine cu 2 lei și dece potronică bani vechi, de ne am plătit de o *năpaste*.” Dîcerea este slavonă; însemnă: a cădea asupra cuiva ceva, aî veni ceva fără veste. În înțelesul de dabilă, se numiau năpaste dările nedrepte ce se aruncau de visterie peste acea regulată, pentru acoperirea neajunsurilor la sumele de care visteria avea trebuință, orî pe care le născocia lăcomia Domnilor și a

Vistiarnicilor. Neculaiu Costin, vorbindu de Michai Racoviță, dice: „ne putându-se (cu pecetluiturile) strînge banii atîta, cît să și plînescă lăcomia cea nesațită, eșise poruncă la zlotasi să arunce *năpăști*, să se îmbrace toți banii după somele care eșise din visteriă.” (Let. t. II. f. 82).

23). *Văcăritul și Cunița*. Din chrisobul lui Grigorie Ghica, din anul 1741, se vede că văcăritul era o dare pe boi, vaci și cai. Se îndrituește Episcopia a scuti: „pururea la vremea văcăritului 100 vaci cu boi și 30 cai cu epe.” (Cond. A. F. 75); era în chrisovul lui Constantin Racoviță din anul 1756, această dare se numesce *cuniță*; se scutesc Episcopiei „100 bucate vite vaci, boi, cai, de cuniță.” (ibid. f. 66). *Cunița* său cuniță este dicere slavonă dela *Кони*, *cali*. Din chrisovul lui Constantin Racoviță, din 1757, pentru disființarea acestei dabile se vede, că ea se lua de două ori pe an: vara — sub nume de *cuniță*, și toamna — sub numire de *văcărit* (Archiva rom. t. I. 1860. f. 58—67). Această dabilă s'a fostu introdus de Antioch Cantemir; ea s'a disființatu în mai multe rînduri cu mari legături și blesteme, și iar s'a introdus de alți Domni (veđi istoria văcăritului în Letopi. t. III. f. 182). Dintr'antău se plătea câte 90 bani, apoi a agiunsu la 2 lei și 30 bani de vită. Precum se vede din chrisovul lui Constantin Racoviță citat mai susu, afară de darea bănescă, înpilarea cea mai mare făcea ȣereii mulțimea cinovnicilor ce ambla prin țeră pentru această dabilă; ei ședeau cu lunele pela sate înpovorându pe locuitori cu cuartire, și cu întreținerea lor, care costa ȣ încă pe atîta pe căt ȣ dabila pe vite. De aici strigătele cele mari ale țereii, și blestemele cele grozave asupra văcăritului. Cel din urmă Mi-

tropolită ce a afurisit văcăritulă a fost Iacov Putnă-
nul, căruia 'i a ramas spre pomenire în țără acestă stichă
populară: „Iacov Mitropolitulă, ce a legat văcăritulă.“
Pela anul 1770, se găsește *conița leșescă*. De ea se a-
mintește în memoriulă dată de boeri Generalului Elenă
în 1769, și se dice că consta în darea ce se lua dela
negușitorii Leșii, și alți streini, ce țineau vite în țără la
vărată și ernat. Ei plăteau câte 40 bani pentru vărată
și câte 150 de ernat pe fie-care vită: cai, epe, vaci,
boi. (Archiv. rom. 1860. t. I, f. 147).

Apropo de această Coniță, reproducem parte dintr'o
mărturie de judecată din anul 1773, ce se păstrează în-
tre documentele Cîrligaților.

„Sulgeriulă Costantin Jora, carele în anii trecuți, la
vremele Domnilor (*) *cumpărând slujba Coniței la ți-
nutul Cernăuți*, s'a rugat numitulă Diacon Vasilie
Herțu, de la rînduită la un ocol strîngător de ban, fiind el atunci mirăn, și la săvîrșirea slujbei a rămas
Vasilie Herțul rămașită cu 43 lei din banii slujbei ce a
strîns el de la ocol, care banii ne avînd să 'i dea și
să se istovescă, 'i a plătită reposatulă sulgeriulă Con-
statin Jora . . . iară Vasilie Herțul a fugit, ca să
nu plătescă banii cu care era rămașită, și după 13 ani
găsindulă sulgeriulă Constantin Jora l'a apucată să 'i
plătescă banii acei 43 de lei cu dobînda lor și cu chel-
tuiala ce a făcută cu ciobotele ômeniloră gospod, cari
l'a dusă pe la Iași, și cu alte cheltue care a fost în
câtă vreme aședută la popră, pără l'a plătită de re-
mașita lui la visterie, și *Diaconul Herțul* ne avînd nici
atunci banii să 'i dea, s'a rugat să lă mai aștepte două
luni de dîle și va plăti, și socotindă banii capetele 43

(*) Atunci țera era ocupată de Ruși.

de lei și cu dobînda lor pe 13 ani și cu toate cheltuețele ce mai făcuse sulgeriul Constantin. . . , s'au făcut peste totu 86 lei, și pe acești bani au dat Diaconul Hertulă zapisu la mîna sulgeriului puind zalogu și părțile lui de moșia din 8 hotare.

24). *Mortasipia*. Acastă dabilă o a introdusă Duca Vodă. (Letop. t. 2. f. 21). Ea consta în o dare pusă pe totă marfa ce se vindea în tîrguri cu măsura și cu cumpăna; se stringea de vornicul de tîrgu. (Descrierea Moldovei f. 172). Ea se numia și pîrcălăbie. (Archiva română t. 1 f. 149).

25). *Bani Stégului*. In cartea lui Constantin Mavrocordat din 1742 pentru întărirea dreptului Episcopiei de a-și stăpîni moșiele sêle, se dice: „Și ómenii pre cari i au apucat bani Stégului pe moșiele Episcopiei, să nu fie volnicu nici unul a se clinti din locu.“ (Condica III f. 64). Din Letopisețe se vede că, „bani stégului“ era darea ce se arunca pe țeră cîndu venia Domnu nou; pentru ca să-și pótă plăti cheltuețele ce făcuse la Çaregradu cu căpătarea Domniei. (Letop. t. II f. 333, 415).

26). „Mucarel.“ In cartea lui Grigorie Ghica din 1765, prin carea împuternicesce pe Episcopulu de Huși a strînge de la clerulu Eparchiei dajdea pentru scóle, se dice: „fiindu că li saū ertat bani ce da la „Mucarel“ în toți ani.“ (Condica III f. 181). Domnul Cantemiru ne spune, că Mucarelulu era înuirea Domniei; elu se făcea la fie-care treu ani, și se chiăma „Mucarelul cel mare“, care costa pe Domnu multă cheltuélă; se mai făcea această înuire și la fie-care anu, și se chiăma „Mucarelul cel micu“, pentru că la elu nu se făcea atăta cheltuélă. (Descrierea Moldovei f. 137). Cheltuețele aceste se aruncau pe țeră sub numire de „Mucarel.“

27). „Răsura.“ Totu în acea carte Domnăscă se dice „să aibă a împlini de la fiește-care preot i Diacon câte 2 lei noi, și strîngătoriul răsura câte 2 parale bani noi, de totu leul. (Condica III f. 181). Deaseminea se pomenesce de „răsura“ în mai multe cărți Domnesce, prin care se împuternicesc Juii a strînge dajdea de la Țigani, adăugîndu: „și răsura să iea după obicei. (Condica III f. 5, 12, 20). De aici se înțelege că răsura era folosul ce se da adunătorilor dajdiei, preste ceea ce se lua la Visteria.

Apropo de dajdea Țiganilor reproducem aici o carte de la Dîmna Casandra, soția lui Dimitrie Cantemir, dată unui jude de Țigani, în 1711, Ianuarie 6. Din ea se vede 1) cîtă plătiă pe an Țiganii; 2) că venitul de la dajdea Țiganilor era în folosul Dîmnei.

„Gospoja(*) Casandra Gospodia(**) Dimitrie Cantemir Voevoda Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoi. Dat'am cartea noastră lui Constantin judele să fie volnicu cu cartea noastră a strînge dajde de pe Țiganii ce's la ceata lui, de Țiganu câte 2 ugri, însă cari ar fi mai cu prilej(***) să dea mai multu, iar cari ar fi mai săraci să dea mai puțin și cum mai curîndu să strîngă banii să'i aducă la Domnia noastră, și răsuri să iea pe obicei, acesta scriem, și Țiganii streini unde i ar găsi să le iea dajde să se mai iusurede în acesti ani greueați. U Ias let 7219 Genar 6.“ (Condica III f. 12).

(*) Domnița

(**) Dîmna

(***) Mai înstăriți

4. *Monedele ce se menționează în documentele Episcopiei, cu circulație în țară în diferite timpuri. Commerciul și cauzele decadenței lui.*

1). *Ortu*. Din cuvintele lui Miron Costin, despre un bănu găsit în ruinele unei cetăți, care era „câtă un ortu de mare.“ (Letop. t. I. f. 17), se înțelege că ortul era o monedă reală, iar nu nominală, ca în timpurile mai de pe urmă. Judecându după însemnarea ce pînă astăzi dă poporul dîzerei ortu (dece parale), putem presupune că valoarea ortului era de 10 parale.

2). *Ugri jolti*. *Galbină Ungurescă*. Tomșa Vodă, în 1623, a vîndut lui Ionașcu Cehan satul Voloseni pentru 6 cai și 200 *ugri jolti* (slavinesce, éra românesce : *galbină Ungurescă*). Pe timpul Domnului Cantemir, galbenul avea valoare de 200 aspri, sîu 2 lei și 20 parale. (Descrierea Moldovei f. 219). Într'o țidulă din anul 1775 (documentele Bunesilor) se dîce : 2 *ug. ungurescă* care fac 8 pol lei, adică 8 lei și jumătate. Vrea să dîcă atunci un *ug.* sîu un galben unguresc avea valoare de 4 lei și 10 parale. *Ugi* sîu *ugri* erau galbeni unguresci.

3). *Taleri de argint*. Într'un zăpisu de vîndarea unei moșii din anul 1642, se pomenesce de 100 *taleri de argint* (taleri serebrenih). Cantemir spune de „taleri nemțesci“ și dîce că valoarea talerului era de 2 lei și 10 parale. (Descrierea Moldovei f. 172). Într'un uricu din anul 1611, de la Constantin Movilă se pomenescu „taleri licîni“ (taleri de fașă). Acesta cred că însemnă, că s'a plătit în realitate cu taleri, iară nu cu valoarea lor nominală.

4). *Florinți*. Într'un ispisocu de la Georgie Stefan, din anul 1658, se spune de „*florinți*.“ „Și ș'a pus

și feria 20 de florinți în visteriul nostru, ca să aibă a'și ținea ocina și moșia.“

5). *Costandă*. Nicolaiu Mustea, vorbindu de Antonie, pe care Munteni îl pusese Domn în locul lui Grigorie Ghica, dice că'i da nafaca (diurnă) pe di câte 10 „Costande.“ (Letop. t. III f. 9); érá Ioan Neculcea dice, că'i „da nafaca pe di de cheltuélă câte 10 potronici.“ (Let. t. II f. 215). De aici putem înțelege că Costanda era totu una cu potronicul, séu cel puținu avea aceeași valóre.

6). *Potronici*. Intr'unu zapisu din 1717 se dice : „ne au făcutu bine cu 2 lei și 10 potronici, bani vechi, de ne amu plătitu de o năpaste.“ (Docum. Cărligaților). De aici se vede că potronicul era o monedă mărunță. Ion Neculcea spune că valórea unu potronicu era de 10 bani. (Letop. t. II f. 248).

7). *Lei bătuți*. Intr'unu zapisu de vîndare din 1580, se dice că s'a vîndutu o reșeșă, dreptu 20 de *lei bătuți*. (Conдика B. f. 105). Acésta vrea să dică, că pe atunci leulu era o monedă reală, érá nu nominală ca astăzi. Lei bătuți în slavinește se numescu : *Lei Covannie*, adică fabricați, bătuți cu ciocanul. Intr'unu zapisu din 1725 se pomenesce de *lei vechi bani gata*. Bani gata vrea să dică în numărătóre, érá nu pe asceptate. Valórea leulu este cunoscută. Se mai pomenesce de *lei proști*.“ Lei proști se numiau așa spre deosebire de lei bătuți; ei se compunea din moneda próstă, bani de aramă. Dintr'unu zapisu de la 1665, se vede că unu leu bătutu prețuia cătu 4 lei de bani proști—șalci. (Archiva ist. t. I p. 1 f. 79 No. 97).

8). *Zloți, zloți tătăresci, zloți bătuți*. Dîcerea zloți, (slavinesce : „zoloto, zlato, “ însemnă : aur)“ arată că

acésta era o monedă de aur. În uricile antice din vécul al 15, 16, 17, se pomenesce adeseori de „zloŭŭ tătărăscŭ,” care însemnă, că acea monedă era tătărăscă. Valórea ei, judecându după însemnarea ce are pînă astădŭi în poporŭ dicerea zlotŭ, se póte calcula : 30 parale. „Zloŭŭ bătutŭ” se ȑice spre a se deosebi moneda reală zlotŭ de cea nominală : 30 de parale. Volf spune, că la începutulŭ véculuŭ actualŭ, zlotulŭ avea valóre de 45 creiŭarŭ austriacŭ. (pag. 135).

9). *Rubla*. În letopiseŭe se pomenesce pe timpulŭ luŭ Alexandru celŭ Bunŭ *de ruble de argintŭ* (t. I. f. 107). Domnulŭ Cantemir spune că, pe timpulŭ luŭ, rubla preŭtia 120 aspri adică 60 de parale. (Descrierea Moldoveŭ f. 218), după cum pănă astădŭi poporulŭ ȑice „o rublă” în locŭ de 60 parale. Volf arată că pe timpulŭ luŭ rubla rusescă âmbila în Moldova 1 fiorinŭ, 30 creiŭarŭ (*ibid.**).

10). *Aspri*. Domnulŭ Cantemir ne spune că într'unŭ leŭ erau 80 de aspri, prin urmare 2 aspri dreptŭ o para (*ibid.*). Volf ȑice, că *aspru* era cea mai mică monedă de argintŭ turcescă (pag. 134).

11). *Tultŭ*. Ioan Neculcea ȑice că în a doua Domniă a luŭ Ghica s'a făcut „adăușagŭ peste văcŭrit câte unŭ *Tultŭ* de vită.” Letop. t. II f. 443). Necolaiŭ Costin, vorbindŭ despre rublele rusesceŭ, ȑice, că 5 ruble „facŭ 50 de leŭ proșŭŭ și unŭ tultŭ.” (f. 112).

Tultulŭ dar era o monedă mică, în carea se subdivida leŭlŭ; Doctorulŭ Volf ne spune că pe timpulŭ luŭ Tultul avea valóre de 22 și jumătate creiŭarŭ austriacŭ. (Opera citată. pag. 135).

*) Volf traduce așa moneda moldovenescă î cea austriacă: 1 para—1 și jumătate creiŭarŭ; 1 leŭ—1 fiorinŭ. Prin urmare, 45 creiŭarŭ respund de la 30 parale, s'eŭ zlotulŭ moldovenŭ; 1 fiorinŭ, 30 creiŭarŭ. — la 60 parale, s'eŭ o rublă.

12). *Copeice, Dutce și Timfi*. Aceste sunt monede rusești aduse în țară cu ocazia resbelului lui Petru cel Mare. Nicolai Costin dice : „alți bani nu prea era, fără decât copeice și dutce câte de patru bani și Timfi de cei noi moschicesci. (Letop. t. II f. 128).

13). *Șalăi*. Acesta este o monedă de aramă , carea sub Dabija Vodă și Iliaș Vodă, se tăia în țară. Șalăul avea o mică valoare : 4 șalăi făcea un bănu. (Letop. t. III f. 10).

14). *Bani*. Unimea monetară și nume generic al monedelor. Se găsește adeseori expresia : „bani buni.“ Din expresia lui Nicola Mustea despre șalăi : „4 șalăi la un bănu bun“ (locul citat), putem încheia că prin „bani buni“ se înțelege : bani de argint sau de aur; erau nu în aramă. Poate că această expresie mai dă a înțelege, că era în țară și monedă rea, falsă, de carea oamenii totdeauna se fereau, ca să nu se dea ocaziune la procese, și învinovățiri.

15). *Pungă de bani*. Termin financiar, adoptat de la Turci; se întrebuința spre a exprima câțiva mari de bani. În o pungă se numera 500 de lei.

Într'un zapis reșesc din anul 1749 se pomenesc un „Gavril Bănariul“. Epitetul acesta ne aduce a minte, că sub un Domn din vechime în țara noastră „era bănărie“, în carea se tăia monedă, și meșterii se numiau bănari. Unul din chronicari, vorbind de Domnia lui Iliaș Vodă (1667), dice : „era bănărie în cetatea Sucevei, carea era de la Debija Vodă, și făceau șalăi de aramă, cari numai aici în țară amblau, 4 șalăi la un bănu bun.“ (Letop. t. III f. 10).

În genere se însemnă că în vechime erau bani foarte scumpi. Acesta provenea din prosta stare a comerțului.

Din lipsa banilor era scăduțu și prețulu productelor țerei. Așa pe timpul lui Dimitrie Cantemir (1711) via se vindea cu 4 lei (Let. t. II. f. 344). Dintr'unu zăpisiu din anul 1717 se vede, că o persónă, ea să se pótă împrumuta cu 2 lei pe termenul de două septămâne a trebuit să pue zălogu redeșia sea, cu condiția, că decă la véră nu'î ar întórce banii cu dobândă, să remăe moșia creditorului spre despăgubire. La 1733, în o mare scumpe de fân, abia agiunsesse stogulu la 10—12 lei (Let. t. II. f. 410). In anul 1682 un cal bun se vindea cu 12 lei; o vacă cu vițelul său unu boi de negoț cu 5 lei (Cond. A. f. 52); doi boi — cu 6 lei (Cond. B. f. 24).

Domnul Cantemir pune cauza lipsei de bani în țără întru aceea, că neguțiatorii erau streini: Turci, Jidovi. Armeni și Greci, cari cumpărau turme de dobitoce cu preț mic, le duceau la Constantinople și pe aiurea, unde le vindeau cu preț îndoit și întreit. Dar fiind-că ei nu au voe a fi statornici în Moldova, banii cei mai mulți se petrecu afară de țără, érá preste Dunăre înapoi vin așa de puțin, încât abia sânt cu îndestulare pentru plata birului și a altor cheltuele turcești. (Descr. Mold. f. 244, 245).

Ca să ne facem ideia de cauza paralisării comerțului nostru din vechime, reproducem aici relațiunile ce ni le dă Iacovachi Rizu(*) în cartea sea „Cours de litterature greque moderne“ (pag. 108 și nota de la pag. 183), despre pedicele desvortării comerțului român.

„Provinciile Moldavia și Valachia nu aveau libertatea de a vinde abondantele lor producturi; elle purtau titlu

(*). Fostu demnitaru în țără sub călă-va Domnii fanarioți, pe la finele viăcului trecut și începutul acestui prezent.

de *cămară a Sultanului*; și această vastă cămară era exploatată de două companie de negocianți turci, cari se acolisiau de toate obiectele de hrană, cu un preț micu cu obligație de a nutri saraiul și de a aproviziona Constantinopole. Una din aceste companie purta numele de *neguciători de făină*, alta — de *neguciători de unt*. Cea dintăiu făcea negoțu cu cereale, grâne și legume uscate; ea avea un intendentu, ce reședea la Constantinopole, unde se socotia unul din cei d'ântăiu funcționari publici. Adona compania făcea comerțu cu untu, brândă, seș păstrămur, etc. Aceste companie aveau vasele lor, al cărora echipagiū era compusū din mateloți musulmani, cea mai mare parte luată din litoralul asiaticu al mării Negre. Acesta era mai singura marină comercială a guvernământului. Companiile aveau corespondenții lor Turci așezați prin fortărețele cele de-a-lungul Dunării. Acestia intrau iarna prin amândouă provinciile, străbăteau toate districtele și împărțiau arvonele lor pe la țeran. La cele dintăi zile ale primăverii, vasele celor două companii sosiau la Galați și la Brăila, Schelele Moldaviei și a Valachiei pe Dunăre, și se încărcau în curgere de șese luni de toate producțiunile ce exploatau companiile. Acești acolisitori exercitau asupra țăranilor schingiuri neauđite, fără ca Domni să aibă putere a li se opune; căci aceste companie, mai toate compuse din Ianiceri, aveau la guvernământu unu creditu nemărginitu.

Casab-bașa seū șeful măcelarilor din Constantinopole dispunea de numărul de berbeci trebuitori capitalei, dupe un memoriu ce presenta el guvernământului în fie-care anu. Numerul acelor ce trebuia a da anual Moldova și Valachia trecea peste trei sute de mii. Amiralitatea otomană trăgea deasemenea din aceste provincie toate ca-

targurile și lemnăria marinei militare, toate lemnele de lucru pentru cotiugele și chesónele artileriei. Sarea fosilă a Valachiei, articolul esențial de comerț al acestui principat, se vindea exclusiv la negocianții Turci. Ast-feliu era comerțul în aceste bogate provincii, și va! de Domnul, care ar fi permis său neglijat cea mai mică contra-bandă : el o plătea cu averea sa și cu capul. Ordinile Sultanului în această privire erau așa de precise, că în 1814, când Ungaria suferia de o fîmetă extremă, Austria n'a putut dobândi eşirea grânelor, de cât prin mijlocirea Domnului Caragea, care atunci se bucura de un mare credit la Sultanul.

Unul din articolele de speculă ale comerțului Turcesc în țară era Mierea. Agenții antreprenorilor turci răspândiți prin țară, arvunia de timpuriu miere de pe la locuitorii ce aveau prisăci (stupine), cu condiția ca la termenul pus, cătimea angajată să fie la dispoziția Turcului rînduit. Românul însă neexact în daraverile lui, ca și astăzi, puțin gîndia la angajamentele sale, fie chiar și cu Turcii, care nu-l crușau, — până ce da de ziua necadului. " Dacă, din naturala apatie, său din cauza timpului nefavorabil stupilor, mierea nu era la timp pusă la dispoziția Turcului ce o pretenda, atunci va! Se începeau schingiuirile fără crușare. Românul datoriu a-lunga în toate părțile, rugînduse de miere, ca să scape de Turci, ce se ținea de el grăpă; da până la cămașă, numai să scape. De aci expresiunile: „a lua bani pe miere;“ „a da bani pe miere,“ au devenit proverbiale la Români. Chiar astăzi dicerea: „ada cuiva bani pe miere“ însemnă: a-l face un atac, o necinste, o maltratare. În documentele Episcopiei se menționează multe cazuri de suferință din cauza banilor luați pe miere și care se

fineau prin expropriația de pământurile de hrană, numai ca să-și scape libertatea și viața bieții luătorii de „banî pe miere.“ Reproducem spre exemplu un zapisu, care arată, că unu rezeșu a vîndut pârtea sea de moșie, partea femeii sêle și partea surorosa, pentru ca să capete 11 $\frac{1}{2}$ vedre miere cu care datoria la Turci.

„Adică eu Neagulă și cu femea mea Axinia fêta lui Dumitru zet Cărpoei ot Pojorăni ot Botna scriu și mărturisesc cu acest zapis al meu la mîna preotului Silia. Precum ū am vîndut partea mea a Axinieî femeii mele și a surorî Afiniî ce se voru alege despre alți frați din câmpu și din pădure și din țerină și cu vaduri de móră în dône iazuri, și cu vatra de casă în Siliște și cu căți pomeți au avutu Neagulă și Axinia sora Atiniî, tôte le amă vîndut preotului Silia de ni am plătitu de 11 vedre miere pol dela Turci că ne lua robî că nu găsem miere că le au fostu stupilor reu atunci la Michai-Vodă: iar preotulă au stricat 28 stupi într'acele vedri ce scriam mai susu și vadra umbla 5 orți bunî vechi, si ni am întreatu tôte rudele și n'a avutu nici uă putere, ci au ăisă vinde cui găseșci și scôte capulă têu și a femeii din nevoe. Vedrele au plătit la Bectășu ot Tighinea, care s'au tâmplat de față Bogos și Mihnea că platia și ei la acelu Turcu mierea. Iar într'acéstă tocmelă au fostu Dumitrascu zet Pêtrașcu a Mariuții ot Pojoreni și Ștefan sîn Gligore Bihul ot tam(*) și Basilie Brat ego(**) ot tam și Trisan ot tam și Lođinschia ot tam și Apostol ot tam și Luchian ot tam și Cogea ot tam și Daria ot tam și Sultan ot tam și Docluța fata Ciorbagiu ot Costesci, și Mihul Orbul ot tam și Iléna nepôta lui Zgribos ot tam cu tôte fetile ei că au fostu de față și alți ômenî cari saă Prilejitu. din megieși Gavril Croitoriul cu ochiă au văzută, și cu urechile

(*) de acolo. (**) fratele lui.

aŭ audit și pentru mai mare credință ne am pus degitele ca să fie de credință, vlet 7200, Aprile 13.“ (Cond. B. F. 63).

Insemnare. „Că le-aŭ fostŭ rău stupilorŭ atunci la Michaiŭ Vodă.“ Din acest pasagiŭ închișemŭ că data zapisului cu greșelă este reprodusă 7200 (1692). Michaiŭ Vodă, de care se vorbește, nu pŭte fi altulŭ de câtŭ Michaiŭ Racoviță, care a începutŭ a domni la 7211 (1703), vrea să dică, cu 11 anŭ mai târ- diŭ de la data reprodusă în zapisŭ. Depe neprosperarea stupilorŭ, amintită aici, putemŭ presupune că zapisulŭ este făcutŭ după a doua domnie a lui Michaiŭ, căci, după spusa letopisețului, în acea Domnie a mersŭ rău stupilorŭ. „Intr'acea vereme ară- tatus'aŭ în țeră și locuste, numai nu era multe ca altă dată; și pânea încă se mai sui cu prețulŭ, stu- piŭ se făcură răi.“ (Let. t. II. f. 319.) A doua domnie a lui Michaiŭ a fost la anŭ 1705—1707. Data zapisului dar trebuie să fie după anulŭ 1707.

Pentru ce zapisulŭ, vorbindŭ de neprosperarea stupilorŭ, pomenesce și numele Domnului de atunci? Românŭ, totŭ ce se întâmpla în țeră, bine seŭ rău, credemŭ că vine de la noroculŭ seŭ nenoroculŭ Domnului ce se întâmpla în fruntea țerei. Acesta se vede și din Letopisețe, care foarte adese-orŭ fac alusie la noroculŭ seŭ nenoroculŭ Domnului manifestate în sorta productelorŭ, și a bucatelorŭ etc. D. e. Nicul- cea, vorbindŭ de Domnia lui Constantin Duca 1692 dicemŭ: „de ar fi avutŭ norocŭ și la boerŭ să fie cu minte și cu sfatŭ, cumŭ era noroculŭ la sporulŭ hranei, că era belșugŭ de tŭte în dŭilele lui, ar fi fostŭ lădatŭ numele lui.“ Și mai susŭ: „că stupiŭ și vinulŭ se făcea bunŭ și multŭ, că avea norocŭ la belșugŭ.“ (Let. t. II. f. 274). Are poporulŭ și astăzi acestă credință, și în ea este mare doză de raționamentŭ. Binele țerei foarte multŭ atârni de la capacitatea și interesulŭ ce pune Domnulŭ în a face țera sea prosperă.

CHRONICA

EPISCOPIEI DE HUȘI.

1. *Inființarea Episcopiei de Huși.*

Inființarea acestei din vechime a patra Episcopiă a Bisericei Moldovei, datédă de la finele viacului 16-lea.

Acésta resultă din următoarele combinaări: a) Până la finele viacului alu 16-lea orî unde se găsescă scriși Episcopii țerei prin documente, nicăirea nu se pomenesce de alu Hușiloru, ci numai de alu Romanului și alu Rădăuților, împreună cu Mitropolitul. b.) De la finele viacului alu 16-lea se găsesce împreună cu cei duoî Episcopi, și alu treilea—Episcopul Hușiloru. c) In sinodicul Episcopiei de Huși celu ântéi Episcopu se pune Ioan, contimporanu cu Ieremia Movilă, care a început a domni în decimea de pe urmă a viacului alu 16-lea. d) Te-meinlă celu mai mare este uriculă lu Ieremia Movilă pe care îl vom reproduce mai jos. Prin elă pentru ântéia dată se dau de la Domniă moșii pentru întreținerea Episcopiei, și Episcopia de Huși se numesce în elu: „nou z'dită (adică creată) sânta Episcopie de Huși.“

Motivul inființării acestei a patra eparchie în Moldova nu se arată în documentele Episcopiei. Dar se înțelege, că n'a putut fi altul de cît înlesnirea privigherii și

administrației bisericești în partea despre resărită a țerei, carea era mai multă amenințată de Mahometism. Afară de ținuturile cetății Albe și Chilie, care căduse sub stăpânirea turcească încă de la 1489, din timpul Marelui Ștefan, la anul 1592 Aron Vodă, pronumit „cel rău,” spre a căpăta a doua oară Domnia de la Turci, le a mai cedat Benderul cu 12 sate de prin pregiur (Descr. Mold. de Cantemir. f. 29, 30. 1851.)

Iată uricul lui Ieremia Movilă, de care s'a pomenit mai sus. El este în limba slayonă, și este reproduș în condica A, a documentelor, f. 19—22, împreună cu traducerea română pe carea o reproducem și noi aici. Originalul acum nu se află între documentele Episcopiei, dar când s'a reproduș în condică era; copietoriul spune, că uricul era scris pe pergament : „uric de la Ieremia Movilă Vodă pe toate moșiele Episcopiei Hușilor, ce este pe pergament,” — așa intitulă el acest uric : apoi începe așa :

„În numele Tatălui și a fiului și a Sfântului Duh, Troiței Sfintei deofinței și nedispărțitei. Iată eu robul Stăpânului meu Domnului Dumneș și Mântuitorului nostru Iisus Christ și Închinătorii Sfintei Troiței Ion Ieremia Moghila Voevod : cu mila lui Dumneș Domn țerei Moldovei. Iată Domnia mea bine amă voit, cu a noastră bună voină, cu curată și cu luminată inimă, și cu tot gândul, și cu tot sufletul nostru și cu ajutorul de la Dumneș și cu Sfatul și cu blagoslovenia a părinților nostri a Arhiepiscopilor Moldovei, kyr Georgie Moghila Arhiepiscop și Mitropolit Sucevei și kyr Agathon Episcop Romanului, și kyr Theodosie Episcop Radaușului, și kyr Ioan Episcop Hușului, și cu sfătuirea a tot sfatului nostru, amă făcut întră cinstea și slava

Domnul Dumneșu, făcătorul cerului și a pământului, și am dat dispunere pentru mântuirea sufletelor celor mai înainte într-o fericire răposăților, moșilor și strămoșilor și părinților noștri, și pentru a noastră sănătate trupescă și mântuire sufletescă, și pentru sănătatea și mântuirea Maicii Domniei mele Mariei, și pentru sănătatea și mântuirea a Domnei Domniei mele, și de Dumneșu dăruitorul fiu Domniei mele Ion Constantin Voevod și pentru totă casa noastră și pentru pacea a totă țara noastră a Moldovei. Am dat și am miluit a noastră Sfântă rugă cea făcută nouă Sfântă Episcopia Hușului, unde este hramul Sfinților într-o totă lăudaților Apostoli Petru și Pavel, cu aceste sate : Satul Plopeni și satul Cozieci și Rășesci și Siliștea Crețesci și Spărieți, ce sunt la ținutul Fălciuului, și Căcăcenii la ținutul Lăpușnei, și cu morii la Pănosa, ce sunt la gîrla Prutului, ce aceste mai sus scrise sate au fost drepte ale Domniei mele și sub ascultare la ocolul ținutului nostru Hușului, ca să fie de la noi Sfintele Episcopii necălătite nici-o-dinoră în vecii vecilor, pînă cînd va sta acea Sfântă Biserică, și cine vor fi acolo preoții călugări într-acea Sfântă Episcopie, cu totu soborul, să aibă a ruga pre Domnul Dumneșu neîncetat ziua și noaptea, pentru sănătatea Domniei mele și a Maicii Domniei mele, și de Dumneșu dăruie și prea iubiți fiu Domniei mele, și pentru mântuirea sufletelor noastre și pentru ertarea păcatelor moșilor, strămoșilor și a răposăților părinților noștri. Toate acele scrise mai sus ca să fie de la noi uric de acum și pînă cînd va sta acea mai sus numită Sfânta Episcopie. Iar hotarul acelor mai sus numite sate, anume Plopeni și Cozieci, și Rășesci și Siliștea Crețesci și Spărieți, cari sunt la ținutul Făl-

ciului, și Căcăcenii cari sunt la ținutul Lăpușnei, și cu mori la Pănósa ce sunt în gîrla Prutului, și ca să fie hotărîrea acestorî moșii tuturor după a lorî cele vechi hotare, pe unde din vécû aî ámblatû. Iară spre acésta este credința Domniei mele celui mai susû scrisû Ion Ieremia Moghila Voevod, și credința prea iubitului fiului nostru Ion Constantin Voevod, și credința boerilorî nostri. credința Dumisale(*) lui Ureche vorniculû de țera de josû, credința Dumisale Cârste vornicû de țera de susû, credința Dumisale Georgi Pârcălab Hotinului, credința Dumilorû sale lui Georgi și Ionașcu Pârcălabîi Ném-tului, credința Dumilorû sale Cârste și Germanû Pârcălabîi Romanului, credința Dumisale lui Oreșe Hatman și Pârcălabû Sucevei, credința Dumisale lui Orinovschi, credința Dumisale lui Veverișă Spătariû, credința Dumisale Ursulû Medelniceriû, credința Dumisale Cărăiman Păhar-nicû, credința Dumisale, Simîon Stroiciû visternicû, credința Dumisale Gligori Stoluicû, credința Dumisale lui Vorcotariû Comis, și credința a tuturorî boerilorî nostri a Moldovei, a mari și a mici. Iară după a nóstră viață și mutare orî pre cine va alege Domnulû Dumneđeû să domnescă, orî din fecioriî nostri, sêu din némulû nostru. sêu orî pe cine va alege Dumneđeû să fie Domnû țerei nóstre a Moldovei, acela să n'aibă a strica, ci să mai întărescă la a noastră rugă Sfânta Episcopia Hușului. Iar cine s'ar ispiți a strica a noastră dania și miluirea și întărirea, unulû ca acela să fiă blestematû de Domnulû Dumneđeû, făcătoriulû ceriului și alû pămîntului, și de Preacurata Maica lui Născătórea de Dumneđeû și de Sfinjîi Verhovnicîi și întru totû lăudașîi Apostolî Petru și Pavel, și acelorû lalîi Apostolî, și de patru Evangeliști,

(*) În Slavinesce toți se numescû Panî.

și de 318 părinți de la Nichea, să aibă parte cu trecutului Iuda și cu Jidovii cei ce au răstignit pre Christos și au ȃisă : sângerile lui asupra noastră și asupra feciorilor nostri. Acestă blestemă să fie asupra celoră, cari voră strica și voră rumpe acăstă scrisore a Domniei mele. Și pentru mai mare încredințare, cătră acăstă adevărată carțe a noastră amă legatū și pecetia Domniei mele. U Ias, vlet 7100.“ (1592).

Ins mnare. Data uricului lui Movilă — 7100 seă 1592 — sulevăză o greutate chronologică. Chronicarii țerii întru o conglăsuire pună începutul Domniei lui Ierimiea Movilă în anulă 1595: Cumă dar elă a pututū să dea uriculă domnescă în anulă 1592, cândă încă nu era Domnă? Pe de altă parte nu putemă presupune, că data uricului din copia ce se păstreă în condica Documenteloră Episcopiei ar fi greșită; căci la hotărătura Spărieșiloră ce s'a făcutū în anulă 1756, sub Episcopulă Inocentie; boerii hotarniei vel Păharniculă Vasilie Buhăescu și Nicolaiă Cogălnicenu biv vel căpitan, spun că Episcopulă a înfășosatū originalulă uricū ală lui Ierimia Movilă, și arată totă data 7100; iaca cuvintele loră: „arătândune sfinția sa uu uric dela Ierimia Movilă Voevodă din vlet 7100, care uric l'aă găsitū sfinția sa la ună omă din Clușinėă dăndū samă omulă c'aă cădutū la mână lui de la un Turc.“ etc, (hotarnica Spărieșiloră și a Cărligașiloră, Cond. A. f. 27—29).

Neputendă dar supposa greșelă în data copiei uricului, și pe de altă parte neavendă temeiri de a răsturna șirulă chronologic ală chronicariloră, trebuie, și nevrendă, să intrămă pe calea presuposițiuniloră. Anulă 1592 de la Christosă, seă 7100 de la Adam, coincide cu restabilirea lui Aron Vodă pe thron de Turci, pentru cedarea Benderului cu cele 12 Sate. Aron Vodă veduse din eercare, că nu

póte domni cu tirănia și cu jafurile, cu care se semnalase Domnia lui de mai înainte, și care rădicase asupra-î totă țera, de aceea dupe mărturia chroniciariului Ureche, „aū socotitū după atâta reutate ce făcuse, să se curățescă, și să arate țerei, că nu-î din voea lui ce s'aū lucratū în țéră, ci de sila Turcilorū Inse ântěiū aū socotitū după atâtea rěntăŷi ce făcuse, să se apuce să facă vre unū lucru bunū, să nu-î fie cu osândă de totū; și saū apucatū în anū 7102, (1594) de aū (ziditū Monăstirea în țérina Iașilorū. carea se chiamă: Aron Vodă.“ (Let. t. I, f. 209). De acéstă bună dispoziŷiă a lui Aron Vodă către lucruri bune, se vede că a profitatū Mitropolitulū Georgie Movilă, îndată după restabilirea lui Aron adoua óră pe thronū, în 1592 și a făcutū propunerea de înființarea Episcopiei Hușilor, carea s'a încuviințatū: și s'a și chirotonitū Episcopū pentru ea. Urma ânse neapăratū dotarea ei cu moșii, spre a se putea ținea. Anaforaua sfatului cătră Domnū în acéstă privire a pututū să fi fostū făcută din același anū 1592. Dar pentru óre care împregiurări necunoscute nu s'a pututū întări de Aron Vodă și a ramas așa până la sucesorulū seū, carele o a îatărítū și a dat uriculū de mai susū. Scriitoriulū uricului ânse, póte din scăpare de vedere, a trecutū și în uricū data anaforalei. Lăsarea acestei anaforale în părăsire mai multū timpū a pututū fi causată, între altele, de neconținutele turburări politice ce s'aū urmatū în cursulū domniei de a doua óră a lui Aron, precum: rezelulū declaratū de Turcia lui Sigismundū Batori principele Ardialulni, la care a trebuit să ia parte și Aron; alianța lui Aron cu Michaiū Vitézulū contra Turcilorū; resbelulū lui Aron contra Turcilor din Besarabia, în fine detronarea lui de Stefan Răzvan (Șincailū la anū 1592—1594). Póte că și trebuințele de banī în acele grele tim-

purî, aŭ făcutŭ pe Aron a mai amâna îndestrarea Episcopiei, carea nu se putea face de câtŭ cu scăderea veniturilor domnesci.

În totŭ caŭlul Episcopia nu este făcută sub Ieremia Movilă, ci mai nainte de elŭ; căci uriculŭ lŭi nu ŭice că este făcută de elŭ, precum obicînescŭ a ŭice uricile de ctitorie sŕŭ fundarea monastirilorŭ ŝi a bisericilorŭ: ci numai atîta spune, că Episcopia era „nouă făcută“^(*) adică nu de multŭ timpŭ. Deasemenea uricul amîntindŭ de Episcopulŭ Huşilorŭ Ioan, nu ŭice, că atunci arŭ fi fost făcutŭ Episcopŭ, precum se obicînesce în alte cîrŭ domnesci de miluire ce se da noilorŭ Episcopi dupe alegerea ŝi instalarea lorŭ.

Aceste presuposiŭi ale mele nu împedică pe alŭi mai competenŭ de câtŭ mine a deslega această greutate chronologică, în modulŭ cum li s'ar părea mai logicŭ, ŝi istoricesce mai temeinicŭ.

2. *Eparhia Episcopiei Huşilorŭ.*

Eparchia Huşilorŭ ce se compunea din : 1) ŭinutulŭ Fălciului din dreapta ŝi din stînga Prutului cu residenŭa în Fălciŭ. 2) ŭinutulŭ Lăpuşnei, partea ce rămăsese dupe luarea Tighinei sŕŭ Benderului cu cele 12 sate sub stăpînirea turcescă, care mai nainte făcea parte totŭ din ŭinutulŭ acesta; capitala ŭinutulŭi mai nainte fu-ese la Tighinea, érá apoi s'a strămutat la târguşorulŭ Lăpuşna, unde reşedeau Părcălabii domnesci, cari administrau ŭinutulŭ (Descrierea Moldovei, f. 29); totŭ în acestŭ ŭinut era ŝi târguşorulŭ Chişinău. (Archiva istorică t. I par. I f. 172). Într'o corespondinŭă din anulŭ 1793 vedemŭ că Protopopulŭ ŭinutulŭi îŝi avea residenŭa în Chişinău,

(*) Dicerea „Novo-sozdanaia,“ nouă făcută nu se poate raporta de câtŭ la înfiinŭarea din nouă a Episcopiei; iar nu la zidirea Bisericei, carea se ştie că este făcută de Stefan celŭ Mare.

eră în Lăpușna era Nemesniculă său Blagocinulă. 3) Ținutul Orheiului, cu reședința în ȧrgulă Orheiă, de o întindere nu prea mare (ibid. f. 31). 4) Ținutul Sorocăi, cu reședința în Soroca, situată pe malulă Nistrulă, cu cetate, la care se rînduiau de Domniă doi cărmuitoră. După luarea Benderulă cetătea Sorocăi avea mare însemnătate strategică (ibid. f. 31, 32). Sub Inocenție, în anulă 1757 în Soroca Episcopia ș'a făcută metochă.

Mironă Costină ne spune, că județul Fălciulă se întindea pînă la Dunăre, în cătă cuprindea ȧrgușorele Renă și Troianu(*). Acastă parte de locă pe la 1769 forma ună deosebită ținută numită Hotarnicenă să Greceină, și era administrată de ună Căpitană. (Archiva rom. t. I. 1860 f. 141); pentru care și ținutulă acesta se numia pe la 1800, *Căpitaniă*. In Cond. III f. 236. Se pominesce de ună „Ioniă Gafencu biv—Căpitană de Greceină,” la anulă 1778. Deaseminea ținutulă Fălciulă cuprindea Codrulă numită Chigheciulă să Tigheciulă, (Archiva istorică t. I p. I f. 172), care era din stânga Prutulă, și se întindea pînă la hotarulă Bugeagulă să ală Besarabiei, adică pînă la șanțulă lui Traian. Din vechime acolo locuiau peste 12 mîi de locuitoră, cară se află în neconținute lupte și supărări cu Tătară de Bugiagă (Descrierea Moldovei f. 58). In timpurile mai din urmă, precum se vede din anaforaua Adunării obșteșci din anulă 1812, ținuturile de peste Prută se modifcaseră: Orheiulă și Lăpușna se întruniseră în ună singură ținută, numită ală Lăpușnei, să ală Orheiulă cu reședința în Orheiă, al căruia diregătoră se numiau Sărdară. Celă puțină acastă se găsește în documente de pe la 1800.

(*) Nu știu unde se fi fostă acestă ȧrgușoră; dar de pe nume se poate conchide că era pe șanțulă numită pînă astăzi Troian, care trece pe aproape de Bolgrad. Poate că Troianulă este numele mai vechi ală orășelulă Greceină, situată lângă șanțulă lui Traian, aproape de Colonia Vălcănescă de astăzi, unde i se vedă ruinele. Volf dice, că pe timpulă lui Greceină erau ună ȧrgușoră urită.“ (1 part. p. 79).

Codru Tigheciului deasemenea forma unŭ ținntŭ a parte (Uricar. part. III f. 343).

Cu curgerea timpului Eparchia Hușilorŭ a suferitŭ mai multe schimbări în întinderea sea. Ieremia Movilă la 1596, spre a'și atrage amiciția Hanului tătărescŭ, și prin elŭ a Sultanului, care ordinase a'lŭ alunga, pentru că ocupase tronulŭ cu agiutoriulŭ Leșilorŭ, a datŭ Hanului 7 sate moldoveneșci din Bugiagŭ ca să'î fiă de cîșle, care s'aŭ numitŭ „sate hăneșci.“ (Letop. tom. I. f. 217). La anulŭ 1668, sub Domnul Alexandru Iliașŭ, Turcîi aŭ luatŭ tîrgulŭ Reniŭ, cu totŭ loculŭ de prin pregiurŭ, și aŭ făcutŭ acolo giamiă. (Archiva romană t. II f. 360, 1860. Vedî de-asemenea Letop. t. I f. 253. Archiva istor. t. I. part. I f. 26, No. 29). Pe la timpulŭ lui Constantin Cantemir (1685—1693) Tătariŭ cuprinseseră ținuturile Orheiulŭ și Lăpușna¹, de unde abia s'aŭ scosŭ de Antiochŭ Cantemir (1696—1700). (Letop. t. II f. 43, 49, 292). La anulŭ 1712, Lupul Vornicul, în timpulŭ interegnului, dăduse Tătarilorŭ o parte din Moldavia despre răsăritŭ, dér o a renturnatŭ Michaiŭ Racoviță. (Letop. t. II f. 147, 396). La învoiéla ce a încheiat Grigorie Ghica cu Tătarîi de Bugiagŭ, în anulŭ 1732, a fostŭ nevoitŭ să le mai dea din loculŭ Moldovei o întindere, cale de o óră. (Letop. t. II f. 408). Tóte aceste locuri ce treceaŭ sub stăpînirea politică a Tătarilorŭ sêu a Turcilorŭ, se înstreinaŭ și bisericesce, trecêndŭ în Eparchia Proilabiei, carea cuprindea tóte teritoriile luate de Turci de la Români.

În anulŭ 1771, când oștile rusesce cuprinseseră tóte cetățile ocupate în Moldova de Turci, cu ocașia morții Mitropolitului Proilavŭ, Mitropolitul Gavriil Calimachŭ a lipitŭ la Eparchia Hușilorŭ tóte teritoriile cetăților Tur-

cescî de la Dunăre și Nistru, afară de Hotin, adică: Reni, Ismailul, Chilia, Achermanul și Benderul. Însă această mare întindere a Eparchiei Hușilor a ținut numai pînă la încheierea păcii în anul 1774, cându acele cetăți iarăși s'au redatî Turcilor și în urmare iarăși s'a restabilit Eparchia turcescă Proilabia, și Episcopia de Huși a ramas ca și mai înainte. În anul 1812, Rosia luându de la Moldova totă partea despre resărită dintre Prut și Nistru, împreună cu Bugiagul său Besarabia și cu toate olaturile turcescî din acele părți, a redus Eparchia Hușilor mai la totala desființare, rămîndu-i numai partea din ținutul Fălciului ce este de a dreapta Prutului. Spre a putea exista această Eparchie a fostă necesitate a i se adăogi ținutul Vasluiului, de la Eparchia Romanului. Acesta mi se pare că s'a făcut la ocazia morții Episcopului Gerasim în 1826. Cel puțin din anul acesta se găsește o scrisoare a Episcopului de Rădăuți Isaia Bîlășescu către Episcopul de Roman Meletie. În chestia unui preot de la satul Dumesci ținutul Vasluiului, care, ca vechil de Protopop se adresase de dreptul către Egumenul de Sucevița. Episcopul de Rădăuți a găsit această urmare a vechilului necanonic, și lă acuză la Episcopul său. Meletie însă, fiind că ținutul Vaslui nu mai făcea parte din Eparchia sa, recomandă acea epistolă Episcopului de Huși (Acta correspond. cu Epis. de Roman).

La anul 1852, sub Episcopul Meletie Istrati, s'au mai adăos încă două ținuturi. Tutova și Covurlui, la Eparchia de Huși, tot de la acea de Roman, carea avea șese ținuturi, și cu chipul acesta s'au făcut amândou Episcopiele cu Eparchii egale în numărul ținuturilor, fie-care cuprîndî cîte 4 ținuturi. În anul 1864 formînduse noua Episcopie a

Dunării de jos, s'a dat la această din urmă ținutul Covurluiului, érá la Episcopia de Huși s'a alipit ținutul Cahul, prin care éráși s'a redat o parte din locurile de peste Prut ce le avusese pînă la anul 1812.

3. *Rangul Episcopului de Huși în ordinea ierarhică.*

Episcopul de Huși în ordinea ierarhică a Episcopilor ocupa locul după Episcopul de Rădăuți, fiind că Episcopia de Huși, ca cea înființată mai în urmă, se socotia inferioară celorlalte, și era mai săracă între colegile sêle. Locul cel d'ânteu după Mitropolit, la parade îl ocupa Episcopul de Roman, apoi al Rădăuților și în fine al Hușilor. La serbătorile cele mari cându se aflau toți Episcopii în Capitală, precum: la Nascerea Domnului, la Botez, etc. și venea Domnul la Biserică, Mitropolitul și cu Episcopul de Roman sta în laturea dreaptă, érá Episcopii de Rădăuți și de Huși în laturea stîngă. (Letop. t. III f. 297). La casuri de vacanțe la vre o Episcopie, obiceiuit se pădia această regulă: Episcopul de Huși trecea la Rădăuți, acesta la Roman, érá Romanul la Mitropolie în cât alegerea și chirotonirea de Episcop nou cădea pentru Episcopia de Huși. Inșă această regulă nu se urma totu-d'a-una cu stricteță. Au fost casuri cându Episcopul de Huși a trecut imediat la Episcopia de Roman, ba încă și de dreptul la Mitropolie. Dupre mărturia D-ului Cantemir, atât Episcopul de Huși, cât și cel de Rădăuți, deși purtau numele de Episcop și aveau chirotonia canonică arhierescă, nu aveau voie de a purta Mitra, rămîind această prerogativă numai Mitropolitului și Episcopului de Roman. (Descrierea Moldovei f. 293, 1851).

Acastă mărginire cu timpul s'a desființat. Mitra și

engolpiulă Episcopului Inocentiu, repozat la 1782, se păstrează pînă astăzi la Episcopia de Huși.

4. *Episcopii ce au cărmuit eparchia Hușilor dela înființarea ei pînă astăzi.*

I. IOAN I.

Anul 1592. Celu înteu Episcopu de Huși este *Ioan I*, precum se vede atutu din dipticha seú sinodiculă Episcopiei, cātu și din chrysovul de îndestrarea aceste Episcopii, datu la anul 7100 (1592), în care se pomenesce acestu Episcopu între Ierarchii țerii, anume: Mitropolitul Georgie Movilă, Agathon Episcopul de Roman, Theodosie Episcopul de Rădăuți și „kyr Ioan Episcopu de Huși“ (vedei acestu chrisov reproducu în urmă). Nu scim despre Episcopatul lui mai multe amărute, decātu acele cuprinse în citatul chrisov alu lui Ieremia Movilă, adică că sub elu, Episcopia era *din nou* făcută, și pentru înteuia'si dată îndestrată cu șese moși, parte în ținutul Fălciului, parte într'alu Lăpușnei. Ioan de la Huși a trecut apoi la Episcopia de Rădăuți, unde'lu găsim la anul 1607, precum se vede din citatul de mai josu, la No. II.

II. FILOTHEIU.

Anul 1606. Sinodiculă Episcopiei după Ioan ne arată pe Episcopul Filotheiu. Dar avem și documente istorice, care ne arată: că la anul 1606, cu adevăratu era Filotheiu Episcop de Huși. Așa în chrisovul Domnului Simion Movilă, datu în acestu anu la 28 Iuliu, prin care chărăzesce lacul Cavohul (Cahul) monastirilor Bistrița

și Râșca, se amintesc Episcopul de Huși Filotheiș, împreună cu cel-lalt Ierarh al țerei. (Archiv. Istor. t. 3. p. 68).

Anul 1607. La începutul tomului întâi al Letopiseților Moldovei D. Cogălniceanu, vorbindu de manuscritele cu care s'a servit la edarea Letopiseților, ne spune la No. I că unul din manuscritele acelea are „la sfârșit două file ce trată despre aflarea piciorului sfântului Ioan Botezătorul în Constantinople, și de punerea acestui sfântu os în mănăstirea Secului de cătră înseși ctitorii vel Vornicu de țera de jos Nestor Urechie. și soția sa Mitrofana, în anul de la zidirea lumii '7115 (1607), August 29, în Domnia lui Simion Voevodă, fiind Theodosie Mitropolitu Suceavi, Anastasie Episcop de Roman, Ioan Episcop de Rădăuși și Filotheiș Episcop de Huși“

Anul 1613. Din Acestu an se află o scrisore slavonă de la Stefan Tomșa cu data 7121, Iunie 16, prin care numitul Domn arată ce anume ajutoriu să se dea de la Domnia pentru hramul Episcopiei din acela an. Traducem aici acea carte :

„Cu voința Tatălui și cu conlucrarea Fiiului și cu săvîrșirea sântului Duchu iată deci Eu credinciosul stăpănu meu Iisus Christos, închinătoriu al Treime. Stetan Voevodă cu mila lui Dumnezeu Domn Țerei Moldovei am început și am desemnat această scrisore pentru hramul sântului corifeului și totu-lăudatului Apostol Petru și Pavel la Episcopia de Huși. In anul 7121, Iunie 16.“

2 buți de vin.

2 colodi (*) de Sacară.

(*) „Coloda“ negreșit este o măsură; dar nu o pot hotărî.

2 colodi sladû(*)

2 Pol(**) miere.

500 aspri pentru chelşugû (***)

100 aspri pentru tămîie.

Subscris: Stefan Tomşa-Voevodă.

III EFREMŌ.

Ală treilea Episcopă de Huşă în Sinodiculă Episcopiei se pune *Efremă*. Inşă despre dînsulă uu se găseşce nimică până acumă în documentele Episcopiei, nică în altele ce am percurată. Atăta numă am aflată, că la anulă 1617 elă era trecută la Episcopia Rădăuţilor, precumă se vede din chrisovulă luă Radu-Vodă din acestă ană pentru închinarea Monastirei Galata (Uricariă. t. 5. f. 216).

IV. IOSIFU.

Din sinodiculă Episcopiei se vede că urmaşulă luă Efremă în scaunulă Huşiloră a fostă *Iosif*; dară despre elă nu amă aflată nimică până acum însemnată undeyă.

V. MITROFAN I-IU.

Anul 1617. Pe Mitrofană ilă găsimă în scaunulă Huşiloră la anulă 1617. Documentulă citată mai susă despre închinarea Monastirei Galata, făcută în acestă ană de Radulă celă Mare Voevodulă Moldovei, pomeneşce şi pe Episcopulă Mitrofană între Episcopii terii ce aă

(*) „Sladă” se numescă greunţile de oră pregătite prin fermentaţie pentru facerea berii. De aici se vede că din vechime şi la noi se în-
trebuinţă berea, înainte de înmulţirea vieloră.

(**) Măse pare că „pol” este: poloboc. Cel puţină în documentele Episcopiei se vede că miera se măsură cu poloboculă — cătimea mai mare.

(***) „Chelşugă,” înţelegă cheltuială. Dicere ungurască.

bine-cuvîntatū acéstă închinare: Theofan Mitropolitulū Sucevei, Athanasie Episcopū de Roman și Ifrimū Episcopū de Rădăuți. Acestū Episcopū, Mitrofan, cunoscea limba slavonă, precumū se vede dintr'unū zapisū alū său pentru nisce vii, parte cumpărate, parte luate pentru deșugubină de Dimitrie Goia Marele Vornicū alū țerii de josū, datū de acestū Episcopū în anulū 1617, nu numai subscrisū dar și scrisū de elū, cu frumoasă caligrafia. Acestū documentū pentru însemnătatea lui istorică s'a reproduș în urmă la „deșugubină.”

Anul 1618. În acestū anū, Iunie 16, Mitrofan scóte dela Radu Vodă o carte domnescă către deșugubinariī de la ținutulū Fălciului, spre a nu învălui satele Episcopiei. Cartea este în limba română, și s'a reproduș în urmă, unde s'a vorbitū de pre „Deșugubinari.”

În acelașū anū, urmașulū lui Radu, Domnulū Gașparū ordină uriadnicilorū de Huși și de Stănileșci a nu se amesteca nîcî-de-cumū în afacerile satelorū Episcopiei, ci să rămână ele în ascultare numai de Episcopia. (Cod. A. f. 36, slavinesce; érá traducerea la f. 23).

Anul 1619. Această Domnū, la Aprile 16. ordină Uriadniculū, Șoltuzulū și Pârgarilorū din Huși, ca să lase în pace satele și scutelniciī Episcopiei, și să nuī mai învăluiască „pentru jold, și podveđi și pentru tóte câte sîntū pe alți locuitori de acolo.” (Cond. II. f. 4). Érá prin altă carte, totū de la aceea dată, înștiințéază pe același aploiați de Huși, că „s'aū milostivit și aū dat și aū miluit sfânta Episcopia de acolo cu niște poslușnici, cum aū fostū dela alți Domni de mai nainte: 2 cojocări, 2 văcari, 1 curălariū, 1 olariū. 1 butnariū, 1 măcelariū, care să servescă Episcopiei, și să fiă scutiți.” (ibid. f. 6.)

La 4 Maiū, Episcopulū Mitrofan capetă dela Gașpar

Vodă un ordină către podvodariŭ dela Huși, ca să lase în nesupărare satele Episcopiei. Cele două cărți de mai sus ale lui Gașpar sînt în limba slavonă; dar acesta este în limba româna, pentru care o și reproducem;

„Noi Gașpar Voevodă bojiio milostiio godpodar zemli „Moldavscoi, pișem slugam nașim cotoriŭ hodiat po trăgū „Huși i po ocol Hușscovo uscoreiut podvoda. I nșih slujbe „mai podrobniŭ“ (Scriem slugelorū noastre care urmlă prin târgulū Huși și pe la ocolulū Hușilorū de grăbescū podvoda, și alte servicii mai mărunte). Dămu-vă șcire. că Domimele saŭ jeliutū părintele și rugătoriulū nostru Mitrofan Episcopulū de Huși. pre voi đisaŭ nainte Dumiméle. că are acolo Iepiscupia câte-va sātcele. iar voi le trageți. la podvode. și la alte. angări. la multe. cumū nu iaste învățtura Dumiméle. nici aveți voi treabă cu satele iepiscopiei. Dreptū. aceea decă veți vedea cartea Dumimele iar voi să aveți a lăsa fôrte. în pace satele. iepiscopiei. Intru nimică să nu le trageți. nici la podvode. nice, dobîtoculū lorū printr'alte sate, acesta vă scriemū, mai multū jalubă să nu vie la Dumneamea. Sie pișem. inaco ne ucinite. Șam gospodin velél pis. u ias (acesta scriem altū-feliū să nu faceți. Insuși Domnulū a ordonatū. Serisū la Iași létū 7127 Mai 4.“ (cond. II. f. 8).—

Anul 1621. Alexandru Voevodă, succesorulū lui Gașpar, ordină Uriadniculū, Șoltuzulū, Părgarilor și tuturor dăbilarilor de la Huși, precumū și dăbilarilor de ținutū și vătăilorū celorū mari, a nu învălui cu angăriele satele Episcopiei, ci numai birulū să iea de la ele și „cu glóbele ferii să aŭbă treabă molitva sa Vlădica de Huși. Érá dacă s'ar găsi niscaŭ furī, tálhari“ să i prindă în înțelegere cu Episcopulū și să i trimită la Domniă. (Cond. A. f. 37). Satele Episcopiei ce se pomenescū în această

carte sîntu : *Plopeni*, *Hrubeni*, *Cărliga*, *Cretești*, *Rîșești*, *Coziaci*, *Podeni*; aceste erau în ținutul Fălciului. Prin altă carte din 12 Ghenariu face cunoscută Uriadnicilor, Șoltuzilor și Părgarilor de la Huși, că „său milostivită, aū datū și aū miluită“ Episcopia cu 2 cojocari. 1 văcariu, 1 butnariu, 1 curelariu, 1 olariu, 1 măcelariu, cari să fie scutiți de podvode, de joldu și de alte angării; „ci să aibă trebă cu ei numai Mitrofan Episcopul de Huși.“ (Cond. II. f. 10). La Aprilie 6, ordină globnicilor și deșugubinarilor dela ținutul Fălciului să nu învăluască satele Episcopiei cu glóbe și deșugubine (ibid. f. 12). La 3 Maiu dă o carte către „credincioșii boeri mari Căminari,“ prin carea Ți înștiințedă, că a miluită pe Episcopia de Huși cu 2 crăcime, care să Ți „fiă pentru cêră cumă aū fostu și la Domni celi mai dinainte,“ și cu unū măcelariu și cu unū cojocariu, cari „să fie pentru trebuințele santei Episcopii.“ În urmare li se ordină a nu Ți învălui pentru camenă. (Cond. II. f. 14).

Anulă 1622 La Noembrie 5, Stefan Tomșa scrie o carte slavonă către Uriadnicii, Șoltuzii și Părgarii de Huși, prin carea Ți înștiințedă că a confirmat scutirea meșterilor, de care s'a vorbit mai sus, ca să fiă de trebuințele Episcopiei, și le ordonă a Ți lăsa în pace de angării și „să aibă trebă cu ei numai Mitrofan Episcopul de Huși.“ (ibid. f. 16). La Ianuarie 8, scrie o carte în românesce către aceiași amploiaȚi, prin carea Ți înștiințedă, că a scutit de alte angării, afară de biru, pe doi fântănari, anume: Iiașu și Paleău, *ce suntu de treaba fântăne domnesci*(*). Este însemnabilu finitulă acestei cărȚi :

(*) Pe atunci nu se introdusese în limba noastră turceșcele : „cișmea“ și „cișmegiū,“ ci se dicea : „fântăna“ și „fântănariū.“

„Bine să știți că dacă se va strica fântâna apoi capelele voastre vor ști“ (Cond. II. f. 17).

Totul pe la acestă ană se repărtă chrisovul lui Ștefan Tomșa, pentru dania ce a făcută din nou ziditei sële monastiri Șolea, miluindu-o cu ună iazer de pe Prutul, și în care amintește de binecuvântarea a patru Ierarchi ai țerei: Archiepiscopul și Mitropolitul Anastasie Crimcovicu, Anastasie Episcopul Romanului, Ifrim Episcopul Rădăuților și Mitrofan Episcopul Hușilor (Uric. p. 5. f. 267—269). Episcopatul lui Mitrofan încetăză cu anul 1622, și la Rădăuți, unde obicnuită pășia Episcopii de Huși la cază de vacanță, în anul următoru se găsește Evlogie. Trebuie să încheamă că la acestă ană Mitrofan s'a sâvârșit din viață, ori a paretisit.

VI. PAVEL.

În Episcopatul de Huși, după Mitrofan a urmat Pavel. Acestă Episcop este trecut în amândou Diptichele Episcopiei, și în acea de la Episcopul Iacov și în acea a Episcopului Sofronie; deosebirea este, că în acea d'ântăi el se pune după Mitrofan; érá în adoua între Mitrofan și Pavel se pune încă ună Episcop—Veniamin. Însă monumentele istorice adevăresc în punctul acesta arătarea Diptichei lui Iacov. Pe de o parte în toate documentele n'am găsită nimica despre acel Veniamin al Episcopului Sofronie; érá pe de alta, ună documentă istoric publicat în Atheneul Român ne arată, că în anul 1623, la Huși era Episcop Pavel, carele împreună cu Mitropolitul Anastasie Crimca, cu Athanasie al Romanului și cu Evlogie al Rădăuților, au luată parte la

sfatul ȋterii convocat ă de Domnul ă Stefan Tomșa ă în ches-
tia revoltantului *Hatman Balica*, și ă bine-cuvântat ă a
se lua de la el ă satul ă Verbia ce cu nedreptul ă și ă
ănsușise prin răpire de la Monastirea Sucevița, și a se
reda Monastirei. (*Atheneul ă român 1861. Broșura Mai ă
și Iuni ă f. 13*).

Anul ă 1626 Dintr'o carte slavonă a lui Miron Bar-
novschi dată la 22 Iunie cătră globnicii și deșugubinari
de la ătinutul ă Fălcii se vede că Episcopul ă s'ă je ă
asupra lor ă, și Domnul ă le poruncesce ca să nu ă
ăluască satele Episcopiei cu glăbele și cu deșugubinele;
ci să urmărescă numai omorurile. (*Cond. II f. 18*).

VII. MITROFAN II.

Anul ă 1627. În acest ă anul era Episcopu de Huși
ălt ă Mitrofan, precum ă se vede din ispisocul ă lui Miron
Barnovschi pentru scutirea ă ăiganilor monastiresci de
glăbele, căroră ă supunea slugele hătmănesci și juđii
domnesci. În acest ă document ă ce pomenesce Mitrofan ă
Episcopul ă de Huși ămprenă cu cei-ălți Ierarchi ă ă
ăterei. În el ă se pomenesc ă anume ă ăiganii ce avea pe
atunci Episcopia de Huși. Iată ispisocul ă, duple un
suret ce se ăflă în condica II f. 19, tradus ă din slavinesce
de „Ermonachul Athanasie rus ot Huși“.

„Noi Miron Barnovschi Movila Voevod ă cu mila lui
ăDumneđeu Domn ă ăterii Moldovei bine ăm ă
ăvoit ă cu a
ănoastră bună vore și cu inimă ăcurată și luminată din
ătot ă sufletul ă și cu ăgiutoriul de la Dumneđeu scriem ă
ăși mărturisim ă cu ăcestă carte a noastră precum ă
ăă venit
ăăinaintea noastră și ăinaintea a toți boerii noștri :
ăăpărinți
ăși rugătorii nostri Călugări de pe la tôte sfintele Mo-

„nastirî şi s'aû jăluită cu mare jalobă : dîcîndă că aû
 „robî Çiganî danie şi miluire de ceî mai înainte de noi
 „răposatî Domnî : şi aû şi scrisorî pe dînşî dar nu'î
 „potă ţinea pentru că umblă slugele hătămănescî şi juđî
 „domnescî şi iaă de la dînşî ciobote şi glóbe şi în totă
 „anulă 'î aducă la scaunulă domnescă : pentru aeesta
 „s'aû spartă şi aû fugită eî printr'alte ţerî(*) şi aû ră-
 „masă sfintele Monastirî fără de Çiganî : decî Domnia
 „mea şi cu blagoslovenia a patru Archiereî a Moldoveî
 „kyr Anastasie Crimca Mitropolitulă Sucevschî : i Atha-
 „nasie Episcopă Romanului : i Evlogie Episcopu Rădău-
 „ţului şi Mitrofan Episcopu Huşului şi cu toţi boerî noş-
 „tri ceî marî amă sfătuită şi aşa amă aflată că nu e-
 „ste nici venită Domnieî nici agiutorî ţerî pentru ha-
 „raciă de la aceî Çiganî numai scăderî Monastiriloră de
 „slujba loră şi noi încă nu ni'î nici ună folosă : pentru a-
 „cêsta Domnia mea m'amă milostivită şi le amă ertată
 „acele mai susă scrise ca să fiă în pace tóte sfintele
 „Monastirî : decî dat'amă şi amă miluită şi amă întărită
 „şi a noastră sfântă Episcopia Huşului unde este hramul
 „sfinţilor slăviţilor Apostolî Petru şi Pavel pentru a eî
 „dreptî robî Çiganî anume : Telincă cu muieră şi cu copi
 „lui *i Simion* cu muieră şi cu copi lui *i Măra* cu
 „muieră şi cu copi lui şi *Dumbravă* cu muieră şi cu
 „copi lui şi poruncimă ca de acum înainte să n'aibă nici
 „o trébă slugele hătămănescî nici juđî domnescî să nu
 „iea nici glóbe nici ciobote nici alte venituri hătămănescî

(*) Apropo de fuga Ciganiloră prin alte ţerî : Ciganî căî se află prin cele mai depărtate gubernî ale Rosiei se vede că sîntă fugiţi din Moldavia în deosebite rânduri; pentru că ei se numescă pe sine Moldovenî. Poporulă inferioră din interiorulă Rosiei deasemînea numesce pe iganî Moldovenî. De aici a urmată că la Ruşi dîcerea Moldovan este sinonimă cu : Cigan, şi este cuvîntă de ocară ca şi la noi dîcerea : Cigană!

„ci să aibă Călugării a lucra cu al sei Țiganii și numai „ei: să'î stăpînescă ca pe nisce drepti robii Țiganii iară „după viața Domniei mele etc. la Iaș let 7135, Maiu 7“ (Originalulul slavonul se află în Condica I f. 1).

Anulul 1628. Mitrofan la 21 Iulie, scôte de la Domnul Miron Barnovschi carte către Diregătoriulul, Șoltuzulul și Pûrgariil de Huși, către Aprodiil cariil scoteau tîrgulul la sâcerea pînei domnneșci, și către Comișeiil cariil făcea fînulul domnescul la Huși, ca să lase în pace satele Episcopiei (Cond. II. f. 21).

Anulul 1629 Totul acestul Domnul a datul două cărți, una la 8 Noembrie, alta la 11 Decembrie către Șoltuzulul și Pûrgariil de Huși, după tînguirea satelorul Episcopiei, în cuprindere că ele avîndul cîsla la unul locul cu tîrgul, Șoltuzulul și Pûrgariil de tîrgul după ce strîng banil, nu'î ducul singuril la domniă, dupe datoria lorul ci 'î trimitul prin ômenil și vătămănil acelorul sate. Domnulul ordină ca Șoltuzulul și Pûrgariil să ducul banil, și să nu mai muncească pe sâtenil cu acêsta (cond. II. f. 22, 23).

Anulul 1630 După Miron Barnovschi a urmatul fôrte scurta Domniă a lui Alexandru fiulul lui Radu. Mitrofan mijloceste la acestul Domnul și capetă dela elul o carte către Ionașcu Cehan vel Pitariul, prin carea i se poruncește de a stâlpi satulul Broșcenil, împreună cu alil „ômenil bunil și bêtărânil.“ Satulul Broșcenil era în marginea tîrgulul. Astădi compune una din mahalalele Hușilorul. Elul fusese chărăzitul Episcopiei de Domnul Ieremia Movilă. De la un timpul lăcuitoril de acolo sîrăcîndul de grelele dabile, s'au împrăștiatul vîndându'si viele pe la tîrgoveți, cariil cu chipulul acesta începuse a se face stăpânil pe moșia Episcopiei, posedend acolo vii, mori și grădinil (condica A. f. 1.) Ión Cehan, împreună cu alte

persóne ce aũ luatũ parte la delimitația Broșcenilorũ, la 29 Noemvrie a trimisũ la Domniã mãrturia hotarnicã, dupã carea Domnul dũ urmãtoritul chrisov în limba romãnã :

„Noĩ Alexandru sîn pocoĩnago (*) Radu Voevodũ
 „Bojiũ milostiiũ gospodãr zemli Moldavscõi Adicã aũ ve-
 „nitũ înaintea Domniei mele și înaintea boerilorũ Domniei
 „mele mari și mici pãrintele și rugãtoritul nostru Mitro-
 „fan Episcopulũ de Huși de saũ jeluitũ cu mare jalobã
 „cum are impresurãturã de târgovețĩ de tĩrgũ de Huși
 „cãĩ impresórã hotarulũ satulũ Broșcenilorũ ce este
 „a sfintei Episcopii pentru aceia Domnia mea iam datũ
 „hotarnicũ pe credinciosũ boeritulũ Domniei mele Ionașcu
 „Cehan Pitariulũ celũ mare de aũ hotãritũ și aũ adusũ
 „mãrturia dela dũsulũ și de la Gabãr Pãrcãlabulũ și
 „dela Tudori Comisulũ și Tecman Uricariulũ și Ursu
 „Vornic de Huși și Sava Aprod și Lupulũ Diaç și de
 „la mulți ómenĩ bunĩ și bãtrãni scriiũd și mãrturisindũ
 „într'acel zapisũ cumũ aũ hotãritũ și aũ stĩlpitũ și aũ a-
 „lesũ hotarulũ aceluĩ satũ despre hotarulũ tĩrgulũ Huși-
 „lorũ și aũ pusũ semne și se începe hotarulũ satulũ
 „Broșcenilorũ din susũ de gura drumulũ ce vine din
 „Lohan de cĩ pre drumũ la dialũ pãnã sub podgoria
 „preste capulũ podgoriei din josũ decĩ pogórã în Lohan
 „și de aci Lohanulũ în susũ pãnã în valea Popii și spre
 „Crasna înprotiva Lohanulũ pãnã în hotarulũ Crasnei.
 „Din vatra satulũ din josũ în mijloculũ satulũ la casa
 „luĩ Curișã din sus preste drislĩvãțũ în cea parte în drep-
 „tulũ loculũ la pomiĩ luĩ Stan decĩ pre drumulũ luĩ
 „Covrag pe la casa Robulũ pre drumulũ de dial pãnã

(*) Fiulũ reposatulũ.

„în obrășia lacului lui Dragă în obrășia Drislăvețului la
 „răscruce, din răscruce până în obrășia văii rēcii în dre-
 „ptulă lacului preste dial până în Vlăștinea unde se
 „împreună cu hotarulă Chiriteșilor; dreptă aceia și Dom-
 „nia mea amă dată și amă întărită pre acela hotar pre
 „unde saă stălpită să aibă a ține părintele și rugătoriulă
 „nostru Mitrofan Episcopulă de Huși acela sată ce se
 „chiamă Broșeniă cu mori și cu totă venitulă să fie a
 „sfinteî Episcopiei cu totă venitulă ne clătītă nici-odinioră
 „în veci și să aibă a asculta acelă sată de părintele Mi-
 „trofană Episcopulă de Huși și ală să nu se amestece
 „înaintea cărții Domniei mele.

„Șam gospodin velel. u ias vlt. 7138“ (1630) (Cond. A. f. 1—2).

Insemnare. Satulă Chiriteșci, este totă una cu Creteșci, precumă se vede din chricovulă lui Moisi Movilă din anulă 1631, care, întărintă chrisovulă de mai susă, pomenesce hotarele întocmai, numai în locă de Chiriteșci dice: „Creteșci.“ (Cond. A. f. 2.)

Domnulă Alexandru după cererea lui Mitrofană, prin cartea de la 29 Decembrie, confirmă scutela meșteriloră ce erau dați mai dinainte în serviciulă Episcopiei (cond. II. f. 25). Deaseminea totă atunci, iarăși după tinguirea lui Mitrofan dă ordină deșugubinariloră, de a nu se amesteca la satele Episcopiei, ci a urma după cărțile Domniloră de mai nainte (f. 27.) A ordinață dregătoriloră de Huși și de Stănilieșci a lăsa în pace satele Episcopiei, cumă au fostă și la ală Domni (cond. A. f. 23,37).

După această scurtă Domniă a urmat Moisi Movilă(*). Acesta la Avgustū 20, dă ordinū Diregătoriului, Șoltuzului și Pûrgarilorū de Huși, ca să nu învăluéscă întru nimica satele Episcopiei la cheltueele târgului, ci să'si „deredice ei acele greutăți, cumū vorū putea numai cu trăgulū“ (Cond. II. f. 26).

Totū atunci a renoitū cărțile domneșci pentru apêrea satelorū Episcopiei de Globnici și de Deșugubinari (f. 28); de secerea domnescă și de fênulū domnescū (f. 29).

Anul 1631. Mitrofanū rōgă pe Domnulū Movilă de a întări și elū ispisocolū datū de Alexandru Vodă pe hotărîtura făcută satului Broșcenii; și capetă unū ispisoc confirmatoriū acelei hotărnicie. Atâtū originalulū slavonū câtū și traducerea sînt reproduse în Cond. A. f. 2 și 3. Vodă atunci se afla la Hîrlău, de aceea se pune data: „u Hîrlău, vlet 7139,“

Anulū 1632. La 30 Octomvrie Moisi Movilă recomandă la cercetarea Episcopului Mitrofanū o cêrtă pentru hotarele moșielorū Stănileșcii și Stârpenii, între boerii Cehan Jigniceriul și Négriul cu Georgie Roșca Visternicul. (Cartea acêsta se află între documentele Stănileșcilor, împreună cu o mică adeverință sub-scrisă de Mitrofan. Este reprodusă și în Condica A. f. 116). La 8 Aprilie,

(*) Domnul Laurian în tabla sea chronologică de la finele manualului de Istoria Românilorū din 1860, f. 183. cu greșelă pune domnia lui Moisi Movilă înainte de Domnia lui Alexandru Radu; căci atâtū din aceste doué chrisove citate aici, celū dela 1630, și celū de la 1631, se vede că Alexandru Radu a domnițū înainte de Moisi Movilă. Alexandru, „fiulū răposatului Radulū Voevod,“ precumū singurū se numeșce, se vede în documentele Episcopiei domnindū în anulū 1630, luna lui Decemvrie (Cond. II. f. 27); êră Moisi Movilă pela Avgustū acelașū anū (ibid; f. 28). Anulū ânsē pe atunci se începea dela 1-iū Septemvrie. Singurū Moisi Movilă în chrisovulū se citatū la anulū 1631, dice că Mitrofanū „a adusū unū chrisovū (ispisoc) de la Alexandru Vodă,“

Vodă renoește cărțile de scutélă 'ale sateloră Episcopiei, de secerea și finulă domnescă; precumă și a meseriașiloră lăsați Episcopiei. (Condica II f. 30, 32). De la acestă ană nu se mai pomenesce în documentele Episcopiei despre Mitrofană. Se pare că elă a trecută la altă Episcopie; iară la Huși a urmată :

VIII. GEORGIE.

Anul 1633. Alexandru Iliasiu la 20 Septembre, înscințedă pe Căminari că a scutită de camănă o cărcimă mare, ună jocariu, ună meserciu (măcelariu) și 1 goștinariu, care sânt ai Episcopiei. (Condica II f. 34).

Luându Domnia iarăși Moisi Movila, la 26 Avgustu confirmă scutelele ce aveau satele și 6menii Episcopiei. (Condica II f. 33 36—39). Incă aflându-se în Constantinopole noul Domnă, pe temeiulă mărturiei Episcopului de Huși Mitrofan, dă o carte lui Cehan Jigniceriulă, prin care se mănține acestuia dreptulă de stăpînire asupra moșiei Sterpenii, reclamată de Visternicul Roșca, pînă ce cêrtă nu se va trăta la Divanu domnescă. (Cond. A, f. 117).

Anul 1635. Intre documentele moșiei Viriții este o carte domnescă din acestă ană, prin carea Vasilie Vodă împuternicesce pe Episcopulă Georgie a pescui o baltă de pe Prută.

Anul 1638. La 22 Avgustu Vasilie Vodă ordină Părcălabiloră de la Fălciu și diregătoriulu de Huși ca să nu supere satele Episcopiei cu „glôbe de bătăi seú de părătură, seú cu alte glôbe mai mică,“ ci să observe numai „morți de omă, sau alte desugubine, sau fură, sau tălhară.“ (Condica II f. 40).

Anul 1639: Reproducem aici o carte a lui Vasile Vodă din 2 Iulie, pentru apărarea vecinilor și a Țigănilor Episcopiei:

„Noi Vasile Vosvodă Bojiei Milostiiu Gospodar Zemli „Moldavscoi. Dat'amă cartea Domniei mele părintelui și „rugătoriului Domniei mele. lui Georgie Episcopului de „Huși. ca să hie tare și puternică Sfinția sa. cu această „carte a Domniei mele. a ține și apăra. vecinii și Țiga- „nașii Sfintei Episcopii. nimeni să nu'i dea a'i trage. „până nu vor sta de față înaintea Domniei mele. să'si „întrebe înaintea Domniei mele. cu părintele. său cu ve- „ciniți pre aceia cei voră trage. oră cine va hi. săvați „vlădică său boeriă. său igumenă. său slugă domnescă. „nime să nu cuteze a sări său a lua. înaintea cestei cărți „a Domniei mele. că de mare certare va hi de la Dom- „nia mea. acelui omă ce nu va asculta. de cartea Dom- „niei mele: și într'altă chipă nu va hi. U Ias vl. 7147. Iulie 2.

Sam Gospodin velél.“ (Condica II f. 41).

Anul 1640. La 28 Octomvrie Vasile Vodă însciinteză pe Căminariți de la Huși că a scutit Episcopiei două cărcime mică dreptă una mare, ună cojocariă și ună meserciă (măcelariă) (ibid. f. 42).

Anul 1642. Episcopul Georgie a luat parte cu cel-laltă Ierarhă Moldo-română și cu părinții greci și ruși, la sinodulă adunat în acestă ană sub Domnul Vasile Lupul, și ținut în Biserica Sfinților Trei-Ierarhi, contra falsei mărturisiri de credință, însușită prin intrigile Jesuitice Patriarchului de Constantinopole Cyril Lucaris, i cuprindătoare de învățatura Lutero-Calvină (vedă istoria noăului din Iași pe larg în Chronica Mitropoliei Mol-

dovei). Episcopatulul lui Georgie la Huși se sfârșește în anul 1645.

Episcopul Georgie însă se vede că a paretisit delascăunul Episcopiei; căci îl găsim în viață la anul 1662, când împreună cu Mitropolitul Varlaam, deasemenea paretisit, judecă o certă între Monastirile Pantocrator și Dragomirna (Uric. p. 5 f. 230—232).

IX. GEDEON I.

Anul 1645. După Georgie a urmat la Episcopie Gedeon I. în anul 1645, pe la începutul lunii Aprilie. Acesta se vede din cartea Domnăscă a lui Vasile Vodă din anul 7153 (1645) April 11, către Șoltuzii și Pargarii din târgul Huși, în careă dice: „m'am milostivit Domnia mea și am miluit cu acel șcaun de „acolo pe rugătorul nostru Gedeon Episcopul.“ Cartea domnăscă mai departe ordina acelor dregători a da îndereptu poslușnicii și vecinii Episcopiei căți se vor fi luat la târgu, și să lase în nesupărare despre angării, și „alte mănăsturi ale trăgului.“ (Condica II f. 45). Gedeon era dintre Monachii Monastirei Secului. (Istor. Mitrop. de Starețul Gerasim f. 10).

Anul 1646. Șoltuzul și cu târgoveții de Huși voiau ași lărgi hotarul târgului pe conta hotarului satului Brosceni al Episcopiei, ce era în marginea târgului. (Condica A. f. 46). Episcopul Gedeon nu l a lăsat. Atât o parte cât și alta s'au jeluit la Domnia. Domnul rânduiesce a se face cercetare la fața locului de către Toma Marele Vornic al țerei de jos. Acesta merge la Huși, constată hotarele vechi prin „omeni buni și bătrâni,“ și află că nu este dreptă pretenția târgove-

țiloră. Raportedă Domnului. Chiămațîi fiindă din noă îm-
 pricinațîi la Domniă, Șoltuzulă și târgovețîi nu ș'aă pu-
 tută sprijini pretenția și s'aă dată remașî. Episcopulă a
 depusă feria 24 de zloțî, și i s'a recunoscută stăpînirea,
 prin deosebită ispisocă domnescă, dată în limba slavonă,
 la 7154. Atătă originalulă câtă și traducerea sînt repro-
 duse în Condica A f. 5, 6).

La 22 Octomvrie Vasile Vodă scutesce de Camănă ,
 pentru Episcopie, o cărcimă mare, ună cojocariă și ună
 măcelariă. (Condica II f. 47).

Anul 1647: Vasile Vodă împuternicesce pe Gedeonă,
 la 9 Avgustă, a căuta și aduce la urma sea pe un ve-
 cină ce fugise din satulă Episcopiei (ibid. f. 49).

Anul 1649: La Octomvrie 31 acelașă Domnă îns-
 cîintedă pe Căminariă și Besmănariă de la Hușă că a scu-
 tită pentru trebuința Episcopiei o cărcimă mare, doă co-
 jocariă, ună măcelariă și ună goștinariă (ibid. f. 51).

Din acestă ană, 1649, se găsesce în archiva Epis-
 copiei ună act de mare importanță pentru Biserica țerei.
 Prin elă se definesce sfera autorității și a judecătîi bise-
 ricescî. Pe la finitulă Domniei lui Vasile Vodă, se vede
 că canónele bisericescî, privitoare la judecata persóneloră
 din cleră, ce ară fi cădută în vre o vinovăție, ajunsese
 a fi neșciute și nebăgate în sémă de cătră autoritățile ci-
 eile. La casă de abatere a vre ună clerică, îlă prăda
 și'lă globia oră cine dintre funcționari apuca mai întăi:
 Părcălabî, Globnicî, Deșugubinariă, și oră care altă ser-
 vitoriă domnescă apuca mai nainte, în cătă clerulă nu
 mai șcia de ce aătoritate depinde și unde să'să caute
 judecata sea legală.

Aceste aădîndu-le Domnulă, după jeluiriile urmate din
 partea clerulă, în anulă 1649, luna lui Februarie în 24,

a convocată sfatul ȋerei, și aă căutată la pravila bisericească, ca să vadă ce se legiuesce despre modulă cu care trebuie să se judece persoanele atașate în servițiulă religiunei, și la ce anume județă : mirenescă, seă bisericesc ? Potrivită decă cu cele cuprinse în pravila bisericească aă statornicită următorele :

1). Afară de casulă de ucidere , care este rezervată judecătă domnescă, oră ce vinovătă a vre unei persoane din cleră să se judece cu judecata bisericească.

2). Cea mai înaltă judecată bisericească se compune din Mitropolitulă și Episcopă eparchioță.

3). Pe Episcopă îlă judecă Mitropolitulă cu toță Episcopă împreună.

4). Mitropolitulă și Episcopă judecă clerulă eparchial : Călugără, Preoță, Diaconă și Țercovnică(1), fie-carele în eparchia sea.

5). De competență judecătă bisericescă atărnă încă cesțiunile de căsătoria legiuită seă nelegiuită.

6). În tôte asemenea cesțiuni se opresce amesteculă autoritățiloră civile de oră ce gradă : Boeră mară și mică, Părcălabă, Vătajă ținutală, Globnică, Deșugubinară etc.

7). Se învoesce celă asuprită de vre ună clerică a prinde pe asupritoriă și a'ă duce la Episcopulă seă respectivă.

8). Judecătăle Episcopale să nu fie arbitrare, ci drepte și duple pravilă.

Reproducemă aici întregă chrisovulă lui Vasilie Voevod, prin care promulgă acăstă legiuire.

„Noă Vasilie Voevodă Bojiu milostău gospodar zemli „Moldavscă. Adică Domnia mea, împreună cu totă sfatul

(1) Gradele de mai josă ale servitoriloră bisericescă,

„nostru. cu boerî ceî marî şi ceî micî. pentru rîndul rugă-
 „torilorî nostri. Călugărilorî. şi a Călugăriţilorî. şi a
 „Preoţilorî şi a Diaconilorî mirenescî, şi a totî Clirosul
 „bisericii. câî sîntu de besiarică cliricî. adică ȋercovnicî.
 „de care lucru , amî înţelesî Domnia mea. cum cine
 „să prilejiasce mainte. să înţelégă de vre o greşelă. să
 „fie făcutî vre unulî dintru dênşîi. acela şi alérgă mainte
 „deî pradă şiî globiasce. orî părcălabî. orî globnicî. orî
 „deşugubinarî. orî fiece scaun va fi. şi nu sciî ei la cine
 „vor miarge, săî judece. Ceî trag în tôte părţile. Intr'aceea
 „Domnia mea, înţelegând de jaloba lor. am căutat şi amî cer-
 „catî şi la Sfîntaa pravilî a besiariceî. ce judeţî va
 „arăta săî judece pre uniî ca aceştî ce mai susî seriem.
 „cu judeţî mirenescî, aî cu jiudeţî sufletescî. la boierî
 „vorî mearge aî la vlădicî. Decî sfînta pravilă aşia po-
 „runcesce : şi învaţă. Afară de môrte. orî câte greşiale
 „vor hi. nicî unî judeţî mirenescî să n'ălbă treabă aî
 „judeca numai carele va face môrte de ceî de besiarecă.
 „cu acela va avea treabă Domnia. Iară la alte vine şi
 „greşiale să nu ălbă nime nicî o treabă cu dênşîi. fără
 „numai vlădicî. Pentru aceea Domnia mea poruncescî.
 „tuturorî împreună. boerilorî celorî marî şi celorî micî.
 „părcălabilorî şi vătajilorî de pre la ținuturî. şi glob-
 „nicilorî. şi deşugubinarilorî. saî fie cine va fi din slu-
 „gile Domnieî mele. saî slugă boeréscă. saî cine va fi.
 „de acmu înainte toî să scie. cum saî socotitî şi saî
 „tocmitî cu sfîntaa pravilî. şi cu totî sfatulî Domnieî
 „meale. cu Episcopîi. să ălbă treabă Mitropolitul cu toî
 „Episcopîi a lî judeca. iară cu Călugăriî şi cu Călugă-
 „riţile. şi cu Preuţîi şi cu Diaconîi mirenescî. şi cu Țer-
 „covnicî. ca să ălbă treabă aî judeca şi aî certa, şi aî
 „globi cineşî după deala sa. Pre ceî din eparchia Mi-

„tropolitului. să aibă treabă Mitropolitului. pre cei din e-
 „parchia Romanului. Episcopul de Roman. pre cei din
 „eparchia Rădăuților, Episcopul de Rădăuți. pre cei
 „din eparchia Hușilor, Episcopul de Huși. Altul nime
 „să nu aibă treabă nici cu unii de acestia ce mai sus
 „scriem. nici cu casele lor. măcar cine ce greșelă va
 „face. Nime să nu i prade, nici să i globescă, ce de se
 „va tâmpla vre un lucru ca acela, să nu potă aștepta
 „acel năpăstuit, de va ave nescine vre o nevoie ca
 „ceea. să lă prindă pre unul ca acela și să lă ducă la
 „vlădicul se. în care eparchia va fi. să lă judece după
 „deala sa, pre dreptate: și cu sfînta pravilă. Iară altul
 „nime să nu aibă treabă cu dînsul. Așijderea și de cus-
 „crii, și de cumătri. și de cununii, și de sânge ameș-
 „tecat, și de aceia ce petrecu din afară de leage. după
 „obiceiful creștinesc. pre acestia pre toți, ca să aibă a
 „certa cu sfînta pravilă. părinții și rugătorii noștri.
 „Vlădicii ce mai sus scriu cineșu eparhia sa. carele și
 „după deala lui fie în ce locu va fi. ori la orașu
 „ori în satu domnescu. ori boerescu. sau călugărescu.
 „sau în slobodie. sau fie în ce satu în țara Domniei
 „mele, altul nime să nu aibă treabă. a i judeca și a i
 „certa. Și acesta s'a u tocmit și s'a u întărit. nu într'alt
 „chip. ce după cum scrie la sfînta pravilă. și cu totu
 „sfatul Domniei mele. iară carele nu va asculta. și va
 „călca pravila și porunca Domniei mele. unul ca acela
 „se va judeca ca pre un călătoriu de leage: într'altu
 „chipu nu va fi.

„Sam Gospodin veleal (peceatea) u Ias, vletu 7157,
 „mesaț fevruariu 24.“ (Condica I f. 3).

(Iscălitura domnescă).

Hotarele moșiei Căcăcerii din ținutul Lăpușnei nu erau

bine determinate și motivați certe cu megieșii: de aceea Gedeon, în 1649, a cerut hotarnici de la Vasilie Vodă de a hotărî acea moșie, și apoi pe temeiul acei hotarnice a căpătat și un chrisov domnesc pe numita moșie. (Condica A. f. 101—102).

Anul 1650. La 22 Genarie, Vasilie Vodă ordină Șoltuzului, Pârgarilor și la toți târgoveții din Huși, ca să nu învăluască satele Episcopiei cu angăriile târgului, lăsându-le numai în plata cu carea sunt aședate la Visteriă. (Condica II f. 53).

Anul 1653. La Ianuariu 15 după tânguirea Episcopului Gedeon, Vasilie Vodă dă ordin Vornicilor de Huși, ca să nu prade nici să globască satele și vecinii Episcopiei (ibid. f. 54). În acest an, în Lunea Patimilor Gedeon săvârșesce sfințita ceremonie a ungerii în Domnia a lui Georgie Stefan, carele, cu ajutorul Transilvanilor și al Muntenilor, alungase pe Vasilie Vodă din tron și-l ocupase el. (Archiva istor. tom. I part. 2 f. 74; Letop. tom. I f. 302).

Anul 1654. Georgie Stefan la Noembre 3, ordină de la Roman Pârcălabilor de Fălciu și diregătorilor de la Huși ca să nu învăluască satele Episcopiei cu glóbe de bătaie și părțuri, ci să se mărginescă numai la desugubine. (Cond. II f. 55). Tot atunci dă un alt ordin Șoltuzului și Pârgarilor și târgoveților de Huși de a nu amesteca satele Episcopiei la angării (ibid. f. 57).

Anul 1655 Gedeon a păstorit eparchia Hușilor până în anul 1655, când, cu ocazia parțesului Mitropolitului Varlaam, rămânând scaunul Mitropoliei vacanț, Gedeon, pentru deosebitele sale merite, și mai bine, pentru un particular favor ce avea la Domnul Geor-

gie Stefan, fu redicată d'adrechtulă la scaunulă Mitropoliei.

X. SAVA I.

Anul 1656. Scaunulă Huşiloră după Gedeonă l'a ocupată Sava I. precumă arată sinodiculă Episcopiei. In-să elă nu a ținută acestă scaună îndelungă: căci în anulă 1656 îlă găsimă trecută la Episcopia de Rădăuți, iar la Huși găsimă pe Iorestă.

XI. IOREST.

Acăsta se dovedesce din chrisovulă luă Georgie Stefană dată în anulă 1656, Aprilă 5, pentru ajutorulă ce avea din Moldova Biserica sântulă Nicolae de la Schei în Transilvania (vedă acest chrisovă în „desertația pentru tipogramele române,” f. 84. reproducă în jurnalulă „Concordia” 1864, No. 69, f. 278). În acelu chrisovă se pomenesce Iorest Episcopulă de Huși, împreună cu mitropolitulă Gedeon, cu Anastasie Episcopulă de Roman și cu Sava Episcopulă de Rădăuți. Dar și episcopia luă Iorest a fostă scurtă, și se pare că s'a mărginită numai în Huși; căci nu se găsesce trecută între Episcopii celoră alte Episcopii; ba din contra la Rădăuți, unde obicinuț se strămută Episcopii de Huși, și sub urmașulă luă Iorest se găsesce totă Sava.

XII. THEOFAN.

Anul 1657. Succesorulă luă Iorest în episcopată a fostă Theofan, pe care ne lă arată monumentele istorice episcopindă în Huși la 1657. Acăsta se vede din cartea

de chirotonia în Episcopu, săvârșită în Iași de Ierarchii Moldovei asupra lui Lazar Baranovici Episcopul de Cernigov. Cartea este dată și subscrisă de trei Ierarchii al țerei, la 8 Martiu 1657, anume: de Mitropolitul Gedeon, Anastasie Episcopul de Roman și Theofan Episcopul de Huși, cari au și sevârșit acea hirotonie (vezi Archiva istor. tom. I. part. I. f. 15. No. 75.) Theofan de la Huși a trecut la Rădăuți, precum se vede din chrisovul citat mai jos pentru închinarea monastirei Illincea. Theofan de la Rădăuți a paretosit și s'a retras la monastirea Putna unde s'a schimnicit și a și murit. In paretis la Putna se aminteste de el în documentele Mitropoliei, la anul 1668, Maiu 12 (Cond. Docum. moșielor Mitropoliei f. 459). El a murit în anul 1670, și s'a înmormântat lângă altarul Bisericii, unde până astăzi se citește numele lui pe piatra mormântală (Archiva rom. tom. I. f. 418)

Anul 1658. La 20 Aprilu George Ghica, succesorul lui Georgie Stefan în Domnie, renoesce scutirea de dări și angării a două Preoți și unu Diacon de la Episcopie. Reproducem aici această carte domnescă, carea ne arată poziția preoților din țară pe atunci.

„Noi Georgie Ghica Voevod boj. milost. gospodar zem-
 „li Moldavscoi. Adică Domnia mea m'amă milosti-
 „vită și amă ertat pre rugătorii noștrii pre două preoți
 „și unu diacon de la Sfânta Episcopie din Huși de *daj-*
 „*de împărătescă și de dajde Vlădicăscă și de colaci și*
 „*de desiatină de stupi și de desiatină de vinu și de*
 „alte angării de toate câte sunt pre alți preoți în țera
 „Domniei mele. Numa să aibă ei a păzi sfânta biserică
 „și dioa și nóptea și a ruga pre milostivul Dumneșu
 „pentru sănătatea Domniei mele. Derept aceia și voi toți

„deblari care veți îmbla cu toate slujbele Domniei prin-
tr'acelă trăg și voi desiatnici de stupi și desiatnici de
vin și goștinari de mascari să aveți ați lăsa în pace
de toate câte mai sus scriem, întru nimic să n'aveți
ați învălui nici pecetluită să nu le cereți nici *cartea să*
nu le luați. nici dobitocul să n'aveți a lă trage pen-
tru alți oameni. pentru aceia nimeni întru nimic să nu
învăluie priste cartea Domniei mele căci au cărți de
bătăre și de la alți Domni ce au fostă mainte de
noi. Iar cinc ți va învălui va fi de certare. Toe pișem
(acesta scriem.)

„U las 7166, apr. 20. Sam gospodin veleal.“ (Cond.
II. f. 59.)

Insemnare. 1.) *Dajde vlădicescă.* Toți preoții,
diaconii și dascălii plăteau o dăre anuală în folo-
sul Episcopului. 2) *Colaci vlădicesci.* La serbăto-
rile Crăciunului și la Paște, clerul era dator să
duce Episcopului oarecare daruri din produsele gos-
podăriei lor sau cumpărate din târg. Dăcerea *co-*
lacă ne dă a înțelege, că în anticitate preoții fă-
ceau parte și Episcopului din colaci sau prinosele
ce se aduceau la Biserică. Mai pe urmă numele de
colaci s'a dat darurilor hotărâte ce trebuiau să
dea preoții Episcopilor în știute timpuri. Din acele
timpuri la Huși până astăzi a rămas obicei tradi-
țional, că preoții din oraș, când vin adouă di
de Paște, să felicite pe Episcopii de serbătorea în-
vierii, aduc oarecare mici daruri, pe care Episco-
pul nu le poate refuza. Asemenea daruri la Paște
fac până astăzi Moldovenii de la sate pe la per-
soanele cele mai distinse dintre dășii. 3.) *Oprirea:*
a nu lua cartea preoților, se raporta la maniera
abusivă a dăbilarilor, cu care ei, spre a strimto-
ra pe preoți și ați sili să le plătescă dările mai
lesne, sau și alte angării, le luau molitvenicul, fără

de care ei nu puteau să săvârșescă datoriile lor religioase. Cărțile pe atunci erau foarte rare și scumpe. Pe de altă parte era și uă rușine mare pentru preotul de a i se lua cartea cea sfântă de profană.

4.) Preoții scutiți se numiau *preoți domnesci*. (Cond. II. f. 86.)

La 28 Aprilie Ghica renouă cartea de scutélă a două fântânari ce îngrija de fântâna domnească din Huși (Cond. II. f. 60.)

La Maiu 25. Ghica dă ordin Șoltuzului și Pârgarilor și tuturor târgoveților de Huși, de a nu amesteca satele Episcopiei la angăriile tîrgului (ibid. f. 58.)

Insemnare. Amândouă Diftichele Episcopiei, Pomelnicul lui Iacov și Sinodicul lui Sofronie, nu pomenesc nimic de acești două Episcopi: Iorest și Theofan; ci îndată după Sava pună pe Dosothei.

XIII. DOSOTHEI

Nu scimă anume timpul, cându s'a sfîrșit episcopatul lui Theofan în Huși. Punem însă de succesor al lui pe Dosothei; pentru că îl găsim trecut în diftichele Episcopiei. Dar și acesta foarte puțin timp se vede că a episcopit în Huși; căci în anul 1660 îl găsim trecut la Episcopia de Roman. Acesta se vede din chrisovul Domnului Ștefan Voevod, feciorul lui Vasile Voevod pentru închinarea monastirei Hlincea, în carele se pomenesc toți Ierarhii Moldovei, anume: Mitropolitul Sava Dosothei al Romanului, Theofan al Rădăuților și Șerafim al Hușilor (chisovul se află în condița de documente a Mitropoliei de Iași.)

Din cauza timpului scurt, câtă a petrecut Dosothei la Huși, nu a rămasă nici uă amintire de el în archi-

va Episcopiei. Putem însă cu siguranță întări, că acest Dosotheiū nu pōte fi altul de cât acela pe care peste puțin timp îl găsim în scaunul Mitropoliei, renumitul Dosotheiū Mitropolitul, a căruia biografie o voiū serie cu peainărunutul, precătū o cunoscu până acum, în istoria Mitropoliilor Moldovei.

Anul 1660. La 26 Decembre, anul 1660, Domnul Stefan, succesorul lui Ghica renoesce scutirea de camănă a două crăcime, a cojocariului și a meserciului Episcopiei. (Condica II f. 62).

La 29 renoesce scutela meșterilor lăsați Episcopiei (f. 64). La 21 Februarie renoesce scuteala poslușnicilor Episcopiei de angări (f. 66).

XIV. SERAFIM.

Nu putem hotărî anul în care *Serafim* urmașul lui Dosotheiū a început a păstori. Ceea ce scimă pozitiv este, că în anul 1660. Elū deja era Episcopū. precum se vede din chrisovulū închinării Monastirei Hlinea, citatū mai sus. Despre dînsul se face amintire și în documentele Episcopiei. Așa din anul 1662, Aprilie 7, găsim o carte domnăscă de la Evstratie Dabija vvod, din carea se vede, că, după mijlocirea lui Serafim, acest Domnū face cunoscutū Diregătoriulū și Vătămanulū de Plopeni (atunci satu în marginea Hușilor, era astăzi mahala a Hușilor), că a învoitū Episcopulū a'și aduce coloni din țeri streine și a'ī aședa în acelū satū, și că'ī scutesce de tōte dările către statū ce arū fi pe cel-laltī locuitori în curs de 4 anī. (Condica A f. 22).

Insemnare. Cartea lui Evstratie Dabija este produsă în Condica A; dar letulū ei 7101 (3pa),

adică 1593, este greșit ; căci Dabija Vodă a început a domni la anul 1662. Greșela provine de acolo , că copistul în loc de 3po (7170) cumă este în originală, a scris 3pa (7101). Data 7170 s'eu 1662 , corespunde chiar cu anul suirei lui Dabija pe tronul țerei , cându s'a și datu de elă acea carte Episcopului Serafim.

În Condica A, f. 46, se găsesce reproduș (fără dată) ună chrisovă de întăritură de la Evstratie Dabija Voevodă pe o bucată de locă din satulă Brosceñi , carea s'a recunoscută că este a Episcopiei prin hotarnica făcută în zilele lui Vasilie Voevodă (anulă 1646). Episcopul Serafim , descriindă Domnului starea miserabilă a Episcopiei , îlă rōgă ca să redea Episcopiei dejma de vină și de pâne de pe întreă moșie Brosceñi. Cererea i se împlinesce. Reproducemă aici chrisovulă Domnescă în întregime :

„Noi Evstratie Dabija Voevod Bojiu Milostiu Gospodar Zemli Moldavscoi. Adeă aă venită înaintea noastră și înaintea boeriloră nostri celoră mari și mică părintelea și rugătoriulă nostru Serafim Episcopulă de Huși și ni aă arătată ună ispisocă de la Moisei Movila Voevod pe satulă Brosceñi carelea este a sfintei Episcopii lângă hotarulă târguluiă Hușiloră precumă ni aă arătată și alte drese de la Irimie Voevodu și ispisocă de pîră de fați de la Vasilia Voevod și de remasă pentru o bucată de locă din hotarulă acestui sată , cîăă avută pîră Episcopulă Gedeoan cu târgoveții de Huși de aă fostă dicendă târgoveții deacolo că acea bucată de hotară este pe hotarulă târguluiă iar Vasiliia Voevod neputendă alege acea pîră , aă alesă pe credinciosă și cinstită Toma marele Vornică de țara de josă să strîngă omenă bună megiesă și să socotescă pentru acea bucată de hotară în ce parte

se va veni în partea hotarului târgului Huşului aŭ în parte hotarului satului Episcopiei. Decî Dumnealŭ aŭ mersŭ acolo şi aŭ strînsŭ oamenii bunî megieşî. Şi aŭ socotitŭ fôrte cu dreptulŭ şi s'aŭ venitŭ acea bucată de hotarŭ în partea hotarului satului Episcopiei Broşcenilor. Decî atunci nefindŭ făcute viî pe acelŭ locŭ, l'aŭ fostŭ lăsatŭ acel loc de era desprea Episcopia nesocotitŭ, iar venindŭ vreme în ȕilile noastre venit'aŭ părintele şi rugătorulŭ nostru Serafim Episcopulŭ de Huşî de s'aŭ jeliutŭ cu mare jalobă ȕicîndŭ că aŭ slăbitŭ şi aŭ mese-ritŭ. Sfînta Episcopie mai de totŭ şi aŭ scăduť din tôte bucatile pentru distule nevoî şi prade şi aŭ remasŭ fără nimica şi după aceea ni aŭ rugatŭ cu mare rugămintे pentru acea moşia a Sfîntei Episcopii anume Broşcenii şi cu acea bucată de hotarŭ ce s'aŭ alesŭ în parte hotarului satului Broşcenilorŭ ȕicîndŭ că s'aŭ făcutu viî de la o vreme încoace pe acelŭ hotarŭ cu acea bucată de locŭ şi Episcopia n'are nicî unŭ venitŭ. de pe moşia aceea nicî din vinŭ nicî din pîne nicî dintru nimică din venitulŭ acelui hotarŭ, decî Domnie mea vîdîndŭ cum acelŭ satŭ cu acé bucată de hotarŭ esti alŭ Sfîntei Episcopii datŭ de ctitori şi Domniî ceaŭ fostŭ mai de nainte de noi cu mare blîstămu Sfîntei Episcopii şi rămîindŭ şi Sfînta Episcopia la lipsă din totŭ venitulŭ. am datŭ părintelui şi rugătoruluiŭ nostru Episcopulŭ de Huşî ca să ia de a ȕece din vinŭ şi din pîne şi din totŭ venitulŭ acelui satŭ a Broşcenilorŭ, şi acei bucăťi de hotarŭ precum spunŭ şi diresile Episcopiei iar păharnicul alŭ 2-lea să n'aibă nicî o treabă acolo la moşia Episcopiei nicî se ȕeciuească din viile ce vor fi pe hotarulŭ satului celuia precum le spunŭ şi ispisocile în semne pin pregiurŭ care aŭ hotărîtŭ boerinul ce mai susŭ scrie

Toma marele Vornică, precum are Sfînta Episcopie și întăritură de la toți Domnii. Pentru aceea ca să fie și de la Domnia mea Sfîntei Episcopii de Huși satulă acela în semnea ce se chiamă Brosceii ace bucată de hotar și cu venitulă a totu hotarulă din vinu și din pîne și din totu venitulă ca să fii și de la Domnie me dreaptă ocină și moșii și miluire și uricū și întăritură cu totu venitulă ne clătitu în veaci iar dupe a noastră, viață și Domniea pre cine va alege Dumneđu să fie Domnū în țara noastră Moldova să aibă a da și a întări, Sfîntei Episcopii să nu strice a noastră tocmelă și întăritură. Iar cinear vre să strice a noastră dania și miluire și întăritură unulu ca acela să fie ne ertatū de Domnulū Dumneđu și de Preacurata Maica Sfinției sali și de 318 părinții de la Nichea și de toți Sfinții și se aibă parte cu Iuda și cu trecletul Ariea în vecii vecilorū în muncii aminū. — U Ias. vlet....sam gospodin cazul. (Condica A. f. 46).

La 27 Decembrie Evstratie Dabija renoesce cunoscuta carte de scutelă de camăn. (Condica II f. 70). La 28 a aceliași lunii renoesce cartea de scutelă a celorū doi fontănarî (ibid. f. 74). La 4 Aprilie renoesce cartea de scutelă pentru meșterii lăsați Episcopiei, cari „să asculte numai de Serafim Episcopulū de Huși, părintele și rugătoriulū Domnului” (ibid. f. 72). La 7 Aprilie renoesce cartea de scutelă a doi preoți și unū diaconū de la Episcopie (f. 68).

Anul 1665. La 20 Iunie Serafim capetă de la acelașu Domnū o carte, carea lū împuternicesce a stăpîni seliștea Răsăștii de la Fălciū. (Condica II f. 76).

Anul 1666. Duca Vodă, la 13 Ianuariū confirmă scutela de dări a meșterilorū lăsați Episcopiei și a unei crăcîme mari sēu două micî (ibid. f. 78). Totu acestu

Domnă la 25 Aprilie, renoesce scutirea celor două Preoți și a unui Diacon al Episcopiei (f. 82). În acestă an, urmându la Domnia Iliăș Alexandru Voevodă, la 27 Iuliă renoesce scutela meșterilor și a crăcimei Episcopiei, precum și în genere a tuturor poslușnicilor Episcopiei (f. 80, 84).

Anul 1667. Serafim s'a jeluită noulă Domnă Iliăș Alexandru Voevodă, că slujitorii domnesci asuprescă clerulă Eparchială. La 26 Octomvriă, acelașă an, Domnă Iliăș dă următorulă ordină diregătorilor domnesci pentru apărarea clerulă :

„Noi Iliăș Alexandru Voevod Boj. milost. gospodar
 „zemli Moldavscă. Scriemă Domnia mea la ai nostri cre-
 „dincioși boerii cei mari. și la vătăjii cei mari. și la pār-
 „călabi de la ținuturi. și la dregători de prin târguri. și
 „la globnici și la deșugubinari. și la alți slujitorii la toți.
 „și la slugi boeresci. cândă veți âmbra cu slujbele Dom-
 „niei mele. prin țera Domniei mele. și prin toate târgurile.
 „Dămuve scire. că am înțelesă Domnia mea. că învăluită
 „călugării. de pe la Sventele Monastiri. și de pre la mitoa-
 „cele loră. și pre poslușnicii loră. și preoții mirenesci. și
 „casele loră. de'i globiți pre înșii. cum nu se cade. și pre
 „feciorii loră și pre năimiții loră. cum n'au mai fostă de
 „vacă. Iară voi opriți vecinii voștri. de prin satele vóstre.
 „și'i apărați. nu póte părintele. și rugătoriulă nostru kyr
 „Serafim. Episcopulă de Huși întări legea lui Dumneđu.
 „și să o socotescă în Eparchia lui. Sfinției Sale. de ómenii.
 „ce petrecă fără de legea. cum nu se cade de singe a
 „mestecată. de cumătrii de cununi. și de alte fără de lege.
 „Pentru aceea diaca veți vedea cartea Domniei mele. iară
 „voi să aveți a lăsa fórtă în pace călugării și călugă-
 „rii, și preoții mirenesci. și casele loră. și feciorii loră

„carîi sint ne însurați și năimiți lorî ca să nu'î globiți.
 „nici să'î giudecați nici de o greșelă. ce cu dênșîi să aibă
 „treabă a'î giudeca. și a'î învêta și a'î certa carei după
 „deala lui. părintele și rugătoriulî nostru carele mai sus
 „scriem. după cum iaste legea creștinescă. cu Sfânta pra-
 „vilă. care'î vor hi Eparchia Sfinției sale. și éráșî să aibă
 „a socoti de cum se scrie(*) de cumătriî, de singe a-
 „mestecatî ómenî cine petrecî. făr de lege și ne cu-
 „nunați. și de alte făr de leage. Nimi să nu aibă treabă
 „a'î opri saú a'î giudeca. ce cu giudețile lui Dumneđeu
 „spre ómenî. ce vorî petrece făr de lege. ca să aibă
 „eară părintele și rugătoriulî nostru. ce mai susî scriem.
 „Pentru aceea nime mai mult ca să n'aibă a'î ținea saú
 „opri. înainte cărței Domniei meale. 3a toe pișem. u Ias
 „ylet 7175 Octomvr. 26.“ (Conдика II f. 88).

În anulă acesta 1667 se sfîrșește Episcopatulî lui Serafim la Huși; căci, precum vomî vedea mai josî, la Maiî 20 acestasî anulă era deja la Huși altî Episcopî. Serafim însă a paretisitî și a petrecutî în retragere ca proin Episcop de Huși. În acéstă calitate îlî găsim încă în viață în anulă 1673 Ianuariî 15, asistândî ca mar-turî la vîndarea unei moșîi a Monastirei Agapia. (Uric. p. 5, f. 234). Lui a urmatî în Episcopatulî Hușilorî

XV. IOAN II.

Anulă cândî a începutî Ioan păstoria sea la Huși se dovedește dintr'unî zapisî de vîndarea unei vii, adeverit de acestî Episcopî și întăritî cu pecetea Episcopiei, și a

(*) Mi se pare că trebuie se fie greșală: în loc de „cum se scrie“ trebuie a ceti: „Cuscrie.“ Celî puținî în chrisovulî anterior alî lui Vasilie Vodă se dice: de cuscrie și de cumătrie, și de cununie și de singe amestecatî. etc.

târgului. Zapisulă are data 7175 (1667) Maiă 20. (Condica II f. 86).

În interesul archeologic, reproducemă aici acestă zapisă în întregime :

„Adică eă Beciul din Plopeni, și cu fetele mele cu Tudora și cu Măria. Scriemă și mărturisimă cu acestă adevărată zapisă ală nostru. de nime siliți nice nevoiți. ci de a noastră bună voiă amă vëndută deréptă ocină și moșie a noastră o falce și jumătate de vie. din Pleșia Brosceniloră. Dumisale Hatmanului Nicolae Racoviță. drept 40 lei bătuți ca să fie Dumisale deréptă ocină și moșie neclătită în veci. érá din ómenii nostri nime să nu să amestece saă să se ispitěsoă să o răscumpere în veci. Și cândă o amă vëndută. aă fostă din nainté svinției sale Părintelui Ioan Episcopulă de Huși. și la tocmela noastră aă fostă Iorest Dichiul dela svînta Episcopie. și Gelasie elisiaichulă. și preoții cei domnesci dela svînta Episcopie anume Popa Platon și Popa Georgie. și Șoltuzulă Péter. și Dumitru Butucia și Pavălă feciorulă Rânjei. și mulți târgoveți bătrâni. și ómeni bunți de târgă. și din megiași. și pentru credință aă pusă sfînția sa părintele Episcopulă Ioan. peceatea svinței Episcopii. și aă pus Șoltuzulă peceatea târgului. și noi căți mai susă sîntemă scriși toți ne amă pusă pecețile și iscăliturile. ca să se scie. vlet 7175. Msța mai 20 dni.

Insemnare. I. Pe pecetea Episcopiei sînt desemnate într'unu modă forte primitivă chipurile Săntiloră Apostoli Petru și Pavel, căroră este dedicată templulă Episcopiei, érá împregiură scrisă Slavinesce: „ПЕЧАТЬ СѢВКИ (în locă de „СВѢКЪ“) ЕПИСКОПИ ХУСЕНСКИ“. Pecetea este pusă deasupra subscrierei Episcopului : „Ioan Episcopă Husschii.“ Mai departe, în dreptulă subscrierei Episcopului, stă pecetea ora-

șului : La mijlocul ei se pare a fi desemnată, însă foarte rău, o carte deschisă, așa că o parte a cărții vine deschisă spre partea de sus a pecetei, era alta spre cea din jos. Pe marginea deasupra a cărții deschise este semnul unei cruci simple, în partea din dreapta a pecetei, deasemenea lângă carte o cruce dublă, era în partea de jos și în cea din stânga, scrisă de la dreapta spre stânga „XSHH,” cu litere pré naïve.

Sub Episcopul este scris : „Iorest Dechiio.” în dreptul lui : „Erodiacôn Gelasie” Ecclesiarchul, și sub iscălitură o mică pecete.

În dreptul pecetei lui Gelasie, în al treile rând sunt subscriși : „Ereū, Platon,” apoi : „Ereū Giorgie.” În rândul al patrulea sunt scrise numele : „Dumitru Butucea” și „Pavel Rânjea.” Sub amendouă aceste nume este semnul cernei în care s'au pus degetele. La marginea de deșupt, la colț este numele scriitorului „Istratie Pis.”

Șoltuzul nu este scris, ci pecetea orașului ține locul subscrierei lui ; negreșit, pentru că nu scia carte.

2. Din ordinea subscrierilor putem deduce ordinea ierarhică a personajului Episcopal. a) persoana întâia după Episcopul era Dichiu ; b) după el venea Ecclesiarchul, chiar de ar fi fost numai cu trépta de Diacon ; c) al treile Preot, cari se numiau domnesci, pentru scutelele ce le se făcea de la Domnie.

Tot în acest an la Iunie 20, Alexandru Iliășu Voevodă dă o carte domnască pe numele Episcopului Ioan pentru scutire de dabile, în folosul Episcopiei, a doi grădinari, doi goșinari și un apariu. (Cond. A. f. 30). Ioan a repetit la Domnul Iliășu Alexandru tânguirea făcută mai dinainte de Serafim la Evstratie Dabija Voevod pentru sarăcia Episcopiei, și a căpătat de el nouă chrisovă întăritoriu dreptului de deciuclă pe satul Brosceui (Cond. A. f. 48).

Anul 1668. La Martie 20 Iliășu Vodă chărăzesce Episcopiei un sălaș de Țiganî din Țiganîi domnesci, anume: „Con-drea Țiganul cu femeea sea și cu feciorîi lor“. (Cond. II f. 90).

Anul 1669. La Februarîu 26. după cererea lui Ioan, Duca Vodă 'î dă uă carte domnăscă prin carea 'lă îm-puternicesce de a aduce coloniștii din țerele vecine, și a' aședa pe moșia Episcopiei Cârligații, promițendu-le slobodie pe doi ani (Cond. A. f. 38.) Episcopul Ioan, spre a asigura Episcopiei venitulă din deciuiața Brosceniloră, chărăzitu de doi Domni mai dinainte, cere și capetă chrisovă întăritoriu acelei mile domnesci, și dela noulă Domnă Duca Voevod. (Cond. A f. 49).

Anul 1673. Ioan dinnoă se jeluesce și noulă Domnă Stefan Petriceicu pentru sărăcia Episcopiei, și capetă și dela elă chrisov întăritoriu dreptulu de deciuelă a satu-lui Brosceni, precum și a vieloră ce se plântase pe acea moșă, la loculă numită Ochiu. (Condica A. f. 47). In acelașu ană Ioan s'a jeluită acestu Domnă, că tîrgoveții împresoră moșia Episcopiei Plopeni. Vodă a rînduită hotarnici doi boeri, — pe Sulgeriulă Caracaș și pe Stolniculă Panhilie, cariî mergendă la fața loculuă a restabilită hotarele Plopeniloră dupre chrisove și vechia stăpînire. Pe temeulă acestei hotarniciî Episcopia a că-petată de la acestă Domnă ună nouă chrisovă constătă-toriu dreptulu de proprietate a Episcopiei pe acea moșă, precum și împuternicire de a deciuî viele ce plântase tîrgoveții pe acea moșă. (Condica A. f. 31—33).

Pe acele timpuri decretele domnesci, din cauza dese-loră schimbări ale Domniloră, cu lesnire se negrijiau, încătă părțile interesate pentru susținerea vre unei hotărîri Domnesci, erau silite a cere dinnoă sancționare și întărire și la Domniele următoare. Acésta s'a întâmplată

și cu decretul domnesc dat în 1667 de Domnul I-liașu Alexandru pentru apărarea clerului din Eparchia Hușilor de amestecul dregătorilor civilî în afacerile duhovnicescî. În curgere de 5 ani acel decret se părăsise și dregătoriele ținutale éráșî se amestecau în ques-tiunile rezervate autoritățîi Bisericescî prin legiuirea fă-cută cu sfatul obștesc, încă sub Vasilie Voevod, și jefuia clerul. După tânguirea Episcopului Ioan la Dom-nul Stefan Petriceicu vovod, acesta, la 1673, Februarie 11, a promulgat din nou decretul de mai înainte dat de Iliășu Alexandru, întocma cu aceleași cuvinte, deose-bire numai în numele Domnului ce dă decretul și alu Episcopului ce s'a tânguit. (Condica I f. 5). Tot atunci Ștefan Vodă a dat Episcopului și o carte de apărare pentru meșterî lăsați în serviciile Episcopiei. (Cond. II f. 92).

Dumitrașcu Cantacuzin Voevod, venind cu Turcî și cu Tătari, ca să alunge pe Petriceicu, care ocupase Iașî cu oștele Leșesc și voia a se ținea în domniă cu puterea, a tras la Huși, și de acolo a făcut dispozi-țiunile resbelului ce a urmat la gura Bohotinului, și s'a sfîrșit cu desfacerea oștilor lui Petriceicu. (Letop. t. 2. f. 13).

Dumitrașcu Cantacuzin, aședînduse în domnie a aflat scaunul Mitropoliei vacant; căci Mitropolitul Dosothei fugise cu Petriceicu Vodă în țera Leșescă. La scaunul Mitropoliei s'a rădicat Theodosie Episcopul de Roman. (Letop. t. 2 f. 11, 12). Atunci s'a permutat Ioan de la Episcopia Hușilor la a Romanului, érá la Huși s'a rînduit Sofronie.

Documentele ne 'lă arată episcopindă în luna lui Aprilie. Cartea dată de Petriceico Vodă lui Ioan, la 11 Februarie, pentru apărarea clerului, nu apucase a se pune în aplicare, cândă și domnia s'a schimbată. Succedândă lui Petriceico Dumitrașcu Cantacuzin, și la episcopată a succedată Sofronie. De aceea Sofronie din nouă a intrat la domnie cu tânguire în chestia asuprirei clerului de dirigătorii civili și a opririi lor de a se amesteca în cestiunile rezervate de lege autorității bisericesti. Domnul Dumitrașcu Cantacuziu, la 22 Aprilie, dă pe numele noului Episcopă uă carte de aceeași cuprindere în totu ca cele mai dinainte, prin care mărginesce pe dirigătorii civili de la oră ce amestecă în afacerile persónelor bisericesci, precumă și în cestiunile rezervate judecării bisericesci.

Insemnare. Singura deosebire în textul chisovului lui Cantacuzin de acelu al lui Alexandru Iliășu, reprodusă mai susă, afară de numele Domnilor și al Episcopilor, este că în chisovul lui Cantacuzin, la sfârșitu, după cuvintele: „rugătorul nostru ce mai susă scriemă,” adaoge: „precumă le scriă cărțile și de la alți Domni, ce au fostă mai nainte de noi.” Pentru aceea . . . etc.

Cu schimbarea Domniei, tîrgoveții éráși au dischisă pretențiile pentru hotarele satului Plopeni. De aceea Sofronie, spre a se asigura de ei, a cerută de la Domnie hotarnici, cari au făcută Episcopiei mărturie hotarnică la fața locului, cu data de la 3 Augustă anulă 1673; apoi pe temeiul ei Sofronie a dobândit chisovă domnescă de la Cantacuzin. Chisovul este din anulă 1674, Aprilie 22. (Condica A. f. 35—36.)

Anul 1674. La 27 Martie. Cantacuzin scutesce poslușnicii și slobodienii (colonistii) din satele Episcopiei de vamă pentru obiectele ce vor aduce de vîndare la tîrgă,

afară de sare și de pesce. (Cond. II. f. 94.) Pe atunci erau deja plantate multe vii de către târgoveții la locul numit Ochiul, care se află pe moșia Episcopiei numită Brosceii, și care locu astăzi este punctul cel mai renumit al podgoriei Hușilor. Târgoveții, de și aveau viele acelea pe proprietatea Episcopiei, nu voiau a da deciuială din productul vielor, sub cuvânt că chrisovele Episcopiei nu pomenesc de acel loc pe care sunt viele, și că prin urmare ele nu ar fi pe locul satului Brosceii.

Episcopia pe atunci se afla în mare sărăcie din desele prădi, cărora era supusă, chiar prin poziția sa topografică, situată în calea oștirilor străine ce adese ori trecu în sus și în jos pe Prut.

Episcopul Sofronie roga pe Domnul Dumitrașcu Voievod de a îndatori pe târgoveții cu viele de la Ochiu să dea Episcopiei leginita deciuială, și totu-ua-dată arată și starea cea tristă a Episcopiei. „Ni s'a jeluit, dice uricul Domnesc dat la această ocazie, Episcopul Sofronie cu mare jaloba, dicend, că au slăbit și au meserit sfânta Episcopie mai de tot și au scăduț din toate bucatele, pentru dese nevoi și prădi și au ramas fără nimica.“ Dumitrașcu la 31 Martiu întâresce prin chrisov dreptul Episcopiei de proprietate asupra satului Brosceii, precum și dreptul de a deciu viele de la Ochiu, și totu-ua-dată, ca ajutoriu, lasă în folosul ei din veniturile domnesce deciuela din vin și din pâine și din tot venitul satului Brosceii (ved. uricul Cond. A. f. 3—4.)

Desele nevoi și prădiile, de care s'a jeluit Episcopul Sofronie, că au sărăcit de tot Episcopia, s'au întemplat negreșit la ocazia rescălelor și turburărilor ce

fusese în țară, începându de la Domnia a 2-a a Ducăi Vodă, de la anul 1672. Așa au fost:

1) Revoluția făcută de ținuturile megieșite Hușilor Orheiul și Lăpușna sub comanda Hăncescilor, asupra lui Duca Vodă, și a Grecilor ce lău conducéu. Duca Vodă, pentru reprimarea revoluțiunii, a adus în țară Tătari, care éráși au trebuit să trecă pe la Huși, ma ales că și bătălia lor cu insurgenții a fost la satul Epurenii, în apropiere de Huși.

2). In vara aceluiași an Pórta a deschis resbelu Poloniei, ca să ia cetatea Camenița. Trecerea oștilor turcesci a fost pe Prut, aproape de Huși. Tot pe aici le a fost și reînturnarea.

3). In primăvérea următoare, oștile turcesci, sub Husein Pașa, din nou au trecut la Hotin, iarăși pe lângă Huși. Dupe datinele de atunci, prădăciunile și tot felul de nevoi cădeu asupra locuitorilor de pe locurile apropiate de calea oștilor (Let. Mol. t. III. f. 218—227).

4). Dumitrașcu Cantacuzino, făcându-se Domn în anul 1673, și temându-se de Petriceicu Vodă, ce fugise la Leși și venea cu óste asuprái, a intrat în țară cu óste turcescă și cu vro 20,000 de Tătari. Calea acestor oști a fost iarăși pe la Huși, și chiar bătălia lor cu Leșii a urmat la Movila-răbăiei, unde tăbărise aceia, — iarăși lângă Huși.

5). După ce Turcii cu Tătarii au biruit pe Leșii lui Petriceicu și s'au reînturnat la urma lor, Dumitrașcu, temându-se de vreo nouă năvălire a lui Petriceicu cu Polonii, a cerut de la Vizirul, ca să ernelde Tătarii în țară, pentru paza sea. Iată ce ăice Letopiseșul de această urmare a lui Cantacuzin: „Deci întratau Tătarii în țară, ca lupii într'o turmă de oi, de sa au aședat la ernaticu

„prin sate, pe ómenii din Prutú până în Nístru, și mai
 „susú până în apa Jijiei, nímérui nefínduí nicí o milă
 „de sáraca țéră, cumú ar fi fostú țéră fără de Domnú;
 „așa era jacu întrénsa, cumú arú fi fostú ei sáracii prî-
 „cină rěutăței cumú ar fi ei sáracii sfătuitú să vie Leșii
 „cu óstea la Hotinú. Cumú saú înduratu a da țéră în
 „pradă fără nicí o nevoiă, numai pentru frica cea blės-
 „tămățesca și chiverniséla lui aú socotitú de aú ernatú
 „Tătarii în țéră până în primăvéră.“

„Tătarii suntu lupi apucători, pradă, robescú, batú și
 „căsnescú pe creștinii, ne avěndú grijă nicí strînsóre de
 „Márzacii lorú. Tătarii nu mănâncă ce mănâncă gospo-
 „darii casii, ci mănâncă totú carne de vacă și de óie,
 „de nuí póte săi biruească cu hrana, pre dănsii și pre
 „caili lorú, că unú sacú de orđu da pe di unuí calú, și
 „cătú nu putea să mănânce unú calú într'o di, ilú de-
 „șerta din traiste, și'lú strîngea deosebi; și dacă își
 „sfirșia betulú omú orđuľú din grópă, eară Tătarulú îlú
 „făcea pre omú de cumpăra orđuľú cela ce strîngea elú
 „din traiste. Măncău totú și pâne și dobitocu, și aú jă-
 „cuitú, totú până la unú capú de ață; pre mulți aú și
 „robitú furisú femeii, fete, copii; rămăneau beșii ómenii
 „numai cu sufletele bătúți și struncinați, precumú era
 „mai rěú și mai amarú, cumú nu se póte nicí a se scri-
 „ere nicí a se povestire, caznele și ucisurile ce aú avutú
 „de Tătarii (Let. t. III. f. 228, 229).

Vodă Cantacuzinú în luna lui Octombriú, după ce a
 petrecutú până la Dunăre pe Sultanulú Mehmetú, ce se
 întorcea de la rebelú cu Polonia (Let. t. II. f. 14), a
 venitú la Huși. Aici Preoții de la Episcopie laú rugatú
 să le înnoiască scutéla ce aú avutú mai dinainte; și elú
 a datú cartea următoare, la 13 Octombriú:

„Noi Dumitrașco Cantacuzin Voevod, Bojio milostiio gos-
 „podar zemli moldavscõi. Scriemũ Domnia mea la toți
 „slujitorii căți veți ămbra cu toate slujbele Domniei mele.
 „Dămuve scire tuturoră pentru Preoții și Diaconii ce sũnt
 „la svânta Episcopie. Cariĩ aũ cărți făcute. și dela alți
 „Domni ceaũ fostu mainte de noi, de scutélă. numaĩ, vinindũ
 „împărăția în două rînduri. și hiindũ mare greũ asupra țe-
 „reĩ. aũ datũ și ei numaĩ odată câte 2 galbeni la Mu-
 „caremea. Iar acmu vîrtejindune noi de după împără-
 „ție din josũ amũ venitũ aici pe la Huși. decĩ aũ ve-
 „nitũ Preoții și Diaconii. de niaũ arătatũ cărțile cẽu a-
 „vutũ vechi de la Domni cẽu fostũ mainte de noi.
 „și ni s'aũ rugatũ cu mari rugămintे. ca să le înoinmũ
 „cărțile să nu stricămũ obiceiul cel bătrân cẽu avutũ.
 „Decĩ și Domnia mea vędândũ cărțile altorũ Domni cẽu
 „fostũ mainte de noi. am socotitũ. măcar că aũ datũ
 „numaĩ la cei doi galbinĩ. di naũ făcutũ cu aceea nicĩ o
 „adaogere la nevoia țerei. și Domnia mea m'am milosti-
 „vitũ și iamũ ertatũ ca să hie în pace de acmu înainte.
 „de toate dările și angarietate câte vor hi pe țară. măcară
 „orĩ ce greũ are hi asupra țerei pentru aceea și voi slu-
 „jitorii cariĩ veți ămbra hie cu ce slujbe a Domniei mele
 „toți să aveți aĩ lăsa întru nimica nime să nu învăluiți. Iară
 „cine sare tînde să strice acestũ obiceiũ cărele Domnia mea
 „liamũ făcutũ. cu aședare acela să hie neertatũ de Dom-
 „nulũ Dnmneđeũ și de hramulũ ce iaste la acestã svântã
 „Episcopie. Acestã scriemũ Domnia mea. din Huși let.
 „7183. Octo. 13.“ (cond. II. f. 95).

Anul 1675. Episcopul Sofronie, voinđu a popula
 satulũ Episcopiei — Cărligațiĩ, cere de la Domnul An-
 tonie Roset Voevod învoire de a-și aduce colonĩ de prin
 alte țeri și a-ĩ aședa în acelũ satũ. Domnul, la 12 Ghe-

narie îi dă o carte către dregătoriul și Vătămanul din satul Cărligații, prin care arătându învoirea dată Episcopului, le ordină de a lăsa pe acei venetici în nesupărare de dări în curgere de unu anu. (Acastă carte este în tocmă cu acea reprodusă în urmă la capitulu despre dabile).

Anulă 1676. Sub domnia lui Antonie Roset, târgovești, urmându practica îndatinată în țară, duple carea hotărârile domnesci anteriore se puteau strica de Domnulă succesoră, iarăși au începută a înpresura hotarele moșiei Episcopiei Plopeni. Episcopul Sofronie a reclamată asupra loră la Domniă, și a cerută hotarnici. Domnulă a rânduittă totă pe acei boeri, cari hotărâse această moșie în anulă 1673, cari dinnoă au recunoscută și restabilită vechile hotare; érá Domnulă a întărită acea hotărîtură prin chrisovulă său (Cond. A. f, 33—35. Totă în acestă ană Sofronie a mai scosă ună chrisovă cu data 28 Decembriă, întăritoriă chrisovulă de la Cantacuzin pentru drepturile Episcopiei căpătate mai dinainte asupra satulă Broscei, și a vieloră și a tuturoră venituriloră cedate Episcopiei (ibid. f. 4, 5). La Decembriă 28. Antonie Roset renoesce scutirea de vamă a poslușniciloră și a sateloră Episcopiei (cond. II. f. 101). La 30 Decembriă renoesce scutirea meșteriloră lăsați Episcopiei (ibid. f. 98).

La 12 Ianuariă Antonie Roset dă Episcopulă Sofronie o carte, prin carea îlă înputernicesce să aduce coloniști din țeri străine și a popula cu ei satulă Crețesci, promițendule scutire de dări și de angărie pe ună ană de dăle (Con. II. f. 96). Acastă carte este reprodusă în urmă la capitulu despre dabile.

Totă în acestă ană o Monachiă anume Dorothea a dăruită Episcopiei trei dughene în Chișineu.

Anulă 1678. La 14 Fevruariu Antonie Roset scrie Șoltuzului și ȧrgoveșilor de Huși, că s'a jeluită Episcopulă de Huși „pentru doi trei poslușnicii ce are la acelaș schitișoră” (la Episcopie), că sântă trași la angăriile ȧrgului, lucru ce nu fusese până atunci. Domnulă ordină a'i lăsa în nesupărare; apoi ȧice : „și să fiți îngăduitori până la Pasce, cândă va veni părintele aici la *dvorbă*,” și atunci să veniți și voi, și viți sta la divană. Decă cumă va alege Divanulă așa va hi.” (Cond. II. f. 103).

Sfârșitulă Episcopiei lui Sofronie cade între ani 1676 și 1678. Anume nulă potă hotărâ din lipsa datelor. De sigură se sciă că la 1678, Aprilă în 26 era la Huși Episcopă Calistru.

XVII. CALISTRU.

Acăsta se vede din cartea domnăscă a lui Duca Vodă, dată pe numele acestui Episcopă, prin carelă împuternicesce a căuta și a aduce la urma loră pe poslușnicii și vecini Episcopiei, ce fugise pe la alte moși. (Cond. II f. 104).

Anul 1679. Din anulă următoră 1679, găsimă în documentele vieloră Episcopiei o danie a Monachului Rafailă Tatomir, din 12 Decembriă, în carea acestă dănuitoră ȧice, că la darea sufletului a dată în mână „Sfinției sale Părintelă nostru Calistru Episcopulă de Huși” două vii cu crama, pentru că sălă pomenăscă.

Din documentele Episcopiei se vede, că și în vechime administrația Bisericească a Eparchiei se făcea prin Protopopi, prin Preoți înadinsă orânduiți, seă și prin persoane mirene — cară se trimiteă spre a inspecta Bisericele și starea morală a clerului și a locuitorilor. Acești revă-

sorî aveau dritu de a judeca , a certa și a globi pe cei ceî găsiau 'abătuți dela datoriele legii crestine. Dar se vede, că adeseori întâmpinau greutate și pedici dela dregătorii domnesci, în esercițiul misiunii lor. De aceea la fie-care deasemenea excursiuni prin Eparchiă era nevoie, ca Episcopul să scotă îputernicire dela Domniă, pentru revisorii său inspectorii sei bisericesci. Cartea domnască se da îputernicitelui Episcopiei și așa el începea inspecțiunea sa. Ca probă, reproducem aci o astfel de carte domnască dată la 7 Februarie 1679 , de Duca Vodă Episcopul Calistru, prin carea 'lă îputernicesce a trimite revisor în ținutul Fălciului.

„Noi Duca Voevod , Boj. milost. gospodar zemli Moldavscoi. Dat'amă cartea Domniei mele rugătoriului nostru sfinției sale Calistru Episcopul de Huși, și pre cine va trimite, orî Protopop, orî Popă, orî slugă, ca să fie volnic cu cartea Domniei mele a cerca sânge amestecat în ținutul Fălciului, și cununii, și alte lucruri, ca să albă a le globi, și a le cerceta, careleși după deala lui, precum scriu și cărțile altor Domni, ce au fost, mai înainte de noi. și nime să nu cuteze a sta împotriva cărții Domniei mele. U Ias, let 7187, februarie 7. Sam gospodin velél.“ (pecetea). (Condica II f. 105).

Anul 1680. Sub Episcopul Calistru, Alexandru Ramandi, fost postelnic mare, a lănit Episcopiei moșia sa Toporul, aflătoare peste Prut în ținutul Lăpușnei, în apropiere de Huși. Dania o întăresce Duca Vodă. (Condica A f. 89).

Anul 1681. Pe timpurile vechi, unul din resursele pentru ținerea Episcopilor era o dare anuală pe toți Preoții din Eparchiă, sub nume de *Poclonă Vlădicescă*. Darea acesta se aduna la Episcopie prin anume trimiși ai Episcopului.

Poclonulă acesta se vede că nu prea convinea Preoților; căci uneori trebuia a-l scote cu cărți și amenințări domnesci. În această cuprindere se află între documentele Episcopiei o carte domnească, din 1681, Genarie 20, dată de Duca Vodă Episcopului Calistru, prin carea împuternicesce pe trimișul Episcopului, de a aduna poclonulă vlădicescă dela Preoții din ținutul Fălciului, și tot-odată 'i împuternicesce a face și cercetări în questioniile de jurisdicțiunea bisericească, și pe cei abătuți să 'i aducă la Episcopiă spre a fi acolo judecați. În fine opresce pe funcționarii civili de a se amesteca în questioniile rezervate autorității bisericesci. Reproducem aici această carte domnească în întregimea sa.

„Noi Duca Voevod Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoi. Datamă cartea Domniei mele părintelui și rugătorului nostru, svinției sale lui Calistru Episcopul de Huși, și pre cine va trimite, ómenii sfinției sale, să fie volnică cu cartea Domniei mele, să aibă a merge la Preoții din ținutul Fălciului, și să strângă poclonulă Vlădicescă de pe la preoții de acel ținut, precum este adetiulă, pentru căce svinția sa încă are destulă dare și cheltuială. Pentru aceea nime să nu oprească ce este polconulă svinției sale. Iară care preotă va sta înprotivă, și nuși va da poclonulă, precum este adetiulă, bine să scie că va avea certare de la Domnia mea. Așijderea să aibă a cerca acolo la acel ținut pentru sânge amestecat, și care vor hi petrecându fără de leage, pre unii ca acia să aibă a duce la scaunulă svinției sale, și săi certe și săi globescă, și după cumă va veni canonulă pravilii. precum scriu cărțile cele vechi, duple obicei. Așijderea și voi părcălabi, și alți slujitori ce veți âmbra acolo la acel ținut, să nu

„vă amestecați la glóbele și la judecările ce sîntu Vlă-
„dicescî, că apoi nu veți păți bine. Și nime să nu stea
„în potrive cărții Domniei mea'e. U Ias, vlet 7189,
„ghenar 20 (Pecetea) Sam gospodin velél.“ (Cond. II.
f. 106).

Anul 1683. Intre anii 1681 și 1683 se sfîrșește E-
piscopia lui Calistru în Huși; căci la anul 1683, gă-
sim în locul lui pe Episcopul Mitrofan, precum se
vede din cartea lui Duca Vodă, cu data din 7191, ghen.
11, dată acestui Episcop, pentru căți-va scutelnici
(Cond. II. f. 107). Calistru însă a paretisit; căci în a-
nul 1688 îl găsim ca *Proin alu Hușiloru*, fi-
ind în locul de Mitropolit după mórtea Mitropolitului
Ioan. (Cond. Docum. Mitropoliei. f. 969).

XVIII. MITROFAN III.

Acesta este unul din puținii Ierarchi ai vechimii nós-
tre, renumiți prin învătătura lor. Spre părere de rău
despre el avem puține noțiuni. Se scie pînă acum, că
el, ca Ieromonach, în anul 1680, a tipărit în Iași
în grecesce cartea Patriarchului de Ierusalim Dosothei
despre sântul mormânt (Istor. biser. a lui Melet. tom.
III, part. II. f. 200). La anul 1683, ca Episcop de
Huși, a fost cel înainte conlucrător la edarea Te-
salonicului în limba grécă, în Iași, și a altor scriitori
Elini moderni (Le Quien. in Oriens christianus, Ecclesia
Moldoblachica t. I pag. 1246—1256), precum se în-
semnă chiar la sfîrșitul acelei cărți prin cuvintele :
„παρά ἐπισκόπου Χουσίου Κυρίου Μητροφάνου.“

Anul 1686. Mitrofan era încă Episcop la Huși;
căci îl găsim însemnat în documente la acest an

împreună cu cei-l-alți Ierarchi ai țerei, cu Mitropolitul Dosotheiū, cu Sava alū Romanului și cu Misail alū Rădăuților, anume în aședemântulū făcutū de Constantin Cantemirū neguțătorilorū din Iași, la 4 Maiū (Uricar. par. 2. f. 35). Dar în curêndū Episcopatulū lūi în Huși a încetatū. Nu scimū cauza. Le-Quien, vorbindū de Mitrofan, carele pē la 1690 se întitula „*Πρωίν Χουσιου*”, dīce, cā elū „sēū a abdicatū, sēū a fostū respins de caprițiulū Principelū, lucru ce la Moldoveni audū cā ușorū se face.” (loculū citatū). Dacă este ertatū în istorie a presupune, credū cā amū găsi cauza în evenemintele politice întēplate în țēră la anulū 1686, anume resbelulū lūi Sobieschi contra Turcilorū și ocupația Moldovei de acesta, la care ocașie s'a compromisū rēū și Mitropolitulū Dosotheiū, în cātū a fostū silitū a părăsi țēra și a se retrage în Polonia cu tōte odórele Mitropoliei, lucru ce 'i a atrasū tōtā urgia lūi Constantin Cantemir Voevod, până la aceea de a scos și carte de afurisenie dela Patriarchiā asupra Mitropolitulū Dosotheiū. Pōte cā și Mitrofan să fi fostū bănuitū orī și compromis în politica polonofilă, și silitū a abdica Episcopatulū. — Orī-care ar fi fostū cauza depărtării lūi Mitrofan de la Huși, elū a părăsitū Moldova, și s'a dusū în Țēra-romănescă, unde Domnulū Șerban Cantacuzin l'a însărcinatū cu redacția Bibliei române, ce se tipăria în Bucuresci, și carea s'a publicatū în anulū 1688, precumū se arată la sfirșitulū acelei Biblii, unde se dīce: „A totū meșteșugulū tipografiei și îndreptării cuvintelorū romănesci, ostenitoriū, de Dumneḃeū iubitoriulū, Mitrofan Episcopulū de Huși. Și s'aū începutū acestū Dumneḃeescū lucru în luna lūi Noemvrie, anulū dela începutulū lumei 7196 (1688), și s'aū sevîrșit în Septemvrie anulū 7197 (1689).”

Ca o scumpă reliquiă a acestui prea venerabil Ierarch al Bisericii române, nu mă pot opri de a reproduce și epilogul prin care Mitrofan se excusă totu acolo către cetitorii Bibliei române :

„Pre tine Pravoslavnice cetitoriu, cu umilință te rugăm, cetind pre acéstă Sfântă și Dumneđească carte, unde veî afla niscare lunecături în lucrul acesta al nostru, să nu bléstămî, ci ca un bun, și cu bună inimă îndreptează, și nu ne pune în ponos, ci eartă, că și noi sîntem ómenî, asemenea pătîmași, ținui de slaba fire, carea nu lasă nicî pre un om a rămînea fără greșală, că pre cât am putut, cu nevointă am lucrat, și precum am aflat în isvod așa am dat și în tipari, ce te rugăm, eartă, ca și tu se dobîndesc ertăciune dela prea puternicul Dumneđe, al cărui dar și milă, și noi îl rugăm să fie cu tine pururea. Acelaș carele scrie mai sus, cu toî al sei ucenicî te rógă.“

„Precum doresc să soséscă la vadul cel cu adăpostire, cari sînt bătui de valuri întru luciul mării, așa am dorit și eu să sosesc la sfîrșitul cărții aceștia. Slavă lui Dumneđe celui ce ni a ajutat după început, de am ajuns și sevîrșitul.“

La anul 1690 Mitrofan a fost însărcinat cu edarea *Enchiridului*, scris de Patriarchul Ierusalimului Dosothei, contra Luteranilor și a Calvinilor. Numele lui Mitrofan în acéstă operă se însemnă așa : *Παρά του Θεοφιλεστάτου επισκόπου πρώιν Χουσίου Κυρίου Μητροφάνου*. (Le Quien. loco citato).

Tot în acest an, la 10 Iuniu, Mitrofan fu ales Episcop de Buzeu, unde a păstorit până la mórtea sa, carea a urmat în anul 1702. Mitrofan a înființat tipografie în Episcopia Buzeului, în carea a tipărit mai

multe cărți bisericești, precum : Mineiul, Învățătură Preoților pe scurt pentru cele șapte taine ale Bisericii răsăritului, etc. (Desert. pentru tipografi : unde se citează Condica Mitropoliei de Bucuresc).

XIX. VARLAAM I.

Urmașul lui Mitrofan la scaunul Hușilor a fost *Varlaam I.* Nu se poate hotărî anume timpul când el a început a păstori Biserica Hușilor; dar la 1690 îl găsim aici, precum se dovedește dintr'o daniă între reșeși de Dolhesci, ce o întărește acestu Episcopu, și carea are data anul 7198 (1690), Mart. 3. Sinodicul Episcopiei spune că el era dintre Monachii Monastirei Secul. Se pare că în anul 1688 Varlaam a cumpărat dela Ifimie soția Vornicului Golia o reșeșă dela Căbicesci, érá alta o a primitu dela ea daniă pentru Sfânta Monastire. (Cond. B. f. 100).

Insemnare. Data zapisului de vândare în Condică este greșită : 7176 (1668). Anse pe atunci nu era Varlaam Episcopu, ci Ioan De aceea, probabilu am pus data 7196 (1688) ce cade la începutul Episcopiei lui Varlaam.

Cea d'ântăi și mai mare ocupație a lui Varlaam, ca Episcopu de Huși, a fostu, nu pentru a întări și a îmbunătăți Episcopia, pe carea a lăsat'o mai de totu în părăsire; ci pentru a'și forma a parte o monastire a sea, unde la împregiurări grele să pótă avea azil. Acestă este monastirea, séu mai bine dicându, schitul Brădicesci, numitu uneori și „Bradul“, séu „dela brad;“ dar adevăratul nume este : Brădicesci, dela satul reșesc cu acest nume, pe a căruia moșă s'a făcutu schitul, dar care cu încetul, parte prin vândări, parte prin

dănuiră a devenită întregă proprietate a Schitului, precum se va vedea din cursul istoriei acestia.

Fiind că sîntem la numele Brădicescilor, socot, că nu va fi de prisos pentru archeologia țerei a arăta chiar origina de unde derivă această numire.

Brădicesciii se derivă dela *Bradiciu*, cel mai vechi proprietariu ce a existat pe acel loc, înainte de anul 1432. Acesta se vede dintr'un vechi slavon, scris pe pergament, ce se păstrează între documentele Brădicescilor. Este dat din anul 1432, de frații Domni Ilie și Stefan, fiii lui Alexandru cel Bun. Iată traducerea lui.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Ilie Voevod și fratele „Domniei mele Stefan Voevod, Domni țerei Moldovei. „Facem cunoscut și cu această carte a noastră tuturor „celor ce o vor vedea s'ă o voră auzi cetinduse. Fiind „că acești adevărați servitori ai noștri Pan Moisa Dvornicul de glătă și fratele lui Pan Tador Spătariul, nia „servit cu dreptate și cu credință: dreptu aceea noi „vedîndu'i cu dreptă și credincioasă servire către noi, „am miluit cu o deosebită grație a noastră și le am „dat în țara noastră satul cu numele Brădicesciii pe „Crasna, unde a fost Albu și Bradiciu. (*) și al- „tăl din pustiă. Decă Brădicesciii ce este din sus de Nicoresc pe Crasna a ramasă să fie a lui Tador, éra cel din pustie al lui Moisa Vornicul de glătă, și Tador ne avînd fecior, l'au dat nepoților seși și strănepoților și restre- poților lor și totu n'ămului lor nerușit nică-odinióră în veci. Éra hotarul acelui sat (să fie) în tóte acele vechi hotare pe unde din vechi a apucat. Éra hotarul acelei pustie, este cât pot să trăescă cincă sate până la

(*) Dela „Albu“ se trag „Albescii“, și dela „Bradiciu“ — Brădicesciii,

sațiū. Eră la acēsta este credința Domniei nōstre, celui mai susū scrisū Ilie Voevod, și a lui Ștefan Voevod, și credința boerilor nōștri. și credința Panului Vâlcea și a fiilor lui. credința Panului Giurgea Fratoșchi, și a fiilor lui. Credința Panului Negrilă și a fiilor lui. Credința Panului Cristea Dvorniculū și a fiilor lui. Credința Panului Isaia și a fiilor lui. Credința Panului Hudiciū Dvorniculū și a fiilor lui. Credința Panului Costea Dragoșeviciū. Credința Panului Uncletū și a fiilor lui. Credința Panului Ștefulū și a fratelui seū Panulū Mândrea. Credința Panului Lazor și a fratelui său Panulū Stanciulū. Credința Panului Dima celū Negru (Cîrânogo) Credința Panului Dima Isaescu. Credința Panului Bogdan Stolnicul. Credința Panului Baciulū și a fratelui seū Panulū Ștefulū. Credința Panului Petru spătariulū. Credința Panului Albulū Păharniculū. Credința Panului Dienesū Spătariulū. și credința tuturor boerilor nōștri mari și micī. Eră după viața nōastră cine va fi Domnū în țera nōastră a Moldovei seū din frațiī nōștri seū din seminția nōastră va fi cineva, seū pe care Dumneđeū îl va alege a fi, să nu strice dania și întărirea nōastră. Eră pentru mai multă putere și tărie a celorū mai susū scrise, am poruncitū credinciosulū boeriū Marelū logofătū a scrie, și a atârna pecetea nōastră la acēstă carte a nōastră La Vaslui, în anul 6940 (1432) (*).

Anulū 1692. Varlaam se vede că îndată după instalarea sea la Huși a înființatū schitulū Brădicesciū, prin durarea unei micī Bisericuțe de lemnū, carea există

(*) În documentul originalū suntū mai multe locuri nediscifrabili din cauza vechimei, și a unor șterseturi. Dar se găsește întreg reproduș în slavinesce și romănesce în condica B. f. 112, 133. De acēstă copii m'amū servitū la complectarea lacunelor. Observēmū încă, că reproducătorulū în Condiță a modificatū arbitrarmente unele pasage, eră pe altele le a săritū.

până astăzi, aferosită Bunei-vestiri a Maicei Domnului; căci de la anul 1692 s'a și început daniile reședșilor de Brădicesci în folosul acestui schit. La 28 Decembrie Maria Logofetesa, soția reposatului Nicolai Racovișă, a chărăzit noă monastiri fundată de Varlaam la Brădicesci: Siliștea Brădicescilor, cu tôte veniturile. Reproducem aici în întregime actul de daniă al Racovișei, ca monument al anticei pietăți române, carea era motivul izestrării stabilimentelor religiose:

„Iată cu bună vrere celui de sus Domnului nostru Iisus Christos: carele au tinsă bunătatea sa spre mulți dintru începutul lumii învățându-i tôte lucrurile ceale bune acela dar puternicul Dumneșu iară au bine vrut și acmu mai pre urmă cu mijlocul sfinții sali iubitoriului de Dumneșu și părintelui nostru celui suftescă kyr Varlaam, Episcopul de Huși carilea cu darul aceluea iubitori de ómeni Dumneșu fiind luminat iată saș implut de Dumneșeasca răvnă și au binevrut a zidi case și Biserică lui Dumneșu întru mărire și laudă Sfintei Troițe, și întru numele prea sfintei născătorei de Dumneșu, pururea feciórei Mariei. Care case saș numit sărbătoreă ei Buna vestire a Maicei Domnului, pentru aceea iată și eu Mariea logofetesa a reposatului Nicolai Racovișă ceaș fostă logofătă mare vedând acele plăcute lui Dumneșu și ómenilor bune lucruri și după cum iasti obiciaiul ómenilor în lumea acéstă trecătore, a întări și a dăru pre uni case ca aceaste. ce sint noao zidite. Iată dar și eu am bine vrut cu a mea bună voia iară nu de nevoia ce mai multă având și eu rîvnă spre acea sfântă casă pentru că să mă găsesc și eu cu părinții mei scrise la oltariul sfintei Biserici acestia întru pomenire vecinică iată am dat și am dăruit a mea

dela părinții mei driață moșia Săliștea care se numesce Brădicescii cu toate veniturile care se află înprejur locu de heleșteu vad de moară locuri de prisăci și cu totă țarina și moșia Siliștii aceștia pentru care lucru și mai mult vădind că s'au zidit Mănăstirea aceasta prelocul Siliștii aceștia deci iată toate aceste leam dat și leam dăruit stintei monastirii ceamă ăisă mai sus seî fiea dreaptă moșia și dela mine în veci dania pentru pomenirea mea, și a părinților mei iară cine sar ispiti din nepoți saū din fiea care rudă a mea a strica aceste ce sintă tocmite de mine să fiea ne ertatū de mine și de Dumneđeū și se aibă pără înaintea lui Dumneđeū cu Doamna și-stăpēna casei aceaștia cu Maica Domnului Christosū, și iată că amdat uricile și alte scrisori și mărturii a loculu acēstuea cu carelea să poată birui și moșteni toate locurile carelea sint scrise întrū acēle și saū dat aceste dinainte a mulți boiari mari și a altorū ómenī bunī cari suntū iscăliți mai jos și pentru credința iată și noi am iscălitū: (Cond, B. f. 127).

Subscrisă: „Maria“. Decembre 28. 7200.

„La finele Testamentului este subscris și scriitoriul lui: Theofan Ieromonach istoriografos.“ Epitetul de *Istoriografos* ce'și dă acest Ieromonachū, cred că nu însemnă mai mult de câtū: logofătul Episcopulu. Epitetū împrumutatū negreșitū dela usul Patriarchiei, unde pînre persónele cancelariei se găsesce unul numit: Ipomenatografos.

Din chrisovul lui Mateiū Ghica, ce se va reproduce la locul seū, la anulū 1756, se vede, că în anulū 1692 a fostū unū mare cutremurū, cândū a căđut turnurile Bisericei Episcopiei, și a crăpat și totă Biserica prin pregiur.

Totū în acestū anū la Martie în 22, rēđe-

şulă Andreiă, şi cu fraţii seî chăărăzescă „Mănăstirei Bradulă iazulă celă bătrân al Arniăşenilor“ (cond. B. f. 79).

Anul 1693. Varlaam a luat parte, împreună cu Mitropolitulă Sava, cu Misail Episcopulă de Roman, cu Lavrentie Episcopulă de Rădăuşi, la adunarea ţerei convocată de Domnulă Constantin Duca Voevod, în prezenţa Patriarchului de Ierusalim Dosoteiă, din motivulă tănguiri Egiimeniloră dela Monastirile închinatē, în chestia scutelniciloră monastirescē (Uricar. part. 2. f. 92—98).

În acest ană rădeşiţa Grozava şi cu fratele seî Ioan şi su Sanda nepôta lor, chăărăzescă Monastirei Brădicesci partea lor din moşiă Brădicescilor, ce o cumpărase pe un poloboc de miere. (Cond. B. f. 5). Deasemenea altă rădeşă Avrentie sin popa Stratulă a dănuir monastirei Brădicescilor partea seă din Mândresci, 6 pămênturi (Cond. B. f. 17).

Anul 1694 La 6 Octombriă Constantin Duca Voevodă dă lui Vărlaam o carte prin careă confirmă jurisdicţiă bisericescă a Episcopului, anume la persoanele bisericescē; pentru ori ce greşale, afară de omoră, să se judece de Episcopulă loră repectivă; éă nu la judecăţile mirenescē. Reproducem acéstă carte, de şi ea nu este de cât o repetire a celoră legiuite sub Vasilie Vodă, în acéstă materiă.

„Milostiu Bojiu Noi Constantin Duca voevod gospodâr „zemli Moldavscōi. Adecă Domnia mea amă dată şi am „întărită rugătorinulă nostru svinţiei sale. Părintelnă Varlaamă Episcopulă de Huşi, pentru rōndulă rugătoriloră „noştri, călugări şi călugăriţile. şi preoţi şi diaconi, cu „fiorii şi fetele lor, şi cu nămniţi şi nămitele lor. a „şjiderea şi ţircovnică, şi cu toată breasla lor căiă sintă

„clirosulū. sfinței Besearici. De care lucru. Domnia mea
 „înțelegându-pentru greșalele ce sari face dintre acești. de
 „mai sus scriși. în totă Eparchia a Episcopiei de Huși.
 „sirgulescū și trimitū boiarī și părcălabī și globnicī. și
 „alți diregători mirenesci. deī trag și'i globăscū. și nu
 „este lucru alesū pentru greșelele acestora unde să se giu-
 „dece. Pentru aceia domnia mea am căutatū la svânta
 „pravilă a Besérici. împreună cu tot svatulū nostru să
 „vedem cu ce giudețū arată să se giudece unī ca aceștia:
 „cu mirenescū aū cu sufletescū. la boiarī aū la Vlădicī.
 „Decī svânta pravilă așa poroncēsce și învață: afară
 „de mórte, orī câte greșale vorū fi. dintr'acești de
 „Besérecă. nice unū giudețū mirenescu să naibă treabă
 „aī giudeca. numai carele va face mórte dintreaceștia,
 „cu acela va avea treabă Domnia. iară la alte vinī saū
 greșeale. la tóte să aibă treabă numai vlădicī. Pentru a-
 cea Domnia mea, împreună cu totū svatulū nostru po-
 „roncescū tuturorū împreună boiariilorū celorū mari și celorū
 „micī părcălabilorū și globnicilor și deșugubinarilor. saū fie
 „cine ar fi. dintru slugile Domniei méle. toți să sciți cum saū
 „tocmit cu svânta pravilă, cu episcopīi să aibă treabă
 „svinția sa Părintele Mitropolitulū. și Episcopīi. să aibă
 „a giudeca cinesī întru asa Eparchie. pre călugări și pre
 „călugărițe. și pe preoți și diaconī mirenesci cu ficiori
 „și fetele lor. și țircovnicī pre cumū scrie mai susū iară
 „întru eparchia unuia altulū casă nu se amestece. numai
 „cinesī întru eparchia sea să giudece și să globescă: ci-
 „neși după deala lui. iară alte giudețe mirenesci să nu se
 „amestece peste această carte a Domnii meale. nime să
 „nuī prade nime sǎnuī globască fără numai părintele
 „Episcopulū de Huși. după obiceiulū svintei pravile chreș-
 „tinesci. Iară carile nu va asculta și va călca pravila
 „și poronca Domnii meale unulū ca acela se va giudeca

„ca un călcătoriu de lege. Intr'alt chipu nu va fi. Aceasta facem scire, uias. lét 7202, Octomvre. 6. (Con- dica I. f. 9),

Varlaam a cumpăratu dela Comisulă Andreiă partea acestuia din satulă Ichimescî pe Crasna (Cond. B. f. 112), precum și dela Stratulată Agăriciă partea de moșă din Căbicescî și Bunescî. (Con- dica B. f. 100). Varlaam se cêrtă si se împacă cu redeşî pentru o parte de pămênt dela Răspopi. (Cond. B. f. 41). In acelașu ană Dumitrascu sin Vasilie Bărbosulă dă Brădicesciloră partea sea de moșă dtn Botnenî. (Cond. B. f. 54). Este de însemnată ună pasagiă din acestă zapisă. Dănuitoriulă dice : „amă fostă dată ănteiă Piscul, dela Gemine în susă, ca să se facă Mănăstirea acolo , ci naă primită redeşî , și eă încă dacă amă vêdută așa că n'ăă vrută să primescă rădeşî , amă făcută acestă zapisă pe moșia mea în totă loculă unde mi se va veni,... ca să fie dréptă ocină și moșia Sfintei Mănăstiri.“ Se vede că redeşî cu dreptulă se temea că Monăstirea o să le înghită redeşiele.

Anul 1695. Varlaam cumpără o redeşă dela Lazar și soția lui Nastasia din satulă Tălpigeniă. (Con- dica B. f. 123). La Avgustă 12 Varlaam cumperă dela Postelniculă Iancu 100. pămênturi din Bunescî cu prețu de 100 lei „banî bunî.“ (ibid. f. 115).

Anul 1696. Maria fata Frățiței Armașulă , și soția lui Nania ușurulă la 18 Septemvriă dăruiesce Schitulă Brădicesciloră moșiea ei : Siliștea Căbicesciloră. Actulă de daniă este o copiă cu mică modificări, a actului Logofetesei Racoviă care s'a reproduș la anulă 1692. (Con- dica B. f. 102 103).

In acelașu ană Varlaam cumpără dela Constantin Pilat partea aceluia din Bunescî și din Căbicescî cu 40 „lei

bătuți.” (Condica B. f. 104). Maria Logofetesa lui Nicolaiu Racoviță la Mart. 15, dinnoiu mai chărăzesce Brădicesciloru partea sea din Respopi la ținutul Vasluiului (ibid. f. 39).

Trei frați reșeși: Neculaiu, Stefan și Cărstea, din Botneni, la 26 Aprilu chărăzesce Brădicesciloru părțile loru de moșiă din numitulă sată. Eră Agafia, fata Popi Istrati din Botneni, la 23 Iuliu, vinde lui Varlaam partea sea din acelu sată, dreptă 30 lei. (ibid. f. 46).

Anul 1697. Grigorașu feciorulu lui Pavelu, la 5 Maiu dă Brădicesciloru partea sea din Botneni (f. 51). Maria Logofetesa Racoviță, la 15 Maiu a mai dănnuită Brădicesciloru o parte din moșiă Răspopi. (Cond. B. f. 39). Dintr'o hotarnică, fără dată, se vede, că Varlaam a scosă dela Domnia hotarnică, de aū hotărîtu reșeșiele dănnuite în Respopi. (Condica B. f. 40). Marele Vornicu de țera de josă Vasilie Costache dănnuesce Brădicesciloru partea sea de reșeșiă din Dolhesci. Observămă, că în actulu de daniă elu numesce acastă Monastire „Brădulesci.” Obișnuită pe atunci ca se numia Bradulu, seū Monastirea de la Bradu; și dela Brad—Brădulesci, însemnându pe petrecătorii în ea, p. c. dela Neamțu—Nemțeni. Dar după ce toate reșeșiele Brădicesciloru, parte prin dani, parte prin cumpărături, aū trecutū la Schitu, atunci Schitul seū Monastirea Bradulu, a luatū și numirea de Brădicesci.

Marele Vornicu, în actulu de daniă se exprimă așa: „Cu totū venitulū se fie a Sfîntei Mănăstiri, pentru „sufletulū Părinților nostri. să ne pomenească. la Sfântulū Pomelnicū. Călugări. ce vor fi la Sfânta Monastire până cândū o va cruța Dumnezeu pe fața pămîntulu. Iară cari dintru Călugări s'arū tâmpla să fie la „Sfânta Monastire și nu nior pomeni la Sfântul Pomelnicū

„acia Călugări să dea samă de păcatele părinților noștri înaintea județului celui dreptu a Domnului nostru Iisus Christosă.“ (Condica B, f. 55).

Pelaghia Ieremiasa dăruiesce Brădulesciloră unū locū de prisacă cu pometū la Tălpigeni. (Condica B. f. 123).

Anul 1698. Varlaam a asistatū împreună cu Mitropolitulū Sava, cu Misail Episcopulū de Roman și cu Lavrentie alū Rădăuților, la adunarea țerei, convocată de Domnulū Antiochū Cantemir, la carea s'a hotărît a se închina Monastirea română Căpriana din Besarabia, Monastirei bulgare Zografulū dela Muntele Atos (Uricar. part. 3. f. 270—274).

La 31 Octomvrie Popa Calistrat și Diaconul Daniil din Armășeni dănuescū Brădicesciloră părțile lorū din iazultū Armășenilorū. (Condica B. f. 79). Preotulū Calistratū (se vede că totū acela) vinde luī Varlaam cu prețū de 10 lei partea sea de moșiă din Nicorescī la Vasluiū (ibid. f. 23). Logofetesa Maria Racovișă și în anulū acesta a dănuitū luī Varlaam pentru Monastirea sea două părți de moșiă ale ei din Tălpigeni. (Condica B. f. 124). La 12 Fevruariū Nanie Ușeriulū și cu soția sa Maria dănuesc Brădicesciloră patru reșeșie ale lorū din Botneni și alta din Botneni și din Dolhesci. (Condica B. f. 45). Eră o reșeșiă, anume Irina fata luī Vasilie Gașpar, la 17 Iuniū a dănuitū Episcopiei partea sea de pământū din Dolhesci. (Condica B. f. 47).

Anul 1699. Varlaam cumpără dela Pavel Agăriciū cu prețū de 20 lei o parte de moșiă din Bunesci și din Căbicesci. (Condica B. f. 101). Deasemine a cumpăratū dela Chenan feciorulū Druzii din Bunesci o parte de pământū din Căbicesci (ibid. f. 102).

Anul 1700. Varlaam a cumpăratū dela Toderășcu,

nepotul Fulgăi, partea lui din Iazul Armășenilor (ibid. f. 78). La 25 Ianuariu a cumpăratu dela Drăguța, fata Buscăi, partea ei de moșie din Bunesci (ibid. f. 110). La 1 Fevruariu Ruxanda din Armășeni a dănuitu Brădicescilor partea ei din Iazul dela Armășeni (ibid. f. 80). La 22 Fevruariu Varlaam a cumperatu o parte de pământu din Bunesci dela Alexandru feciorul Buscăi (ibid. f. 99). La 30 Mart, în Iași, în prezența lui Misail Episcopul de Roman și alui „Popa Simion“ Ighemenul dela Sfânta Vineri, Stefan feciorul lui Paleșu dănuiesce Brădicescilor partea sea de moșia din Nicorești, „ce este pe apa Crasnei,“ la ținutul Vasluiului (ibid. f. 24). La Maiu 9, Fulga, Stratul Struși feciorul Huhuli, Toderașcu și Vasilache dăruiesc lui Varlaam, „pentru sufletele lor, ale părinților și ale moșilor,“ partea lor din Iazul de la Armășeni (ibid. f. 81). La Iuniu 9, Dumitrascu Cuza Vornicul dăruiesce Brădicescilor 12 stânjin, partea lui din Iazul Armășenilor (ibid. f. 80). La 11 Iuniu Crucean, feciorul Vornicului de Budesci, vinde lui Varlaam ocina (patrimoniul) sea din Dolhesci și din Botneni (ibid. f. 4).

Anul 1701. La 3 Septemvriu, Dumbravă și cu femeea sea Ștefania, — au vëndut lui Varlaam 8 stânjin partea lor din Iazul dela Armășeni în prețu de 8 lei (ibid. f. 82). La 28 Ianuar Preotul Ioan Tutoveanul chărăzesce lui Varlaam pentru Brădesci reșesia sea din Botneni. (f. 51). Dela Iorga și soția lui, Varlaam cumpără o reșesia din Bunesci, și Căbicesci. (f. 110). La 16 Apriliu, surorile Axinia și Irina dănuiesc Monastirei Brădescii partea lor din heleșteul Armășenilor de pe apa Crasna. La 16 Iuliu, trei reșeși din Armășeni vëndu lui Varlaam 3 părți din acelaș Iaz,

eră o parte Ț o dănuescă. Dela Nichiforă, ginerile lui Aleușă, Varlaam cumpără o reșeșă în satul Brădicescî cu 13 lei „banî gata.“ (f. 14); eră dela Grozava, fata lui Aleușă, cumpăra moșia ei din Tălpigenî. (f. 124). Grigorașcu sin Irimiasa se împrumută dela Varlaam cu „10 lei bătuți,“ și pune amanetă moșia sea dela Tălpigenî, cu condiția că dacă datornicul nu va reda banî la Sfântu Nicolae, moșia să rămână a lui Varlaam. (f. 125). Se înțelege că banî nu s'au răspunsă la termen, și Varlaam a ramasă stăpînă pe acestă amanetă; că altminteră zapisul s'ar fi desființat.

Dintre înbunătățirile făcute de Varlaam la Brădicescî în anul acesta se păstrează pînă astăzi o strană ordinară de lemn, pentru Egumenă; ea are săpată acestă inscripție: „Varlaam Episcop Hușchi. Leat 7209“ (1701).

La 5 Iuliă cumpără dela Vasilie a Tomei 5 și jumătate stînjină de moșă din Armășeni. (Condica B. f. 82). La 23 Iuliă, Nicolaiă Greculă și cu fratele seă Stefan dăruescă prin Varlaam Brădicesciloră ună locă de prisacă (stupină*) cu totă feliulă de pomăt. (Cond. B. f. 81).

Anul 1702. Varlaam cumpără de la Nastasia Zberoia partea ei de moșă din satulă Brădicescî, „dreptă 10 lei banî gata“ (Cond. B. f. 6); deasemenea cumpără dela Chenan călugărulă și de la feciorulă lui partea loră de moșă din Tălpigenî, cu preț de 9 lei și jumătate (f. 29). Maria fata popii Strătulată din Tăbălăescă dăruescă lui Varlaam, pentru Brădicescă, partea ei de reșeșă din Tălpigenî (f. 30). Patru reșeși din Dolhescă: Mardarie

(*) Apropos de „Locă de Prisacă.“ Dintr'ună zapisă din anulă 1700 se vede că loculă trebuitoră unei prisăci, în vechime se determina așa: sta ună omă într'ună punctă, și de acolo arunca cu toporulă împregiură; puncturile unde ajungea toporulă hotărău circumferința Prisăcei. Vezi Condica B. f. 77 din dosă

și fratele său Grigorașu, Arsenie și Ursul, vând părțile lor din Tălpigeni Monastirei Brădicescilor, și spun, că și mama lor a fost dăruită monastirei unu locu de prisacă totu acolo (f. 125). Un Teodor a dăruit Monastirei Brădicescii o via de la Ochiu.

Anul 1703. Tóder feciorul Huhulei vinde lui Varlaam partea sea din iazul Armășenilor (f. 76). Preotul Ilie, cu familia sea, închină Brădicescilor *Schitul Pojoreni* de la ținutul Lăpușnei (f. 63) Nastasia Zberăia, cu feciorul ei Gheorghii, vinde lui Varlaam părțile seile din moșiele Brădicescii și Tălpigeni, (f. 15 ; 29). Ioniță, feciorul Ioanei, Ursul și fratele său Darie, din Giurgesci, dăruiesc Brădicescilor părțile lor din Iazul dela Giurgesci (f. 67 și 70). Ioan, feciorul lui Aleușu din Tăoșci dăruiesc Brădicescilor partea lui de moșia din Tălpigeni (f. 126).

Anul 1704. Varlaam cumpără dela Ionașu, nepotul lui Lazar Buznea, părți de moșia în Bunesci și Căbicesci. (Condica B. f. 108*). Dela Ioniță Fulga și dela Stratulatu Strușu cumperă părțile lor din Iazul Armășenilor (f. 76); érá Elena, fata Chirilii îi dănuiesc partea sea din acelașu Iazu dela Armășeni. (f. 77).

Călugărul Ioanichie și cu o nepotă a sea, dănuiesc lui Varlaam pentru Brădice ci o parte din reșesia dela Măndresci, ținutul Vasluiului (f. 17). Pascalu sin Mardarie vinde lui Varlaam partea sea reșesescă din Dolhesci și din Botneni (f. 49). Comisul Andrei vinde lui Varlaam ocina sea dela Ichimesci (f. 112).

Anul 1705. In anul acesta se pomenesc de Var-

(*) In Condica B. f. 109 este unu zapisu fără dată. din carele se vede că Varlaam a cumpăratu o reșisie din Bunesci și Căbicesci, dela doi gineri și o fată ai lui Berdila din Bunesci.

laam împreună cu ceia-lalți Ierarchi (Mitrop. Misailu, Lavrentie alu Romanulu și Gedeon alu Rădăuților) în cartea adunării obșcesci pentru aședământulu făcutu spre ușurarea dărilor a 6 Monastiri închinat Sfântulu Mormântu, în Iași la 12 Septembrie, 7213 (1705), în dîile lu Michai Racoviță (Uric. part. 2. f. 104—111).

Călugărulu Ioanic ie feciorulu lu Merăuță Hărcei chărăsesce Brădicesciloru o altă parte de reșeșie din Mîndresci și alta din Dințeni (f. 18). Teodor și Chiriac, Postolachi și Vasilie — toți din familia Burghеле, — vîndu lu Varlaam partea lor din Dolhesci, 20 pămînturi, (*) cîte unu zlotu bătutu, prețulu unu pămîntu (f. 52). Stefan, nepotul Băeșoiei vinde lu Varlaam 40 $\frac{1}{2}$ pămînturi din Dolhesci. (f. 52) Vasilie feciorul Nechitei din Botneni, vinde lu Varlaam reșeșia sea din acel satu care era situatu pe apa Crasnei (f. 55). Chirila cu soția lu și cu feciorulu seă Apostol, vîndu lu Varlaam reșeșia lor din Dolhesci (f. 47). Anisia, nepoța Șorupulu, dănu-esce Brădicescilor partea ei din Tălpigeni (f. 27). Nastasia, fata lu Grigorie Bermeză, și cu frații ei, dănu-escu Brădicescilor o livadă cu pomi, locu de prisacă (f. 15). Gherghina Dimuleșa vinde lu Varlaam 30 pămînturi din Botneni și Dolhesci (f. 53). Ilina fata lu Sacotea din Orzesci și cu soțulu seă Stefan dănu-escu Brădicesciloru părțile lor de moșiă din Orzesci, din Ichimesci și Frențesci. (Cond. B. f. 113). Dela Evstratie Vrabie a cumpăratu 16 stînjini din Iazulu Giurgesciloru. Reproducemu aici zapisulu de vîndare, din care se vede scrupulositatea lu Varlaam și circumspecția în afacerile cu

(*) „Pămîntu.“ Este termen de măsoriște; înseamnă o întindere de pămînt de 20 pași, socotitu pasulu de 6 palme. Pămîntulu în sensulu acesta se mai numea și „Delniță“, dicere slavonă. ce înseamnă, — împărțitura Cond. B. f. 60—61).

reșeși, și mai alesu cu acestu Vrabie, carele se vede că avea plăcere să înșele pe Varlaam.

„Adică eu Evstratie Vrabie scriu și mărturisesc cu acestu adevăratu zapisu al meu la mâna Sfinției sale Părintelui Varlaam Episcopului de Huși. Precum că cădend eu la unu greu marea cu Tohilat. Și neavendū cu ce mă plăti de dēnsulū, avendū eu a mea dréptă ocinā și moșia la satū la Giurgesci, M'amū rugatū părintelui ca să o cumpere să'mi plătescū capulū. Și ne vrēndū Părintele să o cumpere dīcandū că māne poimāne de a veni vremea să biruescū eu pre Tohilat, cândū-va oi vrea să întorcū, érá eu m'am apucatū de oi și birui pre Tohilat cândū-va și ceeaș scōte dela dēnsulū alū meu să fie, iar vēndarea să fie în veci vēndare și danie(*) ear de oi întōrce să fiū afurisitū și blestematū de Domnulū Christosū și de 318 oteți, orī eu orī rodulū meu. Decī amū vēndutū 16 stinjinī din iazulū Giurgescilorū și Sfinția sa plata deplinū miaū făcutū dinaintea a mulți ómenī bnnī, Preoți, Boeri și megiași(**) etc. (Cond. B. f. 73). Cu tōte asigurările lui Vrabie, elū în urmă ș'aū călcatū jurāmēntulū, și a trebuitū prin judecatā Domnēscā a'lū sili să'șī ținā înscrisulū. (Veđī anulū 1707).

Anul 1706. Vasilie Boțulū, cu soția sea Sanda, vēnd lui Varlaam pentru 50 lei o reșeșie a lorū din Tălpigeni; și în altū rândū, totū pentru 50 lei îi mai vīndū o altā bucatā de pāmēntū totū din acelū satū. (Condica B. 27, 28). Andronachi și cu soția lui vēndū lui Var-

(*) Dicerea „Danie“ este pusă de Varlaam, cu scopu, și ne dă a înțelege că moșia făcea mai multu de cătu baniī dați la nevoia lui Vrabie. Prin ea se lua pretextulū de a putea în urmă ataca vēndarea ca silită, orī ai sui pretulū, fiind prisosulū socotit ca danie și chărāzire.

(**) Dicerea „Megiași“ este slavona dela „Mejā“: hotarulū sēu linia ce desparte doue diferite posesiuni. Megiași dar se numescū aceia ce posedū pāmēnturi vecine, despărțite unele de altele prin „Mejā.“

laam 15 pământuri partea loră din Dolhescă (f. 48). Tudor și Antochie dăruescă prin Varlaam Brădicesciloră partea loră din iazulă Giurgesciloră și din Ciortescă (f. 74).

Totă în acestă ană Varlaam, împreună cu ceia-laltă Ierarchă și cu Boeră, la Mart 23, dau o carte de mărturie Domnului Antiochă Cantimir pentru cumpărarea unei părți de pământă dela ună reșeșă din Chircană. Deși acestă documentă nu privesce de a dreptulă pe Episcopă dar pentru interesulă seă istoricu și filologic, îlă reproducemă aici întocma duple cum mi l'a comunicată Domnulă Generală A. Mavrodin, carele îlă posedă între documentele moșiei sale Plotonescă dela ținutulă Fălciului,

„Se ubo Mi(1) Misail Archiepiscopă i Mitropolită Su-
cevschiă, i Lavrentie Epi copă Roman chiă, i Gedeon E-
piscopă Radovschiă, i Varlaam Episcopă Hușă, i An-
tochie Jora vel logofătă, i Ion Buhuș biv vel logofătă, i
Neculaiă Costin vel vornică Dolnei Zemli(2), i Iordachi
Ruset biv vel Dvornică, i Lupulă Costachi vel vornică
gornei Zemli(3), i Ion Neculcea vel Spătariă, i Savin
vel Bană, i Dimitrie Mavrodin biv vel ceshnică(4), i Ilie
Cantacuzino vel visternică, i Ion Sturza vel stolnică, i
Pavel Ursuleță vel eluceriă, i Gavril Costin vel sul-
giariă, i Pavăl Rugină, vel jitniceriă, i Stefan Luca
Vtori visternică, i Vasilie P'liașca g. logofătă(5), i Ne-
culaiă Buta. i Georgies. i Razniți vorniciă globniă. Scriem
și dămă scire cu acestă zapisă de mărturiă la cinstita-
măna Măriei sale Domnului nostru Ion Antiochă Cons-
tantin Voevod, precum să se scie că aă venită înaintea

(1) „Iată deci noi.“ (2) Țereă de jos. (3) Țereă de sus. (4) Postă mare păharnică. (5) Treă, ală treilea logofătă.

„noastră Iftodi feciorulū luī Gavrilū, nepotū și strănepotū
 „luī Berevoī din satū din Chircanī dela ținutulū Fălciulū
 „de nime nevoitū, nicea asupritū, și aū vëndutū a luī
 „dreaptă ocină și moșia, unū bătrânū și jumătate din sat
 „din Chircanī Măriei sale Domnului nostru Antiochū Voe-
 „vod dreptū cindecī lei bătuī. Carea acéstă moșie, sco-
 „țându-se vëndetóre, saū socotitū ântěiū cu porunca Mă-
 „riei sale Vodă, de saū hotărîtū de Tochilatū și de Ar-
 „chirie Pivnicerilū de Hușī și de Gliținco, ómenī bătrânī,
 „și împreună cu Amvrosie egumenulū de la monastirea
 „Seliscenī. Și s'aū alesū un bătrânū și jumătate, partea
 „luī Iftodie, care mai susū scriemū, care cuprinde giu-
 „mătate din Chircanī. Si întru acestū unū bătrânū și giu-
 „mătate. saū aflatū 60 de pământurī, și pământulū câte
 „de 30 de pași(*) în frunte, precum arată și mărturia
 „Hotarnicilorū, care s'aū pomenitū mai susū. Și acéstă
 „moșie se hotărasce din susū cu Timirleniī, iară din jos
 „cu Lungeniī, carea și acéstă moșie este cumpărată de
 „reșosatu părintele Măriei Sale, luī Vodă Ion Constantin
 „Voevod, mai din nainte vreame. Decī și noi vëndendū în-
 „voeala și deplina plată la mâna luī Iftodi, feciorulū luī
 „Gavril și Strănepotulū luī Berevoī: iară noi încă amū
 „făcutū acestū zapisū de mărturie, ca săī fie Măriei
 „Sale luī Vodă dreaptă ocină și moșie în vecī. Și saū
 „datū și uricul celū vechiū dela bătrânul Ștefan Voevod
 „care aū fostū întăritura luī Berevoī. Și pentru credință
 „amū și iscălitū cu toīī, ca să se scie, și eū Axentie
 „Uricariulū amū scrisū acestū zapisū. Da znaetsi(**): u
 „Ias vlet 7214 (1706), Mart 23.“

(1) De aici se vede că întinderea unui pământ nu era pe totū loculū de o potrivă. Veđi nota din urmă, pag. 161. (2) Ca să se scie.

Urmădă iscăliturile Mitropolitului, Episcopilor și ale tuturor boerilor pomeniți mai sus.

Anul 1707 Varlaam cumpără cu 13 lei părțile reșesci ale lui Toader Grueanul din Botneni și din Dolhesci (Cond. B. f. 53); era dela Postolachi, și dela femeea lui Severina, cumpără cu 30 „lei bătuți“ partea lor de reșescie din Dolhesci (f. 54). Dela Kenan Călugărul pentru o vacă cu vițel, cumpără o reșescie din satul Nicorescii (f. 23). Varlaam se judecă la Domnul Antioch Cantemir cu reșescii din Bunesi pentru a patra parte din acel sat ce o cumpăraseră el dela Iancul Postelnicul feciorul lui Darie. Reșescii s'au tânguit la Domnie că vîndătoriul ar fi vîndut Episcopului mai mult de cît era partea lui. La judecată au fost citați atît Varlaam cît și Postelnicul Iancu, și au dat rîmași pe pârîtorî. Dreptul de proprietate a lui Varlaam pe acea cumpărătură s'a întărit prin cartea domnăscă dela 15 Ianuariu (f. 93, 94). Pătrașcu cu soția sea Ghinia vîndu lui Varlaam o parte a lor de moșie din Dolhesci drept 6 vedre(*) de miere (f. 44). Reșescii de multe ori erau siliți de mari nevoi ași vinde pămînturile. Cîtăm aici un casu, din carele se vede, că uă biată reșesciă văduvă, spre a plăti o datoriă de 7 lei la un Turcu, carele o ecsecuta, dă părțile de reșesci ale ei și ale bărbatului seî din Dolhesci, Episcopul Varlaam carele i a dat 7 lei, ca să scape de Turcu. Reproducem aici acestu zapisu, carele ne dă o lumină atît despre inima lui Varlaam, cît și despre arbitraritățile Turcilor prin țără :

„Adică eu Irina, soful răposatului Mardarie din Dol-

(*) In copie se dice : „șese devri de meri.“ Cred că este greșelă.

„hesci, scriu și mărturisesc cu această adevărată scri-
 „sore a mea, precum fiindu datoru Mardarie sofulu meu
 „cu 7 lei luî Mustafa Turculu, și viindu Turculu m'a
 „luatū pre mine de grumazi. să mē ducă la casa luî:
 „ci eu m'amū rugatū sfinției sale Părinteluî Episcopuluî
 „de Huși, să dea acesti 7 lei pentru mine, și părintele
 „vădendū că mē duce Turculu aū datū baniî pentru mine
 „și eu m'amū apucatū înainte a mulți omeni bunî să
 „plătescū sfinției sale cu ce oiū avea la casa mea. Iară
 „ne avēndū cu ce plăti, amū disū să'si ea sfinția sa moșia
 „din Dolhesci, partea luî Mardarie și partea mea. Și la
 „această scrisore s'aū întîmplatū mulți omeni bunî. anume
 „Tănase Nișu și Georgie ot Huși și alții, și pentru cre-
 „dința aū pusū și Turculu muhurulū(1). și eu Irina am
 „pusū degitulū, să fie sfinției sale de credință. vlet 7215
 „(1707). (Condica B. f. 45).

Acestu metodū de a face moșia mare, prin luarea pă-
 „mēntuluî unei văduve la ocaziuni de mare strîmtorare,
 nu aduce onóre unuî crestinū. cu atāta mai alesū unuî
 Episcopū. Varlaam ne arată prin aceāta unū caracterū
 de omū pré interesatū, și fără charitate. Elū putea să
 scape vēduva de silnicia Turculu. fără aî lua pāmēntul
 ei de hrană, dacā arū fi avutū consciință de chiāmarea
 sea, și sentimente umane.

Frații Tóder și Vlasie vēndū luî Varlaam partea lorū
 din Iazulū dela Giurgesci: éră David feciorulū luî D*-
 mianū îi vinde partea sea din Iazulū Giurgescilorū.
 (f. 6). Ilinca, fata Măriții Săcătóea. face danie luî Var-
 laam partea sea din Iazulū Giurgescilorū (f. 74).

Varlaam se judecă la Antiochū Cantimir cu Istratie Vrabie
 pentru 16 stînjini Iazu din Giurgesci, pe cari Vrabie,

(1) Pecetea.

la o nevoie a sea iaă vëndutū luī Varlaam, dela care nu se putea lua altūminterea banī. Vrabie însă gāndia să înșele pe Varlaam, adică să nu'ī dea nicī banī îndērēptū, nicī partea din Iazū ; dar s'a amāgitū. Varlaam 'ia intentatū procesū.

La judecată înaintea Divanului președutū de Domnul Antiochū Cantimirū, Vrabie a trebuitū să cedeze. Varlaam spre a se asigura. după ce a cāstigatū procesulū ș'a scosū chrisov domnescū , prin care se întăresce stăpînirea luī Varlaam asupra Iazului, partea dela Vrabie, câtū și pe alte redeşie cumpērate sēū dāruite dela altī redeşī. (Condica B. f. 71, 72).

Tiron , feciorulū luī Gavriil Agāriciū, vinde luī Varlaam partea sea de pāmēntū din Bunescl (f. 101). Ieromonachulū Calistru dā Brādicescilorū părțile sēle de moșie din Tālpigenī, Mīndrescl, Todirescl, Tāoscīl (f. 19). Monachulū Danīl dārucesce Brādicescilorū redeşia sea din Dolhescī (f. 48).

La Mart 15, doi frați din Dolhescī, Gligorașcu și Mardarie, vëndū luī Varlaam ocina lorū dela Dolhescī și Botnenī pe 26 vedre de miere, din care celū d'ântēiū ūea 14 vedre și celū de al doile 12. Zapisulū arată și motivulū vēnderēi : „amū luatū banī pe miere dela părintele, și ne avēndū noi să dāmū miere la vreme, niam rugatū părintelulū de aū primitū acēstā moșie și niaū dat acēstā miere , și niaū făcutū platā de plinū în mânăle nōstre.“ (Condica B. f. 50). Aicī iarășī se vede spiritul speculantū alū luī Varlaam. Elū specula cu mierea, ca și Turcī; da arvonā pe miere de timpuriū pe la rēdeşī, și cāndū nu o puteau ei respunde la timpū plătiaū cu moșiórele lorū.

Michaiū Zerulū Armașulū, la 20 Iuliū, vinde luī Var-

laam ocina sea din satulŭ Giurgescilorŭ. (Cond. B. f. 70).

Anulŭ 1708. Varlaamŭ scôte chrisovŭ domnescŭ de la Michaiŭ Racoviŭă, de viacŭnică și neturburată stēpânire a Brădicescilorŭ pe mai multe din cumpărăturile și daniile parțialŭ făcute până acum de către redeşŭ în moșia Tălpigeniŭ de la ținutulŭ Fălciului (Cond. B. f. 19 și 20.)

Cu data din 8 Aprilŭ se găsesce o carte de la Michaiŭ Racoviŭă, prin carea se întăresce viacŭnica robŭă a unuiŭ Țiganŭ, ce de bună voiă s'a datŭ robŭ Brădicescilorŭ. Ea merită a fi reprodușă pentru bizara'ŭ cuprindere.

„Ion Michaiŭ Racoviŭă Voevoda Boj. mil. gosp. Zem. Mold. Adică aŭ venitŭ dinaintea nōstră. si denainte a tuturorŭ a lorŭ nostri moldovenescŭ boerŭ, a marŭ și micŭ, cinstitŭ rugătoriulŭ nostru Sfinția sa părintele Kyr Varlaam Episcopulŭ ot Hușŭ. Și niaŭ aretatŭ unŭ zapisŭ de mărturie — iscălitŭ de preoți și de alțiŭ ómenŭ bunŭ: de Négulŭ Țiganulŭ. scriindŭ și mărturisindŭ cu acelŭ adeveratŭ zapisŭ a lui la mâna Sfinții sale Părintelui..... precumŭ fiindŭ elŭ Țiganŭ din țera românescă — și robindu'ŭ Tătarŭ. din țera lui — aŭ făcutŭ la robŭă câțiŭ va anŭ: și făcēdu'ŭ Dumneđeu calea de aŭ scăpatŭ din robia păgânilorŭ. Și nimerindŭ la Sfinția sa Părintele Episcopulŭ de Hușŭ — aŭ slujitŭ vr'o patru cincŭ anŭ. Și pre urmă de bună voia sa s'aŭ datŭ rob mănăstireŭ Sfinției sale Brădicescilor — și după ce s'a căsătoritŭ s'a dat Sfinției sale. deprēun cu femea luiŭ Sanda. Moldovēncă. Și cu copiiŭ lorŭ și cu toțiŭ nepoțiŭ și strēnepoțiŭ lorŭ. Ca să fie în viacŭ robŭ Sfintei monastiriŭ Brădicescilorŭ — Decŭ și Domnia mea decă amŭ veđutŭ acelŭ zapisŭ adeveratŭ amŭ cređutŭ. Intru aceia și de la Domnia mea m'amŭ milostivitŭ și amŭ datŭ și amŭ întăritŭ pré cel

Çiganu de mai susu numitu. și cu feciorii lor și cu toți nepoții lor. Ca să fie și de la Domnia mea Sfintii monastirii Brădicesciloru drepti robi în viaci și mi-luirea și uricu cu totu venitulă stătătorii în viaci de viaci. Pentru aceia și voi giudiu de Çiganii cei domnesci și de Çiganii cei boeresci toți să aveți a'i da bună pace acestu Çiganu, intru nimicu să nu vë amestecați la densusu a'lă învălui saū a'lă trage la ceva. C'apoī veți fi de mare certare de la Domnia mea. 7216, April 8" (Cond. III. f. 3.)

Insemnare. Causa, pentru carea acestu Çiganu de bună voiă se dă robu, trebue a o căuta în posițiunea de atunci a Çiganiloru. Çiganulu fugariu, fără stăpân, era lipsitu de or-ice protecțiune, și espusu la cele mai brutale schingiuri și jacuri din partea judiloru, și a servitoriloru Hatmăniei, cariil âmblatu într'adinsu, căutând Çiganii fugari, și 'i scriiau între Çiganii Domnesci (Cond. III. f. 43.)

La 7 Maiu Varlaam scôte de la Michaiu Racovița uă carte de scutelă pentru văcarii sei (Cond. III f. 1.) Apoi scôte hotarnici domnesci de la același Domn, anume: pe Gavriil Vel-păharniculă, pe Bejan Hudiciu Vornicu Globni, pe Postolaki Çosesculă și pe Axintie Uricariulă: de 'i-aū allesu tôte redeşiele cumpărate seū dănuite, de la Dolhesci și Botneni, și apoi pentru siguranță capătă și chrysovă domnescă, la 12 Iuliu (f. 60—62). Tot atunci delimitază cu hotarnici domnesci pământurile ce le avea cumpărate și dănuite, de la redeşii din Bunesci și Căbicesci, și'și scôte chrysovă domnescă pentru stăpânirea lor, de la Michaiu Racovița, la 20 Iuliu (f. 95—98). Popa Iliă feciorulă lui Ostachi dănușce lui Varlam o parte de moșă din satulă Brătenii, pe apa Lăpușnei (f. 65). Ștefanu Fratița biv-Sărdariu vinde lui Varlaam

51 pământuri din Căbicescî pe Crasna, câte unŭ zlotŭ pământulŭ (f. 103)). Varlaam la 22 Iuliŭ scôte chrysovŭ domnescŭ de la Mihaiŭ Racoviță. întăritoriŭ posesiunei sêlle pe părțile cumpărate și dănuite din iazulŭ de la Giurgeșcî (f. 72, 73.)

Anulŭ 1709. La Noemvriŭ 29 Irina Mărdăreșa dăruiesce luŭ Varlaam uă reșeșie a sea din Mărdărescî; érá alte doue părți de moșiă le cedéză dreptŭ plată a 17 lei, cu cariŭ datoria luŭ Varlaam (Cond. B. F. 18). La 8 Ianuarie. Stefan Frătișă. cu fecioriŭ sei și cu Kenan și cu Popa Stratulat Agariciŭ, Chărăzescu luŭ Varlaam pentru Brădicescî 7 pământuri și jumătate din Siliștea Căbicescî, ce rămăsese ne cumpărate de Varlaam. Satulŭ acesta, precumŭ se vede din zapisŭ, era alătura de Bunescî (f. 98).

În luna luŭ Ianuariŭ se finesce episcopatulŭ luŭ Varlaam, precum vom vedea mai dep arte. Presimțind că nu va fi îndelung pe scaunul Episcopiei, Varlaam încă din anulŭ trecutŭ s'a asiguratŭ prin chrisôve domnescî pentru proprietățile ce făcuse Brădicescilorŭ. Varlaamŭ a paretisit și s'a retrasŭ la Brădicescî, unde a trăit până la anulŭ 1711. Celŭ puținŭ de la acestŭ anŭ în documente nu se mai pomenesce de el.

Acolo petrecêndŭ, totŭ din cândŭ în cândŭ mai cumpăra câte o reșeșă, sêŭ uă priimea danie, d. e. la 15 Fevruariŭ aceștăși anŭ, cumpără de la Ion sin Gașpar din Dolhescî uă reșeșă. La 3 Septembrie 1711 Varlaam a cumpăratŭ de la Dumbravă și de la soția luŭ Ștefana o reșeșă în Armășeni. Zapisul este scrisŭ la Brădicescî, de un Cogălniceanu.

Varlaam cât a fostŭ Episcopŭ s'a sîrguitŭ numai cu toate chipurile a se înbogăți pe sine indirectŭ, sub nu-

mele Monastirei Brădăescii; érá Episcopia a lăsat-o în de istovă părăsire și pustiire, arsă, prădată și ruinată, care i-a atrasă publică desaprobaré, precumă se va vedea mai jos. Dară nici la Brădăescii n'a ramasă de la elă nimică afară de o miserabilă bisericuță de lemnă. Nu se bucura de opinia de omă dreptă, și nedreptățile lui în questiunile de judecăți ce i se recomanda de la Domniă. aă silită pe Domnulă Antiochă Cantimir, carele iubia judecata dreaptă, să facă lui Varlaam o dojană publică, fôrte atăcătore: să i dică la ună Divană, înaintea tuturoră Boeriloră mari și mici: „Popo! ce nu judecă dreptă, când îți vină căștile mele? Ți-oi rade pletele!“ Ataculă a fost așa de mare, în cătă Varlaam a eșită din Divană plângendă și blestemandă pe Domnulă celă mâniată (Let. t. II. f. 62). Neîngrijirea lui Varlaam de Episcopiă, îndată după paretisirea lui a fostă oficial denunțată prin chrisovulă dată de Mihailă Racoviță pentru ajutorințele făcute Episcopiei de Huși. „Că cine a fostă și Episcopă, dice chrisovulă, n'ău grijită pe giură dînsa nimica.“ Vedă acestă chrisovă reprodușă mai jos. Varlaamă, chiară și după môrte, ș'a atrasă desaprobaréa Bisericeii, prin aceea, că prin testamentulă seă a voită să sustragă cu totul Monăstirea sea de sub ascultarea Chiriarchieii Bisericescii, și o a încredințată unei rude a sea, (*) Gavrilă Miclescu. Dar testamentulă acesta ca nelegală. s'a desființată de sinodulă Archiereilor, precumă se va vedea, la anulă 1713.

Varlaam cu dreptulă se pôte numi *rezeșofagă*; elă spre a îmbogăți Brădărescii seă, prin feliurite căi a despoiată de pămînturi câteva sate reșeșeci de prin pregiur:

(*) Că Varlaam era rudă cu acestă Miclescu, amă audită din spunere tradițională.

Brădicescîi, Dolhescîi, Bunescîi, Botnenîi, Giurgescîi, Armăşeni, etc. din care mulţi locuitori au trebuit să se strămute pe alte reşedşii, dacă le voru fi mai avut, s'eu se rămînă vecini, adică : clăcaşi.

XX. SAVVA II.

Succesorul lui Varlaam în Episcopat a fost Savva II, pe care Sinodicul Episcopiei îl deduce dintre monachii Monastirei Pângăraţii. El a fost ales la Episcopat în luna lui Ianuariu 1709, „cu totu soborul sîntei Biserici“ şi „cu totu sfatul domnescu“, precum se vede din cartea Domnului Michai Racoviţă din 19 Ianuariu, prin care înştiinţează pe Huşeni de alegerea noului Episcop, şi le ordonă a'lu asculta; precum şi din altă carte către Protopopul de Soroca, prin carea, înştiinţându'lu de alegerea noului Episcop, îi ordonă de a aduce la Episcopiă pe toţi Preoţii din acel ţinut, ca să'î vadă şi să'î examineze. Se înţelege că asemenea cărţi se voru fi dat la toţi Protopopii din ţinuturile supuse Eparchiei Huşilor. Reproducem aici aceste două cărţi domnesci, ca de mare interes istoric, căci ne arată între altele rîndueile ce păziau Domni vechi la instalarea Episcopilor. Totu-o-dată ele ne arată că Episcopii se alegeau de Soborul Bisericii şi de sfatul domnescu, de şi uneori Domni se exprimă în scurt, că ei *au numit* pe cutare Episcop, s'eu că s'au *milostivit* şi *au miluit* cu scaunul *Episcopiei*; precum d. e. dice Vasilie Vodă de Episcopatul lui Gedeon (vezi anul 1645).

„Ion Michai Racoviţă Voevoda Boj. Milost. gospodar „zemli Moldavscii. Scriem Domnia mea la toţi oraşanii „din Tirgu de Huşi, ve dăm scire tuturor. Iată că

„Domnia mea amŭ socotitŭ *cu totŭ Soborulŭ Sfintei*
 „Besiareciŭ de am pusŭ acolo Episcopŭ la Huși, prea
 „cinstitŭ rugătoriulŭ nostru prea sfinția sa părintele kyr
 „Sava. Pentru aceea, dacă veți vedea cartea Domniei
 „mele. Ear voi cu toți Orășaniŭ să aveți a'lu asculta în-
 „tru toate obiceieli ceale vechi. ca prea un Archiereu. A-
 „șijdeari și pentru ómenii, cariŭ vor hi fost de a sfintei Episcopii.
 „și vor hi rășchirați pîntre voi. și pen alte Briașlea, și
 „pentre viari. saŭ domnesci — saŭ pentre boiarsci. saŭ
 „fiaștea unde vor hi. Să aibă a'ŭ strîngia la sfînta Epis-
 „copie — și vorŭ avia milă de la Domnia mea — Iară voi
 „încă ómenii sfintei Episcopii să nu'ŭ amestecați la nevoeli
 „vóstria. Nicia la cheltuiali vóstrea. ce să aveți a'ŭ feri
 „după cum aŭ fostŭ obiciaiulŭ ceal vechiŭ — și mai de-
 „nainte vóstră — pre cum aŭ fostŭ alți tîrgoveți — așa
 „să țineți și voi. și să fiți ascultători. pe cum vă porun-
 „cimŭ — că de a vini vro jalobă la Domnia mea să sciți
 „bini că uniŭ ca acia vor fi de mare certari de la Dom-
 „nia mea. (Iscălitura domnescă și pecetea). U Ias lét
 7217, Genar 19.“

„Ion Michaiŭ Racoviță Voevod Boj. Milost. gospodar
 „zenli Moldavscóŭ. Scriem Domnia mea la rugătoriulŭ
 „nostru. Protopopul. de ținutul. Sorocei. careli iasti supt
 „ascultare Piscopii Hușilor. îți facemŭ scire. iată că bini
 „vrînd Domnia mea. și împreună cu tot Sfatul Domniei
 „meale. am socotitŭ și am les de am pus acolo la Pis-
 „copie Hușilor pre Svinția Sa kyr Sava. să fie Piscop.
 „pentru aceea dacă viŭ vedea cartea Domniei mele, să
 „cauți și să dai scire tuturor preuților, câți or fi acolo
 „la cel ținut. supt ascultari Piscopii. să vă sculați. și să
 „meargeți. cu toți acolo. la Svinția sa la Piscopii. ca

„să'ŭ vadă și să'ŭ căerci. pentru vrednicie preoțescă. și
 „carele nu va fi vrednicu de cinul preoțesc — să aibă
 „al judeca. după cum va scrie Svânta pravilă. Decî nu-
 „mai să te scolî. cu toți Preoții să meargă acolo. Acesta
 „scriem. U Ias lét 7217 genar 20 (Iscălit. Domnăscă și
 „Pecetea).“

Observăm, că în cartea cea d'ânteiu Michaiu Racoviță
 dice că a ales pe Savva la Episcopie: *cu totu Soborul
 Sfinteî Biserici*: érn în cea de a două dice că l'a ales
 „împreună cu totu sfatul Domniei.“ De aici conchidem
 că alegerea lui Savva s'a făcut prin o adunare compusă
 din 'Archiereii și din Boiarii țerei, cari compunea sfatul
 Domnescu.

Savva a găsit Episcopia de Huși în cea mai mise-
 rabilă stare, se'u mai bine, în cea de istovă părăsire:
 „arsă, predată, fără ogradă, fără casă, fără chilii,“ cu
 unu cuvânt — ne avându nimica „nici pe din lăuntru,
 nici pe din afară.“ Căci, duple cum am vădutu mai sus,
 Varlaam a îngrijitu numai a mări moșia Brădicesciloru.
 De acea Savva, îndată a espusu la Domni starea E-
 piscopiei și a cerutu ajutoriu pentru restaurarea ei. Dom-
 nulă Michaiu Racoviță, pe lângă alte ajutoare ce au pu-
 tutu face dela sine, a convocat sfatul țerii spre a se
 consulta despre modulă, cum s'ar putea mai multă ajuta
 Episcopia. Dar din cauza multelor nevoi ce erau pe
 țără, Domnulă și sfatul se'u n'au pututu a'î face altă
 ajutoriu de cătu a'î acorda 20 de scutelnici duple așe-
 dementu făcut Monastiriloră închinat la Ierusalimu,
 cari să fiă spre serviciu și a cărora Goștină și Desetină
 să fiă în folosul Episcopiei. Cartea Divanului este totă
 cuprinsă în uriculă lui Racoviță, ce se reproduce mai
 jos, afară de începutul ei, în care se arată persoanele

din care atunci se compunea sfatul său divanul Domnescu. In interesul istoriei țerii, reproducem aici începutul acestei cărți, său „mărturie“ de starea Episcopiei:

„Se ubo Mi(1) Gedeon Archiepiscopu și Mitropolitu Sucévschiî. i Pachomie Episcopu romanschîî. i Calistru Episcopu Radovschîî. i Savva Episcopu Hușschîî. i Antochie Jora vel logofătî. Ion Buhușu biv-velu logofătî. Lupulă Costachi vel vornicu Nijnei Zemli(2) i Manolachi Ruset vel vornicu Vișnei Zemli(3). Dumitrașcu Racoviță Hatman i Părcălabu Sucévschiî. Neculaiu Ruset vel Postelnicu. Deadiulă vel Spătarîu. Cuze biv vel Spătaru. Savin Banulă. Ion Sturđea vel Păharnicu, Gavril biv vel Păharnicu. Neculaiu Bașot vel Visternicu. Ștefan Ruset vel Stolnicu. Constantin Costachi vel Comis. Pavel Rugină vel Jitniciaru. Constantin Zbiera Vtori Logofătî. Ștefan Luca 3. Logofătî. Și alți Boiarî și Mazilî(4) din curtea Măriei Sale lui Vodă. facemă șcire cu acéști mărturie a nóstră etc. . . . (Condica I f. 15). Totu restulă cărții întră în următoritulă uricu dată la acéști ocașie de Domnulă Michaiu Racoviță: (Originalulă se află în aceeaș Condica, f. 15. érá copie în Cond. A. f. 69).

„Bojiin Milostiiu: Ion Michaiu Racoviță Voevod gospodar zemli Moldavscôî. Bine vrëndu Domnia mea, a urma buneloră și fericiteloră lucruri. ce au făcutu și au lucrat alți fericiti și răposati Domni ceau fostu mainte de noi, de au miluitu și au întăritu Sfintele Monasirî. cu viniturî din viniturile domnesci. volnicî fiindu ca nisce stăpânitorî acestui pământu a Moldavei. ca să le rîmie în urma

(1) Iată deci noi. (2) Țere de jos. (3) Țere de sus. (4) Mazilî se numiau boerii scoși din funcțiunî, său boerie. In acéști carte boerii se despartu în două categorii: „boiarî cu boeriă“, și boiarî mazilî de țeră.“ cei mazilî, după ce eșiau din slujbe, își făceau viața la țeră pe la moșiele lor.

veacnica pomenirea. Socotindă dar și Domnia mea împreună cu totu sfatulă nostru. Pentru Sfânta Episcopia Hușiloră, fiind arsă și prădată, și căduță la mare slăbiciunea de nepăci și răscole ce au fostu într'această țeră din zavistie diavolului. cât au rămas numai peatra, nici case, nica ogradă, nici chilii. și mai alesu ne avându nimică nici din lăuntru, nici pe din afară. Că cine au fostu și Episcopu n'au grijitu pre giur dânsă nimicū. Deci acum puindusă altu Episcopu, și fiindu cam slăbșioru(1). Domnia mea m'am milostivitū, și l'am agiutoritu ditruniali din cât niau fostu putința. și iam făcutu și acestu testământu mai vartosu pentru poslușnicii carea cu agiutoriu lu Dumneđu, și cu blagoslovenia a patru a țerii nôstre Sfinți Archierei. Sfinția sa Părintele kyr Gedeon, Archiepiscopul și Mitropolitulu Suciavei. și kyr Pachomie Episcopul ot Roman. și kyr Calistru Episcopul ot Rădăuți. și kyr Sava Episcopul ot Huși și cu toți boierii Moldovei a mari și a mică. Bine amū voitū preacumū să cade, și precum placia lu Dumneđu cu dreptate. am făcutu aședarea ca să aibă a ținea Sfânta Episcopia ot Huși. Poslușnicii cu numeru fiește cându 20 de ômenî din vecinii Sfintei Episcopii(2) și dintr'alți ômenî streini pină la această somă. După testamentulu pe cum ținū și Sfințiali mănăstiri Ierusalimulu cu ruptă. Și aceasta amū socotitu pentru nevoili țerei. la ce neputință au remasu în dîilei nôstre să dea cu ruptă câte 3 ugri de omū într'unu anū vistirii. și acesti bani să'i dea pe 4 cîferturi. Iară altă nici mai multu nici mai puținū peste anū să nu dea. nici la bir, nici la rînduiali. nici la chărtii. nici la pecetluituri. nici la fumăritu. nici Sulgiu. nici Ilișu. nici la alte ori câte

(1) Sărăouți. (2) Din Coloniștii aședăți pe moșiele Episcopiei.

ar mai eși, și s'arî izvodi pre altă ț'ară. Iară acești
 poslușnici a Sfintei Episcopii la nimic să nu amestice
 nimia. Și aceasta am făcutu ca doar arî milui Dumne-
 deș, să ajungă Sfânta Episcopie la statul se cial mai
 de mainte. ca doar sar putea chivernisi cu acei posluș-
 nici. pentru toati triabilea ceari trebuie pe giur Sfânta E-
 piscopie. Așjdiari m'amî milostivî Domnia mea, și
 pentru desiatina de stupi. și pentru gorștina de al. și de
 mascurî. prea câte bucatea vorî avea aciaști poslușnici
 de mai sus pomeniți. Câți vorî fi anume la izvodul
 de ruptă la visterie, aședați. prea toți să aibă oî gorștini
 și ale lua desiatina, Episcopul carili va fi la Sfânta
 Episcopia. Iar gorștinari și deseatnici de țeară să naibă treabă.
 căci Domnia mea amî eitată acestu vinitu ca să fie de
 agiutoriî la Sfânta Episcopie* Așjdiari într'acești pos-
 lușnici a Sfintei Episcopii. nici unî fialu de globnici să
 nu întria. nici vornici. nici părcălabi. nici păcharnicul
 2-le. nici alți ômeni domnesci nici boiaresci nici săi giu-
 dece nici săi globască. fără numai Părintele Episcopul,
 să le fie cercătoriî și giudecătorî să certe pre cei vino-
 vați. Osebitî de să va întimpla vro greșală mari, cum
 moarte de omî sau furtișagî. Carea se cuvine a să cauta
 cu divanul domnescu. Așjdiari dela acești pomeniți pos-
 lușnici. nimea să nu aibă a lua caî de olacî. sau pod-
 vođi. nicia conacia. nicia alte angeri ce arî fi prea alti
 ț'ară. ce să fie de tôte în paci. fără câtî pe cum sau le-
 gatî mai sus câte 3 ugri de omî întrunî anî. Și nici
 o dată în vécî altă darea să n'aibă a da nici mai mult
 nici mai puțin pe cum sau disî mai sus* Intru aceea
 dari și în urma n'astră, cine va fi miluitu cu domnia
 țerî n'stre a Moldovei de Milostivul Dumneș. posfim
 cu glasî de rugă. să nu strici această a n'astră puțină.

milă și aședare. nicia să afle pricină din timpărili vreamilor, ca să clătească a noastră aședarea. Ca să nu cadă Sfânta Episcopia la lipsă. *Și va cădea pe urmă păcat, și rușinea și blăstămă. spreă țara noastră. și spreă noă spreă toți.* căci și noi în această dată în multe greutăți, și datorii ne aflăm. Iară încă și pentru chivernisala Sfintei Episcopii așa am legat* Iar cine sar ispiti să strice, și are vrea să clătească, orî multă orî puțin. această tocmelă. și întări ură Sfintei Episcopii. orî acnu saă după alte vreami. orî Domnă. orî dintru Archierei. orî din Boeari. saă și carili ari sfătui spreă stricarea, să adaugă orî multă orî puțin* unii ca aceia să fie trecleși(1) și blestemați de Tatălă. și de Fiulă, și Sfântulă Duchă. și de Maica Preacista. (2) și de patru Evangelisti. și să fie legați și afurisiți de 318 Părinți, din cetate Nikei. și de tus șapte săbóră a toată lumea. și de smearenia noastră Archiereilor, cari niam numit mai sus, și niam iscalit mai jos. Parte să aibă cu Iuda și cu trecleatulă Ariia. Iară în viața lui să dobândească cutreamurulă lui Cain. și sugrumaria Iudei vëndetoriulă de Christosă. și ingerulă lui Dumneđeă sălă gonească în toate ȕile viaței loră. și totă prilejulă(3) loră să ardă în focă. Iară după moarte loră să moștenescă foculă cial nestinsu. și viermii cei neădormiți. în veacnică muncă. Amin. u las, vleato 7217 vtorago gospodstva.“(4) Subscris: Michaiă Racoviță Voevodă, Gedeon Mitropolită: Pachomie Episc. de Roman și Calistru Epis. de Rădăuți.

(1) De trei ori blestemați: dicere slavă. (2) Dicere slavă, înseamnă: „Precurata.“ (3) Dicere slavă, înseamnă: circumstare, ce stă împrejur ceva; aici: „a vere, stare.“ (4) A doua Domnie.

Insemnaraa I-a. Din acestă chrisovă se vede respectul ce aveau bătrânii noștri cîtră instituțiunile religioase, precum și datoria ce le impunea simțul l rî chreștinesc, de a le ține în bună stare, ca pe nisce locașuri consacrate la nemurire și la fapte plăcute lui Dumnezeu; a cărora părăsire și delăsare fără ajutoriul trebuincios devine *pecat*, *aduce rușine* pentru țeră și urgia lui Dumnezeu asupra celor ce le lasă în părăsire.

Insemnarca 2-a. Asupra „multelor greutăți și datorii“, în care se afla țera sub Michai Racoviță, eată ce cetim în cronicile noastre: „Michai Vodă făcuse și cheltuială la Pôrta, la luatul Domniei și era cu datoria cea veche a visteriei împărătesci, și silea să le plătească; ei au început nevoi a scôte grele în țeră, și au scos chărții, și pre chărții năpăști, două rânduri de năpăști; și au scos de vară pecetluituri cu iscălițurile boiarilor, să dea totă omulă câte un leu. Ómenii se bucura că este ușoră dajdia, și eșia la pecetluituri; iară mai pre urmă dupe ce iau scris pe ómeni și au dat tablele la visterie, au mai scos să dea câte 5 lei de pecetluit, cui dedese pecetluituri. Mai adausă și câte doi bani de vadra de vină vdrărită, și dea țărani, dar nu boieri. Făcută și altă obiceiă nouă, care nu mai fusese în țeră, asupra boieriei și mazilimel, și a Monastirilor stingere, de au dat decretină de stupi și de mascuri, câte 2 potronici—țerenesce“ (Letop. t. II f. 318. La fila 63 și 64 același tom, se descriu mai pe largă dăbălele cele grele ce înpusese țerei Racoviță, și rezultatele cele funeste pentru locuitorii.)

Anulă 1710. În acestă ană Sava mijlocesce la noul Domn Nicolai Mavrocordat, și la 8 Fevruar dobîndesce întăritura din nouă a celor cuprinse în chrisovul de mai sus în folosul Episcopiei (cond. I. f. 19.) La 4 Mai Nicolai Mavrocordat recomandă în cercetarea „Vlădicii

de Huși“ tânguiera lui Georgie Buciumașu asupra Tîrgoveților de Huși, cari îi rămăsese datorî cu 4 lei de la vîndarea unui cal. Dară ei nu numai nu îl plătesc datoria, ba încă îl au scos pe dînsu datoriu cu o rămășiță, și l'au ecsecutat încât a fost silit a lua de la Turci 6 orîi cu camătă. Bani aceștia el i a dat lui Dragomir Simanul; însă s'a aflat că acesta nu i a dat la rămășiță. Deasemenea, că Ion Babiciu Simanul i a luat nisce grâu dintr'o grópă, „și au fost merța atuncea 12 orîi,“ Domnul ȳice: „Să scotesc Svinția ta și să lă judeci cu Hușianii, precum a li drept . . . și să i așed și precum veî afla Svinția ta mai drept să faci mărturie să daî la mîna cui sa vini. ca de sorî trage aici să avem scire.“ (Cond. III. f. 9).

Totă atunci Sava scote de la Domnă uă carte cătră „Boiarinul Radul biv paharnic,“ ca să îndatorească pe Hușeni așîi tocni „păstorî la vite, ca să nu mai strice țarina părintelui, cî apoi orî plăti îndoitu.“ (ibid. f. 10.)

Anul 1711. Înlocuind la Domniă Dimitrie Cantemir pe Mavrocordat, Episcopul Sava cere, și la 6 Ianuariu dobîndesce și de la acest Domn întărire aședămîntului pentru cei 20 de scutelnici (Cond. I. f. 19.)

În acest an, tîmplînduse nenorocita alianță a lui Dimitrie Cantemir cu Petru cel Mare, a venit asupra țerei o mare urgiă din partea Turcilor învingători. Atunci și Episcopia de Huși, situată în apropiere de Stănilesci, unde a urmată bătălia, a fost dinnoî arsă și prădată de Tătari. Vrea să ȳică, totă ce au fost făcut Sava până acum, spre restaurarea Episcopiei, érašî s'a nimicit. Și el dinnoî a început a cere mila domnăscă, după lînscirea turburărilor și aședarea Domniei.

Anul 1712. Domnul cel nou Nicolau Mavrocordat,

mișcată de tânguiriile Episcopului Savva, la 31 Maiu scutesce de dări către visterie 20 ómenî, ca să rămână numai de servițiul Episcopiei. Cartea domnăscă se exprimă așa: „Milostivitumamă Domnia mea pentru sfânta Episcopie de Huși, carea la vremele de rescólă fórte s'aú prădată de Tătari, și fiindă rămasă la mare slăbiciune, câtău nicî ómenî de poslușanie ne avêndă, ca să poslușască ce ară fi trebele Episcopiei, etc. (Cond. A. f. 72.) Același Domnău Mavrocordată, spre a ajuta Episcopia a se restaura din căderea ei, la 26 Avgustă îi chărzășce din locul domnescă partea numită Pleșea, cu totă venitulă — ună locă în laturea Hușiloră despre resărită delă mēdădi spre mēdă-nópte. Iată cum se exprimă cartea domnăscă pentru acéstă daniă: „Adică Domnia mea amă socotită pentru Sfânta Episcopie din tîrgă din Huși, carea, fiindă la aceste vremi de rescólă, aú arso Tătari și aú desbrăcato de tóte ceaú avută, și aú remasă la mare slăbăciune. Decî, vădăndă Domnia mea slăbăciunea ei la ceaú remas, și fiindă acolo o bucată de locă domnescă ce să chiamă *Pleşe*, în mijloculă altoră moșî a Episcopiei: Iată Domnia mea m'am milostivită, dintr'a noastră osebită milă, și am dată acéstă bucată de locă sfintei Monastiri Episcopiei, cu totă venitulă ce se află acolo, ca să fie și de la Domnia mea miluire neclătită în veci. . . .” (Cond. A. f. 103).

Sava împreună cu Mitropolitulă Gedeon, cu Pachomie Episcopulă de Roman, și cu Calistru Episcopulă de Rădăuți assistă la adunarea țerei, convocată de Nicolaă Mavrocordată Voevodă pentru desființarea desetinei și a gorștinei, impuse de Michaiă Racoviță Clerulă și Boeriloră, contra vechiloră aședeminte ale țerei (Uricar. tom. 5. f. 248—249).

Sava cere și dobîndesce de la Mavrocordată scutélă de dări la 6 argați (4 Decembrie,) și apoi la 12 vieri ai Episcopiei (April 25) (Cond. III. f. 13. 16).

Anul 1713. Varlaam fostul Episcop de Huși, prin un testament contrariu legilor și canónelor bisericești, a voit a sustrage Monăstirea Brădicescă de sub autoritatea bisericească, și a trecut drepturile sale de fundator către fostul mare Vornic Gavril Miculescu. Acesta după mórtea lui Varlaam, în puterea acelui testament fraudulos, s'a fost instituit stăpân al acelei Monastiri și deplin dispozitor de averea ei. Sava arată toate aceste Mitropolitului, carele convoca Episcopii și ia în tratație această chestie. Găsesc testamentul lui Varlaam ilegal și pretențiile Miculescu, ce se baza pe acel testament, netemeinice; desființază testamentul și hotărăsc, ca Monăstirea Brădicescă, carea este fondată și înzestrată de Varlaam în puterea autorității și a mișlecelor Episcopiei de Huși, să rămână pe totdeauna mitohul al Episcopiei. — Reproducem aici cartea Mitropolitului și a Episcopilor, prin care se desființază testamentul lui Varlaam, și se dau Brădicescă în stăpânirea Episcopiei:

„Gedeon cu mila lui Dumnezeu Archiepiscop și Mitropolit Sucevei, și a totă Moldo-Vlachia, prea cinstit și Ecsarch, din preună cu Dumnezeu iubitor kyr Pachomie Episcopul de Roman și kyr Calistru Episcopul de Rădăuși, facem scire tuturor cui se cade a ști, pentru sfânta și Dumnezeiasca Monastire anume Brădicescă, ce este în ținutul Fălciului, carea este zidită și făcută de pomenitul răposatul Varlaam, ce a fost Episcop la Huși, care întâmplându-se moartea Episcopului, cu ore care socoteală a fost luată acea monastire D-lui

Gavril Miclescu biv vel vornic, ca să fie supt ascultaree Dumisale, și fiindu'i pe mână, așa cum au vrut au făcut cu toate lucrurile acei case. Deci așa pre rând și cu amănuntul cercându să aflăm cu adevărat, de ace monastire este dată de răposatul Episcop D-sale Vornicul Gavril. Și așa cu Dumnezeuască giudeț, cu mare dreptate și cu prea bune doved și credincioase mărturi, la arătarea tuturor s'au dovedit, că fără cale, cu mesterșug au fost luat vornicul Brădicesc. Pentru care lucru cu drept giudeț și cu Sfânta și Dumnezească pravilă, împreună cu tot sfatul nostru, socotim și giudecăm, că nu este cu cale a ținea vornicul Gavril Brădicesc, fiind și chip mirenesc nu trebuie a fi stăpân sau mai mare Sfintei Biserici, ci prea cu mare dreptate iaste, acia Monastire să fie a Episcopiei de Huși. Căci acel Episcop, de și au făcut acest lucru, iar puterea toată, nevoița și agiutorul au fost de la acel scaun, de care vedându și un testament, care s'au făcut cu greșală de Episcopul Varlaam, scriind și blestemându, ca să se ție acea Mănăstire singură, să nu fie închinată nicăure. Iatulam asupra noastră a Bisericii, și am stricat acea socoteală; căci vădindu în pământul nostru minunate Monastiri, și acum rămâind mai de tot la pustiire: dar încă aceasta videm, că singură nu se va putea ținea întră întâmplările vremilor acestora. Iată dară socotim și am dată acea mănăstire Brădicesc în sama întră Christos iubită fratelui nostru kyr Sava Episcopul de Huși, ca să o ție și să o chivernisească întră toate lucrurile și cu toate moșile și ce ar avea, tot-dea-una cu Episcopia să se ție. Și pre care ar alege Dumnezeu a fi Episcop celui scaun la Huși, acela să aibă forțe cu nevoiță a căuta de toate lucrurile

acei case, și așa în veci să fie totu supt ascultarea Episcopiei. Decî de acmu înainte cine s'ar ispiti să strice buna tocmală și aședarea acésta, unulă ca acela. orî în urma noastră Archiereu, sau cine ar li, să fie blestemată de Domnul Dumneđu și de Maica Precista, și de 12 Apostoli și de 318 oteji de la Nikeea, și de toji Sfinji, și dela smerenia noastră să fie afurisită și neertată în viac, și dată anatemei. ci de acmu înainte Vornicul și altă seminție a Dumisale să nu mai aibă treabă cu aceea Mănăstire, nici cu lucrurile ei. și după a noastră socotélă, să aibă fratele Episcopulă ași face și dresă domnescă, ca să fie aceea Mănăstire a Episcopiei neclătită și ne rușuită în viaci. De aceasta scriem. U Ias, lét 7221, Noemvrie 2.“ Urméză iscăliturile: „Gedeon Mitropolit ulă Moldovlachiei“ apoi totă înainte, ceva mai jos: „Pachomie Episcopă Romanulu;“ în rândulă ală doilea, sub Pachomie „Calistru Episcopă Rădovschii.“

Episcopia de Iuși, prin stăruința lui Sava și prin ajutorul Domnului Nicolai Mavrocordat, în curîndă a începută a se restabili din pustiirea la carea a fostă redusă în timpulă resbelului Rușilor cu Turcii la Stănileșci. S'a acoperit Biserica și s'a reparată ca din nou, s'a făcută casele și îngrăditura, precum se va vedea din chrysovulă Domnescă, ce se va reproduce la anulă următoră.

XXI. IORESTU.

Anul 1714. La sfîrșitulă anului trecută 1713, seî la începutulă anului 1714, Sava a trecută la Episcopia de Roman în loculă lui Pachomie; érá la Iuși fu alesă

Iorestii^(*). Sinodicul Episcopiei ni spune, că Iorestu a fostu cu metania dela Secul. Judecându spunerea Stareșului Gerasim în istorie ce face elu Monăstirilor Neamțulu și Secul, că dela anul 1691 pînă la 1714 a fost Egumenu la Secul Iorestu, iară dela acestu anu s'a ales altulu; putemu încheia că Iorestu noulu Episcopu al Hușiloru nu este altulu decâtu fostulu Egumenu alu Seculu, de care se vorbesce în Istoria lui Gerasim. (Istor. Monastirei Neamțulu și a Seculu f. 6).

Se vede că după cererea noulu Episcop, Domnul Nicolaiu Mavrocordat dinnoiu întăresce Episcopiei aședemintul pentru cei 20 scutelnici, făcutu sub Michaiu Racoviță. Findu că în chrisovulu seü Mavrocordat, între altele spune și de întâmplările Episcopiei în timpul resbelulu trecut, precum și de ajutoriulu ce a făcutu elu la restaurarea ei, reproducemü aici o parte din elu :

„Facemü scire cu această carte a Domniei meale tuturorü cui se cade a sci pentru Sfânta Episcopie a Hușilorü, tâmplându se la vremea răscölei, la velét 7219 (1711), carea fiindu înprejma oștirilorü aü arso de pradă, câtü aü rămasü numai piatra în jeriște^(**), și venindü Domnia mea la Moldova cu a doua domniă și înțelegënd cum este Sfânta Episcopie arsă și pustiă, m'amü umilitü

(*) În actulu de danie ce face mănăstirei Némțulu Logofetesa Elena, soția Logofitulu Nicolaiu Costin, la 17 4. Mart. 1. se amintescü ca marturi tus patru Ierarchii țerei, între carii celü de Huși se numesce: „Theodosie Episcopü Hușchii.“ Inșă acestu nume nu se află trecutü nici în diptichele Episcopiei, nici în vre unulü din documentele Episcopiei nu se amintesc de elu. Din contra documentele în acestu timp ne arată Episcopü la Huși pe Iorest înainte de 1 Martie, anume la 28 Decembre. (Veđi mai josü cartea lui Nicolaiu Mavrocordat, datä pe numele lui Iorestu la 28 Decembre). Trebuie dar sä încheemü că cu greșelă este reprodușü în condica Documentelorü Mitropoliei, în Testamentulu menționatü, numele Episcopulu Theodosie. în locü de Iorest. (Condica Docum. Mitr. f. 920).

(**) „Jeriște“ se numesce loculü devastatü de incendiü. (veđi Letop. t. 2. f. 283).

din totu eugetulă nostru. și amă socotitū împreună cu totu sfatulū nostru ca să nu rămie acelu seaunū la răsipă, și ca să nu se stingă pomana Domnilorū celor bētrānī și ctitorilorū celorū vechī. Și așa luāndū dela Dumneḃeū ajutoriū, din tōtă osîrdia nōstră niamū apucatū și o amū tocmitū ca de iznōvā cu acoperemētū și cu de altele ce aū trebuitū peginurū Sfānta Episcopie. cu case și cu îngrăditulū pin peginurū, și cu ce aū trebuitū, cum pe din lāuntru așa și pe din afară.“ Urmēzā apoī confirmarea milelorū din chrisovulū luī Racoviḃă pentru poslușnicī. (Cartea este datā la 28 Decembre; originalulū în Cond. I f. 21. Copie—Cond. A. f. 72—73).

Apropo de prada ce s'a făcutū pe la Iiușī și vecinătate, la rescōla luī Cantimir, cetinū în Letopiseṭulū Contimpuranulū Niculcea : „Decī până în sarā în acea ḃi de Duminecă totū vinea Turcī vîrtosū din josū și se așeḃase pe coastă la dialū: iară Tătārīnea totū trecea în snșū spre Iiușī dreptū pradă pe la bejenii(*), ca lupī, cum arū trece nisce locuste, așa trecea de mulī (Let. tom. II. f. 355). Și în altū locū : „Iară de focurile Turcilorū și a Tătārilorū era cuprinsă tōtă costișa pînă sub pădure, totū câmpul acela până în Iiușī“ (f. 356). Deasemine spune, că după acelu rezbelū țera era stricată reū „de Tătārī, de Muscalī și de tălhăritū“ (f. 376).

Totū atunci, la 28 Decemvrie, Nicolaiū Mavrocordatū a datū voia luī Iorestū a'și găsi 9 émenī streinī și aī angaja la serviṭinlū Episcopiei, anume: trei argaṭī, 1 plugarū, 1 vieriū. 1 văcariū, 1 păcurariū (cioban), 1 hergheligiiū și 1 porcariū; și îi sentesce de tōte dările și angăriele (Cond. III. f. 21). Iorest se amintesce ca Epis-

(*) „Bejenii.“ Dicere slavă „fugariū, fugă“ aici însemnă: locurile unde se ascunsese cei ce fugise de prin sate, de frică.

copu Huşiloru, împreună cu Gedeon Mitropolitul, cu Sava Episcopul de Roman şi cu Calistru Episcopul de Rădăuţi, în chrisovul Domnului Nicolau Mavrocordat, dat la 20 Decemvriu pentru desfiinţarea dabilei pe vii, numită : Pogonăritul (Uric. part. 1. f. 42—45).

La 3 Iuliu Nicolau Mavrocordat recomănda Episcopului Iorestu a cerceta chestia furării unui calu de la unu rēdeşu din Cărligaţi.

Anul 1715. Iorestu făcēndu cercetarea recomandată lui de Domnu în anul trecut, la 2 Septemvrie a datu suplicantului următorea mărturie de cele ce a constatat : „Iorestu Episcopul de Huşi făcutamū scrisorea noastră la mâna lui Ion Romaşcu armaşulū. precumū au venitū cu cinstiā cartea Măriei Sale lui Neculau Vodă. la noi să aibă judecată. pentru unū calū ce iaū furatū Vasili feciorulū lui Savin Polei de la Cărligaţi. decī dovedindusă. cu bună dovadă precumū iaū furat elū calulū. lui Ionu Romaşcu. decī iaţă şi marturi au adusū Romaşcu. pre Timuş vorniculū din Gîrla Vlădică^(*). şi pre Michaiū Sandulū Vorniculū de Stănileşci. şi pre alţi ómenī bunī. de prin pregiurū. Cariī aceşti ómenī au sciutū. şi au preţnitū calulū lui Romaşcu. pentru c'au preţnitū. calulū. dreptū. 30 de lei. căci au fostū calū bunū. pe cum au datū samă. aceşti ómenī bunī. precum au fostū calulū bunū. Decī Ion Romaşcu. naū găsitū nimică să ia de la acelū tálhariū. fără cătū. s'au găsitū. nisce moşie. de pre partea mănesa. la Cărligaţi. şi la valea lui Găscă. şi prea ăure unde va hi. ca aşa iaste. şi poronca Mării sale lui Vodă. să se poprească acele moşii. cu totū venitulū. până iar plăti calulū, şi noi am făcutū

(*) Unū satū pe Prutū, care astăzi nu mai eesistă. stricat. fiindū din timpul rebelului rusescu de la 1711.

acéstă mărturie la mâna lui Ion Romaşcu. ca să aibă credinţă. vlet. 7223. Sept. 2, Iorest Episcopu Huşschii.“ (Cond. III. f. 25.)

Insemnare. De pe subscriere înţelegem că mărturia este scrisă chiar de Iorestu. precum stilulă aşa şi chiar scrisoarea este de totă próstă, şi ne arată că Iorestu era slabă cărturariu.

În acestu anu, în luna lui Iunie, a venit în Moldova Samuil Patriarchul de Alexandria, pentru a strînge milă, spre a putea plăti datoriile Patriarchiei.

Acéstă Patriarchiă până atunci nu avea vre-unu venit statornic din Moldova. Nicolaiu Mavrocordat a hotărît să închine acei Patriarchii vre o monastire de ale ţerei. S'a întâmplat tocma atunci a se trata un proces al Monastirei Hangu pentru două moşii, Bălţetescii şi Mânjescii, pe care cu nedreptul şi le însuşise Visternicea lui Ilie Cantacuzino. Nicolaiu Vodă a convocat Divanul în prezenţa Patriarchului Samuilu, a Mitropolitului Gedeon, a proin Mitropolitului Sava şi a Episcopilor ţerei, între cari trebuie să fi fost şi Iorestu al Huşilor; după trătare, găsindu-se pretenţiunile Vistericesei ne întemeete. s'au re'torsu proprietăţile Monastirei; éra apoi Monăstirea cu totă averea ei o au închinat, cu comună învoire, Patriarchiei de Alexandria (Letop. tom. II. f. 185—187).

Anul 1716. În acest an a urmat cêrtă între Iorest Episcopul Huşilor şi Ioanichie Proilavul său Mitropolitul Brăilei, din cauza hotarelor Eparchiilor acestor două scanne.

Cêrta era pentru nisce sate mărginaşe, anume: Dubăsari, ce sunt pe malul stîng al Nistrului, Sultan-Cişlasi, şi Musaip-Cişlasi. (*) ce era pe hotarul Moldovei

(*) Despre poziţia şi origina acestui sat, vezi Uricarul, partea III. f. 207—209.

despre Bugeagă. Dubăsari, de și afară de hotarul Moldovei, prin urmare și de Eparchia Hușilor, dar, ca locuită de Români și ca mai apropiată de Huși, decât de Brăila, locuitorilor le vinea multă mai lesne a se adresa la Episcopul de Huși, în chestiunile bisericești, și Episcopul de Huși nu voia a'î respinge. Proilavul reclama Dubăsari numai pe temei, că toate locurile ocupate de Turci, atât pe marginea Dunării, cât și în lăuntrul Besarabiei, precum și acele de peste Nistru, trebuie să fie sub ascultarea unui Episcop totu din olaturile turcești. Celelalte două sate, fiindu pe hotar între Moldova și posesiunile turcești de la Sudul Besarabiei, se credeau îndritu ale posedate și o parte și alta. Hușianul în puterea dreptului istoric; căci ore cându totu Bugeagul era de Eparchia lui; celalalt — în puterea stăpânirii turcești. Ioanichie a venit în Iași și s'a tânguit Domnul Mavrocordat asupra lui Iorestu în această chestie. Mavrocordat a datu casul în tratarea Patriarhului Samuil. Patriarhul, în prezența sfatului țerei și a părților litigante, debatându chestia, a găsit cu cale, că Dubăsari, nefindu din hotarul Moldovei, să rămână pe viitoru sub jurisdicția Episcopului de Brăila, fără a se mai amesteca Episcopul de Huși în trebele bisericești de acolo, nici a da Miru, nici bine-cuvîntare. Iară celelalte două sate să rămână sub ascultarea Episcopului de Huși, cum au fostu și până acum. Cu această hotărîre împăcându-se amândou părțile, ș'au datu înscrîsurî unul altuia, Episcopul de Huși și Mitropolitul de Brăila, adevărite de Patriarhul Samuil și de Episcopi litiganți. De pe înscrîsul datu de Episcopul Iorestu Mitropolitului de Brăila în această chestie, se păstrează în Archiva Episcopiei de Huși două copii;

una, adevărită, pentru întocma, de Grigorie Proin Archiepiscopu Achridon, de Neofitos Uggrovlachias, și de Metodie Episcopulă de Buzeu. Alta—o copie de pe cea d'ânteu, în carea se ȋdice, cȃ copia cea d'ânteu s'a trimisă de Mitropolitulă Brăilei, adevărită de persoanele de mai sus ' cȃ este întocma; ea are data 7253 (1745).

De aici putem deduce; cȃ Dubăsari cearăși se adresa, pe la acest an, la Huși în questiuă bisericească; pentru care Mitropolitul de Brăila a renoită amintirea drepturilor seale asupra Dubăsarilor.

Reproducem aici acel înscris duple copia d'ânteu, ce se păstrează, împreună cu a doua copie, în Cond. III. f. 30—31.

Deasupra ei este adevărea Patriarchului Samuil, în limba grăcă, cu litere cyrilice: „Alexandrias Papas ke patriarchis Samuil epivevėi.“

„Smeritulă Orestă Episcopulă de Huși, facemă scire cu acestă carte a Episcopiei năstre: precum fiindă noi megiași cu prea o sfințitulă Mitropoliă de Brăila kyr Ioanichie, amă căduț la pricină cu Sfinția Sa pentru satele care sântă între hotară. Dubasari cară suntă de cea parte de Nistru, și pentru Sultan-Câșlasă, și Musaip-Câșlasă, cară sântă pe hotarulă Moldovei: Deci venindă Sfinția Sa Părintele Ioanichie aici la Iași au eșită la Măria Sa luminatulă nostru Domnă Nicolaiă Alexandru Voevod și Măria Sa niaă poruncită să mergemă la fericitulă Părintele Papa și Patriarchă dela Alexandria kyr Samuil, ca să ne îndreptămă, și mergândă înaintea Sfinției Sale fiindă acolo și Dumnealoră Boiari cei mari, și luândune seama Sfinția Sa Părintele Patriarchulă neam aședată frățesce și cu pace întracestași chipă, cum pentru Dubăsari să lipsescă de suptă ascultarea a Episcopiei de Huși, și să remăe suptă ascultarea a Mitropo-

liei de Brăila ne fiindu pe hotarul Moldovei, nici să le dăm Mirul nici Blagoslovenie. Iară pentru Sultan-Căslasî şi pentru Muzaip Căslasî ca să fie totu suptu ascultarea Huşilor pe cum au fostu şi până acum, şi aşa am priimitu amândoi pre această aşedare de împărţelă, şi cu mulţumită. şi pentru adeverul am datu dela noi această mărturie cu iscălitura noastră, şi am luat şi noi altă mărturie dela Sfinţia Sa Părintele Mitropolitul ot Brăila ca să se scie. u Ias vlet 7224 Sept. 29.“

(Pecete) Orestu Episcopu Huşchiu.

O Archiepiscopos proin Achridon Grigorios.

Ungrovlachias Neofitos βεβοι, οτι εστιν ισον απαλλακτον.

Melodie Episcop Buzeu.

La 10 Martie Michaiu Racoviţa, ce urmasa in Domnia, renoesce lui Iorestu cartea de scutela dela Mavrocordatul pentru cei 9 omeni streini angajati in serviciul Episcopiei. (Condica III. f. 27).

Anul 1720. Vele remase dela Varlaam in stapanirea Monastirei Bradicescilor, remase-e in paraginire, precum si Monastirea venise la o mare desolatie, din cauza negrijirii Calugarilor de acolo si a lipsei de disciplina. Iorest cere la Mitropolitul Gedeon a se da Episcopiei acele vii. Mitropolitul, consultanduse cu Episcopii Georgie alu Romanului si Calistru alu Radautitoru, la 14 Februarie incheia unu actu, prin care vele acele se dau in stapanirea Episcopiei. Vorbindu de Calugarii de Bradicesci, actulu se exprima asa: „Iara acnu la vederea tuturor este, ori din nesocoteala Calugarilor, sau de avutu strimbitate intre densi, ne ascultandu uni de alti, iata au ramas Manstirea asa de totu la pustiire, catu ei nu santu vrednici pe viaa lor.“ (Docum. velor).

În acest an¹ Iorest² se tânguesce la Domnul Michai³ Racovi⁴, că mai mul⁵ dintre locuitor⁶ de pe moșiele Episcopiei, cari⁷ au vî⁸, le lasă în părăsire an⁹ îndelunga¹⁰—dela 15 până la 30—încât nu aduc nici un folos¹¹, și dacă Episcopul¹² dă vr'o una de acele vî¹³ părăginite cui¹⁴va să le lucrede, rudele foștilor¹⁵ stăpân¹⁶ după ce le ved¹⁷u aduse în stare bună, se sc¹⁸olă cu preten¹⁹ția de clironom²⁰.

Prin cartea sea de la 1 Mai²¹, Domnul²² hotăresce, ca t²³ote v²⁴iele ce vor²⁵u mai remănea paragin²⁶ în curgere de tre²⁷i an²⁸, afară de cele boeresc²⁹, Episcopul³⁰ să aibă drit³¹u a le da altora, ca cu modul³² acesta proprietatea să nu remănă ne productivă (Cond. III. f. 38.)

La Mai³³ în 11 Iorest³⁴ dobândește de la Racovi³⁵ o carte domnescă, prin carea se îndrituesce a³⁶ș³⁷i găsi 12 ómen³⁸, pe cari³⁹ promite a⁴⁰ș⁴¹i trece între ruptaș⁴², ca să le fiă dă⁴³rile mai ușore. Reproducem⁴⁴ aici această carte, în interesul⁴⁵u archeologic⁴⁶u al⁴⁷u țerei⁴⁸.

„Ion Michai⁴⁹ Racovi⁵⁰ Voevoda Bojiu Milostiu Gospodar Zemli Moldavsc⁵¹. Datam⁵²u cartea Domniei⁵³ mele. cinsti⁵⁴t⁵⁵u rugătorul⁵⁶u nostru — Sfin⁵⁷ției Sale Părintel⁵⁸u kyr Orest⁵⁹u Episcopul⁶⁰u ot Hușii. și Ispravnicul⁶¹u se⁶²u(1) ca să fie volnic⁶³ cu carte Domniei⁶⁴ meale—a ch⁶⁵iema ómen⁶⁶ străin⁶⁷. din olatul Turcesc, și dintr'alte păr⁶⁸ți de loc⁶⁹—sau m⁷⁰ăcar și ómen⁷¹ de țară. cari⁷² s⁷³ânt înstreina⁷⁴ș⁷⁵ din țară de un an, și din cel mai de demult⁷⁶. până în 12 ómen⁷⁷. să fie poslușnic⁷⁸u sfinte⁷⁹i Episcopii. și acei ómen⁸⁰. vor⁸¹u avea odihna⁸² de la Domnia mea până în șese luue—nemăruia m⁸³ăcar un ban⁸⁴u nu vor⁸⁵u da. Iară după cia se va plini c⁸⁶isla(2) căr⁸⁷ții. îi vom tocn⁸⁸i cu rupta. într'un an⁸⁹. și f⁹⁰or⁹¹te peiușor după putin⁹²ța lor⁹³. ca pe n⁹⁴isce ómen⁹⁵ strein⁹⁶ ca să

(1) Vechilul⁹⁷u, plenipotentul⁹⁸u. (2) „Cislo“; slavonesce înseamnă număr⁹⁹.

pótă a sluji și la trebile sfintei Episcopii. și acei banț. voră da pe cîferturi. și nime din tocméla loră nuă va scóte. nică cu altă țară la nimică nu voră fi amestecați. nică bucateli pentru alții nu li se voră trage. și de nime nu voră hî călcați. căci Sfinția Sa Părinteali. li va purta de grijia loră. de cătră Domnia mea. Dreptă aceea dară. vădîndă carte Domniei miali. să veniți pe cartea Domniei miali. și să vă apucați. să fiți poslușnicii Sfintei Episcopii. și pe cum vă făgăduimă. să știți cu bună încredințari. că vom sta la cuvîntă. de veți avea milă. cu tocmală și cu aședări. înărită dela Domnia mea—precum scriem mai susă. Dreptă aceea dară. poruncimă. și la boiară. și la toți slujitorii vădînd cartea Domniei meali. toți să vă feriți de acești poslușnici. precum scriemă mai sus. Că cine s'ară ispiți a le face vre un vală. oră câtă de puțină peste carte Domniei meali. ună cacia voră fi de mari certari de la Domnia mea, într'altă chipă n'a hî—aceasta scriemă. U Ias lét. 7228 (1720) Mai 11.“ (Iscălitura Domnescă și pecetea). (Cond. I. f. 40.

Anul 1723. Dumitrașcu Bărbosul în anul 1691 făcuse daniă partea sea din moșia Corlatele pe Crasna, — logofătului 3^{le} Michaiă și soției sële Sanda; însă mai pe urmă ne mulțăminduse de purtarea logofătului, a dată acea moșie danie lui Varlaam Episcopul Hușiloră și ctitorul Brădiresciloră. Inșă actulă de dania cea dântăiă a remasă în mânele Logofătului Michaiă. De aicea a urmată, că acea moșie se pretinda acum și de călugări de la Brădicesci, și de clironomiă lui Michaiă. Procesulă s'a curmată la Domniă prin cartea dată de Michaiă Racoviță la 12 Iuliă, în favórea Monăstirei Brădicesci. Reproducemă aici acéști carte, pentru că din ea se vede

atâtă modulă de procedură al judecății domnescă, câtă și circumspecția lui Varlaam în daraverile cu reșeși.

„Noi Mihail Racoviță Voievod Boj. Milos. Gospod. zemli. Moldav. Adică saă pârîtă de față înaintea Domniei mele și a tot sfatul nostru, rugătorii noștri călugării, de la sfânta mănăstire, Brădicescii, cu Ioniță sin Lucăcióe Cluceróe, pentru o moșiă Corlatele de pe Crasna, totă partea lui Dumitrașco feciorul lui Vasilie Bărbosul și a femeii sale Dochii arătându Ioniță sin Lucăció, ună zapisă, de dania de la acelă Dumitrașco Bărbosul, și de la femeia sa Dochia, din vlet 7199 și cu iscăliturile a mulți boeri mari și mici, scriindă și mărturisindă, într'acelă zapisă, pe cum Dumitrașco sin Vasili Bărbosul și cu femeia sa Dochia de bună voia loră, au dată danie totă partea loră, de moșiă dintr'ace siliște, de mai susă numită, și cu vad de móră în Dolhasca, și din totă loculă, au dată lui Michail ce au fost logofătă al treile, și jupănesei sale Sandi, și pe acelă zapisă acmu Ioniță sin Lucăcióe, trage ca săși stăpânească moșiă iară Călugării, dela Mănăstirea Brădicescii așe dederă samă, că adevărată, acelă Dumitrașco, sin Vasili Bărbosul înteiă au fostă dată danie, acea moșiă lui Michail Logofet : dar apoi, pe urmă acelă, Dumitrașco sin Vasili, Bărbosul de iznóvă, au făcută altă danie de au dată totă acea moșiă răposatului Vlădicăi Varlaam, carelea au fostă acolo la Brădicesci, precum niaă aretată Călugării, și zapisă de Daniă, dela Dumitrașco sin Vasilie Bărbosul, făcută mai pe urmă, de câtă zapisulă ce au fostă dată, lui Michail Logofetă : scriindă și mărturisindă : întracelă zapisă, cum acelă Dumitrașco, Bărbosul, mai înainte au fostă dată acea moșie de mai susă, numită, lui Michail Logofetulă, dar apoi pe urmă neavendă, nici o socotință,

dela Michăil Logofătulă : aŭ socotitŭ și aŭ datŭ acea moșie de mai susŭ numită, toată, parte lui și a fâmei sali cătă se va alege, aŭ datŭ Sfinții sali Părintelui Vlădicăi lui Varlaam, pentru multă socotință și grijă având despre Sfinția sa. Și după zapisŭ de danii ce neaŭ arătatŭ, Călugări, dela acelŭ Dumitrașco Bărbosulŭ, încă niaŭ mai arătatŭ și o mărturie dela Popa Tofan din Podoleni, care Preutŭ iaŭ fostŭ Duhovnicŭ, acelŭ omŭ lui Dumitrașco Bărbosulŭ, și saŭ tēplatŭ, la mōrte alui Dumitrașco, și totŭ întracestŭ chipŭ aŭ mărturisitŭ la moarte lui, cum că mai înainte aŭ fostŭ datŭ lui Michăil logofătulŭ acea moșia iară apoi pe urmă neavendŭ elŭ nici o socotință, despre Michăilă saŭ socotitŭ de aŭ datŭ acea moșia Părintelui Varlaam, pentru căci Sfinția sa laŭ îmbrăcatŭ, și laŭ grijitŭ, și multă socotință aŭ avutŭ. Pentru aceea daca amŭ vădutŭ că dania Monastirei este mai pe urmă, și adevărinduse că este adevărata daniă pe zapis de daniă și pe mărturia ce ni aŭ arătatŭ, amŭ socotit Domnie me, împreună cu totŭ sfatulŭ nostru, că celce dă volnicŭ este, a lua iar înapoi, ce aflândusă, saŭ datŭ, acea moșia dania mai pe urmă Mănăstirei, așa amŭ judecatŭ ca să ții Călugări moșia cu totŭ venitulŭ pe câtŭ le scrie zapisulŭ iară Lucăciōia Cluceroia și fii Dumisali, să nu se amestice, că iam datŭ rămaș din tōtă judeca'a, și le saŭ luatŭ și zapisulŭ, acel ce aŭ avutŭ de dania de la mâna lorŭ, că dania acea de pe urmă să ținē în samă, și de această pîră, să nu se mai pîrască, peste cartea Domnii mele. vlēt 7231. Iuliu 12." (Cond. B. f. 59—60).

Anul 1725 Din acestŭ anŭ, Noemvrie 2 se găsesce o carte a Domnului Racoviță, prin carea însărcinează pe Episcopulŭ Iorestŭ și pe Cîrste Iamandi vtorŭ păharnicŭ

de a cerceta o c^{er}tă re^{de}șescă dela Cîrligați. (Docum. Cîrligaților). La 28 Iuniu Iorestu, împreună cu Calistru alu Rădăuților, assistă ca marturi la actulu de danie ce a făcutu Mitropoliei Monachia Seraphima Silionesa. (Conдика Documentelor Mitropoliei f. 834—835).

Anul 1727. La începutulu anulu acestuia t^omna, Grigorie Ghica a succesu în Domniă lu Michaiu Racoviță. Iorestu se r^ogă Domnulu celu nou a i confirma și elu aședem^{en}tulu datu de Racoviță pentru viele lăsate în paragină. Ghica conv^ocă Divanulu și renoesce acelu aședem^{en}tulu prin cartea sea din 23 Ianuariu. (Cond. III, f. 48). Episcopatululu lu Iorestu încur^{en}dă după ac^{es}ta s'a finit^u; căci în anul^u următoriu se găsesce un^u altulu pe scaunulu Hușiloru. Iorestu pre cătu cunoscu până acum, nu se vede să fi trecut^u dela Huși la altă Episcopie. De unde putem^u închia, că s^{eu} a murit^u în Huși, s^{eu} a paretisit^u.

XXII. GEDEON II.

Anul 1728. Lu Iorestu a succesu Gedeon alu II-le. La 20 Maiu ilu găsim^u asistându la o învoelă făcută între nisce re^{de}șⁱ din Leosci (Docum. Leoscilor). Gedeon, precum se vede din Sinodiculu Episcopiei, a fostu cu metania din Monastirea Seculu. Ac^{es}ta o adeveresce și Starețulu Gerasim, în Istoria sea despre Monastirile Neamțul și Seculu (fila 6, din dosu).

Anul^u 1729. In hotărîrea dată de Mitropolitul Gedeon și cu Episcopii în questia supunerii Monăstirei Brădicesciloru la Episcopia de Huși, se dice la finit^u, că Episcopulu, pe temeiulu acelei hotărîri bisericesci, săși sc^otă chrysov^u Domnescu. Inși un^u asemenea chrysov^u

nu se găsesce între documentele Episcopiei până la anul acesta. Episcopul Gedeon se vede, că întâmpina ore care opozițiunii din partea călugărilor—rude ale lui Varlaam, din Mănăstirea Brădicescî, cariî tindeau a dispune de averea ei, ca de a lorî, în puterea dritului imaginarî de clironomî al lui Varlaam. Acésta a silitî pe Gedeon a cere la Domnul Ghica Vodă carte domnêscă, întăritóre drepturilor Episcopiei asupra acelei Monastirî, și la 22 Aprilî dobândește o asemenea carte, a căriea cuprindere este 1) că Varlaam a fost lăsatî acea monăstire, după mórtea sea, în stăpînirea ore-cărorî călugărașî din neamul seî, la care stăpînire s'aî amestecatî și alte persóne, și așa s'aî prăpăditî și răsipitî totî avutul acei Monastirî. 2) Domnul pentru aceea o dă în séma Episcopului Gedeon, ca să fiă Mitocî alî Episcopiei. Insă pe călugărî din némulî lui Varlaam să nuî alunge, ci săî adăpostêscă acolo și de acum înainte. (Cond. B. f. 7).

Anul 1732. O parte de redeşî de la Bunescî pretind de la Brădicescî nisce redeşî cumpărate de Varlaam Episcopul de Hușî, în Bunescî. Cérta s'a tratatî la Domniă. Nicanor Egumenul Brădicescilorî a arătatî cărțile de cumpărătură și de întăriturî domnescî, și de judecățî, prin care s'a constatatî nu odată drepturile lui Varlaam asupra acelorî redeşî în mărime de 105 pămênturî. Redeşî aî remasî învinșî. Grigorie Ghica prin cartea sea din 9 Octomvriî, descriind procesul acesta, confirmă din nou dreptulî Brădicescilorî asupra acelorî pămênturî din Bunescî. (Cond. B. f. 94, 95),

Totî atunci Nicanor s'a mai judecatî cu redeşî Brădicescî din Vrăbienî, cariî pretindcaî o jumătate din satulî Brădicescî. Insă Nicanor a aretatî ispisocul domnescî, prin care s'a constatat că tótă acea parte de locî

era său cumpărată de Variaam, său dănuită lui de re-
deși. Judecata éráși a datú dreptate Egumenului. Vedí
cartea lui Grigorie Ghica, dată tot la 9 Octomvriú. (Cond.
A. f. 8. 9.)

Anul 1733. Grigorie Ghica Voevod, în anulú de pe
urmă alú Domniei, negreșitú, că după mijlocirea lui Ge-
deon, la 4 April renoesce aședeméntul Episcopiei pentru
poslušnicí, și totúodată arată că Episcopia încă nu se
restaurase cu desevírșire din sárăcia la carea o adusese
prădele din trecutú. Iată cuvintele chrysovului:

„Insciintare facemú cu acéstă carte a Domniei miale
tuturorú cui să cade a sei pentru sfânta Episcopie a Hu-
șilorú că iată acéstă Episcopia fiindú la acela locú înprej-
ma oștilorú în vreamile de răscole mai în trecutú aní
precumú înțelegemú au fostú arsú de prădú câtú au fostú
remasú numai peatra Și Domni ciau fostú naiute de noi
vedîndú acestú scaunú la rísipă și ca să uu se stîngă
pomana Domnilor celor bătráni și ctitorilorú celorú vechi
au făcut ș'au tocnit de isnová cele ciau trebuit cumú și
Domnia mea am întăritú cu celi ce mau datú mâna —
Dar încă nici până acmu în starea ei precum au fostú
mai înainte n'au venitú avêndú multe trebuințele ei Ce vê-
dîndú Domnia mea neajunsurile sfintei Episcopii, și pen-
tru întărirea — ei Pentru ca să avemú și noi vecinica
pomenire și nșurința păcatelorú nóstre Am socotitú și
după testamenturí vechi de milă ciau avut și dela alí
Domni“... (Urméză aședeméntulú pentru scutelnici, ca
și în cele de mai înainte. Originalu Cond. I. f. 23. co-
pia: Cond. A. f. 73, 74).

Insemnare. Arderea Episcopiei, de carea aici
se amintesce, este acea de sub Dimitrie Cantimir,
1711. Domni, de care se dice aici că au restitu-

itū Episcopia după ardere sîntū: Nicolaiū Mavro-cordatū și Michaiū Racovișă în 3-a Domniă.

Gedeon se jeluesce lui Ghica, asupra dregătorilor din Huși, că tragū la dările domnesci pe scutelnicii Episcopiei. La 7 Apriliu Domnulū dă ordinū de a se lăsa în pace scutelnicii Episcopiei. Schimbănduse Domnia, Gedeon capătă la 6 Maiū o carte domnescă de la noulū Domnū Constantin Mavrocordatū, prin carea se îndrituesce a'si aduce 10 ómenī streinī și ȳ scutesce de dări (Cond. III. f. 49, 51).

Anul 1734. Constantin Mavrocordatū, la 9 Ianuariū, în vederea sārăciei Episcopiei, ȳ chārădesce anualū pentru tot-dea-una cāte 4 ocă untdelemnū-și o litră de thāmīă, de la vama cea mare domnescă (Cond. III. f. 53).

În Condica I. f. 24, 25, se păstrēdă unū chrysovū din acestū anū cu data 30 Maiū, prin care Domnulū Constantin Mavrocordatū scutesce pe preoȳi de dabilele țerei. Estragemū cuprinderea întregului chrysovū, ca dovādă despre privirile fōrte favorabile ale acestui Domnū asupra Preoȳiei, și tot-o-dată prea creștine, din punctulū de vedere dogmaticū, și moralū.

1). Domnulū C. Mavrocordatū începe chrysovulū seū cu înălțimea morală a servirei preoȳesci. Acēstă înălțime elū o privesce, din partea dogmatică, ca o consacrare spre servirea lui Dumnezeu cea mare și înaltă, prin carea se produce și se susține chrestinismulū; ca mijlocire între Dumnezeu și ómenī; ca apropiere între cele ceresci și cele pămîntesci: (*) „De vremea ce ceata cea de cinste a preoȳiei, dice elū, ca unū lucru ce iaste chārăditū și plăcutū lui Dumnezeu. și prin rostul împăratului. și pruo-

(*) Chrisovulū se începe cu obiceinuitulū titlu domnescū: „Noi Constantin Nicolaiū Voievod Bojio Milostiiu gospodar zemli Moldavseoi. Intă dar...

rocului. să cinstească ȋicândŭ : multŭ amŭ cinstitŭ pre cei ce'ŭ iubescŭ tu Dŭmne. Pentru cŭ dupŭ adevărŭ. aceŭte suntŭ. cei ce sŭ apropiu. de lumina ce neapropiatŭ. adecŭ preoŭiŭ luŭ Dumneđeuŭ. care celi mai de tŭinŭ sfinte ŭnvrednicindusŭ. a ŭntra. ŭi sfinteli. celi fŭrŭ de singe. a jertvi. ŭi mai vŭrtosŭ cŭ totŭ nŭrodulŭ chreŭtinescŭ prin sfinteli lorŭ rugŭ. cŭtrŭ Mŭntuitoriuŭ nostru alcŭtuescŭ* ŭi ŭn tŭte ȃilele necontentitŭ. pre cel multŭ milostivŭ Dumneđeuŭ. cŭtrŭ ertarea greŭielilor nŭstrea a ŭmblŭndŭ. sintŭ rugŭtorŭ. ŭi mijlocitorŭ**

2). De la acŭstŭ mŭrinie a servireŭ, ce facŭ Preoŭiŭ ŭn omenire, Domnulŭ Mavrocordatŭ deduce ŭnchiare generalŭ cŭ ŭi chreŭtinŭ suntŭ datorŭ a pŭstra cŭtrŭ preoŭi unŭ simŭ de recunoŭtinŭ ŭi a le rŭsplŭti ŭre-cum prin bine-facerŭ, ŭi prin aceea a'ŭ pune ŭn poziŭiune, ca ei ŭn totul sŭ fie devotaŭ ŭnalteŭ ŭi mŭntuitoruŭ chiŭmŭrŭ a lorŭ, pentru progresulŭ chreŭtinŭtŭŭ ŭi al lumŭ ŭntregŭ.

„Ce darŭ pe unŭ. cariŭ s'au ŭnvrednicitŭ. acetiŭ slu-jbe. cum sŭ nu se cadŭ dupŭ dreptate. ca pe nisec slu-jitorŭ al luŭ iubiŭ ŭi tŭnelorŭ sfintelorŭ nŭstre Bisericescŭ posluŭnicŭ. cu totŭ felulŭ de cinste. cu darurŭ. ŭi cu fa-cerŭ de bine s'ŭ ocrotimŭ. ŭi sŭ ŭ odihnimŭ* ŭi ŭn totŭ chipulŭ sŭ purtŭmŭ grije. pentru a lor bunŭ stare* Pen-tru ca fiindŭ ei apŭraŭ. de cŭtrŭ tŭte lumescile ŭmprej-muirŭ. sŭ se afle ŭntru ne supŭrarea. ŭi cu totulŭ sŭ se apropiia lŭngŭ viuŭ Dumneđŭulŭ. ŭi sŭ slujascŭ cu fer-bintea ŭi sirguitorŭ duchŭ. rugŭnduse pentru pacea. ŭi sufleteasca mŭntuire. a tuturorŭ pravoslavnicilorŭ chreŭ-tinŭ. ŭi pentru pace a tŭtŭ lumea*.”

3). Din acŭstŭ consideraŭiune ŭi Domnulŭ Constantinŭ Mavrocordatŭ s'a ŭndemnatŭ a senti de greutatea dŭjdie-

loră pe Preoții și Diaconii, care dădăie le plătiaă ei până atunci la vistirie de două ori pe an, împreună cu lăcuiitorii birnici. Arată că această dispozițiune se făcuse și de către reposatul părintele se, Domnul Nicolaiu Mavrocordat, carele și dăduse chrisovă în acestă casă. Dar se vede că nu se aplicase până acum, căci Domnul Constantin vorbesce despre această scutire ca despre o măsură nouă a sea, pte carea discoperindu o Mitropolitul, Episcopilor și Boerilor, toți o au aprobată și s'au bucurat de ea. „Ce dară și Domnia mea den vreme ce cu mila lui Dumnezeu. și sorțulă oblăduirii pravoslavnică țerei aceștia amă luat — socotindă toate aceste. duple cum însuși Dumnezeu (*) cu Sfântu darul se. Pentru ceta preoțescă. carele să află. și să va afla. în tot de Dumnezeu fericit țara aceasta. și pentru câti cinste și evlavie are întru ei cu darul se. (Căci ai lui Dumnezeu Slujitori sunt). Amă socotit chemândă către ajutori mână ce dintrun nălțime. Ca cu agiutorință. și obștască facere de bine să miluescă. de suptă greulă dăjdilor scoțindu'i, pentru că lucru neovios iaste. și mai vartos nedreptu. cinul preoțescă să fie supusă dăjdilor. și supărați de mână mirenilor. cerșindule dăjdii pre an. căroră mai multă după dreptate. să cade. dela noi să ăa. după cum și Sfânta Scriptură ăice. iară nu să și dea. Aceasta dară ca ună lucru plăcută lui Dumnezeu, și iubită, pentru că cinstea ce să face. către cei de Dumnezeu iubiți. către însuși stăpânul să face, și pentru aceste cu dreptate aflându. și reposatul pururea întru pomenire Părintele Domni mele. Nicolae Alixandru Voevoda, cinul Preo-

(*) Aici chrisovul este arsă. Această arsătură a nimicită câteva cuvinte în două linii.

țescă, cu chrysovă de dajde iaă fostă iertată. care a-
ceastă socotélă îndatî cîamă descoperit'o atăta Sfinției sale
Părintelui Mitropolitului. ală nostru pre cîstitu duhov-
nicescu Părinte, cătă și (de Dumneșeu iubită*) oriloră,
Episcopii ținuturilor. și tuturoră cîstiților. și credin-
cioșiloră boiariloră Domnii meale, nu numai că aă lăudat
acestă lucru plăcută lui Dumneșeu. și toți bucurănduse,
ce încă și. după cum să cadea, ca cu ună glasă aă mul-
țămîtă. cunoscăndă lucru foarte cu cale. ca preoții și
slujitorii lui Dumneșeu. de suptă jugulă dăjdeloră viste-
rii să se mântuiescă* Pentru aceea dară pre acestă ală
nostru domnescă chrysovu. aședăndă hotărîmă. ca de a-
cumă înainte ceata bisericească din toată țera Moldova-
chie. carei da de daori întrună ană dajde la visterie. să
fie de totă nesupărați. Atăta preoții. cătă și ierodiaconi.
nici-de-cumă. să nu se bătăuiescă cerșindule dajde. ci să
fie slobozi de biră în veci* ca să poată ruga pre Dum-
neșeu celă milostivă și să slujască lui. cu osărdie. pre
bine cunoscăndă. și aceasta. că ce această milă. și către
dînșii. facere de bine. îi are îndatoriți a se ruga totă-
dea-una, și neconținută. pentru această de Dumneșeu.
păzită țeră. pentru noi. și pentru toți boiarii. și nărodulă
acesta* Pentru aceea dară amă cugetată aciasta. ca după
cum noi de ce mai susă numită dajde. pe dînșii iamă
ertată. așe și ei cătră Dumneșeu mai cu căldură. ru-
găndusă. iartare greșaliloră năstre dela mila împeratului
cerescă. să cîară respătîndă facerii de bine."

4). Domnulă C. Mavrocordată arată calitățile morale,
cu care trebuie a fi înzăstrați preoții, și întoarce luarea-
aminte a Mitropolitului și a Episcopiloră ca să nu chiro-
tonisască de cătă persăne vrednice de acăstă înaltă chiă-

(*) Și aici este o spărtură. cuvintele din parintesă se presupună.

mare, fără hatîră sau alte motive lăturale, prin care se înjosese Preoția ; amenințîndu'î pentru urmare contrară cu înfricoșata judecată a lui Dumnezeu :

„Și voimă dară. și noi (ca preoți) cu cinste. și fără de prihană să petreacă, pildă făcînduse celoralaltî. întru bune fapte. fără de pregetu. și sirguitoari să fie cătră să-vărșire tuturor bisericescilor slujbe, nestrămîtînduse. din orașu în orașu. și a sta în locuri fără biserici. ca să fie îndestulați. pe la lăcașile și orașele lor. îndireptîndu cuvîntul adevărului. că și poruncim Domnia mea. și aceasta. ca nu fiiște cum să se chirotonească preoții, cé cându sori(*) i trebuie atunci să se chirotonească. însă după porunca Sfîntei pravile. bisericesci. Socotindă ca să fie vrednici întru viață cinstită. fără defăimare. să scie carte să fie slujiți. și pedepsiți întru bună petrecerea. pentru că curați trebuie să fie cei ce să apropie di cele prea curate. și această purtare de grijă să aibă. pre sfințitul Mitropolit. carele după vremi să va întempla a fi, împreună cu iubitorii de Dumnezeu Episcopii ținuturilor, cari în totu chipul să se nevoească. Socotindă că ochiul lui Dumnezeu cel neadormit, ia aminte. și toate cele ascunse le vedea,* și așe după cum mai susă amă disă, cându să va cădea. să preoțescă. pre cei vrednici, însă nu cu hatără. sau cu altă feliu de pricini, după graiul Dumneșcescu ce dice. Ia Sfînta Evanghelie. nu dați Sfînta cănilor. nici vîrsați mîrgăritariul vostru înainte porcilor. ce deșertîndu mirul cel Sfînt în vasă curate. ca o bună mirăzmă, să'î aducă cătră viul Dumnezeu. adevă curați fără prichani, și cu totu feliul de fapte bune împodobiti. Ca priimidă Dumnezeu Sfinteli lor Slujbe să trimiță din lăcașul lui

(*) Spărtură.

celu Sfântu întru oraşulă acesta şi întru totă ţara. şi tuturor boiarilor şi supuşilor pace. şi totu binele desăvârşit, şi cei mai mari ai Bisericeî. la toate aceste aşse urmăde, sciindă cu adevăratu. că la dua înfricoşatulu giudeţu. de voru face într'altu chipu vor da samă înainte nefăţarniculu giudecătoriu, şi stăpânulu nostru, Is. Hs.* Pre curatulu Archiereu*.”

5). In fine Domnul C. Mavrocordat, adresându-se către fitorii Domni ai ţerii, îi îndemnează ca să nu strice această dispoziţiune a sea pentru scutirea de biru a tagmei preoţesci, ei mai virtosă să o păzescă cu nestrămutare în veci, pentru a'şi atrage bine-cuvântarea lui Dumnezeu asupra-le, şi a scăpa de osînda ameninţătoare celor ce aru cuteza a impune din nou biru asupra preoţiei: „Ce dară pentru acestu lucru plăcutu lui Dumnezeu poftimă Domnia mea şi pre Domnii cei carei în urma noastră oru veni în scaunulu ţerei acestie, precum noi chrysóvele. care amă găsită făcute. de cei înainte. pravoslavnicii Domni, le amă înouit. şi nestrămutate le amă păzit. aşa şi Domnia loră găsindă acestu chrysov alu nostru. de această milă. a cinulu preoţescu. îndemnăm. şi poftimă. ca toate câte să cuprindă întrênsulu, să le întărescă. şi săle adevereze neîngăduindă. nici într'unu chipu. a să strica. şi a să părăsi mila aceasta* ce mai virtosă. cu cugetu plăcutu lui Dumnezeu, să se silească la această facere de bine, cătră preuţi să rămăi în veci neclătit, şi nestrămutat, să nu să calce acestu lucru plăcutu lui Dumnezeu* ce dară întărindă aceste după cum saū dîsu mai susu, ne îndoită în veci, voru avea pre blându. pre stăpânulu Christosu, şi pre ai lui posluşnicii fierbinţi mijlocitorî. Şi cătră dînsulu rugătorî, şi stăpînia-loră va fi pacinică, şi neclătit. Iară

de voră urma într'altă chipă (care Dumneđeū să feréscă să nu să întâmple) și iarășī de iznóvī pe preoți suptă sarcina birului īī voră supune, și necăjindu'ī le vor cere dajde. Atuncī eī suspinăndū voră striga. către Stăpănulū Christos. și ascultăndū pre dēșīl. să va mânăni (că aī lūī slujitorī sântū) și cine va suferi pentru că înfricoșatū lucru iaste. a intra cineva. în mână Domnuluī, precum ȃice prea Sfântulū Pavelū Apostolulū. di ceī ce să ating de Dumneđeū* Pentru acea earășī poftimū. și rugămū cu dragoste Dumneđeescī și creștineascī. ca nimene dintru ceī din urma nóstră. Domni să nu să abată a strămuta. aceste. care noī. cu mila lūī Dumneđeū bine le amū o-rânduitū. pentru care saū făcutū. și saū întăritū acestū alū nostru Domnescū chrysovū, în anulū alū doile. alū Domniī nóstre* u las vlet 7242 (1734) Maiū 30.“

(Iscălitura domnéscă. Pecetea).

Insemnare. Din chrisovulū lūī Grigorie Ghica datū în a treia Domniă pentru scóle, aflămū că până la ântēia lūī Domniă Preoțiī plătēū pe anū la vistirie câte patru galbenī. Ghica aū redusū darea lorū la unū galbenū pe anū, și aceea—pentru ținerea scólorū: Constantin Mavrocordatū prin chrysovulū de mai susū a scutitū pe Preuți și de acea dare, puindū ținerea scólorū în sarcina funcționarilorū. Insă Ghica în a treia Domniă, vădēndū că boerī se supăra de acea dare, și scólele se paralizau din lipsa de mijlóce, iarășī a pusū dajdea pe Preuți și Diaconī câte unū galbenū pe anū pentru ținerea Scólorū (Erie. part. II. f. 59. 60.)

În anulū acesta 1734 se finesce Episcopatulū lūī Gedeon la Huși. Din Istoria Monăstireī Neamțulū și Seculū se vede că acestū Episcopū a făcutū Schitulū Sichăstria

Seculul (f. 6.) Gedeon a trecut la altă Episcopie; căci în anul 1736 îl găsim la Roman.

XXIII. VARLAAM II.

Luț Gedeon a succes la Episcopat *Varlaam II-le* dintre monachii Monastirii Némțului, după arătarea Sinodicului.. Se pare că el a fost Egumen la Monastirea Némțului Cel puțin între Igumenii acei monastiri se găsește un Varlaam, carele a igumenit de la 1716 până la 1720. Dacă acest igumen este tot o persoană cu Varlaam al Hușilor: atunci trebuie a presupune, că el a trăit ca la 15 ani ca ex-Egumen, până ce s'a făcut Episcop la Huși.

Anul 1735. În o carte domnescă a lui Constantin Mavrocordat, dată din acest an, Genarie 30, pentru o danie, se dice, că a venit la Divan sfinția sa kyr Varlaam Episcopul de Huși. Insa Episcopatul lui Varlaam în Huși a fost foarte scurt; căci tot în acest an, la 6 Martie, Varlaam se găsește scris ca Episcop de Rădăuți, în actul prin care Beizadé Grigoraș închină Mitropoliei Monastirea Mavromolul din Galați. Iară împreună cu el adevărește acel act Episcopul de Roman Gedeon, și acel de Huși Theophil, succesorul lui Varlaam (Cond. Mavromol. f. 6, 7.)

XXIV. THEOFILU.

Scaunul Episcopalu de Huși s'a ocupat de Theofil, a căruia metanie, după Sinodic, este Monastirea Némțului. Combinându arătarea starețului Gerasim în Istoria Monastirilor Némțului și Secul (f. 3), că la 1725 Theofil era stareț la Monastirea Némțului. putem deduce

că Theofilu, care la 1735 s'a alesu Episcopu la Huși este același ce fusese starețu său igumenu la Némțu. Cum că Theofilu era Episcopu la Huși în 1735, se vede din documentulu citatū mai susu, unde la 6 Mart. acestu Episcopu este subscrisu ca marturu; deaseminea dintr'o adeverință din acestu anu, dată la 19 Iuniu, în carea Martin Ungurul din Huși arată că a priimitu de la „Svinția sa Părintele Theofilu Episcopulu de Huși 38 de lei banī noi“, pentru o via ce o vënduse elu Mitropolițulu (Cond. III. f. 54.

Anul 1736. Domnulu Grigorie Ghica recomandă lu Theofilu cercetarea unei certe rașesci de la Bunesci (Documentele Bunesilor).

Anul 1737. Theofilu scôte de la Ghica Vodă o carte pentru apărarea scutelnicilor din Crețesci de tôte dările, „numai la vremea chărtilor să dea câte un galbenu de omă.“ se poruncește boerilor Zlotași a' lăsa în pace, precum și Vel-căpitanulu de Fălciu, Părcălabilor și Globnicilor (Cond. III. f. 56).

Anul 1739 și 1740. Moldavia s'a ocupatū de oștile rusesci. Prade căzăcesci, tnricesci și tătăresci în țeră. Cu acéstă ocașie dinnoū s'a prădatū Episcopia de avere până și de odăjdiele bisericesci, precum se va vedea mai josu. În anulū 1740 Tătariū aū prădatū și Schitulū Brădicesci, și aū luatū până și c' rysóve, atâtū de ale Monăstirei, câtu și de ale Episcopiei, ce erau asigurate acolo.

Anul 1741. După închiarea păcii și retragerea oștilor streine, Episcopulu Theofilu, descriindū lu Vodă Ghica starea de miserie, la carea prădăciunile de mai susu aū redusū Episcopia, cere mila și ajutoriulu lu, și mai alesu cere a i se da altu chrysovū pentru milele ce

făcuse elū cu Episcopia, fiindū că acelū dinainte l'aū ră-pitū Tătariī ce aū prădatū Schitulū Brădicescī, Domnulū Ghica, la 12 Septemvrie, dă chrysovulū seū, în care descriindū suferințele Episcopiei, îi confirmă dreptulū pentru 20 scutelnici și pentru scutirea de dabile a o sumă de vite ce ar avea Episcopia. Reproducemū aici acestū chrysovū, ca documentū istoricū, pentru cele întemplate în țeră în timpulū ocupațiunii rusescei din anī 1739 și 1740.

„Noī Grigorie Ghica Voevod, Bojiu Milostiiu gospodar zemli Moldavscōi. însciințare facemū tuturorū cui se cade a sci de vreamē ce Svintele Monastirī, și Bisiarici ce sântū zădite de fericiriī Domni și de alți iubitori de lăcașuriī Dumneșesci, nu potū a să chivernisi: fără mila Domnilorū: și mai vîrtosū, că și însuși Dumneșeū Ziditoriul a toată făptura așa aū tocmitū pentru Svintele Besiarici, prin carele să săvêrșescū, Svintele rugī să nu să chivernisescă cu altū mijlocū: fără numai cu milostenie Pravoslavnicilorū Chreștini: Dreptū aceia dară precumū cu alte Mănăstiri, multe mile, amū făcutū: cum arată chrysóvele nōstre socotitamū și pentru Svânta Episcopie a Hușilorū care Episcopie și mai dinainte vreamē fiindū și mai slabă: de vinitulū ei, de câtū alte Episcopii: și mai vîrtosū că acmu în vreamile acestorū turburări cîaū fostū: saū întemplatū de saū predatū. de toate bucatele: și de tôte odăjdiile Bisiariceī. de oștile ce saū petrecutū pe acolo în susū și în giosū. fiindū drumū mare Turci. Tătari. Căzacī și alte limbi și remăindū Episcopie de tot, neput.nduse chivernisi: nici într'unū chipū. ca să să pótă rēdica să ajungă, la stare ce să cade — am fostū făcutū. Domnia mea. milă: ș'amū întăritū cu unū chrysovū alū nostru: ca să aibă Svânta Episcopie a scuti o

samă de bucate să nu de nemică pe bucatele acele ca dintru aceli bucati : să facă agiutorință : de chivernisélă. să cuprindă : ceali trebuitoari. Dară acmu niaŭ jeluitŭ Sfinția Sa cinstitŭ părintele și rugătoriulŭ nostru kyr Theofil Episcopulŭ de Huși precum și acelŭ chrysov : alŭ nostru iarășŭ acmu mai pe urmă — în trecutulŭ anŭ — s'aŭ robitŭ de Tătară. denpreună cu altele căaŭ fostŭ mai remasŭ. dela Mănăstire dela Brădicescŭ — și rugândusă Svinția Sa Părintele Episcopulŭ : ca să nu rēdicămŭ aceeașŭ milă. căaŭ fostŭ avutŭ Episcopie dela noi ce ca să facemŭ iară mila aceea. namŭ îngăduit Domnia mea a să părăsi mila noastră deasupra Svintei Episcopii și sciindŭ noi că să află la mare lipsă întru tôte celi trebuitore. dreptŭ aceea iarășŭ niam milostivitŭ Domnia mea cătră Svânta Episcopia și iată că din osăbită mila noastră. 'iamŭ datŭ acestŭ chrysov : cu carile să aibă a scuti purure la vreame văcăritulŭ 100 vacŭ, cu boi : și 30 de cai, cu iape, și la vreame desiatinei și a goștenei 500 matce de desiatină : și 500 oi de goștină. pe aceste bucate pe tôte nicŭ unŭ banŭ. să nu de, pentru că i amŭ iartatŭ Domnia mea ca să fie de chiverniseala Episcopii, Așjdere și pentru 20 liudi (*), căar afla Svinția Sa Părintele Episcopulu, ómenŭ streinŭ fără birŭ : și fără gîlceavă — ca să fie poslușnicŭ. la Episcopia iarășŭ m'am milostivitŭ. Domnia mea. și iamŭ iertatŭ pre acei ómenŭ. ca să aibă a da numaŭ câte 1 ugru. la vreame chărtielorŭ. iară cu altele să nu să supere nicŭ cu ciferturŭ, nicŭ. cu chile, nicŭ. cu ialoviță. nicŭ cu boi împărătescŭ, nicŭ. cu miiare nicŭ cu untŭ, nicŭ cu podvođi. nicŭ cu conace. nicŭ cu altele cu nicŭ unŭ felŭ. întru toti să aibă bună pace — pentru ca să fie numaŭ de poslușanie

(*) „Liudi“ Slavinesce însemnă : „oamenŭ.“

Svintei Episcopii. și dreptă aceea poruncimă Domnia mea. și Dumiloră vóstre boiară și voou. slujitoră. careă vișă îmbla oră cu ce felă de slujbe la ținutulă Fălciului. toți să aveți a urma pentru acești bucati. și pentru poslușnici. precum amă hotărîtă mai susă. nime nici cătă de puțină supărare să nu dați. că careă sar ispiți a face mai multă vală. uneă ca aceia voră fi de mare certare. Așjdere și după a noastră viață. și Domnia în urma noastră pre cine va milui Domnulă Dumneșă. cu domnia acesteă țeri : oră din fii noștri oră din neamulă. nostru — sată dintr'altă neamă streină pohtimă pre luminați Domni ca să nu surpe acéstă milă. și întăritură a noastră precumă nici noi n'amă stricată daniile. și miluirele altoră luminați Domni — ce mai vîrtosă le amă întărită. Așe și Domnia loră vedëndă acestă chrysovă a Domnii meale. de acéstă milă : îi rugămă cu dragoste Dumneșăiască. ca să aibă a da și a milui, și a întări pentru a loră veacînica pomenire acésta scriemă. vleit 7249. Sept. 12.“ (Condica I. f. 26. reproduc și în Condica A. f, 74, 75).

Insemnare. Dóue pasage din acestă chrysov cu deosebire atragă atențiunea : 1) „acmu în vremea acestoră turburări căau fostă,“ 2) „fiindă drumă mare“ pentru trecerea oștiloră în susă și în giosă.

1) Prin ecpresiunile cele d'ântăi chrysovală negreșită face aluđiune la resbelulă declarată Porței otomane de Rusia, și intrarea oștiloră rusesă în Moldova sub generalulă Minich, în anulă 1739. Rușii aă bătută pe Turci aprópe de Chotină, și acéstă cetate a capitulată. De acolo Generalulă a venită și a ocupată Iași, unde parte din boeri, și în fruntea loră Mitropolitulă Antonie, s'aă dată în partea Rosiei. Insă Domnul Ghica, după ce mai ântăi a luat parte la resbelă cu Turci în contra Rușiloră, s'a retras peste Dunăre. Deaseminea și cea mai mare parte

a Moldovenilor sta într'ună prudentă rezervă, aducându'si aminte de funestele urmări ale alianței cu Rușii din timpul lui Cantemir. Acesta a infuriat pe Generalul Minich, în cât a dat ordin să se prade țera. Cu óstea ruséscă erau și doi fii ai lui Antioch Cantemir, Dumitrașco și Constantin, cari aspira la Domnia țerii prin cucerirea ei de Rosia. Acestia se întreceau în prädarea țerii. Beizadea Dumitrașcu, cu rangul de Maior, a prädat țera de sus; érá fratele seú, Beizadea Constantin, în rang de Brigadir, a prädat țera de gios. Totu despre acestu din urmă ne spune chronicarul Niculcea, că a fostu ründuitu de Minich cu óstea la Huși, ca să stea în calea Tătarilor. După încheierea păcii, Beizadea Constantin s'a dus la Iași, ca să se consulte asupra purcederii óștilor din țéră; dar la Huși a lăsat de strajă o parte de soldați. În lipsa lui au năvălitu Tătarii și au ucis mai multu de trei sute de soldați Ruși (Let. II. f. 447—453. Șincailu t. III. f. 295). În aceste vălmășele a fostu prädată Episcopia de Huși, precum allude chrysovul lui Ghica.

2). Calea ostirilor turcesci și tătăresci, în rebelele cu Polonii și Rușii, la Chotin și la Camenișă, era pe valea Prutului, ce se începe din giosu de Galați și trece în susu pe aprópe de Huși. În această cale, părți din urdiele cele nedesciplicate ale Turcilor, Tătarilor, etc. se abăteau pe la Huși, și prädau totu ce nu apucase seú nu putuse ómenii ascunde. Din tradiție se spune, că predele, mai alesu ale Tătarilor, erau așa de desse și fără de veste la Huși, în cât Episcopii ținea deapurarea unu observatoru în clopotnișă; și preste Prutu aveau ómeni puși înadinsu, ca să dea semnalu îndată ce voru simți de năvălirea Tătarilor. Dându-se semnalulu sciutu, se da alarmă cu tragerea clopotului, și atunci locuitorii din Huși, unii se retrăgeau în

pădure cu ceea ce aveau, alții se puneau în poziție de apărare. Hușii erau încungiurați de codri mari. Episcopii, în asemenea incursiuni barbare, se aciuau, cu lucrurile cele mai însemnate, la Brădicesci. Însă dela un timp Tătarii au nemerit și Brădicesci, precum vedem din chrysovul de mai sus.

În acest an 1741 Domnul Constantin Macrocordat, în a doua sea Domniă, în aședemântul său de administrare a țerei, între altele, pune ore-care regule și administrației bisericesci (Uricar. part. 4. f. 396—408). Ecstragem din el pasagiul privitor la administrația bisericească, fiind-că privesce și pe Episcopia de Huși.

„La Mitropolie și la trei Episcopi, cari vor fi să țiea cinul preoțesc, până nu să va face nu numai Diacon, să pădască câtăva vreme, și să se învețe de obrațe învățate care vor fi rânduie de la păstorii norodului, nu numai cele trebuincioase ale pravoslaviei, care are trebuință mare fiește care creștin ale sci, ci și cele ce sânt ale acestui sfânt cin preoțesc, adică, cum și în ce fel să cade a cârmui pre creștinii, fiil lor cei sufletesci.

La Mitropolie și la Episcopi și la toate Monastirile s'a hotărât să fie Dascăli și copii la învățătură, fiește care după putința sa.

Mitropolitul și Episcopi la Eparchiele lor pe la tîrguri și pe la sate mari să așede preoți de ispravă, să învețe copii și întăeși dată să ție învețe ruga și credința, adică cele 12 puncturi ale creștinătății ce să cuprind la *Veroio*, adică creș întru unul Dumnezeu, și cele 7 taie ale Biserice, și cele privitoare la Dumnezeu, și aceste, nefiind osteneală multă să le învețe pe înțeles, se li se de..... și să ție învețe a scrie.

Călugării să nu şadă nici de cum pela alte locuri pin casăle lor, ci toţi pela Monastire să şadă.

Călugării nici decum să nu se facă fără sciŕea Mitropolitului.

Şi de vreme ce Călugării, lăsinduse de ale lumei, să se ducă la Monastiri ca săşi păzască ruga , ei să nu fie văcarî, aŭ prisăcarî, aŭ păcurarî, şi alte ca aceste.

Egumeniî fără cale să nu se schimbe, ci să fie până la mórtea sa, dar cându va avea vro pricină, cu mare cercare să se dovedéscă şi însorisu dânduse, să se lip-sască.

Egumeniî dela nimene altul să nu se aleagă, ci cu scrisoare dela Călugări Mănăstirei aceea să se aleagă a fi Egumeni, dar cându nu se va afla cu bună dovadă omŭ vrednicŭ din Monastirea lor, atunci să se aleagă de aiure.

A fieşte cărue venitŭ şi cheltuélă la vremea sa să se arăte în scrisŭ la soborulŭ Mănăstirei şi fiindŭ cu cale priimitŭ să se iscălească cu toţi, de vreme ce toţi aŭ parte la adaosulŭ şi folosulŭ Mănăstirei." (pag. 400—402).

Anul 1742 La 23 Ghenarie Theofil capétă dela noul Domnŭ Constantin Mavrocordatŭ unŭ chrysovŭ, prin-care se confirmă tóte driturile Episcopiei date de Domniî cei mai dinainte pe Moşiele ei; anume : Episcopulŭ să pue Vornici prin satele séle; ómeniî să asculte de Episcopie, orî de ce tréptă şi bréslă ar fi cei ce locuescŭ pe acele moşii; Episcopulŭ să ia dejmă din tóte duple vechiulŭ obiceiu ; ómeniî pe cariî 'i aŭ apucatŭ baniî stégulŭ pe acele moşii nu aŭ voiă a se strămuta. (Cond. I. f. 64).

Anul 1743. Theofil ia parte împreună cu Mitropolitulŭ Nichifor, cu Gedeon Episcopulŭ de Romanŭ şi cu Varlaam Episcopulŭ de Rădăuţi, la Divanulŭ ũi-

nută în Iași, la ocazia venirii Patriarchului de Ierusalim Partenie, și la care se face un nou aședemânt de scuelă Monastirilor Sfântului Mormânt, și i se reînchină patru Monastiri: Probota, Tazlăul, Cașinul și Soveja, pe care Patriarchul Dosothei renunțase a purta grijă de ele, pentru că erau sărace; dar acum se restabilise sub Igumeni români din țără. Tóte aceste sânt eespuse cu deamănantul în chrysovul lui Constantin Mavrocordat, dat la acéstă ocazie (Uricar. part. I-a, f. 49—55).

Domnul C. Mavrocordat însărcinează pe Theofil, împreună cu vel Căpitanul de Codru, și cu Ispravnicul ținutului Fălciului a pune la cale o cértă redeșescă.

Cu finitul anulul acestuia, séu în cel următori, se finesce și Episcopatul lui Theofil la Huși. El a trecut la altă Episcopie; căci după anul 1742 îl găsim trecut în lista Episcopilor de Roman, unde a episcopit până la 1747. Ca Episcop de Roman, după arătarea Starețului Gerasim, în Istoria Monastirilor Neamțului și Secul (f. 3), a făcut zidiul înpregiurul Monastirei Némțului și un rând de chili. La Huși s'a ales:

XXV. IEROTHEIU.

Ierothei, după arătarea Sinodicului, era cu metania dela Putna. El la 27 Iuli, anul 1744 era deja Episcop, precum se vede din cartea domnască a lui Ioan Mavrocordat, ce pórta acésta dată, și este scósă de acest Episcop, pentru apărarea de împresurare a Moșiei Toporului, proprietate a Episcopiei (Documentele Toporului). Tot în acest an, la Avgust 17, s'a scos dela Domnie hotarnici pentru moșia Căcăcerii, — tot la ți-

nutul Lăpuşnei, unde este şi Toporul. (Cond. A. f. 102).

Anul 1745. La 10 Ianuariu Domnul Ioan Mavrocordat dă Episcopiei drită a'şi căuta şi aduce 10 ómeny din țerele vecine. pentru servişul Episcopiei, şi îi scutesce de *banii peceşilor*, de şi „peceş să vor da şi a-cestora, ca şi la altă țară, dar banii peceşilor li se vor rēdica dela visteria.“ (Condica III. f. 66).

La 24 Aprilu Ierotheiū scóte carte domnēscă dela acelaşi Domnū, prin carea se înputernicesce Episcopia a lua dejmă din viele ce se aflaū pe proprietatea ei; érá vedrarilorū se ordină a nu se amesteca. (Condica III. f. 67). La Iuniū 2, capēță mărturiă dela Ispravniculū de Fălciū întru unū procesū ce avea Episcopia cu redeşī de Bunescl. (Documentele Bunesclorū). La 10 Iuniū a cerutū şi a dobânditū dela Domniă a se orândui Ştefanū Ruset Ispravniculū de Vasluiū — cercetătorū la fața loculuī în procesulū ce intentase Episcopiei nisce redeşī pentru 100 de pământuri din Bunescl, cumpērate de Varlaam. Ispravniculū a găsitū stăpânirea Episcopiei basată pe documente puternice, şi s'a pronunțatū contra pretențiunei redeşilorū. (Condica B. f. 117, 118).

Anul 1746. Ierotheiū scóte de la Ioan Mavrocordatū carte înputernicitoare de a face cercetare séu revidiune prin ținuturile Eparchiei. Acestū felū de cărți erau neapărate în ecserciulū revisoruluī, care dupre obiceiulū timpuluī de atunci pedepsia pe culpabilī, îi globia, îi închidea. Se înțelege, că avea nevoie de autorisațiune domnēscă, spre a nu întâmpina opozițiune mai alesū pe la sate boerescl şi monastirescl. Reproducem şi acēstă carte domnēscă carea ne arată mai îndetail sfera jndecăşii Bisericescl, şi modulū cumū se ecsercita ea pe atunci.

„Noī Ioan Nicolaī Voevod Boj. Milost. gospodar Zemli

Moldavscu. Datam carte Domniei mele cinstit părintelu și rugătorulu nostru Svinții Sale kyr Erothei, Episcopul de Huși, și pe cine va trimite. să fie volnicu. cu carte Domnii mele a cerca în Eparchiele Svinții Sale. Pentru călugări și călugărițe și pentru Preuți și Diaconi mireneasci — și pentru feciori holtei seú fetele loru mare și totu clirosulu Beseareci carei sintu necăsătoriți — și iarși să mai cerce pentru cumătri și cuscri și cununii. și pentru sânge amestecat. și pentru cei ce șad ne cununați și pentru toate care să facu afară de leage și din vătătura Sfintei pravile — și pe unde s'ari afla greșele ca aceste, ori pe la Mănăstiri ori pin sate domnesci ori boeresci, ori călugăresci pre toți să aibă a'i giudeca, și a'i certa. și a'i canoni pe fiește care cu sfânta pravilă Iară alți nime să n'aibă treabă cu unii ca aceștie ce scrie mai susu. nici ai giudeca nici ai globi. nici boeri. nici ispravnicii de pre la ținuturi. nici părcălabi nici șugubinari, nici slugi boeresci. nici nemesnici părcălăbesci. Ce numai Sfinția sa Episcopulu va ave treabă cu dênșii — de vreame că pentru unii ca aceștie poruncesce Sfânta pravilă se nu se giudice cu giudețu mirenescu. Ce să se giudece cu giudețu sufletesc. Fără numai de sari tîmpla mórte de omu saú furtușagú aceste să vor căuta cu giudecata Divanulu domnescu. și nime să nu ste înpotriva cărții Domnii mele. Vlétu 7254." (Cond. III. f. 68).

Călugărulu Luchian din Armășeni dăruiesce Episcopiei 4 pogoane de viă, cu casă și livadă și cu partea lui din câmpu, ce i se va veni la împărțelă cu alții (Cond. B. f. 83).

Luchian asigură dania sea în următoriu mod: „Iar care sar scula din neamul meu, saú sar ispiți să stricea, acéstă danie să fie ne ertat de Domnulu Dumneđu, și

de Maica Precistă, și de 12 apostoli, și de 318 părinți cari au fost la Sfântul Sobor la Nikea și de Sfinți părinți cari or fi Episcopi la Sfânta Episcopia Hușilor. Așijderea, și de un păcătos ca mine să fie ne ertat la Sfântul giudeț. Piatra, lierul să se strice iar trupul acelu să rămie întreg, să dobândească cutrémurul lui Cain, să aibă parte cu Daftan și Aviron, iar carea ar întări acéstă danie mea să fie ertați și blagosloviți, de toți Svinții părinți și de mine păcătosul, și la acéstă danie sau întâmplat mulți ómenî. de cinste cari mai giosu s'au iscălit: anume Părintelea Nicanul Egumenul ot Brădicesci și Protopopul Vasilachi ot Huși...." Sermanul Luchian! El se temea numai de rude; dar nu ar fi putut crede, că va veni timpul, când în genere ómenî nu vor mai respecta daniile făcute de bătrân în folosul stabilimentelor religioase.

Anul 1747. Se recomandă de la Domniă lui Ierothei în mai multe rînduri a cerceta questiunî de neuniri între redeşî. Episcopul cercetază, și dă mărturi de cele constatate, pentru înaintarea proceselor la Divanul domnesc. În una din aceste mărturi pentru hotărul Volosenilor, Ierothei așa se ecsprimă despre sine: „Chemându înaintea Smereniei noastre au mărturisit înaintea Smereniei noastre.“

Monachul Nicodim, fratele lui Lucian, dăruiesc Episcopiei, prin Ierothei, redeşia lui din Armășeni. Intre alîi mărturi să aduce și „Ereî Ioan Șerban protopop.“ (ibid.).

Anul 1748. Intre documentele cu data din anul acesta se găsește un zăpisi prin care un Ioan face danie la Schitul Crețesci, partea sea din Siliștea Crețesci. Acest Schit se afla pe moșia numită cu același

nume. În zapisu se dice că Schitulă era închinatū Epis copieî, și se amintescē numele lui Ierotheiū.

Ierotheiū a luatū parte, împreună cu Mitropolitulū Nichiforū, cu Iacov Episcopulū Rădăuților și cu Ioanichie Episcopulū Romanulū, la adunarea convocată în acestū anū de Domnulū Grigorie Ghica, la carea s'a făcutū aședământū pentru scōlele din Moldova, precumū arată chrysovulū acestui Domnū, cu data 7256, Decembriū 25 (Veđi Uricar. part. I. f. 58—64*). Findū că regularea făcută atunci pentru scōle privesce și pe Episcopii, socotimū a nu fi de prisosū a cita aici pasagiulū pentru scōlele Episcopale. După ce legiuesce pentru scōlele din Iași, chrysovulū dice: „Însă socotinduse că unele ținuturi fiindū depărtate, nu potū ajunge toți locuitorii cu copiii lorū la scōlele dela Iași, și mai vîrtosū cei săraci fără putință, și pentru ca să cuprindă să se împărtășescă toți de acēstă milă, saū socotitū la trei Episcopi a țerii să se mai așede trei scōle slavenesci și romānesci, la trei Episcopi, la Roman și la Rădăuți și la Huși. pentru care să aibă purtare de grijă Sfințiile sale Episcopi a găsi dascăli învețați la slavenie, ori și la romānie, ori din cei eșiți din scōlele dela Eși, ori dintr'alții, și să așede la fiește care Episcopie câte uă școlă de învățatura copiilorū, și acei trei dascăli dela acele trei scōle să fie datorii a se sili cu învățatura copiilorū, atâtū cu Sirbia câtū și cu Romānia, și leafa lorū saū rînduitū câte 80 lei de dascălu pe anū, care banii să'i iea pe giunătate la Sfântulū Georgie, și pe giunătate la Sfântulū Dimitrie, însă Sfinția Sa Părintele Mitropolitulū să dea acei bani din banii Preoțilorū, ce arată mai susū, la mîna Epis-

(*) Observămū, că Uricariulū din greșelă scimbă numele lui „Ierotheiū“ în „Dorotheiū.“

copilor, și Episcopii să plătească dascălilor, și acei dascăli să aibă și scutélă de birul vistiriei, nici un ban să nudei, numai să păzască slujba lor, grijinduse de învățătura copiilor, și earăși Sfințiile Sale Episcopii să facă neconținută cercetare școlilor, adese luându-le seama, cum învață copiii și la ce să sporescă, ca și dascălii să se silească, și copiii să se procopsescă cu învățătura.“ (f. 61, 62). Pentru întreținerea școlilor chrysovul impune dare Preoților și Diaconilor câte un galben pe an, cari bani adunându-se la Mitropolie, de acolo să se dea pe la școle, atât cele din capitală, cât și dela Episcopii.

Presupunem că și în timpurile mai dinainte trebuie să fi fost școle pe la Episcopii, cel puțin pentru cartea bisericească, fără care clerul și Biserica nu poate exista; pentru care găsim acest fel de școle cu mult mai înainte, chiar pe la Sate. Caracterul pios al Moldovenilor le impunea a face, precum Bisericii și Monastirilor pre atâtea și școle, pentru înzestrarea lor cu preuți buni și cu cântăreți. Chiar noi am apucat, înainte de înființarea școlilor publice de astăzi, multe de asemenea școle bisericesti pe la satele boeresti, făcute și întreținute cu cheltueala Boerilor proprietari. Eu însumi, după ce am eșit din seminariu la 1841, am fost învățătoriu la o școală sătească boerescă, la Șerbesci în ținutul Ném-îțului. Proprietariul Iancu Cantacuzin zidise nise încăper foarte bune lângă Biserică. Aveam dela el masa, salariu de 600 lei și 100 prăjină pământ de arat. Și fără concursul Boerilor, Preoții de pe la sate, și cu unii din locuitori formați pentru copii lor un fel de școle provisorie, mai ales pentru timpurile de iarnă. Angajați pe iarnă, cu o mică plată câte un călugăr se și miră: un fel de dascăl ambulant, cari îmblău din loc în

locu, unde se puteau tocni pe iarnă a învăța copii. În copilărie și eu am învățat la un dascal de aceștia — un bătrân anume Nicolaiu, serb de nămă; el era totu-o-dată și legătoriu de cărți, dară și foarte bețiv, și bătea rău. Indecomună cu învățarea copiilor, pe la sate și orașe se ocupa servitori bisericești inferiori: ponomari, cetești, cântărești. Pentru aceea aceste serviri bisericești în gura poporului au devenit sinonime cu profesiunea de *dascal*, adică învățătoriu, până în zilele noastre.

Ceea ce este fără de nici o îndoială, de la timpurile aceste la Episcopia de Huși tot-dea-una a ființat școlă; precum se vede din planul acestei Episcopii; făcut de Iorestu Dan ce au fostu Dichiu sub Episcopul următoriu, în care se arată la No. 15 casa de școlă, înprejma Episcopiei despre resăritu. Acolo totu-dea-una a existat școlă, precum țin minte chiar contemporanii, până la incendiul din anul 1847, când împreună cu orașul a ars și casele cele de școlă. Ele au ramas în ruină mai mulți ani, fiind-că s'au cumperat de cârmuire alte case de școlă. Acum casele acele vechi de școlă au devenit proprietate a D. Anastasie Condrea, care le-a reparat, și trăese în ele.

La Iunie 18, Ierotheiu se tînguesce lui Constantin Mavrocordat Voevod, asupra tîrgoveților de Huși, că contra cărților domnesci de scutélă, ia ca de olac de la poslușnicii Episcopiei. Vodă ordonă a se lăsa poslușnicii în nesupărare (Cond. III. f. 77).

Anul 1749. În acestu an Ierotheiu a luat parte, împreună cu Mitropolitul Nichifor și cu Iacov Episcopul de Roman, la adunarea țeri, ce s'a făcut sub Constantin Mavrocordat în Iași — în questia vecinilor. Acestă

adunare s'a ținut la 6 ale lui Aprilie, Joi în a doua săptămână după Pasce. Fiind cu toți adunați, cleru, boeri și alte stări, în Monastirea Triierarchilor la o procesiune cu sfintele Măști ale Pré Cuviosei Paraschivei, „s'a făcut întrebăciune pentru pricina vecinilor și toți au răspuns, că vecinii nu sunt robi.“ S'a hotărât relațiunile vecinilor către proprietari, și acea hotărâre s'a supus la sancționarea Domnului Constantin Mavrocordat. Hotărârea s'a iscălit de Mitropolitul, de Episcopi, de Egumeni, de boeri, și alții (Archiva rom. Ediția a 2-a 1860. f. 94—99 seü Magazin Istor. t. 2. f. 288—291).

Insemnare. Cu nedreptă unii din scriitorii moderni însușesc lui Constantin Mavrocordat epitetul de *disrobitoriu al țăranilor*. Țăranii în Moldova nici-o-dată n'au fost robi. Unii dintre proprietari, ce e dreptul abusa de drepturile lor asupra locuitorilor așezați pe moșiile lor. Asupriți s'au tânguit la Domnia, și Mavrocordat, informându-se de adevăratele drituri ale proprietarilor și ale țăranilor, au mărginit abuzurile, prin promulgarea hotărârei adunării amintite mai sus.

Anul 1750. La 13 Noemvr. Ierothei, împreună cu Ioanichie Episcopul Romanului, cu boiarii, cu Egumenii Monastirilor țerei, „și cu celalaltă cină bisericescă,“ a luat parte la adunarea ce a ales la scaunul Mitropoliei pe Iacov, pronumit *Putnénnlă*, Episcopul Rădăuților, în urma paretisului Mitropolitului Nicifor Grecul (Condica sântă a Mitop. Moldov.)

Un Ioan dănuiesce schitul din Crețesci cu hramul Sfântului Nicolai, partea reșeșcă a doi frați din Roșiori (Docum. Folescilor). La 17 Ianuarie Ierothei capătă ordin domnesc către țirgovești de Huși, de a purta ei greutatea olacului, ără nu a le lăsa pe Episcopie (Cond. III. f. 79). Acastă carte

este reprodusă în urmă, în articolul „dabile și angări,” la No. 4. La 20 April Ierotheiū capătă de la Constantin Racoviță o carte de renoirea dreptului, datū Episcopiei asupra vielorū păragine (Cond. III. f. 82). Din o mărturie dată din acestū anū Iuliū 25, de doi Monachi de la Brădicescī și de un Sergie de la Bumescī, se vede, că Egumenulū Brădicescilorū Rafail, după mórtea lui Varlaam, găsindū unū zapisū de datorie de 20 lei a lui Constantin Frățița din Răspopi către Episcopū, în urma-rea supliciū date de Egumenū la Michaiū Racoviță, s'a dispăgubitū cu 20 pământurī de pe valea Brădicescilorū, care s'aū adaosū la proprietatea Monăstirei (Cond. B. f. 9). Ierotheiū se tânguesce Domnulū Constantin Racoviță asupra Taculū Frățița, că'ī păscuesce iazulū de la Brădicescī; capătă carte domnescă de apărarea iazulū cu data 27 Iuliū. (Cond. B. f. 78).

Anul 1751. La Avgustū 4 Domnulū Constantin Cehanū Racoviță scutesce unū *liudi* (omū) streinū, pentru serviciulū Schitulū Cosăuții de la ținutulū Sorocei (Cond. III. f. 86).

Anul 1752. Septemv. 6. Capătă de la Domnulū Constantin Racoviță înputernicire de a lua câte 2 lei de casă de la nisce locuitorī ce se aședase în Huși pe loculū Episcopiei și nu voiaū a da Episcopiei nici unū ajutoriū. (Cond. III. f. 97.) Preotulū Gavriil Hirțu de la Cărligați, cu fratele său Darie și cu Ioan sin Goescul, face danie Episcopiei partea lorū unū *Bătrânū*(*) anume Frătiescī, din moșia Dobreniū la gura Lăpușnei. După ce actulū de daniă descrie hotarele acelei părți de moșia ȳice :

(*) Pământurile reȳeșescī se împărȳiau duple bătrāni, adică după capi familierulū, din cari se trāgeau reȳeșii și dela cari ei clironomisīșe pământurile ce posedau.

„Deci noi am dat partea noastră bătrânului frătiescilor Sfintei și Dumneadeescilor Episcopilor Hușului, pentru ca să ne fie nouă pomană, și pentru sufletele părinților noștri și moșilor noștri, și în urmă să fie pomană și fiilor noștri și nepoților noștri și strenepoților noștri în veci și am dat pomană de a noastră bună voe ca să fie la Sfânta Episcopie, căci am avut și noi milă dela Sfinția Sa (dela Ierotheiū) pentru un schit care-lu avem la Cârligați (Condica A. f. 96).

La 11 Ianuariu Ierotheiū capătă împuternicire dela Vodă a numi Staroste de bresle în Huși, pe temeiul vechilor aședăminte, care dau acest drit Episcopilor. Reproducem aici cartea domnească :

„Noi Constantin Michail Cehan Racoviță Voevoda. Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscōi.

De vreme ce ai noștri cinstiți părinți și rugători numiți Archierei, după testamenturile vechi. au avut acia volnicia a pune Staroste de bresle la ținuturile pe unde sint Episcopii cum și aici în Iași pune Sfinția Sa Părintele Mitropolitul, Care rânduială se păzesc și până astăzi atâta în Iași. cât și la Târgul Romanului și la Huși. Iată dară după alegire Sfinții sale Părintelui Episcopului de Huși. pe cine va socoti a fi om ca acela de ispravă. vrednic de Stărostia il volnicim și Domnia mea cu carte aceasta săși păzască rânduiala sa după testamentul breslelor — și toate să urmeze după obiceiul vechi — și altul nime să nu se amestece. vlet 7260, Ghenar 11.“ (Cond. III. f. 91).

Intru o carte a lui Constantin Racoviță dela 25 Ianuariu se dice : „De vreme ce Sfânta Episcopie a Hușilor fiind lipsită de Țigani, și înștiințându-ne Domnia mea pentru cinstiți părintele și rugătoriul nostru Svinția

Sa kyr Ierotheiū Episcopulū de Huși, că unū Țiganū a-
nume Sava omū streinū cu Țiganca luī căđindū de că-
tăva vreme acolo la Episcopie. Iată că Domnia mea m'am
milostivitū și amū datū danie Sfintei Episcopii pe acestū
Sava Țiganu cu Țiganca și cu toți copiii lorū, ca să fie
drepti Șerbi a Svintei Episcopii." (Condica III. f. 88).

În acestū anū, la Maiū 10, Ierotheiū, slăbitū de be-
trânețe, paretisece dela Episcopiă. Reproducemū aici
chiar paretisulū, seū dimisia luī, după cum se păstrédă
în condica cea sântă a Mitropoliei.

„Smeritulū Ierotheiū cu mila luī Dumneđeū Episcopū
Hușuluī.

„Căutând și socotind se pociū cunósce, ce este omulū,
și altū n'amū socotitū, niel amū cunoscutū, fără cătū
prafū și cenușă, și amū întreatū și de Eclisiastulū, și
acea socoteală miaū adevéritū. Dreptū aceasta amū so-
cotitū să nu morū, ci să înviezū, și amū socotitū să mă
ducū la pocaianie, fiindū cuprime de slăbiciune și ne-
putință. Amū închinatū omoforulū pre Sfântulū Prestolū,
și paterița întru mânele prea Iuminatuluī și de Dumne-
đeū încoronatuluī și prea înălțatuluī Domnū Io Constantin
Michail Cehan Racoviță Voevod, cu mila luī Dumneđeū
Domnū țerei Moldovei, și cu scirea și blagoslovenia Sfin-
ției Sale Părinteluī kyr Iacov Mitropolituluī, și a totū
Sfințituluī Soborū, și cu voia a totū blagorodniculuī Senat
a Măriei Sale Domnuluī, și mila luī Dumneđeū să fie cu
toți. Și mă rogū a totū norodulū Chreștinescū Pravos-
lavnicū să mă erte, și Dumneđeū săi erte pre toți. Amin.
vlét 7260, Maiū 10.

(Subscrisū) Ierotheiū Episcopū Huși."

Observămū: 1) Se vede că era o formulă de
paretis pentru Episcop; căci paretisulū acesta este

întocma din cuvântu în cuvântu cu acelă ală lui Calistru Episcopulu de Rădăuți, paretisitū în 1729(*).

2). In paretisulū acesta se deosebescū două feluri de prerogative întrunite în persóna Episcopulu: una — *darulū Archieriei*, care vine dela Dumne-deū prin alegere și chirotoniă, și se simbolizază prin Omofor; alta — *autoritatea stăpânirei*, carea se dă de Domnū și se simbolizază prin Paterița (cîrja) ce o dă Domnulu în mîna Episcopulu. De aceea paretisitulū Episcopū depune omoforulū pe Sântulū Prestolū, ca cum în mînele lui Dumne-deū, de unde a și primitū darulū; érá paterița o depune în mînele Domnulu, dela care o a și primitū la înstalarrea sea.

Ierotheiū, ca paretisitū, a mai trăitū pucînū. In acés-tă categorie îlū găsimū subscrisū cu Episcopîi țerii în hotărîrea sinodulu adunatū în Iași de Mitropolitulū Iacov I, pentru constatarea autocephaliei Bisericei Moldovei (Veďi cartea Sobornicescă în Uricariū part. 2. f. 241). Inșă Ierotheiū a muritū curêndū; căci întru o mărturiă, dată Taculū Frățița din Bunescei în 1753, în procesulū ce avea acela cu Brădicesci și cu alți redeşî din Bunescei, se amintesce de Ierotheiū numindu'lu reposatū. (Documentele Bunesclorū și Căbicesclorū).

Totū în luna lui Maiū, acelașū anū 1752, s'a făcutū alegerea altul Episcopū la Iuși.

XXVI. INOCHENTIE.

Acesta până acum, în calitate de Ieromonachū, fusese Dichiū alū Episcopiei Rădăuților, și, duple sinodicul Episcopiei, cu metania dela Putna. Se pare că locul nas-

(*) Foița D. Hajdeu, 1860 Maiū pag. 66.

cerii lui a fostu Cămârzanii, lângă Fălticeni. Celu puțin spunu bătrânii, că acolo avea elu rudenii. Unu frate alu lui, Preotu de miru, s'a călugăritu la Rîșca. In condica cea Sântă a Mitropoliei de Iași se păstrează actulu bisericescu, încheiatu în Biserica curții domnesce de Archiereii ce l'au ipopsifiatu. Eacă acelū actū :

„Prea Sfânta Episcopie a Hușiloru rămîindū fără de Archiereu, de vreme că Archiereulū ce au fostu întru dēnsa, kyr Ierotheiū, din pricina bătrânețiloru, și pentru cea trupească a sa boală, au făcutu paretisis Eparchie Sale, de a sa voe și nesilitu, precum se arată din prejmă întru această Sfântă Condică scrisă și cu pecetea domnească pecetluită, acea de voe și cu a sa mână iscălită a Sfinției Sale paretisis(*), noi, cari ne aflămū aici din preună frați archierei, prin voia și porunca și îndemnarea și slobođenia a prea înălțatulu, pre blagocestivulu și prea chrestinesculu nostru Domnū și Stēpânitoriū a toată Moldavia Io Constantin Michail Cehan Racoviță Voevod, adunândune întru prea Sfânta Biserică domnească a prea Sfinței și de o fință Troițe în curtea domnească, și hotărîri canonicesce puindū înainte spre aflare și alegere cinstitulu și vredniculu obrazū, ce este se primească duchovniceasca ocărmuire a Eparchiei și Episcopiei aceștia, ântēiū dar am pus pe prea cuviosulū între Ieromonachi kyr Inochentie Dichiulū Sfinței și Cinstitei Episcopii Rădăușilorū, și alū doilea pe Ieromonachulū Orestū, și alū treilea pe Ieromonachulū kyr Gedeon, și s'au scrisū numele lorū. Anulū dela Chs. 1752, Maiū 27.“

(*) De aici se vede, că Episcopulū sētū Mitropolitulū ce paretisia da paretisulū (dimisiunea) în mână Domnulu, cându depunea și cărja. Domnulu dacă l primia dimisiunea, cerea dela Mitropolitulū condica Sfantă, și lilea acea dimisie pe o filă, cu pecetea cea mică domnească, spre păstrare.

(Subscriși doi Archierei greci ca plenipotenți ai Episcopilor Ioanichie alii Romanului și Dosotheii alii Rădăuților : unul se titluesce „Sardeon;“ érá numele celuiialtú nu l'am pututú discifra.

Insemnare. Ipopsifiarea(*) aceasta este o formulă de alegerea Bisericească a Candidaților de Episcopii. Ea se face până astăđi ; însă face parte din chirotonia Episcopului alesú deja , fără vre-o însemnare reală. Dar are unú mare înțelesú istoricú: ea ne a conservatú forma, cum se făceau alegerile Episcopilorú în anticitatea chrestină. Cu o đí înainte, se aduna sinodulú Archiereilorú (de aceea și astăđi ipopsifiulú se face în đíua ce precede chirotoniei) și chibzuiaú, care persóne din clerú arú fi mai demne de a se alege la cathedra vacantă de Episcopú. După deliberare uninduse asupra a treí candidați, ce întruniaú însușirile canonice de Episcopatú, în đíua următóre, fiindú poporulú adunatú în Biserică se propuneaú numele ipopsifilorú, séú ale candidațilorú aleși de sinodú; poporulú în tăcere, rėdica mânele(**) la pronunțarea numelú acelui, pe care'lu doria să fiă Episcopú. Unanimitatea séú majoritatea semnulú de aprobare decidea alegerea. Alesulú mărturisia credința și da înscrișú că o va pștra și apăra; apoi îndată urma chirothesia, adică consacrarea celui alesú, prin Sfințita punere a mânelorú Archiereilorú prezenți și chemarea Sântului Duchú asupra celui alesú.

Cu trecerea timpului, aprobarea, séú alegerea unuia dintre candidați propuși de sinodú, a trecutú la Domnitoriú, precum se urmėză și astăđi în Rosia și Grecia.

(*) „Ipopsifu“ vra să đica : persoană ce este supusă la soarta alegerii, la votú; candidatú de Episcopú.

(**) De aici: „Chirotonia, séú rėdicarea, întinderea mânelorú, carea acum înseamnă rândueala Sfințirei în treptele Ierarhice, s'a confundatú cu „chirothesia“ séú punerea mânelorú, prin care se consacră persoanele alese în treptele Ierarhiei bisericesci.

De și la noi alegerea Episcopilor a trecut prin deosebite faze, precum vom vorbi în altă loc, totuși Biserica a păstrat până astăzi cu nestrămutare formula cea veche a ipopsifiului, ca o ținere, ce face parte din chirotonia Episcopului.

Inochentie, ca Episcop de Huși s'a distins prin mai multe bune calități, dar cu deosebire prin o mare abilitate gospodărească; a îmbogățit Episcopia cu mai multe moși și o a împodobit cu Biserică nouă și case, precum se va vedea în cursul anilor viitori. El a episcopit 30 de ani, până la mărtea lui.

La priimirea Episcopiei de la Ierothei, el a priimit și un izvod de oare-care datorii ce erau de plătit: însă s'a găsit mai mulți datornici, cari, cu dreptul ori nedreptul, reclama îndestulare de la noul Episcop. Acesta a îndemnat pe Inochentie a scote o carte domnească (dată din Mai 29) de la Constantin Racoviță, prin carea se autorizează de a plăti numai datoriile acele arătate prin isvodul dat de proin-Episcopul (Condica III. f. 92).

La 23 August Săfta Irușoae dăruiesc Episcopiei partea sea de pământ cu livezi din moșia Porcișeni (Documentele Porcișenilor.)

Anul 1753. Noemvrie 30, biv vel păcharnicul Vasile Costache chărăzasce Episcopiei un sâlaș de Țigani, în număr de 5. În actul de daniă se exprimă așa de Episcopie: „Sfânta Episcopie a Hușilor se află la multă slăbăciune atât din prilejul vitelor, cât și din slujba casei și socotind că avem mare datorie, de vreme că se află Maică a tuturor bisericilor noastre, a celor ce se află sub Eparchia sa, a o agiuta fișteacare cu cât ne ară da mâna și ia dar m'am socotit din preună cu fii mei....“ (Cond. III. f. 99).

În acestă ană Inochentie a luată parte la adunarea bisericească, seú Sinodulă ținută în Mitropolie la 1 Ianuarie, pentru constatarea autocefaliei Bisericei Moldovei precum se vede din subscrierea lui în cartea sobornicească a Sinodului (Uricariu. part. 2-a f. 236—241).

Insemnare. În *Archiva română* și în *Uricariu*, data cărții sobornicesci este 7260, Ianuariu 1. Însă data 7260 corespunde anului 1752. Dacă Inochentie s'a alesă Episcopă la acestă ană Maiu 27; apoi se înțelege dela sine că nu putea figura ca Episcopă în acelă Sinodă, dacă elă s'ar fi ținută la 1 Ianuarie 1752. De aceea închiāmă că data în originală trebuie să fie mai mare, măcar cu ună ană decâtă 7260. Cum că acelă Sinodă n'a putută să fiă mai departe de anulă 1753, seú 7261, Genariu 1, închiāmă de acolo, că dacă s'ar fi ținută în altă ană mai departe, atunci n'ar fi putută lua parte proin Episcopulă de Huși Ierotheiă, carele deasemenea este subscris în cartea Sobornicească, căci el a reposat în anulă 1753, precum s'au arătată în urmă. De aceea cu totă siguranța se pôte restabili data Sinodului Mitropolitului Iacov : 1753 Ianuar. 1.

Totă atunci Inochentie a renoită la Domniă dreptulă ce avea de mai nainte Episcopia de scutélă pe o crâșmă din Huși (Cond. III. f. 96).

Anul 1754. La 28 Septemvriu, Inochentie scôte hotarnici domnesci de la noulă Domniă Matheiă Ghica : pe Ilie Costachi biv vel Stolnică și pe Iordachi Costachi vel Medelniceriă, ca să hotărască moșia Episcopiei Hrubeni, de la ținutulă Fălciului, pe apa Prutului ce se împresura de moșiele vecine: Păchnesci, Duda și Epurenii. (Cond. A. f. 104).

La 9 Eevruariu, în urma anaforalei vel Logofetului, care a constatată drepturile Episcopiei asupra amânduror mașuri'oră Prutului la moșia Toporulă, Matheiă Ghica

încuviințeză cererea lui Inochentie de a face poduri peste Prut, pe vadul ce avea la acea moșă (Cond. A. f. 95.)

La Iuniu 5. dobîndesce de la același Domn o carte de apărarea poslușnicilor de lângă Episcopie, și de la Crețesci, de angăriile, cu care îi asupriau tirgoveții (C. III. f. 103).

Iuliu 20. Inochentie capătă de la Domnul Matheiu Ghica un chrysov înțăritoriu scutelelor de dări pe un număr de vite și pentru 12 scutelnici. Reproducem parte din acest chrysov.

„Cu mila lui Dumnezeu Io Matheiu Ghica Voevod, Domn țerii Moldovei. Facem scire cu acest chrysov a Domniei mele, tuturor cui cade a ști pentru Sfânta Episcopia Hușilor, unde se cinstesce și se prăznuiesc hramul Svinților și întru tot lăudaților Apostoli Petru și Pavel, la carea vădînd Domnia mea chrysove de miluirea cea avută acastă Svântă Episcopie, atîtu de la reposatul întru fericire părintele Domniei mele Măria sa Grigorie Ghica Voevod, cât și de la alți luminați Domni, pentru care avînd Domnia mea multă căldură și dragoste către Svintele ale lui Dumnezeu lăcașuri, spre ale întări milele și darurile ce au avută și de la alți luminați Domni, n'am putut Domnia mea trecea cu vederea nici pre Svânta Episcopia Hușilor, ci iată că am făcut Domnia mea milă, și întărim prin acest chrysov al Domniei mele, ca la vremea desetinei să aibă a scuti până la 500 Stupi, și la vremea goștinei să aibă a scuti până la 500 de oi, asemenea și la vremea văcăritului să aibă a scuti una sută vite vaci, boi, cai. Pre aceste bucate nimăru nici un ban să nu plătescă. Așijdere și pentru 12 ómeni străini, ce șar găsi fără biru în vizitirie. și fără nume la vre un sat, încă se fiă scutiți pe capetele lor, ca nici odată nici un ban să nu dea;

căci iam lăsată Domnia mea să fie numai pentru paza și poslușania Sfintei Episcopii“..... (Urmădă formula știută, cu carea se închiea chrysovele. (Cond. A. f. 65.)

Anul 1755 Inochentie și cu ceilalți Archierei Iași parte la Divanul ținut la 25 Septemvriu în Iași, la care s'a hotărît a nu se mai lua pe séma Domniei *Ușurii*, (dejma) de la Tătarii ce închyria pământuri de hrană pe moșiele boerilor de peste Prut în vecinătate cu Tătarii; ci să se lase acel ușur în folosul proprietarilor. Din chrysovul dat la această ocazie de Domnul Matheiu Ghica, se vede că era o convențiune între guvernul Moldovei și cu Tătarii de Bugiagă în puterea căreia Tătarilor se învoia a cultiva pământ pe teritoriul Moldovei într'o mărginită întindere de loc, și cu condiția de a da Domniei dejma din toate produsele. Ușurgiul, său amplexiul domnesc, cari strîngeau ușurul de la Tătarii nu se mărginia numai pe locurile, care erau domenii ale Statului, ci dejmuia și ogórele ocupate de Tătarii pe moșii de ale particularilor. De aici jalube la Domnie în toți anii. Matheiu Ghica prin chrysovul amintit a pus capăt acestui abuz. Reproducem aici acest chrysov pentru interesul său istoric: sursele și copie de pe el se află în Condica III. f. 106, 107.

„Facem știire cu acest chrysov, a Domniei mele: că viind în nainte Domniei mele Dumnilor cinstiți și credincioși: boerii Domniei mele: dumnilor: Iordachi Canta: biv vel logofet: i dumnealui: Radul Racoviță vel logofet: și dumnealui Manolachi Costachi vel vor: și dumnealui: Ștefăniță Ruset Biv vel visternic: și alți boeri. și ne jăluiră dicându că au moșii peste Prut de la moșii și strămoșii Dumilor săli. și acli moșii celi mai multe

nu agiungă în celi două ceasuri ce sânt hotărît de Ili Pașea ca să fie de hrana Tătarilor : dar unili sântu și întraceli : done ceasuri : și de câte ori trimite Domnie să stringă ușurul dela Tătari saū să vindi dela cochivechi ușurul : acei ușurgii mergū și strîngū și dejma pe moșiele dumilor sali împreună cu pânea cea domnescă : puindū pricină că arândū tătarii pe aceli moșii domnia să căde a lua dejme iar nu stăpâni moșilorū : și măcar că domnie le da dejma dumilor sali : ori cu pecetluituri : gospod : ori cu cărți gospod : de ș'aū luato dela ușurgii dar în toți ani : trebué acești boeri să supere domnie că să li facă cărți saū pecetluituri : și cu acéastă pricină ușurgii încă găsea vremi de le tăgîdue dejma dumilorū sali : saū li da pâne stricată : saū prețū mai puțintelū decâtū să vinde pânea : și le pricinuesce multă pagobă : pentru care nu am suferitū Domnia mea acéastă strâmbătate a o prăvi : a să lua vinitulū boerilorū di pre moșile lorū : de vremi că Domni miluescū și dăruescū pe boerii cari slujescū cu dreptate : nu este cu dreptate a să mai supăra : Decī am tăet Domnia mea acésta ca nici de cumu să nu mai fie nici o dată : că am socotitū însumi Domnie mea : că aū mari dreptate a 'și stăpâni moșile : De vreme ce aceste moșii unile sântū dati miluirī dela vechii reposați Domni ce aū miluitū pe moșii și stremoșii dumilor sali pentru driapta lorū slujbă și credință : altele sântū cumpărături : iarăși a moșilorū și strămoșilorū dumilorū sali : și măcar de ar saū cosescū Tătari și Turci saū orce limbă : acel venitū și dejmă a moșilorū nu este cu dreptati a o strîngi în sama Domni : și Domnie să le de cu cărți Domnesci saū cu pecetluite : ce cu dreptati esti ca să 'și stringă fiește-care din Dumnalor viniturile dipi moșile cine ce are : Pentru

acee dar și domnie me cunoscându a dumilor sali dréptă cerere: Domnie me încă am hotărîtu cu acestu chrysovă a Domnii meli. Că de acumî înainti: Domnie or de ar vindi ușurulă: or în credință de va trimite oameni gos-pod: să nu mai fie volnică a dejmui ușurgii acestor numiți boeri: ce sînguri Dumnealorū să fie volnică a 'ș trimite oamenii Dumilor Sale și a 'și strînge fiși-care dejma de pe moșie sa după obiceiū: că de vremi ce aci vechi și reposați luminați Domni aū miluitu pre moșii și stre-moșii Dumilor Sali: pentru dréptă și cu credință slujba lorū; și alți luminați Domni mai din coaci aū întăritu milili: și daniili și cumpărăturili acelorū vechi luminați Domni: Domnie me încă vădîndu a dumilorū sali dréptă și cu credință slujbă: Domnie me încă dămū și întărimū toati aceli chrisoavi vechi și mai noui: ca săș stăpăniască dumnealorū moșii și să și li dijmuiască după obiceiū: și să lipsescă acestu obiceiū ceaū făcutu de la o samă de vreme dili dijmuiia domnie să nu mai fie în veci nică să se mai pomenească la vîndare ușurului cu moșii boerilorū: și poruncim și Dum. vel vister. și Dum. vel cămăraș ce viți fi după vremi: nică decumū cându va fi vremi ușurului or cu vîndari de va fi or încredinți di să vorū trimiti omeni domnesci. afară de moșii boeresci să să vîndă: sau să să strîngă ușurulă: iar la moșii boeresci nică într'un chipū să nu să amesteci: ci Dum-nalorū sînguri săș strîngă viniturili după obiceiū: ca dipi drepti moșii Dumilor sali: căci care ar strica sau ar strămuta ispisocul Domnii meli: să fii ne ertat și blăstămatu de Domnulū Dumneđu și de precurat Maica Sfinții sali și di toți Sfinții: și poftimū și pre alți luminați Domni: care Dumneđu îi va alege după noi: or din fii nostri or dintraltii streini di vorū fi să să întăș

rească chrisovulă acesta : iar să nu să strice precum nici
 noi n'am stricată : nici am strămutată a altoră luminați
 Domni : ci încă am întărită și la acasta esti credința în-
 sumă a Domnii meli : Ion Matei Ghica VVda : și a preiubiți
 fiilor Domnii meli : Gligori vvda și Georgii vvda și credin-
 ța a preosfințitului părintelui nostru duhovnicesc părintele
 Mitropolitului țării kyr Iiacov și a Svinții Sali părintelui
 nostru : kyr Ionichie Episcopul Romanului : și a Svinții
 Sali părintelui nostru kyr Dosothei Episcopul Rădăuților ;
 și a Sfinții Sali părintelui nostru : Ionichentie Episcopul
 Hușilor : și credința a cinstiți și credincioși boeri Dom-
 nii meli Dumnalui Iordachi Cantacuzino biv vel Logo-
 făt : i Dum : Radul Racociță vel Logofăt : i Dum : Ma-
 nolak Costak vel Vor : de țara de giosă : i Dum : Ma-
 nolak Bogdan vel Vor : di țara di sus : i Dum : Dimitrașcu
 Pălad Hat. i Părcălab Sucévschi i Dum : Nicolai Sucio vel
 post : i Dum : Aristarchi Chrysoskoleon vel Vist : și Dum :
 Vasili Rusăt vel Spăt : i Dum : Niculaki Carage vel Cămănar :
 i Dum : Iordak Canta vel Păch : i Dum : Costak Duca vel Stol-
 nică : i Dum : Manolak Ipsilant vel Comisă și credința tu-
 turor boerilor mari și mici : și s'au scrisă chysovulă a-
 cesta întru întâe Domnie în anulă al doile : în Scaunulă
 Domnii meli în Eș let. 7263 : sept : 25.

La 23 Noemvrie, Inochentie, împreună cu Mitropolitul
 Iacovă , cu Iónichie ală Romanului și cu Dosotheiă ală
 Rădăuților se pomenescă în chrysovulă lui Matheiă Ghica,
 ca marturi și întăritori celor statornicite prin acel chry-
 sovă pentru veniturile lăsate în folosul boerilor seă ma-
 rilor demnitară ai țerii. (Uricar. part. 2. f. 267—278).

Anul 1756. Noemvrie 4. Calistru Egumenulă dela
 Brădicesc scôte hotarnic domnesc, pe Ioniță Miclescu
 vel Medelniceriă și pe Agăriciă Vornică de glótă , spre

a hotărî și alege despre reșeși moșia Tălpigeniî dela ținutul Vasluiului, proprietate a Brădicescilor. (Cond. B. f. 31—32).

Inochentie a găsită Biserica Episcopiei într'o stare, în câtă nu se mai putea sevêrși în ea Sântele Serviri.

Ea fusese reu struncinata de cutremurulă întîmplată la anulă 1692, sub Episcopulă Varlaam I. Prin reparațiile ce i se făcuse după aceea tot durase până la timpul lui Inochentie, cândă devenise cu totulă nepracticabilă. Inochentie, cu ore-care ajutorură dela Matheiă Ghica, și prin ale sële mișlăce, a răsipită până în temeliă Biserica vechiă făcută de Marele Stefan, și o a făcută de iznăvă. Nu ș'aă pusă însă numele seă pe ea, ca ctitoră, nici al altuia cuiăva, și a repusă la locă deasupra ușeiă pétra cu inscripțiunea vechiă a lui Stefană Vodă. După isprăvirea Bisericeî cu tôte cele trebuităre, în anulă acesta, la 9 Ianuariă. Domnulă Matheiă Ghica dă ună chrysovă Episcopiei, în care după ce face istoriculă rezidirei Bisericeî, chărăzășce Episcopiei nisce părți din loculă domnescă ală Hușiloră, precum și dejma depe celalaltă locă domnescă ală Hușiloră. Reproducemă aiciă chrysovulă întregă, care este de mare însemnătate atâtă pentru istoria Episcopiei câtă și pentru evseviăsele ideî ce conține.

Chrysovulă începe maiă ânteîă cu ună proimiă, în care, maiă pre susă de tôte virtuțile se pune milostenia seă bine-facerea atâtă ômeniloră scăpătați, câtă și Bisericeiloră lui Dumneșeă.

„Cu mila lui Dumneșeă Noiă Matheiă Ghica Voevodă, Domnă țereiă Moldovei.

„Celă ce face fapte folosităre de sufletă și bine plăcute lui Dumneșeă, nu numaiă că căscigă laudă și mărire la această viață, ci și după mórte remăne numele lui nemuritoră, și sufletulă lui remăne cu ală dreptilor.

Este adevărat că multe fapte folositoare sânt îndestule ca să spăscă sufletul. Dar mai presus este milostenia, carea se face nu numai la săraci și la căduți; ci și aceea, carea se face pe la Bisericele lui Dumnezeu.

Această milostenie este o faptă, carea covârșase pe toate alte bunătăți. Deschide ceriurile și agiunge până la scaunul Dumnezeuescii măririi, și dă sălaş în ceri și face pre milostivul împărăției ceriurilor mostenitori, precum serie Sfântul Ioan Zlatoust pentru milostenie, carea slăvesce pre om.

2) Domnul, mai departe, se recunoaște datoriu a mulțemi lui Dumnezeu, pentru că l'a înălțat la această mare treaptă a Domniei; apoi trece la istoricul Bisericii Episcopiei.

„Deci dară și eu robul lui Dumnezeu, Noi Matheiu Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn și oblăduitoru Țerii aceștia, datoriu fiindu a sluji lui Dumnezeu, cu carea ne-a dăruit nouă bunatatea Sfinției Sale, luatam sama pentru Sfânta Episcopie Iușului, la care se cinstesc și să prăznesc Sfinți preaslăviți întru tot lăudați Apostoli Petru și Pavel, care este zidită din temelie ei de răposatul Ștefan Vodă cel bun, și fiindcă la vlet 7200, timplându-se cutremurul cel mare aici în țară, din carele multe Mănăstiri au fostu crăpatu, dar Sfinției Episcopiei aceștia nu numai că turnurile au fostu căduțu de totu, ci încă și toată Biserica, fiindu crăpată pin pregiuru, era numai să cadă, de care pricină, de frică, începuse a nu se sluji nici Dumnezeasca liturgie. Deci însciințundune Domnia mea de una ca aceasta, și măcar că după starea țerei aceștia, și după grele datorii la care ne aflăm, namu pututu agiutora după bunu cu-

getulū Domniei mele, dar earășī namū pututū rebda a se afla această Sfântă Episcopiă la această stare.“

3) Chrysovulū arată ce a făcutū Matheiū Ghica pentru restaurarea Bisericeī, adică ce mile domnesci ū a chărăzitū, duple stăruința Episcopului Inochentie, și totū-odată arată, că Marele Stefan, cândū a ziditū Biserica nu'ī făcuse nici-o înzestrare, ne dându'ī dritū de propr'etate nici măcar pe loculū unde era ziditā.

„Deci prin bunū gândū și nevoința Domniei mele, strîngēndū o somă de bani prin purtarea de grijă a prea cinstitului și de Dumneđeū iubitorului Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopū Ilușilorū, răsipinduse de totū din temelie, saū făcutū altă Episcopie mai întemieală și mai frumoasă după cum aū fostū mai înainte, înpodobinduse și cu cele trebuincioase ale ei. Dar fiindū că răposatulū Stefanū Vodă celū bunū, ziditoriulū acesteī Sfinte Episcopii (*) nu numai că naū îndăstrato cu altele, ci încă nici loculū pe care este ziditā nu este alū ei, fiindū locū domnescū, care arătāndū cătră Domnia mea Sfinția Sa Episcopulū : iată dar că și noi, ca unū ctitorū ce sântemū, amū socotitū, împreună cu totū Sfatulū Domniei mele, Dumnealorū velișilorū boiarī, și iată că miluimū această Sfântă Episcopie cu această mai giosū arătatā milă : Adică îi dămū danie loculū domnescū pe care este ziditā Episcopia, cu totū loculū câtū cuprinde ograda Mănăstirei. Mai dămū danie Sfinteī Episcopii din loculū Domnescū ce este din dosulū ogrădiī Episcopiei în spre apusū, care âmbliă în lungū și latū, după hotarnica ce saū făcutū din porunca Domniei mele de cătră Ispravniculū de Fălciū, și de cătră Vornicul

(*) Prin Episcopie înțelege : Biserica.

de Poartă, ca să fie și acestu locu dreaptă ocină și moșie dela Domnia mea, pe care locu câți ómenî voru ședé din poslușnicîi Episcopiei să nu aibă nicî unu amestecú cu tirgovețîi Hușului, ci să aibă așî plăti birulú lorú deosebî să aibă a posluși Episcopiei după obiceiulú celorú ce ședú pe moșie Mănăstirească. Darú iarășî hotărîmú Domnia mea și aceasta : din poarta Episcopiei până în vatra tîrgului, și cu toată vatra tîrgului, Episcopia întru nimică să nu se amestece, ci tîrgovețîi să fie volnicîi așî face case, dughene, și alte ce learú trebui, ne fiindú supărațî de către Episcopie, fiind că șădú pe loculú Domnescú. Așîjdere m'amú milostivitú Domnia mea cu Sfânta Episcopie, și iam datú danie tótă dejma, câtă să va face de pe loculú Domnescú, însă numai dejma, iară nu și pămêntulú, care dejmă mai înainte se luoa de către Domnie. Adică să ia dejma din țarinî cu pînî, din fânațe, din prisăci cu stupî, din liveđî cu pomî, din dejma de viî, care dejmă de viî se luoa mai înainte de către vtori paharnicú. Și poruncimú Domnia mea vouî tirgovețilorú din Huși și altorú ce aú viî saú altele pe loculú Domnescú, să aveți a urma la toate după hotărîrea Domniei meale."

4) Urmézá unú pasagiú, din care se vede credința creștinească a Domnului în rugăciunile ce se facú la Sfântulú Jertvenicú, și în pomenirea la Sfânta Liturgiă :

„Decî dar, pentru această milă ce amú făcutú Domnia mea cu această Sfântă Episcopie, datoriu să fie și Sfinția Sa de Dumnezeu iubitoriulú kyr Inochentie Episcopulú Hușilorú, câtú și alțiî din vrerea Dumnezească, după sevîrșirea Sfinției Sale s'ar învrednici a lua păstoria aceasta, a pomeni purure la Sfântulú Jertvelnicú numele Domniei meale, și a prea iubitei Dómnei noastre:

a prea iubiților fiilor Domniei mele, rugându pre milos-tivul Dumneșu pentru sănătatea , și ertarea păcatelor reposatului întru fericire Părintelui Domniei mele Grigorie Ghica Voevodă.“

5) Urmează încheierea chrysovului cu forma sciută, în carea se aduce credința a trei fiilor a Domnitoriului, și a boerilor. (Condica A. f. 11, 12).

Tot-atunci s'a reparat și Biserica de la Brădicesci, deasemenea prin Inochentie și Mathei Vodă, precum se vede din Pomelnicul de acolo, în carele se dice: „vlet 7264 (1756) s'a înnoit această Sfântă Mănăstire.“ Apoi dedesubt se trece numele lui Inochentie, și în rînd cu el Mathei Ghica.

În același an succedîndu la Domnie Constantin Racoviță, la 23 Aprilie întăresce chrysovul datu Episcopiei de Mathei Ghica în 1754, Iulie 20, pentru scuteala de dabile pe o samă de bucate, și a 12 poslușnici. Totu-o-dată lasă în folosul Episcopiei dejma (ușurului) din totă pânea ce ar face Tătarii sîi ori cine pe moșiele Episcopiei de peste Prut: Toporul cu Dobrina, care nu intră în distanța cedată pentru agricultură Tătarilor (Cond. A. f. 66). În Condica III f. 108. se păstrează și cartea domnescă, cu data dela 29 Aprilie, către ușurgil, prin carea li se ordina a nu se atinge de ușurul depe menționatele moșii ale Episcopiei. Totu la acea dată Inochentie a bobîndit dela Domnul Racoviță, un ordin de scutelă pe o crăsmă a Episcopiei din Huși, era altul către boerii Michălachi Cehan biv vel Medelniceriu și Vornicul Grigoraș Agăriciu, ca să alegă și să hotărască nisce părți de moșii ale Episcopiei, din ținutul Fălciului, ce se impresura de reșei (Connd. III. f. 110, 115). Ra-

portul hotarnicilor de constatare se află în Condica A. f. 89—91.

La 9 Iuniu Vel Păcharnicul Vasilie Buhăescu și biv vel Căpitanul Nicolaiu Cogălnicénul, ce fusese însărcinați de Vodă a hotări două moșii ale Episcopiei, Spărieții și Cărligații, raportază de cele ce au constatat la fața locului, și cum au stabilit hotarale. În interesul Archeologiei țerei reproducem aici acel raport în întregime, după cum se află în Cond. A. f. 27—29.

„Inscuinașăm pe Mărie ta că din luminată porunca Măriei tale am mers la moșile Sfintei Episcopii a Hușilor anume Spărieții și Cărligații ce sînt alătura ca să alegem și să hotărăm pe scrisori ce va avea Sfânta Episcopie și după ștăpănire și după mărturie a oamenilor be-trâni cari cum ar ști și ar mărturisi de vreme ce au jă-luit Svinția Sa Părintele Episcopul Hușului kyr Inochentie că dresese Episcopiei cea avută pe moșii cele mai multe s'au prăpădit la vreme de nepace. Arătându-ne Svinția Sa un uric, de la Irimie Movila Vodă din vletu 7100 care uric la a găsit Svinția Sa la un om din Chișinău, dăndu samă omului că a cădută la mîna lui de la un Turc în care uric scrie că Satul, Spărieții este danie de la însuși Mărie Sa din hotarul Târgului Hușilor. Așijdere și pe satul Cărligații iarăși au ară-tat Svinția Sa cărți Domnesci de ștăpănire întîiu o carte de la Gașpar Vodă din Vletu 7127 și altă carte. de la Alexandru sin Ilieșu Vodă. din vlet. 7129—și altă cartea de la Alexandru sin Radul Vodă din vletu 7131—și altă carte, de la Duca Vodă din vlet 7176: de sloboție cea avută Episcopie la satul Cărligații și osebit au adus Svinția Sa părintele Episcopul înainte noastră doi călugări be-trâni de vîrstă ca de 70 de ani anume Theodosie Pante

și Nicolaï cariî au mărturisit, cu sufletele lor, că aceste moșii sau stăpănituri de către Episcopie totu cu pace de când țin ei minte. de 50 de ani. și ei au fost rânduiri dela Episcopie dejmări de au strinsu dejma acelu locu și știu și de la părinții lor că și mai înainte s'au stăpănit de către Episcopie totu cu pace arătându ne și locul odăilor și a prisăcilor, ceau avutu Episcopie la Cărligați și niau arătat și hotarul acestor sate Cărligați, și Spărieți, pe unde s'au stăpănit și s'au dejmutit de către Episcopie. Insa Cărligați despre apus s'au stăpănit. până în păraul văii ce se numesce Sărata și totu păraul în giosu până în prejma unui petre ce este pusti Sărata disprea amiață și cari niau arătat un omu Focșe că dintra ce piatră în giosu se începe moșie lui pe care moșie scrisori nu niau arătat, ca să dovediască cum să numesce moșie lui. iară hotarul Spărieților din giosu niau arătat iar acei Călugări că să înfundiază în piscul lui Epure iar de către resăritu bate coasta Spărieților în capitile Stănilescilor și a Volosănilor iar de către tirgulu Huși să hotărescă aceste două moșii Spărieți și Cărligați cu satul Plopeni ce este moșie Episcopiei precum sau dovedit din hotarnica Plopenilor, în care scrie că mergu Cărligați alături cu Plopeni iar acum, de 5 ani încoace sau sculat acești oameni anume Andrei Vornicul Iordaki Focșe i Constantin Bădărău i Popa Ion Hirțu i Toader Gâscă și alți rudeni a lor de înpresoră moșii Episcopiei Cărligați și Spărieți pentru care mergând noi acolo la locul cel cu pricină și împreună cu acei oameni am vădit starea locului și am luat sama și pe scrisori dovedind și stăpânire și întrebându și pe acei oameni ce au a răspunde. ei au arătat un uric vechi de la Stefan Vodă cel bun și alte scrisori făcute totu pe a-

celu uricu în care saü aflatu scriindü cá strämoşii lorü Leoa şi Petru aü cumpăratü de la Naste nepoata lui Mi-chăilă Buză şi dela Mărina fata Husulu o bucată de pă-mëntü pe Sărata parte ce este despre Elanü pi din giosü de hotarulü Tărguluî care după. cunoscința noastră pe nu-mele aceluî Leoa saü numitü acea bucată de locü satul Leosciî şi iarăşi mai arătară aceşti ómenî. de mai susü numiţi neamulu din Leoa şi din Petru unü zapisü din vletu: 7131: a strëmoşilorü lorü Georgie şi Simeon şi Liavulu scriindü cá aü vëndutü ei satulu Leosciî din o-bërşia Sărătiî Ghenghiî ceaü fost vel logofăt: drept 100 talerî. şi iar aü mai vëndutü şi o bucată de locü, ce esti mai din giosü de Satulu Leosciî pe Sărata despre rësăritü dreptü. 30 leî, totü logofëtuluî Ghenghiî şi acei vëndetori mărturisescü, ei in zapisulu lorü, cá acest locü a lorü a fostü luoat domnescü. şi părinţiî lorü laü fostü răscumpăratü dela Pătru Vodă şi aü şi ispisocü dela Pătru Vodă darü acelu ispisocü acumü nu se află la mâna acestorü oameni de mai susü numiţi fără numai zapisulu cu care vënduse moşii lorü, Ghenghei logofătuluî şi ispisocü, de întăritură cei saü întăritü logo-fëtü Ghenghea pe acelu zapisü de la Alexandru Vodă din vletu 7141: saü aflatü, la mâna lorü şicëndü ei cá şaü rescumpăratü moşie ceaü fostü vëndută de strämoşii lorü, dela Prăjăsculu ginerele Ghenghei logofëtü măcarü cá zapisü de la Prăjăsculu iar nu s'aü aflatü numai a-deverează şi alte done ispisóce ce s'aü aflatü la mâna lorü, unulü dela Cantimir Vooă din vlet. 7200: şi altulu dela..... Vodă de pără ceaü avutü redeşii de Leosci între sineşi, şi cumcă şaü rescumpăratü ei Satulu Leosciî, de la Prăjăsculu, să dovedesci, iar de ace bucată de locü nemică nu pomenesce întra celi ispisoaace, pentru care cercetând noi cu amăruntul pricinili am întrebat pe acei

ómenî ređeşî de Leosci cu ce dovadă cerî Satulî Leosciî, şi mai cerî osăbitû şi ace bucată de locû din giosû de Leosci despre resăritû de vreme că de la uriculû de la Stefan Vodă pe satul Leosciî nu scrii fără numai pe ace bucată de pămêntû şi ei aû răspunsû că cerû aceli moşîi cu uricul lui Stefan Vodă şi cu zapisulî moşilorî lorû celû de vîndare, ce scrie caû vîndutû Satulî Leosciî şi ace bucată de locû din chysovulî ceaû avutû ei dela Stefan Vodă, şi fiindû că aû pusû ei temelie totû pe acelu uricû a lui Stefan Vodă precum moşîi lorû cândû aû vînduto aşe şi aceştie ómenî mai susû numîi totû cu acelu uricû cerêndû 2 moşîi şi Satulî Leosciî şi altă bucată de locû, osăbitû dar acéstă cerere a lorû saû aflat, fără de cale fiindû aave dovadă căci moşîi lorû mărturisescû la acelu zapisû a vînderîi caû avutû acele moşîi satulî Leosciî şi ace bucată de locû, din uriculû lui Stefan Vodă şi la uricû nimică nu pomenesce de Satul Leosciî fără numai de ace bucată de pămêntû. ce scrie caû cumpărat strămoşîi lor Leoa şi Petru dreptû 47 zloîi tătărăscî şi totû această bucată de pămêntû aû fostû din ceputû şi şedênd pe dînsa Leoa saû numît Leosciî. Aşa aû datû cunoscînţa nóstră şi pe uricul lorû ce dovedesci că dintr'o moşie s'aû făcutû doue noi leam datû în stăpânire numai moşie ce să numescę Leosciî din părăulû vâi Sărăiîi faţa despre apusû. pără în hotarulû Schiope- nilorû care şi la uriculû lorû scrie parte ceă de către Elanû iar preste părău faţa despre resăritû, în hotarulû Cărligaţilorû, ei să nu să amestece precum şi în hotarul Spărieţilorû, iarăşi saû aflatû că naû nicî o treabă măcarû caû mai arătatû şi această pricină că stămoşulû lorû Pêtru ce este arătatû numele lui la uriculû lui Stefanû Vodă ar fi avutû iazû pe hotarulû Spărieţilorû care să numesce şi pără acum iazul lui Pêtru şi cu această

pricină au vrut ei să cuprindă și o parte de locu din hotarul Spărieșilor dar cercând noi s'au aflat că acel iază este pe hotarul Plopenilor ce este daniel Sfinței Episcopii de la Irimie Movila Vodă care sat este și hotărît înpregiură, și fiindu c'au fost acel iază pe locu Domnescu, nu leam dat. ascultare ne avându ei ispisocă de daniel dela vre un Domn pe acel iază încă și aceasta s'au dovedit că unde au descălecat acești ómenii Sată din-cepătă sau chemat totu satul Cărligații precum nici ei naă putut tăgădui și era pripusă că sar fi înpresurată o parte de locu de Cărligații. cu hotarul Leoscilor. fiindcă Satul loră să chiamă Cărligații numai noi după stăpănire am dat hotară păraulă văi Sărății și pe hotărîre noastră au rămasă Satulă fața despre apusă, pe hotarul Leoscilor. Mărturisindă și ei că stăpănire. despre ambe părțile până în părau s'au stăpănită însă pentru Satul Leosci sau priimită acești rădeși să fie hotarulă păra în păraulă Sărății dar pentru acea bucată de locu ce mai ceră ei să li să mai dea ne odihninduse ei pe socoteala și hotărîrea noastră. leam dat voe săși caute judecata la lumată Divanulă Măriei tale și cum va alege Divanulă, așa să rămăe aceasta însciunțămă. pe Măria Ta : vlet 1756: Iun. 9.

(subscriși : Plecați robii Măriei Tale : Vasilie Buhăescu vel Pah. Nicolae Cogălniceanu biv vel Căpitan).

În acestă ană Domnul Constantin Racoviță chărăzesce Episcopiei din locul domnescă ală Hușiloră, o parte de locu ce se numesce Cornii, unde astăzi este satulă ce pörtă această numire, colonisată de Episcopi în urmă cu locuitorii venetici din Ungaria. Cu hotărnicia acestui locu au fostă însărcinați totă acei doi boeri de mai susă, cari la 26 Iuniă au raportat Dom-

niei, că au hotărîtă locul și laudat în stăpânirea Episcopiei. (Condica A. f. 13).

În chrysovul dat pentru această danie, Domnul C. Racoviță întărește dreptul cedat Episcopiei, de a lua dejma din produse de pe totu locul domnesc dela Huși.

Chrysovul după titlul domnesc, începe așa :

„Bine vrîndu Domnia mea a urma bunelor și fericitelor lucruri, ce au făcut și au lucrat alți fericți și luminați Domni mai înainte de noi, de au miluit și au întărit Sfintele Mănăstiri : uni cu venituri din viniturile Domnesci, alții cu obiceiul cele bune le-au agiutat, volnic fiindu ca nisce Stăpânitori ai acestui pământ, ca să le rămăe vecinica pomenire. Dreptu acea și Domnia mea, pentru evlavie și rîvna ce am avut către Sfânta Episcopie a Hușilor, unde acum se află Episcopu de Dumneșeu Iubitorul al nostru prea cinstit părinte și rugătoru kyr Inochentie, și bine vrîndu cu cele ce ne ar da mîna să o agiutorim, de vreme ce este și mai slabă și lipsită decăt altele Episcopii. Iată dar că ne am milositivă Domnia mea, și din osebită milă a noastră o am miluit cu o bucată de locu gospod din hotarul Tîrgului Hușilor, care locu tae în curmeziș 56 Stînjini, mai giosu de poarta Episcopiei“. . . etc (ibid. f. 14, 15).

La 15 Iuliu Inochentie cumpără unu Çiganu bucătariu dela Vel Stolnicul Vasile Gheuca, în preț de 40 lei (Condica A. f. 110).

La 25 Iuliu hotarnicul Michalachi Cehan și Agăriciu raportă Domniei de constatarea hotarelor moșierilor Rășescii și Hrubeni ale Episcopiei. (Condica A. f. 106—108).

Inochentie a asistat împreună cu Mitropolitul Iacov, cu Iónichie Episcopul Romanului și cu Dosothei Episcopul de Rădăuți, la adunarea țerii, pentru desființarea

dabilei vâcăritului, care era o mare înpilare pe țeră. (Letop. t. 3. f. 182).

Împreună cu aceeași Archierei, Inochentie deasemenea a luat parte la adunarea convocată de același Domn pentru desființarea încărcăturii la vâdrărită, ce cu dreptul se numia *năpaste*; căci vâdrarii, la cotitul vaselor, la fie-care-dece vedre, mai adăugau două, ca să ăasă mai mare numărul de vedre, și prin urmare să pôtă lua mai mulți bani. Aceasta se vede din chrysovul Domnului Racoviță din 20 Avgustă, 1756. (Uricar partea 2. f. 67—71).

Anul 1757. Constantin Racoviță, prin chrysovul de la 8 Septemvriu, scutesce pe Episcopie de vâdrărită, adică impositul pe vinul de dejmă ce strângea dela viele de pe moșia Episcopiei dela Huși. „Socoti-amă Domnia mea, ăice chrysovul, — că să cade a nu fi Sfânta Episcopie supărată, acestă scaună Archierescă, cu această angărie a vâdrăritului.“ (Condica A. f. 68).

La Septemvriu 9. Inochentie capătă chrysovul Domnesc pentru stăpânirea moșielor Râșescii și Hrubeni, după hotarnica făcută de boerii comendați de Domnie, Michalachi Cehan și Grigoraș Agăriciș.

Iată acel Chrysov :

„Noi Constantin Michail Cehan Racoviță Voevod Bojiu Milostiiu gospodarul Zemli Moldavskoï. Facem scire cu acestă ispisocă ală Domniei meli ca totă cine pre dănsul va căuta saă cetindă pre elă va asculta că iată viindă înainte Domniei meli și dinainte, a cinstiți și credincioși boerii Domniei meli, cei mari ai divanului Sfinție Sa de Dumneđu iubitoriul cinstiț părintele și rugătoriul nostru Episcopul de Huși kyr Inochentie aă arătată mărturie hotarnică dela credincioși boerii Domniei meli Michalachi Cehan biv vel Medelniceriă i Grigoraș

Agăriciū vornicū de poartă din anū 7264: Iulie 25. Scriind că din porunca Domniei meli ce leamū scrisū carte aū mersū la moşia Sfintei Episcopii a numi Răşesci şi Hrubeni ce sântū totū întrunū hotarū la ţinutul Fălciului pe apa Prutului poruncindulisă ca să hotărască aceste moşii, pe scrisori ce va avea Sfânta Episcopie : şi după stăpânire, şi după mărturie a ómenī bētrānī. De vremi ceaū jăluitū Domniei meli numitulū Episcopū că dresese ceaū avutū Episcopia cele mai multe saū prăpăditū la vremi de nepace. Cariū mergēndū la numitele moşii şi strīngāndū ómenī bunī anume pre popa Ioan Pravilă de la Biserica din Cozmesci şi pe Constantin Gotcă şi alţi. Aū arătatū Sfinţia Sa Părintele Episcopulū unū ispisocū dela Erimie Movilă Vodă din anū 7100 : întru care arată că aceste moşii sântū date Episcopiei de Domnie Sa iară nu scrie semnele împregiurū saū mai arătatū numitulū Episcopū. o hotarnică dela Domnealorū Ilie Costache biv velū Păcharnicū şi dela Grigoraşiū Razulū biv velū Pitarū. şi dela Ieromonachū Grigoriea Eguménulū de Bursuci întru care scriea că să hotărasci satulū Hrubeni pi din giosū cu moşia Suleni a Lupului Costachi Jăt: şi întēi aū începutū dintro piatră ce desparte între Hrubeni Moşia lui Toader Jora biv vel Stolnicū unde se hotărâsese capulū Răşescilorū parte din susū la care hotărâtū saū timplatū şi Dumnealui Toader Jora faţă pe cari numitū boeri întrebāndulū hotarniciū. de are scrisori aū respunsū că nare scrisori nici hotarnică. Decī aū eşitū Popa Ioan Pravilă preotū bētrānū ca de 65 de anī saū mărturisitū că fiindū elū pusū dela câţiva Episcopi de Huşi dejmarī la aceli moşii Hrubeni şi Răşesci, şi priimindusă şi Toader Jora că cum va mărturisi Popa va fi odihnitū şi Dumnealui fiindū că acestū preotū iaū fostū

și Dohovnic. sau și ședut pe Moșia Jorăi. Aș purces Preotul înainte de aș arătat despărțire hotarului și pe unde aș arătat Preotul pre acolo aș pus și hotarnic pietri hotar, despărțind Răsescii Episcopii de către Moșia Jorăi și aș pus piatra alătura cu drumul cel mare despre răsărit pe din sus de o movilă mică. De acolo la vale pe podiș spre răsărit pe din gios de nisce arii cu gropi întron piscu aș pus piatră de acolo la vale tot spre răsărit piste șesul Prutului în malul Pruteșului îndreptul unui plop sau pus piatră hotar. și de acolo malul Pruteșului în gios până în apa Prutului unde se face ună cot mare între Pruteș și apa Prutului care se numesce cotul Cărăușului numai este tot din hotarul Răsescilor, și de acolo apa Prutului în gios păra în gura Pruteșului ce se numesce Porcea, și de acolo malul Pruteșului în gios până la mijlocul Pruteșului unde sau găsit piatră hotar pusă de Ilia Costachi Pach. care hotăresce între Sulen și între Hrubeni Episcopiei și de acolo drept piste șes spre apus sau mai aflat 2 pietri hotare până supt deal pus tot de hotarnic Pach. Ilie Costachi și deasupra în deal alătura cu drumul cel mare din vale de drum în piatra ce este pusă iarăși de Iliea Costachi Pach. de unde aș început a hotări și așe aș încheiat tot hotarul acestor două moși a Episcopiei Hrubeni și Răsescii. Așjdere aș mai arăta Sfînția Sa numitul Episcop că mai are Sfânta Episcopia, trei coturi de Moșie ce se număsc Pruteșe piste apa Prutului despre Lăpușna, pe unde aș umblat Prutul de vac, și mutându Prutul aș rupt din Moșia Răsescilor de sau făcut acele coturi și mergându numiți Hotarnici acolo aș cunoscut că adevărat sânt rupte aceste coturi din ho-

tarul Rășescilor și au dat malul despre ținutul Fălciilor ca să stăpânească Episcopia iară malul. despre ținutul Lăpușnei va fi stăpănit despre alți reșești ce vor fi adevărați moșinași. Dreptu aceea și Domnie me după alegire și hotărîrea aciasta amă întărită stăpânire Sfintei Episcopii ca să fie și dela Domnie me drepte ocini și moși și ispisocă de miluire și de întăritură cu totu venitul lor și cu toate hotarele ce saū pusă neclătită nerușiată(*) nică odinioară în veci și cătră aceasta este credința Domniei meli de mai susă scrisă Ion Constantină Michail Cehan Racoviță Voievod și credința veliților boeri Dumniilor Ion Bogdan vel logofetă Manolachi Costachi vel vornic de țara de giosă Iordache Balșe vel vornic de țara de susă Dumitrașco Paladi vel Visternic Vasilie Razul Hat. i Părcălab Sucevei i Vasilie Rusetă vel Spătariu Ion Cantacuzino vel Ban Constantin Sturzea vel Păch. Iordachi Costachi vel Stolnică, Iordachi Bălășachi vel Caminariu Iordachi Chrysosculeo vel Comis și credința tuturor boerilor a mară și a mică. Scrisusa de Tanasiea Măcăresculă biv cămărașă de izvoade :

In Eaș 7265, Sept. 9.

La 14 Octomvriu Irina fata Guțulu, și cu vara sea Ioana, nepoatele lui Golăe, dănuescă Episcopiei ună bătănu din satul Lungașii(**) ce este pe Lohan(***) ținutul Fălciulu, pentru ca să fie trecute la Pomeniculă Episcopiei împreună cu părinții și moși lor. (Condica A. f. 57).

(*) Dicere slavonă: însemnă; necălcătă, nestricătă.

(**) Această moșie se află între Crețesci și Budesci. Astăzi ea face parte din trupul Crețescilor. Ea s'a agonisită Episcopiei de Inochentie parte prin dană, parte prin cumpăratură.

(***) Lohan se numește dealulă despre apusulă Episcopiei. Totu acestă nume poartă și păcăulă ce curge pe lângă acestă deală. Aici se înțelege păcăulă.

Eparchia Huşiloră cuprindea şi ţinutulă Sorocel, care era tocmai la marginea ţerii despre Polonia. Din cauza lipsei de mijloce şi a depărtării, Episcopii cu greu şi rar puteau vizita acelă ţinut. In vederea acestoră greutăţi Inochentie cere şi dobândesce dela Constantin Racoviţă Voevod o parte din loculă domnescă ală târgului Sorocel, unde să'şi facă ună metochă pentru Episcopiă, şi să aşede ună numără de ómină streină, cari cu serviciul loră şi cu veniturile ce ară produce pe acelă loc, să înlesnească pe Episcopă în timpulă, cândă elă se va duce la acelă ţinut în trebuinţele eparchiale. Chrysovulă domnescă pentru această daniă are data 8 Noemvriă şi glăsuiesce aşă ;

„Ion Constantin Michaiă Cehan Racoviţă Voevod Bojio Milostiio gospodar zemli Moldavsko. De vreme ce aă arătată Domniei meale cinstită părintele şi rugătorulă Domniei meale, Sfinjia Sa kyr Inochentie Episcopulă de Huşi cum că această Sfântă Episcopie este mai slabă şi mai fără venită de câtă celelalte Sfinte Episcopii, care se află întru această păzită de Dumnezeu ţară. Şi nici odată cu veniturile ei nu se poate cuprinde; ci totă deauna se află însărcinată cu datorii; arătândune Sfinjia Sea că şi Eparchia este depărtată de Episcopie. Cumă şi ţinutulă Sorocel, fiindă suptă Eparchia acestei Episcopii, de neajungerea cheltuelei şi din depărtarea loculă, să timplă de mergă foarte rară Episcopii la acelă ţinut pentru cercetarea norodului chrestinescă şi a Eparchiei sale. Şi de şi mergă câte odată Episcopii la acelă ţinut, de nicăiri naă nici ună agiutoriă, ca să le vie cele trebuinčiose ne avândă Episcopia acolo vreună sată saă moşie, măcară că nici la alte ţinuturi nare sate saă posluşniciă afară de călă sântă la Episcopie. Deci, vedândă Domnia

mea , că această Sfântă Episcopie se află mai slabă din toate veniturile decât alte Episcopii , și vreunul venită ca acela să se poată chivernisi , de nicăiri n'are. Iată m'amî milostivit Domnia mea , și deosebit de milele ce am făcut , cu această Sfânta Episcopie , amî mai miluito și cu o bucată din locul gospodă din locul Târgului Sorocel , care loc se începe despre apusă drept din hotarul Liubenitei , moșia Dumisali Aristarho biv vel vister(*) , și merge alătura cu hotarul Târgului Sorocel pe din susă de târg , pe ună părauță ce sântă velnișile jidovești(**) , și totă părauțulu la vale până în Nistru , și apoi malul Nistrului în susă până în hotarul Cosăuților , moșia lui Nicolaiu Racoviță biv vel Medelniceriu . Atăta ține bucata aceasta de loc . Deci de acum înainte se fie această bucată de loc dreaptă danie și miluire , cu totă venitulă Sfintei Episc pii . și părinții Episcopi să aibă ași face poslușnici din ômenî streinî , orî câți de mulți pe acea bucată de loc . Și nici odată la biră cu târgoveții de Soroca să nu fie amestecați . Nici la biră , nici la alte cheltuele a târgului să naibă nici ună amestecă . Ci ei singuri deosebită săși poarte birulă loră vistiriei și nevoile loră , ca și ei să fie de slujbă și purtare de grijă a Episcopilor , cândă voră merge acolo . Și orî din târgoveți , orî din alți ômenî streinî , cari vor lucra pe acea bucată de loc să aibă ași da dejma din toate , pe obiceiă Sfintei Episcopii . Și poftimă Domnia mea și pe alți luminați Domnî , ce voră fi în urma Domniei mele , orî din neamulă Domniei mele , orî dintraltăi , să nu surpe , nici să strămute miluirea și dania ce s'au făcut cu această Sfântă Episcopie , ci încă , câtă le va da mâna ,

(*) Prescurtare din dicăile slavone : „Birșii Veliki“ : fostă mare.

(**) Jidani de multă timpă speculăză pe Români cu rachiulă !

să și mai adaugă, pentru a loră vecinică pomenire. vlét 7265. Noemvrie 8.“ (Condica A. f. 97).

Odată cu chrysovulă de mai susă, totă la 8 Noemvriă, Constantin Racoviță Voevod, a mai dată altulă, prin care, în vederea totă aceloră considerățiună de lipsa și sărăcia Episcopiei, îi chărăzesce și *brudina*(*) seă venitulă Podulă de peste Nistru, totă la Soroca. După ce și acestă chrysovă începe cu proimiulă celă de mai susă, apoi continuă așa : „Și fiindcă podulă de piste Nistru dela Soroca umblă pe o bucată de locă ceam afierosită Domnia mea asupra Sfintei Episcopii. și iam dată și brudina podulă ca să o iea Episcopia. La care de acumă înainte să aibă a pune părinții Episcopii omulă Episcopiei, ca să strângă brudina podulă ce sa face, după obiceiă. și Căpitaniă ceă mară de Soroca, cum și Ispravnicii ce voră fi, să naibă a se amesteca la brudină ci să'si ia numai obiceinuită părcălăbie de la trecători. Dar și podulă, când s'ar învechi seă s'ar strica, Episcopia să fie datoare a cheltui săl facă și săl dreagă din agonisita brudinei, și nică odată să nu dea zătăcnire trecătoriloră. și măcar de s'ar și întâmpla după vremă să se mute podulă de la bucata aceasta de locă aiurea pe loculă Târgulă, brudina podulă să o ia totă Episcopia și să fie Sfintei Episcopii miluire și afierosire stătătoare în viacă.“ (închierea ca și în chrysovulă precedentă). 7265 Noemvre 8 (Condica A. f. 98)

Insemnare. Din Anaforoa Mitropolitulă Gavriil Calimachă cătră generalulă Fonștofel, din anul 1769, se vede că *Părcălăbia* era venitulă Postănciei ceă mară și a Stărostiei. Ea se numia și *Mortasipie* (Archiva rom. t. I. ediția 1860. f. 149). Din cartea

(*) *Brudina*: dicere slavonă, de la „Brodă“ Vadă,

lui Racoviță, dată la 1 Mart pentru brudina Podului de Soroca (Cond. A. f. 99) se vede că *părcălăbia* se da în antrepriză, și că antreprenorii de atunci ai acestui venit, după ce s'a datu Episcopiei podul cu brudina, făceau pretențiune, că li se cade lor Brudina. Cearta a ajuns la Domnie, și prin Divan s'a constatat că brudina aceea a fost între veniturile domnesci, cu care niminea altul nu a putut avea trebă, și că Domnia pôte să o dea cui voesce. Înainte de a ceda Episcopiei acestu venit, Domnul Racoviță lă dedese vel Sărdariului Manolachi, care până acum se folosise de el, precum se vede din porunca domnescă din 25 Noemvriu, anul 1757, către Dediul Codrénul Sărdariu Ispravnicul marginei ținutului Sorocel (Cond. A. f. 99).

Reșeșii de Spărieș și Cărligaș, ne mulțămînduse cu hotarnica făcută la 1756 de Buhăescu și Cogălniceanu, au cerut de la Domnie alt hotarnic; dar și aceia au găsit adevărată hotarnica de mai înainte și sa rostit tot în favoarea Episcopiei. La 20 Noemvrie Domnul C. Racoviță aprobă acea hotarnică (Cond. A. f. 24—27).

Pela anul 1757 reședința ținutului Făciului era Târgul Fălcii. Acolo reședea Ispravnicul de ținut, precum și Căpitanul cel mare de Codru. Domnul Dimitrie Cantimir spune, că, pe timpul lui, Fălciiul era un *tîrg frumos*, situat lângă Prut; era de Huși dice că era un tîrgușor, care nu avea altă însemnătate, de cît că în apropierea lui s'a urmat la 1711 resbelul între Ruși și Turci (Descrie Mold. f. 27, 28. Ediți. 1851 Iași). Dar pe la acestu an autoritățile ținutale au părăsit Fălciiul cel frumos, și au preferat neînsemnatul pe atunci tîrgușor Huși. Causa nu pôte fi alta, decît că cel dintîi, fiind situat în drumul mare, pe unde se purtau neconținut Turcii și Tatarii în expedi-

țiunile lor militare contra Poloniei, și în âmbălările lor pe la cetățile din Beserabia, Benderul și Hotinul, le făcea mărie necazuri și nu le da răgaz nici-de-cum, trebuind ele de apururea a fi la ordinele neîmpăcaților poruncitori. Pote că Fălciul să fi cădută din starea lui de mai înainte cu ocazia resbelului dela 1711. Cel puțin din documentele Episcopiei se vede, că atunci Sate întregi, precum d. e. Satul numit Gîrla Vlădicăi, s'au nimicit pentru tot-dea-una pe Valea Prutului, pe unde s'au butut oștile Turcesc și rusesc. Autoritățile ținutale decî s'au creșut mai scutite strămutându-se la Huși, care vine mai retras de la drumul cel mare, în depărtare ca de o oră. Însă cu stremutarea lor în Huși ei au adus greutăți nu mică Episcopiei, carea era silită a conăci diferiți slujbași domnesci și Turci, ce vinia în trebuințele domnesci și ale lor pe la reșidența ținutului. Pe lângă aceea servitorii Episcopiei erau luați la feliurite beilicuri și angării ale cărmuirii seî ale autorităților ținutale. Episcopia însăși, după multele prădăciuni și nenorociri ce trecuse peste ea, era nevoiașă. Aceste împregiurări au silit pe Inochentie a se țîngui la Domniă și a cere strămutarea autorităților dela Huși iarăși la Fălciu — vechea lor reședință. Iată chrysovul dat de C. Racoviță Vodă în acestu casu :

„Ion Constantin Michaiu Gehan Racoviță Voevod Bojîo Miostîio gospodar Zemli Moldavscî. De vreme ce cîstit Părintele și rugătorul Domniei mele, Svinția Sa kyr Inochentie Episcopul de Huși, au dat jalobă Domniei mele, cum că de la o vreme încoace nu de mult Ispravnicul ținutului Fălciului se obiceiuse a șideea cu șiderea lor în țîrgul Hușilor, eară nu vrea să șadă în țîrgul Fălciului, unde au fost obiceiul de au șădută atăt cîpi-

țanul cel mare de Codru, cât și Ispravnicii. Și dintr'această pricină a șederii lor la Huși este Episcopia neodihnită, cum și ómenii Episcopiei supărați și necăjiți în toată vremea. Iată că și Domnia mea facem hotărîre pentru aceasta prin acest chrysov al Domniei mele, ce am dat Svinței Episcopii, poruncind cu tărie ca de acum înainte, ori vel Căpitan de Codru, ori Ispravnicul ținutului, în târgul Hușilor să nu șadă, cum n'a fost volnic să șadă nici mai înainte vreme ci șideria lor să fie în târgul Fălciului, cum și mai dinainte, că acolo este scaunul ținutului și este și mezil și Sfânta Episcopie de astăzi înainte să aibă bună pace, cum și poslușnicii Episcopiei la nici o poruncă de a Ispravnicilor să nu asculte. Așijderea cu poslușnicii să nu aibă treabă Ispravnicii ținutului, nici a judeca, nici a globi, după cum așa hotărâsc și testamenturile feriștilor și răposăților Domni celor bătrâni și mai vechi, ce au fost înainte de noi, ce ori ce judecată ar fi și pricină ar avea poslușnicii unul cu altul, să le caute Sfințitul Episcop și să îndrepteze. Afară numai când să va întâmpla moarte de om sau furtișag, care aceste două pricini se cuvin a se judeca cu divanul domnesc. Și drept aceasta poruncim Domnia mea și Dumilor vóstre Ispravnic de ținut, și lui vel Căpitan de Codru, să vă rădicați din Huși, și să mergeți să șideți în târgul Fălciului, unde au fost obiceiul mai dinainte vreme, și cum hotărîm așa să se urmeze, pădînduse porunca neștrămutată. Intr'alt chip să nu fie. Scrisu sa de Tănasa biv Căminar. În Iași. vlet 7265, Noemvrie 20. (Cond. A. f. 81, 82.)

În urma chrysovelui de mai sus autoritățile ținutale s'au strămutat earăși la Fălciu. Dar în același an

1757, schimbându-se Domnia, se vede că autoritățile menționate ar fi încercat să reveni la Huși cu reședința, s'eu p'ote că pentru a preveni o asemenea cugetare a lor, Inocenție întărește chrysovul de mai sus prin un altul dat (la 15 Septembrie anul următoriu) de noul Domn Scarlat Ghica, tot în acea cuprindere (vezi și acest chrysov tot în aceeași Condică. f. 82.)

După aceasta reședința ținută a rămas în Fălciu până la anul 1832, când s'a aplicat regulamentul organic.

În toamna anului acestuia Inocenție scote hotarnici dela Domnie pentru hotărîrea moșiei Lungașii. Hotarnicii au fost: Georgie Beldiman biv vel Sulgeriu, Agăriciu Vornicu globni, și Neculaiu Bagnulu Vornicu de p'ortă, precum se vede din raportul lor cu data din 15 Decembrie. (Condică A. f. 62—64).

La 2 Decemvriu, duple cererea lui Inocenție, Domnul Constantin Racoviță dăruiesce Episcopiei de Huși o bucată de loc domnesc, numită Mocra, din Braniscea dela Ocolulu Iașilor, și carea consta din loc de câmp, și din Luncă. Destinația acestui loc, apropiat de Iași, era de a face acolo un metoch al Episcopiei, de unde Episcopul să se p'otă înlesni cu cele trebuitoare, în timpul petrecerii se în capitală, pentru serviciul public. (Condică Docum. Mitrop. f. 150).

Inocenție la 2 Martiu, scote o carte dela Domnul Racoviță, prin carea se împuternicesc ași aduce coloniști streini și ași aședa pe oricare din moșiele Episcopiei va voi. (Condică III. f. 134).

La 23 Aprilie Postelniculu Luca dănuiesc Episcopiei un bătrân din moșia Lungașii, pentru pomenirea sa și a părinților se (Condică A. f. 61.)

Succedându la Domniă Scarlatu Ghica , in locul lui Constantin Racoviță, Inochentie, la 26 Iuniu scote de la elu o carte domnescă pentru apărarea poslușnicilor Episcopiei de ăngăriele Târgoveților de Huși (Cond III. f. 132).

La 28 Iuniu Inochentie , prin judecata domnescă câștigă unu procesu cu nisce Țigani, ce se pretendau a nu fi robi ai Episcopiei. Reproducemu aici anaforaoa veliților boeri, cătră Domnulu Scarlatu Ghica , cu data din 25 Iuniu (Condica III. f. 127, 128.)

„Prea Înălțate Dómnne!

Din luminată porunca Măriei tale , fiindu rînduitu la noi, Sfinția Sa Părintele , kyr Enochenție Episcopulu de Huși, iam luat sama cu Iordaki, Țiganu, Giudele, și cu frate seü Sandulu, feciorii lui Burcă Țiganu Căldărariu, pricina, într'acesta chipu, saü doveditu. Acestu, Iordaki Țiganu Giudele, și frateseü, Sandulu, cu niamulu lorü, au datu jalobă la Măria ta , precum că ei sântu feciori lui Burcă Țigan căldărari, ș'au fost ăntei, drepti robi, a lui răposatu, Iordaki, Toma Cantacuzino , și pe urmă vîndëndu pe tatălu lorü, lui răposatu Constantin Costachi biv vel Comis. la vlet 7217 saü rescumpăratu de la Constantin Costachi Comisü: întorcându banii acei 50 lei ceau fostu datu: și s'au sciutu Țiganii slobozi : arătânduni și Zapisulu , lui Iordachi Toma , și mai arătânduni și o carte domnescă, dila Măria Sa Ion Vodă: Neculaï, din vlet, 7244 de giudecata ceau avutu. cu Toader Carpu Medel. ginerele lui Churmuz Gialipü : și scrie într'această carte a Măriei Sale Ion Vodă : că saü doveditu, cu zapisulu de rescumpărare, a lui Constantin Costache comis: din vletu: 7217 și cu trei cărți gospod: de apărare, cum că acelü Burcă Țiganulu Căldăraru tatăl acestora , saü

rescumpărată, și iaă dată să fie în pace, și slobod: de către Toaderă Carpu: Acum aă jeluită Țiganiă, că iar fi trăgânduă, părintele, Episcopulă în stăpănire Sfinției Sale, Decă la aceasta s'aă întreată, și pe Sfinția Sa părintele, Episcopul, ce respondi asupra acestăi pricină, și Sfinția Sa aă arătată înaintea noastră, ună zapisă earășă, de la Iordaki Toma Cantacozino, din vlet: 7216 cu un ană mai vechiă de cătă zapisulă, cu care aă cumpărată, Constantin Comis: care se află la mână Ciganiloră, în care zapisă a părintelui Episcopulă, scrie cum că, Iordaki Toma Cantacuzino, aă vëndută pe acel Burcă Țiganu Căldăraru, cu Țiganka și cu feciorăi luă: luă Churmuză Gialipul, și pe urmă Omoruța, nepoata luă Churmuză Gialipulă, aă dată danie pe Țiganiă acestăia, feciorăi luă Burcă Căldărariă, la Sfânta Episcopie, cu zapisul seă: care saă vëndută, și înaintea noastră, din vletă 1754 saă mai respunsă, părintele Episcopul, precum că de atunce de când saă răscumpărată Țiganiă dela Constantin Costachi Comis: saă închinată sângură, la Domnie; și iaă stăpănită Domnie de atunce, și pără acum, iară acum mai pe urmă, jăluind: părintele Episcopul. la Măria Sa Constantin Vodă: Racovișă, pentru Țiganiă acestăie arătânduă și zapisul, luă Iordaki Toma Cantacozino, cu care aă vëndută luă Churmuză Gialipă și mai arătânduă și zapisulă, de danie de la nepoata Gialipulă, și spuindă Episcopulă, Măriei Sale luă Constantin Vodă: cum că Țiganiă acestăi vëndinduse slobodă. saă închinat domnescă, Măria Sa Constantin Vodă: încășă ca pe nisce Țigană Domnescă, iaă dată danie, Sfintei Episcopă, cu chrysovulă Măriei Sale, care laă arătată și înaintea noastră din vlet 7264. Decă la aceasta luând noi sama cu amăruutu, și măcar că în mână Ciganiloră, saă vëndută carte Măriei Sale luă Ion Vodă:

de giudecata ceai avut cu Toader Carpu ginerele Gialipulu, și scrie că iaă datū remasū pe Toader Carpū, dar aceasta să cunōsce, că cu greșală: făcēdū, strimbătate: neamuluī luī Churmuz Gialipulū, aū giudecatū, căcī nu saū socotitū de giudecatā vāl atul zapisilorū, de vëndare, a luī Iordachi Toma, fiindū că întēl, aū vëndutū Iordachi Toma, luī Churmuzū Gialipulū, și piste unū anū mai pe urmă, aū vëndutū și luī Constantin Costache, Comis: iarășī acești, Țiganī, și de saū rescumpăratū, de la Constantin Costache, Comis, rēū și fără de cale saū rescumpăratū, fiindū mai dinainte, cumpărașī de Churmuzū Gialipul, căcī după obiceiul țerī și după hotărīre, Sfintei, Pravili, să ține în samă, cumpărătura, cea dinteī, de câtū cea aldoile, de pe urmă. Al doile, că măcar, și rescumpărare Țiganilorū, de s'ar și ține în samă dar fiind că ei după ce, saū rescumpărat, saū închinatū iarășī Domnieī, și totū Domnie iaū stăpănitū de atunci și pără acum, și Măria Sa, Constantin Vodă: Răcovișă, ca pe nisce dreptī Țiganī domnesei, iaū datū danie Sfintei Episcopii: după cum îi scrie la chrysovuī Măriei Sale: cu toată dreptate. socotim că este cu cale, că Țiganii aceștie, sântū, dreptī, a Sfintei Episcopii. și iau datū de grumazī săī stăpînescă, Sfânta Episcopie: iară hotărīre cea de săvîrșitū remâne, la pre înaltă înțelepciune a Măriei Tale.

Plecati slugile Măriei Tale vlet 7265 Iunie 25.

(Subscriși șese Boeri mari).

Rezoluția domnească.

„Ion Scarlat Ghica Voevod Brjiiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavskoī. Această Anafora cetinduse și înainte Domniei mele, și am cunoscutū și Domnie me că bine și cu dreptate aū hotărītū Dumnealorū velișī boeri: și poruncimū și Domnie me ca să ia Episcopulū pe Țiganī

suptă stăpânire sfintei Episcopii: ca pe nisce drepti robi ai sei, cu totu neamulu câtu sa trage din Burcă Caldărariulu: — (L. Sigil.) Vlet 7265 Iunie 28:

La 2 Iuliu Inochentie scote de la Domniă o nouă carte către Uşurgi, spre a apăra de ei moşiele Episcopiei de peste Prutu (Cond. A. f. 84).

In 10 Iuliu Lupu Costachi biv vel Jigniceriu, dănucesce Episcopiei unu çiganu, pentru care a rugatu pe Episcopulu „ca să pue la pomelnicu numele lui şi al părinţilor sei.” (Cond A. f. 110.)

Reproducem aici o carte domnăscă către Ispravnicul de Fălciu, cu data din 20 Avgust ca modelu de réua credinţă, cu carea persónele interesate şi rapace se siliau a profita de neesperienţa Domnilorú noi; şi cu câtă condescendenţă se arăta asupra lorú Justiţia de atunci (Cond. A. f. 7).

„Noi Scarlat Ghica Voevod Bojiu Milostiiu gospodar Zemli Moldavskoï. Credinciosu boerulu Domniei mealea Dum: Georgiea Beldiman biv vel Sulger i Ispravnicu dea ținutulú Fălciulu i i facemú scirea, că niaú arătatú cinstitu credinciosu Domniei mealea Dumnealu Radul Racoviă vel Logofetu: o cartea de la Sfinția Sa Părintelea Inochentia Episcopulu de Iuși scriindu către Dumnealu vel Logofetu: că avându Episcopia o moșia la carea moșia în anulú trecutú au luatú hotarnici pe Dum: Med: Michălachi Cehan şi pe Necula Cogălniceanulu Pit: şi pe Necula Tiron Vornic de pórtă, de iau hotărítu moșia de către altea moșii de pin preagiuru fiindú şi Ștefăniă Iamandi de față când iau hotărítu moșia şi fiindú că să hotăresce moșia Episcopiei cu moșia Mănăstirei Danculu au fostú şi părintelea Sinadon la hotărítu. şi hotărindú moșia Episcopii cu pietri de toatea părțilea, au

datu și mărturia hotarnică, și Ștefăniță Iamandii nemică n'au ȃisă : de au avută vro moșia a lui a să hotărî cu moșia Episcopii dar mai întrecute ȃilea dăndu ună răvașă, Domnii mealea prin carea arătându marea Jalobă, că la hotărîtulă ceaă hotărîtu hotarnicîi, de mai susă arătați, iar fi înpresurată o moșie a lui în moșia Episcopii, și după Jaloba lui am scrisă cartea Domniei meale la Dum: ca de isnoavă să mergi să hotărăseă acmu viindă, cartea Sfinții Salea Părintelui Episcopului la Dum: vel Logofetă, arătându că moșia lui Ștefăniță Iamandii nică să hotărăseă alătorea cu moșia Episcopii, nică să lovesci în capitea ce este al treilea hotară și chemându Dumnalui vel Logofetă: pe Nicolai Cogălniceanulă ceaă fostă hotarnică, și elă au mărturisită, înaintea Dumisale vel Logofetă: că moșia lui Ștefăniță Iamandii nicea este alătorea cu moșia Episcopii nică să lovesci în capitea ce esti de la moșia Episcopii pestea trei hotară și de area Ștefăniță Iamandii a să hotărî cu: Cogălniceanulă area a să hotărî iar nu cu Episcopia din carea saă cunoscută că Iamandii au jăluită pe strîmbătatea și âmbă fără de calea pentru carea iată căți scriemă Dum: să chemi pe Ștefăniță Iamandii și cartea Domniei mealea ce este la mâna lui să ea Dum: și dejma ce saă strînsă de pea moșia carea arată părintelea Episcopulă că este poprită de Dumnalui: să o daă pe mâna Episcopii, ca să si o ea și să ȃici Episcopului să'si trimită hotarnica aicea, ca săi dămă întăritură de la Domnia mea de vreme ce saă dovedită, că Iamandii înblă fără de calea. Aceasta scriemă : vletă 7265 Avgust 25.

Anul 1758. La 1 Noemvriă Inochentie scôte chrysovă domnescă întăritoriă hotarniceă făcute moșei Toporului, de cătră brieri hotarnică, Michălachi Cehan, Nico-

Iaiu Cogălniceanu și Neculaiu Tiron. (Cond. A. f. 92—95)

La 15 Noemvriu Inochentie renoesce chrysovulă ce căpătase de la Constantin Racoviță pentru o bucată de locu domnescu și pentru scuteala de vėdrăritu pe vinulă celu lua din dejmă (Cond. A. f. 68 — din dosu.)

Decemvriu 15. Scote chrysovă domnescu pentru pacinica stăpănire a unei părți de pământu, numită bătrănuľ Frătescu din moșia Dobreni de la gura Lăpușnei. Acéstă parte de moșia Episcopia o avea daniă de la Preotul Gavriul Iirțu și dela fratele seu Darie împreună cu Ion sin Goescu.

În Chrysovă se descrie așa întinderea acestei moșii: „Și se începe moșia de iasta parte de Prutu din mijlocul șesului din balta Simeș din giunetate de toană(?), și cuprinde o bălțiță Hăjdău și altă bălțiță nouă din susu de Hăjdău, ce saū făcutu, și în giosu până în Craci Lun-gulu. Și trece peste Prutu, pe din giosu de cotulu Prutulu celu adincă, și esă la dealu în spre răsăritu pe din giosu de capulu dealulu Lăpușnei, și apucă drumulu la dialu în spre răsăritu pin țarină până în satulu Tătarăscu în Giadăr și pe din colo despre răsăritu apucă dialulu în susu și să întoarce înapoi pe din susu în spre apus pin movilele gemene, și să pogoară peste Lăpușnița, și trece peste Lăpușna totu în spre apus, și cuprinde capulu dialulu celu pe din susu de apa Lăpușnei și se pogoră pe din giosu de Săratulu la apa Prutulu în gîrla carea se hotărăse cu Coșciugu, și de acolo trece peste Prutu în ținutul Fălciulu.“ (Condica A. f. 83).

Ianuarie 7 Călugărița Negraia, fata lui Dumitrașcu a Mirloeș din Stănilescu chărăzesce Episcopiei unu bătrănu de moșia din Satulu Săratulu pe apa Prutulu în ținutul Lăpușnei. Dănuitoarea dice în zapisu: „Din partea mea dăruescu

Sfintei Mănăstiri a Hușiloru, căci părinții mei și eu sântem încinați Sfintei Monastiri Hușiloru(*).“ (Condica A. f. 85 din dosu).

10 Ianuar Căpitanul Ioniță și sorăsea Anița, fi Călugăriți Negraei, și Ioan fiul Aniței, dănuesc Episcopiei o giumătate din clironomia ce aveai ei în Satul Săratul (giumătate de sat era clironomia lor); éra cealaltă parte o vëndu lui Inochentie „dreptu 30 lei bătuți.“ (Condica A. f. 85).

Mănăstirea Brădicescii, sub administrația unui egumen netrebnicu, anume Nicanor, a ajuns în cea mai de jălită stare. După ce prin netrebniciile lui se perduse odoare și lucruri de ale Monastirei, a dat neamurilor sêlle, reșșiloru, până și documentele Monastirei de cum-părături și dani, din care se formase moșia Mănăstirei, éra chrysovul Domnului Racoviță, prin care se recunoseau acele ca moșii ale Mănăstirei, la aruncat în focu, încât Brădicescii rămăsese fără nici un documentu pe moșia încungiurătoare Mănăstirei. Inochentie a pus egumen la acea Mănăstire pe Ieromonachul Sava, carele judecându-se cu reșșii ceșii apropiase moșia Mănăstirei, o a restabilit. Boerii judecători: Radu Racoviță vel Logofet, Lupu Balșu vel Vornicu, Vasilie Ruset vel Vornicu, Filipu Catargiu vel Spătariu în cartea de judecată dată la 20 Ianuar Egumenului Sava, așa se exprimă despre conduita lui Nicanoru, proin-egumenul: „Carele din blestemățiile lui, avându multe lucruri necuvioase și de ocară, din care cu faptele lui au prăpădit multe odoare și lucruri a Monastirei, atât din lăuntru cât și din afară.“ (Condica B. f. 10—11).

(*) Espresiunea „sântem încinați“ vra să dică, că atât eu cât și părinții ei, la bătrânețe, au primit călugăria în Episcopia Hușiloru.

Calistru Egumenulă Brădicesciloră, la 21 Mart, capătă chrysovă dela Scarlată Ghica pentru stăpânirea moşiei Tălpigenii dela ținutul Vasluiului, după hotarnica făcută în 1756, de Ioniță Miclescu biv vel Medelniceriă și de Grigorașă Agăriciă vorniculă de poartă. (Condica B. f. 33—35).

Mart 27. Inochentie scoate dela Scarlată Ghica următoarea carte domnească, prin carea înputernicesce pe Protopopă de a face revizie prin ținuturi.

„Ion Scarlată Grigorie Ghica Voevod Bojiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoi. Datam cartea Domniei mele cinstită părintelui și rugătoriului nostru, Sfinției Sale kyr Inochentie Episcopu de Huși și protopopului ce va avea la ținutulă, să fie volnică cu cartea Domniei mele a cerca pentru călugări și călugărițe și preoți și preotese, și diaconi și diaconite, și pentru feciori și fetele loră, cariă sânt ne însurați și trăescă în casele părinților loră, și țercovnică, cariă ar hi chirotonisiți ipodiaconi și anagnoști, cariă sântă deapururea ne lipsiți de la paza Bisericiiloră. Așijderea să cerce și pentru cumătri și cuscări și cunună și pentru cei ce șădă necununați, și pentru singe amestecată, și de toate căte să făcă afară de lege, și cândă sar afla vine de greșale ca acestea, ori prin sate gospod, ori prin sate boerescă, ori mănăstirescă, pre toți să aibă Sfinția Sa a'i giudeca cu giudețul Sfinței Pravile, canonisindu'i pe fiește care după vina greșalei sale, pe care să'i și certe, iar nu să'i globească. Dar Ispravnică de pre la ținuturi și Părcălabă, cu ună ca aceștia mai susă arătați, să nu aibă treabă, după hotărîrea, carea saă făcută, alegându-se cu sfat de obște, ca toate greșalele celoră mai susă numiți să se caute cu giudețu sufletescă, după cum asa poruncesce

Sfânta Pravilă. afară de moarte de om și de furtisag, care aceste două pricină se cuvine a se giudeca cu divanul Gospod. Iară de sar ispiti Ispravnicii ținuturilor sau Pârcălabii a face orî-cătū de pușină învălueală vro unora dintr'acei mai susū arătați: Protopopa, care va fi pusū de Sfinția Sa Episcopulū, îndată se însciințeze pe Sfinția Sa, cine sântū acei călcători de poruncă, și făcēnduse scire, vomū trimite de'ī vorū aduce, și vorū lua certare de cātră Domnia mea. Dar și Protopopa, și alții de să vorū întinde a pune mână pe alți cineva, cu care n'aū treabă iarăși să vor pedepsi. In altū chipū să nu fie. vlet 7266 Mart 27. (Condicta III. f. 138).

Insemnare. Estragemū din această carte domnească următoarele noțiuni: 1) Servitoriī bisericesci inferiori, ceteți și cântăreți, primiaū chirothesia de *Ipodiacon și Anagnostū*, după cum ordină canónele. Târđiū aū începutū a se admite în aceste serviciuri persoane laice, fără canonica chirothesie, duple moda Grecilor, cari aū părăsitū în multe disciplina canonică. Și cu aceasta s'a făcutū rău; căci cu incetulū aceste persoane aū perđutū caracterulū lorū celū sacru, și aū devenitū ca simpli mirenī. 2) Pela acestū timpū s'aū luatū autoritați bisericesci dritulū de a globi pre cei vinovați. Prin aceasta s'a făcutū bine; căci în puterea aceluī drit credū că se vorū fi făcutū multe abuzuri. La căutarea prīncinelorū bisericesci nu trebuie să fie motive materiale, ci numai morali. 3) Protopopi se puneau de Episcopi, și erau datorī a raporta acestora despre necuviințele și pedicele ce ei întimpinaū în esercițiulū funcțiunei lorū. Episcopulū hotăra singurū pricinele ce i se raportaū, și dacă întimpina vre o pedică în executarea drepturilorū sēle, făcea arătare Domniei, carea pedepsia pe cei nesupuși.

Inochentie, la 7 Aprilii, rescumpără dela Constantin Bosie cu 170 lei bani noi, moșia Berbențeni, pe apa Crasnei, carea se megiașia eu Crețescii Episcopiei. Bosie o cumpărase dela Maria fata Comisului Tudori, dar Inochentie, în dritul vecinătății, a protestat cumpărătura lui Bosie, și acesta o a cedat Episcopiei. (Condica A. f. 56). Zapisul cu care cumperase Bosie acea moșia, cu descrierea ei, se află totu în acea Condică și pe aceeași filă.

Dintr'unu zapisu cu data dela 26 Aprilii, se vede că Episcopia a căpătat daniă unu Çiganu bucătariu de la Vasile Gheuca. Sora lui Victoria, carea dă Episcopiei actulu de daniă, dice că fratele seü „la darea sufletulu cu limbă de moarte(*) l'a dat Sfintei Episcopii Hușului, pentru sufletulu lui și a părinților lui ca să se pomenească la Episcopie.“ (Cond. A. f. 109 din dos).

La Avgustu 1. Inochentie scoate dela Scarlatu Ghica unu ordinu cătră Ușurگی delă ținutul Greceni(**), pentru a nu lua ușurul de pe arăturile ce facu Tătarii pe trei moșii ce are Episcopia acolo. (Cond. III. f. 136).

Anul 1759 După Scarlatu Ghica urmasa în Domniă Ioan Theodoru Calimachu. Noulu Domnu a datu ordinu a se măsura locul domnescu dela Huși, cu care ocasiune s'a măsurat și o bucată ce fusese cedată Episcopiei. Târgoveții de Huși și alți locuitori ce-și făceau hrana pe acea bucată de locu temënduse ca Domnia se

(*) Espresiunea: „limbă de moarte“ înseamnă: dispozițiunile ce face cineva înaintea morții. In popor acea dicere are o putere morală, așa de mare, că ce este datu saü lăsatu „cu limbă de moarte“ este inviolabile.

(**) Ținutul Greceni se numia și Hotărniceni, pentru că servia de hotar alu Moldovei despre Tătari, și în elu era permis Tătarilor a face agricultură, plătind ușurul seü dejma la Domniă, ori la proprietari.

nu iea dela Episcopie acelă locă și prin urmare să nu ceară și dejma dela ei, nu voiaă a mai plăti dejma la Episcopie. Inochentie, la 11 Mart, scoate dela Domnă un ordină cătră Ispravniculă de Fălciū, în care după ce hotăresce că acelă locă rămâne totă a Episcopiei, îi poruncesce a îndatori pe tîrgoveți și lăcuiitori a da dejma la Episcopie ca și mai înainte. (Condica III. f. 142).

Totă la acea dată Vasilie Costachi biv vel Stolnică și cu fiil seil, chărăzesce Episcopiei o fată de Çigană „pentru vecinica loră pomenire și a reposaților seil părintil.” Actulă adaoge: „De care amă și rugatū pre Sfinția Sa Episcopulă acestei Sfinte Episcopii kyr Inochentie, ca să ne scrie numele noastre în pomelniculă Sfintei Episcopii, pomeninduse la toate Sfintele și bine primitele jertve ce se fac pentru sufletele făcătorilor de bine la Dumneșees-cile lăcașuril.” (Condica III. f. 146).

16 April. După cererea lui Inochentie Domnulă Calimachă rânduiesce pe Georgie Beldiman biv vel Sulgeriū Ispravniculă de Fălciū, și încă pe unulă (numele lui nu este pusă) ca să aleagă și să hotărască nisce daniil, și cumpărături ale Episcopiei, despre alți reșeși, la ținutulă Fălciului. (Condica III. f. 140).

La 28 April. După jăluirea lui Inochentie că nisce moșil ale Episcopiei de pe Crasna și de pe Lohan s'ar fi înpresurându de reșeși, Domnulă însărcinează pe biv vel Pitariulă Nicolaiū Cogalniceanu, ca să stabileze hotarele moșieloră după documente (ibid. f. 144).

Anul 1760. 26 Mart. După cererea lui Inochentie, Domnulă Ioan Calimachă orânduiesce pe boeriil vel Stolniculă Georgie Beldiman, biv vel Șătrariulă Vasilie Adam. Vorniculă Grigorașă Agăriciū, pe mazilulă Strătulată Oltenesculă, și pe Grigoraș Burghelușă, ca să aleagă și să

hotărăscă despre alți redeși nisce părți de moșia ale Episcopiei, la ținutul Fălciului. (Condica III. f. 153).

6 Aprilie. Inochentie scoate dela Domnul Ioan Theodor Calimachă carte de reviziă Eparchială. Cartea aceasta are aceeași cuprindere cu cea reprodusă în urmă la 1757. Deosebirea este, că la personalul supus jurisdicțiunei bisericesci, adică clerul bisericesc, cu fiii și servitorii lor, se adaugă și *breslele de prin târgu*. (Condica III. f. 148).

Insemnare. Breslele sevă corporațiunile industriașilor din vechime erau puse sub protecția Bisericei. Din cartea domnească a lui Constantin Racoviță, din anul 1752, reprodusă în urmă se vede că Mitropolitul și Episcopii aveau drită a denumi în reședințele lor pe primul Staroste al corporațiunilor sevă breslelor.

Instituțiunea breslelor sevă a corporațiunilor este de origină germană, și la noi a venit prin Polonia. Iată ce cetim despre aceste corporațiuni într'un jurnal rusesc: „Херсонскія Епархіалныя вѣдомости“ No. 17. 1864 f. 135—163.

„Se scie că în Rosia Apusenă (Polonia) multe orașe din vechime se bucură de așa numitul „drită Magdenburgică“, a căru esenție o putem reprezenta așa: Târgoveții unu oraș, pe temeiul dreptului Magdenburgic, formă o comunitate, care avea a sea lăuntrică organizare, al sevă județ și administrațiune. Administrațiunea se încredința Burgomistrilor și Ratmanilor (consilier), éă autoritatea județiară era încredințată *Voitului* (*) și *Lavnicilor*, asesorilor jurați. Industriași fiecarei industrie însemnate se întrunia în corporațiuni, sevă asociațiuni. Corporațiunile aveau ale lor deosebite

*) Voitu se numia căpitenia sevă președintele județului. „Voitu se numia din vechime, pe la 1615 și Șoltuzul sevă primarul dela Chotină.“ (Condica Docum. Mit. Iași f. 686).

regulamente, ai loră căpitană, case, arme și atenanțe. Corporațiunile aceste în urmă s'au numit „Brastve“ adică frățimă (dela dicerea Slavonă *Братъ: frate*). Brastva corporațională se compunea din persoane de diferite confesiuni, și avea altarele său bisericele sale, la care, toți, de și deosebiți în credințele religioase, afierosiau o sciută câtime de bani din veniturile loră comune. Intre alte îndatoriri, Brastvele, pe lângă ținerea Bisericilor loră, trebuiau să țină bolniță, să dea ajutoriul fie-cărui frate săracă din cauză de boală său altă nenorocire; să susțină religiunea, să asiste la servirea dumnezească și la înmormântarea fraților. Cu ună cuvântă, Brastvele aceste, pe lângă caracterul loră comercial și industrial, aveau și un caracter religios.“ După ce s'a ivit lupta între Orthodoxia și catholicismă, acolo saă formată Brastve său frățimă, cu scopă exclusivă de a apăra orthodoxia. Una din aceste a fost și Brastva de Liovă, la carea aă luată parte și ună din Domii Moldovei.

Dela Brastvele său asociațiunile industriali Germano-Polone saă formată și la noi *Bréslele* (zicere formată din Slavonulă „Brastva) meseriașiloră, după care oră ce clasă de meseriași forma o comunitate, societate a parte, o confrăție său breaslă, sub conducerea unei căpitenii numită „Staroste(*).“ Elă strângea birulă dela breslașii sei, regula între ei miecele daraveri, etc. Breslele aceste îndelungată timpă aă păstrată și la noi ceva din caracterul loră religiosă primitivă. Așa d. e. prin reședintele Episcopale Starosti bresleloră se numiau de cătră Mitropolită său Episcopă; fie-care breaslă și avea Biserica sea, pe carea o întreținea cu cheltueala comună a breslei, pentru care chiar Bisericile căpătaă numirea dela Brésla ce o întreținea, d. e. în Iași, Biserica Curelariloră. Biserica Tălpălariloră; a

(*) Dicere Slavonă, carea înseamnă; Seniorulă, său celă mai bătrână,

Măcelarilor. (Sf. Dimitrie Misaiu din Tătărași); a Brânderilor. (Sf. Vasilie din Tătărași: a Aprodilor). (Sf. Voevođi din Tătărași), etc.

Dintr'ună Suretă (copiă) de pe cartea domnească amintită mai sus, și subscrisă de Episcopul Inochentie se vede, că Episcopul comunica copiă de pe asemenea cărți domnești protopopilor, spre a le servi ca dovadă de antorisațiunea ce au dela Domniă a exercita fie-care în ținutul său jurisdicțiunea bisericească fără nici o împedecare. (Condica III. f. 151).

Episcopul Inochentie avându zăbavă în Iași, negreșit în trebele țereț, Domnul Calimach, prin cartea sea dela 16 Aprilu, împuternicesce pe Ieromonachul Sava Dichiu Episcopiei, a purta trebele Episcopiei, „ca să nu slăbească Episcopia din viniturile ei.” Cartea se încheie cu ordină către poslușnic, și către toți ceilalți, de a da ascultare Dichiu în trebele Episcopiei. (ibid. f. 157).

11 Iuliu. Domnul Theodor Calimach prin cartea sea împuternicesce pe Inochentie a apăra pe poslușnic Episcopiei de asupririle ce li făceau Târgoveșii de Huși. (ibid. f. 159).

Tot în acestu anu „Andrei Marele Doftor,” grec de națiune, precum se vede din subscrierea lui grecească, dănuiesce Episcopiei unu Țiganu, celă avea și el daniă dela Ioan Bogdan biv vel Logofăt. (ibid. f. 155).

Anul 1761. La 11 Septemvriu, Macarie Egumenul Brădicescilor dobândește dela Domnul Ioan Calimach carte împuternicitoare de a lua dejma depe nisce părți de ređeșie dela ținutul Fălciului, care a arătat el, că sânt ale lui depe socrulu său: și le stăpânesc alți ređeși, fără a'i fi dat până acum ceva. (Cond. III. f. 165).

La 14 Ianuariu, Inochentie dobândește întărirea Domn

nului Ioan Calimachū pentru mila ce se da Episcopiei dela Vama cea mare domnescă. anual, câte patru ocă untdelemnū și o litră de thēmte, fiindū Mănăstirea săracă, la slabă stare; pentru ca să fiă pentru candelē înaintea Sfințelorū chipurī dumnezeescī (ibid. f. 163).

Unī din megieși făceaū tăeturī arbitrare în pădurea din pregiurulū Schitulū Brădicescī, Inochentie, spre a stavila acestū abuzū, scōte carte de apărare de la Domnulū Ioan Theodor Calimachū. Citămū o parte din acea carte domnescă: fiindū că se arată în ea destinațiunea ce avea acelū Schitū în raportū cătră Episcopia. „Niaū spusū, dice cartea domnescă, cinstitū părintele și rugătorul nostru, Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopulū Hușilorū, cumcă are Sfânta Episcopia unū mitochit anume Brădicescī, la ținutulū Fălciului, făcutū de unū reposatū Varlaam Episcopulū, care numitū Episcopū ace moșie, unde aū fostū acelū mitochit. aū cumpăratō cu banī în mijloculū unū codru. ș'aū făcutū acea Biserică fiindū Episcopia la margine, și este acelū Schitū unū locū de aretū(1) Sfintei Episcopī, fiindū la pădure. Pentru aceasta iată dar dăm Domnia mea volnicie numitulū Episcopū și călugărașilorū ce vorū fi lăcuindū acolo la acelū Schitū, ... ca să pue semne prin pregiul Schitulū, să fie apăratură, și pădurea să fie întreagă, să fie de aretū și de sprijineală, fiindū locū de margine.“ (Documenten. Brădicescilorū.

O reșeșiță, anume Maria, a dănitū Episcopiei părțile sēle de pământū din Borzescī, Frențeșcī și Ichimescī.

Episcopulū Inochentie, în acestū anū se învoesce cu Logofetulū Stefan Bosie, a'ī da Satulū Pojorăuca cu va-

(1) Azilū.

dulă podului depe Nistru la Targul Soroca, care fusese chărăzite Episcopiei de Domnul Constantin Racociță (veđi în anul 1757), în schimb pentru moșia Stănilesci cu Măicanii și Stărpenii. Episcopia ș'a rezervat dreptul de a ținea podul pe Nistru din sus de Soroca la moșia sea Cosăuții. Causa ce a motivat schimbul, n'a putut fi alta decât apropierea Stănilescilor, cari se țină totu de una cu moșiele Episcopiei din regiurul Iușilor. Schimbul acesta s'a făcut înaintea Mitropolitului Gavriil Calimach și a boerilor divanici (Cond. A. f. 111).

Insemnare. Fiind că este vorba de Stănilesci, să dăm aici despre el ore-care noțiuni istorice, ce le găsim în documentele Episcopiei respective la această moșie.

Dintr'un Suret (1) de pe ispisocul serbesc al lui Petru Rareș, cu data 7035 (1527) Martie 15 se vede că numirea acestui Sat se trage de la un Stănilă; căci în acel ispisoc se pomenesc mai multe persoane — toți fii ai celui Stănilă. Prin urmare numirea Stănilesci nu este de cât numele colectiv al tuturor urmașilor lui Stănilă. Acești Stănilesci, dice Ispisocul, au vândut un sat al lor pe Prut, anume Berbesci, celă avea „din drept ispisocul lor de la strămoșul Domniei mele, dela Alexandru Voevod.“ Vra să dică numele vechi al Stănilescilor a fost: Berbesci.

Dintr'un uric dela Miron Barnovschi Vodă, an. 1627, se vede că Stănilesci, sub numire de „Siliște Stănilesci“ au fost sat domnesc; dar acest Domn l'a chărăzit vel Pitariul Ionașcu Cehan, pentru servișiele lui și pentru un cal bun celă chărăzise Domniei, în trebuințele unei solie la Cra-

(1) Copiă.

iulă de Ardeală. Uriculă are data 7135, Martie 13. Totă așa mărturisește și cartea de întăritură de la Alexandru Vodă, (Cond. A. f. 113).

Dintr'ună urică de la Vasile Vodă, dată din Iași în 1640, Noemvriă 1, se vede, că Stănilescii au fostă dăruii mai înainte nu de Barnovschi, ci de Ștefan Tomșa — lui Ionașcu. Prin urmare uriculă lui Barnovschi ară fi numai ca ună actă de întăritură. Deaseminea se vede, că, după mórtea lui Ionașcu Cehan, Stănilescii iară au remasă proprietate domnescă; și Vasile Vodă o chărăzesce „boiarului seă Racoviță Cehan Logofetă“ (Cond. A. f. 114). Este de însemnată titlulă lui Vasile Voevod din acestă urică: „Ion Vasile Voevoda Bojiio Milostiio gospodar zemli Moldavskoï Vlachiiskoï.“ Adică: *Domnă al țerei Moldovei și al Valachiei*. Aceasta ne amintescă planurile ce avea Vasile Vodă, de a supune Țera-românească, pentru care și încercase în două rânduri a dethrona pe Matheiă Basarabă cu puterea armelor. (Letop. tom. I. f. 282).

De și nu isbutise cu arme, elă pe timpul acesta (1640) își urmăria planulă prin intrigă, și era așa de sigură de isbândă, că nu pregeta de a se numi Domnă ală amânduroră țărilor, precumă arată Uriculă de față. Matheiă însă totă-dea-una a fostă superioră lui Vasile, și în câmpulă luptei și în ală diplomației. Vasile n'a putută realiza planulă de a cuceri Țera-muntenescă. și a rămasă numai cu aspirațiunea, carea se vede și în titlă de mai susă.

Vasile Vodă, după ce a chărăzită prin uriculă de mai susă Satulă Stănilescii, boiarinului seă Racoviță, face cunoscută prin o carte domnescă și Săteniloră din Stănilescii, și le poruncescă să asculte de noul loră proprietariă. Cartea este dată din Focșani, același ană, Noemvrie 12, și pórta același titlu pomposă. Fiindă scurtă, o reproducem aici întrégă:

„Ion Vasile Voevod Bojiio Milostiio gospodar

zemli Moldavskoï i Vlachîskoï. Scriem Domnia mea la Vătămanul și la toți sete.... (rupt) din Stănilescî, dămuvă scire, că Domnia mea m'am milostivită și amă miluită cu acelă Sată pe boiarinulă nostru credinciosă Racoviță Cehan Logofătulă ală doile. Pentru aceea deacă veți vedea cartea Domniei meale, iar voi toți să aveți a asculta de boiarinulă nostru ce mai sus scriemă și de omulă său, carele va trimite acolo, întru totă ce vă va da învățătură. Acésta vă scriemă Domnia mea într'altă chipă să nu faceți, Sam gospodin velel U Focșeni, Let. 7148 Noem. 12.

La anulă 1755, proprietariulă Stănilesciloră, Nicolaiă Racoviță biv vel Medelniceriă, fiindă împovărată de datorii, a vëndută două sate, Stănilescii și Maicanii, Logofătulă Ștefan Bosie, în preț de 1,000 lei. (Cond. A. f. 113). Cu acestă Bosie a făcută Inochentie schimbulă, și de acumă înainte Stănilescii aū devenită proprietate a Episcopiei.

Voloseniă. In trupulă moșiei tîrgului Huși acum intră și moșia Voloseni, ce se mărginesce cu Stănilescii. Din vechime Voloseni era sată a parte; astădi Satulă acela nu mai există. Pe timpulă lui Tomșa Vodă, Satulă Voloseni aparținea la ocolulă Stănilescii. Tomșa Vodă a vëndută acestă Sată lui Ionașcu Cehan pentru 6 cai și 200 galbeni ungurești. In chrysovulă dată de Vasilie Vodă la 1653 pentru Voloseni, se dice că a miluită cu elă pe vel Logofătulă Racoviță Cehan, „care Sată laū ținută acelă căne ne ertată Ștefan Sardariulă, și acelă Sată aū fostă de mai dinainte vreme a lui Ionașcu Cehan, ce aū fostă unchiu Dumisale Racoviță vel Logofătă.” Apoi se scrie că Domnulă Vasilie Lupulă s'a milostivită și a luată acelă Sată „de la acelă căne de Ștefană Sărdariulă, pentru că saū rădicată asupra Domniei meale, și lam dată acestui boiarin, care mai susă scrie.” Ștefan Sărdariulă fusese amestecată în complotulă lui Georgie Ștefan, și dis-

coperinduse, fu omorît de Vasilie Vodă împreună cu Ciogolesciî pe cându Georgie Stefan venia asupra lui cu oștile transilvane și muntene. (Let. t. I. f. 299—300). Logofătul Racoviță stăpînia și Satul Stănilesciî. De atunci dar Voloseniî s'aî întrunitu cu Stănilesciî.

La 15 Iuliū, Inochentie scôte de la Domnul Grigorie Ioan Voevod (Calimachū) hotarnici spre a'î alege și stâlpi despre alte moșî locul numit Mocra. (Cond. Docum. Mitrop. f. 150).

Anul 1762. Inochentie scôte chrysovū domnescū de la Grigorie Calimachū Voevod pentru schimbul de moșî ce făcuse cu Bosie (ibid. f. 112).

Episcopia a căpătatū mai multe danii de pe la rezeșî: un Gavriil a dănuitū o ređeșă din Leosci. Preotul Ioan a dănuitū partea sea din moșia Vîritulū. Protopopul Ioan Șerban a dănuitū o ređeșie a sea din moșia Șopîrlenî. Monachul Macarie a dănuitū Brădicescilorū ređeșia sa din moșia Roșioriî. Ioan Crețescu, împreună cu Soția sea, a dănuitū Episcopiei o ređeșie a lorū din moșia Dobrenî. Dimitrie Talpișū a dănuitū partea sea din moșia Leosci.

La 30 Aprilū, Inochentie se învoesce cu vel Pitariulū Georgie a'î da dōue pogōne de viă ce avea Episcopia în podgoria Socolei lîngă via Pitariulū, și primesce de la elū unū Țiganū robū—Ioniță Dōue-lemne și cinci firte de viă în podgoria dela Huși, la Ochiū, în hotarū cu via Episcopiei. Actul de schimbū îlū întăresce Mitropolitul Gavriilū. (Cond. III. f. 167).

La 25 Iuniū. Inochentie scôte hotarnici de la Domnul Grigorie Calimachū, pe boeri Dumitrache Părcălabū Ispravnicul de Fălciū și pe biv Șătrariulū Sandulū Mi-

clescu, ca să alégă și să hotărască despre reșeși niscoe părți ale Episcopiei dintre ținuturile Fălciului și Vasluiului (ibid. f. 116).

Anul 1763. Doi reșeși din Satul Obileni ținutul Lăpușnei, anume: Frații Stefan și Ioniță, fără scirea rudeniilor, ce aveau dreptul de comproprietari, vând acel sat lui Inochentie, cu preț de 100 lei. Rudeniile vădîndu că vîndetorii nu voiau a le face și lor parte din prețului moșiei vîndute, se duc la vel Logofetului Manolachi Costachi, ca să'î judece și să'î pue la cale. Acesta, vădîndu desbinarea reșeșilor, a voit a profita de ea. I a întreatu, cu ce preț s'a vîndut moșia, și le a mai adaos 60 lei peste prețul luat de la Episcopul. Reșeșii, bucurînduse de câștig, a făcut zapis de vîndarea Obilenilor pe numele Vel Logofetului, lăsîndu la o parte vîndarea făcută Episcopiei, ca cîndu n'ar fi fințat. Daru spre a putea justifica înaintea legii această nouă vîndare, data acestor din urmă zapise s'a pus mai dinainte de cîtă acea din zapisele Episcopiei. Episcopul n'a vrut să primescă banii îndărăpti de la reșeși, sciind că cumpărătura sea este legală. Ne dumerinduse de această schimbare neașteptată a reșeșilor, Inochentie nu putea să afle dela ei adevărata cauză a schimbării lor; căci ei tăgăduiau noua vîndare. În fine spre a'î sili să spue adevărul, a dat asupra lor o carte de blestem: cartea fu cetită pe la casele reșeșilor în cestiune, și ei „vedînd blestemul archieresc asupra caselor lor, s'a dus la Episcopul, și 'î a descoperit adevăratele împregiurări. În urmăre Inochentie a înduplecatu pe reșeși a primi de la elu acei 60 lei ce le dăduse mai multu vel Logofetulu. Totu-o-dată le a mai spus că mare parte din acea moșie este făcută daniă

Episcopiei de alți reșeși de mai denainte, ale căror nume le au și arătat scris la Pomelnici. Reșeșii prin această încă mai mult s'au înduplecat a confirma vândarea cea d'ântei, și a strica pe a doua cea către Logofetului, dându din nou zapise Episcopiei, cu arătarea tuturor acestor împregiurări, adăogându la urmă, că jumătate din acea moșia o dau pentru bani luați de la Episcopul, iar jumătate o dănuiesc, ca să fiă și ei pomeniți, cu părinții și moșii lor (Cond. B. f. 142—144). Manolachi Costachi s'a jăluit la Domniă; dar judecata l'a rămas, precum se va vedea la anii următori.

Insemnare. Findu că s'a amintit mai sus de *carte de blestem*, dăm aici câteva forme de asemenea cărți, ce se găsesc în documentele Episcopiei. În ele îndecomun mai întei se espune chestia pentru carea se dă cartea; apoi urmăde blestemul.

1) În o carte a Mitropolitului Sava, din 1697, găsim această formulă de blestem: „Unii ca aceia (cari n'ar mărturisi dreptu) să fie afurisiți și blestemați de Domnul Dumneșu, și să aibă blestemul a 318 oteți, ce au fost în Nikeea. Herul, Petrile, să se topască și să se răsipească, ear trupurile lor să stea întregi..... Iară de ar spune dreptu și ar vėdi, să fie ertați și blagosloviți de Dumneșu și de blagoslovenia noastră....”

2) În o carte de blestem, dată de Episcopul Ierothei în 1745, se bléstemă așa: „Unii ca aceia să fie blestemați și afurisiți de Domnul Is. HS. și de Maica Precista și 12 Apostoli, de 318 oteți ot Nikeea; așjderea și de smerenia noastră să fie dați anatema amaranafă, și sufletele lor să aibă parte cu proclutul Arie, și să'i înghiță pământul de vi ca pre Dathan și pre Aviron. Iară înpăcându-se, și spuind, cine..... să fie ertați și blagosloviți.”

3). Iată încă o formulă din cartea dată de Episcopul Iacov, la 1786: „Dicem, unii ca aceştia să fie blestemaţi de Domnul Dumnezeu şi de preacurata Sa Maică şi de cei 12 Apostoli şi de 318 Sfinţi Părinţi, ce au fost la Soborul Nikei, să fie vinovaţi focului celui vecinic şi huliţi Iadului celui fără de sfârşit, şi procleţi şi neertaţi. Petrele, herul să se topască şi să se răsipască, iară trupurile lor după moarte să stea întregi. Să-î moştenească bubele lui Geezi şi sugrumarea Iudei, să fie suspinându şi tremurându ca Cain, să crăpe pământul şi să-î înghiţ de vi, ca pre Daftan şi Aviron. Averile lor şi ostenele lor să fie blestemate şi spre perdere. Procopsală să nu vadă în toată viaţa lor. Muerile lor să fie văduve, şi copiii cerşetori, şi toată mânia lui Dumnezeu să vie pre capetele lor. Iară arătându adevărul în frica lui Dumnezeu, să fie ertaţi şi blagosloviţi, Amin.“

Mitropolitul Gavril Calimach, în luna Decemvriu, înscăinţadă pe Inochentie; că a tipărită Evangelia de carea era lipsă pe la mai multe locuri, şi că spre tipărirea ei a luat bani cu dobândă. Trimite şi Episcopului de Huşi 115 exemplare, cu preţ de 7 lei unul, şi-l pofteste ale împărţi şi a-î trimite banii ca să pôtă în grabă plăti neguţătorilor, spre a nu mai spori dobânda. (Cond. III. f. 169).

În acest an au făcut dani Episcopiei: Vasilie Gîrdea, împreună cu soţia sa, — partea lor de moşia dela gura Lăpuşnei; Calistra, — partea ei din moşia Cîrligaţii.

La Mart 13, Sofronia femeia lui Theodor Darie împreună cu fiul seî Ştefan şi Ionişă au vîndut Episcopului Inochentie redeşia lor din Satul Obileni pe Prut, în ţinutul Lăpuşnei, în preţ de 100 lei. Dară în zapis se dice, că preţul nu corespunde cu valoarea mo-

șiei, fiindu că ei au voitū să fie mai multū daniă „pentru sufletele părinților și a moșilor lorū, de la cari le au remasū și altă moșie: pentru ca să aibă și sufletele aceloră parte.” (Cond. B. f. 146 din dosū).

Anul 1764. Fevruariū 8. Inochentie capetă de la Domnulū Grigorie Calimachū hotarnicū pe Ștefan Ruset biv vel Logofetū, spre a’i alege și hotărî nisce redeşil. (Cond. III. f. 175).

În anulū acesta luă Domnia țerei Grigorie Ghica. Spre a vedea în ce stare a găsitū Ghica Clerulū și administrațiunea noastră bisericească, reproducemū aici chrysovulū acestui Domnū datū la 15 Iuliū, prin care a voitū a pune capetū mai multorū abuzurī. (Uric. part. 1. f. 147—157).

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Grigorie Alexandru Ghica Voievodū Domnū țerei Moldovei.

Aceea ce toate, cu purtarea de grijă, și cu mare înțelepciune Dumnezeuasca pronie, bine au orânduitū pre omū din trupū ca vĕdutū, și împreună cu sufletū nevĕdutū, și cuvĕntătorilū ca unū dobitoacū în două firī împreunatū spre îndoitū sfîrșitū, adică, unulū spre cele trecătoare și lumesci, iară altulū spre vecĕnică dobîndire, și mai presusū de lume. Aceea bine au voitū din ceputū, de saū hotărîtū și pravile îndoite, spre iconomia amăndurora a petrecerilī și a sfîrșitului folositoare omului, și capete ca nisce vîrfurī, pusaū preste elū, spre paza și ocîrmuirea, a acestorū pravile, pre unī însă spre lucrurile, cele politicesci au rădicatū ca să fie, ighimonilī, și boerilī și purtătorilī de grije, dar pre alīi spre cele bisericesci iaū învrednicitū, pre fiește carele după starea sa. La acesti politicesci și bisericesci despărțire fiindū între dĕnșilī, iaū adunatū ca chipū să se păzască neturburate amĕndouă stările, hotarele dreptăților: acea bisericească

stăpânire, și înălțimea, starea minții avându, să giudece, și să orânduiească cele spre mântuire și folosința norodului. Iară cea politicească Domniea, și mărirea, ca ochiul cel de grabă privitoriu : neadormit fiind spre cele necuvioase ce curgă, și ca o puternică mână, și de grabă lucrătoare, agiutorind pre celea cu legea, și poprind tot chipul nelegiuirilor, amândouă una cu alta agiutorind vor lucra, și vor săvârși toate cele spre împlinirea a Dumneșeesilor porunci, și pravile, după cum de obsce, și sufletul, și trupul împreunate fiind, tot într'un loc resuflă, spre stare și spre împlinirea a unui dobitoc omului cuvântătoriu. Pentru aceea dar dintr'un ceput, și legea cea firească : pe preoție, împreună și pe împărăție tot la unul, și la acest om, au adunat, și au înălțat, și după aceea și acea scrisă legea, aduna, și împreuna, pre egimon, pre osteni, și pre giudecătorii norodului Izrailtenesc, cu Archierei spre buna și sevârșita unire. Și împărății Indei cel mai ales David, și Iosie și Ezekie, nu numai și aceștia, căuta spre iconomia și purtarea de grije lucrurilor scaunului lor, ce și ale corului, și ale Bisericei spre mare silință, și rîvnă să nevoea. Și cea mai după urmă și împărății noștri cel credincios, și iubitor de Christos dela Constantin cel Mare, și înteu până la Constantin cel după urmă, purtând grije de ale împărăției, nu se lenevea, nici de ale bisericii, ce încă și soboară adunându de cuvioși părinți, la acele întrebări, socotințe, și giudecăți bisericesci ce odrăslia, avea cea mai înaltă șădere, și lăcașuri Sfinte, spre alui Damneșeu închinare rădicându și cu împărătesei afierosiri, și odoară înbogășindule, și hotară cădute, și tomuri, și porunci, și nearale, spre înpodobirea și înfrumșetarea, și starea cătră cel legiuitor, adese dându au lăsat pildă

Dumnezească, și credincioasă către toți ighimonii a pravoslavnicilor chreștini. Căci și la aceștia este curmată datorie, ca să pronoiască, după puterea lor, și să poarte de grije pentru buna păstorie, și înpodobirea a stării Sfintei Biserici împreună făcători făcându-se, (după cum dice Apostolul) a păstorilor celor Duhovnicești iară lucrători și resplățitori, cu cușitul acelu delă Dumneșeu poartă spre tăerea și spre răsipirea acelor ce, au cu lenevire, au cu înboldituri, și meșesuguri rele a vicleanului au început ca să strice, să strămute, și să prefacă hotarele, poroncile și legiuirile a credincioasei, și Dumneșești noastre legiuri. Pentru aceste dar și Domniea me, cu mila lui Dumneșeu, învrednicindune a fi Domn, oblăduitori, și ocârmuitori, strămoșescului Scaun al ighimonii aceștia a Moldovei, dintr'nceputul Domniei mele îndată bine amă voit, pentru dreaptă legiuitoare, și folositoare stare, și îndreptare a supusului acestuia norod: ce ni saū încredințat nouă, și lângă aceste politicesci, și cele din afară, neconținute supărări și purtări de grije, întru care ne aflăm învăluiri, și cuprinși, întorsam cu neadormire după datoria noastră, și ochii nostri cei sufletesci, și la aceste lucruri a Maicei noastre, a Bisericei, și vedându multe strămutări, și fără de cuvînță lucruri, fapte și necuvioase stări, și orânduiele, carea vremea și lenevirea, și cea către cele Dumneșești răceală, nesocotință, și nebăgarea de samă, ce din puțin în puțin au adus Biserica la o vedere, și la o tânguie aflare ca aceasta, care nu cu puțină durere și tânguire a inimei noastre, amă vrut ca să o aducem spre tămăduirea și îndreptarea cea puternică, și căduță, avându următori, și rêvnitori, la acest credincios, și Dumneșescu cugetul nostru, și pe Prea-o-Sfințitul Mi-

tropolitan a Moldo-Vlachiei, alu nostru Părinte întru Christos, kyr Gavriil. Ce dar întâiu și acelă mai mare din lucrurile cele necuvioase și necădute ce s'au înmulțit după cum saū disū la Biserică, socotitamū că este înmulțirea Preoților dintru care să află foarte puținī la numărū, care dupe cum să cade întră prin ușă în staululū acesta, iară cei mai mulți, sântū acei ce să sue pe aiurea și tălhăresce, din cari pe uniī îi îndeamnă nevrednicia, ticăloșia și lenevirea ca să răpească și să apuce darulū Preoției, a căroră roadă este neaverea, sărăcia, și supărarea, neavându de aiurea altū venitū de chiverniseală alū căștiga mai lesne și fără de osteneală, fără numai pe Biserică, și pe Oltariū, iară pre alțiī îi înviteadă iubirea de argintū, și nesățioasa avere, din care fără de lege și fără de credință, negușitorindū cele Dumneșcesci, și ca Simon vrăjitoriulū întâiu cumpărându aceste Dumneșcesci dela cei ce le vându, după aceea vândēndule cătră cei ce le cumpără cu multe feliuri, și chipuri diavolesci, și amăgitoare, și vrăjitoarea căștigă și dobândescū venitū, din pricina necunoscinței, a sufletelor acelorū proști, și lesne creșetori, nesocotindū nici-decum aceștia, cu acestū chipū preoțiī că sântū, cu adevăratū nepreoțiī, după alū 29-lea canonū a Sfinților Apostoli ce dice într'acestū chipū. Că ori-care Episcopū va lua și va căștiga vrednicia, și darulū acesta prin banī, saū Preotū saū Diaconū, și acelū ce aū chirotonisitū, și acel ce saū chirotonisitū să fie catherisitū și de toate să fie lipsitū, și depărtatū de adunarea ca Simon vrăjitoriulū, și după cumū dice și canonulū alū 22. dela Soborulū alū șesele: că cei ce pre banī se chirotonisescū catherisiți să fie și o parte și alta. Așijderea și Vasilie celū Mare, și Genadie, și Tarasie, Patrierșii Țarigradulū, dicū, că mai

suferitū este Makedonie, și necredinciosū eresulū pnevmatomachilorū decâtū acei ce cutează de cumpără darul Sfântului Duchū. Și aceste (va) nici-decum negândindū și nesocotindū, îndată, facū pre dēnșil slobodī, eșindū de suptū stăpânirea Mireniei, și de dajdia cea legiuită, carea este a se plăti cu datornică datorie la visteria cea Domnească, cu care chipū amăgindū lumea, nu socotesc că iaū în rīsū, și cumcă hulescū mai nainte multū pe acestū neamăgitū Dumneđeū, și arătānduse că cărmuescū starea bisericii, și slujescū Taīnele cele înfricoșate, ei sântū acei mai mulți omenași urâți, și pângăriți după fire, și de totū nesocotiți, și netrebniți, și de nimică vrednici, fiindū de totū lipsiți de minte, și de crieri, varvari cu totulū, și neînvețați nu numai la credință, ce nici la propoveduire, după cumū poruncesce alū 88 canonū alū Apostolilorū, nici cunoscāndū ce vra să ȋică credința, nici aducēnduși aminte de cele cădute, după cum hotărăscesce alū 18, canonū dela Soborulū Cartagenei, ce încă nesciindū ce sântū Soboarele, și câte sântū și după cum hotărăscesce alū 19 canonū din Trula, nu numai că nu arată cu învățatură, și propoveduire în Duminicile din Sfânta și Dumneȋeeasca Scriptură, ce încă să află lipsiți de totă priceperea a Sfintelorū acestora Scripturi, și celū deservitū, nesciindū a ceti și cele proaste, orāndueli bisericelī, nu cunoscū starea, și slujba Sfintei Liturghi, și a Sfintelorū Taīne, de care greșescū, cu vārvāria și cu neînvețatura lorū, și la acele mai tălnuite, și necuprinsă de minte molitfe a Sfintei Liturghi, și batjocurescū (va), și hulescū și blestāmă fără de Dumneȋeească credință, și cătră aceste pre înfricoșate, și mai pre susū de fire, taīne, și dogme, din care se strămută, legiuirea și batjocuresce (. . . .) Dumneȋeeasca, curata și neîntinată

credință, pentru aceea dar spre înprotivirea unora ca acestora Preoți cu adevăratu ai rușinei, puțină au fostu rêvna prorocului Ilie înarmată cu cuțitul: decî spre poprirea, și îndreptarea acestui cumplitu lucru, poruncim și hotărîm ca de acmu înainte, acei ce voru vrea să fie preoți, ântăi: să se cerceteze foarte cu silință, și cu privighere, de singur Mitropolitul se, sau de Episcopul se, iară pentru cei străini, și dintr'alte părți de locuri și Eparchii, ce vinu ca să ia Preoția, să aducă fiește carele dela Mitropolitul se, sau dela Episcopul se, mărturie încredințată a vețuirii, și a petrecerii firilor lor lu, și într'acest chip făcîndușă dela Arhieru anafora cătră Domniea me. Ântăi acel ce va să se chirotonească, să se deosebească de stăpânirea politicească și să se scoată și din catastivul vistiriei domnesci, și așa după aceasta prin cartea Domniei mele să va trimită cătră Arhieroul cel ce va să'l chirotonisască, și să va învrednici la starea și clirosul Bisericesc, și acei ce din pămînten, cari aice neputîndușă ca să se învrednicească pentru vre o pricină, să ia darul Preoției, și voru vrea ca să margă la alte Eparchii streine să fure pe supt cumpăt, darul Sfintei Preoții, unul ca acela aflînduse pe urmă, ori de Mitropolitul, ori de Episcopul, ca pe un fur de cele Sfinte: după hotărîrea alu 54 canonu dela Soborul Cartageni: că Episcopii acei ce voru priimi dintr'alte Eparchii Clirici, și voru chirotonisi la supusele lor Biserici, pre aciea îi hotărâsce să fie lepădați, și de totu darul preoțesc înstreinați, și supuși blăstămului anathemei, căci că dice, pre acei ce voru veni dintr'altă parte, nici decum să nu'i chirotonisască fiindu de totu necuvioși și fără de lege, ce numai pre aciea să chirotonisască carei sântu dintru a sa E-

parchie, pr  cum  poruncesc   i hot resc  Dumne es-cele canoane a Sfin ilor  Apostoli,  i a soborului, iară care se vor chirotonisi cu acest chip să se catherisasc ,  i apoi să se dea la politiceasca pedépsă,  i aceste pentru acei ce vor de acmu înainte să se chirotonisască poruncim ,  i hot rim . Al  doilea nesocoteal ,  i ner ndueal  nu mai mică,  i mai pu in  dec t  cea de sus , am  aflat  că curgea despre zidirea bisericilor  ce se zidesc  a a fie te-cum  i unde vor , fără de trebuin  , cu repe irea nesocotit ,  i cu cuget  fără de treabă,  i necuv nt tori  a multor  chrestini, din care un i dintru a-ciea din m ndrie,  i de de art  slăvire umfl nduse,  i de fantazie biruinduse, poftesc  cu acest  chip , ca să c  tigate laudă vec nic ,  i în via    i după moartea lor ,  i cer  mai mult  slava lor  dec t  slava lui Dumne e ; iar al ii din nesocotit  r vna lor , sau din sfatul  celor  ne nv   i,  i fără de minte  i cu adev rat  orb ,  ndemn ndul  agiungă la ipolipsis, gre ite,  i vătămătoare de suflet , socotindus , nu cu cuviin  ,  i cu evlavie, ce cu necuviin  , cum că at ta numai agiungea ca să se învrednicească spre ertarea p catelor  lor , cele grele care au lucrat ,  i ca să se  ntraripeze, să mearg  drept  fără osteneală la cele ceresc , de vor  zidi pre p m nt, un  loca   f cut  cu m na, nesocotind  c t  de pu in , pentru alor  l ca  , adec  pentru alor  suflet , din-care să pricinuesce de se  nmul esc  Bisericele,  i paraclisurile cele proaste,  i la acele deob ste lăcașuri, nu să face aceea de ob  tie adunare a norodului, ce este rug  unit  a chrestinilor   i lui Dumne e  pl cut   i primit , fiind-că unde este adunarea la biserică, poate să  ic  fie te-care din chrestini, cu prorocul   i  np ratul :  n mijlocul  multului  norod  te voi  lăuda Doamne.

Iară înmulțirea Bisericilor pricinuescū ca să se pustiască acele vechi biserici, și să remăe lăcașuri drumeților, saū tălharilor, saū cuiburi dobitoacelor, până cându din vreme în vreme lenevinduse grija lor, vorū agiunge și acele nouă făcute spre pustiire, din care curge și împușinarea afierosirilor, odoarelor, și a veștmintelor celor Sfinte, ce se dau cătră Dumneșeu, cu care se înpodobescū Bisericile, și milostenie cea cătră săracii Preoți, în multe părți înpărținduse. Pentru aceste dar nesocotite și pricinuitoare de stricăciune, și de vătămarea celor cătră Dumneșeu lăcașuri, nesuferindū Domnia me, și urmându după canonulū alū cincilea a Soborului dela Gangra. Și după canonulū alū 25 de Laodichia, (ce ȳice): unde ajungea unū Preotū, Episcopū să nu să facă, și unde suntū biserici de ajunsū, biserică nouă să nu se zidească, ca să nu se micșurede a bisericii adunare și numele. Iată vomū și pentru aceasta, și poroncimū, și hotărīmū de acum înainte nicī unulū să nu cuteze să zidească din temelie biserică nouă fără de scirea și voea Mitropolitului, căci întrăcestū chipū și canonulū alū 4 al Soborului a toată lumea aeve hotărāsce și ȳice : nicī unulū să nu zidească la vre unū locū lăcașū fără de scirea și voea Episcopului. însă aceste se cade să fie, și în-purtarea de grijă a Arhierelui ca să nu să dee voea să zidească fiește-cine biserici, și acei ce n'au putere ca să înzestreze biserica cu cele trebuincioase venituri și Sfinte odoară ce sântū spre înpodobirea casei lui Dumneșeu. Și spre chiverniseala la acea din tôte ȳilele a preoților, și a slujitorilor ce se află întrinsa; după alū 17 canonū alū 7 soborū ce ȳice: Acelū ce va să zidească mănăstire, așijdere și biserică, de nu va avea toate cele trebuincioase, spre întemeerea lorū, să se po-

prească de Episcopii. Aceste daruri și pentru biserică, și pentru zidirea loră hotărîmă. Iar ală treilea nesocotit, și fără de cale lucru amă aflată că să pricinuesce de către cele ce se dau lui Dumnezeu afierosiri, la mănăstiri și biserică, fiindă că puțină sântă cei ce aducă jertfe, desăvârșitū bune, și lui Dumnezeu plăcute, ca Avel, iară cei mai mulți sântă carii urmăză lui Caină, și mai multă de cătū Cain, de vreme că cu nedreptate ei aducă daruri, și pentru ca să ea plată, ei să însărcinează cu forțe greū păcatū, urîți și goniți făcînduse de cătră Dumnezeu, căci că unii pentru pizmă, și pătimitoră vrăjmășie, ce au cătră cei cu lege ai loră drepti clironomi afierosăscă parte din averea loră, pentru ca să rămăe lipsiți acei ce după lege și după pravilă sântă clironomi, și dăruescă lui Dumnezeu cu ună chipă, ca acesta, ca să disbrace și să golească pre a loră moștenitori, ce au cătră elū pizmă și vrăjmășie, dar alții iarăși cu vicleșugū, și cu rea socotință, dăruescă la biserică, nu alese ale loră știute, ce acele ce sântă cu pricină de giudecăți ca să lipsască ei din giudecăți, și cu oare care vedere a e-vlaviei să facă strămbătate celui de aproapele seū, dintru care să pricinuescă multe feliuri, și neconținute și necurmăte giudecăți necunoscîndū, și nesciîndū giudecătorii ce să facă din două. adică, să păzască dreptatea și să le întoareă, acele ce rău saū afierositū, cătră Sfintele Mănăstiri, (care după cnmū se vede este fără cale) și pricină de scandală ca să ea înapoi cele ce saū afierositū lui Dumnezeu. saū lenevindusă și lăsîndū dreptate pentru voea mănăstirilor să facă strămbătate la giudecata dreptății, care și aceasta este vătămătoare și prăpăditore sufletului, și de totū stricătoare poruncilor celorlū Dumneșcesci și omenesci. Ce dar pentru tôte aceste

necuvioase afrosiri, hotărîmă și poruncim de acmu înainte, să n'aibă nici unul voe ca să afierosască ceva la Sfintele Mănăstiri, și bisericii fără scirea Domniei mele; pentru ca întei să se cercete de către Domnia me, și de va fi afierosirea aceea după pravile dreaptă cuviincioasă și lui Dumnezeu plăcută, și bine primită, atuncea să se afierosască, și aceste toate de mai sus numite, și arătate spre pađa și nestrămutata întărirea a Dumnezeescilor pravile, și a bune și drepte orîndue, său hotărît spre înprotivirea acelor ce până acmu fără de cale, fără dreptate, și mai virtos fără de credință său lucrat; iar care să va arăta înprotivaic, către aceste ce bine, și cu legiure său orînduit, și său hotărît de către Domnia me, acela de va fi din catalogul Preoțesc, după Sfânta pravilă să se catherisască, și de tot să se golască de adunarea bisericască, dar de va fi mirean și la starea vredniciei, acela să se înstreine de cinstea lui, și să se coboare la starea proștilor ca un vrăjmaș a adevărului, a pravililor, și a dreptății. Acesta facem scire, 1764. Iulie 15.

(Subscris: Grigorie Ghica Vovd.

(Locul Sigil.) Vel Vister. Procitelnom.

Inochentie, la 20 Iuniu, scote dela acest Domn o carte către Ștefan Ruset, spre a-l alege nisce Țigani ce se oploșise și amestecase cu Țiganii mănăstirilor Dobrovelu și Căpriana (Cond. III. f. 171).

Inochentie, împreună cu Mitropolitul Gavriil, cu Ioanichie Episcopul Romanului și cu Dosothei al Rădăuților, iea parte la divanul convocat în acest an de Domnul Grigorie Ghica pentru regularea vădrăritului, său a dabilei pe vii, și desființarea abuzurilor ce se introdusesă de strîngătorii acestei dări, în marea daună a

cultivatorilor de vii. Archierei l'égă hotărîrea Divanului prin blestemă asupra celor ce ară cuteza să o strice. (Uricar. part. I. f. 130—140).

Episcopia în anulă acesta a căpătăt dani: de la Ioan Pandele — o vie; dela un Gavril — o parte de redeşia din moşia Germănesci de peste Prut; dela Fraţi Gotculesci: Manuil, Constantin, Vasilie, — o redeşia a loră din moşia Crăsnăşeni; dela Ursul Gotcă — o altă redeşie, totă din Crăsnăşeni; dela Jigniceriulă Stefan Iamandi — deasăminea o parte redeşescă din Crăsnăşeni.

Anul 1765. Manolachi Costachi, nemulţemită că Inochentie Ț a dată pe faţă viclesugulă, cu care cercase a strica cumpărătura Episcopiei, de la redeşă de Obileni, cu tôte că judecata l'a dată remasă, elă nu s'a liniştită, ci a vrută ore-cum silnică să se vîre acolo. A făcută sată şi mără pe acea moşia, ca să pôtă avea cu timpulă mai multe titluri de stăpînire. Insă nici Inochentie nu l'a lăsată în pace:— S'a tânguită asupra lui la Domnulă Grigorie Ghica, carele prin chrysovulă seă din acestă ană dinnoă a întărită stăpînirea Episcopiei asupra acelui Sată. (Cond. B. f. 148). Insă Manolachi Costachi, întru aşteptarea unui mōmentă favorabilă pentru elă, a urmărită acestă procesă până la mōrtea sa, şi chiară după mōrtea lui l'a urmărită încă cātva timpă ună nepotă ală seă, precumă se va vedea la anulă 1768 (Cond. B. f. 145—146).

Pela anulă acesta s'a înfiinţată Schitulă Averesci, de ună Călugără anume Sava, ce era acolo Egumenă. Acestă Sava era redeşă din Averesci, şi călugărinduse, a făcută Schitişoră pe redeşia lui. Dar înainte de a lă sfîrşi l'a înlocuită în egumenie ună Sofronie, care a isprăvită Bisericuţa. Aceasta se vede din dania unoră redeşă fă-

cută Schitului în anulă acesta, în carea se dice, că atunci se făcea Schitulă.

Observăm, că în seculul trecut, și în acesta pe la multe moșii redeşesci s'aŭ făcutu deasemenea schitulețe de cătră unii din redeş; și alții le dăruiaŭ părți de pământ, liveți, vii, etc.; apoi le închinaŭ Episcopiei; însă toate acele Schitulețe încurându s'aŭ desființat; éra moșiorele loră aŭ intratŭ în proprietățile Episcopiei.

Daniele din anulă acesta : redeşii — Daniilă, Nicolaiă și Andreiă aŭ dăruitŭ Schitului Averesci partea loră din Roșiori. Georgie Gotci a dăruitŭ Episcopiei partea sea de redeşă din Crăsnășeni. Preotésa Theodora a dăruitŭ Episcopiei partea sea de pământ din Tătăreni. Frații Georgie și Porfira aŭ dăruitŭ Schitului Brădicesci redeşia loră din moșia Tălpigeni.

La 20 Octomvrie Inochentie scóte carte domnăscă dela Grigorie Ghica, prin carea se înputernicesce trimisul Episcopiei a aduna dela clerulă Eparchiei dajdea pe semestrulă de tómnă pentru întreținerea Scóleloră, anume câte 2 lei noi de fiecare Preotă și Diaconă. Reproducem aici întrégă cartea domnăscă :

„Noi Grigorie Alexandru Ghica, Voevoda, bojiio, Milostiio, Gospodar, Zemli, Moldavscó, Datam carte Domniei mele, ca pi cine va trimite Svinția Sa Părinteli Episcopulă de Hușă ca să strângă obiceinita dajdie de Svete Dimitrie pentru bani șcóleloră, să fie, volnică să împlinească dila fiește carea Preotă i Deaconă, câte — 2: lei noi, după orânduieala ce s'aŭ făcută acmu, cu chrysovă: gospod, fiindă că li saŭ ertată biră ce da la mucarele în toți anii după cumă mai pe largă să voră însciința dela Părintele Episcopulă, de mila ce am făcută Domnia mea decă după izvodă ce saŭ trimisă dela visterie cu pecete, Gospod, să aibă a împlini de la fiește carea Pre-

utli i Diaconu câte: 2: lei noi și să e și stringătorul
câte 2: părăle bani noi de tot leu, cum și piste numile
ce sintă arătate în izvodă căli preuți mai mulți se voru
afla să îplinească dela toți și dela fiește care asăminea
câte: 2: lei, noi nerămăindă nime scutitū măcarū și cărți
gospod, sau Vlădicescī de va avea cineva de scutială să
nusă ție în samă, și până în 15 zile a lui Noemvrie să
fie toți banii împliniți și trimiși aicea—Aceasta poruncimū
(Cond. III. f. 181).

(L. S.) vlet. 1765: Octombre 20.

La 12 Iuliū Inochentie scôte hotarnici între cari Ni-
coli biv vel Ușer Ispravniculū de Fălciū, spre a alege
nisce redeșii ale Episcopiei, de la ținutulū Fălciulu. (Cond. III. f. 179).

Mulți din locuitorii Satelorū se deprinsese a vagabonda
de pe o moșă pe alta, sub feliurite preteste, érá prin
acésta se păgubiaū și pe ei și pe proprietari. Domnulū
Ghica, spre a curma acestū abusū, a făcutū aședemētū
în tōmna acestui anū, spre a stabili pe locuitorii la unū
locū. In condica III. f. 183 se păstrează porunca dom-
nēscă dată către locuitorii din ținutulū Fălciulu, prin
care îi însciințēză, că este opriță strămutarea de la unū
satū la altulū. Iată acea carte :

„Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevoda Boj: Milost:
Gospodar Zemli Moldavscoi. Scriemū Domniea mea la vor-
nicei, și la toți lăcuiitorii de ținutulū Fălciulu vă facemū
scire pentru prefăcătorii și învățați a să strămuta din locū
în locū de nu numai lorū își pricinuescū sărăcie, și scă-
păciune ce și altora dau tulburare și pricinī de neodihnă
pentru cari vrēndū Domnie mea a lipsi și a să împede-
ca unii ca aceștie prefăcătorii, am hotărītū ca dila așē-
dare ce sau făcutū astă toamnă la luna lui Septemvrie

nime să nu fie volnică a să mai strămuta ci fișticari undi laŭ apucată aședarea acolo să rămăe statornic și di a și îndrăzni cineva a să clăti din locul lui poruncă saŭ dat tuturor vouă vornicilor ca să nu ȳ primiți ce îndată arătându la ispravnicu ținutului, legați să ȳ dea înapoi la satul de unde aŭ fugit, ș'această poruncă esti hotărîtă cu statornicie să se păzască. Dar acei prefăcători și oameni din fire rea mai virtos cei ce sânt prin satele boeresci vedându că se păzesce hotărîrea nestrămutării cu statornicie neamă însciintată Domniea mea că fac scoritură de vorbe răsuflete aducându feluri de feluri de cuvinte la mijloc ca să poată găsi chip de strămutare dându o îndemnare cu minciunile lor de a să răsvrăti toți cei ce sânt pe moșile boeresci care aceste minciuni ce li aŭ scorit unii din voi nesuferindu Domnie mea ale aŭdi iată cu această carte a domniei mei vă însciintăm să nu vă potriviți la scoritură de vorbe răsuflete ca aceste, ce să pădiți numai acele ce vi să scriu de către Domnie me fiind că ori ce lucru iasti de folosul și apărarea voastră nu lăsam Domnie mea a nu vă însciinta iar cât a vă strămuta ori de pe moșii boeresci ori Mănăstiresci nu priimim Domnie mea ci fiști cine undi saŭ aflat la aședari ce saŭ făcut la luna lui Septemvrie acolo să fie ședători ori pe a cui moșie va fi, plătinduși birul vistirii iar cari va îndrăzni a să strămuta din locul lui iată poruncă saŭ dată la toți ispravnicii ținuturilor pe nisce făcători cacea să ȳ prindă și puiudu în butuc să ȳ trimită aice ca să să pedepsască cu urgie domnească cum și vornicii satelor care vor primi prefăcători ca aceea și nor merge îndată ca să de scire ispravnicului de ținut și vor aco-peri asemenea pedeapsă vor lua ce dar părășivă de minciuni și scoritură de vorbe răsuflete ca aceste și pă-

diți numai cele ce vă scriu pin cărțile Domnii meali ca să nu cădeți la pediapsă și cine undi să afla ședătoriu acolo să rămăe și să'si caute de hrana și agonisință ne-supărându-se mai multu din hotărîrea ponturiloru gospod ce sântu date la Ispravnicîi ținutuluî iar când viți ave vre o supărarea mai multu din hotărîre ce esti pin ponturi dê cătră orî cine să viniți să jăluiți și viți afla dreptatea vóstră aceasta poruncim. 1765. Iul. 14.

Insemnămă aici, că dela anul 1765, din timpul luî Grigorie Ghica, s'a adoptat în chărțile oficiale era de la nascerea luî Christosu, în locul celei dela Crearea lumei. Aceasta se vede de acolo, că cărțile domnesci, pânăla 1764 pórta era vechiă; iară dela 1765 înainte era nouă.

În Condica III. f. 185 se păstrează o copiă de pe cartea Domnuluî Grigorie Ghica, cătră Georgie Beldiman biv vel Stolnicu, Ispravnicu de Fălciu, pentru buna orânduială chrestinească atătă a cleruluî, câtă și a chrestinilor în genere. Totu în acea carte se pomenesce, că Domnul a scris 1) o carte cătră lăcuiorî în această privință, pe carea Ispravniculu să pue a o ceti în audul tuturor, ca să înțeleagă cu toți, că este voința Domniei a se lăsa de obiceiurile cele rele; 2) alte cărți „cătră iubitorî de Dumneđu Episcopi, îndemnându'i ca să orânduiească protopopi ómenî cu sciință, pela Eparchiele lor, pentru această treabă ca să cerceteze atătă pentru Preoți ce se voru afla pe la ținuturi, câtă și Bisericile și să îndrepteze toate, câte vor fi trebuință de îndreptat.“

Aceste cărți, de care aici se pomenesce sântu negreșit atâtea circulare domnesci prin toată țera. Neavendu circularea cătră locnitori, precum și cea cătră Episcopi, vomu împărtăși aici numai cuprinderea circulaței cătră Ispravnicîi carea s'a păstrat.

1) Circularea aceasta începe cu descrierea stării morale a Preoției: „Îți facem scire, că între alte obiceiuri rele și fără de cale ce se urma, pe care cu osîrdie ne silim Domnia mea a le desrădăcina. silindune ca să dăm obiceiuri bune și spre folosul de obște, plăcute și lui Dumnezeu și oamenilor luându arîinte și pentru cele bisericesti, adică pentru rîndueala Preoților, care saū din nesilița îndreptătorilor, saū din lenevirea lor, aū cădutu la o deprindere(*) cu totul înprotiva poruncilor Sfintei pravile, îndestulându se numai a se numi Preoți, și neavîndu mai multu purtare de grijă. ca să se facă cu adeverul Preoți. după cum poruncesce maica noastră Sfînta Biserică, ca să poată da pildă bună spre sufletească îndreptare a norodului de obște.“

2) Domnul acesta doria, ca în privirea religioasă, să dea altă direcțiune, mai convenabilă, atîtu clerului cîtu și poporului: „Pentru acea dar, vrîndu Domnia mea cu totu dinadinsul a se îndrepta această necuviință și a face săși schimbe politia (conduita), atîtu preoți cîtu și norodul de obște: iată saū scris cartea Domniei mele...“

3) In circulara către Episcopi îi îndemna de a pune protopopi vrednici și a-i trimite să reguleze toate Bisericile Eparchiei, să cerceteze abuzurile și să le îndrepte. De aceea îndatoresce și pe Ispravnici a da acelora totu concursul lor. „Deci și D-ta, aflîndute dregătoriul acelu ținutu să dai agiutoriul ce va avea trebuință omul Archiereului, ce va âmbra pentru această treabă, ca să p ată cu înlesnire a pune la bună orîndueală îndreptarea ce să cere de către Domnia mea, silindū pe acei nesupuși și neînțelegători, cu chipul ce se va că-

(*) Adică la o stare morală

dea, a da ascultare la învățăturele cele ce se voru da.“

4) Preoțimea era degradată nu atâta din ignoranță, câtă din maniera neomenoasă cu carea era tratată chiar de guvernă și de ampoiații săi. Preoții erau supuși la feliurite dabile ca toți lăcuiitorii; erau maltratați ca toți lăcuiitorii de către strîngătorii dabileloră: țeranii prin urmare îi priviau ca pe nisce persoane în totulă de condiția lor și nu aveau cătră ei nici ună respectă. Preoții și trăiau cu totulă o viață egală cu a stratului celui mai de josă ală societății, și fișicesce și moralicesce.

Domnulă Grigorie Ghica credea, că unulă din mijloacele prin care s'ar putea rēdica Preoțimea noastră din înjosirea ei morală, era tratamentulă onorabilă din partea ampoiaților guvernului; căci prin aceasta pe de o parte se va deștepta filotimia preuților, érá pe de alta și lăcuiitorii se voră deprinde a le arēta respectulă cuvenită. De aceea învață elă pe Ispravnică, cu ce manieră se trăteze pe Preoți, cândă i se voră înfăçoșa cu vre o pricină: „Cum și însuși D-ta săi îndemni (adică pe lăcuiitorii, pe poporă în genere) a cinsti pe Preoți dândă pildă cu cinstea ce vei face Preoțiloră, cândă voră veni înaintea D-tale, oră cu ce pricină a fi, să li socotescă cinstea ce li se cade, ca unora ce sântă aleși și rânduiți spre slujba Sfinteii Bisericii, și, după cum dicemă, venindă înaintea D-tale vreunii din Preoți, aă singură de ară fi, saă întovărășiți cu lăcuiitorii, săi puă să șadă, cinstinduă duple cum se cuvine, ca vedēndă și lăcuiitorii, să ia pildă dela D-ta aă cinsti și aă socoti, ca pe nisce obraze ce se cinstescă și de D-ta, dregătorii; și ei încă, vedēnduse cinstiți, se voră îndemna a se feri de tovărăși ne-cuvincioase, pădinduși cinstea loră“.

5) Domnulă Grigorie Ghica, scia canónele bisericesci

și le respecta. Scia că clerul își are instituțiunile sêle, organismul sêu, constituțiunea sa a parte, care, fără a jigni întru ceva legile civili, sântu ca unû suplimetû ca o îndeplinire a lorû; că autoritatea civilă este în drit numai a privighia la exacta lorû împlinire. Deacea, în spiritulî canoanelorû elî hotăresce, că autoritatea civilă cândû va vedea pe vreunû Preotû făcendû ce nu se cuvine chiâmării sêle, să nu ȳea asupra lui dela sine nici o mesură represivă, ci numai să facă cunoscutû faptulû necuviinciosû autorității bisericescî: „Și cândû vre-unî din Preoți nu vorû urma cuviinții cinului lorû ce li se cade, să însciințezi D-ta pe Arhiereulû Eparchiei, sau de va fi departe de Scaunulû Arhiereului, să însciințezi pe protopopulû ținutului, ca săî îndrepteze.“

6) Cândû autoritatea bisericească, voindû a îndrepta vreunû abuzû moralû între locuitorî, vre-unulû din ei nu arû voi a se supune povățuirilorû bisericescî, autoritatea civilă trebuie săî vie întru ajutoriû: „Cum și pentru lăcuiitorî ce vorû fi înprotivnici, dândû cu îndărătnicia lor pildă rea și celorlalți, și arătânduse de cătră Protopopa la D-ta, după doveditele lorû îndărătnicî săî înfrănezi și săî certezi de va fi trebuință, ca să se îndrepteze.

7) Autoritățile să îngrijească, ca Bisericele de pe la sate să nu fie lipsite de servitorî neapărați pentru sêvîrșirea Sfintelorû Serviciî, și aceia să fie scutiți de dări: „Și fiindû că pre la Bisericele de pre la sate este trebuință de anagnosti, pentru agiutoriulû preoțilorû, la care bisericii nu vorû fi din feciorî Preoțilorû seaû a Diaconilorû (pentru cariî aveți poruncă dela Domnia mea ca să nu fie supărați cu birulû) să se aleagă din copîi poporănîlorû, cariî se vorû socoti vrednici ca să se facă

Anagnosti, și aceștia să fie în pace de biră, dându poroncă Sătenilor să nu se cisluească în biră.“

8) Datorința morală a preoției, de a fi ospitalieră, Autoritățile locale o prefăcuse în abuz, din care adeseori se pricinuia preoților înpovărare peste puterea lor, sărăcie și suferință. Slujbașii domnesci ce viniau cu porunci pe la ținuturi, pe la târguri și sate în feliurite treburi ale Domniei; amplexorii Ispravnicilor și alte persoane trecătoare: Ispravnicii, sîu, chiar și aceia singuri dela sine, obișnuiau a pretinde ca preoții să-i găzduiască în timpul petrecerii lor pe acolo. Purtarea acestor musafiri împuși, negreșit nu era modestă; pricinuia Preoților feliurite supărări și a datu motive de tînguiri amare. Domnulu Ghica voesce a scăpa pe preoți de această suferință: „Și pe la Preoți de pe la Tîrguri cum și de pe la sate, ce saū obișnuitu a găzduiului musafiri saū orînduiți de diregători saū din voia lor, această obișnuire poruncimū Domnia mea să lipsască, și D-ta să aperi casăle Preoților de această supărare a musafirilor, ca să fie înlinisiți a'și căuta trebuințele preoțesce, și la toate câte se poruncescu de către Domnia mea atăt prin cartea aceasta, cătū și prin cea către lăcuiori, să fie cu privighere a se urma și a să păzi la toate pre deplin.“

9) Una din cauzele, înpedecătoare moralizării Preoților era coruptibilitatea Protopopilor, cari în locu de a lvi abuzurile cu asprimea legii și a le curma, găsiu în ele un mijloc de agonisită, împuind sîu învoin vinovatulu a răscumpera vinovăția prin mită și a scăpa de pedeapsa legală. Domnulu Ghica întoarce și la aceasta serioasa luarea-minte a Ispravniculu, îndatorindulu a privighea ca cercetările Protopopilor să nu degenereze, în locu de în-

dreptare, în acoperirea și încurăgiarea abuzurilor: “ Și pentru cercetarea ce se va face de Archierei prin protopopi, îți poruncim să albi tare purtare de grijă, ca nu cumva orânduiri cercetători, aducându lucrul asupra câștigului lor, să pricinuească vre o supărare pe’ntregul, sau fără de dreptate, atât preoților, cât și lăcuiților, și, înlocu de a se îndrepta, să vie la mai mare necuviință lucrul.”

10) Domnul Grigorie Ghica, întru înțelepciunea sea de om de Stat, scia de ce mare însemnătate este în educația morală a poporului Biserica cu instituțiunile selee religioase. Biserica desceaptă și întreține spiritul religiosității, — izvorul sentimentelor nobile; — ea învață pe om datorințele morali, prin care îl prepară cătră ordinea familiară și cetățeană. Din acest punct de vedere Domnul Ghica voia a deprinde pe locuitori să mērgă la Biserica în toate Duminicele și serbătorile anual; să poarte grijă cu cele trebuitoare pentru buna întreținere a Bisericelor, și a se purta cu respect cătră Preoți. Despre toate aceste el a vorbit pe larg în circulara cătră locuitori. Locuitori obișnuiau a escuza nemergerea lor la Biserica cu două pretexte: a) unii cu depărtarea locuinții lor de Biserica, precum sunt cei ce locuesc prin mice cotune. depărtate de satele cu Biserice; b) cu trebuințele de a se mâneca de dimineață spre a se duce la Târguri după nevoile lor casnice. Domnul Grigorie Ghica răspunde în circulara sea celor d’ântei, ca să și strămute locuințele în locuri ce vor fi mai apropiate de Biserica; éra celor de al doilea, ca să nu se ducă la Târguri pînă după eșirea din Biserica, adică după ascultarea Sfintelor servir.

Spre aplicarea acestor mēsur, Domnul propune Is-

pravniciloră dăue mijloace : unulă al autorităţii—porunca, şi altele morale : sfătuirea şi exemplulă : „Şi iată vă scriemă şi pentru aceasta, că . a se îndrepta norodulă din deprinderea loră cea rea, este trebuinţă a se urma în dăue chipură : adică la unile cu poruncă, şi la altele cu îndemnare, precumă este a se muta cei depărtaţi cu lăcuinţa de Biserici, fiindă cu greă aş strămuta aşedările loră, precum şi de a opri de mergerea loră la târguri pînă nu voră merge la Biserică, fiindă érašă înrădăcinaţi întru acesta, obiceiă a se mâneca la târguri : la aceste este îndestulă a îndemna arătându-le folosulă ce poate a căştiga, urmându aceste ; ca prin îndemnare să se deprinză a rêvni unulă altuia pe încetă încetă să se deprinde a le urma cu voia loră. Iară câtă pentru altele, precum este pentru Biserici, ca să fie grijite, şi îndestulate de cele trebuincioşe, şi a se păzi cîntea Preoţiloră despre mirenă, şi altele ce scriemă cătră lăcuioră şi cătră D-ta, la aceste să lucreze porunca Domniei întocma precum scriemă, chibzuindă şi D-ta la fieşte-care madea să te aducă cu chipulă ce să va cădea, unde îndemnându-i cu cuvîntulă, unde cu pilda ce le veă da cumă şi cu óreşcare îngrozire, pe unde voră fi de trebuinţă, şi la altele puindă chiară în faptă porunca Domniei mele, ca cu chipurile aceste să între la rîndueală buna deprindere ce o poştimă Domnia mea să o vedemă întru întemere desevîrşită : aceasta scriemă.“ — 1766, Mart 31.

Insemnare. Acumă vine întrebarea : De unde scimă că este Grigorie Ghica Domnulă, care cu atăta înţelepciune politică şi zelă chrestinescă a făcută circulările aceste pentru îndreptarea moravuriloră Cleruluiă şi ale poporuluiă română ? căci co-

pia ce o averă înainte se titluesce numai : *Suretă de pe luminata carte Gospodă*, și la urmă închiăse cu data 1766. Mart 31 ? Singura data acésta este îndeagiunsă spre a ne încredința, că Domnul acestă vrednică de pomenire pentru Biserică este renumitul Grigorie Ghica, întemeetoriul scoalelor, exemplul de moralitate al supușilor, și martirul apărării drepturilor țerei ! De și data 1766 coincide cu începutul Domniei succesorului său Grigorie Calimach în toate listele chronologice ale Domnilor Moldaviei ; anse și Domnia Ghicăi cuprinde mai bine de jumetatea acestui an. Iată cum lămuresc aceasta chronicari țerei : Spătariul Ioan Canta dice în Letopisețul său, că Ghica a Domnit doi ani și șese luni, începând din anul 1764 (Letop. t. III. f. 187).

Enache Cogălniceanu arată chiar luna anului 1764, când s'a început această Domnie, — Februarie, și că a continuat mai trei ani — (ibid. tom. III. f. 260). Dupre amândouă spunerile aceste sfârșitul Domniei lui Ghica cade în anul 1766 după luna lui Iulie. Dar data Documentului nostru este 31 Martie anul 1766 ; vra să dică cu patru luni mai înainte de sfârșitul înteei Domnii a lui Ghica.

Afară de aceea, chiar cuprinderea documentului este foarte potrivită cu caracteristica ce face acestă Domnitorie chronicariul Ioan Canta, numindu'lu *foarte înțelept și învățat* ; că a făcut scoale și orânduile dascălilor și ucenicilor. (Letop. t. III. f. 187). Ună asemenea Domnie organizatoriă nu a putut să treacă cu vederea nici organismul religios al soțietății noastre de atunci.

Inochentie avea mare credit la reșeș, precum și la Domnie. De aceea se vede el cerut și orânduit, câte cu ună amplotat domnesc, în multe chestiuni de certe între reșeș. În anul acesta Grigorie Ghica trimite la

cercetarea lui chestia de ceartă între o preoteasă și cu reșeșii de Itrinesci. Pe lângă experiența lui în trebele gospodăresci și în relațiunile reșeșesci, el s'a atras încrederea poporului prin dreptatea lui și prin simplitatea traiului său. Tradiția bătrânilor spune, că Inochentie âmbia prin sate călare, cu desagii pe șea; intra prin casele reșeșilor, vorbea cu ei despre trebele gospodăriei petrecea cu ei, le boteza copii, etc. El era așa de popular, în cât toți alergau la dânsul în nevoile lor, și pe toți îi ajuta și îi povățuia.

Anul 1768. Din chrysovul lui Grigorie Calimach dat la 20 Ianuarie a acestui an, se vede, că Inochentie s'a jăluit acestui Domn, că în anii trecuți întâmplându-se ciumă în Huși, el la acea ocazie s'a retras din Huși; dar în absența lui s'a furat dela Episcopie documentele de proprietate pe târgul Hușii, care erau toate pecetluite într'un toc. Prin urmare a rugat pe Domn, ca să-i dea un chrysov întăritoriu de stăpânirea Episcopiei pe totu locul domnesc al Tîrgului Hușii. Iată acel chrysov întreg:

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Grigorie Ioan Calimach Voevod Domn Țerei Moldovei. Bine vrînd Domnia mea, cu a noastră bună învoire, din curată și luminată inimă, si din tot sufletul nostru am socotit. De vreme că sfintele Biserici și Mănăstiri sânt lăcașuri dumnezeesci, întru care de a pururea să se vișască jertva cea fără de sânge a Domnului nostru Is. Hs., carele cu prea Sfântul și prea cinstitul sângele se au rădicat păcatele a totă lumea. Naș vrut dar Dumnezeu să chivernisască Sfintele rugă cu alt mijloc: fără cât cu milostenie a pravoslavnicilor creștini, precum este vederat lucru la toți. Pentru Sfintele Biserici și monastiri ce

sântu zidite de luminații și răposatii Domnii ceaă fostă mai înainte de noi, cari unii dintre dênșii, după ce le au zidit, le au și miluit cu moși, cu bucate, cu odoare, și cu alte daruri. Iară alții le au întărit cu obiceiurile cele bune, cu venituri din veniturile domnesci; volnici fiindu ca nisce Stăpânitorii a acestui pământu a Moldovei, ca să le remăe în urmă vecinică pomenire.— Pentru aceea dar luatăm aminte și pentru sfânta Episcopie a Hușului, unde se cinstesce și se prăznuiesce hramul Sfinților Slăvișilor și întru totu lăudașilor Apostoli Petru și Pavel; care acéstă sfântă Episcopie și Dumneșeescu lăcașu, aflându-se la locu ca acela, și fiindu și cea mai slabă Episcopie decâtu cele lalte ce se află într'acéstă de Dumneșeu păzită țară, dela care Sfântă Episcopie viindu înaintea Domniei mele iubitoriul de Dumneșeu și al nostru duhovnicesc părinte Sfinția sa kyr Inochentie Episcopu, și au adevărit cumcă tot locul țargulu Huși ce au fost domnescu au fost datu dănie sfintei Episcopii dela alți luminați Domnii ceaă fostă mai înainte de noi, și'lu are și acum în stăpânire Episcopia. Dar la lét....(*), tâmplându-se boala ciumei la Huși, și lipsindu Sfinția sa câtăva vreme de acolo, au avut scrișorile loculu Huși la unu locu pecetluit, și după venirea Sfinției Sale la Episcopie, făcându cercetare pentru casă, și pentru scrișori, după cum alte multe lucruri ce iau lipsit, au lipsit și scrișorile loculu Târgulu Hușulu, care până astăzi nu se gădescu. Și pentru ca după vreme să nu se estirisească Sfânta Episcopie de acel locu, niau rugatu Sfinția sa să facem milă cu sfânta Episcopie, să'i întărim stăpânirea loculu

(*) Anul nu este pus. Letopisițele ne spunți, că a fostu ciună mare în țară în Domnia lui Grigorie Ghica, care a domnit între anii 1764 și 66. (Leșila p. 192—193).

și cu chrysovulă Domniei mele. Deoî încredințind Domnia mea, din însuși gura Sfinției Sale, adevărulă, n'am trecută cu vederea cererea și rugămintea Sfinției Sale. Și iată printracestă chrysovă ală Domniei mele, după afierosirile altoră luminați Domni, și Domnia mea dămă și întărimă Sfinței Episcopii stăpânirea pe totă loculă Târgului Huși, să fie volnică a stăpâni tot acelu locă, precum și înainte laă stăpânită, luandă și dejma pe obiceiă, câtă se va face pe loculă acela. Și de acum înainte să'ă fie și dela Domnia mea dreaptă ocină și moșie cu totă venitulă neclătită și nestrămutată în veci, și poftimă Domnia mea și pe alți frați luminați Domni cari voră fi rânduiri de Sfântulă Dumneadeu cu stăpânirea și oblăduirea în urma noastră Scaunulă țerei aceștia, aă din neamulă nostru, aă dintr'alți, să nu surpe, nici să strice dania și afierosirea noastră. Ci maiă virtosă, pentru a loră vecinică pomenire, să întărească cu a loră Domnescă chrisoave. Și spre aceasta este credința a însuși Domniei mele Grigorie Ioan Calimachă Voevod. și credința a cinstiți și credincioși boeri cei mari ai Divanulă Domniei mele Dumnealoră Manolachi Costachi vel Logofetă, Lupu Balșă vel Vornică de țara de josă, Ianachi Constandachi vel vornic de țara de sus, Vasile Raz. Hat. i Părcălabă Sucevel, Costachi vel Post., Constantin Sturza vel Vist., Constantin Roset vel Spătariă, Ștefan Ruset vel Bană, Iordaki Balșă vel Păhar., Vasilie vel Stolnică.... vel Cămin., Scarlat Sturđa vel Comis. și credința tuturoră boeriloră mari și mici ai Divanulă Domniei mele. Scrisă chrysovulă acesta în anulă dintăiă, întră al doile Domnie a țeriă Moldovei.

(Subscris) Io Grigorie Calimachă Vvd. (pecete) 1778, Genar 20."

Urmaşul lui Manolachi Costachi — nepotul său Găvril Costachi continuă pretenţiunile moşului său asupra Obilenilor. În acestă an, după cererea lui Inochentie, chestia dinnoă s'a trătată la Mitropolie de sfatul Țerei sub președința Mitropolitului Gavril, și dinnoă s'a recunoscută dreptul Episcopiei, și s'a confirmat de Grigorie Calimachă Vovd. (Cond. B. f. 145—146).

Redeşii Ioan, Vasilie și Sava în acestă an dăruiesc Episcopiei partea loră din moșiele Cloșcarii și Șkeea. La Iunie 5. după rugămintea lui Inochentie, Domnul Grigorie Ioan Calimachă orînduesce pe Toma Luca biv vel Stolnică și pe Petrachi Pitariulă Ispravnică dela Ținutul Fălciului, și pe boerii giudecătore, ca să alégă și să hotărască nisce părți de moșă ale Episcopiei, parte baștină, parte danie și cumpărătură, care se împresurau de redeşii (Cond. III. f. 189).

Totă în acea lună (Iunie 2) două surori Hânculesci chărăzesc Episcopiei un Țigană. Reproducemă aici acestă actă, fiind-că în elă se arată, între altele origina Schitulă Hânculă din Beserabia :

„Adică eu Lupa dinpreună cu sora mea Catrina, fetele reposatului Miron Hânculă. Adeverimă cu această scrisoare a noastră ce am dată la mână Svinției Sale Părintelui Episcopului de Huși kyr Inochentie, precumă să se scie că noi de a noastră bună voe de nime silite nică asuprite, ci numai avîndă noi durere de inimă pentru răposata sora noastră cea mai mică anume Sinica, carea încă fiindă necăsătorită, aă murită în vrăsta tinereților, și la boala ei, și până la ceasulă celă mai de pe urmă, numai noi neam întemplată lângă dînsa, rugîndunise, ca să ne fie milă de sufletul ei, și după mörte să'i împărțimă ale ei milostenie, multă puțină cear avea.

Așijderea și partea de moșia și de Țiganî, ne au Țisu , că să le dămă danî pela Mănăstirî pentru sufletulă ei. Și avêndă noi ună schitișoră, făcută de moșî și părințîi noștri la ținutulă Lăpușnei în Eparchia Sfintei Episcopii Hușului, care schită se numesce Mănăstirea Hâncului. Unde sântă îngropați moșî și părințîi noștrîi cum și numita sora noastră, socotimă dar după datoria ctitoriei cum că ni se cade a agiuta ântăiă acelu Sfântă schită, unde sântă astrucate toate neamurile noastre, și neavênd cu alta cu ce fiindă că ană remasă nisce fete sărace, după cum este sciută de toți, ci numai din partea Sinicăi remăindă ună Țigană anume Toader Mugaiă Herar, lam dată danie Sfintei Episcopii Hușului, fiindă că schitulă nostru nulă ară fi putută stăpâni, aflânduse la locă de margine, rugândune Sfinții sale părintelui Episcopului, ca să serie numele răposatei surorii noastre Sinicăi la pomelniculă Sfintei Episcopii, și să aibă purtare de grijă și pentru acelu schitișoră ală nostru, ca să fie câte ună preută, să pomenească toate sufletele rudeniiloră noastre ce sântă îngropate acolo cum și alți Episcopi, ce vor fi în urma Sfinții Sale să aibă această purtare de grijă până cândă va vrea Dumnezeu să stea acelu schită. Inse să se scie și aceasta : că noi numai pe Toader Țigană, cu partea lui de copii, lam dată Sfintei Episcopii, iară Țiganca lui Safta este Raqovițască, și pentru mai mare credință amă dată această scrisoare a noastră la mâna Sfinții Sale Părintelui Episcopului întru care neamă și iscălită, ș'au mai iscălită și alte obraze. 1768. Iunie 12. Subscrise : Eă Lupa și Catrina. și alte iscălituri de marturi.

La Iunie 7 Inochentie cumpără dela Catrina fata Hâncului doi Țiganî Herari, în prețu de 120 lei. Actulă de

vândare, este subscrisă de mai multe persoane, și adevărită de Mitropolitul Gavriil. (ibid. f. 203).

La Iulie 5, Domnul Grigorie Calimach, renouă scuteala unei pivnițe din Huși, „de camână, de bezmen, de bour, de cepărit, de branisce și de toate alte angării, ori câte ar fi pre alte pivnițe.” (ibidem f. 205).

Anul 1769. În acest an oștile rusești au ocupat principatele. Între alte ordine și dispoziții ale Generalului Elem a fost și aceea, de a se trimite câte o deputațiune, din amândouă principatele, compuse din reprezentanți ai clerului și ai boierilor, spre a merge la Peterburg, să mulțamească împărătesei Ecaterinei, că a trimis oștile sale, ca să izbăvească aceste țări de jugul robiei turcești, și să ceară dela ea orice ce vor voi pentru țară. În fruntea deputațiunii trimisă din Moldova era Inochentie Episcopul Hușilor. Alte persoane din cler mai erau doi Egumeni: Archimandritul Vartolomei Măzăreanu Egumenul Mănăstirii Solca și Benedict Egumenul Mănăstirii Moldovița. Iară dintre boieri au fost: Ioan Paladi biv vel Logofet și Enachi Milu biv vel Spătariu. Bani de cheltueală pentru deputațiune s'au încredințat Episcopului Inochentie.

În absența lui Inochentie, el a încredințat administrarea Eparchiei Hușilor Episcopului de Roman, Leon, precum se vede din cartea Mitropolitului Gavriil, dată la 20 Noembrie acest an, către clerul țării în genere și în particular către cel din Eparchia Hușilor.

Iată acea carte :

„De vreme că frăția sea, iubitorul de Dumnezeu Episcop a Sfintei Episcopii Hușului, kyr Inochentie, sau socotit cu Sfatul de obște, ca să meargă din partea bisericească la cea de Dumnezeu păzită cetate Petersburg,

cătră prea puternica și milostiva noastră împărăteasă pentru trebuințele țerei, și mai virtosă a părții bisericești, nău cutezată a trece cu vederea ocârmuirea și purtarea de grijă a Episcopiei și a Eparchiei Sale, ci ca unu legiuită Episcopă, socotindă neapărată datorie a păstoriei frăției sale, din vrerea și alegerea sa aă lăsată Epitrop pe frăția sa iubitorilă de Dumneșă Episcopă a Sfintei Episcopii Romanului, kyr Leon, dăndă în samă atâtă purtarea de grijă celor bisericești a Episcopiei și a Eparchiei Hușului, câtă si a Iconomieii casei, până cândă cu ajutorinlă luă Dumneșă se va întoarce numitulă Episcopă ală Hușului, de unde s'ău silită a călători pentru folosul acestei țeri. Dreptă acea poruncimă molitveloră voastre Protopopi de pre la toate ținuturile, și vouă slugiloră noastre și tuturoră oameniloră a celoralalți Episcopi ca cu toți să vă feriți de Preoții și Diaconi, ce voră fi din Eparchia Hușului, intru nimică vală săă supărare să nu le faceți. Osebită poruncimă și molitveloră voastre, Preoți și Diaconi, ce sânteți din Eparchia Episcopului Hușului, ca toți să vă supuneți frăției sale numitulă Episcopă, pe care laă lăsată Epitropă în locul săă frăția sa Episcopulă kyr Inochentie. Dăndă și obicnuitulă poclon și bană școalei la oameni ce va rându strângători frăția sa Episcopulă de Romană acesta. " (Archiva romană ediția 1860, f. 151).

Deputația moldavă luândă dela sfatulă țerei mai multe suplice și scrisori: cătră împărăteasa, cătră synodă, cătră feldmareșalulă Rumianțof, cătră ministru, a plecată la Peterburgă în luna luă Decemvrie. și a ajunsă la 9 Mart anulă următoră.

Anul 1770. La 28 Martie s'a înfășoșat la împărăteasa. Diua de 28 Mart, cândă s'a făcută prezentarea, era în

Duminica Floriilor. Aū fostū prezentate odată amândouē deputațiunile Principatelor. Li saū trimis carete câte cu 6 cai, de i aū dusū mai ântēiū la Biserica curții, unde aū ascultatū Liturghia; apoi împreună cu toată suita împē rătească, aū fostū întroduși în salonulū numitū „Cavaler—gvardeiscaia.“ Venindū imperăteasa acolo, maestrulū de țereoniă i a prezentatū deputațiunile române. Dintr'ânteiū a rostitū Inochentie orațiunea din partea deputaților Moldoveni, apoi s'aū datū împērătesei scrisorile din partea țerei și deputații i aū sărutatū mâna. Deaseminea saū urmatū și din partea deputațiunei muntenesci, în fruntea căreia era Mitropolitulū Grigorie. În urmă imperăteasa a declaratū amândurorū deputațiunilorū, prin Vițe-canțelariulū, că primesce sub stēpânirea sea amândouē țerele române.

Reproducemū aici și discursulū rostitū de Inochentie către imperăteasa Ecaterina, duple cum îl găsimū în Arhiva română, f. 197.

În fruntea discursulū prestaū, ca temă, aceste cuvinte :

„Toată fapta cea bună, fiindū însăși de sine slavă și laudă, nu postesce nicī o laudă.“ Oratorulū apoi urmăză așa :

„Scimū, cī nicī ție, nicī Măriei tale, nicī unū cuvētū de laudă nu'ți trebuesce, de vreme că întru toate laudele escī imbelșugată, și împodobită nu numai cu faptele cele bune, ci și cu înțelepciunea, ca a lui Solomon, ești de Dumneleū dăruită.

Ci noi, aducēndū semnulū osîrdiei noastre, învrednicindune a sta înaintea Stăpânirei cei făcătoare de bine a împērăției tale, îți închinămū mulțēmirele noastre cele smerite și nevrednice. Pentru că tu singură n'ai suferitū, pentru milostivirea milei tale, a vedea pre neamulū chres-

tinescū necăjinduse de pismătariții vrăjmași ai credinții noastre, Tu neî izbăvitū de subū, cumplitulū jugū alū robiei! Tu neî primitū sub acoperemēntulū Sciptrului Tēū celui împērătescū! Tu, ca o maică milostivă, neai lăsat întru toate orânduețele și obiceiurile cele vechi ale noastre. Vomū mărturisi bunătatea, vomū vesti mila! Nu vomū tălnui facerea ta de bine. La tine cădemū, ție iarăși cu deadinsulū ne rugămū, să nu ne părăsăsci, nici să ne lași, ca să venimū întru cea desevîrșită peire: și să nu ne rușinămū întru nădejdea izbăvirei noastre. ce am pus, după Dumneđeū, la prea înaltă împērăția ta: ci orî cu ce chipū va găsi înțelepciunea și milostivirea Ta, să fim mântuiți până în sfîrșitū. Ca și noi, și tōtă obștia țerii noastre să ne numărămū în rāndulū altorū robi și supuși ai împērăției tale. Și deapurarea să rugămū pre înduratulū Dumneđeū neîncetatū, pentru întreagă sănătatea și îndelungimea de viață a înălțimei tale, și pentru ca să supue subū picioarele tale totū vrăjmașulū și pizmașulū, și să arāte pre împērăția ta izbăvitoare și mântuitoare a tuturorū credincioșilorū Pravoslavnicî creștinî cu slavă vecinică. Aminū.“

Insemnare. Stilulū este icoana scriitoriului. Engomiele ce face Inochentie împērătesei sūntū îmbrăcate în espresiuni împrumutate din rugăciunea către Prea Sānta Treime, carea se cetesce la Aghiasma cea mare în ziua de Botezulū Domnului. Dacă Inochentie aici la o așa de imposantă solemnitate n'are alte izvōre pentru cuvēntulū seū, decātū Molitveniculū Preoțescū, cauza o credū că este lipsa lui de o cultură mai întinsă, decātū s'era cărților servițiului Bisericescū. Se vede în elū numai o înțelegēă naturală, disvoltată prin practica vieței; o umilință mare, provenită pre cātū din simplitatea inimei

lui, pre atâta și din grelele împregiurări ale țerei: o mare idee despre majestatea împărătească, până la a se exprima despre ea, cu espresiunile ce le adresează Biserica Sântei Treimi. Aceasta provincia poate și dela nădejdele cele mari ce hrăniau pe atuncî Românii, ca și toți Chrestinii din Orientu, cătră Rosia, ca cătră izbăvitoarea loră de jugulă celū nesuferitū alū Turcilorū, încâtū jugulū orī cărei puteri chrestine le se părea fericire.

Maî încheiămū, că Inochentie trebuie să fi cunoscutū limba rusească, séu celū puținū — cea slavi-nească; căci credū, că nu va fi rostitū elū discursulū seū românesce înaintea curții rusesci.

Deputația Moldovei a petrecutū în Peterburgū până la 17 Iuliū, adică 5 lunī, așteptându rēspunsuri la scrisorile ce dusesse din partea țerei.

În acestū timpū deputații aū viđitatū toate locurile și lucrurile însemnate ale acelei capitale. Unulū din deputații Clerului Moldovei, anume Archimandritulū Vartolomeiū, a făcutū și o mică descriere a acestui voiajū, de și în cea maî mare parte foarte seacă. Inochentie a plecatū din Peterburgū la 17 Iuliū; érá cei doi Egumeni aū maî rămasū până la 27 Iuliū, pentru a dobândi dela împărăteasa vestminte, odoare și cărți pentru Mănăstirile lorū, pe care le aū și dobânditū, anume: câte trei rēnduri de vestminte, cărți și vase de argintū. La Episcopia de Huși se spune tradiționalū, că și Inochentie a dobânditū dela împărăteasa unū rēndū de vestminte Archie-resci, dintre care se păstrează și până acum: Engolpiul (uniculū ce are Episcopia), o mitră de catifea vișiniă cu finisturi, și un sacos de buhur roșu cu fluturași galbeni.

În timpulū petrecerei séle în Petersburgū, Episcopulū Inochentie a îndemnatū pe Archimandritulū Vartholomeiū Măzerénulū Igumenulū Solcăi și collegulū seū în missiu-

nea politică, a traduce în românesce Liturgia archierescă cea Slavonă, după carea liturgisescă Archierei în Rusia, și carea era în usă și în Moldavia. Liturgia acésta, tradusă și scrisă de Vartholomei în Petersburg, precum singur el mărturisește la începutul ei, se păstrează până astăzi în Biblioteca Mitropoliei de Iași. Vartholomei o a intitulat: „Cinovnică al sfinției Slujiri archierescă.” Acésta este cea d'antăiu liturgiă archierescă în limba română; dar încă netypărită până în ziua de astăzi. Ea cuprinde Liturgia Sântului Ioan Chrysostomul, cu detaliat tipic despre toate rânduielele serviciului divin archieresc; apoi rânduieala Chirotonielor și Chirothesiilor în tagmele ierarchice și bisericesc.

Reproducem aici propriile cuvinte ale traducătorului și scriitorului Liturgiei :

„Întru slava cei deofință, de viață-făcătoare, și nedespărțitei Sfinte Troițe a Tatălui, și a Fiului, și a Sântului Duh;

În pre norocitele zile pré blagocestivei însuși stăpânitoare Marei Doamnei noastre Ecaterina Alexievna împărătrăa a toată Rossie. Și diadochului ei binecredinciosului Domn Țesarevici și marelui Cnez Pavel Petrovici.

După archieresca osîrdia a preosfinții sale kyr Inochentie Episcopu Hușului său talmăcit de pe slovenie și său scris pe moldovenie acésta Sfântă Carte Cinovnică a Sfinției slujiri archierescă, în Sfînta împărătescă cetate Sanctpeterburg, în anii de la Christos Mântuitorul nostru 1770, în luna lui April.

De smeritul și mult păcătosul Vartholomei Măzerenul Archimandritul Sfinte Monastiri Solcăi din Moldavia.”

Archimandritul Vartholomei, în descrierea sea, se

tânguesce, că întorcerea lui și a colegului său Venedictu a fostu cu marî greutăți, și periculósă, atât din cauza hoților și a ciumei, câtu și din aceea, că Inochentie, la plecarea sea din Petersburgu, le lăsase puținî banî de cheltuială. (Noțiunile de acéstă călătorîă și misiune suntu pe largu publicate în Archiva româna, t. I).

Anul 1771. În anulü acesta a muritü Mitropolitulu Daniilü alü Proilaviei. Fiindü că eparchia Proilaviei era o anomaliă, provocată de ocuparea mai multorü locuri de cătră Turci pe teritoriulu principatelorü, care locuri se isolase de centrurile cîrmuirii românesce, în privirea atât politică cât și bisericească; și fiindü că acum Turci se alungase de oștile rusesce din totü cuprinsulu teritoriulu românescu: de aceea Mitropolitulu Gavrilü Calimachü creșdënd Turci depărtați pentru tot-déuna, s'a înțeles cu Mitropolitul Grigorie al Ungro-vlachiei spre desființarea Proilaviei, și reîntegrarea vechilor eparchii române cu ținuturile ce se luase de la ele örecändü și formase acea eparchiă turcească. S'a regulatü dar ca ținutulü Brăilei să se reîntörne la eparchia Buzeulu; ținuturile: Ismailulu, Reni, Chilia, Achermanulu și Benderulu—la Eparchia Iușilor, precum au fostü și mai înainte de înființarea Eparchiei Proilaviei, érá ținutulü Chotinulu s'a redatü eparchiei de Rădăuți. Acéstă dispoziție amândoi Mitropoliți o au supusü cu raportü Grafulu Rumianțovu; darü deși n'au primitü dela elü răspunsü aprobătorü până în anul 1773, Mitropoliți au și aplicatü hotărîrea lorü. Din anulü acesta 1771, s'a păstratü cațea Mitropolitulu Gavrilü, prin carea dă lui Inochentie administrația bisericească a mai susü numitelorü ținuturi din Beserabia. Iată acea carte :

Gavriil cu mila lui Dumnezeu Archiepiscop, și Mitropolit a totă Moldavia :

„De vreme ce Eparchia carea se ocîrmuia cu păstoria cea bisericească, după urmarea vremiloră de cătră frăția sa Proilavulă, socotinduse dintru început a fi din hotarulă paméntului și din păstoria Moldovei. Acum după pronia pré puternicului și atot binele săvêrșitoriului Dumnezeu învrednicinduse a scăpa din jugulă celă silnică a Otomanilor prin armele cele nebiruite a monarchicescîi mării a prea Milostivei noastre Imperatrii Rosiei, însă rămîndu fără de păstoriu bisericesc pravoslavniculă norod ce lăcuesce întru acastă Eparchie, precum ne amă încredințat, socotitam și noi a noastră Archipăstorească, neapărată datorie, ca cei ce neam învrednicit prin Dumnezeuculă dară a prea sfîntului și de viață făcătorului Duhă a fi Archipăstoriu a tot păméntului Moldovei, și ca să nu ne osîndim de cătră bunulă păstoriu și Marele Archiereu Domnulă și Mântuitoriul nostru Iisus Christos : pentru vre o lenevire sau nebagare de samă, ca păstori acia căroră nu le este milă de cuvîntăreața turma lui, n'am trecut cu vederea purtare de grijă a acesti Eparchii, ce prin bunavoința noastră, aflînduse frăția sa kyr Inochentie Episcopul Hușului aproape la acele părți de loc. Iată l'am însărcinat poftindul ca să aibă purtare de grijă la numita Eparchie, și să păstorească cu privighere, și cu toată osîrdia atât partea bisericească, cât și partea politicească, îndreptîndu și povățuind cătră cele sufletescă spre mîntuirea lor. Și osebit de Eparchia Chotinului ce sau dată suptă ocîrmuirea frăției sale Episcopului de Rădăuți kyr Dositheiu, toată ceealantă Eparchie să fie întru purtare de grijă, a numitului Episcop

de Huși, până când să voru linisci lucrurile rămăindă întru pacinica stare, și atunci se va pune la cea deservirșitū bună rîndueală, decî molitfele voastre preoți și toți pravoslavnicii chrestini ce sînteți lăcuiori într'acea Eparchie, după chreștineasca voastră datorie, să vî supuneți rînduitului Episcopū al Hușului la ceale Duhovnicesci, ce sîntu spre a vîstră apărare și sufletească mîntuire, cu toată căduta cîste și evlavie ce să cuvine Archieriei sale, aceasta însciințămū," 1771. Genar. 10.

(Subscris Gavriil Mitropolit Moldovei). Cond. III. f. 207).

În acestu anū dîoue redeșite, Serafima și Stefana, aū dăruitū Brădicescilorū partea lorū de moșă din Roșiori.

Anul 1772. Din acestu anū se găsește unū zapisū, din care se vede că Inochentie a cumpărat unū Țiganū. În zapisū este subscrisū ca marturū și Leon Episcopulū Romanulū.

Doi redeși: Pascal și Danil, cu pronumele Pantae, a dăruitū Episcopiei partea lorū redeșescă din satulū Tă-tăreni.

Anul 1773. În acestu anū Mitropolitulū Gavriil, priimi responsulū Grafului Rumianțovū la adresa sea din anulū 1771, în questia desființarei Eparchiei Proilaviei, în cuprindere, că încuviințază acea despoziție provizoriesce, până la fiitoarea hotărîre a autorităței cei mai înalte. Scrisoarea lui Rumianțov românesce și rusesce, să păstrează în Condica III. f. 209, de unde o reproducemū aici :

Prea o sfințite Archiepiscope și Mitropolit a Moldaviei.

Al meu Milostiv Archipăstorū.

„După socotința însciințărilorū Prea o svințiil tale, și a Prea o svințitului Mitropolitū a Ungro-Vlachiei, pentru

Eparchia Brăilei, și eu așa socotesc, că până se va face hotărîre de la marea Stăpânire povățuirea cea duhovnicească a acelor ținuturi, a Ismailului, a Renilor, a Chilie, a Akermanului și a Benderiului, s'au fost datu Episcopului de Huși. Iar ținutul Brăilei, Episcopului de Buzeu. Decî întru împlinirea acestora, și Prea o svinția ta bine să voesci a scri celui mai mare povățuitoru a Eparchiei aceea, după hotărîrea bisericească și politică. Iar eu pentru înștiințarea la comandirî acelor ținuturi am scris.

Al Prea o svinției tale plecatu slugă.

(Subscrisu Graf Romianțov.) — 1773. April 25.)“

Mitropolitul, în urmarea acestei Epistole, înștiințază pe toată tagma bisericească și pe toți chreștinii orthodoxi de starea civilă, din ținuturile anexate la Eparchia de Huși, anume: Izmail, Reni, Chilia, Achermanul și Benderul, că după înțelegerea cu Graful Petru Alexandroviciu Rumianțov, prea luminatul generalu feldmareșal, ei pe viitoru au a asculta în cele bisericesci de Inochentie Episcopul sfintei Episcopii de Huși.

Reproducem aici acastă Enciclică a Mitropolitului, carea între altele descrie foarte chiar atribuțiunile canonice ale Episcopului.

„Gavriil cu mila lui Dumnezeu Archiepiscopu și Mitropolitu Moldaviei.

„Cuvioșile voastre Archimandriți și Egumeni, Molitfele voastre Preoți și Diaconi, și toată partea bisericească. Dumneavoastră Pravoslavnică Chreștină, parte politicească: ce vă aflați lăcuitori în ținuturile, Ismailul, Reni, Chilia, Acherman, și Benderul, de la Milostivul Dumnezeu vă rugăm charu milă pace sănătate, viață curată, și sufletească spăsenie iară de la smerenia noastră mo-

litică și archierească blagoslovenie de obște vă trimitem. Cătră aceasta vă înștiințăm, că după moartea răposatului Archiereu Daniil Proilav, rămândă acea Eparchie fără de păstor și purtător de grijă la trebuințele Bisericesci și Duchovnicesci. Noi după archipăstoreasca Noastră datorie. n'am trecut cu vederea a lua aminte și a purta grijă, pentru deplina padă a rânduialei Bisericesci la părțile acealea. Și arătându prin reportu măriei sale Prea luminatului General Feldmareșal și a feal de fealiu de ordine cavalear Graf Petru Alexandroviciu Romianțov, trebuința cea neaparată a păstoriei acei Eparchii, am cerșut ca să se dea supt purtarea de grijă a frăției sale Iubitorului de Dumneșeu kyr Inochentie Episcopulu Sfinței Episcopii Hușului, fiind și aproape de Eparchia frăției Sale. Cărea cerere găsinduse cu cale și de cătră Măria sa, prin luminat order neau dată voe ca până se va hotări de către înalta și marea stăpânire în ce chip să se urmeze rânduieala păstoriei acei Eparchii, să se dea asupra frăției sale numitulu Episcopu. Deci după urmarea rânduiei sfintelor Canoane, iată sa dată această Eparchie supt purtare de grijă a frăției sale Episcopulu de Huși kyr Inochentie. Căruia îi dăm voe a săvârși acolo toate cele ce să cuvină Archieriei. Adecă să judece și să cerceteze a dona oră toate pricinile bisericesci. Ceteti Cântăreți și purtători de sfeșnice să însemneze. Ipodicon și diacon să săvârșască, și să sue și la rânduieala Preoției pre cei vrednici. Duchovnicesci părinți să așede prin ale sale cărți de Duchovnicie. Monachi și Monachi să facă, chip mare și chip mic, Dumneșeescile biserici să sfințesc. și să învețe pe pravoslavniculu norod părintesce totu lucr ce este de sufletu folositori și mântuitori, ocărmuindu la cele sufletesci faceri de bine.

Și orîce va lega să fie legat, și ce va deslega să fie deslegat, după pravilă. Și toate câte să cuvină Archiepiscopiei să le săvîrșască precum său dîsu. Dreptu acéea, toți cei ce vî aflați în Eparchia aceasta pravoslavnicî chreștinî, parte bisericească și politicească, datorî să fiți a da frăției sale toată căduta cinste și buna cucernicie și priimire. Să-l ascultați și să i vî supuneți ca unui Archiepiscop și păstoru, nearătându nicî o înprotivire. și toate ceale ce să cuvină venituri bisericesci și dreptăți întregi după obiceiul Episcopiei, să i să dea. și să să pomenească numele frăției sale la toate sfintele Liturgii, după pravilă. Decî pentru mai marea încredințarea datu-său acestu de Dumneșu iubitoru Episcopu kyr Inochentie fratele nostru și întocma slujitoru această arhiepiscopie carte, cu a noastră iscălitură iscălită, și cu pece-tea Sfintei Mitropolii, pecetluită. — Anul de la Christos: 1773. (Cond, III. f. 211).

(L: P:) (Subscrisu: Gavriil Mitropolitu Moldovei).

Tot în acest an Inochentie se orînduiesce de Domnul Grigorie Ghica, împreună cu Ispravnicu de Fălciu a cerceta un proces de moșie. O Călugăriță se tînguise Domnului, că răposatul Manolachi Costachi, și după dînsul un nepot al lui, ia răpit moșia, și schimbându-i numele, o stăpînesce cu nedreptul. (Documentele Stănilescilor).

Danî din anul acesta sînt: O femeie Agathona a dă-nuit Episcopiei partea sea din Răzlogi. Diaconul Vasile, împreună cu alți redeși, au dă-nuit Episcopiei redeșiele lor din moșia Curi-negri.

Dintr-o carte a Divanului țerei cu data din 1773 Maiu 21, dată pentru a se ecseca locuitorii din Cozmesci, Podoleni și Germănesci, ca să plătescă câte 70

parale de casă lui Inochentie, se vede că el lă luase în posesie acele moșii de la Egumenul de Frumósă.

Lăcuiitorii dăduse dejma obicinuítă, dar nu se supuneaú a plăti și darea bănéscă de case, duple obiceiulú proprietății. Divanulú ordonă că cine nu va plăti, să se îndatoréscă de cătră Ispravnicí a lucra 11 zile din anulú trecutú (Cond. III. f. 213.)

Anul 1774. In acestú anul, la 10 Iuniú încheiănduse la Cuciuc-Cainargi pacea între Ruși și Turci, după retragerea Rușilorú, Turcii iarăși aú ocupatú ținuturile dunărene și besarabiene, pe unde erau cetăți; iară prin aceasta s'a reînfințatú earășí Eparchia Proilaviei. Eparchia Hușilorú a remasú earășí în starea sea de reducere, ca și mai înainte.

Anul 1775 In acestú anul s'aú înfătoșatú Episcopulú Inochentie feciorii lui Simion Turbatulú, dela ținutulú Vasluiului, spuindu'i că tatălú lorú, fiindú în viață, a fostú dăruitú o parte a sea de ređeșiă din Bunescei Mănăstirei Brădicescilorú, dar nu dăduse încă documentele. Acumú însă, fiindú săvârșitú din viață și tatălú și muma lorú, îi aú adusú scrisorile pentru acea moșie ca să le depună în mânele Episcopului. Inochentie vedându'i pe aceștia orfaní și sărací, n'a primitú dania părintelui lorú, dar le-a propus, că dacă ei vorú voi să vëndă acea ređeșiă, elú o va cumpéra. Clironomií s'aú învoitú a vinde ređeșiă în chestiune, și Inochentie le a datú prețulú cerutú. (Documentele Bunesclorú). Această faptă dovedesce în Inochentie unú caracterú de dreptate și de umanitate, calității emineminte chrestine.

In aceasăi anul unú monachú Theodorú, împreună cu feciorii sei, aú dănnitú Episcopiei unú bătrânú de moșia din Davidesci.

Anul 1776. La 20 Octomvriū Grigorie Ghica scrie lui Inochentie următoarea carte pentru adunarea banilor școlei, dela Preoții din Eparchia Hușilorū :

„Noi Grigorie Alexandru Ghica Vvd. Bojio Milostiio Gospodar Zemli Moldavskoī.

„Cinstitū iubitoriule de Dumneḃeū și alū nostru duchov-nicescū Părinte Svințieta kyr Inochendii, Episcopulū Hușului sănătate!i posfimu dela Dumneḃeū, să faci sciri Svinții tali fiindū-că acmu aū venitū vremea de a să strânge baniī școlei de pela Preuți i Diaconī de sveti Dumitrii, iată scriimū Svinții tale ca să rânduescī să se strângă baniī de pela Preoți i Diaconī din Eparchie Svinții tale, și strângândusă baniī să!i trimeți aicea la Dumnalorū Epitropii școlilorū, făcândū și tablă anume de toți Preoți i Diaconī, și iscălinduo Svinția ta să o triimeți împreună cu baniī cum mai în grabă, aceasta scriem. 1776. Octomvrie 20. (Condica III. f. 217).

Diaconul Vasilie, împreună cu soția sa, dau daniă Episcopiei toate părțile lorū de reḃeșiă din Cîrligați.

Anul 1777. Din cartea Domnului Grigorie Ghica către Episcopulū Inochentie, în questia legiuirei făcută de adunarea țerei pentru Cîgani, se vede că Domniū se serviaū de autoritatea bisericească pentru respândirea și aplicarea în țeră a noulor dispozițiuni ce se introducea în administrațiunea țerei. Noulle legiuiri, pe lângă aceea că se comunicaū Ispravnicilorū ținutali, se trimiteaū totū-o dată și Episcopilorū Eparchioți, spre a le comunica Monastirilorū, Protopopilorū și Preoțilorū, și a le explica cum mai bine să se aplice ele, pentru ca preoți apoi să poată din partea povăṭui și pe locuitori, la casū de trebuință. Reproducemū aici cartea Domnească a lui Ghica.

„Noi Grigorie Alexandru Ghica Voevod Bojiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscii.

Iubitoriulă de Dumneșeu și rugătoriulă nostru, Svinția ta kyr Inochentie Episcopulă Hușiloră. sănătate. Insciințată esci Sfinția ta, că întră cealaltă trecută Domnie a noastră, soborniceasca adunare ceaă fostă la Sfânta Mitropolie, toată partea bisericească și politicească, aă făcută hotărîre prin 10 ponturi, pentru robii ce se numescă Țiganii, și pentru Moldovenii ce se amesteca în partea țigănească, și alte pricină ale Țiganiloră. De care hotărîre cu anafora însciințându-ne atunci, nu numai că anafora saă întărită de Domnia mea, ci și cu osăbită chrysovă asemenea și domnia mea amă hotărîtă și amă întărită, ca de atunci înainte și în veci să se urmeze de cătră toți pe deplină după aceeași sobornicească alegere și hotărîre. Acum domnia mea earăși făcându cercetare chrysovulă de mai susă arătată, s'au aflată că cu cale și cu dreptate saă făcută atunci aceea hotărîre. Pentru aceea și cu al doilea chrysovă am întărită asemenea, precum ietă și copiiă de pe al nostru Domnescă Chrysovă saă trimisă Svinției tale. Decă Svinția ta nu veș lăsa a nu da înscrisă și pe largă archierească poruncă nu numai la Egumenii Mănăstiriloră, ci și pela toți Protopopii și Preoții, ce sântă pe la ținuturile Eparchiei Sfinției tale, învățându-i îndestulă spre urmarea hotărîtei rîndueale ce se cuprinde la chrysovă, precumă și de cătră domnia mea osebită saă dată poruncă tare la toți Ispravnicii ținuturiloră, ca să dea asemenea scire la toată partea polițicească, spre urmarea sobornicescii hotărîri, și fiindă că de cătră toată partea bisericească și politicească iaste datorie a se păzi de obște acăstă hotărîre ca o Svântă pravilă. Svinția ta și mai

pe urmă vei adaoge iarăși a da poruncă, și pentru înștiințarea mai multă, și lesnirea de obște, această hotărîre am poruncit să se dea și în tipariu, iară după acêsta, pentru paza și urmare deplin poruncii năstre și a hotărîrei soborniceșci, osebitu nu vomu lăsa și Domnia mea a nu face căduta cercetare. Aceasta scriem. 1777 Iulie 28." (Cond. III. f. 219).

Insemnare. 1). Pe acelă timp cîrmuirea politică nu se amesteca de a dreptul în sfera administrațiunei bisericești; ci numai prin Episcopii respectivi, cari aduceau la îndeplinire cererile cîrmuirii, privitoare la cleru. În timpul nostru însă, din ne norocire, nu mai este ordinea acea seculară canonică în administrația bisericească. Ministerul, așa numit. de culte, se crede capu alu Bisericii și face ce îi place cu Biserica și cu Clerul, fără a consulta autoritatea legală bisericească, din carea a ramasă numai o umbră.

2). Aședemîntul pentru Țigani, de care se pomenesce în cartea lui Ghica, se află în întregime citat în Condica III. f. 225—229; deasemenea la f. 280—285.

În acestu an s'au făcut Episcopiei mai multe danii din partea reșșilor. Theodor Clima a dănit Episcopiei partea reposatului său frate Trofim din Tătăreni. Un Ioan a dănit Monastirei Brădicescilor nisce pomi din moșia Bunescii. Iordachi Băndălacu și cu alii au dăruit Episcopiei partea lor din moșia Șopărlenii. Monachia Serafima și Preotăsa Iftimia au dăruit părțile lor din Giurgescii. Iftimie Done și cu fratele său Ioan au dăruit partea lor din moșia Dobrenii peste Prutu la gura Lăpușnei.

În acest an Domnul Constantin Moruză, la 18 Iunie, ordină Sărdarilor de Orhei: Constantin Rășcanu biv

velu Spătaru și Darie Doniciu biv Vel Păcharnicu, că după cererea Episcopului Inochentie, urmându a se hotărî moșia Episcopiei Obileni dela ținutul Lăpușna, se orându-escă Mazili la acea hotărîre. dacă nu voru putea merge înșii (Cond. III. f. 231).

Totu atunci Domnulu, după cererea Episcopului, a ordonat Ispravnicilor de Fălciu: Constantin Greceanu biv vel Banu, și Grigorașu Costachi biv vel Păcharnicu, ca să hotărască moșiele Episcopiei, cumpărate ori dănuite în acel ținut. (ibid. f. 234). Acéstă din urmă hotărnicire s'a zădărnicitu, din cauză că reșeșii au totu amănatu de a lua parte, până ce în anul următoriu s'a orânduitu de la Domnie altu hotarnicu — Vornicul de pörtă Ioan Gordulu.

Moșiele aceste erau: Leosci, Viritul seü Zugravulu, Tabăra seü Frăteiu, Hólbele, Șcheea, Chircani, Negrii, Ivănesci. Hotarnicii erau îndatoriți ca să alégă părțile Episcopiei, să le hotărască, și pre câtu se va putea să le întrunescă la unu locu, învoindu-se cu reșeșii, și dându-le alte pământuri pentru acele ale lor, care s'ar intrupa cu pământurile Episcopiei. Pe Ivănesci, ce se numiau și Buburuzi, Inockentie făcuse Sat. Așa s'au formatu moșia Ivănesci de pe Sărata, cu părțile ce are acolo Episcopia. La aceste hotărnicii și alegeri a pământurilor Episcopiei Inochentie a fostu reprezentat. prin Dichiulu Episcopiei Iorestu Danu. Hotărnicirile aceste s'au isprăvit în anul următoriu (Cond. A. f. 131—139; Cond. B. f. 139—141.)

Anul 1779. Din cele spuse mai susu se vede modul cu care Episcopia și alte persoane își măriau moșiele, prin aglomerare la proprietățile mari a micelor proprietăți redesesci. Cumpărau mai înteu părți mici de pe la

redeşî în deosebite locuri; alţi redeşî făceau dănie părţile lor din deosebite motive. După ce înmulţiau asemenea părţi izolate printr'alte proprietăţi redeşesc: atunci se scoteau dela Domniă hotarnici, cari, mergându la faţa locului, le stîlpiau, şi prin învoelă cu redeşii părţile acele apoi se grupa la un loc, încâtă forma un trup de moşie. Redeshii primiau, spre despăgubire, alte părţi de moşie ecuivalente cu acele ce se întrupase cu noua proprietate mare. Apoi se scotea de la Domniă chrysov de vecinică stăpânire. Acesta se urma treptat, până ce redeşii, de voia de nevoia, perdeau totă moşia lor şi deveniau locuitori pe moşia streină, dacă nu le mai rămăsese alte redeşii, unde să se pôtă strămuta. Cu modul acesta s'au format moşiele Episcopiei: Brădicescii, Bunesicii, Creşescii, Ivănescii, Hrusca.

Acastă manieră s'ar părea condamnabilă, ca una ce tindea pe încetul a absorbi miclele proprietăţi redeşesc. Inse cauza acestui rău în mare parte trebuie a o căuta atât în greutăţile cele mari ce era pe ţeră, şi care siliau pe redeşii a'şi vinde pământurile spre a putea întîmpina nevoile ce le sta de multe ori la cap; precăt şi în aceea, că pe atunci puţină valoare avea pământul, şi redeşii nu erau nici-decum solidarî între ei. Dacă n'ar fi cumpărat Episcopia, redeşii ar fi vîndut pământurile lor altor persoane, şi totu acelaşi rezultat ar fi avut redeşiele lor.

Insemnare. Dichiu Episcopiei Iorestu Danu era dintre redeşii. Fusese căsătorit, şi apoi s'a făcut Călugăr. Se deosebia prin activitate şi capacitate în administraţia averilor Episcopiei. Dichiu era avocatul Episcopiei în toate procesele. Vrednicul gospodar Inochentie a sciut a'şi alege şi un Dichiu vrednic în persoana lui Iorestu. Acesta a con-

făptuită foarte multă la sporirea veniturilor Episcopiei, prin cumpărături de pământuri de pe la reșeși megieși, și prin apărarea intereselor material ale Episcopiei pe la judecări și pe la Domniă. Spre onoarea lui trebuie să însemnăm că el n'a pierdut nici un proces, fiind că nu a recurs la judecări, decât spre a apăra cauzele drepte. După mórtea lui Inochentie el a continuat serviciul său sub Episcopul Iacov. Afară de lucrările lui privitoare la procese, de la el a rămas mai multe planuri de moșie, dintre care unul al Episcopiei și al Hușilor, făcute de el, deși fără de nici o artă științifică; însă sunt de mare preț pentru cunoștința ce dau despre poziția topografică de atunci a localităților.

Iorestu se bucura de o bună opinie. Acesta se vede, între altele, și de acolo, că la alegerea de Episcop, după mórtea lui Inochentie, la 1782, și la alegerea Episcopului de Roman în locul lui Leon, la 1786, numele Ieromonachului Iorestu Dichiu al Episcopiei de Huși, este trecut în condica Mitropoliei între cei trei candidați ce se pun la iposifare. (Condica Sfântă). La anul 1786 Iorestu era „proin-Dichiu”, adică nu mai ocupa funcția de Dichiu; însă se vede că la casuri mai grele tot el reprezenta și apăra interesele Episcopiei, precum se arată din hotărnicia Folescilor din acest an.

În acest an au făcut dani Episcopiei: o reșeșă, anume Elena, a chărădit o parte din moșia Leosei. Diaconul Nicolaiu a dăruit 30 stânjină pământ din Leosei și 15 din Buzesci. Preotul Pamfilu a dăruit partea sa din moșia Floresci. Diaconul Manuil, împreună cu alții au dăruit 60 stânjină pământ din Buburuși, 45 stânjină din Buzesci.

Anul 1780. Findu-că am vorbit mai sus despre modul formării proprietăților celor mari din cele mici rădesesci, reproducem aici o carte domnască din acest

ană, din carea se vede cum se proceda la alegerea pământurilor cumpărate s'au dănuite din moșiele reșeșesci.

„Noi Constantin Dimitrie Moruză Voievodă Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoi. Cinstit, și credincioși boeri Domniei mele, Dum. Sandul Miclescul biv vel ban, i . .

. Ispravnicul de ținutul Fălciului, i la boeriul nostru Ion Gordulă vorniculă di poartă. Se faci scire Dum. că Domniei mele, au arătat, cinstit părintele și rugătorul nostru, Svinția Sa, kyr Inochentie, Episcopulă Hușului, arătând, că având câteva părți de moșie, la ținutul Fălciului în câteva hotare, danii, și cumpărături, în trecutul ană. au luat cartea Gospod cu vornic de poartă, ca să hotărască, și să deosăbească, părțile sale, după scrisori, și mergând vorniculă di poartă, la starea moșilor, fiind de față și toți reșeși dila toți moșili, au măsurat moșili și din fiește care hotare, împărțindule pe bătrân, au făcut isvod, de câte părți are să iea Episcopia, din fiește care hotară, care isvoade, le au iscălit, atât vorniculă di poartă, cât și reșeși, fiind știute, și drepte, părțile ce are Episcopia în fiește care hotară. Și vrând vorniculă di poartă, ca să diosăbască părțile Episcopiei di o parte din părțile reșeșesci, ear reșeși, n'au primit, lungind cu vorbe, din di în di. Acum cerșind părintele Episcopulă, ca să aleagă, și să diosăbască părțile Episcopiei, di o parte, iată vă rânduim pi Dum. luând cartea Domniei mele, să vă sculați să mergeți acolo la moșiele acele. și strângeți pe toți reșeși dela acele moși și să faceți cercetare cu amăruntul atât după scrisorile Episcopiei, cât și după scrisorile ce se vor arăta din partea reșeșilor. și pe cât se vor dovedi drepte, părțile Episcopiei danie și cumpărături se le măsurați în stânjină, și să le alegeți de o parte, și să le

stâlpiți cu petre hotare, despărțindule din părțile reșeșilor, însă arătăm Dum. și aceasta, care din reșeși nu voru vra să vie din voia lor la măsuratul moșielor, să'i aduceți fără de voia lor, ca să fie de față. să iea sfârșit, și pe hotărîrea ci viți face, să dați mărturie în care mărturii să arătați pi largu, și să iscăliți Dum. și toți reșeșii și alții cine se voru afla adunați ca mărturii aducînduse aici și cercetînduse de Dum. Vel logofet, de se va găsi făcută cu cale și cu primirea tuturor, să se întărească și de către Domnia mea stăpînirea Episcopiei. Aceasta scriem. Let 1780, Iunie 13." (Cond. III. f. 237).

În acest an Vasile Gârde a dăruit Episcopiei 20 stănjini pămînt din Buzesci, 23 din Căpotesci, 10 din Penița, precum și partea lui de reșeși din Cloșcar și Dobreni.

În anul 1780, locul numit Mocra, ce fusese dăruit Episcopiei în anul 1757 de Domnul Constantin Racoviță, fu reclamat la Domniă de Vel-logofetul Vasile Razul, carele a dovedit, că acel loc mai dinainte fusese dăruit de Michai Racoviță lui Costachi Conachi, și acesta l'a schimbat cu reclamantul. Domnul Dimitrie Moruză a cerut dela Inochentie c' ryzovul de stăpînire, ca dat cu nedreptul, fiind ulterior; se'u la din contra să vie la Domniă spre a'si justifica posesiunea acelui loc. Inochentie a cedat Razului. (Cond. Docum. Mitrop. f. 160).

Anul 1781 În anul acesta Episcopul Inochentie a dat moșia Cosăuți cu vad de pod în Nistru și cu sat la ținutul Sorocei, aproape de tirgul Sorocei, Hat-

manului Scarlatachi Sturza(*), în schimbă pentru moșia Tălăescii dela ținutul Lăpușnei, carea era aprópe de Episcopiă. Schimbul s'a făcut în luna lui Iuliú, înaintea Mitropolitului Gavriilú și a câtorva boeri; érá Domnul Constantin Moruzú l'a întărit prin Chrysovú. Acéstă moșia Tălăescii pînă în acestú anú fusese locú domnescú; dar Domnul Constantin Moruzú acumú o chărázise Hatmanului Sturza pentru serviciile făcute de elú Domniei și Terei. Hatmanulú, îndată ce o a dobânditú, în acestașiú anú și lună, Iuliú, aú schimbat'o cu Inochentie. (Condica A. f. 125—130).

Daniele ce s'aú făcutú cătră Episcopiă în acestú anú suntú: O redeşiiá anume Maria, a dănuítú jumătate de redeşia sea din Scheea. Unú redeşú Nicolaiú, împreună cu alte rude ale séle, aú dăruitú 46 stînjini pămêntú din Leoșci, 20 din Buzesci, 18 din Scheea, 23 din Căpotesci și Cloșcarí. Preotulú Arsenie din Vutcaní, împreună cu alții, aú dăruitú Episcopiei jumătate de redeşia lorú din Chițivocsci. Ifimi Done a mai dănuítú Episcopiei și în acestú anú doue părți de redeşiiá din moșia Dobrenií.

Doctorulú Andreas Volf ne spune, că în acestú anú Episcopulú Inochentie a fostú otrăvitú de bucătariulú seú cu unú feliú de bucate, din care i s'a causatú o bólă periculósă; dar l'a vindecatú elú. Doctorulú Volf se ocupa atuncí cu adunarea materialului pentru opera sea statistică și istorică, despre Moldova, pe carea a publicat'o în anulú 1805, la Hermanstadt, sub titlu: „Beitrage zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau,“ în dóne tomuri. Cu ocazia curei, Volf a cerutú noțiunii istorice dela Inochentie despre anulú fundărei E-

(*) Acestú Scarlatú Sturza este tatălú renumitului Alexandru Sturza de la Ode a

piscopiei de Huși, și o listă despre Episcopii ce au păstorit acea Episcopie. Dar dorința lui nu a fost satisfăcută. Elă cum relatează despre acesta chiar Volf: „Totu ce am putut afla în anul 1781 dela Episcopul de Huși de atunci, cu numele Inochentie, este următoarea mică notiție carea însă se bazează pe simpla tradiție:

„Înainte cu câteva sute de ani (dicea el) trebuie să fi locuit în Huși mai mulți Unguri decât Moldoveni. Pentru cei d'ânteu, din ordinul Domnului Ștefan cel Mare, s'a zidit o Biserică papistă, carea în fine cu trecerea timpului, și în curgerea mai multor turburări resbelice s'a dărâmat din temelie. Fiind că cea mai mare parte de Unguri au fugit, era numărul Moldovenilor pe fiecare an totu s'a mărit, de aceea pe ruinele fostei Biserice papiste, s'a zidit un nou templu, adică actuala Biserică Cathedrală(*).“

După această notiune foarte secă l'am rugat să-mi comunice cel puțin o listă de Episcopi de Huși, cum au urmat ei unui după alții, dar și cu acesta nu miam putut ajunge scopul. Doctorul închieie, că Inochentie, dacă ar fi știut ceva despre istoria Episcopiei, negreșit l'ar fi comunicat și lui, fiindu-l dator cu recunoștința pentru că l'a însămănătoșat. (Opera citată a lui Volf part. I. pag. 155, 156).

Anul 1782. Acesta este anul morții Episcopului Inochentie; dar, spre părere de rău, tocma acesta s'a însemnat printr'un act, care a lăsat în memoria tirgoșilor de Huși un suvenir nefavorabil pentru numele lui Inochentie. Acesta este fatalul chrysov, mișlocit de el și dobândit dela Domnul Moruză, prin care

(*) Notiunile istorice ale lui Inochentie despre Huși sunt vagi și fără nici o bază.

se face proprietate a Episcopiei și vatra târgului Huși, cîr totu locul ce mai rămăsese prin pregiur. Pînă acumu tirgoveții, de și viele și locurile de hrană le aveau pe proprietatea Episcopiei, erau stăpîni pe casele și du-ghețele lor din târg, fiindu pe locu domnesc; dar de acumu înainte și aceste devin proprietate particulară. Acestu chrysov a provocat în urmă neconținute certe și procese între tirgoveți și Episcopie, și cu tôte că unu îndelungatū timpū hotărîrile domnesci aū fostu totu în favoarea Episcopiei; ânsă la cea de pe urmă, în zilele Domnului Michaiu Sturza, anulū 1847, tirgoveții aū căș-tigatū procesulū, și aū ddbânditū o mare parte de pămîntū ca proprietate a orașului—o mie de fîlcă(*). Iată acelū chrysovū în tōtă întregimea sea :

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Constantin Dimitrie Moruz Voevodū Domnū țerei Moldovei.

Fiind că Sfintele Monastiri din această chreștinăscă țēră, cele mai multe, de cătră o samă de luminați Domni sântu zidite, și mai apoi leaū miluitū cu moși, vii și altele dintru cele ce aū fostu drepte domnesci. Iară alții leaū întăritū cu bune obiceiuri, toți lăsînduși în urmă vecinică și nemuritoare pomenire, duple cum prin ale Domnialorū sale chrysove se află. Că așa saū urmatū dintru începutū pînă acumu. Spre aceeași dară și Domnia mea, din cēsulū ce niaū miluitū Sfântulū Dumnezeu, de neamū suitū la acestu alū nostru domnescū și Ighimonescū scaunū alū Domniei aceștei țeri, purure cu

(*) De consequențele chrysovului lui Moruz s'aū izbăvitū Hușeni abia după 86 de ani, în anulū expiratū 1868, cîndū guvernulū Măriei sēle Domnului Româniorū Carol I-iū, și corpurile legiuitoare aū făcutū legea, prin carea se îndrituescū Hușeni de a rescumera dela statū loculū pe care este aședatū orașulū și cu toate viele și grădinele din prejma lui. De acumū Huși vor deveni unulū din orașele libere ale României.

neadormitū cugetū și privighere amū fostū și suntemū, nu numai pentru Sfintele Dumneđeescē lăcașurī, pe care în totū chipulū leam agiutatū și leam întăritū, pre câtū ne aū fostū nouă cu puțină duple vremī, câtū și de am adusū țera acēsta la cea mai bună stare și întemeare. Decī, afară de alte lucrurī și bune așederī, care amū făcutū Domnie mea și suntū sciute tuturorū, luatam aminte și pentru Sfânta Mănăstire alū Episcopiei Hușilorū, și adevărindune, că din vremea rezmirișilorū aū remasū la prōsta stare, fiindū că osebitū de alte pagube, încă și de focū s'aū arsū și de tōte cele de prin pregiurū saū lipsitū, pentru care măcarū că iubitoriulū de Dumneđeū Sfînția Sa kyr Inochentie Episcopulū Hușilorū, în câtū aū fostū prin puțină, saū silitū și din cele lipsite lucrurī, din pricina foculū și a rezmirișilorū, aū făcutū la locū câteva; dar încă multe nici pînă acumū nu s'aū făcutū. Dreptū aceea Domnia mea, de aceasta însciințindune, n'am trecutū cu vedere, ci cu a noastră milostivire, din curată și luminată inimă, și din totū sufletulū bine voinđū, și osebitū de alte mile a nōstre, iată că din cele drepte moșī a nōstre domnescē ce aū mai remasū nedate de alți Domni nimerui, aici în țēră, amū datū Domnia mea daniă Sfintei Episcopii a Hușilorū tōtă vatra țîrgului Hușilorū, cu loculū ce are împregiurū ca după cumū loculū de prin pregiurū este miluire Sfintei Episcopii acestia de la alți luminați Domni de mai înainte, pre cumū chrysoavele arată, așa și vatra țîrgului cu totū loculū ce are împregiurū să fie iarăși alū Sfintei Episcopii Hușii danie și aferosire dela Domnia mea, și dreaptă ocină și moșie cu totū venitulū din totū loculū în veci. și chrysovulū acesta să fie Sfintei Episcopii acestia de danie pe mai sus numita moșie și dreaptă aferosire dela Domnie mea sta-

tornică, neclătită și nerușinită nici o dinioară în veci. Întru care chrysovă amă pnsă și a noastră Domnăscă iscălitură și pecete. Poftimă Domnia mea și pe alți luminați Domni, pe cari Sfântul Dumneșu va orându-i în urma noastră la Domnia acestei țări, ca precum noi chrysovele de danie și miluire ce amă găsită făcute de alți luminați Domni le-amă întărită și nestrămutată saă păzită, așa și Domniele sale, aflându acestă chrysovă de danie și afierosire, să-lă întărească, și să miluească pentru a Domniilor sale cinste și vecinică pomenire. Spre aceasta este credința a însuși Domniei mele. Noi Constantin Dimitrie Moruză Voievodă, și credința a prea iubiți filoră nostri Alexandru Voievodă, Dimitrie Voievodă, Georgie Voievodă, și credința a cinstiților și credincioși boeriloră nostri cei mari ai Divanului Domniei mele, Dumnealoră Ioan Cantacuzino vel logofetă, Ștefan Sturza vel vornică, Lupulă Costachi velă vornică, Nicolaiă Rusetă velă vornică, Ioniă Cantă vel Agă, Georgie Sturza velă vornică, Scarlatachi Sturza Hatmană, Iorgachi vel postelnică, Ianachi Cantă velă vornică, Nicolaiă Hangeri velă Spătară, Constantin Balșă vel Bană, Sandulachi Sturza velă Comisă, Thoma velă Cămărașă, Șerbană Buhușă velă Păharnică, Iordachi Balșă vel Căminară, Constantin Cantă vel Sardar, Ștefan Bașotă vel Stolnică. Și credința tuturoră boeriloră nostri mari și mici. Saă scrisă chrysovulă acesta la scaunulă Domniei mele în orașulă Iași, întru cea dintăiă Domnie a noastră la Moldavia de credinciosă boerulă nostru Damitrachi Vărnăvă vel Cluceră, la ală cincilea ană a Domniei noastre, 1782, Ghenar 9.

În acestă ană Ion Oracă a dăruită Episcopiei o parte din moșia Ivănescă.

În toamna acestui ană la Octomvrie 1, s'a sevărșită

din viață Episcopul Inochentie, și s'a înmormântat în Biserica Episcopiei, în laturea dréptă, lângă strana Archie-réscă. Pe morméntul lui Episcopul Iacov succesorul seú a pusú o piatră de marmoră, cu următórea inscripțiune, carea se cetesce pînă astădî: „Acéstă pétră o aú înfrumusetatú kyr Iacovú Episcopulú Huşului răposatului kyr Inochentie Episcopulú Huşului. 1782. Oct. 1.“ De asemenea i se păstrează în Episcopie și portretul, zugrăvit în tótă statura, singurul portret ce a ramasú dela toți Episcopii ce rú păstoritú acéstă eparchie. Inochentie a păstoritú la Huși în curgere de 30 de aní și 4 luní, și cu dreptul se póte numi: *părintele* acestei Episcopii. Ne pare reú, că documentele Episcopiei nu ne aú păstrat multe sciri despre cele lucrate de Inochentie în administrația pastorală a Eparchiei séle; dar în ceea ce privesce administrația materială a Episcopiei, elú este restauratorul Episcopiei din ruine, înzestrătoriul ei cu moși, agonisite parte prin cumpărături, parte prin daní, dela Evseviosii chreștini, cari preúiau virtúțile lui pastorale. Elú era o persónă cu deosebitú renume în clerulú contimpuranú, și toți ilú respectau, dela mare pînă la micú. Unú singurú defectú se întreveđe pîntre bunele lui calități, — o prea mare economiă și prea multă stăruință de a îmbogăți Episcopia. Acésta deși în sine este unú meritú, la unú Episcopú póte fi imputabile din punctulú de videre strict evangelicú.

Acestú defectú alú lui Inochentiú, unú autoriú contimpuranú cu dénsulú, Doctorulú Andreas Volfú, în scurta sea descriere despre viața Mitropolitulú Iacovú : — l'a exageratú, pînă a face din elú idealulú unuí Episcopú reú, avarú pînă la extremitate, și carele nu a gânditú în viața sea decátú a aduna baní, pentru îmbogățirea unuí

Domnă fanariotă; — ideală cu totul opusă lui Iacovă, carele se îngrija nu atât a strânge, precătă a cheltui mai multă veniturile bisericesci. Iată propriile lui cuvinte:

„Predecesorele seă (ală lui Iacovă) Inochentiă lăsase tôte edificiele episcopali întru o stare așa de ruinată, în câtă din ăi în ăi amenințau cu cădere. Intinsele acarete ale gospodăriei, locuințele, grănarele, fântănele, etc. — tôte erau ruine, ținerele și grădinele erau necultivate, viele cele renumite—părăginite; în scurtă tătă reședința episcopală representa o frapantă icônă de o cultură părăsită. Inochentie era cunoscută ca ună omă avară la extremitate, carele în curgere a *cinci-spre-dece* seă *șese-spre-dece* ană, câtă a episcopită, *nu a gândită decătă* a grămădi la ună locă pe mamona ală seă, fără a cugeta că îndată după mórtea sea ună fanariotă nerecunoscătoriă o se puiă stăpânire pe cei 300.000 lei ai seă, și că nu 'i a fostă de nică ună folosă și aceea, că mai ascunsese într'ună locă tănuită vro câteva sute de suverani de aură.“ Asupra acestui casă autoriulă promite a da relațiună mai detaliate; dar nu le a dată. (I. Theil seit. 278).

Vomă observa mai întăiă, că Volf nu avea cunoscință exacte despre viața și activitatea lui Inochentie. Aceea ce mai întăiă de tôte frapăză pe cunoscătoriă, este nescința autoriulă nică chiar despre timpulă câtă a durată episcopatulă lui Inochentie. Nu *cinci-spre-dece* seă *sese-spre-dece* ană; ci *trei-deci* de ană a păstorită Eparchia Hușiloră acestă demnă bărbată: periodă cu atâtă mai de însemnată, că nu are altă exemplu în istoria Episcopiloră de Hușă. În privința administrațiunei economice, documentele Episcopiei ne dau cu totul altă idee despre Inochentie. Elă a rezidită Biserica Episcopiei din temelie, a

îndeștrat'o cu tóte cele de trebuință în lăuntru și afară, a restabilită gospodăria Episcopiei, a făcută case episcopali și încăperi pentru ceialalți servitori, a re'noitū Schitulū Brădiceșci, a sporitū fórte multū moșiele Episcopiei, a întemeiatū în Huși șcôla, pe carea uniū aū însușit'o luī Iacov. Ca dovadă despre starea în carea a lăsatū Inochentie Episcopia de Huși n'avemū decâtū a reproduce descrierea ei, după cumū se află în planulū Episcopiei, făcutū de Dichiulū Ioresti Danū, în cei d'intēiū anī ai Episcopiei luī Iacovū, și în care sūnt însemnate tóte acareturile Episcopiei cu arătare de cele făcute de Iacov, prin urmare tóte cele-lalte aū remasū de la Inochentie. Iată-le anume, după descrierea din acelū planū: 1) „Biserica Episcopiei, de care scimū că este făcută de Inochentie pe planulū celei vechi, cu ajutoriulū luī Matheiu Ghica, precumū s'a arătatū în urmă. Biserica este cu douē turnuri, unulū — clopotinișă, altulū — cupolă la mijlocū,” 2) „Cișméua cea mare;“ 3) „Cișméua mică pentru cuhne;“ 4) „Chiliele cele vechi;“ 5) „Casele de piatră ce s'aū făcutū acmu pe beciuri.“ Aceste sūntū casele episcopali, făcute de Iacovū negreșitū în loculū vechilorū case episcopali. 6) „Cuhne și pitărie de piatră tij acmu făcute; 7) „portia în grădină;“ 8) „rîmnicū de piatră pentru peșce;“ 9) „jienișă;“ 10) „Chiliī vechi prós-te;“ 11) „Pórta;“ 12) „Portia în livadă;“ 13) „fântână în livadă adusă pe ôle;“ 14) „Clopotărie“ — o chilie în livadă, în carea ședea clopotariulū. 15) „Șcôla,“ afară de Eiscopie. „La 28—grajdiū; la 29—șură.“ Numerile de la 15 până la 28 descriū localitățile Hușilorū, afară de cuprinsulū Episcopiei. Episcopia este îngădită, livada este deosebită de ograda Episcopiei cu gardū. Grădina Episcopiei de lângă casele episcopale este mai mică, de câtū

astăzi, precum și livada; localurile lor s'au lărgit mai în urmă, sub Episcopul Sofronie, precum și ograda (curtea). Pe unde este astăzi ceiuriul Episcopiei, atunci era pădure.

Cât despre cele 300,000 de lei, și încă câte-va sute de Suverani de aur de care ne spune Volf, că i a găsit și i a luat după moartea lui Inochentie, un Fanariot, cred că autoriul nu i a numerat, ci a luat această seă din zvon public, care tot-de-una este neexact în scrii mai ales de acele privitoare la cifre, ori a încărcat singur suma, pentru ca să facă mai mult efect idea emisă de el despre extrema avariție a lui Inochentie. Și în această privire, spre a restabili adevărul, trebuie să ne reportăm la documentele Episcopiei.

Insuși Episcopul Iacov succesorul lui Inochentie, persoană atât de laudabilă, mărturisește, precum se va vedea mai jos, că Domnul fanariot de atunci a despoiat Episcopia, cu ocaziunea morții fostului Episcop, de totă averea ei mișcătoare și ne mișcătoare, atâtă proprie a Episcopiei, cât și a particularilor, cari obicnuiau a încredința Episcopilor spre păstrare miclele lor capitaluri.

Iară prin această a lăsat Episcopia datoră cu 75 pungi de bani, care fac 37,500 lei, pe cari a trebuit să i plătească succesorul seă Iacov. Nu mi se pare just a învinovăți o persoană ce a înbogătit cu ostenelele seă o casă, pentru că acea casă a fost în urmă jefuită,—fiă chiar și de guvern. Rațiunea dice, că trebuie a învinovăți pe jefuitorii, ăra nu pe cel jefuit.

Dela 1^{ia} Octombrie și pînă în luna lui Decembrie Episcopia a fost vacantă, în care timp guvernul fanariot, a căru țintă principală era de a prăda și jăcui, ori când i se înfașoșa ocaziune favorabilă, o a despoiat

de totă averea, până și de așternuturile din casele episcopale, lăsându numai scândurile.

Fiind că suntem la casul spoliărei Episcopiei de un Domn fanariot, și fiind că cazul acesta s'a repetat de multe ori, și după încetarea Domniilor fanariote, ba încă este la modă până astăzi, și are apărătorii săi chiar între somitățile juristilor nostri, precum a dovedit casul Episcopului de Buzeu Filothei: apoi socotă de trebuință a ne opri puțin asupra casului, a vedea raționamentele lor și a stabili punctul cel drept de vedere în această chestiune.

Iată cum raționează autoriul biografiei Mitropolitului Iacov asupra spolierei, făcute Episcopiei de Huși de Domnul C. Mavrocordat:

„Codul Civile al Moldovei, în conglăsuire cu dritul canonic și cu cell romană dice (§ 769): „Monachii n'au voie să orînduească pentru cele câștigate din alte prilejuri, după alegerea vieții monachicești, căci acele toate se cuvin Monastirei.“ Sub nume de Monachi, — comentedă autoriul, — de la sine se înțeleg și treptele mai înalte ale acestei tagme, adică: Mitropoliții, Episcopi și Egumenii. Iară sub nume „din alte prilejuri,“ legislatorul înțelege totă averea, afară de cea venită monachului prin moștenire de la rude. (§ 766 din Cond. Civ.), și care se cuvin Monastirei unde monachul s'au avut metania, căci de unde aiurea ar fi putut el a o dobîndi? iar metania Mitropolitului, a Episcopilor și Egumenilor fiind Statul, căci el îi orînduiesce la asemenea posturi înalte, apoi tot Statul le și este clironomul. În timpul Fanariotilor fie-care Domn dicea ca Ludovic XIV: l'état c'est moi! (Statul sînt eu). Tot înălțimea lor dară se și constituă Clironomia universală a Mitropolițiilor,

aî Episcopilor şi aî Egumenilor din Moldova, ca unî ce se socotiau metania lor. Aceste obiceiuri aî conţinut numai în anul 1843 ; de atunci moştenitoriul marilor dignitari aî Clerului este Departamentul Bisericesc.

Vra să dică, autoriul acestor cuvinte încuviinţază în principu faptul spoliarei Mitropoliilor şi a Episcopielor la ocazia morţei Mitropoliilor şi a Episcopilor; dar nu încuviinţază numai aceea, ca acéstă operaţie să se facă de unî Domn Fanariot, ci de cătră Stat prin Ministerul Bisericesc. Inşă, cându este chestia de spoliaţie nu sciū dacă înaintea justiţiei spoliarea cuiva devine faptă tolerabilă prin aceea, că spoliatoriul nu este unî Domn Fanariot, ci unî minister românesc, sēu cându ea este comisă nu de unî individ, ci de colectivitatea individelor — Statul, sēu mai bine de câte-va individe puternice — în numele Statului. Dacă acéstă spoliare se urma sub Domni fanarioţi, ei o exercitau după maniera turcască. Cum făcea cu ei Sultanul, aşa făceau şi ei cu alţii. Cum îi spolia Sultanul, şi la punerea în domnie şi la depunere, totu aşa spoliau şi ei în ţeră şi pe Boeri şi pe Mitropoliţi, şi pe Episcopi, şi pe Monastiri, îndată ce li se înfăţişa ocaşiă. Daru este întrebare : pentru ce ómenii actuali, cari strigă asa de mult contra Fanariotilor, urmédă abusurile introduse de dēnsi? pentru ce se silesc a le da mască de legalitate şi de dreptate?

Inşă să venim la raţionamentele quasi legali ale acestei uriciose spoliaţiuni a Clerului şi a Bisericei române. 1) Codul civil al Moldaviei la- § 769 legiuiesce pentru Monachii simpli de prin monastire, că averea ce vor câştiga după ce s'au călugărit, să rămână a Monastirei. Eră la § 766 invoesce Monachilor a dispune de averea ce vor câştiga, după călugărie, prin moşte-

nire de la rude; cu condiție însă că dacă la întrarea lor în Monastire n'a fost dat ceva în folosul ei, atunci Monastirea are dreptul la a treia parte și din averea clironomisită, rămânând volnic Monachul a dispune după plăcere de cele două treimi remase. Observăm, că §§. aceste nu sînt în chestie, căci vorba este de un Episcop, de are dreptul său nu de a testa; era legile aceste sînt relative la Monachii de prin Monastiri. Autoriul însă nu citează § 761, prin care Archierei se exceptă din clasa simplilor monachi și le se dă dreptul a dispune după plăcere de averea ce au avut-o înainte de primirea darului Archieriei, precum și de clironomia sa legăturile de la rude: însă cele câștigate din averea Episcopiei sa din alte venituri ale Scaunului, la mörte rămân Scaunului Episcopiei. Dar chiar amestecându pe Episcopi cu Monachii, precum o face autoriul, și precum se pare a fi înțeles și autoriul Codiciei civile la § 769, unde vorbește de Monachi, dar citează canónele respective la Episcopi: unde se vede aici îndrituit cine-va, chiar după Codul Civil, a spolia pe un Episcop sa o Episcopie la mörtea Episcopului; sa o Monastire la mörtea Egumenului?

2). Venim la Canónele ce le citează atât Codul Civil cât și Autoriul la pasagiul reproducut mai sus.

a) Canonul Apostolic 38 glăsuiesce așa: „A tuturor bisericescilor lucruri Episcopul aiba purtare de grijă și ocărnuescăle, fiindu Dumneđu cercetătoriu. Insa sa nu fie lui cu putință a reșui ceva din ele, sa rudelor se le a dărui ale lui Dumneđu. Fară de ar fi săraci, deele ca unor săraci, dar nu sub pricinuirea acestora sa vëndă ale Bisericii.“

b). Canonul 40 Apostolic: „Fie arătate propriile lu-

cruri ale Episcopului (dacă însă are ale séle) și arătate cele kyriacesci (ale Cathedralei, séu Bisericeii episcopale), a să aibă stăpênire Episcopulu pe ale séle, săvêrșindu-se, ăroră va voi și cumă va voi, a le lăsa. Și nu cu pricinuire .de bisericesci lucruri să adă ale Episcopului, cându va fi avêndu muere și copil, séu rudenii séu casă. ă dreptă este înainteă lui Dumnezeu și a ómeniloră, ca nici Biserica să sufere vro pagubă pentru nesciința lucrurilor Episcopului, nici Episcopulă séu rudele lui, cu pricinuirea Bisericeii, să se jefuească, séu să și adă în vorbe ómenii lui și mórtea lui cu ocări să se îmbrace.“

c). Canonulă 22 al Sinodului al IV Ieumenică : „Nu fie ertată Cliriciloră, după mórtea Episcopului loră, a răpi lucrurile cele cuvenite lui, precumă și de vechile canóne s'aă opriă. Iară cei-ce făcă una ca acésta să se primejduească din treptele loră.“

d). Canonulă 35 al Sinodului VI Ieumenică : „Nu fie ertată vre unuia din toă Mitropoliăii, săvîrșinduse vre ună Episcopă, ce ar fi supusă Scaunului seă, lucrurile lui, séu ale Bisericeii lui a le lua, séu a și le însuși; ci fie sub paza clirosului Bisericeii, al ăreia reposatulă se afla în-tăiă-ședetoriă;“ etc.

e). Canonulă 30 al Sinodului de Cartagena — opresce pe Episcopi și Clirici de a nu lăsa prin testamentă ceva din averea sea la cei de altă lege, chiar rude de'ar fi.

f). Același Sinodă, Canonulă 40 : „Aă plăcută ca Episcopii, Presviterii, Diaconii, séu și oră care Clirici, nimică avêndu, dacă sporindă în timpulă Episcopiei séu al Cliricatului loră, ar cumpăra țarine séu oră ce sate pe numele loră, să se învinovățescă, ca uniă ce aă făcută răpire asupra lucruriloră stăpînescă; de nu, după ce aducêndu-le-se aminte, le voră aduce Bisericeii. Iară de le

ar veni lorū din dăruirea cuiŃa, ori din mostenirea rudeniei, din acésta vorū fa e ceea ce are voinŃa lor.“ etc.

g). Al aceleuaşî canonulū 89 — opresce sub mare ameninŃare pe Episcopū, de a nu'sî face clironomū din eretici sēū pāgāni.

Tóte canoanele acestea, precumū vedemū, aū înŃelesulū, că Episcopulū este datorū să păstrede averea Bisericei, să nu o răşluească chărăzindū-o cuiŃa; să deosibéască averea sea propriă de acea a Bisericei, pentru ca la mórtea lui să nu fie confusie, încâtū să nu se pótă sci, ce e propriū a Episcopului şi ce a Episcopiei; că Episcopulū averea sea propriă este îndrituitū a o lăsa la rude sēū şi altora, afară de eretici şi pāgāni. Érá nici-de-cumū, că Domnulū, sēū Statulū ar fi îndrituitū prin ele a lua pe sēma lorū totū ce rămāne după mórtea Episcopului, fie a lui, fie a Episcopiei. Ba încă canónele citate chiar oprescū şi tindū a ingrădi abuzulū de a răpi lucrurile Episcopului sub pretestū de bisericesci (lit. b. şi c.) Din acestū punctū de vedere Sinodulū al IV Ieumenicū, canonulū 26, a legiuitū ca fie-care Episcopū să aibă Iconomū din clerulū seū, în sama căruia să fie dată păstrarea lucrurilor bisericesci, spre a nu se perde, nici a se amesteca cu ale Episcopului, şi carele să fie marturū despre buna orōnduelă în Iconomia Bisericescă.

Sofisma FanarioŃilorū înainte, şi a advocaŃilorū astădī pentru spoliarea Episcopielorū la mórtea Episcopilorū se bazază pe confundarea demnităŃii Episcopale cu starea monachului simplu, ca să pótă apoi aplica şi asupra Episcopilorū legiuirile şi canoanele respective la monachi în genere, a căroră avere se socóte a Monastirei după moartea lorū.

Însă FanarioŃii şi AdvocăŃii nu aplică nici acésta cu

sinceritate, nici la Episcopi, nici la Monachi, căci, chiar așa, ar trebui ca averea Episcopilor să rămăie la Episcopie, érá a Monachilor la Monastirile unde'si au metania, adică unde au priimit călugăria. Dar nu, apărătorii spoliației Bisericeilor, au născocitú uriciósa sofismă, că „Metania marilor demnitarí ai Bisericeí este Statul,” și prin urmare Statulú îi elironomisesce. Pe acestú temeíu se spoliază regulatú și Mitropoliele și Episcopiele și Monastirile; averile lorú se înstreinează, cheltuinduse pe ascunsú, fără nici unú folosú pentru Statú, în interesele celor ce se dic că represintă Statul; érá Mitropoliele, Episcopiele, Monastirile și Bisericele remănú în ruine si în desolațiune. După asemenea resoneméntú mai multú de câtú comunisticú, toți locuitorii din țéră, carii trăescú în statulú românú, potú lesne a se spolia de averile lorú. Ei Domnilorú! nu susțineți nedreptatea în Biserică, dacă doriți ca dreptatea să prindă rădăcină în țéră; nu pledați în favórea spoliațiunei Bisericeí Părinților vostri, dacă nu vă place să fiți și voi spoliați la rândulú vostru, și copiii vostri reduși a cerșitori dela alții pânea cea spre-ființă(*)!

(*) Acestú felú de spollerí, aplicate la clerulú și Biserica națională, credemú că s'au făcutú periodnlú lorú; sunt astăzi unú anachronismú byzarú în mijloculú ideelorú de justițiă, ce a inauguratú în țéră spiritulú celú bunú alú civilizațiunei chrestine. Ca dovadă la această credință a nostră amintescú unú casú recentú:

În anulú expiratú, unú călugărú din Căldărușani, la darea sufletulú, a încredințatú unú micú capitalú alú seú comitetulú administrativú alú Monastirei; ca să îi facă grijele chrestinesé după moarte, și să dea ceva din elú și la doué surori ale lui, deasemine Monachie viețuitoare în Monastirea Țigănescii. Ministerulú de culte, în care se continuă încă tradițiunea remasă dela epoca Fanarioților, cum se informă de acea sumă depusă la Comitetulú Monastirei, pusă mâna pe ea, și o trecu la veniturile, nu seíu ale cui. Surorile repostatulú éense recurse la justiția generală a țerei; o găsiră la înălțimea ei. Comitetulú Monastirei su îndatoritú a responde re-lamantelorú elironomia fratelui lorú. Mi s'a spusú că Călugării au trebuitú se dispă-

Nu potî încheia, fîiă a observa. că în punctul acesta moralitatea justiției la noi nu a progresatî multî dela trîpta în carea ea se afla în epoca Fanarioților , cu unî secolî în urmă. Și astădî omulî ce raționează nu pôte găsi unî temeî logicî și legitimî acestei spoliărî și se miră de ea, precum Volfî, în anulî 1803, cîndî scria de acêsta în opera sea istoricî, se mira de acêstă arbitraritate, și nu'î putea găsi vreunî temeî legitimî, decătî în lăcomia fanariotică. Iată propriile lui cuvînte :

„După mórtea Archiepiscopului și a Episcopilorî, Voevodulî ce domnesce devine, — nu sciî cu ce dreptî, — clironomulî absolutî a tótă moștenirea, și nu dă nimicî nicî celorî mai de aprîpe rude, nicî Monastirea orî Biserica nu capătă nimica.“ (I Theil. Seit. 148).

XXVII. IACOV STAMATE.

Neavîndî alte noțiunî despre viața lui Iacovî, anterioră Episcopatului, nemărginimî a reproduce pe acelle transmise noi în Opera Doctorului Volfî :

„Iacovî s'a născutî în anulî 1748 în Transilvania, din părinți fôrte săraci și ne'nsemnați, de care elî ânsă nicî-odată nu s'a rușinatî, ci mai vîrtosî îi pomenia de multe orî cu unî sufletî recunoscătoriî cătră providența divină. Cîndî era elî copilî în vîrstă de 12 anî, în anulî 1760, a trecutî în Moldova, și intrîndî în serviciulî unui Monachî, a învețatî dela elî pucînu a ceti și

gubescă pe reclamante din propria lorî avere, căci Ministerulî de Culte a ținutî bine ceea ce apucase o dată !

Nedreptatea trebue pînă în fine a recunoascî imperiulî moralității și a se supune justiției, căci atunci omenirea ar trebui să dispereze de puterea progresului,

a serie. Fiindă înzestrată dela natură cu bune talente, negreșit elă ară fi făcută considerabilă progresă în științe, dacă noroculă i ară fi făcută parte, să fi cădută pe mâna unoră ômenă inteligență, cară ară fi ajutată dezvoltarea lui. Însă în zadară s'ară fi căntată aceste în Moldova; și elă trebuia să mulțimească ceriulă, că în anulă 1765, fiindă june de 17 ană, s'a învrednicită a fi înbrăcată în schima monachicăscă în Monastirea Némțului(*). Aici s'a aplicat elă cu deosebire la ramulă eco-

(*) Din spusele lui Volf despre foarte mărginită educațiune a lui Iacov cadă de sine tote cele ce s'aă vorbită de ună din scriitoră modernă despre erudițiunea lui Iacovă: despre procopseala lui în limbele Slavonă, Elenă și Francesă, căpetată în Monastirea Neamțului. Eă unul tocma de aceea prețuese mai multă pe Iacov, ca fără Grecăscă, fără Slavonăscă, și fără Franțozăscă, ci nmai cu puțină carte romănescă, cu educațiunea religioasă romănească, cu bunulă simță romănescă, cu talentele seă naturală, cu virtuțele seă evangelice, și prin capacitatea administrativă, a devenit unulă din celă mai renumită păstoră ai Bisericeă noastre.

Pe cândă învță Iacovă, limba Slavonă nu o mai învță nime, pentru-că numai avea în Moldova nici o valoare, fiindă isgonită de peste totă loculă, și înlocuită cu cea romănă. Este adevărată că cu venirea Starețului Paisie această limbă a căpetată însemnătate în monastirile Némțului și Seculă; dar cândă a intrat Paisie în Seculă, la 1775, Iacovă era deja Dichiu la Mitropolă.

Cătă despre limba elenă, știu pozitivă din spusele bătrăniloră, că Mitropolitulă Iacovă avea tălmaciă de această limbă, pe Archidiaconulă seă Kyrilă, fostulă în urmă Egumenă ală Slatinei; cu dănsulă se servia Mitropolitulă spre a vorbi cu Grecă. Apropo de acestă mi s'a comunicată anecdota următoare: Ună Călugără grecă, cu renume de cuvioasă, venise dela muntele Athos în Iași, și doria să vedă pe Mitropolitulă Iacovă. Acestă nu era acasă, ci dusă la o moșă Sinesciă. Oaspele a purcesă să se ducă și elă acolo. Pe cale întâlni pe Mitropolitulă, carele se întorcea împreună cu Archidiaconulă seă. La întâlnire cu vizitatorul Mitropolitulă dăse Archidiaconulă: „Spune Părintelă că amă fostă la moșă ca să vedă, cum mergă holdele și gospodăria.“ Greculă lăă un tonă de moralistă și respunse Archidiaconulă, ca să spue Mitropolitulă: „Dumneadeă n'are să lă întrebe de holde și de gospodărie; ci de păstoria sufleteloră.“ Mitropolitulă simțind tonulă arogantă ală acestui predicatoră improvisată, se adresă cu nerăbdare cătră Archidiaconulă cu întrebarea: „ce dăce? ce dăce?“ Mitropolitulă cu indignațiune ordină tălmaciulă să spună Greculă să se ducă câtă mai curândă de unde a venită.

Ceea ce s'a dișă despre știința limbei franceze, este numai o simplă părere a unui Domnă literatoră modernă, carea nu are valoare

nomie cu așa norocit succes, că între 500 de Monachi nici unul n'a putut a'î disputa preferința. Acesta a îndemnat pe Mitropolitul de atunci Gavriil Calimach, în anul 1774 a'î chîama la Iași, și a'î numi protosinchel (*Πρωτοσύγκελλος*) al Mitropoliei. În această nouă direcție a arătat Iacov așa de multă sirguință, iubire de ordine și fidelitate, încât înaltul său protector Calimach îl trata cu o particulară distincție și stimă, îi da preferință înaintea multor altor persoane din cler. Și în anul 1782(*), după moartea Episcopului de Huși Inochentie, l'a numit succesor al lui în această demnitate. (I Theil. seit. 278).

Este interesant pentru știință a relata aici noțiunile ce ne dă Volf despre modul redicării în trepta Episcopiei pe la finele viacului trecut; prin acesta se va lămurii și aserțiunea de mai sus a lui Volf, că Mitropolitul Gavriil a numit pe Iacov Episcop la Huși.

„La privilegiile arhiepiscopale (ale Mitropolitului) aparține și aceea, că la casă de vacanță la vre una din cele două Episcopii — a Romanului și a Hușilor — propune o persoană demnă, căria apoi Voievodul îi dă confirmarea. Anse această grație princiară Candidatul trebuie să

istorică, ei exprimă mai mult un sentiment de înaltă stimă pentru suvenirul demnului Arhiepiscop Iacov.

Este locul a observa aici că în Biographia modernă a Mitropolitului Iacov sunt multe exagerări și neexactități istorice. Așa d. e. se dice că Mitropolitul Gavriil Calimach s'a sevrșit din viață la 29 Februarie 1776; că atunci i a urmat în loc Leon Episcopul de Roman; și că sub Leon Mitropolitul s'ar fi făcut Iacov Episcop la Huși; că în 1784 ar fi murit Inochentie Episcopul Hușilor. Toate aceste sunt neexacte. Gavriil Calimach a arhiepiscopit pînă la 1786, cîndu i a urmat Leon. Iacov s'a redicat la Episcopie sub arhiepiscopia lui Gavriil Calimach, și Leon era atunci încă Episcop de Roman. Anul morții lui Inochentie și al alegerii lui Iacov este 1782.

(*) Volf cu greșeală pune data aceasta 1784.

o plătească cu 15 pînă la 20 pungî, pe care bucuros le depune orî care competiţi, pentru bogatele venituri ce sînt legate de aceste poziţiuni. Aşa şi fostu casuri, în care mai mulţi concurenţi speculanţi, s'aî îndatoritî bucuroşi a depune o aşa însemnată sumă înainte de a fi siguri că vorî dobîndi aceste poziţiuni. Fiindî-că Episcopia de Romanî este mai lucrativă, de aceea la casî de vacanţa ea devine parte a Episcopului de Huşi, căci acesta are în mîne mai bogate resurse spre ajungerea scopului seî, decîtî ceialaltî Archimandriţi. La Scaunul Episcopalî de Huşi obicînitî se înaintează unî Egumen indigen seî vicariul Mitropoliei (Dichiul, *Πρωτοσύγκελλος*).“ (I Theil. Seit. 147—148).

Obicînitî Condica Sântă a Mitropoliei dă acestorî acte aerulî canonicitătei. La ocasiunea alegerii succesorului lui Inochentie, ea spune, că aî fostî propuşi trei candidaţi: „kyr Iacovî Dichiulî Santei Mitropolii a Moldovei, Ieromonachulî Macarie Egumenulî Santei Monastirii Slatina, şi Ieromonachulî Iorestî Dichiulî Santei Episcopii Huşului.“ Dintre ei sôrta cădu pe celî d'ânteiî. Totî Condica Sântă ne spune că alegerea cea Canonică, adică Ipopsifiulî lui Iacovî s'a făcutî de unî Synodî de trei Archierei, convocatî în Biserica Mitropoliei, cea dedicată Sântului Georgie. Archiereii ce compuneau Sinodulî erau: Unî grecî — Matheiî alî Myrelorî, Leon Episcopulî de Romanî, şi Amfilochie Episcopulî de Chotinî. Acestî actî s'a făcutî la 9 Decembriî. Apoi în ziua următoare, la 10, Mitropolitulî Gavriilî, cu Archiereii mai susî numiţi, a seversitî chirotonia lui Iacovî la Episcopatulî de Huşi, în Biserica curtei domnesci.

În archiva Mitropoliei se păstrează Praxisulî, adică decretulî de Episcopatî datî lui Iacovî de Mitropolitulî

Gavriilă Calimachă. In elă se înseamnă drepturile spiri-
tuală și materiali ale Episcopiloră, anume : cercetarea și
judecarea cestiuniloră bisericeșă, denumirea servitoriloră
bisericeșă celoră mai de josă, chirotonia Diaconiloră și
a Preoțiloră, alegerea și .decretarea Duchovniciloră, tun-
derea în Monachismă, sânșirea Bisericeiloră; a învăța pe
poporă părintesce la cele de sufletă folositoare, atâtă prin
graiă, câtă și priu faptă; a stăpăni averile Episcopiei și
a se îngriji de bună-starea și sporirea loră; a certa și
a aforisi pre ceă vinovați și pre ceă protivnici; érá pre
ceă plecați și pocăiți a'í erta și a'í bine-cuvênta. Biseri-
cașă și poporenă eparchieă luă sunt datoră a i se pleca
întru tôte, precumă se pleacă și elă Mitropolituluă. Nu-
mele Episcopuluă să se pominéscă la tôte serviciile bise-
ricescă din Eparchia luă.

Iacovă se instală în Episcopiă la 18 Decembriă. Cea
ântéiă impresiune, cândă a intrată în casele episcopali,
a fostă jalnica stare, în carea le lăsase Fanariotulă spo-
liatoră. Iacovă, în indignațiunea sea sufletească, a porun-
citi să se facă ună Pomelnică mare de lemnă. In elă
a scrisă numele Episcopiloră și ale Domniloră, cariă aă
fundată și îndestrată această Episcopiă, precumă și ale
altoră Chrestiniă miluițoră. Eară în fruntea Pomelniculuă
a scrisă cu litere mariă fapta cea hoțească a luă Mavro-
cordată, spre sciința și defăimarea ei în tôte generațiu-
nile viitoare. Eată acestă passagiă din Pomelnică :

*„Pomelnică a fericitiloră ctitoriloră a Sfintei Epis-
copiă Hușă. Ce saă prefăcută din poronca Preosfin-
ției Sale Kyrio kyr Iacovă cândă aă intrată Epis-
copă, la let 1782, Decemvrie 18, în vremea cândă
Alexandru Constantin Mavrocordată Voevodă, la mór-*

tea fratelui Episcopu Inochentie, aŭ prădatu Episcopia Hușii pînă în scîndură, și a aruncato în grea datoriă de 75 pungi de bani()*.

Din tonul acestor cuvinte se vede că Mavrocordatul dusesese jaful la esces, în cîtă asemenea faptă nu mai avuse exemple. Iacov nu putea crede, că prădăciunea oficială a Clerului și a Bisericii are să devină obicei și să ia formă de legalitate. Fanarioșii au încetat de a mai domni în România sunt aproape 50 de ani; dar exem-

(*) Pemelnicul acesta este o tablă de lemn, înaltă ca de un cot și jumătate, și lată de un cot. Are forma ușelor împărătesci dela Catapetézma, și done obloane prinse în balamale, care se închid. Pe tablă este lipită chîrtia, și țe ea sunt scrise numele Episcopilor și ale Domnilor Ctitori.

După titlu de mai sus urmează numele Episcopilor:

Ioanŭ,	Varlaam ctitor la	Georgie,
Efrim,	Brădicesci.	Sava,
Mitrofan.	Iorest,	Serafim,
Pavel,	Varlaam,	Sofronie,
Gedeon,	Erotheiŭ,	Mitrofan.
Dosotheiŭ,	Filotheiŭ,	Sava,
Ioan.	Iosif,	Gedeon,
Calist,	Veniamin,	Theofil,
		Inochentie, ctitor ce a
		înnoit Biser. și Brădicesci

NB. Mai sînt și alte nume adaose de alții în urmă:

„Iacov, ctitor, ce aŭ făcut casele și clopotul cel mare, împodobind Biserica cu Catapetézma, și cu alte podoabe din lăuntru și din afară. Arhiepiscopul Gavriil din Iași, Episcopul Pachomie din Roman, Arhiepiscopul Leon.“

„Luminații Domni și fericii Ctitori:

Stefan Voevod, Maria Doamna și fiil lor.
 Bogdan Voevod, Ana Doamna și fiil lor.
 Istrati Voevod, Maria Doamna și fiil lor.
 Ieremia Voevod, Maria Doamna și fiil lor: Constantin, Mărina și cu tot neamul lor.
 Matheiŭ Ghica Voevod, Smaranda Doamna și fiil lor: Georgie, Grigorie, Nicolaŭ, Zoița și tot neamul lor.“

NB. Pe oblonul dinastînga mai sînt și alte nume înșirate, negreșit ale deosebitelor persoane ce aŭ miluit această Sântă casă, între care se vede trecut și un Episcop Varlaam.

Pomelnicul acesta se păstrează în Biserica Episcopiei.

plele cele rele suntă molipsitoare, și efectele loră duréază multă.

Nu numai Iacovă prin Pomelnienlă seă a denunțată viitorinlă urăciósa faptă a lui Mavrocordată; dar și țera întrégă l'a înferată cu epitetnă de „Pârle-Vodă,” atătă pentru că tóte casele pe unde locuise elă aă fostă devas-tate, pâr-lite de focă(*), câtă și pentru jafurile comise de elă cu aă lui în țeră în timpulă domniréi.

Iacovă în celă dintéiă ană aă episcopiréi lui a făcută ca-sele cele mară de astăđi ale reședințéi episcopale, de pétără și în doué etage, deaseminea culnea și pităria, totă de pétără. Acésta sa vede din planulă Episcopiei, fă-cută de Dichiulă Iorestă Dană, în care descriindă loca-litățile însemnate în plană, numesce aceste acaretură: „făcute acmu.” Deaseminea aă vărsată din noă clopo-tulă celă mare, care esistă până astăđi, și are urmă-tórea inscripțiune: „Acestă clopotă saă vărsată și saă făcută cu cheltueala Preosfinției Sale Părintelă Episcopă Sfintei Episcopăi Hușulă kyrio kyr Iacov, în đilele prea înălțatului Domnă Ioan Alexandru Constandin Mavroc-or-dată Voevodă, let 1782, cândă și Preosfinția Sa aă stă-tută întéiă Episcopă ală aceștii sfinte Episcopăi. Intru cinstea Sfinților Apostolă, a căroră este chramulă Petru și Pavelă. Pavelă Clopotariulă.”

Anul 1783. Se vede că Hușeniă, nemulțămăiă că sub predecesorulă lui Iacovă devenise embaticară aă Episco-pieiă până și cu casele și dughenele lor de pe vatra țir-

(*) Dintr'ântéiă el a locuit în curtea domuească; dar în al doile an al Domniei, acel palat măreț fu prefăcut în cenușă. S'a mutat apoi în Mitropolă, dar nu târđiu și aceasta deveni prada flacărilor, dela care a scăpat numai Biserica. De acolo Pârle s'a mutat în Monas-tirea Galata; în curând pârleala isbucni și acolo. După aceasta pes-te puțin timp îi veni și nazilia. (Volf. II Theil. seit. 201—202).

gului, se încerca a strica chrysovulă lui Moruză sub succesorulă aceluia, Alexandru Mavrocordat. Iacovă apucă înainte și ceru la acestă Domnă întărirea aceluă chrysovă. Fanariotulă, spre a acoperi fapta sea cea urită a prădăciunei făcute Episcopiei, se face acum a o milui, dându'i și elă ceea ce 'i dăduse predecesorulă seă — vatra tîrgului. Iată cumă începe chrysovulă acesta ală lui Mavrocordat, după obicînuitulă titlu Domnescă:

„Facemă scire cu acestă chrysovă ală Domniei mele tuturoră cui se cade a sci, că viindă înaintea Domniei mele și a totă Sfatulă nostru iubitoriulă de Dumneșcă kyr Iacovă Episcopulă de Huși, niaă arătată ună chrysovă al prea iubită vărului nostru, Domnia Sa Constantin Moruză Voevodă din anul 1782, Ghenar 9, prin care chrysovă așa scrie Domnia sa, că luândă aminte“ (Urmează cuprinderea chrysovului lui Moruză despre dania vetrii Tîrgului cătră Episcopie); o întăresce și elă, și închee chrysovulă cu forma obicînuită, și cu „s'au scrisă chrysovulă acesta la scaunulă Domniei mele în orașulă Iași întru cea dintăiă Domnie a noastră la Moldavia în anulă al doilea, la ană 1783.“

Daniele făcute în acest ană sîntă: Nicolaiă Huhule a dăruită Schitulă Averescă, devenită în urmă proprietate a Episcopiei, partea sea de reșeșă din Cioricescă. Ioniță Busuiocă din Dolhescă, împreună cu alte rude ale sale, a dăruită Episcopiei o parte reșeșcă a sea din Dolhescă.

Anul 1784. În acestă ană, Episcopulă Iacovă continua cu facerea caseloră și cu reparația Bisericei, începuse a zugrăvi catapiteazma. Dar era nevoieșă de bană. De aceea în April 30, se adresă cu jalubă la Domnulă ce spoliase Episcopia cerëndă a chărăzi Episcopiei din veniturile Domnescă venitulă mortasipiei tîrgului Huși pe

đilele de țirgŭ. Vodă ȝi ȝndeplinesce cererea numai ȝn parte, adicȃ ȝi chȃrȃzesce numai mortasipia depe vȃndarea vitelorŭ; ŝi prin chrysovulŭ datŭ la 20 Maiŭ, ȝntȃresce Episcopiei pe totŭ-dea-una acestŭ venitŭ. Reproducemŭ aici atȃtŭ jaluba lui Iacovŭ, pe carea o privescŭ mai multŭ ca o satirȃ la adresa lui Mavrocordatŭ, pe cȃtŭ ŝi chrysovulŭ acestuia, ȝntre altele, ca modelŭ de ipocriziȃ fanarioticȃ a acestui Domnŭ, carele dupȃ ce a prȃdatŭ fȃrȃ milȃ Episcopia, ȝea acum tonŭ de Ctitorŭ ŝi de compȃtimitorŭ cu sȃrȃcia ei.

„Prea ȝnȃlȃte Dȃmne!

Dupȃ nemȃrginȃta mila ȝnȃlȃimei tale ce s'ȃu rȃvȃrsat asupra acesteȝ Sfinte Episcopȝi a Iiușului cu dȃrnuirea locului Țirgului, datoria mea este pururea — ŝi va rȃmȃnea statornicȃ ŝi la alȝi Episcopȝi ȝn urma mea, spre a pomeni la Sfȃntulŭ jertvelnicŭ, ŝi a ruga, pe totŭ-ȝnduratulŭ Dumneđeu, ca sȃ ȝntȃreascȃ stȃpȃnirea luminatului Scaunŭ cu lungimea fericitelorŭ đile ȝntru multȝi ani al ȝnȃlȃimei tale. Iarȃŝi nȃzuindŭ la ȝnalta milostivire a ȝnȃlȃimei Tale, dȃu supȃrare ŝi cu lacrȃmi mȃ rogŭ, cȃ dupȃ cumŭ alte Sfinte monastiri sȃu ȝnpȃrtȃșitŭ cu luminatele mile domnescȝ ce ȃu priimitŭ țirguri cu totŭ venitulŭ, de ȃu ŝi Mortasipia dela cei ce'șȝ facŭ negușȃtoriile sale, sȃ fie ŝi aceastȃ Sfȃntȃ Episcopie miluitȃ de cȃtrȃ ȝnȃlȃimea ta cu acestŭ venitŭ alŭ Mortasipiei de pe loculŭ țirgului numai de đilele de țirgŭ, spre ȝntemeierea ei, cȃnd cu ajutoriulŭ lui Dumneđeu ŝi din mila ȝnȃlȃimei tale, s'ȃu ȝnceputŭ a se zugrȃvi ŝi catapeteazma Bisericei, care ŝi nȃdȃjduescŭ cȃ ȝn fericitele đile, din mila ŝi ajutoriulŭ ȝnȃlȃimei tale va lua sfȃrșitŭ, cumŭ ŝi toatȃ podoaba a toatȃ casa, voindŭ ȝnȃlȃimea ta a'ȝ face

vecinică și nemuritoare pomenire, pururea voi rămânea rugătorii ca anii înălțimei tale dela Milostivul Dumne-deu să fie mulți și fericiți. Al înălțimei tale către Dumne-deu smerit rugătorii—Iacov Episcopu Hușului, April 30. 1784.“ (Cond. III. 247). (Observăm, că din iscălitura lui Iacov se cunoște că el nu era caligrafu).

Insemnare. Catapiteazma făcută de Iacov în Biserica Episcopiei, a existat până în timpul Episcopului Sofronie, anul 1849, când s'a înlocuit cu alta nouă, ce este și acum; era cea veche a lui Iacov, s'a vândut Bisericii din nou făcute în Huși în onoarea Săntilor Archangeli, unde se vede până astăzi.

Iată și Chrysovul lui Mavrocordat :

„Cu mila lui Dumnezeu noi Alexandru Constantin Voevod Domn țerei Moldaviei.

Cunoscându-se o neapărată datorie a oblăduitorilor Domni, cari din Dumnezeasca pronie se orânduiesc Stăpênitori, a fi cu luare aminte către toți cei de sub a sa stăpênire, și a nu depărta de asupra lor agiutorii milor stăpênesci prin cât se cade. Asemenea dar Domnia mea bine voind nu numai a ne arăta următorii celor mai înainte de noi fericiți Domni ci și a mai adăogi prin cât s'a cadut, duple cum prin lucrarea faptelor de către toți se vede. Deci pe lângă altele luatăm sama și pentru Episcopia Hușii, carea din întâmplările vremilor rămând de multe din cele trebuincioase lipsită, și socotind Domnia mea că se cade a fi agiutorată cu oșe-care a noastră domnescă milă, și fiind că târgul Hușii este pe locul Episcopiei, găsim a fi cu cale pentru Mortasipia ce se ia la acel târg de pe vitele ce se vând, ca să se facă venit aceștii Episcopi. Și iată prin domnescul nostru chrysov hotărîm, ca să aibă

a lua Episcopia Hușii venitul Mortasipiei de la târgul Hușii, care este obicnuit de se iea, câte 24 bani noi de calț, iapă, boi, vacă, ce se va vinde în târgu adică 12 bani dela cumpărătorii și 12 bani dela vîndetorii. Iară dacă vre unii din streini, ori vîndetorii, ori cumpărătorii de vite voru fi din cei ce trecu vitele peste hotarū în țară streină, acia să nu se supere a plăti Mortasipia. Ci pe vitele ce voru vinde, ori voru cumpăra unii ca acia, să se iea banii Mortasipiei deplinu, adică câte 24 bani de vită, dela partea care va face acestu alișveriu cu dênșii. Și fiindu că păra acumū acestu venitū alū Mortasipiei se lua de cătră Vameșulū, hotărîmū Domnia mea, că ori în vîndare de va fi vama, sau în credință de se va da, vameșii să nu aibă a se amesteca ca să strîngă Mortasipia de pe vitele ce se voru vinde la acestu târgu, ci ómenii ce voru fi rînduiți de cătră Sfinția Sa Episcopulū de Huși la acéstă s'ujbă, să aibă a strînge acestu venitū în toată vreme, după hotărîrea Chrysovulū Domniei mele. Și poftim Domnia mea și pe alți luminați frați Domni, cari din pronia Dumneđeească voru fi rînduiți în urma noastră la scaunulū Domniei acestei țeri, să nu strice această puțină milă, ci mai vîrtosū să adaogă și să întărească pentru a Domniilorū Sale vecinică pomenire. Scrisusaū Chrysovulū acesta la Scaunulū Domniei mele în orașulū Iași, întru cea dinteiu Domnie a noastră la Moldavia 1784. Maiū 20.“

Insemnare. Darea numită Mortasipie s'a întrodus în țeră de Duca Vodă (Let. tom. 2. f. 21). Ea după esplicarea Domnului Cantemirū, consta în deciuēla ce plătiaū comercianții pe tótă marfa ce vindeaū în orașe cu mēsure și cumpănă. În orașele Domnesci acéstă dare o strîngeaū Vorniciū de târgū (Descrierea Moldovei, f. 172). În timpurile mai din

urmă, precum se vede în chrysovulă de față sub numirea de Mortasipie se înțelegeau și dările ce se luaă dela vîndetorii și cumpărătorii de vite în Țilele de tîrg, care se strîngeau de Vameșul domnescu în tîrgurile domnesci.

Anul 1785. Schimbînduse Domnulă Alexandru Constantin Mavrocordat, fu înlocuită de Alexandru Ioan Mavrocordat.

Iacov iea parte, împreună cu Mitropolitulă Gavriilă, cu Leon Episcopulă de Roman, cu Egumeni și cu boeri divaniști la stabilirea reguleloră pentru căsătoria Țiganiloră, precum se vede din anaforaua către Domnulă Alexandru Ioan Mavrocordat, dela 12 Septemvrie (Uricar. part. I. f. 168—169).

Tîrgoveții din Huși, după ce vatra tîrgului a devenit proprietate a Episcopiei, au fostă asuprași peste obiceiă și peste puterea loră cu dări mari și cu alte împilări. Căta, precum se vede, provinea de acolo, că nu era hotărîtă prin chrysóve, cu ce anume și cătă are dreptă a se folosi Episcopia de la Tîrgoveț. Ei se jeluiră nouă Domnă Alexandru Ioan Mavrocordată cerendă curmarea abuzuriloră din partea proprietății.

Domnulă dădu questiunea în tratarea Velițiloră boeri ai Divanului, și dispozițiunile opinat de ei le promulgă prin cartea sea domnească la 2 Aprilă, pre carea o reproducemă aici întocma :

„Noi Alexandru Ioan Mavrocordată Voevodă Bojiio Milostiio gospodară zemli Moldavscăi.

Fiindă-că prin jaloba ce au dată Domniei mele tîrgoveții din tîrgulă Huși au arătată că Sfinția Sa kyr Iacovă Episcopulă de Huși îi supără fără dreptate luândule din totă dughena căte 2 lei; și apoi le mai iea și

câte alți 2 lei pentru că șed în dughenă din dos, cum și pe dughenole cele ce le dau cu chirie încă le iea din 10 lei unul, și dela femeile sărace, care n'au nici bărbat nici fecior, încă iea câte 2 lei, și dejma din vin o iea cu vadră mai mare decât vadra cu carea vând ei pe la neguțitor, și dejma din păpușoi nu o iea toamna când ei culeg păpușoi, ci o iea primăvara, uscaș gata. cum și dejma din stupi earăș nu o iea la vreme după obicei, ci la vremea desetinei după ce numără stupii. apoi când să vie să o iea dejma, îi herează și îi lasă la cel cu stupii pînă în primăvară, și apoi îi iea. Decî pentru aceste strîmbătăți cerîndu jeluitorii dreptate dela Domnia mea, 'i amî rînduit la al nostri cinstiți credincioși Dumnealorî veliți boeri al Divanului Domniei mele, ca să cerceteze cu deamăruntul jaluba lor și să îndrepteze pentru toate, ca să urmeze și la tîrgul Hușii asemenea după cum se urmăze și pe la alte tîrguri din țera aceasta, ce vor fi asemenea danii pe la Monastiri. Pentru care Dumnealorî veliți boeri, spre a sevêrși porunca Domniei mele și a înestula pe jeluitori, cîtu și pe Sfînta Episcopie cu dreptatea ce se cade, după ce au eșit amîndouă părțile înaintea D-lorî Sale, 'i au întreatu: ce le este cererea? și amîndouă părțile cu un glas au cerut, ca să li se hotărască, cîtu să dea pe an la Episcopie bezmenul locului de casele și dughenele ce au pe locul tîrgului Hușii. Și D-lorî veliți boeri, vedîndu că cererea lor este cu cale, pentru ca nici Episcopia să se păgubească de venitul locului, nici tîrgoveții birnici să nu se asuprească peste dreptate, și mai virtos că darea avetului pentru loc nu se urmează la toate tîrgurile, ce sînt danii pela Monastiri, totu într'unu chip, pentru tîrgul acesta Hușii ce este

datu daniel la Episcopie, foarte cu amăruntulă a cerce-
tată și a luat sama. Și după cumă a socotit cu
dreptul să dea pe an la Episcopie venitul locului a
dreaptă vatra Tîrgului Hușii, ce să va afla după cerce-
tare și hotărîtura în semne și în stînjînă, ce voră face
D-loră Spătariul Constantin Greceanulă și Păharniculă
Grigoraș Costachi după cartea Domniei mele ce li sa
scrisă se arată în jos. Adică din suma chiriei a fiește
căria dughene să dea stăpânulă dughenei la Episcopie
pe totă anulă bezmenulă locului, din dăci bană unulă,
cum și de totă gospodariulă ce va fi ședătoriă pe hotă-
rită vatra tîrgului să dea numai cîte ună leu, după cum
da și la Galați cei ce a case pe loculă Mănăstirei
Sfântului Spiridon. Iară de cărșmele ce se voră alege
de rînduiți hotarnici pe dreaptă vatra tîrgului, de vre-
me ce a arătată tîrgoveți că atăta este chivernisala
loră, sa socotit să nu dea nimică. Și pentru bană bez-
mănuilă de loculă dugheneloră și a gospodariloră iarăși
să nu fie siliți de cătră Episcopie fără de voia loră ca
se lucreze, ci să dea bană după cumă s'a arătată mai
sus. Iară femeele sărace, care nu voră avea bărbai
nici feciori, nu voră da nimică, după cumă și Dichiulă
Episcopiei sa primit. Și dejma de vină să o dea cu
vadra ce voră vinde la neguitori, și Episcopia să o ducă
unde va vra. Iară nu tîrgoveți. Stupii săi numere la
vreme, și de nu voră fi într'o prisacă 50, va lua Epis-
copia cîte o para de stupă, éară de voră fi 50, să ăea
ună stupă de sēmēnță, eară nu de bătut, și intru
acea toamnă sălă rădice din prisacă; dejma din pă-
pușoi, cîndă se voră începe a culege păpușoele,
să ală a trimite Episcopia să măsore cu prăjina
fiește care ogoră, fiindă de față omulă celă cu ogorulă,
și din 10 prăjină va lua una, după obiceiă, și cîte pră-

jinî se vorû veni, să le iea într'unû capetû, şi earăşi E-
piscopia să'î culeagă şi să'î rădice de pe ogorû. Cumû
şi pentru meserniţile ce vorû fi pe vatra târguluî earăşi
nimică să nu dea la Episcopie bezmenû. Acésta fiindû
hotărîrea D-lorû-sale veliţilor boerî, care cercetânduse
şi de cătră însuşî Domnia mea , saû aflatû că este cu
cale şi cu dreptate. Pentru aceasta dar şi Domnia mea
hotărîmû, ca să se urmeze pre deplinû cu darea avae-
tuluî, ceî ce vorû fi pe dreaptă vatra târguluî, după cumî
se arată mai susû prin cartea aceasta. Iară ceî ce vorû
fi şedetorî pe moşia Episcopiei, care sântû afară din va-
tra târguluî, vorû da venitulû moşiei după obiceiû , şi
după ponturile ce sântû în visterie cu pecetea gospodû.
Dar dejma din vinû, din stupî, şi din păpuşoî, vorû da
ca şi târgoveţî ce vorû fi pe vatra târguluî. Dreptû a-
ceea saû datû această carte a domnieî mele la mâna
târgoveţilor din Huşî. Acésta poruncimû. 1785, April 2.
(Originalulû se păstrează la primăria Huşilorû.)

Insemnare. 1.) Desetina, de la đicerea Slavonă :
ДЕСЯТИНА, însemnéză đeciuelă. Aici în cartea domnés-
că însemnă darea pe stupî, ce era hotărîită a plăti
proprietăţî ceî ce aveaû prisecî. Timpulû, cândû
după lege trebuia să se iea desiatina pe stupî, era
tómna. Se lua sêû în banî sêû în natură. În casulû
din urmă Episcopia îşi înfêra stupî ce'î se cuviniaû,
şi'î lăsa totû în prisecele locuitorilorû până în pri-
măvară, se vede, pentru ca să nu le aîbă grijea
pe iarnă : aceasta era o povară pentru locuitorî.
Desetina se da în antrepriză la deosebite feţe, care,
platindû banî la visterie sêû la proprietate, şi'î scotea
apoî cu câştigû dela ceî cu prisecele, prin anume
slujbaşî Desetinarî.

2.) *Meserniţe*, dela đicerea slavonă мясо, carne,
însemnă : cărnărie sêû măcelărie.

3.) *Stupă de semănță, iar nu de bătută.* Adică să nu ȳea din cei mai grași, cari să rămână în folosul gospodariului; ci din acei ce voră avea atăta strînsore cătă să pôtă trăi peste iarnă, și să fie producători la anulă viitoriă.

4.) *Priseacă*, de ia ȳicerea Slavonă: присека въ а тăia, tăetură în pădure; de aici și vorba *Seciă*,—pădure tēnēră și dēsă ce se rēdică în tăiătură. ȳicerea „Prisēcă“ ne amintescē poziția priseciloră din anticitate — prin păduri. Celă ce voia a'și face prisēcă, tăia o parte din pădure, și acolo în tăetură, își așēda stupi.

5.) *ȳijmă sēu dejmă.* ȳicere stricată din vorba romană *decima* — a ȳecea sēu ȳeciuelă.

După rugămintea lui Iacov, Domnulă Alexandru Ioan Mavrocordată, întărescē și elă dania mortasipiei făcută Episcopiei de predecesorulă sēu.

În acestă ană s'aū făcută următorele danii în folosul Episcopiei: Diaconulă Vasilie a dăruită Episcopiei partea sea din Buneșci și Căbicesci. Ioniță Cercheză a chărăzită partea sea din moșia Saratulă. Archire Mardare a dăruită reȳeșiele sēle din Ivănesci, din Scheea și Tabăra.

Anul 1786. În acestă ană murindă Mitropolitulă Gavriilă, Leon Episcopulă de Roman trecu la Mitropolie, éră la Episcopia vacantă, prin intrigile fanariotice se alēge ună Egumenă fanariotă dela Monastirea Barnovski, anume Archimandritulă Iacov,—contra blestemulă Sobornicescă din anulă 1753. La Ipopsifiarea lui, ce a urmată la 1 Mart, aū luată parte Episcopul Iacovă și doi Archierei Greci.

Iacov are procesă cu reȳeșii din Dolhesci. Domnulă Mavrocordată îlă însărcinēză a cerceta. Împreună cu Ispravnicii de ținută, o cērtă reȳeșescă.

Daniele ce s'aū făcută în acestă ană: ună reȳeșă, Constantin. Împreună cu alții. chărăzescă Episcopiei pâr-

tile loră de pământă din Căpotescl. Alți redeși: Theodor. Athanasie, Gavriil, dăruescă Schitulă Averescă partea loră din moșia Roșioră. Ună Antonie, dăruescă Episcopiei jumătate de bătrână din Dolhescă.

Anul 1787. In acestă ană Iacovă agonisescă Episcopiei ună mare odoră — Sântele moasce: o mână a Sântei Chiriachi, carea se prăznuescă de Biserica orthodoxă la 7 Iuliă. Acestă odoră Episcopulă Iacovă l'a cumperată cu 100 lei dela Genadie Archimandritulă Lavrei dela Athon, la care îlă depusese amanetă pentru acestă bană, ună Archimandrită Moldovană, Meletie Ghica. Acesta, duple cumă însuși spune, căpătască aceste moasce în dar dela Domnulă Constantină Mavrocordată Voevodă. In cutia cu Sântele moasce se păstrează pînă acumă documentulă acestoră Sântele moasce, în limba greacă, cu data acestui ană. Eă amă pusă pe profesorulă de limba greacă dela Seminariulă de Huși de l'ău tradusă românescă. Elă este ună testamentă ală numitulă Archimandrită Meletie, făcută la 1 Decemvriă 1787 și urmat de adeverința Archimandritulă Lavrei despre primirea a 100 lei dela Iacovă pentru aceste moasce, scrisă în Moghilev la 1 Iuniă, totă acelă ană.

Acestă Testamentă îlă găsescă vrednică de însemnat, ca documentă istorică, atâtă despre Sântele moasce ce se află la Episcopiei, câtă și pentru alte noțiună istorice; și pentru aceea îlă reproducă aici în întregime, duple menționata traducere:

„Treime măi pre sus de fire, carea în unime ești închinată dă înțelepciune loră, mă rogă. Testamentulă meă ală lui Meletie Ghica.

Gândindă în sine la ană vieți mele cei din tinerețe pînă acumă, și la cele ce se vedă și se audă, adică la

moartea a multorî Impărați, Prinți, Patriarchi, Mitropoliți, Episcopi, Monachi, și Mireni, și a mai multorî prietenî și rudeniî, și a altora nenumărați. Socotindû că și mie se va întâmpla aceasta neapăratû; de aceea prin aceasta se face cunoscutû, că aflându-mă din întemplare în politia Smirna, spre a'mî căstiga vindecare de o bôlă a mea cronică; și avêndû o Sântă Comoară, adică Sânta mână a Sântei Martyrei Chyriachi, afierosită de pururea pomenitulû Constantinû Mavrocordatû Voevodû, și pentru că în timpulû de față are mare nevoiă metania mea, adică prea marea Lavră, carea este la Athon, dupre Dumnezeuasca Proniă s'a aflatû aici unû confrate prea-cuviosulû între Ieromonachi kyr Cosma, și convorbindû despre marea nevoe pentru o datoriă ce are metania mea, m'a îndemnatû cu duhovnicesci fâgăduinți, și i am dat Sântele moasce, de care s'a ȑisû, ca să năzuească la mila Chrestinilorû; pentru ca prin aceasta se ajutămû și noi, câtû e cu putință metania noastră, pentru care i s'au și trimisû scrisori dela Sânta Monastire pentru Eparchia Sântului Efesiû. Inșă cu astûfeliû de condițiă, ca să âmble exarchicesce pentru trei luni numai, și în aceste luni câtă milă va strânge din ajutoriulû Chrestinilorû, adică pomelnice, liturghiî, sarendare, aghiasme, sêu altă milă, să le împărțimû în două, jumătate să iaû eu și jumătate prea cuviosia sea, și fiește care să dea Monastirei partea lui, scăȑind cheltnelele ce se vor întempla în timpulû unirei noastre, și dacă se va întempla la vreunulû din noi vre o neprevăduță și ne așteptată moarte, neamû legatû așa, ca să moștenească unulû pe altulû, și celû ce va rămânea să fie însărcinatû să caute de sufletulû celuilaltû la metania noastră, și după timpû să fiă datoriû a îngriji de ôsele lui. Iară dacă se va întempla

moartea cu mințile întregi și cu bună sfârșit, atunci se va urma fie-căruia după testamentul ce va lăsa. Iară dacă se va întâmpla moarte fără de vreme, pe mine, Meletie, să mă mostenească metania mea, și pe Sântele Mósce să le ducă la Monastire împreună cu averea mea, ca să se îngrijască de multă păcătosul meu suflet; și pe iubitul meu Matheiū să-l ducă la Monastire, și pentru iubirea de Dumneșu și a Sântelorū Mósce, să-l rînduească la Ospitalū, ca bolnavū, să mănânce o bucățică de pâne acolo, pînă cîndu să-și dea și elū obștesculū sfârșitū. Iară tînerului Gavriilū, pentru că me servește din mica lui copilărie, dacă va voi a rămîne la metania mea, să-ı dea 250 de lei și din lucrurile mele cîte vorū socoti; érá dacă nici-de-cumū nu va voi să se facă Călugărū, ci să se ducă, să i se dea numai 100 lei și armele mele. Și pentru 1000 lei, ce amū datū la prea marea Monastire a Ivirului pentru Sântulū Vasilie(*), fiindū-că nu mi a priitū poziția acelei Chilii, amū scrisū vechilului meu Dascălului kyr Meletie Românulū, ca să ıea zapisū pentru acesti 1000 lei cu procentū de 25 lei la pungă, și Sfinții părinți să vîndă Chelia la cine vroeseū. Iară cei 1000 lei să se împărțească după următorul mod: Metania mea prea marea Lavră, ca una ce este mai preferabilă, să ıea totū ce este alū meu, afară de partea tînerului Gavriilū, și duple doveșile ce amū să ıea cei 1000 lei dela Ivirū și să ție 400 lei pentru hrana Cuconului Matheiū, și să lase Ivirului 200 lei și să nu le ceară dobîndă banilorū, și să scrie în pomelniculū lorū tóte acele nume ce amū la pomelniculū Lavrei, și 100 lei să se ție la Monastire pentru băeatulū

(*) O Chilia cu acesti nume

Georgie, pe care l'amă recomandă la dascălul kyră Chipriană, carele îmi este datoriu cu zapisă de 180 lei și 5 galbeni unguresci, și neavându ca să mi'î dea, mi a făgăduită înaintea lui Dumnezeu, ca să îngrijească cu învățătura pe fiul meu celă de suflet Gheorghiesă, în trei ani și jumătate, și în această diastimă, dacă va propăși destulă la învățatură, apoi să se dea alți 50 de lei, ca să mai învețe încă ună ană, și după ce se voră săvârși patru ani și jumătate, să'î dea băeatului ciealaltă 50 lei, ca să se ducă la maica sea ca să țiea bine-cuvântarea ei, și să se întoarcă la metania mea, pentru că prevădu că după vreme îi va fi de folosă. Iară cei 300 lei ce rămănu, mă rogă, pentru iubirea de Dumnezeu, ca să se împărțacă pentru ticălosulă meu sufletă la Schitură, adică: ală Sântei Anei, ală Capsecalivului, la Schitulă noă, la Sântulă Dimitrie dela Vatopedă și la Schitulă Ivirului, și 50 de lei — Logiotatului kyr Meletie Romănulă Epitropulă meu, ca să stea pentru cele de mai susă, împreună cu Preotulă Cosma. Și cândă metania mea cu Epitropii nu voră urma duple aceste de față, să dea cuvântă în ziua judecătii, carea dorescă să nu se întempe, Christóse Impérate! Pentru că eă âmblandă ică coala din pricina bólei mele, găsescă peste totă loculă scumpete și pricină de multe cheltuele, și pentru acésta se rînduescă acești 1000 lei, cariă amă dată la Sânta Monastire a Ivirului, ca să se caute săraculă meu sufletă; pentru-că în totă viața mea n'amă putută să odihnescă pe prea Sfântulă Duchă ală lui Dumnezeu asupra mea. Pentru aceea rogă pre iubiții mei Sânti Părinti ai Lavrei și ai Ivirului, ca, pentru prea Sântu numele a totă bunului Dumnezeu, să le fiă milă de sufletulă meu. O mică cruce de aură cu petricele de diamantă, să se

atirne la Icóna Maicei lui Dumneđeu-Tricherusa, care. (cruce) în dîile mele mi s'aú datú de pururea pomenitulú Dascálulú Cosma Trapezunteanulú. Iară celelalte lucrurî ale mele sã se vîndã cu câtú se va putea, ca sã se foloseascã metania mea ; pentru-cã capitalú de banî nu se va afla dupã moartea mea ; cãci m'amú deprinsú a trãii cu îndestulare . și acumú abia mă chivernisescú , fiindú-cã de atãta vreme totú amú cheltuitú , și nici unú banú n'amú agonisitú. Are sã ȳea încă metania mea 200 lei , pentru care amú datú poliã fostulú Igumenú Grigorachi , care s'a dusú în taxidú(*) la Moldova ca sã le ȳea dela kyr Ignatie , și cu aceste sã se îndeplineascã cele lipsite. Iară pentru lucrurile mele , care aú ramasú la Sãntu Episcopú alú Rãdãușilorú dela Moldova, orî care arú fi (Episcopú) cândú s'arú arãta acolo vreunú confrate, sã voiascã a le da pentru ajutorinlú Monastirei , pentru cã eú le amú cãpëtatú cu ostenelele mele, și sciú toșii cã fugirea mea de acolo a fostú , pentru cã n'amú gãsítú de cuviinã sã se strice obiceiurile patriei și rîndueala Bisericii rësãritene. Și amú plecatú , cândú unú mare Impëratú îmi fãgãduia cinste și thronú , și nu puținã platã , și m'amú mulțãmitú sã trãescú sãracú, decãtú sã primescú vãtãmarea prea dulcei mele patrii , și pentru cã prevideamú nebãgarea de samã a stãrei duchovni-cesci. Dar cândú, din contra, nu vorú da lucrurile mele, pentru sufletulú meú, la metania mea, sperú cã vorú pãtimi și ei totú asemenea. În scurtú rogú pe toșii prietenii și vrãjmașii și cunoscușii din patria, sã mă erte din totú sufletulú și din tótã inima, pentru cã și eú ca unú omú, care amú fostú și unú prea micú stãpënú , s'aú întër-

(*) Dupã milosteniã

plată de amă amărită pe mulți, și amă ocărită, și amă zavistuită, și amă nedreptățită, dar totu-dea-una pentru folosul obstiei m'amă sirguită, și pe cei buni i amă iubită cu totă sinceritatea, iar pe cei rei m'amă sirguit totu-dea-una a'i sfătui și a'i împăca. Pentru aceea pe toți cei cunoscuți, rei și buni, îi ertă din totu sufletul și din totu cugetu'ă meu, cu toate că suntă nevrednică și de câtă toți ômenii mai păcătosă. De aceea lasă multă păcătosulă meu sufletă la nemărginita milă a Prea bunului Dumneșeu, și la rugăciunea Prea-Curatei și a tuturor Sfinților, Amină. Anulă 1787 Decemvriă 1-iă, în politia Smirna. (subscrisă :) Meletie Archimandrită Moldovan (Bogdanos).“

Sub acestă testamentă este adaosă, la 1 Iuniă același ană, următorea adeverință a Archimandritului Genadie Egumenulă Lavrei, despre vândarea acestoră Mósce Episcopului Iacov : „Prin această de față iscălită scrisóre se face cunoscută pentru 100 lei ce 'mă e datoriu Sf. Sa Archimandritulă kyr Meletie cu zăpisă din partea lui și cu amanetă mâna Sânteloră Mósce a Sântei Chyriachi pe care astădă le amă dată în mânele iubitorului de Dumneșeu Episcopă ală Iușilor kyr Iacov, și amă luat dela Prea Sfinția Sea întocmai banii ce mi'ă datoriu proșisulă frate kyr Meletie, carele și prin scrisoare îmi ordonă a o da în mânele Sântului Stăpênă, (dar pentru că de-ocamdată nu era de față zăpisulă) daă această cui-tanția de istovire, ca dacă vreodinioară se va găsi zăpisulă, să fie de totă neputernică și ca o chărtie nescrisă; și pentru siguranță amă dată aceasta, adevărită de mâna mea, să fie spre arătarea adevărului : In Moghilovulă Poloniei. Iuniă 1-iă 1787. (Subscrisă :) Genadie Archimandrită

drită Lavrei, amă priimită cele de mai sus și adevereză.“

Insemnare. 1. Acestă testamentă ală lui Meletie Ghica este o dispozițiune provizorică, pentru casulă, cândă s'ară întâmpla moarte năprasnică vreunui din doi tovarăși, — elă și Cosma, în curgere de trei lună a tovarășiei loră la adunare de milosteniă cu Sântele Mósce ale Sântei Chyriachi. Dar se vede, că cele trei lună a trecută cu pace; tovarășia s'a isprăvită, mâna Sântei s'a renturnată lui Meletie, și testamentulă acelă provizorică a ramasă numai ca ună actă istorică pentru acele Mósce. Se înțelege, mai departe, din adevărea lui Genadie, că Meletie, în strîmțorarea sea de boală și lipsă, a fostă nevoită a pune Móscele Sântei amanetă la Lavră pentru 100 de lei care s'a împrumutată de acolo. Dar neavîndă altă mijlocă de a plăti se înțelege, că s'a adresată la Episcopulă Iacovă, cunoscută ală seă de mai înainte, cu rugămintă de a rescumpăra acelă odoră dela Lavră, prin plata sutei de lei. Iacovă, primindă propunerea lui Meletie, acesta scrisă lui Genadie Egumenulă Lavrei, carele se afla după milosteniă pela orthodoxii din părțile Poloniei, și avea cu sine aceste Mósce, ca să le dea Episcopulă de Huși. Episcopulă se vede că a trimisă un omă ală seă la Moghilev, unde se afla Egumenulă Lavrei, și plătindă datoria lui Meletie, a primită dela elă Sfintele Mósce, împreună cu testamentulă de mai susă, ca dovadă, cumă aă fostă ajunsă acele Mósce la Meletie, și cumă că suntă cu adevărată proprietate a lui, de care poate dispune.

2.) Cine a fostă acestă Meletie Ghica?

Din acestă testament se vede, că elă este moldovană, căci numesce Moldova „Prea dulce patrie a sea.“ Epitetul „Ghica“ arată că era din familia Ghiculăscă, ce a domnită în atâtea rînduri în țără. Elă s'a călugărit la Muntele Athosă; căci numesce „Metaniă“ a sea Lavra

cea marc de acolo. Pe urmă venise ca călugăr în Moldova, și înainte de luarea Bucovinei se vede că era Egumenul la vreuna din Monastirile de acolo, precum arată chiar titlul lui de „Archimandritul,” carele pe atunci se da numai la călă-va din Egumenii Monastirilor celor mari; deasemenea cuvintele: „am fost și eu unul prea mic stăpân,” și: „pentru folosul obștiei m'am sirguit.”(1) Cum că Meletie era o persoană însemnată în Clerul Moldovei pe atunci, se vede de acolo, că la 1777, când s'a luat Bucovina, și s'a făcut alarmă mare mai ales prin Monastirile de acolo, ce și prevedeau sorta, și mulți din călugări, între cari renumitul Stareț Paisie cu Dragomirenii, fugiau în Moldova, guvernul austriac se silea a trage la sine cu măgulele pe cei mai însemnați din Egumenii, între cari și pe Meletie Ghica. El ne spune, în testamentul de mai sus, că Impăratul îi făgăduia „cinstă și thronul (episcopal) și nu puțină plată;” dar a refuzat toate, neputându suferi „vătămarea prea dulcele seale patrii,” și s'a mulțumit mai bine „să trăiască săracul, fiind că prevedea, între altele, disprețul tagmei spirituale sub un guvern papist și sub influența propagandei celei atât de inimice Ortodoxiei. Și putea ore să facă altul felul Archimandritului Meletie Ghica, când consângénul său Domnul Grigorie Ghica ș'a pus capul în pericol, protestându contra crimei Austro-Turce, carea a sfâșiat Moldova într'un mod așa de revoltător?

Meletie a fugit pe ascuns din Bucovina, numai cu scirea Episcopului de Rădăuți, Dositheiu Herescu, la care ș'a lăsat în păstrare, mai multe lucruri. El, se înțelege, de frica Austriei, carea a persecutat până la moarte pe Domnul Grigorie Ghica

(1) După spusa unui bătrân, Meletie Ghica ar fi fost Igumen la Monastirea Ilișescii din Bucovina, și Exarchu preste Monastiri.

pentru că s'a opusă la darea Bucovinei, n'a putut rămâne în Moldova, ci s'a retras la metania sea dela St. Munte. Acolo a petrecut în lipsă din cauza băleii de care suferia, și de care îl găsîm pătîmindu și în acestu an 1787, la Smirna, unde se dusesse pentru lecuire.

3.) În Testamentu se amintesce de unu „kyr Meletie românul“, dascălul, pe care Meletie Ghica îl avea omu de încredere, și care petrecea ca monachu la Sf. Munte. Acesta negreșit trebuie să fi fost vre unu călugăru din Țera-românească.

În acestu an, Iacov fanariotul, ce apucase cu vicleană Episcopia de Roman, a murit în Focșani unde a fost înmormîntat. ca nevrednicu de a avea mormîntu la unu locu cu Episcopi legiuîți: așa a fostu de mare indignația Clerulu asupra Episcopiei lui! La Romanu s'a alesu Antonie Proegumenul Monastirei Putnei. La ipopsifierea lui în 19 Iuliu, a luat parte Iacovu Episcopulu de Huși împreună cu doi Archierei Greci.

În acestu an Episcopulu Iacovu primesce o daniă de la Dolhesci. Deaseminea unu redeşu Grigorie, împreună cu frații sei, chărăzăsce Episcopiei 14 stînjini de moșia din Ivănesci.

Totu în acestu an, la 24 Avgustu, a izbucnit războiul între Rusia și Turcia, care a avut consecuențele seile și în sorta Episcopulu de Huși Iacovu.

Anul 1788. Împăratul Iosif alu Austriei întrunise oștile seile cu ale Rusiei, și Principatele se făcură centrul luptelor. Domnul Moldovei Alexandru Ipsilantă fu prinsu în Iași și trimis la Cernăuți; éra ocărnuirea țerei fu încredințată unu Divan alcătuit din boeri sub președința Generalulu Austriac Elmt.

Iacov continua ocupațiunile seile gospodăresc la Epis-

copia sea. În acest anu doi reșeș, unul Georgie, altul Andrei Mogâlde, au dăruit Schitul Averesci, cel d'ânteu părțile sele din Averesci și Roșiori, érá cel de alu doilea o parte din Roșiori.

Anul 1789. Monachia Iuliana cu fiul eí Georgie Bosie au dăruit Episcopiei părțile lor de pământ din Averesci, Roșiori, Șoriceni și Tâlpigeni. Preotul Antochie cu soția sa Anna au dăruit Schitul Averesci părțile lor din Averesci și Roșiori. Ieromonahul Sofroniu, fondatorul Schitului Averesci, a închinat acestu Schitu cu totă averea lui, Episcopiei, ca să fie metochă, și Episcopia să aibă a îngriji de el ca și de schitul Brădicesci, pe tot-dea-una. Cartea lui Iacov, prin carea întăresce acésta dani se păstrează între documentele Averescilor.

Anul 1790. În acestu an s'a înmormântat în Biserica Episcopiei un polcovnic rusesc, anume Alexiu Srebriacov, ce a fost ucis la asediul Ismailului sub comanda lui Suvorov. El este înmormântat în laturea dreaptă, în urma mormântului lui Inochentie. Pe mormântul lui este o pîtră de marmoră cu inscripțiunea următoare în limba rusescă: „Sub acésta pîtră este pus Alexiu Srebriacov Polcovnic al oștii de Don, carele s'a ucis la 11 Decemvriu la asediul cu care orașul Ismail s'a luat de oștile rusești sub comanda generalului Graful Suvorov Rimniski. S'a înmormântat de Episcopul de Huși, la anul de la Nascerea lui Christos 1790.“

Doi frați ai reposatului Polcovnic, anume: Majorul Vasile și Porucicul Stefan, spre pomenirea lui au făcut un chivot de argint pentru Móscele—mâna Santei Kyriaki, în care elle se păstrează până astăzi. Pe kivot este următorea inscripțiune, în două limbe, de o

parte românească, de alta rusească: „Întru cinstea; darul și slava neputredibilelor mósce ale mânei Sântei Martirei Kyriaki, acestu kivotu s'a făcutu priu osîrdia fraților de unu sînge Premier-majorul Vasilie, și Praporcicul Stefanu Srebriacovî, spre pomenirea fratelui lor Polcovnicul Oștirea de Donu Alexiû Srebriacovû, carele fu ucisû în anul 1790, Decembr. 11 la asediul de luarea Cetăței Ismailu, de oștile rusești, și s'a înmormântat de Pré sfințitul Domnul Iacovû Episcopul de Huși în templul Sfinților Apostoli Petru și Pavelu, în Sântul locașu alu Episcopiei de Huși, în Moldavia, în tîrgul Hușii. (*)

Fostul Protopopu Ioan, în anul acesta a chărăzit Episcopiei partea sea de moșiă din Floresci.

Volfu ne spune unu incidentu, întîmplat cu Episcopul Iacovû, incidentu care de și deodată i a fostu defavorabilu, daru în urmă a avut consecuențe foarte avantajoase pentru dînsul: „De și Iacovû retrasu (la Huși) continua a-și împlini datoriile sêle și a bine-face aprópe-lu, totuși nu a putut scăpa de sagețele cele otrăvite ale unor inimi ai seî Moldoveni. Însă elle nu l'au nemeritu, și calomnia a trebuit să amuțescă. Adică în ultimul resbelu turcescu, cându Austriaci și Ruși ocupa Moldova, Iacovû fu acusat că ar fi ținendu tainice corespondențe cu Turci, și pe acéstă pâră falsă elu fu dusu în lagărul Nemților la Chotin. Dar aici a sciut elu așa de convingătoru a reprezenta nevinovăția sea, în câtu cu totă onórea fu rénturnat la Episcopia sea. Ca unu fidel supus, elu rescumpărase dela Ruși mai mulți

(*) Traducerea română de pe Kivotu este așa de rea, în câtu cu greu se pote înțelege sensul. Eu aici am făcutu cu totul altă traducere depe originalul rusești.

prisonierii Turci, dându sume însemnate, fără a gândi atunci, că această faptă filantropică va fi cauză de înaintarea lui." (I Teil. seit. 279).

În altu locu, acestașu autoru arată mai explicatu această din urmă împrejurare: „În timpul celui din urmă război ruso-turc, cându Iacovă era Episcopu de Huși au adusă Rușii mulți prizonieri dela Brăila, dela Ismailu, și dela alte fortărețe turcesci, pe cari Episcopulu Ți a răscumpăratu cu 32 puncti sêu 16,000 lei, și Ți a expediatu cu cheltuiala sea la Constantinople sub titlu de prezentu" (ibid. seit. 145).

Descriindu Domnia lui Alexandru Moruză, Volfu din nou revine la casulă acesta, și amintind în scurtu casulă răscumpărării prizonierilor cu 35 (în locu de 32) puncti, arată și recunoștința ce a avut elu de la Sultanul: „Pe la finele acestui din urmă război, Episcopulu de Huși Iacovă a răscumpăratu cu 35 puncti de lei mulți prizonieri Turci și Turci dela Ruși, și Ți a expediatu ca prezentu la Constantinople. Prin această ellu a dobânditu la marele Sultanu o deosebită onore, pentru care a primitu de la Înălțimea sea două epistole grațioase, în limba turcă." (II Teil. Seit. 209—210).

Anul 1791. Nisce reșeși Samson și Andrei dăruescă Schitulă Averesci părțile lor din moșia Roșiori. — Ieromonachulă Methodiū a dăruitu Schitulă Brădicesci partea sea din moșia Ițcani. În acestu an s'ă încheiatu pacea între Rosia și Turcia, la Iași, în 29 Decemvriu.

Fiind că sântem la finele Episcopiei lui Iacovă la Huși, voi a încheia istoria episcopiei lui cu cele relatate de Volfu despre petrecerea și îmbunătățirile făcute la Huși de acestu Episcop: „Însuflețit de sentimente filantropice și îndestăruit cu idei juste despre ordine și

iconomiă, elă a concentratū acumū tôte puterile sële, ca din această grămadă de ruine(?) éráşī să facă unū câmpū folositoriū şi înfloritoriū, şi să restabileze locuinţele celle stricate sêu cădute. Cu unū cuvântū, elī scia așa de bine a uni celle plăcute cu celle folositóre. în câtū până astăđī această reşedinţă episcopală este o podóbă a Moldovei. Afară de acesta elū ş'a datū ostenélă a înfrumuseţa acestū locū destinatū pentru locuinţa unū omū civilisatū, cu feliurite arangiamente folositóre, d. e. fântanī săltătóre, apăducurī şi altele deasemine." (I Teil. Seit. 278 —279).

Iacovū în Huşī a dusū o viaţă puçinū turburată, în carea elū a pututū a întrebuiņa activitatea sea la lucruri plăcute lui Dumnezeu şi folositóre omenirei. De aceea elū şi în urmă, ca Mitropolitū, cu plăcere amintea de traiul sêu în Huşī. „Adeseorī Mitropolitulū Iacovū în bôlele sële, — mărturisesce doctorulū sêu Volfū, — se exprima cu părere de reū pentru înălţarea sea la acea poziţiune; că în Huşī, ca Episcopū, era elū şi mai sănătosū şi mai linistitū; că acolo nu avea a se lupta cu atâtea violenţi meschine şi cabale de alle Curţei, şi altele." (I Theil. seit. 279).

Anul 1792. Reproducemū din Condica Sântă a Mitropoliei din Iaşi următorea notiţă despre evenimentele bisericesci contemporane: „La anulū 17.... (*) mutânduse din aceste vremelnice fericitulū întru pomenire kyr Leon Mitropolitulū la celle vecīnice, în vremea de resboiū fiindū întru această patriă armele Impărăţiei Rusiei, şi ocârmuitoriū oştilor marele Feld-marşalū Grafulū Petru Ivanovicū

(*) Anulū nu este însemnatū deplinū, dar se scie din alte izvoare că moartea Mitropolitulū Leon s'a timplatū în 1788.

Rumianțovă, a rămasă Sfânta Mitropolie într-o văduvă, apoi viindă pe strălucitul Cniază Grigorie Alexandroviciu Potenkin cărmuitorul Oștilor, a adusă cu sine pe Preosfințitul Archiepiscop al Poltaviei kyr Amvrosie, pe care l-a pusă Exarch al acestei Sfinte Mitropolii, care având pe lângă sine pe preacuviosul Archimandrit kyr Gavriil (de nămălă seă Moldovană) (*), l-a chirotonit prin împărătescul Ucaz, cu blagoslovenia Sfințitului Sinod, Episcop Akermanului, iar la 1792, după încheierea păcii între împărății, rânduinduse Domnă țerei de cătră împărăția otomanică pe Măria Sa Alexandru Moruză Voevod: mai susă numitul Archiepiscop, fără șcirea Domnului țerei, și fără obștească alegere, a suită pe scaunul Mitropoliei pe mai susă numitul Episcop Gavriil. Deci într'acestă ană, Maiă, după ducerea oștilor rusești dintr'acestă pământ, Sfânta și mare Biserica a Țarigradului catherisindu-lă, a scris cătră Măria Sa, și cătră Archiereii pământului, ca să a-légă legiuită Archiereii și Mitropolitii, și prin alegere deobște a mutată pe Preosfinția sa kyrio kyr Iacovă de la Episcopia Hușului la acestă scaună ală Mitropoliei, pentru carele și ecdosis patriarșască a venită.

Volfă ne spune că Domnul Alexandru Moruză, după

(*) Prin „Moldovană” se înțelege: Română. Volfă cu greșală face pe Gavriilă „de origine grăcă”; căci elă a fostă română, precum se va arăta despre elă în *Chronica Mitropoliilor Moldovei*. Alte detalii despre Gavriil, împrumutate dela Volf suntă următoarele: „Gavriilă era ună bărbat învătăț și probă, dar învățetura nu-l aducea în Moldova nici ună profită. Moruză îndată după sosirea seă la Moldova a poruncit de l-a arestată, și l-a dus la Constantinopol, unde Patriarhulă i a propus cea mai bună pozițiune în imperiul turcesc, dacă va renunța pentru tot-dé-una la Mitropolia Moldovei. Gavriilă respinsă această propozițiune, și s'a dusă la Crimă, unde Rușii l-a făcută *επισκοπος γοθίας*. În anulă 1801 elă în Peterburgă fu numită Cavaleră ală ordinului Sânt. Andreiă.” (I. Theil. *Seit* 145).

închiarea păcei, fusese destinată de Pórtă pentru Domnia Tereî-muntenescî; dar casulă neregularităţei întemplate la Mitropolia Moldovei cu numirea lui Gavriilă deadreptulă de cătră Exarchulă rusă, Mitropolitul Ambrosiă, a determinat pe Sultanulă a'lu denumi pe cătăva timpă Domnă în Moldova, spre a regula cestiunea Mitropoliei. Să ascultămă chiar spusa lui: „Fîndă-că Pórtă nu putea suferi aceea, că Ruşii, înainte de retragerea lor din Moldova, pusese acolo ună Mitropolită: de aceea Alexandru Moruzi, care propriă fusese destinată pentru Terra-romănescă, a priimită ordină de la Sultanulă a lua Domnia Moldovei, a depune pe Mitropolitulă Gavriilă; a chiăma la Iassă pe Iacovă Episcopulă de Huşă, şi a'î încredinţă Mitropolia. Aşa dar în luna lui Maiă, anulă 1792, Moruzi a venită la Iassă, a executată ordinulă Sultanului, şi apoi la finele lunăi Decemvriă a trecută la Domnia Tereî-muntenescă.“ (II Theil. seit. 209, 210).

Questiunea depunerăi lui Gavriilă şi a rădicărei lui Iacovă la Scaunulă Mitropoliei a fostă regulată la Constantinopole, şi politiceşce şi bisericesce. Moruzi a adusă o carte de la Sinodulă patriarchală de Constantinopole, prin carea îndemnă pe Episcopulă tereî a allege Mitropolită. Vomă reproduce mai josă acéstă carte. Volf ne spune că la acéstă ocasiune Sultanulă ar fi dată şi ună firmană în puterea căruia Iacov fu rădicat la Mitropolia tereî, şi că acelu firmană se păstra la Iacovă, cu carele elă se apăra la timpură grele (I. Theil. Seit. 145).

Iată cartea patriarchală menţionată mai susă, adresată Episcopiloră ală Romanului şi ală Huşiloră; ea este copiată din Archiva Mitropoliei de Iassă.

„Neofitū cu mila luī Dumneḑeū Archiepiscopū Constantinopoleos, alū Romei nouă și alū lumei Patriarchū.

Iubitorilorū de Dumneḑeū Episcopī ai Sfinṭitei Mitropolii Moldovei, Romanulū kyr Antonie, și Hușiulū kyr Iacovū, întru Duchulū Sfântū iubiṭi fraṭi și împreună slujitorī ai Smereniei noastre, charū și pace fie vōi dela Domnulū. Fiindū-că cea întru toate mădulările alcătuită și împreunată și supusă Sfinṭitii Mitropolii a Moldovei la acestū dela noi Sfinṭitū Apostolescū și Patriarchicescū alū lumei Scaunū dintru începutū după canoane, se află în vėduvia și lipsită de dreptū păstoriū și Archiereū și plinirea chreștinească dintru sine stă și se află în isterisiă de Archiereasca purtare de grijă și duchovnicească umbrire, carea este trebuincioasă la totū bunū-credinciosulū și pravoslavniculū norodū, spre aceasta noi, ce după mila luī Dumneḑeū neamū aflatū îndreptāndū cărmele a Sfinṭitului Apostolicescū, Patriarchicescū alū lumei Scaunū, cu sfatulū deobște și alū celui din pregiurulū nostru Sfântū și cuviosū Sinodū a Sfinṭiṭilorū împreună-fraṭi Sfinṭi Archierei și Preacinstiṭi întru Duchulū Sfântū iubiṭi fraṭi și împreună-slujitorī, după cele dintru începutū cuviincioase și prea slăvite pronomii a lumnicescului(*) Scaunū scriindū prin aceasta a noastră Patriarcească și Sinodicească Ecdosis, îndemnāmū și dāmū voe vōi iubitorilorū de Dumneḑeū Episcopī a Sfinṭitei Mitropolii aceștia, ca în vremea ce cu ajutoriulū luī Dumneḑeū prin socotinṭa a prea înălṭatului prea bunū-credinciosului și prea creștinului Domnū și Stăpēnitoriū a toată Moldovlachia kyriu kyriu Ioan Alexandru Constantinū Moruzū Voevoda, întru Christosū Dumneḑeū fiū multū iubitū și doritū alū Smereniei nōs-

(*) Ieumeniculū.

tre, celui după lege oblađuitoriu a chreştinei stăpéniri a-
ceştia, să va face după cele dintru începutu obiceiuri a
pământului cea după lege şi canonicască alegere a unui
obrazu temătoriu de Dumneđu, mărturisit şi ispitit la
cele drepte şi bune credincioase dogme, întru Sfântă cu-
viinţă şi împodobit atătu în trupeasca aşedare câtu şi
întru sufletescile obiceiuinţe, şi vrednicu întru toate şi cu-
viinciosu spre duhovniceasca oblađuire acestei Sfinţite
Mitropolii, făcendu chiămare şi aceloră ce se află acolo
Sfinţi Archierei a acei dela noi Sfintei Biserici a lui
Christosă, căci se cuvine după canoane atătu chirotonia,
cātu şi mutarea să se facă celu mai puşinu de trei Ar-
chiere să aşedaţi pe celu ce se va alege după cea din-
tru începutu bisericească orôndueală şi canonicască în-
chipuire, dreptu după pravilă şi canoane, Mitropolită a-
cestei Sfinţite Mitropolii a Moldovei şi duhovnicescu a
ei aretuitoriu, cu darulu şi puterea a prea Sfântului şi
începătoriulu Duchă, fiindu îndatorit a pomeni canoni-
cesculă şi Patriarchicesculă nostru nume la toate Sfintele
sevêşiri şi slujbe, precumă saă legiuită, şi a da dator-
nica ascultare şi supunere cătră celu dela noi Sfinţitu
apostolicescu, Patriarchicescu ală lumei scaună, ca o mă-
dulare a sa adevêrată şi nestrămutat a păzi pronomiele ce
are acestă Patriarchicescu Scaună în totă Eparchia sa,
şi să aşede în condica Sfintei Mitropolii Canonicescul seă
pomelnicu, că spre aceasta saă dată această Sfântă Pa-
triarchicească şi Sinodicească ecdos, la veletă 1792. In
luna lui Aprilie, indictulă 10.“ (Urmează iscăliturile Ar-
chiereiloră membri Sinodulu în număr de 11).

Insemnare. Ecdosulă acesta patriarchală de ale-
gere de Mitropolită, este o eosepţie dela datinile
tere, după care ţera deadreptulă păşesce la alege-

re, fără a aștepta motivu de afară. Dar a fostu motivatū de anomalia ce urmase la Mitropolia Moldovei prin denumirea lui Gavriilū Mitropolitū de cătră guvernulū rusescū. Patriarchulū, precumū s'a dīsū, a caterisitū mitropolia lui Gavriilū ca ne canonică, și prin acestū ecdosū îndeamnă pe Archierei a' face alegere Canonică de Mitropolitū.

După ce Iacovū s'a redicatū la trépta da Mitropolitū în luna lui Iuniū, Episcopia de Huși remase vacantă numai câte-va zile, și îndată fu alesū Ieromonachulū Veniaminū, Egumenulū Sântului Spiridonū din Iași.

XXVIII. VENIAMIN COSTACHI.

Ipopsifiarea lui s'a făcutū la 26 Iuniū, în Biserica Mitropoliei, Sfântulū Georgie; afară de elū mai erau duoī Candidați: Ieromonachulū Athanasie, Egumenulū Monastirei Bógdana și Ieromonachulū Iosaf, proegumenulū Monastirei Neamțului. Archierei asistenți au fostū: Antonie alū Romanului și încă doi Archierei Greci. (Conдика Sfântă). Momentele cele mai însemnate din viața acestui nouălesū Episcopū le împrumutămū chiarū din spunerea lui, ce o găsimū într'o însemnare dela sfîrșitulū cărții, intitulată: „Funiă întreită,” tradusă de Mitropolitulū Veniamin, și tipărită în Iași la 1831.

„S'a născutū în luna lui Decembriū anulū 1768, din părinți bine-cinstitori: Grigorie Costachi, ce se poreclea Nigelū, și din Maria Canta, — trupesce; iară duhovnicesce — din Sfântulū Botezū — la 4i întăia a lui Ianuarie 1769, de Elena Costachi primit. Iară la anulū 1784 (adică la vîrsta de 16 ani) a fostū înbrăcatū în schima Monachicéscă în Sfânta Episcopie a Hușului și chirotonitū diaconū de prea Sfințitulū Episcopū al ei Iacovū. Iară la anulū 1788 (la vîrstă de 19 ani) după ce mai întăiū au

foști trasă la Sfânta Mitropolia de Preasfințitul Mitropolit Leon, s'a chirotonisit ieromonah. La 1789 (în vîrstă de 20 ani), Mart, s'a rînduit Egumen Monastirei Sântului Spiridon din Iași. Apoi la 1792, Iunie 27, (în vîrstă de 23 ani și jumătate) s'a chirotonisit Episcopu Hușului de starețulu seî același Iacov, provivasinduse Preasfinția Sa la Scaunul Mitropoliei.

Domnul Nicolai Istrati ne dă ore-care amănunțim din viața precedentă a Episcopului Veniamin, în a sea „Biografia Mitropolitului Veniamin Costachi.” Le reproducem aici în prescurtare:

S'a născut în Decembrie anul 1768 la satul părintesc Roșieci (ținut Fălciului), primind nume din Botez Vasilie. Cel întei ani ai prunciei i au petrecut în Monastirile Secul și Putna, unde pribigise părintii seî de spaima năvălirei pe de o parte a armatelor rosiane sub comanda Cneazului Galițin, și pe de alta a ordelor de Spach și Ianiceri, în resboiul întreprins atunci între Rosia și Imperia Otomană. După închierea păcii saî statornicit cu părintii seî în Iași, din pricină că aședarea dela Roșieci — ca mai multe alte sate și orașe, se prefăcuse în cenușă. Fiind că pe atunci era la modă limba Grecă, Veniamin, după ce un loghiotos în casa părintes că îl învățase puțin grecesce, în doi trei ani, fu dat apoi în scôla Grecescă din Trei-Ierarchi, unde n'au putut urma cursul învățăturilor, decât pînă în Domnia lui Constantin Moruz, pentru că pe atunci sistema filosofilor ce paradosia era de a vîrî cu falanga cartea în capete copiilor, și pentru că, între pozderia de streini, fiil pămîntenilor avea de a suferi feliurim de neajunsuri și prigoniri, deși scôla se ținea cu cheltuela patriei. Dec Veniamin, într'o nôpte, împreună cu alt coleg al

seu, aŭ fugitŭ, cu scopŭ de a merge în Monastirea Ném-
țului la Starețul Paisie, de carele aŭdia vorbinduse, și
a se chărăzi viețîi monachicescî. După o călătorie oste-
nitoare ambiŭ scolarî găzduindŭ la unŭ jitariŭ din satulŭ
Volintirescî, ținutulŭ Romanului, adoua ȃi Veniaminŭ, a-
tuncŭ Vasilie, se trezi fără soțulŭ seu și fără moneda și
străișile ce avea cu sine.

„În ochiŭ copiilorŭ tôte se parŭ mai viŭ, decâtŭ în al
ómenilorŭ trecuți prin focŭ și prin apă; prin urmare fap-
tulŭ sceleratuluiŭ soțŭ numai decâtŭ îlŭ pătrunse pînă la
lacrime. Jitariulŭ, înduiosăț de plânsetele părăsituluiŭ co-
pilŭ, l'a opritŭ lângă sine, întrebuintîndu'ľŭ peste vară în
lucrulŭ câmpuluiŭ, după ce mai nainte l'a desbrăcatŭ bi-
nișorŭ de chainele boerescî ce'ŭ mai remăsese. Jitărița
era o femee cărbitoare, o femee, căria nu'ŭ mai putea ni-
minea intra în voiă; decâte orŭ se ciudea pe bărbatulŭ
seu, trebuia să se răzbune pe copilŭ. În tôte nopțile de
toamnă îlŭ trimitea în ogoarele locuitorilorŭ să fure pă-
pușoi, în tôte dîilele îlŭ muncia cu topirea cănepei, pînă
cândŭ a încetatŭ totŭ lucrulŭ câmpuluiŭ și s'aŭ începutŭ
înghețurile de érnă; atunci golŭ și desculțŭ, cum se găsi,
laŭ gonitŭ din coliba lorŭ.“ Elŭ scia ceva carte romă-
nescă, și câteva din rugăciunile bisericescî le scia pe de-
rostŭ în cătŭ luŭ i saŭ părutŭ că pôte fi trebuitoriŭ ca
dăscălașŭ la Bisericuța din satŭ. Această ideă l'a îndem-
natŭ să se înfățoseze Preotuluiŭ de acolo, carele îlŭ primi
cu dragoste lângă sine, îi dete unŭ sucmanașŭ și'ľŭ
încălșă cu opineŭ, întrebuintîndu'ľŭ la slujba sea. După
vr'o dóue lunŭ, nimerindŭ în Volintirescî unulŭ din tri-
mișîi dela casa părintească, l'a dusŭ cu sine la satulŭ
Prigorenî, ținutulŭ Cîrligățureŭ, și schimbînduŭ haïnele,

de acolo l'aŭ trimisŭ prin Iași la casa părintească din Roșieci.

„Totŭ-dea-una însă cerea la părinții seî învoire de a se călugări, și totŭ-dea-una cererea i se înfrunta, pînă cîndŭ nașea sea logofeteasa Elena a isbutitŭ prin multă stăruință a îndupleca pe părinți la dorința copilului; și atunci fu trimisŭ la Episcopia de Huși, unde după o scurtă petrecere s'aŭ călugăritŭ cu nume de Veniaminŭ, și s'aŭ chirotonitŭ Diacon la anulŭ 1784 de Episcopulŭ Iacov Stamati. Cu prilejulŭ maziliei Domnului Alexandru Mavrocordatŭ, mergîndŭ Veniaminŭ, împreună cu Episcopulŭ la Iași, s'a însărcinatŭ de Mitropolitulŭ Leon cu Archidiaconia Mitropoliei și la 26 Septemvriŭ 1788 s'aŭ chirotonit Preotŭ și s'aŭ însărcinat cu postul de Eclisiarchŭ.

„Pe atunci Grafulŭ Romianțovŭ, stăruindŭ să se dea vacanta Egumenie a Monastirei Sf. Spiridonŭ unu'ŭ călugărŭ grecŭ, Archimandritulŭ Zacharia, carele în războiulŭ urmatŭ mai nainte cu Poarta, slujise la o flotă sub comanda Grafuluiŭ Orlof, Epitropiŭ ca să nu se compromită în ochii înaltei Porți, că ampoliază în patriă instrumente streine, s'aŭ grăbitŭ pe o parte a raportui Grafului, că acea Egumenie este mai dinainte ocupată, și că părintele Zacharia să mai îngăduască pentru altŭ prilejŭ; éra pe de alta aŭ întăritŭ la 1789 pe părintele Veniaminŭ de Egumenŭ la Sf. Spiridonŭ. De aici peste trei ani fu rădicatŭ la treaptă de Episcopŭ alŭ Hușilorŭ.”

Reproducemŭ aici duple condie sântă, cartea, seŭ decretulŭ de Episcopie, datŭ lui Veniamin de Mitropolitulŭ Iacob în 27 Iuniŭ, dioa chirotonirei aceluia.

„Cea mai pre sus de începătură, și mai presus de lumină, și mai presusŭ de ființă, și mai presusŭ de totă zidirea, fără asemănare prea înaltă fire ceea ce ne despăr-

țitū se înparte duple ipostasuri, și în trei fețe se laudă și se unesce fără de amestecare după unimea ființei: cândū după cea negrăită și firească a ei bunătate aū scos țótă zidirea dintru neființă la ființă, se vede cumū-că aū ziditū adică cu gândirea podóba cea înțelegătoare a Angelorū precumū ȓice celū duple numirea Bogosloviei Grigorie, că atâtēiū gândeșce și gândirea faptă aū fostū. Iară cea-laltă cu cuvîntulū, precumū ȓice Psalmistulū David: cu cuvîntulū Domnului cerșurile s'aū întăritū. Numai pre omū, pomulū celū cerescū, cuprinderea firei cei vȓdute, adunarea împreună a tuturorū puterilorū celorū din lume după care și mică lume se numesce: prin sfatū și órecumū prin socotēlă ne grăită ilū sevîrșesce, pentru că ȓice: să facemū omū după chipulū nostru și după asemănare. Trupulū cu mâniale zidindulū, precumū se ȓice, țerēna luândū din pământulū aū ziditū pre omū: iar cu suflarea puindū într'ēnsulū sufletū cuvēntătorii. Pentru că aū suflatū întrēnsulū Duhu de viață, precumū este scrisū. Dreptū aceia este și mai înaltū de câtū tóte zidirile cele în parte ca celū ce este cuprinȓetoriiū împreună a tuturorū. Și se osebesce de cătră tóte, ca celū ce singurū are celū după chipulū lui Dumneȓeū și după asemănare ci și purtarei de grijă cei foarte multe și necontenite este bine împărtinitū de cătră această în trei luminătoari Dumneȓeire, firesce fiindū sămănată întrū dānsulū, și din afară cu porunci este păȓitū și cu legi povățuitū, și ca celū ce este minunea cea mare a însuși ziditoriului Dumneȓeū și Domnului nostru Is, Chs., celū ce s'aū făcutū în chipū de omū, și chipulū robului aū purtatū, s'aū mântuitū această cinstită jivină omulu prin însuși rōndueala cea întrupată a omuluiși Dumneȓeū Iisus, și cu altele multe pricinuidū mântuirea lui, celū întrū adevărū

mântuitoru alu tuturoru, și mai înainte de câtu toți. Însă chipu covârșitoru aui metacherisitū cu adevăratu fapta preoției, spre mântuirea lui, și spre paza cea de acolo înainte și spre petrecerea vieții cei duhovnicesci. Pentru care și după rândueala lui Melchisedecū făcându-se Archiereu omul și Dumneșeu Iisus cu prea curat trupul său și cu cinstitul sânge, zidirea cea cuvântătoare, ce are nădejdea ei cătră taina rânduelei, cu primirea o aui îndestulat: cele ce hrănesc duhovnicesce și întrupează împreună cu însuși Christosū pe cei ce se împărtășescū cu credință ne îndoită ca nisce mădulări cu capulū. Dreptu aceea dīce: aceasta faceți întru pomenirea mea printr'acestū cuvântu arătându nouē trebuința cea neapărată a Preoției. Decī și noi prin vrerea cea Dumneșească, după în urmă primirea unulu altnea bine împărtășindune acestu darū și fiindu purtătoriu de Archiereasca cărmă a Mitropoliei Moldaviei: folosința cea de cătră dēnsa tuturoru chreștiniloru, pre câtu ne este în puțință, ne silimū a o deștepta, luându aminte înprejurū cu privighere, ca să nu fie nici una din epachiele ce sūntū sub scaunulū Mitropoliei nōstre, întru lipsirea darulu celui duhovnicescū, și ne împărtășitū folosinței acestnea. Dreptu aceia și sfânta Episcopie a Hușului, rămâindū întru lipsa apărătoriuului ei celui adevăratu Archiereu: fiindu că noi însine, ce amū episcopitū întru dēnsa, prin alegerea și cererea deobște a părții bisericesci și politicesci, cu împreună voința și primirea a Prea Înălțatulu Domnulu nostru Alexandru Constantin Moruzi Voevoda, ne amū suitū la scaunulū Sfintei Mitropolii a Moldaviei. Și fiindu ne-apărată trebuință ca fără zăbavă să se așede la această Eparchie altu Episcopū și păstoriū duhovnicescū, spre mântuirea, ocărmuirea și purtarea de grijă a cu-

vântăreŃei turme ceŃ dintru dēnsa. Cercatam dar Ńi amū
 aflatū pe prea cinstitulū Ńntre IeromonaŃ Veniamin Egu-
 menulū MonastireŃ Sfāntulū Spiridon, vrednicū la toatā
 ŃciinŃa Ńi plecatū Ńntu viaŃa cālūgāreascā, cuviosū, sme-
 ritū, Ńnpodobitū cu blāndeŃe Ńi cu alte fapte bune, temē-
 toriū de Dumneḃeū Ńi ispititū Ńntu vrednicia sa, pre ca-
 rele l'amū chematū cātrā rōndueala ArchiereŃ, Ńi dupā
 pravilā ou sorŃŃi s'aū alesū de cātrā ArchiereŃ carŃ saū
 aflatū la noi sfinŃia ca kyr Nicodim Sinadon, SfinŃia sa
 kyr Grigorie Ierapoleos Ńi iubitoriulū de Dumneḃeū Epis-
 copū alū sfinteŃ EpiscopŃŃ Romanulū, ai noŃtriŃ Ńn Chris-
 toŃū iubiŃŃ fraŃŃi Ńi Ńnpreunā slujitoriŃ, cu Ńnpreunā plecarea
 Ńi primirea a prea blagocistivulū Ńi luminatului nostru
 Domnū Alexandru Constantinū Moruzu Voivodape numitu
 Ieromonachiū kyr Veniamin, cu darulū Ńi puterea Ńi stā-
 pēnirea a Prea sfāntului Ńi de viaŃā Ńăcātoriulū Duchū,
 l'amū chirotonitū Episcopū la sfānta Episcopie a HuŃu-
 lui, Ńn biserica curŃŃŃ Gospod a Sf. Spiridon. Drept aceia
 datoriū este acestū de Dumneḃeū iubitoriū Episcopū kyr
 Veniamin alū nostru Ńn Christosū frate Ńi Ńnpreunā slu-
 jitoriū, ca sā meargā la acea sfāntā Episcopie a HuŃu-
 lui, care i-saū ŃncredinŃatū de la Dumneḃeū sā ocār-
 mueascā sufletele pravoslavnicilorū, ce se aflā Ńntu a sa
 eparchie, Ńi sā sāvārŃascā toate cāte se cuvin ArchiereŃ
 neapāratū. Sā judece Ńi sā cerceteze a doua Ńrā toate
 pricinile bisericescŃ: cetetŃ, cāntāreŃŃ Ńi purtātori de sfeŃ-
 nice sā Ńnsemueḃe, Ipodiacon Ńi Diacon sā chirotoniseascā
 Ńi sā sue Ńi la orāndueala PreoŃiei pre cei vrednici. Du-
 chovnicesci pārinŃŃ sā aŃeḃe prin aŃele cārŃŃ de duhoy-
 nicie, MonaŃŃ Ńi MonachiŃ sā facā chipū mare Ńi chipū
 micū, DumneḃeescŃ bisericiŃ sā sfinŃeŃeŃ, Ńi se ŃnveŃe pe
 pravoslavniculū norodū totū lucrulū ce este de sufletū Ńo-

lositoru și mântuitoru, nu numai prin învățeturile cele din rostul gurei, ci mai virtos prin povățuirile și pildele cele bune ale vieții sale, toate tuturor făcându-se după Dumneșcescul Apostol ca pre toți cei mai mulți să-i dobândească, și să-i înfățișeze fără prichană înaintea lui Christos la ziua cea înfricoșată a judecării, să stăpânească toate afierosirile acestei sfinte Episcopii, și să poarte grijă pentru starea și adăugirea lor. Asemenea să stăpânească și să adune toate veniturile ei cele drepte după obicei, și toate cele-lalte să le săvârșească, câte se cuvin Archieriei, precum său dîsu. Și orî-ce va lega să fie legat, și orî-ce va deslega să fie deslegat, după pravilă. Certându și aforisindu pre cei vinovați și înpro-tivnici. Iară pre cei plecați și pocăiți să-i erte și să-i blagoslovească. Datori sîntă dreptă aceea și toți cei ce se află în eparchia aceasta, Preoți și Diaconi, și deobște partea bisericească și mirenească și totu norodul pravoslavnicu, locuitorii Eparchiei acestia, ca să-i dea toată cîntea și buna cucernicie și primirea, și să-lă asculte și să i se supue, ne arătându nici o înprotivire către frăția sa, dîndu cu supunerea frăției sale și toate cele ce se cuvin venituri bisericești și dreptăți întregi, după obiceiul Eparchiei. Și plecânduise întru toate precum și elu smereniei noastre. Și să se pomenească numele frăției sale celu canonicescu la toate sfintele liturghii și slujbe bisericești după pravilă. Decî pentru mai mare credință datu-sau acestui iubitoru de Dumneșcu Episcopu kyr Veniamin fratete nostru și întocmai slujitorii această praxisu, cu a noastră iscălitură iscălită și cu pecetea Mitropoliei pecetluită. In anul de la Christos 1792 Iunie 27,“

(Pecetea Mitropoliei, și subscris: Iacob Mitrop. Moldovei)

Veniamin, după ce s'a instalat la Huși, a găsit acolo deschis procesul între târgoveți și Episcopie. Se vede că Episcopia nu era mulțumită cu dările ce i se hotărâse, prin cartea Domnăscă din 1785 a lua dela târgoveți, și pretenda mai multă, și i s'ia și la clăci. Vechilii Episcopiei prețeau, că ei nu cunosc dispozițiunea făcută la 1785, căci la Episcopie nu este altă hotărâre domnăscă, decât, chrysovul prin care târgul este făcut daniă Episcopiei. Cartea din citatul an a fost dată pe numele târgoveților, și se vede că nu se comunicase formale Episcopiei. Târgoveții s'au jeluți din nou la Domnie în acest an, când și Domnul și Episcopul erau noi, cerându a li-se hotărâ din nou ce trebuie să dea Episcopiei; din ce articule, și câtă anume are drept a se folosi Episcopia de la dăni. Domnul a recomandat cestiunea în cercetarea Divanului. Dar fiind că Veliții boeri au opinat a se menține cele legiuite mai înainte sub Domnul Mavrocordat; și pe de o parte târgoveții cereau ușurare, ér pe de alta Episcopia cerea sporirea venitului, în considerarea datorielor Episcopiei și a grelelor ei cheltue cu agărlcurile(*) ce, fiind pe acolo drumul mare, năvălesc la Episcopie. Domnul a poruncit din nou a se trata această cestiune la Divan sub președința sa, în ființa vekilului Episcopiei și a jeluitorilor târgoveți, și s'au întărit din nou cele legiuite prin cartea Domnăscă de la 1785, mai adăugându și darea pe crășme, de carea până acum fusese scutit. Reproducem aici chrysovul domnesc dat la 25 Iuliu.

(*) Slujbași turcești, și domnesci trimiși în felurite misiuni și angări s'au belicuri, prin țară.

„Cu mila lui Dumnezeu Noi Alexandru Constantin Moruză Voevodă Domnă țerii Moldovei.

După multă pâră și judecată ce au ȋrgoveșii de Huși, ce sântă ședetori cu casele și cu dughenele loră pe vatra ȋrgului Hușii, cu vechilii Episcopiei Hușului, pentru statornicie și buna aședarea loră, pentru care osebită de alte a loră multe și necontenite jalobe ce au dată mai nainte, acumă prin diosăbită jalobă ce au dată Domniei mele, s'au rugatū să fie puși la cale cu statornică aședare, fără păgubirea Sfintei Episcopii. După a căroră jalobă Domnia mea, precumă la altele binevoindū cu diosăbită a noastră domnească rîvnă a le pune la bună cale și orîndueală, asemenea și pe acești ȋrgoveși ce de multă vreme se vîdū nemulțămii la cele ce peste cartea gospod, ce avea ei, se află supărați cu cereri osebite. Domnia mea rînduindu-i la D-lorū Velișii boeri, ca să cerceteze și să ne ȋnsciințeze precumă vorū afla cu cale de a se urma cu amîndouă părțile, ca de acumū ȋnainte să se pue la cea mai bună și temeinică rînduială, și să rămăe mulțămite amîndouă părțile. Ne ȋnsciințază prin a D-lorū Sale anafora, că prin cîte chrysoave gospodū are Episcopia Hușului, nu se hotărăsce ce să ea dela ȋrgoveșii venitū, fără numai că afierosesce la Episcopie vatra ȋrgului Hușii. Dar ȋrgoveșii de Huși au arătatū cartea gospodū dela Domnia sea Alexandru Ioan Mavrocordatū Voevodă din 1784 April 2, prin carea după cea de atunci cercetare, ce din poruncă prin țidulă gospodū au fostū rînduișii velișii boeri, au hoiărîtu ce venitū au să dea ȋrgoveșii la Episcopie pe fiește-care anū, cumă pre largū arată aceeași carte, ȋmpotriva căria neputîndū Divanulū face nici o schimbare, au rîmasū hotărîrea la Domnia mea. Decī darū Domnia mea amū poruncitū de

saŭ scosŭ defață la Divanŭ inaintea Domniei mele și a totŭ sfatulŭ, atâtŭ pe jeluitorii tîrgovei, câtŭ și pe vechiulŭ Episcopiei. Carele arătândŭ că în vremea aceasta Episcopia se află la proastă stare, supusă sub grele datori, din pricină că ori în ce vreme să întemplă trecere de agărlicuri, fiindŭ pe acolo drumulŭ celŭ mare, toți la Episcopiă năvălescŭ, și Episcopia rēdică toată greutatea, și aŭ cerșutŭ ca să se facă adăugire venitului Episcopiei, precumŭ aŭ și alți stăpênitori de locŭ, pe care suntŭ tîrguri. În proțiva cării cereri pe de altă parte și tîrgovei aŭ cerutŭ ușurare din ceea ce cartea lorŭ cuprinde. După cea darŭ cu amăruntulŭ cercetare, ce cu deplină luare aminte saŭ făcutŭ de cătră însuși Domnia mea, atâtŭ chrysoavelorŭ Episcopiei, câtŭ și cărți gospod ce aŭ tîrgovei, cum și cererei ce aŭ făcutŭ amândoue părțile. Precumŭ saŭ socotitŭ cu cale și cu dreptate, hotărîmŭ prin acestŭ chrysovŭ alŭ Domniei mele ca tîrgovei din tîrgulŭ Huși să aibă a da nestrămutatŭ pe totŭ anulŭ acestŭ venitŭ la Episcopia Hușului. Adică pentru totŭ vinulŭ și rachiulŭ ce vorŭ vinde în cărcimă tîrgovei Chreștini, Jidovi și alți, măcarŭ că prin cartea gospodŭ ce aŭ ei li să hotărășce să nu dea nimică. Dar socotindusă că și Episcopia trebuie a fi împărțită dintru acestŭ câștigŭ ce facŭ tîrgovei, hotărîmŭ să aibă a plăti la Episcopie câte 2 bani de totă vadra de vinŭ, ce să va vinde în crăcme, asemenea și câte unŭ banŭ de totă oca de rachiŭ, cumŭ și pentru vîndarea dohotului saŭ hotărîtŭ să fie numai a Episcopiei. Așjiderea din soma banilorŭ chiriei a fiește căria dugheni să aibă a da stăpênulŭ dughenei la Episcopie pe totŭ anulŭ bezmenulŭ locului din deci bani unulŭ, cumŭ și de totŭ gospodariulŭ ce va fi ședătoriŭ pe vatra tîrgului să dea numai câte

unul leu, precum dau și la Galați cei ce au case pe locul Monastirei Sfântului Spiridon. Însă pentru bezme-nul de loc din chiria dughenilor, și a gospodariilor, nici-odată să nu fie siliți de către Episcopie fără de voea lor ca să lucreze, ci să aibă a da bani, precum să arătat mai sus, iară femeile sărace, care nu vor avea bărbați, nici feciori, să nu dea nimic. Cum și dejma de vin să o dea cu vadra ce vor vinde la neguțitori, și Episcopia să o ducă unde va vrea, iară nu țirgovești. Stupii să-i numere la vreme, și denu vor fi la o prisacă 50 stupi, să ție Episcopia câte una para de stup, iară de vor fi 50 stupi, să ție unul stup de semănță, iar nu de bătut, și într'acea toamnă să-l rădice din prisacă. Dejma de păpușoi, când se vor începe a se culege păpușoile, să aibă a trimite Episcopia să măsoare cu prăjna fiește-care ogor, fiind de saț și omul cel cu ogorul, și din 10 prăjini va lua una, după obicei, și câte prăjini s'ar veni, să le ție într'on capăt, și earăși Episcopia să culeagă și să rădice de pe ogor. Iară pentru vândarea cărnurilor și a pescelui și a lumânărilor și a pâinei, fiind pentru hrana și îndestularea a totă obștia, să hotărât să fie slobodă tuturor de obsce, având fiește-care neoprită fără a fi supărați și supuși a da vreun venit la Episcopie. Iară pentru clăci și altele ce au arătat că sânt supărați de către Episcopie, de acum înainte întră nimic să nu fie supărați, cum la toate aceste să priimită acum înaintea Domniei mele amândouă părțile. Dreptă aceia dar, după această de mai sus arătată rânduială, și a noastră domnească hotărîre, poruncim înțocmai să se urmeze, atât de către țirgovești, cât și de către Episcopie, căria să dată acestă ală nostru Domnescă chrysov, întărit și cu a

noastră iscălitură și pecete. — Scrisusaă chrysovulă a-cesta la scaunul Domniei mele în orașul Iași întru cea dintei domnie a noastră la Moldavia, la anul dinteiu 1792 Iulie 25.“

(Iscălitura domnească. Locul Sigilului).

Anul 1793. După cererea Episcopului Veniamin, Domnul Michail Suțul renoesce chrysovul dat Episcopiei de Alexandru Mavrocordat la 1784, pentru venitul Mortasipiei. Este de însemnată proimiul acestui chrysov; căci definesce sensul dogmatic al Bisericii în societate, pentru care-l reproducem aici :

„Cu mila lui Dumnezeu Michail Constantin Suțul Voevodă, Domn țerei Moldaviei.

Fericit lucru este sevârșirea faptelor bune, pentru că se atinge de folosul sufletului, iară încă acele ce caută spre podoaba și întărirea Sfințelor lui Dumnezeu lăcașuri, cu multă adăugire prisosesc rodirea lor. Căci pricina pentru care sa zidit omul a fost numai ca să slăvească numele ziditorului. Drept aceea și omul este supus a urma datoriei sale. Și devreme că numele ziditorului se slăvesc în adunarea Sfințelor sale Bisericii, se cade dară oclul fiește-cărui creștin acolo să privească și să arate cea despre partea sa neapărată datorie. Pentru aceasta și noi avându asupra acestei datorii multă râvnă, dintru început neam silit ca cu cele prin putință mile să ajutăm și să întărim starea Sfințelor lui Dumnezeu lăcașuri“. etc.

În resbelul ce fusese în anii precedenți, între Rusia cu Turcia, unii din boerii compromiși prin un preamare devotament la demarșele Rusiei, după încheierea păcii, necredându-se siguri în patria lor. s'au strămutat în Rusia. Unul din aceștia a fost și Hatmanul Scarlatachi

Sturza părintele lui Alexandru Sturza dela Odesa. Hatmanul Sturza era datoriu Episcopiei cu 5 sâlase de Țiganî, încă dela schimbulu ce făcuse cu moșia Cosăuți. Intre documentele Episcopiei este o carte domnească din anul următoriu, dată de Michailu Suțul la 3 Octomvriu 1793, în care carte Hatmanul Scarlatachi Sturza se numesce „Generalul Scarlatu Sturza,” ce arată viderat, că elu era în țera rusescă, și purta titlu rusescu. Cartea este scoasă dela Domniă prin vechilul Generalulu, și se cere unu armașu, ca să caute acei Țiganî, și de unde îi va găsi să-i aducă la Episcopie(*). (Condica III. f. 252; și 258).

Dintr'o scrisore a Protopopulu Toma dela Chișinău către Episcopulu, dată la 29 Octomvriu, se vede, că prin ținuturi, pentru ajutoriu în administrația Bisericească, Protopopii aveau câte unu Preot cu titlu de Namesnicu, precum și nisce servitori numiți feciori, prin care la trebunțe se esecutau ordinele. Namesniculu ținutulu Lăpușnei la acestu anu era preotulu Ioanu. Feciori servitorii la Protopopulu de Chișinău se numia: Michalachi Țiple și Vasilie Samsonu. (Condica III. f. 254—257). Reproducem aici raportulu Protopopulu de Chișinău :

„Preosfințite și milostive stăpâne, cu prea plecate metanii închinându-mă sărutu prea-cinstită și blagoslovitoare dreapta Preosvințitale.

Cu prea plecată scrisoare însciințazu că viindu'mi blagoslovitoare porunca Preosvințitale din Octomvrie 19 întru care mi se poruncesci ca să punu totu chipulu de silință pentru Țiganii ce suntă dați de D-lui : ghinărariulu Scar-

(*) Insemnămiu, că în Archiva Episcopiei suntă o mulțime de acte pentru Țiganî. Materialu bogatu pentru cine aru vrea să se ocupe cu istoria acestor nenorociți oameni.

Iatachi Sturza Sfintei Episcopiei eă după porunca Preosvințiitali amă pusă totă chipulă de silință pentru rēdicarea aceloră Țiganiă ântēiă amă mersă la D-loră : Sărdariă ș'amă scosă carte D-sale cătră nemesniciă aceluă ocolă i cătră lăcuiitori ca să fie mână de ajutoriă spre prinderea aceloră Țiganiă și cercetândă pe suptă cumpēt pentru Țiganiă la ce sată sară fi aflândă cu șidere însciințându-me de megieși și de prieteni care la ce locă să află amă trimisă pi nemesnicu i cu ună diaconă și cu fecioriă Michalachi Țiple i Vasilie Samsonă și cu armășălu cinciă ômeniă ca să cuprindă de o dată la cinciă locuri unde era Țiganiă și mergēndă i aă aflată pe Țiganiă pe toți după cumă era adeveriă, și arătându-le carte gospod : și porunca : ei sânguriă saă plocată și încărcând pe căți-va aă prinsă de veste ună Căpitană Gavril Cărăimană și îndată aă pusă pe Țiganiă la căi ca să nu să dei și rēdicândă vro 50 de Țiganiă fiește-care cu sopa în mână aă începută a bate ântēi pe Armășelă pînă aă dată și peste fecioriă aă începută aă bate și pe dēnșii pînă leaă spartă și capetele apucândă și pe preotulă Ioniță Nemesniculă și pe diaconulă de peptă i aă suduiță și i aă batjocorită dicēndule și aceasta căi va ucide de totă și va trece Nistrulă și nu potă săi facă nime nimică și scăpândă fecioriă de acolo cu fuga aă venită la Chișinēu și maă însciințată și îndată amă făcută și eă însciințare D-loră sale Sărdariloră și D-loră trimeșindă laă adusă pe numitulă Căpitană și laă întreată cumă de aă îndrăznită peste porunca gospod de aă bătută omulă domnescă și ômeniă Sfintei Episcopii elă aă răspunsă că niciă carte nu scie și naă avută vreme cândă se cetească carte gospodă, ear la rēsboiă aă avută vreme să facă și aă arătată și aceasta că elă este pusă ve-

chilă de patru boeri Sturzescoi asupra aceloră Țiganișare poruncă și cărți domnesci ca să nu dea nimăruî nici un Țiganu fără de scirea boerilor, dar cu toate aceste D-lor boeri Sărdari lași datu la închisoare vrându ca să'lu și bată dicându că-lă voru trimite la Eș și elu aș încu-putu a să ruga D-lor să sali boerilor ca să'î pue di de sorocu să meargă la Eș care aș datu zapisu care zapisu l'amu trimisu la Preosvinția ta că pînă: la Noemvrie: 21 să va afla la Eșu să răspundă și lipsindu vreunu Țiganu dintr'aceste va răspunde cu alți Țigani de po-triva acestora cu aceasta însciinșazu pe Preosvinția ta și sântu a Preosvinției tale prea plecată slugă" (subscrisu Toma Protopopu).

Unu redeșu, Ioanu, aș dăruitu Episcopiei unu locu de prisacă din Armășeni.

Anul 1794. La 15 Noembrie a reposatu fericitulă întru pomenire Starețul Monastirei Némțului, Cuviosul Paisie. Episcopul de Huși Veniamintu fu orânduț de Mitropolitul Iacov, ca să înmormente pe Starețul reposat, și să aleagă altu Starețu. Cându a ajunsu Episcopul la Monastire, Starețul era de-ja înmormentat de Soborul Monastirei. Episcopul a sevêșitu Sf. Liturgiă și Pănicidă, și după trecerea de câte-va zile s'a făcutu alegerea de Starețu, în persóna Duchovniculu Sophronie. (ЖИТИЕ МОЛА. СТАРЦА ПАИСІА pag. 96).

Dintr'o carte domnească din acestu anu pentru aducerea unor Țigani a Episcopiei dela ținutul Putnei, se vede că ispravnicu de Putna, se numiau Starosti de Putna. (Condica III. f. 262).

Daniele făcute Episcopiei în anulă acesta: o redeșită Anastasia a dăruitu partea sea din moșia Chircani. Diaconul Ioanu Agăriciu, împreună cu alți, aș dăruitu pă-

mânturile loră din moşiele Leeşci, Virîtuľă, Tabăra şi Ivănesci. Georgie Cercheză a dăruită Episcopiei partea sea din moşia Lăpuşna.

Anul 1795. Episcopulă Veniamină la Octomvrie 20, decretăză ună jude de Țigană. Reproducemă aici acestă decretă, care ne arată puterea ce avea judele asupra Țiganiloră de sub elă, precumă și modulă cumă se administraă elă de proprietariă loră.

„Veniamină cu mila lui Dumnezeu Episcopă Huşului. facemă ştire cu această carte a Episcopiei năstre la mână lui Vasilie Țigană Herariă, precumă iată l'amă orânduit și l'amă pusă giude și purtătoriă de griă asupra optă sălaşe de Țigană, carele după voia ce i saă dată de cătră noi ca să meargă cu aceste sălaşe pin țară sășă căştige hrana și chivernisala cu meşteşugulă loră să aibă totă purtarea de griă pentru dênșii ai povăţui și ai învăţa spre a se purta cu totă dreptatea, fără a se abate la cătă de puţină tălhuşagă vreunulă dintrênșii, și să aibă a da samă pentru fieşte-carele dintr'ăi săi și ori-carele din ceata lui dacă se va rezleţi ori va fugi aiurea într'altă ceată streină, să fie volnică ală lua ori dela ce locă, fiindă dreptă Țigană ai Episcopiei luaţi cu schimbă. Și poftimă pe D-văstră boeri dregători de pre la ținuturi, ca pentru strîmbătăţile ce va arăta numitulă giude că trage elă, saă Țiganii cei din ceata lui, de cătră vorniculă de Țigană, saă de cătră giuzii domnesci, boeresci, saă Monastiresci, cumă și de cătră alţi zabeţi ai D-loră văstre, săi daţi mână de ajutoriă, ca să nu fie asupriţi saă răpiţi de alţi, fiindă-că suntă dreptă Țiganii Episcopiei, și voe li saă dată a umbla numă în țara aceasta, iară peste hotară de voru umbla se treacă, în legături săi trimită aici la Episcopie. Și să aibă aşi lua dela dre-

gătorii ținuturilor răvașă la mână cândă voră trece dintr'onă ținutū într'altulū, iar a trece peste hotarū nicī într'onă chipū să nu li să dea. Și diosăbitū i se dă voe giudelui ca elū să'sī giudece Țiganii lui, elū săi cercezeze și să'i globească după vina lorū. iară alțiī nimine să nu se amestece între pricinile lorū, Iar asuprindū și făcendū giudele strîmbătate vreunui Țiganū din ceata lui, să vie Țiganulū acela la noi să se jăluească și noi pe giude după vinovăția lui ilū vomū certa. Și vouă Țiganilorū ai cetei aceștia vē poruncimū ca să dați numitului giude totă ascultarea și supunerea la cele ce bine va învêța și va sfătui, ca unui mai mare alū vostru giude și povățuitoriū, cîci carele se va arăta înprotivitoriū, i saū datū voe pe unulū ca acela sălū certe cu bătae. Și i saū datū de cătră noi această carte ca săi fie de adeverată credință. 1795. Octomvrie 20.“

(Subscrisū Veniaminū Episcopū Hușului).

Anul 1796. Murindū Antonie Episcopulū de Romanū, „Cu bine cuvêntarea Preosfințitului Mitropolitū alū țarei kyrio kyr Iacovū, prin alegerea de obșce și prin buna voință a iubitoriului de Christosū și bunū credinciosului Domnului Nostru Măria Sa Alexandru Calimachū Voevodū, saū mutatū Episcopulū Hușului kyr Veniaminū la această Sfântă Episcopie (a Romanului), întru acestași anū, ziua întēiū a lunei Iunie.“ (Condica Sfântă).

Episcopulū Sofronie, în Sinodiculū seū, spune că dela Veniaminū aū remasū în Biserica Episcopiei: o Evangelie îmbrăcată cu argintū, și policandru celū mare de alamă, ce suntū și astăzi; deaseminea unū aerū cusutū cu sirmă, care însă numai esistă acumū.

La Huși, în loculū lui Veniaminū, s'a alesū Dichiuī Sfintei Mitropoliī Ieromonachulū Gerasimū.

XXIX GERASIM

Ipopsifulă i-s'a făcută la 2 Iuniu în Biserica Mitropoliei a Sf. Georgie. Afară de elă au mai fostă puși doi candidați: Chirilă Egumenulă sf. Monastirii Rîșca, și ună altă Gerasimă Egumenulă Monastirei Precista de la Roman. L'au ipopsifiată doi Archierei Greci, împreună cu Veniamin Episcopul de Roman. Chirotonia lui s'a făcută la 3 Iuniu. (Conдика sfântă).

Despre origina lui Gerasim amă căpătătă următorea relațiune din spunerile unui bătrân: Elă era din Bucovina, fiulă unui Preută cu familia *Clipa*, din satulă Vicovulă de susă. S'a călugărită în Mănăstirea Putna, unde a și trăită până după căderea Bucovinei sub Austria. La eșirea lui din Mănăstire și venirea în Moldova a contribută frica lui de Episcopulă de Rădăuți Dositheiu Cherescu, carele la o sərbătore, îlă ameninșase în Biserica Mănăstirei, cu cuvintele „*îlă voiă învăța eu!*“ rostite de Episcopulă cu mânia; căci Gerasimă la ordinulă ce i-se dăduse de a cănta Cheruviculă, a respunsă, că nu șcie. Se vede că Gerasim șcia că ameninșările Episcopulă Cherescu nu sunt glume; și așa a eșită din Biserică înainte de finitulă liturgiei și a luată drumulă la Moldova; s'a oprită la Monastirea Slatina, unde a petrecută mai multă timpă, și a devenită și Dichiu ală Monastirei sub Egumenulă Sofronie Rădășanulă. În urmă fu luată la Mitropolie și pusă Dichiu. Între alții, la rădicarea lui se dice că a contribută multă favoarea unui boeră puternică pe atuncă — Paladi celă Mare.

Gerasimă instalându-se în Episcopia de Huși, la 24 Iuniu cumpără o rădășie de la Dolhescă. Apoi priimește daniile făcute de căți - va redeşă: Toma Oană

din Cărligați și Iordachi Greculă, totu de acolo, au dăruit părțile lor de reșeșă din moșia Săratulă. O reșeșă Anastasia a dăruit doi bătrâni de pământ din moșia Timirleni și Oani.

Anul 1797. În acestă ană Gerasim primesce daniile următoare: Preotulă Ioan, împreună cu alte rude au dăruită Episcopiei un bătrân de pământ din moșia Leesci. Preotulă Agariciu, împreună cu alți reșeși, au dăruită 12 stânjină din moșia Hólbele. Iară două reșeșite Ifimia și Elena, au dăruită patru pământuri din Dolhesci.

Anul 1798. În acestă ană saă făcută următoarele dani: O femeie, Maria, a dăruită Episcopiei părțile seă din moșia Săratulă. Ună Chariton a dăruită partea sea din moșia Dolhesci. Ună ală treilea — Andrei, împreună cu soția și cu feciorii seă a dăruită partea sea reșeșcă totă din Dolhesci.

Anul 1799. Episcopia se judecă cu reșeșii din Crăsnașeni și din Dolhesci, cari s'au tânguită, că suntu înpresurați de moșiele Episcopiei. Și în acestă ană ună reșeșă anume Simionă a dăruită Episcopiei o bucată de pământ.

Anul 1800. Episcopulă Gerasimă face schimbă cu Cluceriulă Constantin Roset, dându-i moșia Averesci, ce o avea Episcopia prin dania schitulă Averesci, pentru alte părți de moșie din alt loc. Acastă urmare a lui Gerasim a îndemnată pe reșeșii — urmașii lui Sofronie, carele închinase acelu schit, a face Episcopiei procese în mai multe rînduri.

Insemnare. Deși în fine Episcopia s'a recunoscută vinovată la judecata făcută de Mitropolitulă Veniamin în 1805, și schimbulă s'a anulată (Uricar.

Part. 2 f. 19); dară totu n'a îngrijit de acel schit. Mai în urmă l'a desființat cu totul, rămânând numai bisericuța de lemn, ca biserică de sat, și apoi, sub Episcopul Sofronie, spre a se curma certa dintre Episcopie și Ioan Bosie, ce reprezenta pe elironomul lui Sofronie ctitorul schitului, s'a redat acest schit lui Bosie în schimb pentru altă parte de pământ cedată de el Episcopiei din moșia Dolhesci. Prin actul de schimb Bosie a luat asupra sa îndatorirea de a ține acea bisericuță, din satul Averesci, dând anual salariu preotului, și lăsând livadă de lângă biserică în folosul acestuia. Dară nici acesta n'a împlinit angajamentul său; și astăzi acea bisericuță se află în cea mai proastă stare. Nerespectul față de testamente și alte angajamente morale de demult a devenit unul din viciile societății noastre! (Anafora Divanului cu totu istoricul cestiunei schimbului, și anularea lui se află în Cond. I f. 28—29.)

Anul 1801. Se continuă procesul cu Crăsneșeni, ce se credea în presurați de Episcopie. Domnul Constantin Alexandru Ipsilant rânduiește pe boierul Matei Costachi, ca să aleagă o parte din moșia Crăsneșeni, ce era a Episcopiei. Tratându-se procesul la Divan înaintea Domnului, pretenția reședilor s'a găsit netemeinică (cond. III. f. 265.)

Anul 1802 Gerasim continuă procesul cu reședi din Dolhesci. Preotul Bălan, împreună cu frații săi, au dăruit Episcopiei reșediile lor din moșiile Băleni, Șchea, Păulesci, Ciortovele, Căpotesci, și o reședie peste Prut.

Anul 1803. În anul acesta murind Mitropolitul Iacov, în locul lui a urmat Episcopul de Roman Veniamin, la 15 Martie; era locul acestuia l'a ocupat E-

piscopul de Huși Gerasim. De la acestu Episcopu nu se vede să fi rămasu la Episcopie vre-unu lucru făcutu de el, deși a episcopit mai șapte ani. Betrânii spun despre elu că era de unu caracter foarte gravu și necesătoriu; demnitatea și autoritatea lui personală erau înpu-nătoare; însă totu-o-dată mândru, aprigū și luxosū, din care cauză a lăsatū multe datorii. Meletie, care 'lu succedase la Episcopia de Huși și la cea de Roman, de multe ori spunea, că n'a găsitū pe urma lui de cătu datorii, pe care a trebuitū să le plătescă, și la o Episcopie și la alta.

XXX. MELETIE I.

După permutarea lui Gerasim, s'a alesū „Ieromonachulū kyr Meletie din sfânta Mitropolie“. Ipopsifiulū i-s'aū făcutū în Biserica Sântului Georgie a Mitropoliei, de doi Archierei greci și de Episcopulū de Roman Gerasim, la 27 Martiu. (Condica sfântă). La ipopsifiulū lui nu se mai pomenesce de alți candidați, ca la alegerile din urmă. Iară acēsta ne aduce aminte de ceea ce amū auditu tradiționalū, că Meletie fu rēdicatū la Episcopie prin unū favorū escepțional alū Domnului de atunci Alexandru Constantin Moruzu.

Meletie deaseminea era bucovineanu, ca și Gerasimū; născutū în Suceava; părintele seū se poreclia Brandaburulū (*). După obiceiulū mai multorū tineri bucovineni, în juneța sea a trecutū în Moldova; a primitū Monachizmulū în Mitropolia de Iași, unde sub Mitropolitulū Iacov a devenitū Archidiaconū după Veniamin. Cândū s'a rēdicatū

Intru o mărturie din anulū 1773, între alți marturi lăcuiitori din Suceava se găsește și unū „Ioniță Brandaburul“ staroste de eieli (Cond. Docum. mitrop. f. 809)

la trepta Episcopiei, elu avea numai 25 sët 26 ani (Volf. I Theil. seit. 148).

În cei dintâi ani ai Episcopiei, Meletie a prefăcută Biserica, carea fusese foarte struncinată de cutremurul numit în genere de popor „celu mare.“ Meletie a dărămată turnurile și zidul până la ferești, și a făcut o de isnovă, după cum se vede astă-zi, fără cupola de la mijloc ce o avusese, mai înainte, ci numai cu un turn — clopotnița; éra în locul cupolei — o cubea trasă din acoperemânt. În acéstă formă a stată Biserica până la anul 1863, când la renoirea acoperemântului s'a desfințată acea cubea, ce da Bisericii o formă neplăcută.

Un reșeș Pavelu a dăruită Episcopiei părțile sële rădeșesci din Păulesci, Ciortova și Čăpotesci.

Anulă 1805. O reșeșiă Ioana a dăruită Episcopiei partea sea de pământu din Leosci.

Anulă 1806. Meletie cere și dobăudesce de la Domniă învoire de a aduce și aședa pe moșiele Episcopiei 40 de ómenî streinî, de peste hotar „spre a fi de ajutoriul și înlesnirea trebuințelor Episcopiei, aflându-se lipsită în vremea acésta de ómenî.“ Acestor ómenî streinî li-se învoesce a fi aședați cu darea între ruptele visteriei spre mai multă a lor înlesnire și spre folosul Episcopiei (Condica III f. 273).

Pe la finele viacului trecut Papiștii aveau în tirgul Huși o capelă cu cimitir. aprópe de Episcopie, pe malul din fața Rășcilor; ea era învechită, pentru care ei ară fi voit să o înóescă în timpul când era Episcopu Veniamin; dar acésta nu li-s'au permis, sub cuvânt că în Huși nu este trebuință de o asemenea biserică, fiind că acolo erau trăitorî numai vro câțiva ómenî de aceea confesiune, și totu-o-dată ei mai au o biserică în

marginea Huşilor, la satul Corni. În timpul Episcopului Gerasim a ars de tot ceea ce capelă veche; dar tot pe considerantele de mai sus şi acest Episcop îl opri de a rezidi acolo biserică. Cererea de a se rezidi în aceea biserică s'a renoit şi Episcopului Meletie de către Prefectorul (*), dar şi el i a refuzat. Prefectorul tot atunci a cerut voia la Episcop de a preface biserica din Corni, şi acesta i a învoit să o facă „cât de mare”. Papistii, spre a nu si perde pentru viitor dritul de a şii face biserică în Huşi, aduceau morţi de ai lor de pe la alte locuri şi îi înmormântau pe localul fostei capele. În acest an Episcopul Meletie, observând aceasta, a oprit de a se mai înmormânta acolo morţi streini. Prefectorul de la Iaşi s'a jeluit de aceasta Domnului Moruzi; Domnul însă înformându-se de adevărata cauză a opririi, a dat ordinu Ispravnicilor de ținut, de a nu îngădui să se mai îngrope în acel loc morţi streini, ci numai cându s'ar întâmpla să moră vre-unu papist trăitor în Huşi (Acta cimitirului Papist).

Anul 1811. Episcopia se judecă cu reşei din Dolhesci. Theodora soţia Preotului Ioan chărăzeşte Episcopiei o casă cu livezi şi partea ei de reşeiă din Crăsnăşeni.

În acest an, profitându de ocupaţiunea rusă Prefectorul Papist din Iaşi iar a sulevat cestiunea bisericei papiste de la Huşi; însă prin întrevenirea consulului Austriac. Acesta s'a adresat către presedintele de atunci al Divanurilor Principatelor, Taînii Sovietnic Vasile Ivanoviciu Krasnimiloşeviciu, arătându-i prin nota sea, că

(*) Aşa se numia superiorul clerului papist, ce reşeda în Iaşi.

„după privilegiile ce au catholicii în țera acésta, nu numai că sîntu slobodî a prefăce bisericile seale cele risipite séu arse, ci potu să zidescă și de isnovă, de va cere trebuința, orî unde aru fi“. Apoi arată că Mitropolitul Veniamin (în acelă timp paretisit) fiindu Episcopu de Huși a înpedecat a se prefăce biserica din Huși. Presedentul scrie despre acestu casu Mitropolitul — Exarchu Gavriil, cerendu sciință de înpregiurări. Exarchul cere asemenea sciință de la Meletie, carele a datu lucrulu fața cea reală și cestiunea s'a finit totu cu rezultatul de mai înainte.

Anulă 1812 Aniî din urmă, ce nu se vedu însemnați prin nimică în analele Episcopiei, ne aducă aminte că de la 1806 și până la 1812 țera era ocupată de oștile rusești, care se băteau cu Turcii. Tótă activitatea țerei era concentrată numai la purtarea greutăților celor mari, ce sîntu nedeslipite de ocupațiunile militare și de cruđimele resbeluluî. Resbelulă acesta și cu ocupațiunea a ținut aproape 6 ani. Dar la 16 Maiu, acestu an s'a finit prin pacea încheiată în Bucuresci între puterile belligerante. Pacea acésta însă a fostu cea mai fatală atăt pentru tótă Moldova în genere, câtu și în deosebi pentru Episcopia de Huși. Moldova a perdut jumătate din teritoriul séu — Besarabia; éra Episcopia de Huși tóte ținuturile de peste Prutu, din care se încheia Eparchia sea, anume: Lăpușna séu Orheiulă, Soroca, Codrulă și Grecei, și a remasu numai cu ținutulă Fălciulă. Cine vră să-și facă ideă de mărimea acesteî perderi pentru Moldova, și politicesce și materialicesce, să citescă anaforaua Divanuluî Domnescu de la 2 Octombriu 1812 către Domnulă Scarlatu Alexandru Calimachu Voevodu. In ea se descriu și suferințele cele mari ale țerei din timpulă o-

cupațiune și alu resbelulu: „Cunoscută este în lume sarcina ce a fostu asupra acesteî micî Eparchiî (țereî) întru acéști epochă de șese anî, călcându-se de oșî nesfîrșite rosienescî, și făcându-se privileștea resboiulu cu neconținere, gătindū cele trebuitore, slujindū, muncindū cu mânile și cu dobitocele, cu păgubire din tôte părțile până la îngenuchiarea sea“; — și ne așteptarea țereî de a se videa după pace sfășiată spre resplătirea greleloru serviciî: „întru desnădăjduirea întimpinărei, cândū a sositū lumina mântuirei prin facerea păcii, vedēndū că din trupulū Moldovei, partea cea mai bună și însufleșirea hranei și înputernicirea, s'aū deosebitū“;—și întinderea și însemnătatea cea mare a loculu perdutū: „Pôte fi mai mult de câtū jumătate de țără, într'unū cuvēntū totū câmpulū și inima țereî , acolo este isvorulū vitelorū . . . magazia țereî și comerțulū vitelorū;“ căci de și nu tótă acea parte de locū era sub stăpânirea Moldovei, darū „aflându-se întru stăpânirea prea puterniciî împărățiî (a Sultanulu) era îndemânarea și adăpostirea pămētenilorū în înlesnirea viețuirei lorū și întru a hranei îndestulare și a vitelorū pășciune.“ (Uricar part. III f. 343—357.)

Anaforaua acésta este subscrisă de Gerasim Episcopulū Romanulu, de Meletie Episcopulū de Huși, și de 12 boeri mari. Actulū luăriî Besarabiei, atâtū de ne-așteptatū de Români de la o putere protectore a lorū, a recitū inimile cătră Rusia și treptatū a prefăcutū simpatiele coreligionare și tradiționale în antipatiî naționale și politice cătră dēnsa. Dacă Rusia nu arū fi smulsū Bese-serabia de la corpulū românescū, prin care totū-o-dată a aprobatū și răpirea Bucovinei de cătră Austria cu 35 anî înainte: ea arū fi avutū netăgăduite drepturi la uă perpetuă recunoscință din partea Românilorū, pe care ea

i-a scăpată de prădăciunile Tătarilor, și de barbariele și crușimile Turcilor, și la a căroră organizare lăuntrică în urmă a contribuit mult.

Anul 1813. Episcopul Meletie are procesă cu reșeșii din Dolhești. — Pe lângă marea nenorocire ce suferise Episcopia Hușilor — Eparchia ei rămăsese numai cu ținutul Fălciului, fiindcă celelalte trei ținuturi era în Besarabia cea acumă înstreinată de la Moldova, și prin această i se înpușinase de totă resursele; în érna acestui ană suferise și altă nenorocire — arse-se casele Episcopale. Datoriile vechi erau încă neachitate. În urmăre Meletie propune și rógă pe Domnul Calimachă a'î spori veniturile tîrgului Hușilor, ca și la alte tîrguri, adică dările asupra tîrgoveților, ca o milă pentru susținerea Episcopiei. Rêulă făcută Episcopiei de Rosia se sparge în capul sermanilor Hușeni! Domnul dă această propunere în tratarea Mitropolitului și a Veliților boeri, cari găsindă cu cale cererea Episcopului, propună prin anafora sporirile ce aű creșută putincioase a le face. Domnul le aprobă prin chrisovulă dată Episcopiei la 13 Iuni, carele glăsuesce în următorulă modă:

„Cu mila lui Dumnezeu Ioan Scarlat Alexandru Calimachă Voevodă Domnu țerei Moldovei.

Se face șcire prin acestă chrysovă ală Domniei mele, că prin jalba ce neaű dată cinstită iubitorulă de Dumnezeu și ală nostru rugătoră, Preosfinția sea kyr Meletie Episcopulă sfintei Episcopii de Huși, aű arătată, că din pricina întêmplărilor ce aű venită asupra acestei Episcopii, atâtă cu păgubirea ce'i mai mari părți a eparchiei se'le, câtă și cu arderea caselor, care spre a se face dinnoă, după neapărata trebuință ce are Episcopia de case urmează a se pune nu puțină cheltuială, și altă chipă ne

avându, trebuie să se împrumute cu sumă de bani. Apoi pe lângă aceste mai avându și datorie veche, plata de dobândi și cheltuețele cele curgătoare după vremea de acum și neapărate a casei, se află întru cea mai simțitoare strîmtorie, în câtă nici un chip nu are spre a întîmpina toate acele greutăți, întru care se află cuprinsă. Aș făcută cerere și rugăminte ca să ne milostivim Domnia mea, spre a-i face ore care agiutoriū, pentru înlesnirea sea întru aceste greutăți; și fiind că Episcopia are moșia tîrgului Huși dănie și miluire de la luminații Domni de mai înainte, și după chrysovul ce i-sau dat de cătră luminatul Domn, fratele nostru Alexandru Moruzu Voevodă, cuprindețoriū cu hotărîre de veniturile acestui tîrg, precum se aibă a le lua Episcopia, nu pôte avea folosul cel drept, și care s'ar cădea precum este leginit prin chrysoavele gospod, de se urmăze și la alte tîrguri boeresci și Monastiresci, pătîmind vederat păgubire și asuprire, după hotărîrea acesta, a pomenitului chrysov, care este cu multă osebite de scădere de cum se urmează luarea veniturilor pe la alte tîrguri, aceste venituri a tîrgului se Huși, aș făcută cerere Preosfinția sea, să se întărească prin chrysovul Domniei mele, spre a le lua asemenea precum se urmează și la cele lalte tîrguri. Deci bine-voind Domnia mea a agiuta această sfântă Episcopie prin mijlocirea a însăși dreptăților se întru starea acesta strîmtorită, în care prin cercetări ne am încredințat că aș venit din pricina a cunoscutele întemplări, am orânduit ca prin obșteasca adunare a Preosfințitului Mitropolit a țerei și a cinstiți și credincioși boerilor veliți a divanului Domniei mele se cerceteze arătările și cererea ce face sfânta Episcopie; se socotască chipul cel mai înlesnitoriū și mai folositor

pentru buna stare a acestor sfinte Episcopii, și se înștiințeze pe larg Domniei mele; după care primind anafora sea iscălită și pe larg orânduitoare de lucrarea ce au făcut în urma poruncei Domniei mele, am vădit că mai întâi au intrat în cercetare asupra dăniei acestui târg, ce o are sfânta Episcopie, și atât din chrysovul Domnului Constantin Dimitrie Moruz Voevod din lētu 1782 Ghenarie 9 cât și din alt chrysov de la Domnul Alexandru Constantin Voevod din lētu 1783, precum și din alte dovezi ce au arătat față, s'au vădit că acest târg al Hușului cu vatra și cu tot locul de prin prejur ce nu era până atunci dat dănie de vreun Domn, sau dat dănie și miluire sfintei Episcopii acestia, ca să fie dreptă ocină și moșie cu tot venitul din tot locul în veci; însă prin aceste chrysóve nu se hotărăse și pentru venitul vetrii târgului anume în ce chip să se ia de Episcopie; era prin chrysovul de mai sus pomenit a Domniei se Alexandru Constantin Moruz Voevod, care este dintru cea întâi Domnia sa la Moldova, din lētu 1792 sau vădit anume hotărât pentru luarea venitului în ce chip să se urmeze de către Episcopie, care venit după arătarea ce au făcut Preosfinția sea iubitorul de Dumnezeu Episcop, că este mult mai scăzut de cum să ia pe la alte târguri, sau cercetat cu totă luarea aminte și potrivinduse cu veniturile ce sunt întărite prin chrysóvele și cărțile luminaților Domni pe la alte târguri, sau aflat cu adevărat mult mai scădute și mai împușinate, și că la acesta după obștesca socotință ce au făcut, sfânta Episcopie (fiind și acesta una din casele cele întâi a Patriei), de vreme ce au cunoscut a avea dreptățile se, și se află astăzi și în proustă stare, în cât spre a

întîmpina sarcina greutăţilor sale are trebuinţă de un ajutor cu simţitoare folosinţă, cu totul că după dreptate s'arî cădea se aibă întocma şi deplin folosul venitului târgului seî Huşii, precum se urmîză şi pe la alte târguri, dar pentru ca nici locuitorilor târgovei să nu le cadă cu îngreuere a plăti deodată veniturile sporite după rînduîla ce de pe la alte târguri, nici Episcopia se remăie păgubită în protiva dreptăţilor sale, saî găsită cu cale ca pe lîngă dejma obicînită după hotărîrea ponturilor visteriei din câmp şi din apă, din vii şi din liveî, să se facă şi în venitul vetrei târgului ôreşcare sporire, spre îndreptare numai a scăderei cu care aî fostă până acum.

Dreptă aceea Domnia mea, giudecîndă întru amăruntul tôte aceste prin anaforaua obştescei adunări cuprinse a ratări şi socotinţe, şi găsindu-le şi noi a fi cu cale şi cu dreptate, hotărîm şi întărim prin chrysovul acesta al Domniei mele, sfintei Episcopii Huşului, ca să aibă a lua de acum înainte venitul din vatra târgului seî Huşii întru acest chip, precum saî însemnată prin anaforaua obştescei adunări, şi după cum şi Domnia mea am găsită cu cale. Adică: 5 parale se iea de tôte vatra de vină ce se va vinde prin crâşme de cătră orî cine în cuprinsul vetrei târgului. 20 parale să ea de tôte vatra de rachiă saî horileă ce se va vinde érašî de cătră orî-cine în cuprinsul vetrei târgului, şi niminea să nu începă vase cu vin saî rachiă—horileă ca să vîndă fără a însciinţa mai înainte pe Episcopie.

Din chiria dughenelor, pe suma care vorî fi date pe an, să aibă a lua din 10 banî unul pe an de la toî cei ce vorî avea dughene, atîtu de la cei ce le vorî da cu kyriă, cât şi de la cei ce nu le vorî da şi le vorî

ținea pentru alișverishul lor, de la cari se aibă a lua după analogia celorlalte dughene cu kyrie. Fiește care gospodariu trăitoru la mahala să aibă a plăti pe anu câte 2 lei ca unii ce nici ȝile nu lucrédă, și locu au mai multu cu prisosu cu ogrăđi si altele, de câtu acei cu dughenele. Orânda păcurei și a dohotulu cese va aduce în tîrgulu acesta, precum saŭ urmatu și până acum se fie numai a Episcopiei; căci aceste fiindu din metalurile țerei și din lucrurile cele de ântăia trebuință, nici o stinghireală în obștesculu aleșverishu nu se pricinuesce de a fi lăsate numai stăpânilor celor cu tîrgurile. Într'acestu chipu daru nimeni se nu fie volnicu a vinde păcură și dohotu în tîrgulu acesta, precum acêsta deobște se urmează și la cele-l'alte tîrguri cu stăpênî, afară de Episcopie, saŭ acei ce se voru învoi cu Episcopia. De la neguțitorii streini și alții ce aducă marfă de întindă la iarmaróce, la totu iarmaroculu să aibă a lua câte 40 bani de o întindere saŭ tarabă; iară la ȝilele de tîrgu de peste anu la totă ȝiua câte 12 bani asemenea, niminea din tîrgoveții seŭ alți streini se nu fie volnicu, fără scirea și învoiala Episcopiei a face casă saŭ dughene pe locul Episcopiei, fără șcirea și învoelă, așijderea și cei ce vor voi a vinde dughene, case, seŭ vii, se fie dătorî a face mai întăiu scire Episcopiei. Vîndărea cărnii, de vreme ce acêsta este unu lucru din cele dintăiu trebuincioase a norodulu, va fi slobodă ca să-o ție ori cine va voi din tîrgoveți; însă fiindu că prin vîndărea cea deobște slobodă a cărnii, cele mai adeseori se întimpină lipsă, și ne îndestulare, érá mai alesu în vremea ernel și întru alte întemplări grele, cându fiește care nu póte avea în lesnire să'si facă gătirea cuviincioasă, și pe lângă acêsta fiindu că adunarea tîrgulu acestuia este acum mai multă,

Episcopia va avea purtare de grijă, ca în totă vremea se albă și târgoveții și trecătorii îndestulare de carne bună și cu câtă se va putea mai estină, fără a avea Episcopia întru această madă a vîndării cărnii vre-un interes de venit, ci numai privigherea cuviinciosă, spre îndestularea locuitorilor de carne bună și cu preț cuviincios tot'ă-dea-una. Velnițe niminea să nu fie volnică a face în cuprinsul târgului fără scirea și învoeala Episcopiei. Venitul Mortasipiei, precum l'a avut pînă acum, după vechiul chrysov, și precum pînă astă-dî saū urmată asemenea s'ă aibă și de aci înainte. Dejma să aibă a o lua după obicei deobște ce se pădește, întocma precum se hotărasce prin ponturile visteriei, din câmp, de apă, din vii, din livezi și din tot locu. Și spre neclătită statornicie a acestei îndreptări ce am făcut Domnia mea veniturilor sfintei Episcopii din târgul acesta după dreptățile ce saū cunoscută că are, saū dată acest al nostru domnesc chrysov, întărit cu a noastră domnescă iscălitură și pecete, după a căruia cuprindere va urma sfânta Episcopie strângerea veniturilor iară acele de mai înainte chrisove și cărți date asupra veniturilor târgului acestuia, rămân să nu șî mai aibă lucrarea lor.

Postim dar Domnia mea și pe cei din urma noastră luminați Domni frații noștri, cari din pronia Dumnească se vor orândui la Domnia acestei țeri, nu numai să nu strice aceste hotărîte drepte folosuri a sfintei Episcopii, ci mai vîrtos se întărescă și să adaugă prin cele ce vor fi la puțină, spre îndreptarea stărei sële, și spre vecinică slavă și pomenirea Domniilor sale.

Scrisu saū chrysovul acesta la scaunul Domniei mele în orașul Iași, întru a doua Domnie a noastră la Moldavia, în anul dîntău la lētu 1813, Iunie 13" (Sub-

scrisă: noi Scarlată Calimachă Voevod (L. S.) Sturza vel Vist. procit. — Saă trecută la condica Vist.— Constantină Veisa) (vedî copia chrysovului în cond. B. f. 159).

Insemnare 1. În acestă chrysovă găsimă întâ-eași-dată epitetulă de „Preosfințit“, prepusă numelui Episcopului. În timpurile de mai înainte atât Mitropoliților câtă și Episcopilor li se da în Moldova Epitetulă de „cinstitū sfinția sea“. De pe la jumătatea viacului ală 18-le s'a întrodusă epitetulă de „Preosfințit“, adică: *Prea sfințit*, mai ântăi la adresa Mitropolitului, apoi mai pe urmă și la Episcopi“ dnpre datina Rușilor și a Grecilor. Mai în urmă sub Mitropolitul Veniamin s'a întrodusă și ressuperlativulă „Inaltă“ la epitetulă dn Preosfințit“ în titula Mitropoliților,—totă după usul Rușilor și ală Grecilor(*).

2. *Păgubirea ceî mai mare părți a Eparchiei* Hușilor, de carea se vorbește în acestă chrysovă, constă în aceea, că ținuturile de peste Prut, care până la 1812 făceau parte din acastă Eparchie, a-nume: ținutulă Lăpușnei seă Orheiulă, ală Sorocei, ală Codrului și Greceni (vedî anafora Divanului amintită mai sus), cuprindenduse în partea luată de Ruși sub numire de Besarabia, s'aă încorporată cu noua Eparchie rusescă, formată în 1813 sub numire de „a Chișinăului și a Chotinului“, și cu titlu de *Archiepiscopie*, — negreșit în onórea celui

(*) Călugării Greci toți se numescă: Agioi, Sânti: érá Archierei: Agio ta toi, foarte seă prea sânti. La Român, celă puțin în Moldova, preoții se numesc: sfinți și sfinția ta, care vra să dică: consacrare la un serviciu sânt. Archierei se numesc; presfințiți, preșfinția ta, pentru că posedă acastă consacrare în ună mai mare gradă. Este vederat că între sfântu seă sântu, și între sfințit seă consacrat este mare deosebire. Dorescă ca clerulă român să păstrede titlurile seăle cele modeste: sfințiți și presfințit, fiind tot-o-dată și logice; dar să nu se improvizeze fără voia lui Dumnezeu în sânti seă agioși menționați. Cândă cineva nu dă lucrurilor propriile loră nume arătă prin acesta că nu cugetă, n'are idee de adevărata loră valoare, ignorăză aceea despre care se exprimă cu gura,

dintău Episcopu alu ei Exarchulu Gavriilă, care fusese Mitropolitu de Kievă, și apoi Mitropolitu peste amândouă Principatele române. Numirea, „de Chotin“ s'a dat acesteia Episcopiei, pentru că în ea a intrat și ținutul Chotinului, care după luarea Bucovinei de Austria, rămânândă isolat de Eparchia Rădăuților, la carea aparținise, se formase acolo o mică Eparchie, numită a *Chotinului*, ală căreia cel întâu și cel dupe urmă Episcopu fusese: Amfilochiă.

Eparchia Hușiloră dară rămăsese numai cu ținutul Fălciului. Déră în urmă prin stăruințele Episcopului Meletie, s'a mai adaosă ținutul Vasluiului de la Eparchia Romanului.

3. *Arderea caseloră Episcopiei.* Se spune că incendiulă acesta s'a întâmplată érna, pe cândă Episcopulă se afla în Iași. S'a întâmplată din negligența cămărașului de atunci numită Kirilașă, nepotulă lui Kirilă fostulă egumenă de Slatina, pronumită și Barbălungă, carele cândă a părăsită Moldova și a trecută în Besarabia după Exarchulă Gavriil, încredințase pe acelă călugără nepotă ală său, Episcopulă Meletie. În urmarea incendiulă, Episcopulă a congediată pe acelă călugără cămărașă.

4. Prin cuvintele chrysovului: „adunarea tîrgului acestuă este acumă mai multă“ se face aluđiune la colonisarea în elă a unuă numără de familiă bulgărescă ce emigrase din Turcia cu ocazia resbelului ce fusese între Rosia și Turcia.

Anulă 1814. Sporirea dăriloră ce chrysovulă din urmă a impusă tîrgovețiloră din Huși, 'i a întărită amar și ei ne mai avëndă ce face, s'aă hotărîtă a se opune. Meletie spre a'î liniști, le a mai redusă dărilă de cumă erau ele fixate prin chrysovă; déră tîrgoveții totă nu saă învoită. Meletie s'a jeluită Domnulă Scarlată Calimachă asupra nesubordinării Hușeniloră; pentru care Domnia or-

donă Ispravnicilor de ținută a merge la fața locului și a „face cu cuvântul” pe târgoveți să se supună, mai ales că Episcopia de la sine le a mai scădut din dările cele hotărâte. În fine ordonă, ca pe „protivnici să’i silască a plăti”.

Reproducem aici două acte din anul 1814, luna Iuliu, una o suplică a unui târgoveț din Huși, anume Ioan Cloșcă séu Folescu, prin carea se tânguesce Domnului de atunci Scarlat Calimach, că Iconomul Episcopiei cu amăgire a luat de la el nisce documente vechi ale târgului și le a dat păcharnicul Dumitrachi Iamandi; alta-carte Domnască către Episcopul Meletie și către Ispravnic, ca să cerceteze această fraudă, să ia acele acte și să le trimită la Domnie.

„Prea înălțate și mult milostive Doamne! Jeluesc măriei tale, că în anii trecuți, după moartea tatălui meu, miau ramasă ună urică vechiă sirbescă și 34 file chărție cu slove nemțesci scrisă; însă cusută la un loc și la toată fila de desuptă cându se întorcea fila era o pecete a Husului, ce au făcut târgul Hușii, și una a Episcopiei, pecete două la un loc și 14 zapisă ce sunt cuprindătoare pe vatra târgului Hușii, pentru care simțindă Economul Eni a Sfintei Episcopii din Huși, și chemându-mă într’o sară m’au luat cu fel de feliu de cuvinte, ca să i le arăt și să i le dau, și dânduile miau dat și sinet, ca cându le voi cere să mi le dea, pe care în urmă le am și cerut dela Sfinția Sea și miau disă așa că sunt nisce chărții netrebnice, și n’au vrut să mi le dea, și pe urmă oblicind și D-lui păcharnicul Dumitrachi Iamandi ce se megieșese cu moșia târgului Hușii, și chemându-mă la D-lui, mai pus la cale cu chipuri de amăgire făgăduindă că mă va face și Căpitan

de tîrgă(*), numai să'î facă lu'î unû zapisû cu veleatulû vechiû şi să scriû întrînsulû că acele scrisorî le aşî fi luatû dela unû vîtavû a tatălui D-sale, şi întrebîndulû eû ce'îî suntû de trebuinţă scrisorile, miaû spusû că are să'şî hotărască moşia şi pe urmă mi le va da, şi eû cre-
dîndulû i amû făcutû zapisû după cererea sa şi sculân-
dusă cu zapisulû acela amû mersû la Iconomulû Eni şi
chemîndumê, miau cerutû sinetulû celû avemû dela Ico-
nomulû Eni şi laû ruptû şi miaû datû altû sinetû cu is-
călitura Dumisale, care serie în sinetû că cărţile suntû
a părintelui D-sale, feştelindû sinetulû ca să se arăte ve-
chiû, şi pentru această amăgire ce miaû făcutû cu lua-
rea scrisorilorû amû pătimitû şi bătae dela lăcuiitorî tîr-
gului Huşî, înşă fiindû că totû acolo alătura amû o
parte de moşie asupra căria amû scrisorî uricû şi carte
Domnească şi hotarnică făcută prin carte de blestemû la
faţa locului de vorniculû Georgie Talpişû primindû şi
giurămîntû ómenî bătrînî din cinci sate cumû pe largû
arată aceeaşî mărturie hotarnică, deosebitû că mai amû
şi părţi baştină alătura cu moşia Episcopiei Huşului, şi
în urmă pôte să dîcă Episcopia că şi această parte baş-
tina mea arû fi a Episcopiei după scrisorile mele şi si-
netulû celû amû la D-lui Păcharniculû Dumitrachi Ia-
mandi. Darû sciû că această parte este dreaptă a me du-
pă scrisorî, earû nu a Episcopiei şi de cândû mi saû
luatû scrisorile dela mîna mea de cătră D-lui Păcharni-
culû Iamandi şi Iconomulû Eni aû scosû şi prevelegiû şi
obiceiû nou în tîrgulû Huşului cu asuprire neguţitorilor,
carî pentru ace asuprire ce o pătimescû neguţitorî strigă
asupra mea cu ce cuvîntû amû datû scrisorile în mîna
D-sale.

(*) Poliţaiû.

Pentru aceasta mă rog Măriei tale, ca după dreptate să fiu pus la cale, să fie luminată porunca Înălțimei Tale a mi se da scrisorile la mâna mea precum lea primită dela mine, sau rale sau bune de vor fi ca să scap și eu dintraceastă supărare ce o pățimesc despre locuitorii și târgoveții Hușului; căci miam părăsit casa, femeea și copiii și umblu fugariu, că de n'ași fi fugitu era să'mi repui și viața, și mare pomană a fi Măriei tale.

Robul Măriei tale Ion Cloșcă ce'î
dică și Folescul din târgul Hușii.

Să roagă Înălțimei tale ca să fie luminată poruncă de a i să da scrisorile ce i sau luat de către D-lui Păcharnicul Dimitrachi Iamandi și Iconomul Eni din târgul Hușului cu viclesug, ca nu cumva în urmă să i se iee și partea lui dreaptă de moșie în stăpânirea Episcopiei.

Porunca Domnească.

D-ta vel logofetă cercetează și pune la cale împlinire dreptului jeluitorului 1814 Iulie 26.

Noi Șcarlat Alexandru Calimach Voevodă cu mila lui Dumnezeu Domnă țerii Moldovei.

Iubitoriule de Dumnezeu și al nostru rugători Preasfinția ta kyr Meletie Episcop Sfinței Episcopii Hușii, cinstiți și credincioși boeri D-ei mele, D-văstră Ispravnic de ținutul Fălciului sănătate, prea larg vă înțelege din Jaloba aceasta a numitului jeluitor, Ion Cloșcă arătare și cerere ce face; decă să scrie Preasfinției tale și D-văstre înfățișându-l cu D-lui Păcharnicul Dimitrachi Iamandi și cu Iconomul Eni se întrați în ce mai cu amăruntul cercetare, și fiind jaloba adevărată, numai de cât se apucați pe Iconomul și pe Păcharnicul Dimi-

trachi Iamandi se deie scrisorile acele ce arată jelitoriul, că le ar fi luat din mâna sa, și puindule în plicu suptă pecete, să le trimitetși la D-lui velu Logofet de țara de giosu împreună cu mărturia de însciințare, ca să se vadă pentru ce sunt și ce cuprindere au. — 1814 Iulie 27.

Originalele acestor acte se află la Primăria orașului Huși.

Se spune, că la cercetare atât Iamandi a jurat că nu scie nimic de documentele ce le pretindea Cloșcă, cât și Iconomul Iani a contestat arătările aceluiași, chiar sub Omoforul Archieresc. Tradiția însă a păstrat o suvenire urită despre acest Iconom, ca nedrept și răpitoriu; și se dice despre el, că osânda lui Dumnezeu l'a ajuns încă aici pe pământ, pentru multele înșelăciuni cu care răpise mai multe proprietăți reșeșeci, din care își formase moșia proprietate. Moșia aceea nu târziu a perdut-o, casa lui a fost arsă de foc, Soția i a murit stăleită de trăsura răsturnată peste ea, în calea dela Huși la moșia cea nedreaptă; i a murit și doi copii ce avea, încât la el în totul s'a împlinit cuvântul blestemului prorocesc asupra celui fără-delege: „întru un neam să se stingă numele lui.“

Mai mulți reșeși din Dolhesc în anul acesta dănuesc Episcopiei părți de pământ din moșia lor. Așa: unul Cozma, a dăruit 62 stânjin de moșia; Preotul Ioan a dăruit partea sea de pământ din acel sat; deasemenea un Stefan și Diaconul Georgie; iar diaconul Simeon a dăruit o firtă de viă.

Anul 1815. Meletie are proces la Domni cu reșeșii din Dolhesc, cu cari Episcopia prin dani era conproprietară.

Daniele : Ună Vasilie , împreună cu Preotulă Stefană , aă dăruită o parte de redeşăă din Dolhescă. Preotulă Dimitrie a dăruită partea sea din moşiele redeşescă Crăsnăşeni, Todereasa, Gusariă şi Sarata. Michailă Tătaru a dăruită partea sea din Dolhescă.

Preuţi în mare parte erau dedaţi la beţiă şi provocaă scandale. Această conduită regretabile a păstoriloră poporulă a îndemnată pe Episcopulă Meletie, a adresa, la 2 Mart, o epistolă pastorală cătră toţi preoţi din Eparchia sea, în carea se sirguesce, prin cuvintele Sf. Scriptură, şi prin rezonăminte din viaţa practică, a convinge pre celă abătuţi dela datorile preoţescă şi a'î aduce la calca cea dreaptă. Reproducemă aici această circulară, ca ună monumentă de literatură din timpulă acela, mai alesă, că Episcopulă Meletie se numera între dascalăiă acelăi timpă, atâtă prin cunoscintele sële, câtă şi prin ôrecarc dispoziţiune oratorică. Regretămă că asemenea monumente de zelă archiepiscopală nu ne saă păstrată şi de la alţi Episcopăiă anterioră.

„Meletie cu mila lui Dumnezeu, Episcopă Huşului ;

Datoria archierescăiă mële păstorie, care cu Dumneşeescele judecăţi mi saă încredinţată, şi Sfintele Scriptură cele nouă şi vechă. Înă poruncescă să nu tacă, şi de aşă tăcé maşă asămăna cu celă ce aă ascunsă talantulă Domnului săă. De care lucru temăndumă nu voiă înceta, ajutăndumă pré puterniculă Dumneşeu, de a vē sfătui şi a vē îndemna pré cucerniciile vóstre, ca întru chemarea voastră. precumă vi se cade se petreceţi. Pentru că Sf. Apostolă Pavelă poruncesce Sfântului Timotheăiă aşă „Propoveduesce cuvântulă. stă asuprăle, cu vreme şi fără de vreme. Mustră, ceartă, roagă. cu tótă răbdarea şi învăţătura. Incă iarăşi şi la proroculă Izechielă serie aşă.

sângurŭ Domnulŭ grăindŭ cu proroculŭ sŕu și dicânduŭ. fiule alŭ omuluŭ; straja teamŭ datŭ pre tine casăŭ luŭ Istrailŭ. Ca să ascultŭ tu cuvântulŭ din gura mea, și săŭ îngrozescŭ pre eŭ despre mine, cândŭ voiŭ grăi eŭ celulŭ fără-de-lege : Păcătosome, cu moarte veŭ muri, iarŭ tu nu veŭ spune luŭ, nici ŭ veŭ dice ca să se întoarcă acelŭ fără-de-lege din calea luŭ ce ră, adică să fie elŭ viŭ : decŭ păcătosulŭ acela de va muri întrŭ fără-de-legile sale, apoi sângele luŭ din mâinile tale îlŭ voiŭ cere. Iarŭ de veŭ spune celulŭ fără-de-lege și elŭ nu te arŭ asculta, și nu s'arŭ întoarce din fără-de-legile sale, și din calea sa cea ră acelŭ fără-de-lege, adică întrŭ fără-de-legile sale va muri : iar tu ŭ veŭ izbăvi sufletulŭ tăŭ din pierzare, fiindŭ că 'i aŭ spusŭ. De aceste adevărate Scripturŭ, și eŭ temândumŭ atâta vŕ scriŭ aceste puține sfătuirŭ, acumŭ deodată, pînă cândŭ ne va da mâna, să vŕ scriemŭ mai cu deadinsulŭ, învățaturŭ, și îndemnări. Că scimŭ prea bine, că multe lucrurŭ sîntŭ, între voi avëndŭ trebuință de îndreptare, și cu multă ostineală și silință. credemŭ că să vorŭ îndrepta, iarŭ de și nu s'arŭ îndrepta unŭ, eŭ sângurŭ vorŭ da samă fiindŭ că eŭ miamŭ făcutŭ datoria de leamŭ spusŭ și nevinovatŭ sîntŭ de perzarea lorŭ. După cumŭ Domnulŭ prin proroculŭ mă îndrepteză, iară ceea ce amŭ a vŕ sfătui aceasta iaste, fiindŭ că aice în țară, foarte mare vătămare, și nespasă pierzarea lorŭ de sufletŭ pricinueasce. urâtă patima beției. ca o boală cumplită. înrădăcinăndusă mai alesŭ între partea preuțească : care nu numai se strică șișŭ perde sufletulŭ și trupulŭ, și casa cu copiii, ŭ pustiesce șiŭ face de bajocura noroduluŭ : ci și mare scandală să face. nu numai la toată obștea creștinească. ci și la altia limbŭ streine. Darŭ mai alesŭ la jidovŭ vrăjmașŭ luŭ Christosŭ;

și numelu' chreștinescū risū și bucurie. Pentru care scandală dīce la Evangelie; că mai bine este unu' ca ace-lu' să'și spânzure de grumazī o piatră de moară, și să se arunce în mare, decâtū să smintească pre aproapele său, și la aceasta iată că vē arătū, nu vreo scornire de mintea omenească, ci luminate doveđi din scriptura cea vechiă și cea nouă, câte stricăciunī și perđări au pricinuitū beția. Că Noe îmbătīnduse saū dezgolitū în casa sa. Și Ham fiulū lu' răđāndū de elū saū blestematū de tatălū său, iară pe Lotū laū adăpatū cu vinū fetele lu', și elū îmbătīnduse li să făcu lorū bărbatū în locū de tată. Veđi rodurile beției câte suntū de cumplite. — Iară Domnulū după aceea poruncesce lu' Aaron dīcāndu' „vinū și rachiū nu veți bea tu și fiī tēi cu tine. Cāndū veī merge la cortulū mărturieī, și cāndū te veī apropia de jertveanicū. Și nu veī muri păziīndū legea aceasta. Aiurea iarăși dīce, nestēmăratū lucru este vinulū. Și simeață este beția. Apoi sfātuīndū dīce—nu fiți betivi. Nu te în-tinde la sfaturī și la bārfele: că totū beivulū va sārăci sufletesce și trupesce: la cine este vaiū, la cini' gīlcévā: la cines judecăți. La cine' întristare și întunecare în sufletū, la cines sdroboturile pīnă la moarte în zădarū, la cines ochiī vineți și umflați, au nu la cei ce să zăbovescū la bēturī, și earășū sfătuesce Scriptura nu vē îmbătați de vinū. ci vorbiți cu ómenī drepti și cucernici, că de te veī da la pāharū, apoi veī rēmānea golū ca unū pilugū. oh: mare rușine, și defăimare, păstoriulū, îmbētāndusă. în locū să'și învețe oile la casa sa din Sfīn-tele cărți elū eșīndū din Biserică să duce la crășmă și îmbētāndusă face ghiduși mai multū decâtū mascaragiū. O milostive Doamne pīnă cāndū veī răbda păgīnescile ocări. Pentru aceea darū și eu spāimāntāndumē și înfri-

coşindumă de primejdei şi perzare cumplită aceasta. Şi jale fiindumî. Îi tânguescū pre înşelaţiî aceia preoţi. dîcîndule cu proroculū Isaia, vaî şi amarū de cei ce scólă dimineaţa ş eargă să se îmbete. zăbovinduse pînă târ-diū. că vinulū îî va arde pre ei. căci că unî ca aceia aū rătăcitū din pricina beţiei. Şi saū sugrumatū cu îmbătarea cea multă, şi cu altū prorocū le dîcū. că cu vie şi vinū, şi îmbătare aū priemitū norodulū meū în inima lorū. Iară nu darulū Sfîntului Duchū. Dreptū aceea cu Evangelistulū vē rogū. Să vē luaî aminte, ca nu cumva să se îngreueze inimile voastre cu înbuîbarea şi cu beţia, şi fără veste să vie preste voiî dîoa aceea a morţiî, iară cu apostolulū vē îndemnū ca să umblaî cu bună cuviinţă ca fieî luminei nu în ospeţe şi în beţiî ci să vē îmbrăcaî în Domnulū nostru Iisusū Christosū : a căruia chipū purtaî, că sînteî Preoţie Sfîntă, Neamū împărătescū, decî nu trebue să ocărăî rîndueala Dumnedeşcă. Că sciî bine că Dumnedeşū nu se ocărăsce. Din pricina beţiei rămîndū feciorî cei de preoţi neînvătaî, şi mai proşî de cătū ţaraniî, căci că în serbători nūî sîlescū părinţiî ca se citească pre cărţi, şi să se deprîndă a înţelege Scriptura, şi a veîui cu cînte ca nîsce fîî de preutū. ci lă-sîndulū pustiî : pustiî rămîndū de toată rîndueala chreştînească, şi de învăţătură care acea neînvăţătură şi prostime mai multū în Moldova nōstră ca o lepră saū lăjitū. încătū despre multe cînstite feţe, cumū şi despre alte ţeriî sîmîimū o mare defăîmare. Şi măcarū ce feliū de şcoale. şi de învăţăturî să se sîrguească feciorilorū de preoţi a face. îî totū trebue să urmeze părinţilor lorū. Viţa de va fi bună. şi mlădiţile vor aduce roadă dulce iară rădăcina fiîndū pădureaţă şi mlădiţile vorū rodi ase-mînea acrima de strepezitū dinţiî. Şi vedeî noiî dîcemū aicea,

numai pentru sminteala ce se pricinuesce feciorului dela părintele său. Iară Sfântul Apostol, poruncesce pentru orî-carele din chreştinî dicîndu „iată acumî amî scrisu vouă , să nu vĕ amestecaţi. Audî cumî poruncesce Apostolulî să nu vĕ amestecaţi : dice : de va fi vre-unî frate : adică orî-ce chreştinî, orî curvariî. orî lacomî. orî ocărătoriî. orî bejivî. orî răpitoriî, cu acesta nicî să mâncaţi împreună la masă. Iată porunca Apostolului hotărîtă iaste. Vedeţi toţi că poruncesce, ca nicî să mîncămî la masă cu bejivu. iară bietulî fiiî alî preotului bejivî. nu numai mîncîndu ci şi petrecîndu împreună cu dĕnsulî de unde va putea ticălosulî. ca să fie ceva mai bunî. ci numai trebuie săî urmeze la aceasta judecata cea groaznică a Apostolului care cu hotărîre dice , că nicî furî nicî lacomî. nicî bejivî nicî ocăratoriî. nicî răpitoriî : împĕrăţia lui Dumnedeş nu o vorî moşteni. ia sama dar, că numai una de aceste ce să dicî de Apostolulî, de o va avea omulî , hotărâtă judecată îlî face că împĕrăţia lui Dumnedeş de nu se va pocăi nu va moşteni şi iarăşu mai poruncesce dicĕndu să nu vĕ îmbătaţi de vinî întru care este nestîmpărarea, ci vĕ umpleţi de duchulî : şi iată că eşî plinî de duchulî. cîndu al eşitî din Sfînta Biserică dela Dumnedeşca Slujbă. Atuncea mergîndu la casa ta. îţi fă datoria cu tótă odihna în casă. Cu cele ce al dela Dumnedeş mîncare şi cu bĕntură mĕsurată te liniscesce cu cetania Scripturĕi şi aşa veî avea mare mîngăere sufletească. Şi nădejde de mîntuire, şi ajutoriî din Sfintele şi înfricoşatele a lui Christosî Taĭne, ce lei priemitî, iară nu osîndă. Şi nicî ţi se va dice acelî înfricoşatî cuvĕntu „iată să lasă casa ta pustie, decî acumî câtî miaî fostî prin putinţă. Şi cu ajutoriulî lui Dumnedeş, vamî pusî înainte

aceste sfătuirî și îndemnări duchovnicești, din Sfintele Scripturi ca să vă puneți la orânduială, și să faceți părăsire de acele năravuri pierdătoare de sufletu și de viață iară cându scrisoarea aceasta și sfătuirea, nu va putea să vă folosească și se vă îndrepteze, apoi bine să știți că avem și toeagă pentru cei nesupuși și neascultători. Iați sama o preote ce lucrați. Că tei invrednicit, a lucra unu lucru atâta de mare. Câtă nici ângerii nu s'au invrednicit sălă lucrede adică a sluji Sfânta Liturghie. Îndestul, că de vinu și de rachiū niminea nu te opresce, însă în casa ta, cu rânduiala cea cuviincioasă, precum urmează și toți cei ce saū obicinuit în casa sa, cu rânduiala cea cuviincioasă. Precum urmează și toți cei ce saū obicinuit a întrebuința mâncările și beuturile cu rânduială cinstită. Iară la cărcimă afară de călătorie depărtată, de veți merge la bețuță veți fi socotit, ca celă ce pre fiulă lui Dumneșu îlă vinđi pe vinu în cărcimă, precum Iuda laū vëndut pre banī la jidovi, cumă poți, și cu ce inimă nemilostivă și netemătoare de Dumneșu săi lași mai alesu praznice mare, casa cu copii și cu soția pustii și să te duci la cărcimă; mai alesu priemind pre Christos : Prin Sfintele și de viață făcătoarele Taîne. Datoriū fiindă a le păzi mai multă decâtă lumina ochiului. Decă să priemiți aceste învățaturī cu dragoste, îndemnându-vă pre voi proroculă Davidū : priemiți : ȳice : învățatură, ca nu cumva să se mânia Domnul, și dora nu veți rățăci din calea cea dreaptă, cândă se va aprinde degrabă mânia lui, și decă aceste sfătuirī ce se dau vouă dela noi le veți primi cu dragoste. Și le veți împlini cu osârdie din inimă mila lui Dumneșu veți căștiga și anostră blagoslovenie se va odihni pre voi. Iară de sară afla cineva neascultătoriū și înprotivnicū și de

nu saru drepta. ei aru carti aflandu pricină de păcate unul ca acela sângurū va vede ce felu de judecată va lua ca unu perđatoriū de sufletulū său și smintitoriū norodulū.“

1815. Mart 2.

Anul 1816. Episcopulū Meletie se jăluesce Domnulu Scarlatū Alexandru Calimachū asupra strimtorărei și datoriei Episcopiei, și cere a i se chărăzi și „venitulū cotulū“ din tirgū, ce se lua dela măsurătura vinulu și a rachiulu, care se consumaū acolo.

Domnulū incuviințază; și prin cartea sea din 1816, Mart 18, hotărăsce ca să aibă Episcopia privilegiulū de a lua câte 20 parale de butea de rachiū seū horilcă, și câte 10 parale de vașulū de vinū, dela tôte vasele ce se vorū mesura cu cotulū în acelū tirgū, îndatorindū pe Episcopiă de a avea înadinsī cotari, cu coturi drepte, și să facă măsuratură dréptă.

Meletie se tânguesce Domnulu, că mai tôte moșiele Episcopiei suntū înpresurate de megieși; cere hotarnicū pe velū Vorniculū Theodorū Balșū. Domnulū totū atunci dă ordinū acestui boeriū a merge la fața loculu și a hotări moșiele după documente și a da mărturie hotarnică de cele ce va constata. (Condica III. f. 275, 287).

Facū daniă Episcopiei: Monachulū Genadie, — partea sea din moșia Negri; Diaconi Ioniță și Vasilie — partea lorū din moșia Floresci.

Anul 1818. Meletie cere la Domniă hotarnicirea unorū rēdeși dela Dolhesci.

Diaconulū Grigorie și cu fratele seū Gavriilū au dăruitū Episcopiei partea lorū din moșia Căpotesci seū Deleni.

Anul 1819. Prefectorulū Papițășescū, nu se putea

linisti pentru nereușita lui în chestia bisericii din Huși. În anul acesta a venit el însuși la Episcopul Meletie, cu propunere, că dacă nu-l învoiesce a face biserică pe locul știut, apoi măcar să-l învoiescă a face acolo o căsuță pentru șederea unui păzitor al Cimetirului. Această cerere i s'a învoit, găsinduse temeinică. Însă Prefectorul era ambițios, și ținea cu orî-ce preț să triumfeze voința sa: de aceea, în următorul

Anul 1820 Iarăși a renoit pretențiunea sa la Domniă, din care motiv iarăși s'a urmat corespondență între Mitropoliă și Episcopie. Meletie și acum a stat în aceeași fermitate, arătându Mitropolitului, că nu trebuința de biserică papistă în Huși face pe Prefectorul a stăruii în pretențiunea sa; ci numai ambițiunea, de a triumfa voința sa cu orî-ce preț. De atunci chestia aceasta s'a finit, și papistii din Huși, cari și astăzi sînt într'un număr foarte mic, păstrează cimitirul, și spre a nu se da uitării și a se desființa dela sine, fac în toți anii procesiuni religioase dela Corni, în ziua de Joia-verde. Găsesc foarte demnă purtarea Episcopilor în această chestiune. Ei, fără a vătăma onoarea românească în chestia toleranței religioase, au reprimat pretențiunile ambițioase. Tot în acest an o reșeșă anume Maria chărăzăse Episcopiei partea sa din Leosci.

Anul 1821. În acest an, tîmplînduse revoluția grecească în țară, cunoscută în genere sub numirea de „eteria grecească,” s'a retras din țară mai toți boerii, împreună și Mitropolitul Veniamin și Episcopul de Roman Gerasim, de frica Volintirilor și a Turcilor. Episcopul Meletie însă a stat pe loc, și a condus afașurile nu numai ale Episcopiei sale, dar și ale Mitropoliei. (Istor. M. Neamțului, f. 8).

Apropo de revoluțiunea dela 1821 a coreligionarilor noștri Elini, la Episcopia de Huși am găsit în original Gramata Patriarchului Grigorie, dată dela Constantinople în luna Martă, împreună cu întregul Sinod Patriarchal, către Mitropolitul, Episcopi, boeri, și către toate stările din Țera-românească(*). În această carte, Patriarchul și Sinodul se, negreșit că după impunerea guvernului Porței, disaproabă fapta lui Michaiă Suțul Domnului Moldaviei și a lui Alexandru Ipsilante, cari se represintă ca capi ai mișcării; numesce pe Suțul nerecunoscătorii, pe Ipsilante—fugariu, pe amândoi—înșelători, cari cu numele Rosiei au dus națiunea în rătăcire, fără ca Rosia să fi avut de aceasta vre-o știință, după declarația Ambasadorului ei din Constantinople. Îndeamnă pe Mitropolit și pe Episcopi a întrebuița toate mijloacele duhovnicesci spre a scoate poporul din aseminea rătăcirii și amăgirii ale revoluționarilor, pe cari îi blestemă și afurisesce. Desleagă pe cei ce se vor fi angagiat cu ei prin jurământ. În fine amenință pe Mitropolit și pe Episcopi cu argosia și caterisire, dacă, contra acestor îndemnuri, ar consimți și conlucra cu revoluționarii. În interesul istoriei contemporane reproducem aici o traducere depe acea gramată.

„Grigorie cu mila lui Dumnezeu Archiepiscop Constantinopoliei Romei nouă și Patriarchu Icumenic.

Prea-Sfințite Mitropolit al Ungrovlachiei, prea-cinstite

(*) Causa pentru carea aceasta gramată Patriarchală se găsește la Huși, este lesne de înțeles; căci Episcopul de Huși în acel timp administra și Mitropolia. Dar vine întrebarea: pentru ce ea este dată pe numele Mitropolitului de Ungrovlachia, și nu pe al lui Veniamin al Moldaviei? Se vede, că, Mitropolitul Veniamin fiindu compromis la Constantinople ca partizan al Eteriei, Patriarchul fu nevoit a se arăta că nu are comunicațiune cu el. În urmare a îndatorit pe Mitropolitul Ungrovlachiei a comunica gramata și Bisericii Moldaviei.

și Exarchă ală Plaiurilor și locoțiitoriă ală Cesariei Capadochiei, Prea iubitorilor de Dumneșeu Episcopă, cari aparțineți acestei pre Sfinte Mitropolă, iubiților noștri frați întru Duchulă Sfântă și Conlurgisitoră, Prea Nobililor boeri, prea onoraților negușitoră, prea folositorilor Căpiteni a bine-cuvântatelor rufeturi, și toți ceialaltă bine-cuvântăți Chreștini, de oră-ce stare și gradă, Chară vói și pace dela Dumneșeu.

Este mai luminat decătă sórele, că unulă din acele dintăi fundamente ale moralei este a purta și recunoscina cătră bine-făcători; iară carele a priimită bine-faceră și nu recunósce este celă mai reă dintre toți ómenă. Acestă vițiă îlă videmă lovită de Sfintele Scripturi în multe locuri, și neertată și de însuși Domnulă nostru Iisusă Christosă, precumă avemă exemplulă lui Iuda. Și cândă nerecunoscina este însoțită și de ună spirită făcătoriă de reă și resculătoriă contra puterniculă și neînvinsibilulă imperiă, comunulă nostru bine-făcătoriă și nutritoriă, atunci fapta este contrară și lui Dumneșeu, fiindă-că nu este, dice, imperățiă și putere, decătă numai dela Dumneșeu aședată, și totă celă ce se opune acestui puternică imperiă dela Dumneșeu aședată asupra nóstră, s'aă opusă porunciă lui Dumneșeu. Aceste două datorii esențiali și fundamentali, morale și religioase, le aă călcată, precumă nu se cuvinia, cu o nepilduită cutezare și aroganță, rânduítulă Principe de Moldova Michailă, și din preună cu Alexandru Ipsilante. Tótă națiunea nóstră cunoósce nenumăratele mile ce leaă vėrsată acestui reă-voitoriă Michailă izvorulă celă nedeșertată ală puterniculă imperiă: din mică și simplu l'a rădicată la cinuri și măriră, din ne'usemnată și fără slavă l'a înaintată la gloriă și onori, l'a înavușită, l'a protegiată, în fine l'a onorată

și cu prea strălucitul thronă de principat și l'a așezat boeriă ală popoarelor. Acesta însă fiindă din fire reu-voitoriă, s'a aretată monștru însuflețit ală nerecunoscin-țil și conglăsuinduse cu fugariulă Alexandru Ipsilante, ambilă disperațil, egalmente aroganțil, iubitoril de gloriă, seă mai bine-đicendă, deșertă-cugetătoril, aă proclamată libertatea națiunei, și cu această vóce aă atrasă și pe mulțil de pe aici, trimițindă și emisari în diferite părțil, ca să înșele și să atragă la propria prăpastie a perđeril și pe mulțil alilă din neamulă nostru. Iară ca să pótă încuragia cumva pe cei ce voră asculta, aă întrebuintată și numele puteril Rosiene, propunendă, că și aceasta ară fi de acordă cu cugetările și mișcărilor lor; propunere cu totulă falsă și fără existență și productă numai ală proprielor lor deșerte cugetări. Pentru-că pe lângă aceea că ună asemenea pasă este moralmente imposibilă și atacătorilă pentru imperiulă rusescă, însușil Ambasadorulă imperială de aici întreată, a înformată înscrisă, că puterea rusescă nu are nici ună feliă de scire seă parte în acestă lucru, și aă înfruntată mai cu sémă și aă oprită dela acestă lucru urită, urită de Dumneđeă și neconsciinciosă, voidă aicea să turbure liniștea și pacea națiunei nóstre, — a credincióseloră raele ale puterniculă imperiă, de care se bucură acestea sub întinsa umbră a lui, după multe altele și cu preferință întru cele ale religiunei nóstre carea s'a păstrată și se continuă nesmintită până astă-đi spre folosulă nostru sufletescă. Si așa, în locă de iubitoril de libertate, s'aă arătată uritoril de ea, în locă de iubitoril de némă și de religiune, uritoril și de una și de alta, și contrari lui Dumneđeă, făptuindă, va! neconsciinciosil, cu desperatele loră mișcăril mânia puterniculă imperiă, și grăbinduse se aducă per-

dere generală peste totu poporulū. Aceste decī auđindule noi și totă frățimea de pe lângă noi și toți pioșiī membrii ai nēmuliū nostru de aco'e de totă starea, ne amū înplutū de multă întristare, de o mortală durere, și ne 'ntărđiatū amū procesū din părintésca iubire și din îngrijirea bisericéscă să vē inspirămū cele mântuitoře. Și așa scriinduvē, mandāmū archieriei vōstre și vē rugāmū ca și înșivē și prin impiegațiī vōstriī, Egumenī, cliriciī sfințiī și părințiī duchovnicesci, se declarați înșelăciunea dișilorū ómenī rău-voitori, și se informați pe chreștiniī fiecăria stări ce se află sub spirituala protecțiune a vōstră la păđirea credinciosului raialicū, la complecta supunere și servilă ascultare acestui puternicū imperiū dela Dumneđēn rānduitū asupra nōstră, și cu spiritualele argumente ale adevěrului se sfărāmați lațurīle acelorū ómenī perduți și s'i dovediți de corumpetori comuni și deșertū-cugetatori, fără ca Archieria vōstră sēū cuvēntătōrile vōstre turme să dați vre o atențiune la ei și la mișcările lor; ba chiarū să'i uriti, să'i desprețuiți, întru câtū și Biserica și națiunea îi urāsce și grāmădesce asupra lorū cele mai mortali blesteme, îi tae de la curata și sănătōsa întregime chreștină, ca pe niște membrii putredī, ca pe niște călcători de legile divine și de ordinele apostolice, ca pe desprețuitoriī sfintei ungeri, a recunosciniī și a mulțamiriī cătră binc-făcetori și contrari legilorū morali și politice și ca uniī ce neconsciinciosū aū pregătitū peirea inocentului și neresponsabilului nostru neamū, suntū afurisiți, blestemați și neertați, după mōrte nedeslegați și supuși anathemei și mániei cei vēcīnice. Petrele, lem-nile și ferulū să se sfărāme, darū ei nici-o-dată se nu se disolve; lovéscă'i Domnulū cu răcéla, cu frigurile, cu stricarea aerului și cu gālbinéla; facă-se peste capetele

lorū ceriul de aramă și pământul sub picióarele lorū de ferū; taese fără timpū din viața presentă și să se păgubescă și de cea fiitoare; cadă peste capetele lorū trās-nitele mâniei Dumneđeescē; fie bunurile lorū întru desăvârșită nimicire; remăe copiī lorū orfanī și femeile lorū văduve; întru unū némū să se stingă cu sunetū numele lorū, și să nu rămăie lorū pétră pe pétră; Angerulū Domnului cu sabia de focū săī gonescă; fie preste ei și blestemele tututorū sfinjilorū din vécū și aletuturor theoforilorū părinți; precumū și preste aceia câți le aū urmatū fără căință séū în fiitorū le vorū urma.

Cu aceste îi blestemămū, lăsându pāraie de lacrimi din ochiū noștriū, plinī fiindū de o dréptă mânia asupra lorū. Eară fiindū că pe lângă altele s'aū făcutū cunoscutū că cei ce aū bolitū de 'satanica cugetare a resculăriū de poporū, formându o astūfeliū de eterie între ei, s'aū conlegatū și cu legătura jurământului, cunóscă că jurământulū lorū este jurământulū înșălăciunei, este nechibzuitū și aseviosū (impiū) asemenea jurământului lui Irod, carele pentru ca să nu se arăte călcătoriū de jurământulū séū, a decapitatū pe Ioan Botezătorulū. Dacă ș'arū fi călcatū jurământulū celū fără judecată, pe care l'a nāscocitū fapta lui cea dobitocescă, arū fi viețuitū atuncī Dumneđeesculū Promergătoriū, așa în câtū de la remānerea în acestū feliū de jurământū a atīrnatū mórtea Promergătorului; așa și remānerea în jurământulū acestei partiđi de a ținea cele juruite, face esențialū peirea unei națiunī întregī; și pentru aceste este vēđutū câtū este de perđetóre și uritóre de Dumneđeū. Din contra, lepādarea de acestū jurământū, care scapă pe poporulū nostru de nenumēratele rele venite asupra lui, este și iubitóre de Dumneđeū și mântuitóre. Pentru acēsta Biserica cu cha-

rulă prea sfântului Duchă dislégă jurământulă loră și priimesce și ertă din inimă pe cei ce se voră căi, se voră întorce și voră mărturisi înșelăciunea de mai înaintă și voră înbrătoșa cu sinceritate credinciosulă raialicū. — Adresândune cuvântulă în particulariū și cătră Archie-ria vóstră, declarămū că de nu veți păși în câte sfătuimū întru Duchulă sfântū bisericesce prin acésta, de nu veți dovedi în faptă sîrguința și dorința vóstră de a nimici vicleniele, a mărgini abuzurile și disordinile, a întorce pe cei rătăciți, a tăbări mijlocitū și nemijlocitū asupra celoră ce voră remănea în cugetările loră cele insurecționale și a le resbuna. De nu veți fi de o cugetare cu Biserica, și într'unū cuvântū, de vă veți purta cu orī ce modū contra comunulă nostru bine-făcătoriū, puterniculă imperiū; vă vomū socoti argós de lucrarea Archie-réscă, și cu puterea sfântului Duchă — cădută din trépta Archierei, lepădată din sfințita îngrădire, golū de charulă Dumneđeescū și vinovatū foculă gheenei, ca unī ce ați preferatū și ați alesū peirea némului nostru. Așa dar iubiților frați, deșteptativē, pentru Dumneđeū și faceți precumū vă scriemū bisericesce și vă poruncimū; căci îngrabă așteptămū buna împlinire a celoră scrise; și charulă lui Dumneđeū, și nenumăratele mile să fie cu voi cu toți. 1821 Martiū.

S'aū subscrisū sinodicesce pe sf masă de moderația nóstră, de prea fericitulă, și de toți Archierei.

(Subscriși: Al Constantinoplei Grigorie. Patriarchul Ierusalimului și alți 18 Archierei):

Anul 1823. Preotulă Stefanū a dăruitū Episcopietrei stânjinī de pământū din moșia Harbujī. — Un Vasilie a dăruitū partea sea din moșia Lunca-Banului.

Anul 1824. Câteva persóne din Huși, Gavrilū Mi-

loş, Costachi Şendre, Dimitrie Iuga, întărită obştea tirgoveţilor de a nu recunoşce Episcopiei drepturile acordate ei asupra târgului. Episcopul capătă de la Domnie poruncă pentru depărtarea din târg a instigatorilor, cari nu de mult se aşedase acolo. Inşi Episcopul nu pune ordinul acesta în lucrare; fiindu că aceia de frică s'aui liniştit şi aui liniştit şi obştea. (vedî la anul 1831).

Totî în acestî anul Domnul ȣerei Sandulu Sturza prin cartea sea pune în vedere Episcopului de Huş Meletie că duple înaltele porunci împărateci este opritî streinilor a se căsători cu fete de ale pămîntenilor, pe temei, că aceia, cându arî voi să se ducă din ȣeră nu potî lua cu sine femeele române şi averea lorî de zestre. Se poruncesce a se privighia prin Protopopî pădîirea acêstei legiurî. (Firmanulî la care se face aici alusiune este publicatî în Archiva română, tom. 2 f. 377—285) Fôrte înţelepţî dispoziţiune, carea a fostî o puternică îngrădire a naţionalităţiî şi a proprietăţiî române.

Anul 1825. Doi redeşî Constantin şi Teodorî aui dănuî Episcopiei o parte a lorî de pămîntî din moşia Rândesciî.

Anul 1826. Mórtea Episcopului de Romanî Gerasim, întîmplatî în acestî anul, a datî ocaşiune la permutarea lui Meletie de la Huş la Romanî, érá la Huş fu chiamatî Ieromonachulî Sofronie Miclesculî, dintre monachiî Monastirei Nêmţului. Reproducemî aici duple condica sfînta documentele relative la acêstă permutare şi alegere, spre a se vedea modulî, cumî se făcea pe atuncî alegerile de Episcopî. Aceste Documente constaî din anaforaua cătră Domnî, subscrisă de Mitropolitulî şi de 10 boeri divanişti şi din rezoluţiă confirmătóreă Domnului de atuncî Sandulî Sturza. Din anafora se vede că

alegerile acestea au fostu ordinate de Domnū prin o țidulă a sea de la 26 Maiū, cătră Divanū; Deaseminea se vede, că în acestū actū avea mare însemnătale opinia Mitropolitulū.

Prea Înălțate Domne !

După luminata domnēscă țidulă din 26 a următorei lunī, în pricina văduvitei Episcopii a Romanulū, ne amū adunatū la sfânta Mitropolie, și socotindū mai întâiū de cuviință chemarea iubitorulū de Dumneđeū Episcopū al Hușulū kyr Meletie la văduvita Episcopie a Romanulū pe lângă altele mai cu dinadinsulū pentru înfătoșata ico-micēscă sa petrecere la Episcopia ce au fostū, care cea mai cu dinadinsulū o cere acum nevoea aceștei lalte Episcopii a Romanulū, după povara datoriei în care se află din întēmplări și peristasurile trecute, s'au și făcutū acēstă chemare prin Preosfinția sa părintele Mitropolitulū întru care uninduse și primindū theofilia sa kyr Meletie întru făgada sirguinții plății și a răfuierei a tōtă datoria la care este supusă acēstă Episcopie, prin cele mai ico-nomicōse și osīrdnice chipuri a theofiliei sale, cu cātū va putea mai fără prelungire, urmēdă cu întărirea înălțimeī vōstre mutarea sa la Episcopia Romanulū. Amū în-tratū apoi și în cea laltă socotință și alegere de trebui-torulū nou Episcopū a Eparchiei Hușulū, și în totū felulū chibzuindū ne amū mărginitū după încungiurarea lu-crulū, a se aduce din părinții călugări ai Monastirei Neamțulū pentru acēstă însărcinare și păstorie, pe care Preosfinția sa Archiepiscopul il va socoti enaretos(*) și destoīnic învrednicirei aceștia, și așa socotind și alegēnd Preosfinția sea

(*) Virtuosū.

pe sfinția sea Ieromonachulă Sofronie, întru totă încredințarea, potrivirea, și a destoinicieî primireî loculuî mutatului Episcopu de Huși la Roman, neam unitu și noi în socotința Preosfinției sale întru a se orîndui Episcopu de Huși pe pomenitulă mai susu Ieromonachulă Sofronie de care și facemū cunoscutū prin acéstă a noastră plecată anafora, spre a înălțimeî vóstre hotărîre și întărîre. A înălțimeî vóstre cătră Dumneđu smeritū rugătoriu Veniamin Mitropolitulū Moldovei. Plecate slugi: (umédă subserierile a 10 boeri).

Resoluția Domnăscă:

„Noi Ioan Sandul Sturza Voevod cu mila luî Dumneđu Domnū țereî Moldovei.

Infătoșindunise anaforaua acésta a Preosfințitului Mitropolitū a țereî și a Domniilorū sale boerilorū și pătrundēdune de cunoscînța ei găsīmū de cuvînță și de totă lauda, atātū socotința mutăriî iubitoruluî de Dumneđu Episcopū kyr Meletie, de la Huși la văduvita Episcopie a Romanuluî, câtū și alegerea noului Episcopū pentru Episcopia Hușuluî, a cuvioșiei seîle Ieromonachulū Sofronie din părințiî călugări a Monastireî Neamțuluî, pe încredințarea dată de Preosfinția sa părintele Mitropolitulū kyrio kyr Veniamin, de areti (*) și destoinicia pomenitului Ieromonachū spre însărcinarea și păstoria acestiî Eparchiî a Hușuluî. Dreptū aceea unindune cu acéstă plăcută socotință, hotărîmū atātū mutarea Theofiliei seale Episcopuluî de Huși la Roman, câtū și chirotonia și rōnduirea cuvioșiei sale Ieromonachuluî Sofronie la Episcopia Hușuluî. Spre care să și întăresce anaforaua acésta

(*) Virtute;

cu însuși a noastră iscălitură și pecete. (subscris) Noi Ión Sturza Voevodă. 1826“.

Ipopsifulu lui Sofronie s'a făcutu la 2 Iuniu în paraclisul Mitropoliei de către Archierei: Meletie Episcopul de Roman, Inochentie Iliupoleos Egumenul Păpăuților și Varlaam Sardeon Egumenul sf. Spiridonu. Iată cum se descrie această ceremonie în condica sfântă a Mitropoliei:

„Prin voea, îndemnarea și slobođenia iubitorului de Christos Domnului nostru Sandul Sturza Voevod, cu blagoslovenia Preosfințitului Mitropolitu a totă Moldavia kyrio kyr Veniamin, și cu sfatul a tuturor aleșilor de bun neam boeri patrioți, de vreme că eu smeritul Episcop al Hușului Meletie, am fostu chemat și mutat la Episcopie a Romanului, veduvind de păstoriul ei fericitul întru pomenire Episcopul Gerasimu. Și după urmare asemenea prin voea, îndemnarea și slobođenia înălțimei seale și a Preoșfinției sale, și asemenea cu sfatul a tuturor aleșilor de bună neam boeri patrioți, s'a hotărît chemarea și rînduirea de altu Archiereu în locul meu la sfânta Episcopie a Hușului. Dreptu aceea smeritul Episcopul Romanului Meletie, împreună cu ceilalți frați Archierei, asemenea cu voea îndemnarea înălțimei sale, cu blagoslovenia Preoșfinției seale și cu totu sfatul boerilor patrioți, adunându-ne în paraclisul sfintei Mitropolii, unde se cinstesce și se prăznuesce Hramul tuturor Sfinților, și hotărîri canonicesci puind înaintea, spre aflarea și alegerea cîstitului și vrednicului obrazu, ce este se primescă duchovnicescă ocărnuire a Eparchiei și a Episcopiei aceștia, am pus pe cuviosul între Ieromonachi kyr Sofronie Miclesculu, și s'a scris numele lui întru această sfântă condică a prea sfintei Mi-

tropolii a Moldaviei. 1726 Iunie" (subscriși:) Meletie Episcopul Romanului. Inokentie Iliupoleos. Varlaam Sardeon.

XXXI. SOFRONIE II. MICLESCUL

Sofronie s'a chirotonisit Episcop la 3 Iunie, precum se vede din inscripția din Altariul Bisericii, pe dosul Icoanei Mântuitorului.

Noul Episcop Sofronie, întreabă pe Mitropolitul Veniamin, prin scrisoare, cu ce rânduieală să se sfințească Antiminsele? Mitropolitul prin scrisoarea sea de la 29 Sept. îi răspunde, că mai înainte cusute fiind pungașele pentru punerea sfintelor mósce cu aromate, în vremea slujbei Dumneșcescii liturghii, la vâchodul cel mic, în vremea citirei troparelor, va aduce Eclisiarchul pe o tabla antiminsele, și începându-se urmarea de la stropirea mesei cu apă de trandafil, să se miruească cu pomăduitorul fiește care Antiminsă, și apoi să se începă îndată trisagion spre săvârșirea liturghiei. Déră punerea sfintelor mósce se pôte aședa și la altă vreme de Eclisiarchul. Cu acest chip sfinținduse și iscălin-duse de frăția ta, să se împartă pe la bisericile ce se vor da, însemnându-se Iramul și pentru care biserică anume". (Acta pentru sf. Myră.)

Tot în acest an s'a adus de la Constantinople sf. Myru. Costul lui a fost de 3,000 lei, care împărținduse pe Eparchii, în partea Episcopului de Huși a venit analogia de 800 lei.

Dintr'o adresă a Mitropolitului către Episcopul Sofronie din acest an se vede, cu câtă asprime se păzia

canónele ce opresc pe clericul de a da chizășie. Iată ce se dice în acea adresă :

„Pentru Iconomul Iani, fiindu că aū îndrăznitū, înprotiva datoriei sēle, lucrulū ce cu totulū este opritū de a da chizășie o fațā bisericească, așa dērū după canonul 20 alū sfinților Apostoli, rămāne catherisitū, opritū de tóte lucrările preoției“. (Acta administr. Eparchiale).

Anul 1828. În Huși se convertise la Orthodoxyă câșiva dintre locuitorii papisti de pe moșia Episcopiei Cornil. Misionarii papisti din Iași aū datū alarmă mare, aū pîritū pe Episcopulū Sofronie la Consululū rusescū din Iași carele gera și consulatulū Austriacū, că arū fi silnicindū pe catholicii din Huși a se converti la Orthodoxyă. Mitropolitulū în urmare, priimindū de la Consululū notā în acēstā cuprindere, o trimite Episcopulū înapoi, și în adresă cere relațiune despre adevērulū sēu neadevērulū casulū arātatū prin notā. Dacă este adevēratā arātarea, dice Mitropolitulū, atuncī Episcopulū să se silēscā a liniști lucrurile la fața loculū, spre a nu se întinde mai departe; ērā dacă cele arātate sūntū neadevērate, atuncī să cērā cercetare la fața loculū, spre a i-se face satisfacțiune. În totū casulū — săi răspundā, pentru ca să se scie, ce se întîmpine la nota Cosulatulū. În fine încheie cu sfātuire, de a nu se întrebuița silā la convertirea Apusenilorū, ci numai sfātuiri, și acele la timpū și locū oportunū, ca nu alminterea, în locū de folosū, să aducā vătămare. (Acta pentru eterodoxi.)

Intr'o corespondență a Mitropolitulū Veniaminū cu Episcopulū Sofronie în chestia convertirei a doi catholicii din Huși — bărbatul cu femea sea, găsim următoarea opiniune a Mitropolitulū despre modulū primirei Catholicilorū la Biserica Orthodoxă. Iată povățuirile ce dă Mi-

mitropolitul Episcopului în acestă casă : „Să chiamî pre amândoi, și duhovnicesce să'î sfătuescî, mai virtosă pre ea, ca să primească a se boteza cu desăvîrșitul botez; căci biserica Țarigradului, precum și cele-lalte Patriarhii ale credinții răsăritului cunoscă botezulă apusenescă cu totul stricat, și pre toți acei cari vină dela credința apusenască cătră anostră a răsăritului, se botează cu desăvîrșit botez. Iară neprimindă, spre a nu da pricină de scandală, se va urma numai forma ungerei cu Sf. Myră, căci așa se urmează cu asemenea în Rosia, după cum arată Molitveniculă tipărită în Episcopia Râmniculă la anulă 1793, la fila 355. Și său va primi a se boteza cu desăvîrșit botez, său nu, acumă totă să nu se urmeze lucrarea, ci postindă acestă postă amândoi și înfrânânduse pînă în ajunulă Sfinților Apostoli, cândă atuncă se va săvîrși lucrarea său a săvîrșitului botez (de va primi), său numai ungerea cu Sf. Myră, și în ziua Sfinților Apostoli se voră și cununa.“ (ibidem). Vra să dică primirea prin Boteză sēu numai prin Myră-ungere, Mitropolitul Veniamină o lasă la voința convertiților; ăra cununia dinnoă o prinde. Sfatulă, mai ales în casulă din urmă este netemeinică, după principiile theologice.

Anul 1829. Din anulă trecută țera ărași s'a ocupat de oștirile rusesci, și ărași s'a începută angăriile de tot felulă. Dintr'o scrisoare a Mitropolitulă Veniamină din acestă ană cătră Episcopulă Sofronie se vede că și Preoții erau esecutați a face cărături de podveți pentru oști. Mitropolitulă Veniamină a fostă stăruită la generalulă Joltuchină, plenipotentulă și presedentulă Divanuriloră amânduroră Principateloră, ca să scutească pe Preoți de acele podvoți; dară n'a reușită decătă întru atăta, ca a-

nalogia cărăturilor ce va cădea asupra Preoților să se facă de diregători în prezența Protoiereilor, și aceștia apoi să îndatorească pe Preoți la îndeplinire, fără a se amesteca esecutorii civili (Acta lucrărilor guvern. din timpul ocupațiunei).

Mitropolitul Veniamin comunică Episcopului, că a adoptat socotința Vice-președintelui generalului Theodor Mircoviciu, privitoare la modul cum trebuie a se adresa la guvern persoanele bisericești; adică, când vreunul ar avea trebuință a cere ceva dela guvern, să adreseze mai întâi cererea sea la Mitropolit, și apoi acesta, dacă o va găsi cu cale, va mijloci la guvern. (ibid.).

Din corespondențele urmate cu Episcopul în anul acesta pentru cutia milelor dela Mitropolie, se vede, că primiau mile persoanele scăpătate. Constatarea celor vrednici de milă se făcea prin Protopopii. Episcopia de Huși plătia anual 400 lei. Pe lângă aceea Episcopul nou ales plătia 500 lei în folosul acelei case.

În anul acesta iarăși s'a adus Sf. Myră dela Constantinople. Episcopul de Huși care plătia mai puțin, fiindu-i Eparchia mai mică, a plătit în anul acesta 30 galbeni. Se vede că din punctul de vedere alu Iconomie, în acest an Mitropolitul Veniamin a rugat pe Graful Palin Președintele Divanurilor, ca să mijlocească a se da pe viitor Sf. Myră pentru Moldova de la Biserica Rosie. Graful a promis că va face a se da dela Moscua; pentru care să se trimită din partea Mitropolitului un om înadins acolo. Mitropolitul a scris Archiepiscopului de Chișinău, rugându-l, să trimită la Moscua pentru Sf. Myră pe un Archimandrit Nicanor din Besarabia și îi va plăti cheltueala drumului.

Anul 1830. Din o adresă a Mitropolitului către E-

piscopul de Huși, dela 4 Mart, se vede, că plenipotentul Chisilev a fost regulat a se trimite pe la Monastiri toți calicii din Iași. Dar fiindu-că această dispozițiune nu s'a putut aplica, Mitropolitul a propus și s'a admis, ca, spre a înceta dela cerșetorie, să le se dea câte 30 parale pe di de persoană, și să rămăe pe la casele lor. Suma banilor trebuitori s'a analogisit pe Mitropoliă, pe Episcopii și Monastiri. Episcopia de Huși i s'a venit a da pe lună 75 de lei.

Episcopul Sofronie cere socotința Mitropolitului în chestia de neunire casnică între doi căsătorii din Huși, cari nu voiau a mai trăi împreună, și s'ă dăduse unul altuia cărți de despărțire. Mitropolitul Veniamin îi răspunde în următorul mod: „fiindu-că biserica nu pôte silnici la aseninea întemplantare, voru rămănea despărții unul de altul, fiindu-că ș'a dat și însuși cărți unul la mâna altuia; însă cu această hotărîre, ca nici el nici ea să nu pôtă trece cătră altă însoțire; ci lui de' va trebui femeă, dându chizășiă vrednică de credință că se va părăsi de toate relele urmări și va trăi cinstit cu soția sa, siguripsindu și viața ei, va pute veți cu ea. Asemenea și ea, dacă' va trebui bărbat, numai pre numitul ilu va putea avea, învoinduse cu el, eară altul nu, câtu va trăi acesta“ (Acta: chestiuni de judecata biserice.).

Reproducem aici o adresă a Mitropolitului Veniamin cătră Sofronie din anul acesta, în chestia Scopiilor, pe cari Mitropolitul Veniamin se hotărise a' face Orthodoxi, fără să aibă ideă de nepilduita lor ipocrisiă, cu carea sciū ei a'ș ascunde ritul lor cel hidos.

„Cu în Christos frățască dragoste înbrășemă pe frăția ta. Incă dela 20 a trecutei luni Genarie dischiidundu se prilej a' prinsu a se cunósce pe toți acei din socie-

tatea Scopiților (Evnuchî), că cu rea credință întrebuința chipuri a înșela biserica noastră cu mergerea în Biserică, și că împlinea datoriile creștinesc, eară în ascunsă se ținea de uritul lor eres. Așa dar după alegerea ce s'a făcută tuturor acestora, acia, cari au anatematisit eresul și căinduse să lipit cu credință de maica noastră Biserică am poruncit de tuturor acestora li să dată cărți din partea noastră la mână, spre a fi cunoscuți de drepți christiani, împlinind cătră dânsii toate datoriile, câte se cuvin pentru nisce (omeni ce) din rătăcire cu zdrobire de inimă au venit cătră pravoslavnică credință. Dreptu acea facem cunoscut și frăție tale se bine voesc a porunci în totă Eparchia Protopresviterilor ținuturilor, ca să aibă trează luare aminte atât prin țiguri, cât și prin sate pentru unii ca aceștia, cari nu vor avea scrisoarea noastră la mână ori unde și în ce loc s'ar ivi vreunul, să nu fie primit la Biserică și nici cunoscut de christian, ca se le lipsască chipul cel necredincios a mai înșela Biserica, ca pînă acum. Cu aceasta îndatorinduse de cătră Protopresviteri pre toți Preoții Bisericilor de prin țiguri și sate, spre întocmai urmare și punere în lucrare. Așteptămă răspuns, fiindu al frăției tale în Christos frate."

Tot în acest an Mitropolitul împreună cu Episcopii Eparchioi au hotărît a nu se călugări nime fără prealabila învoire a Episcopului respectiv. (Acta privitoare la Călugări).

Anul 1831. Țirgovești din Huși, conduși de aceleași persoane, ce s'au amintit la anul 1824, iarăși s'au rădicat cu tânguiri asupra mai multor nedreptățiri, ce le s'ar fi fost făcându din partea Episcopiei. Intre altele, la punctul 12-le, se spunea, că în Huși nu e nici

o autoritate civilă, la care să se judece locuitorii în ceretele lor reciproc, precum în chestiuni de locuri, de îngrădirii, etc; pentru care judecata se făcea la Episcopie prin Dichiu, care pedepsia pe vinovați, cu închidere la grosă și punerea în butuc. Jeluitorii ceru a le se orândui o judecătoria politicească; căci Isprăvnicia, fiind la Fălciu, este departe de Huși cale de optă ceasuri(*).

Divanul judecătoresc al „Cneției Moldaviei,” căruia ȋrgoveșii au adresat ȋnguirile, au rȋnduit comisarii doi boeri, pe Vornicul ȋordachi Costachi și pe Aga Alexandru Rosetȋ, duple cererea Episcopului, cari să cerceteze și să raporteze despre adevăratele ȋmpregiurări ale chestiunei. Din raportul Comisariilor, cu data 21 Mart, se vede că acusările asupra Episcopiei erau pornite mai mult dintr'unu spiritu de intrigă, și ȋnpikările, de care ȋrgoveșii se ȋnguniau, ȋntru cât ele erau adevărate, proviniau mai mult din partea posesorulu moșiei, Pacharnicul Gavriil Milușu. Iată cum Comisarii ȋnchiă raportul lor: „cercetȋndu daru cu luare aminte cuprinderea ponturilor a jalobei mai susu ȋnsemnate, și ȋncredinȋndune de a lor ȋncungiurări, după dosloșirile ȋnsemnate a fiește căru pontu se va pliroforisi cinstitul Divanu de curgerea a tȋte pricinilor. Iară aceea ce se atinge de ȋntinderea jalobei și pornirea ei, după câtă lămurire sau pututȋ lua, este numai o alcătuire de complotu a câte-va fețe, ce poartă aici fiinȋa de boeri, iscăliȋ prin pomenita jalobă, ȋnbrăcȋnduse unulu cu partea boerească, Căminariul Georgie Vasiliul, altul cu partea stărei neguȋtoresc, pacharnicul Gavriil Milușu, călȋ cu ȋncredinȋări din partea norodulu de obștie. Clu-

(*) Cu trăsura se merge 4 ceasuri pină la Fălciu. Prefectura s'a strămutatȋ ȋn Huși după aplicarea Regulamentulu organicu.

ceriulă Ioană Mardarie, și Sărdariulă Dimitrachî Iuga, eară cela-laltă Păcharniculă Costachi Șendre, toți aceștia de a câștiga dreptăți cu slobodenie la pădurile Sfintei Episcopii, precum și la locuri de hrană, și a intra și în dreptățile lăcuitorilor supuși moșielor, numai pentru câștigarea cu îndestulare a hranei caselor lor, a pășunii cârdurilor de dobitoace, ce au pe imășulă tîrgului, și a prinderii de livezi și vii după inbelșugarea, care a loră voință ară cere, scoțindă în iveală dreptățile locuitorilor și strigarea norodului de obște.

„Adunarea acestor fețe de omeni, și mai alesă a iscoditorilor jalubei arătate, Păcharniculă Milușă, Păcharniculă Șendrescu și Sărdariulă Iuga, se găsesce dela o scurtă epochă aici în tîrgă, dela începutulă finței loră din logofei scriitoră lipiți pe lăngă dregătoră ținutului și osebiți boeri, cariă au avută a loră osebite trebuinți prin acestă tîrgă, și ei lipiți pe lăngă ună și alți pînă cînd au găsită închipuire a se aședa în acestă tîrgă. Apoi socotească cînstitulă Divană și cuvîntulă loră în jalobă ce arată stare și înlesnire Sfintei Episcopii, cîtă este de învîfătoare loră și nebăgătoare în samă de ce persoană se atingă, și care apoi totă acești arătați mai susă și la anulă 1824, ispitinduse la asemenea pricinuiră de supărări Sfintei Episcopii, saă fostă slobodită porunca stăpînirii a se depărta din tîrgulă acesta, pentru ca să le lipsască o gîndire, ce însă o au, de cârmuitoră folosulă obștescă, și agiutoră de învîtarile, cîte ară voi să le facă. 1831. Mart 21.“ (Raportulă acesta se află între chrysoavele Episcop. pentru tîrgulă Huși).

În anulă acesta ună boeriă a luată în căsătoră pe o rudenie, anume: nepotă de soră a cumnatului seă, și s'au cununat în Monastirea Probota de ună Ieromonachă

și cu unŭ Ierodiaconŭ din acea Monastire. După ce Mitropolitulŭ în zădarŭ a întrebuințatŭ sfătuirŭ pentru a îndupleca pe călcătoriulŭ de lege a se despărți de acea neleguită însoțire, i a aforisitŭ pe amândoi. Iată ce ȋice Mitropolitulŭ despre aceasta în adresa circulară către Episcopulŭ de Huși: „De care nelegiuire însciințându-ne, canonicesce pe numiți preoți i amŭ disbrăcatŭ de Sfințitulŭ Darŭ, remăindŭ ca nisce monachi prosti, pentru îngăduința ce au datŭ la cele ce D-lui leau pusŭ înainte, cetindu-i și cununia, și pentru că D-lui duple datornica sfătuire ce prin Protopresviterulŭ ținutulŭ i amŭ făcutŭ, n'au fostŭ următoriu a se depărta vecnicŭ de această nelegiuită însoțire. și a-și cunoșce greșala, pe temeiulŭ apostolescilorŭ canoane l'amŭ aforisitŭ dinpreună cu acea ce ș'au alesŭ de soție, oprindŭ și pe preoți a nu le intra nici-de-cumŭ în casă, și nici prinosele la Biserică a nu li se primi, pînă ce nu-și vorŭ veni întru cunoșcință, și nu se vorŭ despărți cu totulŭ unulŭ de altulŭ.“ Apoi îndemnă pe Episcopŭ a publica aceasta și în Eparchia sea, pentru sciința Preoțilorŭ, spre a se feri de asemenea abateri; și la întâmplare a urma și Episcopulŭ asemenea. (Acta pentru administrația Eparchiei).

Din o altă corespondență totŭ din acestŭ anŭ se vede modulŭ de procedare, cândŭ unŭ bărbatŭ seŭ o femeŭ legiuită însoțitŭ prin nuntă, voiaŭ a se traȑe la Monastire, cu învoirea și acelialalte părți. Episcopulŭ respectiv, după ce prin mai multe sfătuirŭ nu putea înduplica pe o asemenea persoană a remănea la conviețuire cu soțulŭ seŭ, îi învoia retragerea la Monastire, unde se supunea la o ispitire de 3 ani, și dacă și după trecerea acestui timpŭ rămănea statornicŭ în dorința de a se călugări, a-

tunci se dispărția formală de soția sea, și se admitea definitiv la Călugăria (Acta pentru Călugărie).

Anul 1832 Dintr'o adresă a Mitropolitului Veniamin către Episcopul de Huși se vede, că, spre a se acoperi un deficit al vistirii, Divanul a hotărât să impue dare și asupra bisericășilor, analogia sumei de 124,855 lei. Mitropolitul s'a opus și nici a voit a lua parte la asemenea hotărâre, a refusat chiar a da concurs la adunarea acei sume prin Protoierei. Insa dice, că a dat ordin acestora de a sfătui pe bisericăși să nu se opună cărmuirii, ca să nu cadă sub judecata politicească; sfătuesce și pe Episcopul de a urma și el asemenea (Acta lucr. guver. din timpul ocupațiunei).

În anul acesta s'a promulgat regulamentul organic, care a pus bazele organizării noii Societăți Române. Precum în toate ramurile Societății, așa și în administrația Bisericii s'a făcut modificări radicale. Scopul principal al acestor reforme era îmbunătățirea soartei clerului, cultura lui și mângâierea numai în sfera spirituală. Dacă acele principii s'ar fi aplicat cu conștiințioasă, în adevăr că s'ar fi făcut un mare bine Bisericii și religiunii; din nenorocire însă ele în cea mai mare parte au rămas o literă moartă!

Pînă la Regulament, la jurisdicția bisericească erau supuse și procesele pentru clironomie. Aceste, ca și cestiunile de dispărțire, se trătau prin Protoierei, cari la trebuință, rădicau cu puterea pe acusați dela casele lor, îi închideau, îi globiau. În anul acesta s'a aplicat Regulamentul, care a luat dela jurisdicția Bisericească chestiunile de clironomie și le a dat tribunalelor civile. Insa unii din Protopopi totu continuau datina de mai înainte. De aceea Departamentul din lăuntru mijlocesce la

Mitropolitul Veniamin a se opri Protoierei dela aseminia urmări. Mitropolitul din partea sea scrie Episcopilor, de a mărgini pe Protoierei în atribuțiunile prescrie jurisdicțiunei bisericesci prin Regulamentul organic, pe care l'au subscrisu atât Mitropolitul câtu și Episcopii. (Acta concurs. Episcop. la trebile guvernului).

Reproducem nū pasagiū dīn o adresă a Mitropolitul cātră Episcopul Sofronie din acestu ānū, din carea se vede, cā legile bisericesci rămānū nelucrātore, dacā nu se respectā și apārā de guvernulū politicū: „Ocārmuirea Duchovnicēscā aici în patria nōstrā, precumū și în megieșita creștinēscā stāpēnire, și în vremea vrche a pravoslavnicii împārāțil grecesci, pururea āu fostū sprijinitā de ocārmuirea politicēscā întru împlinirea trebuințelorū acelora care atirnā de agiutoriulū politicesci stāpēniri, pentru cā multe pricinī ce se întâmplā, care spēndurā numai de cercetarea și lotārrea Duchovnicēscā, și urmēdā a se aduce întru împlinire prin zapelliculū politicesci, dacā nu va fi agiutorulū stāpēnirii politicesci, rămānū întru nesēvēșire și se facū multe nerōnduele înprotiva canōnelorū și a legiū după cumū saū și începutū în acēstā epochā de vreme, fățișū, fără băgare de sēmā a se face cālcarī de canōne“ (ibid).

Anul 1833. De la acestu ānū s'a începutū a se aduce sf. Myr de la Kievū; pentru cā era mai cu apropiere și costa mai puțū adusulū luī. Analogia plăiī transportulū în acestu ānū a cădūtū în partea Episcopiei de Huși 20 galbeni; ērā la 1835, cāndū s'a făcutū altū transportū — numai 15 galbeni. Insemnām aici, cā aducerea sf. Myrū de la Kiev a continuatū până la resbelulū de Crimea, cāndū iarāși s'a începutū aducerea luī de la Biserica cea mare din Constantinopole.

Anul 1834. În acestu an s'a făcutu Domnă țerii Michaiu Sturza. Huși a devenitu capitala de ținut, cu Isprăvniciă, judecătorie, Eforie, și cu o școlă primară, duple nouele principii regulamentare.

Anul 1835. Mitropolitul împreună cu Episcopii le-giuescui, ca călugări și călugărițele să nu ăsă de prin Monastiri fără biletul Igumeniei; nici să se mute la altă Monastire fără cartea Episcopului respectiv. Protoiereii să privighede, și cându voru afla vre unu călugăr sêu călugăriță fără aceste îndreptări, să-i trimită la urma lor, unde să fie canonisiți.

Anul 1837. Din o adresă a Mitropolitului Veniamin către Episcopul Sofronie, din anul acesta, se vede că Patriarchul de Constantinopole s'a însciințat că propaganda Lutero-Calvină lucră în Orient spre adimenirea Orthodoxilor. Patriarchia, spre a se opune acelor încercări ereticești, a constituit o epitropie, carea să urmărească uelțirile propagandei și să chibzuască măsurile ce trebue a se lua spre apărarea Orthodoxiei. Aceste espunându-le într'o circulară către toți Mitropoliții și Episcopi din Orient, Patriarchul a comunicat o asemenea și Mitropolitului Veniamin, îndemnându-l a institui și în Moldova o asemenea Epitropie. Mitropolitul însă nevedându urgență, a amânât pentru altă-dată instituirea Epitropiei. Daru în adresa către Episcop arată datorința de a privighia pentru întregimea turmei cei cuvântătoare, și cere ca în puterca canónelor. Episcopii să se întrunesc la Mitropolie spre a se sfătui despre trebuințele Biserice.

Iată propriile lui cuvinte:

„Inființarea unei așa Epitropii se păsuesce pe altă dată: iară datorința la care și fără pomenita Epitropia păstorului sufletescu, de însuși Mântuitoriul Christos înce-

pătoriul Archierei, de sfinții sei Apostoli și de sfinții Părinți purtători de Dumne-deu, cei-ce cu a loră învățatură sănătoasă, cu a loră canóne însuflate de Dumne-deu și în sfârșit cu a loră sânge vârsat pentru Orthodoxyă, suntă predanisite și înscrisă puse asupra noastră, pe care Duchulă sfântă ne aș suită pe thronulă Bisericei lui Christos, și ne aș încredințat toiaagulă a păstori staululă envântătoarei sale turme, și ne poruncesce a privighia deapureră cu ochi neadormit de năvălirea lupiloră gânditori.

Acéstă datoriă, ce din minutulă în care amă pusă la sfântulă altariu giurământulă credinței către biserică și al cei cu sfințenie păzire a învățăturiloră sale, stă ca o făclie luminătoare înaintea ómeniloră și înaintea cunoscinței cugetului nostru.

De acésta îndemnată, împărtășescă frăției tale, ca celui cu mine împreună lucrătoră și sujitoră în trepta archierescei păstori, ca potrivit cu canonulă 37 ală sfinților Apostoli și cu canónele sfinteloră sobóre, precumă legiuesce canonulă ală 5-le a soborului întăi, canonulă 19-le ală soborului ală patrulea, canonulă 8-le ală soborului ală șeselea, canonulă 6-le ală soborului ală șeptelea și alte canóne ale sínódeloră localnice, în totă anulă măcară o dată, a se aduna Archierei Eparchiiloră împreună cu Mitropolitulă loră, a se sfătui și a face chibzuirile putincioase pentru sporiulă theoseviei și crescerea buneloră năravuri, saă moralității evanghelicesce între credincioșii bisericei, ca nici credința fără de faptă nici fapta fără credință să se vadă remasă.

Dreptă acésta și frăția ta, adunându scuință de starea bisericiloră și a enoriiloră eparchielnice, câte nu vei putea îndrepta însuși, la întâlnirea noastră în sfintele serbători de érnă, să ne sfătuimă împreună. și se ceremă fiind

de nevoe, și agiutoriul ocârmuirii, potrivit cu legiurile statornicite. Ală Preosfinției tēle în christosă frate Veniamin Mitrop. Moldovei, Maiă 16.

Anul 1839. Cēta dintre tîrgoveș și Episcopie nu s'a curmată prin cercetarea comisiunei din anulă 1831. Lucrarea acei comisiuni a fostă protestată de tîrgoveș: ca pārtinitōre Episcopiei. După care aū urmată alte cercetări. Despre urmarea acestorū certe și cumă s'aū finitū ele, pe largū se arată în chysovulă Domnului Michaiū Sturza din 21 Iunie acestū anū, pe care îlă reproducemū aici:

„Cu mila lui Dumneḑeū noī Michailū Grigoriū Sturza Voevodū Domnu țerei Moldovei.

Domnesculă nostru Divan prin anaforaua din 26 Maiă anulă curgătorū 1839 cu No. 2023 aū adusū la scirea Domniei nōstre, că între obștea tîrgului Hușii și între Episcopia de acolo urmāndū pricină de judecată după pretenția pornită de cei dintēiū asupra cei de alū doilea pentru adetiurī și altele, la trecutulă anū 1831, Genar 8, tōte stările lăcuiitororū din tîrgulă Hușii și Mahalalele, prin jaloba ce aū datū comisieī alū doilea reveduitōre, aū făcutū arătări, că moșia tîrgului Ilușii aū fostă din vechiū a tîrgoveșilorū, dată miluire de cătră luminații Domni de mai înainte și apoi iarăși din vreme în vreme luānduse părți de locuri și trupuri întregi s'aū datū miluirī unele Episcopiei, iară altele altorū fețe, de la care în urmă saū întorsū cu afierosirī iarăși către Episcopie remāindū tîrgoveșii numai cu vatra tîrgului, pe care le este lăcuița cu privilegiurī ca tîrgoveșii să'sīaibă hrana cu îndestulare, apoi în vremea Domnului Moruzū Voevodū, s'aū afierositū Episcopiei și vatra tîrgului cu chrysovū gospod, întārinduse acēstă afierosire și cu alte chrysove ale Domnilorū din urmă, ca să aibă a lua adetiulă

de pe vatra târgului, după cum prin aceleși chrysóve se arată și că la anul 1792 Domnul Constantin Alexandru Muruzu Voevod, învîndu chrysóvele de mai înainte, a mai sporit puțin venitul Episcopiei peste adetiurile cuprinse prin chrysóvele de mai înainte, érá la anul 1813, în vremea Domnului Scarlatu Calimachu Voevodu, Episcopia Hușii dăndu jaloba cu arătare, că Eparchia ei a rămasu la închierea păcii în a stînga Prutului și altele, a cîștigat unu chrysovú împilătoriu norodului, pe care vrîndu a'lu pune în lucrare, târgoveții aș și pornit jaluba, cîndu atunci sa rînduit pe reposatul Vornicu Nicolaiu Chrysoverghi de a urma cercetarea la fața locului, învîndu târgoveții cu Episcopia, cu care a rămas liniștiți. Iară Episcopia, pășind peste acele învoeli, a pus în lucrare nu numai cuprinderea chrysovului Domnului Calimachu dar și alte dinno a-supriri, strîmptorări și împilări norodului, rugînduse ca să se facă îndreptare tuturor ponturilor cuprinse prin a lor jalobă asupra celor cu catachrisis urmate, care jalobă recomenduinduse desființatului divan judecătorescu de către acea comisie spre punerea la cale, acela la 11 Martie 1831 a însărcinat pe D-lui Vornicul Iordachi Costachi și reposatul Aga Alecu Roset după cererea Episcopiei, ca în fiinta vechilului Episcopiei și a jeluitorilor să cerceteze fie-care pontu al jalobei lor, și pentru acele câte vor fi înprotivitoare cuprinderii chrysóvelor Episcopiei să li-se facă cunoscutu jeluitorilor, că chrysóvele nu se pot jigni întru nimică din cuprinderea lor; iară acele câte se vor dovedi osebite a-supriri și cereri din partea Episcopiei, care nu vor fi legiuite prin chrysóvele ce are, cercetîndule cu pătrundere, să le însemne cu lămuriri în mărturia de cercetare, cu care întru nemulțămirea ce arăta vre

o parte să-î sorocéscă ca să vie la Divan; iară jeluitorii tîrgoveți la 21 Martie același an 1831, prin jaloaba ce au dată către fostul atunc Vice-Prezedentă s'au tânguită că acea cercetare saă făcută cu părtinire, fiindă că boerii rînduiți suntă rudenie cu Episcopulă de Huși, și că unde putea a se sevîrși acea cercetare abia în 15 zile, număi în patru césuri au săvîrșito în nefința a celor bētrāni și a celor ce sciū adevērulă priciniloră, rugānduse ca acea cercetare se rēmāe fără lucrare, și cerēnd ca să se rōnduēscă pe D-lui logofētulă Costachi Conachi spre a urma cercetarea cuviinēiōsă. Acēstă jalubă cu predlojenia fostului Vice-Prezidentă din 6 Aprilie, sub No. 2529, saă îndreptată Divanulă judecătorescă, ca intrāndă în cercetarea pricinei, să facă jeluitoriloră cuviinēiōsa îndestulare, după care acelă Divan au făcută chemare atātă jeluitoriloră tîrgoveți, cātă și Episcopiei de a se înfășoșă la elă cu tōte dovedile ce voră fi avēndă. In urmă logofētia dreptății prin otnoșenia din 18 Iuniă 1832, sub No. 3818, au cerută de la acelă Divan dela pricinei spre a lua dintrēnsa o trebuitōre pliroforisire, în care după luarea aminte ce au făcută au găsită următōrele.

1). Că pricina duple tânguirea jeluitoriloră are fința ei de a se cerceta mai întēiă la fața loculă, și 2) că acēsta o ceră și ei ēnsuși și Preosfințitulă Episcopă; și apoi se vie în cercetarea Divanulă, scriindă Divanulă prin otnoșenia din 22 Iuniă 1832 su No. 3955, ca se rōnduēscă localnică cercetare prin judecătoria ținuale carea va urma duple dislegarea cîrcularnică ce are în acēstă predmet, în cuprinderea căria la 4 Iulie acelașă ană, au trimisă judecătoriei de Fălciă tōtă dela pricinei scriindă că să pāsēscă cātă cercetare prin înfășoșarea ambeloră părți cu dovedile ce voră avea. După care po-

menita judecătorie, făcându chiasmări fetelorū prigonitóre spre a se înfăţoşa cu doveđile, ca să se pótă urma cercetarea poruncită, şi după îndestulă perepiscă urmată i jalobe primite de la amêndouē părţile, la 4 Martiū anulū 1836 aū închiat rezoluţie în cuprindere, că spre descoperirea fiinţii adevărului asupra jeluirilorū întinse din partea obştiei tîrgului asupra Episcopiei de Huşi saū socotitū de cuviinţă a se recomendui dela unuia din cîlenuri care în fiinţa prigonitórelorū părţi i a doveđilorū înfăţoşate, se cerceteze cu pătrudere şi luare aminte tóte acele ponturi ce nu sunt cuprinse în chrysóvele domneşci, şi încheindū socotinţă, să predstavliscă dela cu tóte îndeplinirile cuviincióse, spre cea mai de pe urmă lucrare. Iară apoi la 4 Maiū anulū trecutū 1837 logofeţia drepătăi pe lângă otnoşenia de sub No. 5412, aū trimisū domnesculū Divanū tótă dela pricinei, ca o îngădită cu acturi, spre a'î da legiuitulū cursū. După priimirea căria sorocinduse căutarea procesulū prin clasificăie, la 13 a trecutei lunī saū luatū pricina în trataţie întrū stăruirea de faţă în presutsfia a polcovniculū Grigorie Vlătin i Michălachi Rotariū şi Vasilie Ciubotariulū, formalnicī vechilī rînduiţi de cătră o samă din tîrgoveţi prin vechiliméoa din 3 Maiū 1839, şi a cuviosiei sale Ierodiaconulū Antonie, éráşī vechil din partea Episcopiei cu vechiliméoa din 8 Martie 1838, saū cerutū mai ânteiū de la vechilī jeluitorilorū doveđile ce aū, şi prin opisulū ceaū datū aū înfăţoşatū următóarele. — 1) 1785 Martie 24 anaforaua veliţilor boeri cuprinđetóre în ce chipū aū găsitū cu cale ca să dee tîrgoveţi de pe vatra tîrgului ce se va afla că este danie de la Domnulū Constantinū Moruzu Voevod, pe fieşte care anū Episcopiei pentru venitulū locului, adică din suma chiriei dughenei de pe va-

tra târgului, să dea stăpânul dughenei din 10 banî unul, cum și de totu gospodariul câte un leu, daru femeele sărace, care n'au feciori, se nu fie supărate, érá din crășmele și mesernițele ce voru fi pe vatra târgului să nu dea nimica, întărită fiindu anaforaua și de Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat Vood, la 1 April acelueaș an, spre întocmai urmare. 2) 1785 April 2, chrysov al Domnului Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, hotărîtoriu, ca cei ce voru șede pe vatra târgului se dea pe anu din chiria dughenelor din 10 banî unul și de casă câte un leu de fiește care gospodariu, iară cei ce voru avea vii să dea dejmă cu vadra ce voru vinde la neguțătorî, și Episcopia să'lă ducă unde va voi, și de crășmele ce voru avea să nu dee nimica; din semănăturile ce voru avea la câmpu să dea din 10 prăjinî una, măsurându-se în fința lorî, și Episcopia se fie datore a culege și a'șî rădica acea dejmă, pecumû și câte una para de stupu se dea acei ce voru avea până la 50 stupi, iară avêndu 50 să dea unul de semênță, iarû nu de bătutû, rădicândulû Episcopia tómnă din prisacă; iară femeele sărace fără bărbați și fără feciori, se nu se supere întru nimica 3) 1791. Iulie 10. cartea Divanului cneajiei Moldaviei, dată la mâna târgoveților, cuprîndetore ca Episcopia se nu'î supere mai multu pentru adetiulû târgului peste cuprinderea chrysovului Domnului Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod din 1785 Aprilie 2 arătatû mai susû la No. 2. 4) 1792. Iulie 28. chrysovû gospod a Domnului Alexandru Constantinû Moruz Voevod, prin care întărind adetiulû ce are a lna Episcopia de la târgoveți, cuprînsû prin chrysovulû de mai susû a Domnului Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, arătatû mai susû la No. 2, au mai sporitû peste aceea ce se hotărîse a da ei Episcopiei, a-

dică: câte 2 banî de vadra de vină și câte ună bană de ocaua de rachiă ce se va vinde pe la crășmele i dughenele loră, și vîndarea dohotului să fie a Episcopiei, iară cu altă cu nimică să nu fie supărați, după cuprinderea chrysovului de mai sus. 5) 1813. Augustă 19. cartea gospod a Domnului Scarlată Calimachă Voevod cătră reposatul Vornică Teodoră Buhuși (fiindă atunci Medelniceriă) după jaloba tîrgoveților cuprindețore să se cerceteze pentru tôte asupririle ce se jëluescă că ară fi suferindă de către Episcopie la adetiulă tîrgului, și ce se va dovedi că ară luată mai multă peste cuprinderea chrysoaveloră să îplinească și să se dee înapoi, sau neputendu-i pune la cale acolo, să însciințeze pre largă. Aseminea să cerceteze și pentru strîmtorirea ce arată tîrgoveții că li saă făcută, încătă nici locă de hrană nu le ară fi rămasă, și să însciințeze. 6) 1814, Decembrie 3. Cartea gospodă a Domnului Scarlată Calimachă Voevodă tij cătră Medelniceriulă Tăderă Buhuș, în dosulă jalobei tîrgoveților de Huși, poruncitoare ca să meargă la tîrgulă Huși, și după copia ce i saă dată atătă de pe chrysovulă ce are Episcopia pentru venitulă tîrgului, câtă și după ponturile vistiriei, precumă și de pe arătările înscrisă ce ară dată jeluitorii tîrgoveți, să facă cercetarea porunciă prin cartea din 19 Avgustă arătată mai susă la No 5, puindă la cale pe jeluitoră, ca să rămăe odihniți. 7) 1815, Genar 23. Cartea logofetiei cătră Medelniceriulă Toader Buhuș în dosulă jalobei tîrgoveților de Huși, urmată din poruncă gospod, ca potrivită porunciloră domnesci de mai nainte, fără a mai prelungi să meargă numă de câtă, spre a urma cercetarea cuprinsă prin acele două cărți gospod de mai susă. 8) 1815 Aprilă 10. Cercetarea ce din porunca

gospodău său făcută de către răposatul Vornic Nicolai Chrysoverghi a pricinilor urmate între târgoveții de Huși și între Episcopie, cuprindătoare în 32 ponturi, și că la toate ponturile făcându-se hotărâri în ce chipă are să se urmeze, cu priimirea și mulțemirea amânduror părților, saă făcută trei asemenea, din care una s'aă dată la Episcopie i una la mâna târgoveților, eară una saă dată în vistierie.

Iară vechilulă Episcopiei, cu asemenea opisă iscălită, aă înfătoșat următoarele: 1) 1782, Genar 9, Chrysovulă Domnului Constantin Dimitrie Moruză Voevodă, prin care face danie și miluire Episcopiei Hușului totă vatra târgului Hușii întărindă și miluirea ce are dela cei mai dinainte Domni pe loculă de prin pregiurulă târgului, spre a fi dreaptă ocină și moșie cu totă venitulă din totă loculă. 2) 1783, Chrysovulă Domnului Alexandru Constantină Voevodă, asemenea întăritoriă pe vatra târgului Hușii și pe loculă de prin pregiurulă târgului cuprinsă prin chrysovulă de mai susă. 3) 1813 Maiă 27. Anaforaoa obscescii adunări, cuprindătoare de adetiulă ce s'aă socotită a da târgoveții la Episcopie, cuprindătoare ca pe lângă dejma obicnuită după hotărârea ponturilor vistieriei, din câmpă, din apă, din vină, din liveți, să i se sporească a mai lua și din vatra târgului de acumă înainte aceste venituri, adică: 5 parale de vatra de vină, ce se vinde prin crășme, în totă cuprinsulă vetrei târgului, 30 parale de vatra de rachiă saă holercă, și niminea să nu înceapă vase cu vină saă cu rachiă a vinde fără scirea Episcopiei, din chiria dugheneloră din 10 bană unulă pe an, dela toți acei ce voră avea dughene, atâtă dela cei ce voră da cu chirie câtă și dela acei ce nu le voră da și le voră ținea pentru alișverișulă loră, să albă a lua după

analogia celorlă cu chirie. Fieștecare gospodariu trăitoriă la mahala să aibă a plăti pe anu câte doi lei, fiindu-că au locu mai multu cuprinsu cu ogrădile; orânda păcurei ce se va vinde în tirgă, să o aibă Episcopia, precumă au avut'o pînă acumă; dela negușitoriă streină și alți ce aducă marfă de întindă la iarmaroace, la totă iarmaroculă să aibă a lua câte 40 de bană de toată întinderea saă tăraba; iară la totă ziua de tirgă de peste anu 12 bană. Niminea din tirgovei saă alți streină să nu fie volnică, fără scirea și învoeala Episcopiei, a face case saă dughene pe loculă Episcopiei. Așijderea și cei ce voră voi a vinde dughene, case și vii, să fie daturi a face scire Episcopiei. Casapi să fie în purtare de grijă a Episcopiei, și numă acei casapi să taie carne, cari prin zapisu se voră îndatori a avea norodulă și trecătoriă îndestulare de carne în toată vremea și cu câtă se va putea mai estenă. Insaă acelă zapisu să se încredințeze și de cătră dregătoriă ținutului, ca cândă ei nu voră fi următori întocmai, făcendă arătare Episcopia să aibă a pedepsi și a i supune a urma după zapisulă loră. Velniț niminea să nu fie volnică a face fără scirea și învoeala Episcopiei; venitulă mortasipiei, precum l'au avută pînă acumă cu vechiă chrysovă, și saă urmată pînă astăzi, asemenea să'lă aibă și de acumă înainte, întărită fiindă anaforaoa și de Domnulă Scarlată Calimachă Voevod la 30 Maiă aceluiașă ană, spre întocmai urmare cu acēsta inșă, că la pontulă rachiului saă a holercei numă câte 20 părăle să plătească la vadră, și la pontulă căsăpiei Episcopia să aibă purtare de grijă, ca prin aședare cu contractă să fie în toată vremea îndestulare de carne bună, și cu prețulă ce se va putea mai giosă. 4) 1813 Iunie 13. Chrysovă gospodă a Domnului Scarlată Cali-

machū Voevodū, în care hotărâsce și întăresce Sfintei Episcopii Hușii ca să aibă a lua de acum înaintea venitului din vatra târgului său Hușii într'acest chip, precum său însemnat prin onasora obștescilor adunări, și după precum și Domnia sa a găsit cu cale, adică (urmăzând cuprinderea chrysovului). 5) 1814, Mai 18. Carte gospodă a Domnului Scarlat Calimach Voevodă către Isprăvnicia de Fălciu, poruncitoare ca în cuprinderea chrysovului gospodă să facă urmare întocmai cu împlinirea venitului dela toți acei ce se vor arăta înprotivitori, și de urmare să înștiințeze. 6) 1816, Mart 18. Carte gospodă a Domnului Scarlat Alexandru Calimach Voevodă, dată Episcopiei, prin care o împuternicesc a strânge și venitul cotului pe lângă celelalte adături, cuprinse prin chrysov, adică câte 20 părăle de butea de rachiu sau horelă, și câte 10 părăle de vasul de vin, dela toate vasele ce se vor măsura cu cotul acolo în târg, privighind Episcopia spre a face măsurătoare dreaptă, fără însărcinare sau asuprire cât de puțin, cu un ban mai mult peste hotărârea arătată. 7) 1831 Mart 11. Adresul Divanului Cnejei Moldaviei către Vornicul Iordachi Costachi, și Aga Alecu Roset, ca să facă cercetare în ființa jeluitorilor târgoveți, și a vechilului Episcopiei, fiește căruia pontă a jaloarei, și pentru acele din ponturi câte vor fi înprotivitoare cuprinderii chrysoavelor ce va avea Episcopia, să le facă cunoscut jeluitorilor, că chrysoavele nu se pot jigni nimic din cuprinderea lor; iară acele câte se vor dovedi osebite asupririi, care nu vor fi legiuite prin chrysoave, cercetându-le să le însemneze în mărturia de cercetare. 8) 1831, Mart 21. Mărturia rânduitorilor boeri, cuprindătoare de cercetarea ce a făcută tuturor ponturilor cuprinse prin ja-

joba târgoveților de Huși, din care încredințându-se de a lor încungiurări după deslușirea însemnată la fieștecare pontă, o supune Divanului. 9) 1831, Mart 21. Raportul rânduitorilor boeri cercetători, pe lângă care predstavlisesc Divanului judecătoresc mărturia de cercetarea făcută la starea locului a tuturor ponturilor cuprinse prin joba târgoveților 10). Fără veletă, joba lăcuitorilor din satul Corni către boerii cercetători, cuprinde, că ei nu au nici o știință de jobele pornite de către târgoveții de Huși, în care jobă se vedă puși și ei, în vreme când ei nici un fel de jobă asupra Episcopiei n'au pornit. — În privirea căror acestor de mai sus documenturi, Divanul, după cu deamăruntul și petrungetoare luare aminte ce au făcut înpregiurătorilor acestei pricină, au venit în lămuriri, că așa precum prin chrysovul Domnului Scarlat Alexandru Calimach Voevodă din 1813 Iunie 13 se legiuiesc Episcopiei anume adetiul ce are a lua dela târgoveți și mahalagi, fiind dănuit ei prin chrysovul Domnului Moruză din 1782, Genar 9, atât vatra târgului cât și tot locul de prin pregiuri, de pe care urmează a se și folosi Episcopia cu adetiul ei legiuit prin pomenitul chrysov a Domnului Calimach, pe a căruia chrysov temei această pricină au și trecut de dreptul în cercetarea acelui Domnesc Divan, ca îngrădită cu actul Domnesc, apoi și Domnescul Divan hotărâște, ca jeluitorii târgoveți să urmeze cu darea adetiurilor către Episcopie întru toate înocma precum prin chrysovul Domnului Calimach se cuprinde, fără a se asupri întru cât de puțin mai mult Episcopia cu luare de adăugite adetiuri peste cuprinderea aceleia, neavându nici un cuvânt jeluitorii târgoveți de a prihani acest chrysov,

fiindă acesta pusă în lucrare . și după care ei și astăzi urmăză cu darea adetiului, arătându mulțămirea loră și cu însuși jalobele loră din urmă arătate prin opis , prin care nici cumă nu se tânguescă despre aședemântulă cuprinsă întrênsulă , decâtă pentru obijduirile ce în acea vreme li se pricinuea de cătră posesoră peste cuprindearea lui; iară apoiă întră cea ce se atinge de ponturile cuprinse prin cercetarea Vorniculă Nicolaiă Chrysoverghi, din 1815 , April 10 , și în urmă a Vorniculă Iordachi Costachi și Aga Alecu Rosetă, pentru luarea de dejmură, nuele, pară, lemne și altele deasemenea, necuprinse în aședemântulă ce urmează prin chrysovulă Domnului Calimachă , mai susă arătată , fiindă-că aceste nu sântă de competență acestui Divană, în cea ce voră avea jeluitoră dreptate, în cătă aceleasă pontură nu voră lovi nici cum chrysovulă Domnului Calimachă , își voră căuta prin loculă cuviinciosă; iară întră cele cuprinse prin chrysovă sântă ei datoră a urma neapărată fără cea mai mică înprotivire. Dreptă acea Domnia noastră în temeiulă legilor statorniceite duple noulă aședemântă, prin acestă chrysovă cu a noastră iscălitură și pecete întărimă hotărârea mai susă scrisă a Domnescului Divană, spre vecinică curmare a procesului. în temeiulă articolului 364 din organicesculă reglementă; urmândă întră această credință boeriloră Domniei noastre , mădulără a Domnescului Divană , iscăllă în anafora. D-loră Logof. Costachi Balșă, Vorniculă Ioană Luca. Vorniculă Lascară Cantacuzină, Vorniculă Theodoră Balșă și candidați D-loră Aga Manolachi Radovică , Aga Ilie Cogălniceanu , și Spatară Andreă Bașotă, pentru care poruncimă Logofetăiă dreptăți, ca prin loculă cuviinciosă să aducă întră împlinire hotărârea arătată. Scrisusaă chrysovulă acesta la scaunulă Domniei în

oraşul Iaşi, în anul al 6-le al Domniei noastre. Anul 1839. Luna Iunie 21 zile.“

Cu toate aceste cërta dintre tîrgoveţi şi Episcopie s'a urmat şi după acest chrysov, şi nu s'a potolit pînă în anul 1847, când s'a deosebit pentru tot-dea-una pămîntul trebuitori oraşului de cealaltă proprietate a Episcopiei, şi s'a stabilit şi celelalte drepturi ale amînduror părţilor într'un mod mai just, precum se va videa din chrysovul Domnescu din acel an.

Anul 1844 S'a înfiinţat Departamentul averilor bisericeşti, prin legea votată de obşteasca Adunare în sesiunea acestui an.

În urmarea acestei legiuiri administraţia averilor Episcopiei şi a Mitropoliei treptat s'a luat cu totul dela Episcop şi s'a concentrat în acel Departament. Mitropolitul şi Episcopilor s'a destinat subvenţiuni din veniturile scaunilor lor respective. anume celui d'ântîi cinci şepţimi din veniturile Mitropoliei, celor de al doilea câte patru şepţimi din veniturile Episcopale. Prisosul veniturilor Episcopale s'a regulat a se împărţi în trei părţi, din care una să se întrebuinţeze în reparaţiuni şi zidiri dinnoî de Biserică, binale, acareturi pe moşi; din adoua parte să se plătească pe fiecare an 95,000 lei, ce se da şi pînă acum din veniturile Eparchiale pentru întreţinerea Seminarului dela Socola; restul din această parte să se întrebuinţeze în alte bine-faceri; partea a treia să se întrebuinţeze la întreţinerea Departamentului dinnoî înfiinţat. Rînduirea personalului trebuitori la administraţia Eparchială, este lăsată în dispoziţia Mitropolitului şi a Episcopilor, fiecare pentru Eparchia sea, cari vor urma potrivit datinelor şi trebuinţelor Bisericii.

Totă prin acea lege, se decide, ca, spre curmarea abuzurilor și a neînțelegerilor ce se făceau mai înainte, Egumenii să fie numiți pe viață și cu întărirea Domnăscă.

Se hotărăște a fi câte doi Protopopi în fie-care ținut, cu salariu de 2,000 lei pe an și oșebit 300 lei pentru cheltueala cancelariei.

Dările bisericășilor la scaunile Eparchiale se abolă. Vorniculă averilor bisericesci în toate dispozițiunile privitoare la administrarea averilor clerului în genere va lucra prin înțelegeră cu Mitropolitul și cu Episcopii respectiv.

Seminariile voră atârna de Mitropolitul și de Episcopii Eparchiali respectiv, cari voră îngriji de bunăstarea loră împreună cu Vorniculă Bisericesc.

Privighiarea pentru regulata ținere a condicelor mitricale se pune asupra Vornicului Bisericesc; elă le va eșecuta cu ajutoriul Mitropolitului și a Episcopilor.

Candidații de preoție să nu fie dintre birnici, nici dintre acei ce nu voră fi finit cursulă în Seminarie. Privighiarea pentru atributulă ântăi se dă Vorniculă Bisericesc; iară pentru celă de ală doilea — Mitropolitul și Episcopilor. Aceșți candidați se apăară de orice dare pentru luarea Preoției, fie la dregătoriale bisericesci, fie la cele politicesci.

(Pe larg se vedă toate cele legiuite pentru administrația Bisericescă, mai-cu-sémă a părții materiale, — în legiuirile: pentru Departamentul Bisericesc, și pentru însușirile Vornicului acestui Departament. Manualulă administrativă tom. 2 f. 261—267).

Anul 1846. Fiindă că numărulă trebuitoriă de Preoți nu se putea îndeplini cu elevi ce finiaă cursulă în Seminarilă de Socola, se simția trebuința de a îndeplini

locurile vacante prin chirotonire dintre persoane fără instrucțiune seminarială, cași în timpurile dinaintea Regulamentului. Încă mai de nainte se luase dispozițiunii ca niște asemenea candidați, spre a se putea chirotoni, să facă un mic curs pregătitoriu la seminariul de Socola. Cursul acesta consta din; Catichis, Istoria Sacră, Serisórea și patru lucrări simple de Aritmetică. După depunerea examenului, li se da un certificat de la Seminarie și apoi puteu fi chirotoniți. Venirea acestor candidați din toate ținuturile și petrecerea lor mai mult timp la Seminariu era întovărășită de mari greutăți pentru ei: De aceea Epitropia Seminarului a regulat a se înființa scóle catichetice prin reședintele ținutali, pentru pregătirea celor ce voiau a înbrătoșa chiemarea bisericéscă. În urmare. la 1846, s'a înființat o asemenea scóla și în Huși. Profesorii caticheși se orânduiau dintre Preoții Seminaristi.

Trebue să însemnămu, spre lauda Episcopului Sofronie, că de la înființarea scólelor catichetice, elu nu a mai admisu la preoție alte persoane, afară de candidații ce finiau cursul în scóla catichetică a reședinței Episcopale, și apoi depunea examen la seminariul de Socola și primiau de acolo certificat.

Anul 1847. Anul acesta este renumit în analele Hușilor; căci în curgerea lui s'a sfârșit pentru totdeauna îndelungatul proces dintre tîrgoveși cu Episcopia, pentru drepturile de proprietate.

Cérta acésta s'a curmat prin o învoélă primită de amândoué părțile, duple inițiativa Episcopului, și propusă la încuviințarea Guvernului. Din partea Guvernului s'a comendat spre constatare la fața locului Vornicul Vasilié Beldiman și Directorul Departamentului bisericescu

Costachi Burghel. cari întruninduse la Huși, au stăruit a se mai spori avantajele târgoveților, și au formulat următoarele puncturi de învoială.

1). S'a deosebită din trupul moșiei Hușilor o mare bucată de loc, destinată pentru imasul târgului, în întindere de una mie fălcă, — mai mare de câtă la alte târguri.

2). Lăcuiitorii de pe întinderea vetrii târgului vor plăti și pe viitorii dările către proprietate. acele hotărâte prin chrysóve. Ceii de la mahalale, cari lucrase până acum zile de boeresc, vor lucra și de acum, pentru care li se vor da locuri de hrană. Boerii ce vor fi așezați pe locurile acele, unde locuiitorii fac boeresc, vor plăti către proprietate numai bezmenul.

3). Pe imasul lăsat târgului, nu este slobodă nimănui a face semănături, fânate, a ținea vite de negoț, ori altă speculație a face; ci ași pășuna numai vitele trebuitoare pentru casele lor.

4). Venitul de la pășunatul vitelor ce se aduc de vânzare, precum și plata pentru imasul poștei, Episcopia îl afierosește spre întreținerea cișmelelor din oraș.

5). Dritul de a da locuri de casă în cuprinsul orașului și-lă rezervă Episcopia și pe viitorii.

6). Pe locul cedat târgului Episcopia își rezervă cu ore-care mărginire, dritul de a avea mori de apă și grădini în întindere de opt fălcă.

Cu toate că o parte din târgoveți pretenda a li-se mai spori avantajele; însă ne găsind temeinice pretențiunile aceste, atâtă comisarii, câtă și Guvernul, s'au adoptat propunerile de mai sus, și în anul următor 1848, s'au sancționat prin două chrysóve, din care unul dat E-

piscopiei, érá altulú Eforiei tírgului. (Vedí chrysovul acesta publicatú în manualulú administrativú tomu I f. 248—252).

Anul 1849, Episcopulú Sofronie în acestú anú a isprăvitú înoirea și reparațiunea întreprinse de elú la încăperile și atenanțele Episcopiei, anume: a făcutú murú de cărămidă înpregiurulú Episcopiei, a ziditú de isnovă tóte chiliile din curte pentru locuința personalului Episcopiei; s'a făcutú o nouă catapetésma. s'a văpsitú și acoperitú Biserica. Iară Archidiaconulú Calinicú, (*) a înfrumusetatú curtea și grădina Episcopiei cu plantațiá de felioriți arbori, din cariú o mare parte esistă și astă-dí.

Insemnámú aici, că totú de la Episcopulú Sofronie datédă și Pomelniculú séú Sinodiculú Episcopiei, cu numele ctitorilorú și ale Episcopilorú ce aú păstoritú aséstă Eparchiá. Elú este formatú duple modelulú Sinodiculú Mitropoliei făcutú de Mitropolitulú Iacovú Putnénilú, de la care a și împrumutatú procuvéntarea. Pomelniculú luí Sofronie are preferință înaintea Pomelniculú remasú de la Iacov Stamate, întrú aceea că în elú este máxactú reprodussú șirulú Episcopilorú. Lucru ce dovedesce, că Sofronie ș'a datú ostenélá cu cetirea amăruntá a documentelorú Episcopiei.

Reproducemú aici duple acestú Sinodicú numele Episcopilorú, în ordinea cumú se găsescú în elú.

1 Ioan	5 Mitrofan
2 Filotheiú	6 Veniamin
3 Efremú	7 Pavelú
4 Iosif	8 Georgie

(*) Actualulú Mitropolitú alú Moldovei.

9 Gedeon	19 Iorest
10 Sava	20 Gedeon
11 Dosotheiŭ	21 Varlaam
12 Serafimŭ	22 Theofil
13 Ioan	23 Ierotheiŭ
14 Sofronie	24 Inochentie
15 Calistŭ	25 Iacov
16 Mitrofan	26 Veniamin
17 Varlaamŭ	27 Gerasim
18 Sava	28 Meletie

Anul 1851. Mitropolia Moldovei prin mórtea Mitropolitului Meletie, întâmplată în cholera din 1848, rămăsese vacantă până la începutul acestui an. Noul Domn Grigorie Ghica, ce succeduse lui Sturza, după o prealabilă înţelegere între puterile suzerana şi cea protectoare, asupra modului alegerii Ierarhilor din ambele Principate: a convocat Divanul adhoc ce era substituit Adunării obştesci prin convenţia de Balta-liman, şi mai adăugându şi câte-va persoane din clerŭ cu dritulŭ de alegători, au alesŭ şi confirmatŭ la scaunulŭ Mitropoliei pe Episcopulŭ de Huşi Sofronie; iară pentru Episcopia de Huşi s'a alesŭ totŭ atunci

XXXII MELETIE II-LE ISTRATI

Carele sa chirotonitŭ Archiereŭ la 12 Februarie, şi la 31 Mart în Sâmbăta lui Lazar s'a instalatŭ în Episcopatŭ. Elŭ în anul juneŭ se tunsese în monachismŭ în Monastirea Doljesci; apoi peste cât-va timpŭ fu luatŭ de Mitropolitul Veniamin ca Diacon; nu târziu fu înaintatŭ la Archidiaconie, în care calitate a servitŭ până la începutul anului 1842, cândŭ a părăsitŭ Mitropolitul Veniamin, şi atunci dinpreună cu stareţulŭ său, s'a retrasŭ

și Meletie la Monastirea Slatina. Chiar prin paretisul său Mitropolitul Veniamin, cerându-l la Domn, a i se da Monastirea Slatina spre a-și petrece acolo rămășița vieții, totu-o-dată s'a rugat de a se numi Egumen al acelei Monastiri Archidiaconul Meletie. Domnul Sturza încuviințându aceste cereri, Meletie fu chirotonisit Preot și onorat cu rangul de Archimandrit tot de cătră Veniamin. Ca Egumen al Slatinei a servit Meletie cât a trăit acolo Mitropolitul Veniamin, și apoi până la rădicarea lui în treapta de Episcop.

În acest an Domnul Ghica a promulgat o nouă legiuire votată de Divanul Adhoc, pentru organizarea învățăturilor Bisericești. Prin acea legiuire, la § al 2-lea se decide a se înființa câte un seminar și pe la cele-lalte două Episcopii, cu un curs de învățură de patru clase — pentru Preoții de pe la comunele rurale, era pentru pregătirea clerului înalt, Seminarul de la Socola, afară de cele patru clase inferioare, va mai avea un curs de patru clase superioare, pentru științele theologice. Prin § 8 administrația culturii și educației clerului prin Seminar și școle Bisericești se încredințează unei Episcopii compusă din Mitropolit și Episcopii împreună cu Ministrul averilor bisericești; în ajutoriul Episcopiei se institue comitete speciale pentru fiecare seminar. La § 9 se legiuiesc că după ce Seminariile eparchiale vor începe a produce tineri capabili de a se preoți, vor înceta cu totul chirotonia dintre candidații ce se pregăteau la școlile catichetice. Școlile catichetice vor urma și pe viitor, însă numai spre a pregăti elevi pentru cursurile seminariale (Vezi această legiuire în „Manualul administrativ“, tom. 2 f. 276—280).

Anul 1852. Până la acest an Episcopia de Huși se compunea numai din două ținuturi: al Fălciului și al Vasluiului. După stăruința Episcopului Meletie, Mitropolitul împreună cu Ministrul averilor bisericești au făcut propunere la Domn de a se lua două ținuturi de la Eparchia Romanului, care avea șase, și a se alipi la

Eparchia de Huși. Domnul Ghica a dat această propunere în desbaterea Divanului, și s'a hotărît ca ținuturile Tutova și Covurluiul să se iea de la Eparchia Romanului și să se întrunească cu Eparchia Hușilor.

Tot în acest an Meletie a pus început Seminarului de Huși; de-o dată în încăperile Episcopiei, erau apoi în nisce case cumpărate înadinsă pentru Seminar în preț de una mie galbeni, plătiți din averile bisericilor.

Insemnăm că Domnul Grigorie Ghica în cei dintâi ani ai Domniei, vizitând orașul Huși, a lăsat și aici o neștersă amintire de generositatea inimii sale: a chărădit din caseta sa una mie de galbeni, pentru îndestularea orașului cu apă, după care s'a făcut toate cișmelele câte sunt astăzi în Huși în deosebite părți ale orașului.

Tot atunci a dat ordin Ministeriului Bisericesc de acumpăra nisce nouă încăperi pentru școală; fiindcă acele vechi arsese încă de la incendiul întâmplat în Huși la anul 1847. Casele cumpărate atunci, și care sunt din cele mai bune ce posedă școlile primare din țară, servesc până astăzi de încăpere școlii primare din Huși.

Anul 1856. Seminarul din Huși, prin buna voință a Episcopului, în acest an a luat o prefacere radicală, prin stricta aplicare a legiurei pentru Seminar, de carea s'a amintit mai sus; și de acum a început a produce pe fie-care an câte un număr de elevi absolvenți. În anul următor,

Anul 1857, s'a îmbunătățit bugetul Seminarului, prin care s'a dat mijloace de a se ținea un număr mare de elevi și a se plăti mai bine profesorii.

În acest an, 31 Iulie, a răposat Episcopul Meletie, după ce a păstorit 6 ani. 5 luni și 20 de zile; s'a înmormântat în Biserica Episcopiei, în laturea dreaptă al treilea loc de la mormântul lui Inocenție. În mormântarea lui a fost însoțită de o mare mulțime de popor și de multe lacrimi.

De la el^u a ramas^u Episcopiei^u biblioteca ce o posede astă-^uzⁱ, precum^u și un^u r^und^u de veșminte Archiereșci. Tot^u în timpul^u lui s'a^u făcut^u dinno^u și încăperile pentru bucătărie, pitărie și spălătorie.

El^u era un^u om^u îndestrat^u de la natură cu o inimă bună și dispusă spre lucruri bune. Mórtea lui în flórea vieței, la vârstă de 40 de anⁱ, 'ia provenit^u din supărările cauate de lupta partiđilor^u politice, ce disbina^u pe atuncⁱ țera cu ocașia ideeⁱ de unirea Principatelor^u. Frațele se^u, carele conducea partida antiunistă, și care avea fórte mare influință morale asupraⁱ, l'a atras^u în partida sea: dér^u prevederea de neisbutire și neliniștea sufletéscă 'ia escitat^u o bólă chronică ce avea la instestine și i-a curmat^u viața.

Acea ce a micșorat^u întru cât-va stima publică cătră acest^u Episcop^u este că nu a putut^u a'și regula, încă trăind^u, plata datoriilor^u, provenite mai mult^u din o escesivă dărnicie. După mórtea lui o parte din creditorⁱ a^u putut^u a se dispăgubi; érá cei mai săracⁱ, bătrânⁱ și v^uduve, a^u perdut^u comándurile lor^u.

După Meletie Istrati, Mitropolia în înțelegere cu guvernul^u căimăcamului Vogoride, a însărcinat^u cu locotenența de Episcop^u pe Archiereul^u titular^u *Genadie Tripoleos*, care a și venit^u îndată după mórtea lui Meletie, și după ce l'a înmorm^untat^u a ramas^u aici, gerând^u trebele eparchiale.

Cur^und^u după ac^usta a^u urmat^u alegerile pentru Divanul^u Adhoc^u, la care după decisiunea puterilor^u garante, ave^u a se rosti dorințele din partea Moldaviei, pentru organizația ei politică și socială. Tot^u atuncⁱ și la Episcopia Hușilor^u, sub președința locotenentului^u Episcop^u s'a făcut^u alegerea deputatului^u clerului Eparchial^u pentru Divanul^u Adhoc. Apoi Archiereul^u Genadie, împreună cu deputatul^u clerului de la Huși, a^u luat^u parte la ședințele Divanului^u Adhoc^u.

Anul 1858. Seminariul^u avea mare lipsă de încăperⁱ, fiind^u cu totul deneajuns^u acele cump^urate sub Mele-

tie Istrati; de aceea Genadie a cedat Seminarului nise chilii din cuprinsul Episcopiei ce erau lângă Seminar; deasemenea a mai cedat și o parte din localul Episcopiei, spre a se mai mări localul Seminarului.

D. Dimitrie Cantacuzin, ca Ministru al averilor bisericesc, a dat tot concursul său la zidirea noulor încăperi pentru Seminar, care se hotărise mai dinainte a se face din economiile ce ar rezulta dela Budgetul Seminarului, și prin o subvențiune dela Ministeriul averilor Bisericesc.

Genadie a gerat afacerile Episcopiei până la 8 Noemvriu, cându fu înlocuit de Arhiepiscopul Calinic Haripoleos.

Noul Locotenent de Episcop a administrat Eparhia până la finele anului 1860.

Anul 1860. Schitul Brădicesc, carele până acum se întreținuse de Episcopie, și apoi de Ministeriul averilor Bisericesc, ca un metoch al Episcopiei, și ca locuință a unui mic număr de monahi, cari trăiau mai mult din rodul muncii lor: în anul acesta s'a disființat cu totul prin votul Adunării legislative, împreună mai cu toate schiturile din țară, mărgininduse călugăria numai în Monastirile Chinovii.

Anul 1863. Domnul Nicolai Racoviță, deviator dintr-o antică familie română din Moldova, familie, carea are multe nume scrise între bine-făcătorii și înzestrătorii Episcopiei de Huși: — fiindu Ministru de Culte în acest an, a destinat din fondul bisericesc o sumă de 50,000 lei, spre reparații și îmbunătățiri la această Episcopie. Atunci s'a acoperit Biserica cu tenechia, s'a făcut sfecnicele dela iconele împărătesc, mai multe rînduri de vestimente preoțesc și diaconesc, și alte lucruri trebuitoare, atât în Biserică, cât și la casele Episcopali.

Incheiam Chronica noastră cu o tabelă chronologică de Episcopi ce au păstorit această Eparhie, și de Domni contempuran cu fiă-carele din ei.

TABLA CHRONOLOGICA

DE EPISCOPII EPARCHIEI HUȘILORŪ

ȘI DE

DOMNII CONTIMPORANI LORU

ÎNCEPÎND DE LA FONDAREA EPISCOPIEI ȘI PÂNĂ ASTĂZÎ.

<i>No.</i>	<i>Numele Episcopilor</i>	<i>Numele Domnilor</i>	<i>Ani</i>
1	Ioan I-iū	Aron tiranulū	1592
		Stefan Resvan	
		Ieremia Movilă	
2	Filotheiū	Simeon Movilă	1606
3	Efrem } Timpul episcopirei		
4	Iosif } lor până acum este		
	} obscur.		
5	Mitrofan I-iū	Radu Michail	1617
		Gaspar Gratian	
		Alexandru IV-lea	
		Stefan Tomșa a 2-a oră	
6	Pavel	Radu Michail a 2-a oră	1623
		Miron Barnovski	
7	Mitrofan II-lea	Alexandru Radu	1627
		Moisi Movilă	
8	Georgie	Alexandru Iliășu	1633
		Moisi Movilă a 2-a oră	
		Vasilie Lupulū	
9	Gedeon I-iū	Georgie Stefan	1646
10	Sava I-iū		1656
11	Iorest		
12	Theofan	Georgie Ghica	1657
13	Dositheiū } Timpul episco-		
	} pirei lui scurtū		
	} și obscurū.		

<i>No.</i>	<i>Numele Episcopilor</i>	<i>Numele Domnilor</i>	<i>Anii</i>
14	Serafimă	Stefan Lupu Eustratie Dabija Duca Iliiașu Alexandru	1660
15	Ioan II-lea	Duca a 2-a oră Stefan Petriceșcu Bumitrașcu Cantacuzin	1667
16	Sofronie I-ii	Antonie Ruset	1673
17	Calistra	Duca a 3-a oră	1678
18	Mitrofan III-lea	Damitrașcu Cantacuzin a 2 oră Constantin Cantemir	1683
19	Varlaam I-ii	Constantin Duca Antiochă Cantemir Constantin Duca a 2-a oră Michail Racoviță Antiochă Cantemir a 2-a oră Michail Racoviță a 2-a oră	1690
20	Sara II-lea	Nicolaiu Mavrocordat Dimitrie Cantemir Alianța cu Petru cel mare 1711 Nicolaiu Mavrocordat 2-a oră	1709
21	Ioset	Michail Racoviță a 3-a oră Grigorie Ghica	1714
22	Gedeon II	Constantin Mavrocordat	1728
23	Varlaam II-lea	Grigorie Ghica	1734
24	Tecophilă	Ocupațiune rusescă 1739 Constantin Mavrocordat 2-a oră	1735
25	Ierothei	Ioan Mavrocordat Grigorie Ghica a 3-a oră Const. Mavrocordat a 3-a oră Constantin Cehan Racoviță	1744
26	Inochentie	Mathei Ghica Constantin Racoviță a 2-a oră Scarlăt Ghica Ioan Theodor Calimach Grigoriu Ioan Calimach Grigoriu Ghica Grigoriu Calimach a 2-a oră Ocupațiune rusescă 1769-1774. Grigoriu Ghica Constantin Moruz Alexandru C. Mavrocordat	1752

<i>No.</i>	<i>Numele Episcopilor</i>	<i>Numele Domnilor</i>	<i>Anii</i>
27	Iacov	Alexandru Ioan Mavrocordat*) Alexandru Ipsilant Ocupaț. ruso-austr. 1788-1791 Alexandru Moruz	1782
28	Veniamin Costaki	Michail Suțu Alexandru Calimachiu	1792
29	Gerasim	Constantin Ipsilant Alexandru Moruz	1796
30	Meletie I-ia	Scarlat Calimachiu Constantin Ipsilant Ocupațiunea rusescă 1806-1812 Scarlat Calimachiu Michail Suțu Ioan Sturza	1803
31	Sofronie II-lea Miculescu	Ocupațiunea rusescă 1828-1834 Michail Sturza Grigorie Ghica	1826
32	Meletie II-lea Istrati	Ocupațiune rusescă, și apoi a- ustriacă 1853-1855 Caimacamii Theodoru Balșu, Vogoride	1851

Catedra Episcopiei vacantă în curgere de mai mulți ani, și administrată de Arhiepiscopul titular, ca locoteninț, de la anul 1857 până la 1866, cându s'a orânduitu Episcopul legiuitu și canonicu, ca toți Episcopii precedenți aretați în această tabelă.

(*) Tabla chronologică a Domnilor, de la finele Manualului de Istoria Românilor a D. Laurian, edit. 1860, aici este greșită. D-sea după Alexandru Constantin Mavrocordat (1782-1785) pune îndată pe Alexandru Ipsilante (1786-1787). Însă atât documentele Episcopiei, cât și Volfu, după Alexandru C. Mavrocorda, punu pe Alexandru Ioan Mavrocordat la anii 1785-1787, apoi vine Ipsilant, pe care, după uă scurtă domnie de un an și câte-va luni, îl destitue ocupațiunea Russo-austriacă.

APPENDICE

LA

CHRONICA HUSILOR

DIFERITE NOȚIUNI ISTORICE,

ESTRASE DIN DOCUMENTELE EPISCOPIEI DE HUȘI,
ȘI DIN ALTE MONUMENTE ISTORICE PUBLICATE
ÎN TIMPUL MODERN.

I. Relative la Istoria Limbei române.

Dimitrie Cantemir în capitulul de pe urmă al operei sêlle. „Descrierea Moldovei“, iată ce ne spune despre literatura română, și despre introducerea limbei slavone în Moldova: „Mai înainte de Soborul de Florența avea Moldovenii litere latinesci, dupre pilda tuturor celorlalte popóre, a căroră limbă încă este alcătuită din limba cea romană, érá apoi după aceea unindu-se la acest Sobor Mitropolitul Moldovei cu Latini; și diadochul sêu Theoctist Bulgarul, Diaconul lui Marco Efesanulă, pentru ca să lipsescă aluatul Latinilor din Biserica moldovenescă, ca să rădice prilejul să nu pôta ceti amăgiturile lor ómenii cei tineri, aú îndemnatú pe Domnul Alexandru cel Bun, ca nu numai pe ómenii cei ce avea cugete streine la credința pravoslavnică, ci încă și literele latine să le lipsască din țerra sea, și să primescă

în locul lor pe cele slavone, și cu rîvna acésta prea mare și fără de vreme, s'aun făcut ellu urđitorul cel din-tîiul al barbariei întru carea se află Moldova acum."

Din tóte cele ڑise aici de Cantemir este adevărat numai ideia de pe urmă, că limba slavonă introdusă la Români, 'i-a ținut în barbariă.

1). Nu este adevărat că Mitropolitul Theoctist și cu Alexandru celū Bun ar fi introdusū slavonismul în Moldova; căci autorul ڑice că acésta s'ar fi făcut nemijlocitū după Synodulū de la Florența; însă pe cāndū s'a ținut acel synod, Alexandru cel Bun era mortū de mai mulți anni. Deaseminea Istoria nu ne arată nici unū Mitropolitū Theoctistū contemporanū cu Alexandru cel Bun.

2). Nu este adevăratū că slavonismul s'ar fi introdus antēia dată în Moldova după Synodul de Florența, ca o precauțiune contra Latinismulū; și că pānă atunci în Moldova s'ar fi servitū cu literile latine la scrierea romānă, a) pentru că nu se găsește nicāiri vre-unū documentū, din care să se pótă dovedi, că Moldovenii înainte de Synodulū menționatū, adică pānă pe la anulū 1440, ar fi scrisū limba lorū cu litere latine; b) din contra sunt monumente de Literatură slavonă în Moldova cu multū mai anterióre Synodulū Florentin, care arată, că nu numai pe la începutulū sutei a 15^{-a}, sub Domnulū Alexandru cel Bunū, dar și mai înainte, în viaculū alū 14^{-lea} slavonismulū era în modă, ca și după aceea.

Annulū 1392. În „Archiva istorică a Romāniei“, Tomul I, f. 18, Nr. 19, se publică unū ispisocū slavonū de la Romanū Vodă, din anulū 1392, Martie 30, datū de ellū din Orașulū Romanū: Vrea să ڑică cu 48 de anni mai înainte de finele Synodulū Florentinū (Synodulū acesta s'a spartū în 1440).

Annulū 1407. In colecțiunea mea de documente istorice și eu amū unū Ispisocū de la Alexandru celū Bunū datū în limba slavonă la Suceava, în anulū 1407, adică cu 33 de annī mai vechiū de câtū finele Synodului Florentinū.

Reproducū acestū Ispisocū în originalulū slavonū, după cum l'amū copiatū din Jurnalulū Societății Arheologice de Odesa, cândū studiamū Theologia în Academia de Kiev. In o sub însemnare se dice că societatea 'lū posedă de la unulū din membrii săi D. Nadejdin, carele l'a căpătatū în Moldova în timpulū călătoriei sēlle.

Coprinderea lui este : Domnulū Alexandru celū Bunū remunerēză bunele servicii ale boiarinului său Michailū Popșă, cu două sate :

„Милостію божією. мы александръ воевода. господарь земли молдавской. и братъ господствами жюпанъ богаданъ. знаемо чинимъ симъ нашимъ листомъ оусимъ. кто нанъ оузритъ или его оуслыши-тъ. оже тотъ истинныи слуга нашъ. панъ попша михайлъ. служилъ предкомъ нашимъ правою и вѣрною службою а днесъ служитъ намъ правою и вѣрною службою. тѣмъ мы видѣвше его правую и вѣрную службу до насъ. пожаловали есмы его особою милостію. дали есмы ему оу нашей земли оу молдавской. два села. со оустѣми свои-

ми старыми хотарами. какъ изъ вѣка
вѣчнаго. на има одному селу скорце-
ци отъ чернаго потока. а другое пан-
ковци, што выше калугери отъ дуб-
бравѣ. то ему сурикъ со оусѣмъ до-
ходомъ на вѣкы вѣчныя. и дѣтемъ его.
и оунучатомъ его. и братіямъ его. и оу-
нучатомъ и праоунучатомъ его. и пра-
щюратомъ его. на вѣкы вѣчныя. ни
коли ни въ порушаніе. на то вѣра моя
вышеписаннаго Александра воеводы. и
вѣра дѣтей моихъ. и вѣра брата мое-
го жюпана богдана. и вѣра пана
жюржа старосты и братьей его. и
дѣтей ихъ. и вѣра пана станислава ро-
томпана и дѣтей его и вѣра пана дра-
гоша отъ немца и дѣтей его. и вѣра
пана михаила шева и дѣтей его. и вѣ-
ра пана гринкова и дѣтей его. и вѣра
пана жюметате иона. и дѣтей его. и вѣ-
ра пана влада дворника. и братьей его.
и вѣра пана шандра отъ немца и дѣтей
его. и вѣра пана сина бырлича и дѣтей
его. и вѣра пана влада сиратъскаго.
и дѣтей его. и вѣра пана спена жюр-

жа и дѣтей его. и вѣра пана сперѣ
 жюржа и дѣ. онвскаго. и вѣ-
 ра пана вылѣ. и вѣра пана то.
 тей его. и вѣра пана оана дворника сѣ-
 чавскаго и дѣтей его. и вѣра пана ац-
 кова и дѣтей его. и вѣра пана раваса
 литова и дѣтей его. и вѣра пана юг-
 ша тодеровича. и вѣра пана моневича
 ивашка столника и дѣтей его. и вѣ-
 ра пана прочельника стоана и дѣтей
 его. и вѣра пана стана постельника и
 дѣтей его. и вѣра оусѣхъ коаръ мол-
 давскихъ и великихъ и малыхъ, а по на-
 шемъ животѣ кто имѣтъ быти госпо-
 дарь оу земли молдавской. отъ братіи
 нашихъ или отъ нашего племени. или
 бѣдѣ кто. то имъ что быху непорѣ-
 шили нашего данѣ. и нашего оутвер-
 жденѣ. за нѣже есмы имъ дали за пра-
 вѣю и за вѣрнѣю ихъ слѣжѣ, а коли
 который господарь имъ. тѣ безъ
 выны ихъ. таковой штобы былъ про-
 клатъ отъ господа бога. и отъ пречис-
 тыѣ его матери и отъ свѣтыхъ вер-
 ховныхъ вѣ апостолъ, и отъ тнѣ свѣтыхъ

ОТЕЦЪ НИКЕЙСКИХЪ. И ОТЪ ОУСКЪХЪ СВА-
 ТЫХЪ. И ТАКОВЫЙ ШТОБЫ БЫЛЪ ПОДО-
 БЕНЪ ИЮДЪ ПРѢДАТЕЛЮ И ПРОКЛАТОМУ
 АРІЮ. И ЖИДОВОМЪ ЧТО РЕКЛИ НА ХРИС-
 ТА. КРОВЬ ЕГО НА НАСЪ И НА. ХЪ
 ИХЪ. И НА ПОТВЕРЖЕНЬЕ ТѢМЪ ОУСИМЪ.
 ВЕЛѢЛИ ЕСМЫ СЛУЖИ НАШЕМУ БРАТЕЮ ЛО-
 ГОДЕТУ ПИСАТИ И ПРИВѢСИТИ ПѢЧАТЬ
 НАША КЪ СЕМУ ЛИСТУ НАШЕМУ. ОУ С҃УЧА-
 ВѢ. ВЪ ЛѢТО ШЕСТОТЫСЯЧНОЕ ДЕВЯТЬ СОТЪ
 И ЕЇ. МАРТА И.“

Iată și traducerea română.

„Cu mila lui Dumnezeu. Noi Alexandru Voevoda
 Domnul Țării Moldavei. și fratele Domniei mele ju-
 pânul Bogdan. facem știut cu această carte a noastră
 tuturor. cine o va vedea se u o va auzi. fiindcă
 acel adevărat servitoriu al nostru. Panul Popșa Mi-
 chail. a servit predecesorilor noștri cu drept și fi-
 del serviciu. iar acum servește noi cu drept și fi-
 del serviciu. de aceea noi vedându al lui drept și fi-
 del serviciu către noi. l-am gratificat cu o particu-
 lară milă. Ț-am dat în țara noastră a Moldovei. două
 sate. cu toate vechile lor hotare. ca din viacul veciei.
 Și numele unui sat Scorțenii de la părăul Negru era
 altul Pancuții ce este mai însus de la Călugării de
 la *Dumbrava*. acesta am dat lui *uricu* cu tot veni-
 tul în vecii vecilor. și copiilor lui. și nepoților lui.
 și fraților lui, și nepoților și strănepoților lui, și re-

strenepoților lui în vecii vecilor. Ca să nu se strice nici o dată. la acesta este credința mea mai sus scri-
sului Alexandru Voevoda. și credința fiilor mei. și cre-
dința fratelui meu *Jupânului Bogdan*. și credința *Pan-
nului* Giurgea *Starostile*. și a fraților lui. și a fiilor
lor. și credința Panului Șlanislavu Rotompanu. și a fi-
lor lui. și credința Panului Dragoșu de la Neamțu. și
a fiilor lui. și credința Panului Michailu Seva. și a co-
piilor lui. și credința Panului Grincovă. și a fiilor lui,
și credința Panului Jumătate Ion. și a fiilor lui. și cre-
dința Panului Vladu Vorniculă. și a fraților lui. și cre-
dința Panului Șandru de la Neamț. și a fiilor lui. și
credința Panului Sinu Bărliciu și a fiilor lui. și credin-
ța Panului Vladu de la Siriatu. și a fiilor lui. și cre-
dința Panului Speni Giurgea și a copiilor lui. și cre-
dința Panului Speri Giurgea și a fi. (lipsa) și
credința Panului Văluu. și credința Panului To.....
lor lui. și credința Panului Oană Vorniculă de Suceava
și a fiilor lui, și credința Panului Iațcău și a copiilor
lui. și credința Panului Ravas Litovoiu și a fiilor lui.
și credința Panului Iugșa Toderovici. și credința Panu-
lui Manevici Ivașcu Stolniculă și a fiilor lui. și credin-
ța Panului Procelnicu Stoianu și a fiilor lui. și credin-
ța Panului Stanu Postelniculă și a fiilor lui. și cre-
dința tuturor Boerilor moldovenesci. și a mari și mici.
Era după viața noastră cine va fi Domn în țera năs-
tră a Moldovei. din frații noștri. seă din seminția năs-
tră. seă ori-cine. ei să nu strice dania noastră și întă-
ritura noastră. pentru că o amă dată lor. pentru ser-
viciul lor cel drept și fidel. Iar dacă vre-unu
Domn ar lua-o de la ei fără vre o vinovăție a lor
unul ca acela să fie blestemat de Domnul Dumne-

deu. și de preacurata lui Mumă. și de sfinții Corifei 12 Apostoli. și de cei 318 sfinți Părinți de la Nicheea. și de toți Sfinții. și unul ca acela să fie asemenea cu Iuda vîndătorul. și cu blestematul Arie. și cu *Jidovi* ce au disu asupra lui Christos. sângele lui asupra noastră și asupra. Era pentru întărirea tuturor acestora. am poruncit servitorului nostru Brateiu Logofătu să scrie și să atarne pecetea noastră de această carte a noastră. la Sucéva. In anul șese mi nouă-sute și 15 Martie 8.“

Annulă 1432. Domni Iliăș și Stefanu, fii lui Alexandru cel Bun, în anul 6940 (1432) dau din Vaslui un uric slavon, prin care se dă pentru serviciu satul Brădicescii fraților: *Pan Moisa Dvornicu glotni* și *Pan Tador Spătaru*. Traducerea lui este pusă în *Chronică* la anul 1690, f. 149.

Annulă 1434. Stefanu fiul lui Alexandru cel Bun, în 1434 prin uric slavon dă Boiarului său Blaje satul Roșiori și alte bucăți de moși.

Annulă 1464. Marele Stefanu. dă următorul uric slavon, pe care 'lă reproducem în limba lui originală.

„Милостію кожію мы Стефанъ воевода господарь земли молдавской. знаменито чинимъ и сѣма листомъ нашимъ възсѣма кто на нь үзритъ или его үслишитъ чтүчи. колиже того кому потреби зна бұдетъ. оже прїидоша предъ нами и прѣдъ үсіми нашими бояре великими и малыми. старими и молодыми мұша

ПАНИИ , ПАНА ПЕНТЕЛЕА ТЕШЧА ПЕТРА О-
 ЦЕЛЕСКУЛА. СЪ СВОЕЮ ДОЧКОЮ ЧЕРНОЮ ПА-
 НЫИ ПЕТРА ОЦЕЛА. И СВИДЕТЕЛИ И С СВОИМИ
 МЕЖІАШИ ДОБРЫМИ ЛЮДЕЙ. АЖЕ ПРИ-
 ВИЛИА ЦЮ ИМАЛИ ОТЪ НАШЫХЪ ПРЕДКОВЪ ОТЪ
 УНКА НАШЕГО ИЛІА ВОЕВОДИ И СТЕФАНА
 ВОЕВОДИ. КОЛИ ОНИ БЫЛИ У ИХЪ ДОБРУМЪ
 И У ЛАСКОВУМЪ МИРУ. НА СЕЛА ПЫНТЕ-
 ЛЕЕЦЫЙ НА ОЗЕРѢ. А ТОЕ ПРИВИЛІЕ ВЫ-
 ШЕПИСАННЫХЪ ПРЕДКОВЪ НАШЫХЪ ИЗГИНУЛИ
 ОТЪ РУКЫ КРЪСТИ СЫНА ПАНТЕЛЕЕВА И ПАНЕЙ
 ЕГО МУШИН. КОЛИ КРЪСТѢ СКОНѢ УПАЛЪ
 И УМЕРЪ БЕЗЪ АЗЫКА И О ПРИВИЛІЕ НАМЪ.
 О НАШУ ПРАВУЮ ОТЧИНУ НЕ МОГЪ ПОВИ-
 СТИ ГДѢ ЕСТЬ. ИНО МИ ВИДѢВШЫ СВИ-
 ДѢТЕЛСТВО НАШЫХЪ БОДРЪ. А ИХЪ ПРА-
 ВИХЪ МЕЖІАШЫ. АЖЕ ТѢТА ИХЪ ПРИВИЛИА
 ОТЪ НАШИХЪ ПРЕДКОВЪ. ЦЮ ИМАЛИ НА ТОЕ
 СЕЛО НА ПАНТЕЛЕЕЦЫЙ У ЕЗЪРЪ. ТАКЪ
 ИЗГИНУЛИ. КАКЪ ОНИ СВѢДѢТЕЛЬСТВУЮТЪ.
 А МИ ТАКОЖЕ ПО ИХЪ ПРАВОЙ СВѢДЕТЕЛСТВЫ
 ТАКОЖДЕ ДАЛИ И ПОДТВЕРДИЛИ ЕСМЫ ТОЕ
 ВЫШЕПИСАННОЕ СЕЛО ПАНТЕЛЕЕЦЫ НА ОЗЕРИ.
 УРИКЪ ДА ЕСТЬ СЪ УСИМЪ ДОХОДА: МУШИ
 ЖЕНЫ ПАНА ПАНТЕЛЕА И ЗЕТУ ЕЙ ПЕТРУ

ОЦЕЛЕСКУЛУ. И ДЩЕРИ ЕЙ ЧЕРНЫ И ДѢТЕМЪ
ИХЪ. И ЧНУЧАТОМЪ ИХЪ И ПРАЧНУЧАТОМЪ
ИХЪ. И ПРАЩУРѢГОМЪ ИХЪ. И ЧСЕМУ РОДУ
ИХЪ. КТО ИМЪ БУДЕТЪ НАИБЛИЖНЫЙ. АЛЕ
ОТЪ ТОЙ ЧАСТИ КОМУ ЕСТЬ ОТЧИНА. А ТА-
КОЖЕ НИКТО НИ КОЛИ НА ВѢКЫ. НИ КОТО-
РЫМЪ ПРИВИЛИЕМЪ ДА НЕ МОЖЕТЪ ДОБИ-
ВАТИ НА СІЕ НАШЕ ПРИВИЛІЕ. А ХОТАРЪ
ТОМУ СЕЛУ ОТЪ ЧСИХЪ СТОРОНЪ ДА ЕСТЬ
ПО СТАРОМУ ХОТАРЮ КУДА ИЗЪ ВѢКА ВИЧ-
НАГО ОЖИВАЛИ. А НА ТО ЕСТЬ ВЕЛИКАА
И ПРАВАА МАРТУРЫ И НАШЕГО ГОСПОД-
СТВА ВЫШЕ ПИСАННАГО СТЕФАНА ВОЕВОДЫ
И МИТРОПОЛИТА НАШЕГО КУРЪ ТЕОКТИСТА
И БОДРЪ НАШИХЪ ПАНЪ ДУМА БРАЕВИЧЪ.
ПАНЪ МАНОИЛЪ. ПАНЪ СТЕ. ПАНЪ
ВЛАЙКУЛЪ. ПАНЪ ЦОІАНЪ (?) ХОТИНСКІЙ.
ПАНЪ КРАСНЕШЪ ДВОРНИКЪ. ПАНЪ КОСТЕ
ДАНОВИЧЪ. ПАНЪ ТОМА КЫНДЕ. ПАНЪ
ПЕТРУ ПОНИЧЪ. ПАНЪ АЛЕЪ. ПАНЪ ЛА-
ЗЪ. ПАНЪ ХОДКО КАЕЦЕВИЧЪ. ПАНЪ ИСАІА НЕ-
МЕЦКІЙ. ПАНЪ СТЕЦКО ДАМАНКУШЪ. ПАНЪ
КОСТЕ ОРИШЪ, ПАНЪ РАДУЛЪ ПИСКЪ.
ПАНЪ ИОНЪ БУЧУМЪ. ПАНЪ САКЕШЪ
СПАТАРЪ. ПАНЪ СОПА ВИСТИАРНИКЪ.

ПАНЪ ПАШКО ПОСТЕЛНИКЪ. ПАНЪ НЕГРИ-
ЛЫ ПАХАРНИКЪ. ПАНЪ СЕІАРЪ СТОЛ-
НИКЪ. ПАНЪ ІОНЪ КОМИСЪ. И ИНЫИ УСИ
НАШИ БОЖЕ ВЕЛИЦИ И МАЛИ. ЦЮ ПРИ ТОМЪ
БЫЛИ. А НА БОЛШЕЕ ПОТВРЪЖДЕНІЕ ВЕЛЕЛИ
ЕСМЫ ПАНУ ДОБРУМУ ЛОГОФЕТУ ПИСАТИ И
НАШУ ПЕЧАТЬ ПРИВЕСИТИ. КЪ СЕМУ ЛИСТУ
НАШЕМУ. ПИС. ТО МА У ВАСЛУЙ ВЛѢТЪ С Ц О В
(6972) Іюн аі.“

Traducerea română.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Ștefanu Voevoda Domnă
țerei Moldovei. Știută facem cu această carte a noastră
tuturor care o vor vedea și vor auzi cetinduse,
când cine-va va trebui să știe acesta. Fiindcă au
venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor
noștri mari și mici, bătrâni și tineri, Mușa Pania*)
Panului Penteleu sócra lui Petru Oțeleșcul, cu fiica
sea Cerna Pania lui Petru Oțel, și cu martori și cu
al sei megiași ómeni buni. Éră dresuri ce au avut de-
la predecesorii noștri de la unchiul nostru Ilie Voe-
voda și Ștefanu Voevoda, cum-că au avut la ei pace
bună și grăgiósă pentru satul Păntelesci pe Ezeru.
Dară acele dresuri ale supra-scrișilor predecesori ai
noștri le au perdut din mâinele lui Christea fiul lui
Panteleu și a Paniei lui Mușă, când Christea a că-
dută de pe cal și a murit fără limbă, și despre dre-
sul dreptei noastre patrimoni n'a putut a ne spune unde
este. Deci noi vedându mărturia boierilor noștri, și a

*) Dómnă, Soția.

dreptiloră megiași ai loră, și că acele dresuri ale loră de la predecesorii noștrii, ce au avută pe acelă sată pe Panteleescă la Ezeră, așa le-au perdată precumă ei mărturisescă. Érá noi deasemenea duple a loră dréptă mărturie deasemenea amă dată și amă întărită supra-scri-sulă sată Panteleescă pe Ezeră, ca să fiă urică cu totă venitulă Mușii femeii Panului Panteleă și ginerelui ei lui Petru Oșelescă, și fetei ei Cernei și fiiloră loră și nepoțiloră loră și strănepoțiloră loră, și răstrănepoțiloră loră, și la totă némulă loră, cine le va fi mai d'apropă, dară din acea parte căria va fi patrimoniulă. Și deasemenea nime nică-odată în veci să nu pótă căpéta vre-ună dresă peste acestă dresă ală nostru, fiindă-că și dresese cele vechi s'au perdată, cândă a murită Christea, căci erauă în mânele lui, precum scriemă mai susă. Érá hotarulă acestui sată din tóte părțile să fie după vechiulă hotară pe unde au apucată din véculă veciei. Érá la acésta suntă mari și drepte mărturiile ale Domniei nóstre cei supra-scrișă Stefană Voevodă și a Mitropolitului nostru Kyră Theoctistă și a boiariloră noștri Pană Duma Braeviciă, Pană Manoilă, Pană Ste. . . . (lipsă), Pană Vlaiculă, Pană Țoiană*) de la Chotină, Pană Crasneșă Vorniculă, Pană Costea Danoviciă, Pană Toma Cânde, Pană Petru Poniciă, Pană Albu, Pană Lazi, Pană Hodko Gaeșeviciă, Pană Isaia de la Némșă, Pană Steșco Damancușă, Pană Costea Orișă, Pană Radulă Piscu, Pană Ionă Buciumă, Pană Sacheșă Spătară, Pană Sopa Vistiarnică, Pană Pașco Postelnică, Pană Negrilă Paharnică, Pană Sbiarea Stolnică, Pană Ionă Comisă, și alții și toți *boarii* noștrii și mari și mici, ce au fostă la acésta. Érá spre mai multă tăriă amă poruncită Pa-

*) Litera de la începutulă acestui nume nu se cunoște bine în originală.

nului Dobrulă Logofătulă să scrie și să atirne *pecetea* noastră la această carte a noastră. Scrisău Toma la Vaslui în anulă 6972, Iunie 11."

Orî de cîndă s'ar fi întrodusă limba slavonă la Români, lucru ce se va stabili fără îndoială prin descoperirile ulterioare pe câmpulă Istoriei naționale: este necontestabilă că la Români limba slavonă din vechime era numai limba cărții, limba învățaților, limba Bisericeii și cea oficială a curței; éra nu și a poporului, carele deapănurea a avută limba sea, românescă. Acea limbă o vorbiau în viața comună toți Români, de la mare până la mică, de la învățată până la simplu sătenu. Spre a ne convinge întru această n'avemă de câtă la ceti orî care documentă slavonă scrisă în vre-o parte a României. Prin limba slavonă se strevede cea română, în familiile române, în numirile române de persoane și locuri, în formele gramaticale române aplicate la diceri și frase slavone. Să adunămă d. e. aceste urme ale limbei române ce se zărescu prin slavona uriciloră reproduse mai susă. Așa suntă în chrisovulă de la Alexandru celă Bună numirile: *Giupănă, Hotară, Scorțeușă, Călugără, urică, Giurgia, jumătate, Ion, Oană*. În uriculă de la Marele Stefană: *Mușă (frumósă), Oțelă, Oțeleșcu, megiașă, unchiă, Pănteleescă, Ezără, mărturică, Manoilă, Coste, Toma Cănde, Petru Ponică, Albu, Radulă Piscă, Ionă Buciumă, Sopa Vistiarnică, Pașcu Postelnică, Negrilă Paharnică, Sbiarea Stolnică, Dobrulă Logofătă, Stană*.

Dacă cine-va ar putea aduna tôte dicerile și frasele române ce se găsescu răspândite prin documentele slavone, ar putea forma ună bună lexiconă de limba ro-

mână, cum ea era în gura poporului pe când cartea românească era cea slavonă.

Studierea documentelor slavone ne arată, că în timpul domniei slavonismului în școală, Biserica și cancelaria română, au intrat în limba română pe nesimțite o mulțime de vorbe și forme gramaticale slavone. Așa feliu vedem din uricile de mai sus, că au rămas în limba română următoarele diceri și numiri slavone: *Gospodariu*, *jupân*, *Bogdan*, *sluga*, *sluji*, *slujbă*, *Dumbravă*, *Staroste*, *Dragoș*, *Niamțu*, *Vladu*, *Vornic*, *Stolnic*, *Stoian*, *Postelnic*, *Boiar*, *procler*, *Precista*, *svântu* (în loc de sântu), *podóbă*, *Jidov*, *pecete*, *letu* său *veletu*, *Iazu* său *Ezeru*, *povesti*, *megiașu*, *Cerna* (nume de persoană), *Voevodu*; *Duma*, *Vlaicu*, *Lazi*, *Hodco*, *Slețco*, *Dobru* (numiri de persoane.)

Despre limba slavonă, a anticilor documente literare moldovenesci, însemnă că ea este slavonă plantată la noi din Rossia apusană, carea din vechime era sub Polonia, precum arată dicerile polone preterate prin ea. Se vede că dascălii slavoni veneau la noi din Galiciu, unde până prin viacul XV-le era Episcopie ortodoxă; și apoi din Liovu, unde s'a strămutat Episcopia ortodoxă, său și din alte locuri unde locuiau Ortodoxii.

Pote că și din țară se duceau acolo doritorii de a se procopsi în limba slavonă, dar anume între creștinii ortodoci; căci această limbă, carea era limba cultului ortodoxu, nu se putea învăța, dupr.: spiritul viacului de atunci, de câtu numai la ortodoci. Dar cându Iesuiții cu unia lor au cucerit Galiciu și Malorosia, atunci s'a copromis ortodoxia slavenilor de acolo în ochii Moldovenilor, în câtu ei nu au mai primit nici dascăli de acolo, nici la ei nu s'au mai dus nime din Moldoveni

să învețe slavonesce; și așa, precum se va vedea în urmă, limba acésia s'a coruptă, a ajunsă a fi multora ne suferită, și a trebuită să'iea loculă cea română. Domni, Mitropoliți și Boeri au confăptuită a susține Episcopia ortodoxă din Liov, cu asociațiunea (brastva), scôla și tipografia ei; dară truda a fostă zădarnică: Iesuiți, ajutați de guvernulă Polonă, au învinsă; și celă din urmă azilă ală Ortodoxiei din Galiția, a cădută în mâ-nile Uniaților.

Nu este îndoială că cei ce învățau carte slavonă, scriau și românesce în trebuințele lor particulare, precum: în corespondențele familiare și amicale, în trebele gospodăriei, etc. Dară îndată ce venia cestiuni de interes public venia rolulă limbei oficiale — Slavonei. Une-oră chiar și Domni corespundea cu subalternii lor în limba română; precum vomă vedea mai jos.

Annulă 1495. Celă mai vechiă documentă de literatură sêu scrisore română, descoperită până acum este „Izvodulă Spătariului Clănău;“ sêu scurtă istorie despre formarea și organizarea antică a țerilor române, după retragerea legiônelor romane preste Dunăre, tradusă de Spătariulă Clănău de pe latinesce în anulă 1495. Cu tôte că unii-alți au gândit să pună în îndoială autenticitatea acestui opă de mare importanță pentru viața națională a Românilor; eu îl credă foarte autentic și ca cea mai preciosă reliquiă a gloriosului nostru trecut. Acestă odoră merită ună studiū foarte serios și nu se va putea face de câtă de vre-ună bărbat cu adâncă sciință archeologică, istorică, și limbistică. Critica, esplicările și traducerea în limba modernă, ce a făcută acestei opere D. Gr. I. Lahovari, în „Revista română“ din anulă 1861, suntă departe de a fi satisfăcătoare.

Spre a dice ce-va în trecătú în favórea autenticităţii acestei piese, eú întorcú luareaaaminte numaí la câte-va puncte:

1) Familiile boerescí ce se pomenescú în opera lui Clănău că au administratú ţera Moldovei, după retragerea legiónelorú romane, le găsimú cu aceléşí nume în documentele cele vechi ale ţerii din viaculú alú XIV-le XV-le, şi XVI.

2) Spătarulú Petru Clănău dice că a tradusú acéstă operă în Vasluiú, unde se afla venitú cu Stefanú Vodă, în anulú 1495. Luna lui Aprilie 13.

Dintr'unú uricú reproduşú în urmă la pag. 14, 15*) putemú încheia că Marele Stefanú în acelú annú a ernatú la Vasluiú, fiindú-că de acolo a datú uriculú la 20 Genarie, în care între alţi martori se aduce şi credinţa Panului Clănău Spătarulú.“

3). În documentele de moşii din viaculú alú XIV-le şi XV-le hotarele moşielorú se determină aşa: „pe unde au apucatú din viaculú viacilorú: — отъ вѣка вѣчнаго;“ acéstă ne dă a înţelege că ţera era de multe viacurí locuită, cultivată şi organizată: acéstă organizare, administrare, locuire a Moldovei şi a altorú ţerrí românescí, ne-o arată documentulú în cestiune.

4). Limba, prin amesteculú cuvintelorú slavone, arată că era epoca domnirii slăvonismului în ţerră; prin fraşa cea grea şi nenaturală limbei române, arată că este traducere din limba latină ad-litteram, şi pe lângă aceea într'o limbă nelncrată, ţépăná, carea greu se mlădóie, fără forme gramaticale stabilite; cu unú cuvêntú nna din cele ântéiú încercări de a scrie românesce o materie seriósă. Exemple de feliulú acesta ne presintă

*) La începutulú chronicei Huşilorú.

și alte traduceri posterioare; d. e. Cazania din 1580, precum se va vedea mai jos.

5) Unele particularități ale limbei pot să aparțină chiar autoriului, carele silită fiind să a traducă, poate că să fi fost nevoit să fabrice unele cuvinte, din slavinesce, sau din latinesce. Așa d. e. ducerea *duperare*, *induperare*, pe care nu am mai găsit-o nici într-o scriere veche, din câte ne-au căzut la mână, a putut să a forma de la: *ad* și *operare*, în sensul de: ajutorire, cooperare, conlucrare.

6). Limba acestui document are multă asemănare cu aceea ce se vorbea în Moldova cu 30 ani în urmă, precum se vede din cartea lui Stetană Vodă, celă Tănără din 1526, carea se va reproduce mai jos.

7). O mulțime de cuvinte din această operă, care astăzi nu se mai întrebuințează în scris, au rămas în popor și se aud în conversațiunile sătenilor moldoveni, P. C. *poiade*, *tăpă*, *sarad*, *armă*, *hălădui* etc.

8). Cuvinte latine ca *campodux*, *consu*, *praetoriani*, etc. arată la originalul latin.*)

*) Domnul Hăjdău, analizând partea limbistică a chirosoanelor lui Ștefan Dușan, principele Sârbiei, dăcă că în viaculă XIV și ală XV, Română atătă de dincolo cătă și de dincă de Dunăre nu cunosecă încă l muiață; dăcă d. e. *urăcle*, în locă de *urăchie*. De aici face concludsiune că ar fi falsă *Chronica* lui Huru; pentru că limba ei, de și se pretinde a fi din viaculă XV-le, întrebuințează cuvintele cu l muiață, d. e. dăcă *urăchi* eră nu *urăcle*. (Archiv. istor. t. 3. f. 190).

La acesta răspundem D-lui eruditulă nostru Archeologă și Filologă, că acestă argumentă nu este satisfăcătoră spre a repune ună monumētă istorică de atăta valăre că numita *Chronica*. Suntă doveđi limbistice forțe autentice, care arată că pe timpulă Marelui Ștefană în limba română a Moldovei era deja cunoscută și întrebuințată l muiață. Așa în uriculă acestui Domnă, dată în anulă 1464, adică cu 31 anulă mai vechă de cătă limba lui Clănău, traducătorulă *Chronice* Hurulă, în tēmpinămă cuvēntulă *unclău*, fără l, precum se exprimă elă și astăzi, eră nu în forma antică, *unclu* (de la *avunculus*): „што имали отъ нашихъ предковъ отъ у н к а нашего Иліа воеводи и Сте-фана воеводи.“ De asemenea pe timpulă Marelui Ștefană găsimă și alte dăceri cu l muiață, precum: п х р е ч е, iar nu п х л а ч е: „продали слугамъ нашимъ панъ п х р е ч е спатаръ;“ — с ъ к а р ъ, iară nu с ъ к а л ъ. (Archiv. istor. I. f. 156, n. 247).

În *Chronica* lui Huru găsimă și cuvinte cu l nemniată încă, d. e. *popolă*, în locă de *poporă*; *bosle*, o familie boerăcă, carea credă că este: *bosie*; *slim*, *slimuire*, în locă de: *seim*, *seimuire*, și apoi *sămuire*. În anulă 1526 deja se mai dăcă *slim*, în locă de *seim*. Veđi la acestă ană cartea Domnului Ștefan, cătră păcălabulă de Vaslău).

Așa dar adevărulă este, că pe timpulă Marelui Ștefană în unele cuvinte l nu era încă muiață; dar în altele era deja de demuță.

9). *Dicerea cochii-vechi* ~ titlu ce acestu documentu dă consilierilor Domnului, séu divanului țerreî, adunării óme-nilor cu minte și esperienți, până un de multu se da în Mol-dova Divanului, séu adunării Boeriloru administratori, ina-intea cărora se făceaú mezaturile, séu licitațiunile publice pentru antreprisele statului séu pentru averile particulare ce se scoteaú la vênđare publică. *Dicerea „cochii-vechi”* în Moldova este proverbială și se întrebuintează cândú vrea cine-va să arate o anticitate fabulosă: „acésta e de cândú cochii-vechi.”

10). Unu documentu istoricu ce posedu eú, cu data din 1448, de la Petru Voevodú, dovădesce, că în ade-vărú țera era împărțită în giuđi, séu giudețe, duple cum arată *Chronica lui Huru*.

Petru Voevodú răsplătesce pe „adevăratele și credin-ciósele séle slugi Cernatú Ploscariú și pe fratele séu Stefulú” cu mai multe sate, siliști și bălți pe deamân-două laturele Țrutului; dar spre a determina mai bine posițiunea acelorú localități numesce și giuđii în a că-rora jurisdicțiune se aflaú ele. Așa se amintesce a) *giu-dele Uliú*: „și Smulți pe Sohuluiú și mări giosú unde este giudelé Uliu.” b) *Giudele Dragoșú*: „și mai giosú Siliștea lui Flefonin și a lui Radu și a lui Radici, unde este giudele *Dragoșú*; c) *Giudele Draganú*: „și fântă-nele lui Cucu..... pe Cracău unde este giudele *Draganú*.” Acești giuđi sîntú negreșitú *giuđii de vări* din *Chronica lui Huru*.

Reproducemú aici, ca probă de limbă, exordulú și e-pilogulú Izvodului Spătarului Clănău:

„† ИЗВОДЪ МВШИИ НВАСТРЕ РЖНАС ДИН
ТРАКНА. ДАКИКЪ АКМС МВЛДОВА НЗМЪШИС
КЪМ А ЦЗНОСЪ ШИ КЪМ ХЪЛАЗДИ КЪ ЛИН-

Гиле чѣле кѣ алор сале поѣде кари лне-
кзо лнтрѣрма чѣ маре а нострѣ рзм-
лѣнилѣр лпзрѣцие дин ерѣда ромѣ дѣ-
вѣнѣс шѣ маи да кѣ цѣнѣ ши рѣтѣи нѣ
пѣтѣрѣ.

[illegible]

ДЕ БЗТРЗНИЛЕ ДАТИНИ А МВШИИ НВАСТРЕ
 ШИ ХИНА ЛРЗСФЛС АКМС ШИ Л ПАЧЕ
 ДЕ ТВАТЕ ПЗРЦИ СКВСЛАМ ДИ ПИ ЛЗТИ-
 НИИ ШИ СКРИПТЛА КС МЗНА МЪ ЛТЗРГС
 ЛН ВАСЛДИ ВАНИТ ХИНА КС МЗРИЪ СА ДВМ-
 НЛА НВСТРС ШЕФАН ВОДЗ ЧАЛ МАРИ Л
 АНВ З. Г. МАСЦА Април ІГ. ШИ СПЕ КРА-
 ЗАРИ АМ ИСКАА ШИ АМ ПС С ШИ ПЕЧАТЪ
 МЪ. ПЕТРС КАЗНЗС ВЪА СПАТАР.

(Réproduşă după facsimile din Revista română.)

Din viaculŭ alŭ XVI-le limba română începe a stră-
 bate şi în cancelaria Domnescă. Incepŭ a se arăta mai
 ântâiŭ ordine domnesci, séu cărŭi domnesci în ramurile
 administrativŭ şi judeŭiarŭ ale ŭreii, rezervându-se lim-
 biŭ slavone numai actele cele de o mai mare importanŭă
 precum : uricile de moşii şi chrisóvele de daniŭ. Spre
 dovadă citămŭ aici două caŭuri de feliulŭ acesta din dom-
 nia lui Stefanŭ Vodă celŭ tēnērŭ, feciorulŭ lui Bogdanŭ
 carele a domnitŭ la anniŭ 1517—1527.

Annulŭ 1518. Acestŭ Domnŭ în anulŭ 1518 dă unŭ
 uricŭ în limba slavonă, prin care întărescŭ lui Petre şi
 surorilorŭ lui stēpânirea pe moşia lorŭ Penteleesciŭ la
 ŭinutulŭ Tutovei.

Uriculŭ este datŭ în Vasluiŭ, şi scrisŭ de Glavanŭ.

Annulŭ 1526. Totŭ acestŭ Domnŭ, dă unŭ ordinŭ că-
 tră Părcălabulŭ de Vasluiŭ Cărăbuşŭ, ca să mărginescă
 pe streiniŭ, de a'şi agonisi proprietăŭi în Vasluiŭ. Ord-
 nulŭ este datŭ în limba română, în urmaŕea tânguirei
 neguŭitorilorŭ Vaslueniŭ. Reproducēmŭ aici întrégă a-

céști ca te domnescă, fiindă-că până acum ea este ală doilea monumentă de litteratură română antică, după Izvodulă lui Clănău, de și syntaxa ei este cu multă mai aprópe de syntaxa limbei române a viațurilor urmă-tóre de cătă a lui Clănău. Diferința acéști provine ne-greșit de acolo, că acéști din urmă este traducere, prin urmare limba ei silită, pe cândă cea d'ântéi este limba originală, liberă. Eu amă vădută chiar originalulă aces-tei cărți la Domnulă Stefană Angheluță de la Vaslui. Ea este scrisă pe chărtiă, și în vr'o câte-va locuri rup-tă de vechime. Aici o reproducă după o copią trasă de pe originală de o persónă în adinsă comendată pen-tru acésta.

„Ної Стефан Боевод Бож. мілост. Гос-
подар земли молдавскої фачим щирі Дом-
ниѣ мѣ ла боевіа нострѣ Кърквцѣ пзр-
кзлабѣ ди Васлѣю адікѣ прекѣм ачесте кре-
дінчоас слѣціле ностре Міхочю шшерюа кѣр-
ціі домнесті дин Васлѣю ші Кокѣзѣ пзхзр-
ничел ші пзркзлабѣ пзргарю ші котай
кѣпецѣ¹⁾ ші хилоте кѣпецѣ кѣтрѣніі тзр-
гѣ лѣю Васлѣю чи вини кѣ воініціі²⁾ де
васте а тзргѣлді ла табзра нострѣ діче
л прістаніще³⁾ Милковѣлді ші кѣ маре
обіа⁴⁾ пзлнцѣ сѣ лантіа нострѣ ші
лантіа а лор нострі молдовенеці боеві

¹⁾ Negușitorii. — ²⁾ Ostașii, de la война resbelii. ³⁾ Adăpostii, tabără.

⁴⁾ Supărare.

пѣ арменіі ші жздовіі ші гречіі карі сѣ
 аколо ꙗ тѣргѣ ѡплоші прекѣм мѣате нѣ-
 ѹисѣрі ші наготі¹⁾ кѣшѣналиар ла тоці
 а лор тѣрговеці кѣ сѣ багѣ ла тоаті кѣ-
 пецііле молдовенилор ла каре чеі стрѣіні
 наѣ дерептате пѣ леціа бѣтрѣнѣ месѣр-
 ніѣѣ²⁾ кѣрѣюме ші питѣріі а ѹзнѣ кѣм
 аколо ꙗ чел тѣргѣ ѹін ма кѣмпѣрѣ ꙗкѣ
 ші локѣрі ѡчїне де касѣ ші де фѣнеѣ
 ші де прїсѣчі ші де вадѣрі де фѣкѣ³⁾
 ші ѹін ші докітоаче кѣм ѹін тоці тѣр-
 говеціі ла каре шолѣѣѣ ші пѣргарїі пар-
 те ар ѹїніа ачелор стрѣіні ші ꙗѣѣѣѣѣ
 пісте леціа чеа бѣтрѣнѣ шаѣ чершѣт сѣ
 ле фѣчем дірептате пѣ леціа бѣтрѣнѣ
 ші пѣ ѣрікѣ де данїе чел аѣ дела чел
 маре Стефан Родѣ мошѣ домніеі меле
 Дѣмнеѣѣ поменїаскѣ каре мѣшѣ дом-
 ніеі меле кѣм їѣѣѣѣ чеа марї бѣтѣлїн
 дела ракова ші вїнчи пѣ тѣрчі ші пѣ
 мѣнтенї шїі фѣрѣнѣ шїі фѣгѣрі пентрѣ
 паметїа⁴⁾ чеі венчелї кѣмпѣрѣ пѣ канїі
 сѣі тоатѣ мошѣѣ дела чеі бѣтрѣні мош-

¹⁾ Harii, nagota, slavinsce înseamnă: golă, goliciune. Aici înseamnă: dis-
 poere, disbrăcare. — ²⁾ Măcelăria. — ³⁾ Móră. De aici verbulă a fă-
 călui. ⁴⁾ Memoriă.

NENI ШІ ФЗКЪ О СВЪНТЪ РЪГЪ ШІ КЪРТЕ
 ДОМНІАСКЪ ШІ АДЪВЪСЪ¹⁾ ТЪРГЪ АЧЕЛ БА-
 СЛЮ КЪ ЧЕІ ВОІНІЧІ ЧЮНТІЦІ ШІ СЛЪТІЦІ
 ДІН БЪТЪЛІЙ ШІ АШЪЗЪІ ТЪРГОВЕЦІ ШІ БАІНІ
 ЛЕ ДЕДЕ А КЪПЕЦІРЪ ШІ ТОАТЪ МЪШЪКЪ В
 ДЪНЪІРЪ ВЧІНЪ Л ВАРЪ А ЧНРЪ ТЪРГОВЕ-
 ЦІЛОР МОЛДОВЕНИ КАРІ СЪ ВІНЧІ КЪ ТЪРЧІН
 АКОЛО ШІ ВОІНІЧЕЩІ СЪ ЛЪПТЪ ДЕ ПОБЕДІ²⁾
 АТЪТА МЪЛЦІМЕ ДЕ ПЪГЪНИ ЧЕ НЪПЪДІСЪ
 ЛН ЦАРЪ. КЪМ ВЪЗЪМ ДОМНІА МЕ ШІ ТОЦІ
 БОЕРІ ДОМНІЕІ МЕЛЕ ЪРІКЪЛ ЧЕЛ ДЕ ДАНІЕ
 ШІ АЛЪ ЪРІКЪ ДЕ ЛЪТЪРІТЪРЪ — ДЕЛА ПЪ-
 РІНТЪ ДОМНІЕІ МЕЛЕ БОГДАН БОДЪ ДЪМ-
 НЕЗЕЪ ПОМІНІАСКЪЛ КА СЪ АНЪЗ АЧЕІ ТЪР-
 ГОВЕЦІ МОЛДОВЕНІ ШІ ТОТ РОДЪЛ ШІ СЪ-
 МІНЦЪКЪ ЛОР ДІН НІАМ Л НІАМ ПЪНЪ Л
 ВАРЪ А СЪПЪНІН АЧЕ МЪШІН Л ТОТ ЛО-
 КЪЛ КЪ ТОТ ВЕНІТЪЛ ДІН КЪМПЪ ДІН ПЪ-
 ДЪРИ ДІН ТРАПЪ ШІ ДІН ФЪНЕЦЕ ШІ ДІН
 ЛЪНЧІ ШІ ДІН ЛОКЪРІ ДЕ ЦАРІНЪ ШІ КЪ ВА-
 ТРА ТЪРГЪЛЪІ ВОЛНІЧІ АШИ ЛЪА ВЕНІТЪ ДІН
 ТОАТЕ КА ДЕПИ ДРІАПТЪ А ЛОР ОЧІНЪ ШІ
 МОШЪЕ НЪМА ПЕ ЛЕЦІА АЛОР ЛАТЕ ТЪРГЪРІ
 СЪ АІБЪ ЛА ВРЕМЕ ДЕ ПЪС КЪЛЪРІ ВОІНІЧІ ДЕ

¹⁾ Póte: adaosă. — ²⁾ Invinsă.

WCTE A ДИРѢ¹⁾ МЕСТІЦІ²⁾ КЪ ТОАТЕ ЧЕЛЕ
 ДЕ ТРѢБЪ ЛА БЪТАЕ КЪМ ШІ АКМЪ АЪ ВОІ-
 НІЧІІ ЛОР АІЧЕ Л ТАБЪРА НОАСТРЪ ШІ ВЪ-
 ЗНАД ДОМНІѢ МЕ ПЛЪНСОАРѢ СЛЪЦІЛОР НОА-
 СТРЕ ЧІІ МАІ СЪС СКРІШІ ШІ А ТОЦІ ТЪР-
 ГОВЕЦІЛОР ДІН БАСАЮ ШІ ДАКЪ ВЪЗЪМ ШІ
 ДРІЧІЛЕ ЧЕЛЕ БЪТРЪНЕ ІАТЪ НЪМА ЧЕЦІ СКРІМ
 ШІ ТАРЕЦІ ПОРЪНЧІМ КЪМ А МЪНЪ ВЕНІ-
 ЦІВА КАРТѢ ДОМНІЕІ МЕЛЕ СЪ НЪ ЛТРАЛТ
 ФЕЛЮ ФАЧИ НЪМА ЧЕ ДЕ СЪРГЪ СЪ ВЪ СТРЪН-
 ЦЕЦІ КЪ ШОЛТЪЗЪ ШІ КЪ ПЪРГАРІІ ШІ СЪ
 КЕМАЦІ ПЕ ТОЦІ ЧЕІ СЪТРЕІНІ КЪПЕЦІ АРМЕНІ
 ШІ ГРЕЧІ ШІ ЖЪДОВІ СЪ ЛЕ ЛЪАЦІ САМА КЪ
 ЧЕ ДІРЕСЪ КЪМПЪРЪ ВЧІМІ ЛОКЪРІ ДЕ КАСЪ
 ШІ ДЕ ФЪНЪЦЕ ШІ ДЕ ПРІСЪЧИ ШІ ДЕ ЦА-
 РИНЕ ШІ ВАДЪРІ ДЕ ФЪКЪЕ ШІ АВЪНА ДІ-
 РЕСЪ СЪВАИ³⁾ ДОМНЕЦИ ДІАР ХИРѢ СЪ ЛЕ
 ЛЪАЦІ ДЕ ЛА МЪНА ЛОР ШІ СЪ ЛЕ ТРИМЕ-
 ТИЦІ ЛА ДОМНІѢ МЕ КА СЪ ЛЕ РЪМПЕМ КЪ
 НАЪ ЛЕЦЕ АРМЕНІИ ШІ ЖЪДОВІІ ВЧИНЕ А ЦЪ-
 НЕРѢ Л ПЪМЪНТЪЛ НОСТРЪ МОЛДОВИНЕСКЪ
 КЪ АТАРЕ ТОКМАЛЪ ШІ ЛЕЦЕ ФОСТЪС НЪШІ⁴⁾

1) Dacă nu va fi prin greșelă scrisă în locu de a dare, atunci este ver-
 bulu *adire*; a merge unde-va 2) De la МѢСТО; locu. Însemnă: a fi
 localizați, aşezați, duși. 3) Macar; de la latinesculu *sive*. 4) Dângii,

пріміці де стрзмошѣа Домніеі меле бз-
 трзнѣа Александрѣ Бодз чєл Бѣн тзнѣ
 чєстє лінгї кѣрсѣ лтзї л пзмзнѣа
 нѣстрѣ молдовинескѣ фѣгзріці дін царѣ
 ѣнгѣріаскѣ шї дінтралте церї пєнтрѣ
 лєцѣ алор сзї пзрінці карє лї сѣ дєтє
 вої шї лєцє дєла Домніє шї дєла царѣ
 кѣ слим¹⁾ де оѣци аш цінѣ лєцєлє лѣр
 шї а фачи верї-чє кѣпєцзї фѣзрчє мє-
 сзрніцѣ шї кзрчмє шї пїтзрії а нѣ цз-
 нѣ ка нѣ карє кѣмвашїлє пє крецїїні
 снѣрчє кѣм датїна лор ар хи шї пєнтрѣ
 ѣна каста іатѣ тарє вѣ порѣнчїм дом-
 нїѣ мє ка дє сзргѣ пє тоці чєї стрєїні
 армєні шї жѣдовї тарє тзї проптїці а
 фачєрѣ кѣпєцїї кѣ кзрчмє верї кѣ мє-
 сзрніцѣ верї кѣ пїтзрії нѣма фѣзрчє грє-
 чїї карї ар вра аѣ воїїчїє лчєстє кѣ-
 пєцїї ма вчинї нїмє верї карї стрєїні
 хирїар шї грєк нєрє волнічїи л пзмзн-
 ѣа нѣстрѣ молдовенескѣ а цзнѣ верї а
 бїрѣи кѣ нѣ лєци дєла чєї бзтрзнї
 домні шї мошнєні карї агонїсѣ пзмзн-
 ѣа єстѣ кѣ сзнцїлє лор лл цїнѣ шѣл

1) Adunare, seimŭ.

арх'тѣ¹⁾) шѣл пѣстрѣ мошѣ ахирѣ пентрѣ
 родѣ лор ші пентрѣ сѣминценіѣ лор пѣнѣ ꙗ
 вакѣ кѣ нѣш вѣрсарѣ сѣнѣеле лор пентрѣ чеі
 стрѣіні карі навѣрѣ нічі ѣн пѣс пентрѣ мо-
 шііа ноастрѣ кѣм ші ноі пѣнѣ ꙗ зіа де ас-
 тѣзі цінемѣне мошііа кѣ сакіѣ ші кѣ
 сѣнѣеле нострѣ ші пентрачѣѣ тоці стрѣі-
 нії чѣціѣ армені ші жѣдові ші гречі
 кѣм сѣ деде леѣе ліашілор ші рѣшілор
 ші ѣнгѣрілор ші бѣлгарілор карі вені дін
 дорѣ лор де слѣжі ꙗ цара ноастрѣ ла
 вѣте ші вѣрѣ пентрѣ бѣшѣгѣ пѣмѣн-
 тѣлѣ а сѣ ачіа²⁾) ші а хѣлѣдѣ³⁾) ла ноі
 сѣші агонісакѣ кѣ мѣнкѣ вері кѣ кѣпѣ-
 ціе піта лор аш ціне касѣ ші локѣрі пе
 пѣмѣнтѣ ѣнде ар пѣте гѣсі кѣ нѣмалѣ
 дела мошнені ашѣждѣрѣ леѣе деде сѣ ші
 естора ші дѣмната афлѣндѣ вчині кѣм-
 пѣратѣ де вері карі стрѣіні нѣма чѣ сѣ
 ле іаі запісѣле ші сѣ ле ꙗторкѣ тѣр-
 говѣціі баніі кѣці ар скріе запісіле ші
 вѣрѣндѣ стрѣініі чіѣ а хѣлѣдѣ аколо ші
 ціне чѣе локѣрі сѣ се ꙗвоісакѣ кѣ тѣр-

1) Slav. a apăra, a reaboi. 2) A se face de aci, a se născă aci. 3) A scăpa, a izbuti în o afacere.

говеції кѢ нзмалз а ле цінѢ ші карі ар
 бра докітсаче пентрѢ а лор касз а цз-
 нѢ пентрѢ пзшѢне сз де пе варз кзѢ
 Ѣн Ѣг ла бисеріка домніаскз ші маі мѢлт
 вал нѢ лі сз факз ка сз поатз ші нѢ-
 шзі а хзалѢді ꙗ пзмзитѢл нострѢ ші
 аш агонісі ꙗіта лор ші кірѢ чеч ашз-
 заці а да пи тот анѢла ла вістеріѢ дом-
 ніаскз ші баніі стіагѢлді а четзціі Ба-
 сасю аша порѢнчімѢці пзркзлаке ꙗі ка-
 тз а да аскѢлтаре деплинз ла порѢнка
 ноастрз ші ꙗтѢрнзнѢне дін міла лѢі
 ДѢмнезѢс кѢ сзнзтате ла скаѢнѢл но-
 стрѢ сз не фачи щире де тоате чечте
 че сз пазнсз Басаденіі ші кѢм ꙗн кале
 пѢсзціі ка ші ноі дела ноі сз ли дѢм
 ші сзі мілѢім ші сз ли ꙗтзрім даніѢ
 ші мілѢіріа мошѢлді ноегрѢ ші а пзрін-
 телѢі нострѢ ДѢмнезѢс поменіаскзи кѢ
 ѢрікѢ нострѢ ꙗтзріт кѢ чеа маре а
 ноастрз печете ші ка маі нѢ ꙗдрзз-
 незз вері карі дирегзторю а кзлкарѢ
 лецѢ кзтрзнз дѢ ꙗгзѢсірѢ кѢпечіі кѢ
 кзрчме ші месерніцз ші пітзріі армені-
 лор ші жздовілор ші вчине а кѢмпзра-

рѣ вері карѣ стрѣиѣ де родѣ молдове-
 нескѣ ꙗ пзмзнтѣа нострѣ ші ꙗ мо-
 шіѣ ноастрѣ порѣнчітамъ пе леѣѣ бѣ-
 трѣнѣ ѣніі качііа кѣ спѣнѣѣрѣтоаре сѣ
 сѣ омоаре каре а таре порѣнкѣ датѣам
 домніѣ ме кредініюші боеріі нострі хат-
 манѣѣ ші челор марі ворнічі а цѣріі
 де жос ші а цѣріі де сѣс со плініаскѣ
 нѣма декѣт. Гам господ. велеал.

(Loc. Sig.) Отѣ топлічени ѣ велеѣ
 ѣд мѣсѣа сѣптември к.

Бел логоф..... (rupt). Іа мовила пи-
 сѣр ам скрипт.

Însemnare. Originalul ăste rupt ăn vr'o ăece
 bucăți; din care cauză unele locuri nu se pot ă
 discifra de pe elă, de cătă cu ajutorulă unei co-
 pie, făcută de pe elă mai dinainte.

Despre autenticitatea ăcestui documen'ă ne putemă
 convănge:

1) Din armonia lui cu istoria țerei Așa elă arată
 că ăn anulă 1526, Septembriă 20, Domnulă Stefană
 celă tănără era ăn tabără la Milcovă, ăn campaniă de
 resbelă. Chronicariulă țerei, Vorniculă Grigoriă ăre-
 chiă, ăne spune, că lă Februariă 5, Stefan Vodă a dat
 resboiă mare lui Radu Vodă Domnulă țerei Munte-
 nescă; că a trecută cu oștire până la Tîrgușoră pră-
 dândă țerra, și nime n'a cutezată să'i stea ămprotivă;
 și că Radu Vodă a fostă silită să cără pace. La To-

plicenî dară, unde se afla Stefanu Vodă cu lagărul, și de unde a dat cartea de mai susă către Părcălabul de Vaslui, la 20 Septembrie 1526, adică la începutul anului, elu era ocupat cu pregătirea de resbel, cu strângerea țerei, precum se exprimă Chronicariul. De aceea și bētrâni Vasluiului i au dusă acolo *voĭnică de ôste*. Pregătirile au urmată până în luna lui Ie-bruariu. Atât cartea domnescă pentru Vaslui, cât și resbelul ce coincide cu ea s'au întâmplat cu un an înaintea morții lui Stefanu. (Letop. t. I. pag. 156).

2) Limba română din această carte corespunde epichei. Multe țiceri și frase sēmēnă în totul cu documentul precedent, cu Izvodul lui Clănău, și cu altele următoare, totu din vėculu acesta. Așa sunt țicerile: *nagote, așuna, vinge, frânsă, fugări, vincelă, moșneni, păsă, misti, săvaș, nușă, tând, linghi, cursă, seim deobște, datină, a rătui, moșia (patria), aciă, hălădui, atare, script*, etc.

3) Din chrysovulă Domnului Georgiu Ghica din anul 7165 (1657), prin care acestu Domn întărind stăpânirea Vasluienilor pe moșia țergului, pomenesce de ispisocele ce aveau ei dela Domni vechi, și între alții pomenesce și de Stefanu Vodă celu tēnēru, și de ispisocul datu de elu Vasluienilor, ispisocu ce se promite prin cartea dată din tabăra de la Toplicen, cu occasia înturnărei la Vaslui. (Chrysovulă acesta este publicat de D. Petală).

4) Amenințarea ce face Stefanu Vodă diregătorilor cu spândurătorea pentru călcarea legei, se potrivește bine cu ceea ce spune Letopisețul lui Urechia despre firea acestui Domn: „Era om mănios și pré lesne vėrsătoria de sânge.” (Letop. t. I. pag. 156).

5) Desele repetiții a aceiași idei deasemenea este sigilul anticității, pe când nu cunoșcăm scriitorii alți modelul de scris, de cât Biblia.

6) Numele Cărbățu, ce se dă părcălabului de Vaslui în această carte domnească, este numirea unia din familiile boierești ale țerei, precum ne arată și alte documente antice. (Vezi înainte, documentul de la anul 1655). Deasemenea numirile familiilor neguțitorești ce se amintesc în carte, există până astăzi la Vaslui, d. e. Părcălabu, Cotaș, Chilote.

7) Cartea domnească ne arată că Vasluiul exista și mai înainte de a fi zidit acolo Marele Ștefan Biserica și curtea domnească. Uricul dat din Vaslui în anul 1432 de Domniș Iliaș și Ștefan, confirmă anticitatea Vasluiului. (Chronica Hușilor, anul 1690).

Anul 1530. Un monument de literatură română de pe timpul domniei lui Petru Rareș, carele a cărmuit țerra în două rînduri, între anii 1527 și 1546, este: „Letopisățul moldovinesc,” de care ne spune Vornicul Grigorie Urechiă în predoslovie Letopiseșului său. Această operă n'a ajuns până la noi; dar Urechiă o a avut, și s'a servit cu ea. Nu știm nici măcar cine a fost autoriul acestui Letopiseș, Urechiă ne spune numai, că era foarte pe scurt, și venea numai până la domnia lui Petru Vodă Rareș, de unde putem conchide, că autoriul a fost contemporan cu această domnie.

Anul 1546, Mai 14, Petru Rareș dă din Huși un Chrisov slavon pentru cumpărarea satului Săreni de către Ión Hărea de la aprodul Giurgea Bol-dur. Chrysovul este reprodus în Chronică, introducere, pag. 21.

ЧЕСТЬ .И ПОКЛОНЕНІЕ ·ВЪ БЕСКОНЕЧНІА ВѢ-
КИ, АМИНЪ:·“

Evangelia din Duminica Vameşului şi a Fareseului.

„ДѢИ ВАМЕНИ, ДОУСЕРЖСЕ Ꙗ БЕСѢРЕКЖ
СЪ СЕ РОДЦЕ, ОУНЪА АМЪ ФАРИСЕЮ, ІАРЖ АЛ-
ТЪЛЪ МИТАРЮ:· ФАРИСЕЮЛЪ СТЪТЪ АША.
ꙖНТРЪ ЕЛЪ ШИ СЕ РЪГА. ДОАМНЕ, ЛАДЖ
ЦІЕ ДАД. КЪ НЪ СЪНТЬ КА АЛАЦИ ВАМЕНИ
РЪПИТОРИ НЕДЕРЕПЦИ КЪРВАРИ. САД КА ЧЕСТЬ
МИТАРЮ:· ПОСТЕСКЪМЖ ДЕ ДОАВ ВРИ Ꙗ
СЖПТЪМЖНЖ. ШИ АЗЪЧѢ ДАД ДЕ Ꙗ ТОТ
КЪТЪ АМЪ:· ІАРЖ МИТАРЮЛЪ СТА ДЕПАРТЕ,
ИЪ ВРѢ НИЧИ ОКІИ СЪИ СЪШЪ РЪДИЧЕ ЛА
ЧЕРЮ, ЧЕ ОУЧИДѢ ПІЕПТЪЛЪ ЛЪИ ГРЪИА.
ДОАМНЕ МИЛОСТИВЪ ФІИ МІЕ ПЪКЖТОСЪЛЪ.
АДЕВЪР ГРЪЕСКЪ ВОАВ. КЪ ДЕЩИНСЕ АЧЕСТА
ДЕРЕПТАТЪ Ꙗ КАСА ЛЪИ ДЕ КЖТЬ ЧЕСТА
АЛАТЬ. ДЕРЕПЧЕ КЪ ТОТЪ КАРЕЛЕШЪ ꙖНАЛ-
ЦЪ СИНЕ ПЛѢКЪСЕ. ІАРЖ КАРЕЛЕ СЕ ПЛѢКЖ
ꙖНЪАЦЪСЕ:·

Iată unŭ pasajiu din Tilcuirea la acéstă Evangeliă:

„АЧЕПЪТЪЛЪ ТРЪФЕЙ. ДОСЖДИРЕ АРАТЪ-
СЕ. КЪ ВЪЗРАЩЕ ПРЕ АЛАЦИ ШІ ꙖНТРЪ В
НЕМИКЖ НЪИ СОКОТѢЩЕ ПРЕ АЧЕА. КЪ ОУ-

нїи амѢ мѣсерїи, аре. Ѓ¹⁾ алціи де рѢ-
дж рѣ, іарж алціи кз нѢ лцзлегз ши
проци парѢисе. Ѓ алціи недерепци ши
пзкжтоши, кз вкзржре еи ачеціа трась
асте. ши пре елѢши сепаре нѢмаи кз е
прѣ мжндѢ²⁾ ши лцелепть. де рѢдж
бѢнж ши богатз. пѢтѣрникз ши дерептз,
ши маи маре де тоци ваменїи ши маи
бѢнз. шї ва фи ши вкзржрѣ лчепжтоа-
ре трѢфеи. іарж трѢфа е чѣ сзмжнцж
рѣ а вкжрзреи. дерептѢ ачѣа зиwa чѣа
марѣ а лѢ доумнезѢ. избжндж аре а-
фаче, спре тоци досздиторїи ши трѢ-
фашїи. ши жѢ фзкжторїи пзкателѢ де-
предж мѢнчіци фивѢр, кзшз аржтж
фарисеюль кипѢль сзѢ стзндѢ ши прѣ
лнзлцарѣ алдишь ши трѢфа че авѣ. ши
кѢвинтѢле лѢи де лчепѢть авѣ кипѢ де
вмѢ бѢнз ши де лцелептз, кз грзиа
амѢ доамне мѢцемежсѢци. іарж дѢпж а-
чѣстѣ кзте зичѣ тоате прѣ кѢ лнзал-
царе ши кѢ трѢфж лплате ера. нѢ зичѣ
амѢ кз тѢ маи фзкѢтз доамне. ши
кѢ ажѢторюлз тзѢ слобозесѢмж де тоа-

1) și. — 2) Sapinete. De la slavon. премѢрый.

са, дерепт ачеа амѢ сѢ нѢ не се паре кѢ
 нѢмаи лѢшине испрѣвимѢ невоинца би-
 рѣири. кѢ анѡстрѣ асте чине ва вѣѢ
 ши сѢ се невоаскѢ спре чѣа маи бѣнѢ.
 парѢ а лѢ дѣмнезѣ асте, чѣа че скоа-
 те спре лѣкрѣла чѣа коуѣла кѢ похѣта
 чѣа бѣнѢ ши кѢ оуѣрѣдѣе. парѢ чѣа че
 нѢ поате авѣ пре фѣре. че де лѢ бѣнѣ-
 тате ва сѢw прѣимѣскѢ, ши грѣѣе кѢ
 w поѣу дѣбѣнѣи. ачѣасте трѣфѢ ши
 лѣдѣ. че амѢ зѣчи кѢ аи че наи лѣатѢ.
 Ѣ сѣи ¹⁾ ши лѣать, пѣнѣрѢ че те лѣзѣи
 кѢ наи лѣать.“

Observăm în trecăt că limba acestei cărți, cu toate că ulterioară limbii lui Clănău cu 85 de ani, are mare seamănare cu ea, atât în dicterii vechi, cât și în forma fraselor, și în intuaecimea stilului, în cât are nevoie de o nouă traducere pentru Românul modern. Acesta provine de acolo, că amândouă aceste opere sunt traduceri, și autorii torțeză limba română după a originalelor.

Anul 1590. Pe la 1590, Marele Vornic Urechiă a scris despre „Domni Moldovei și viața lor.”

Reproducem din această operă „Predoslovie” său procuvântarea lui Urechiă, ca model de starea limbii române în acel timp.

1) E s'at și luat: Si dacă ai și luat.

„Предословіе 1) .

„Мѡлци скріитори саѡ невоітѡ де аѡ
скрис рѡнѡла ші повестѣ цѡрѡлор ши
аѡ лѡсат извод пре ѡрмѡ ши бѡне ши
рѡле сѡ рѡмѡе фечорілор ши непоцѡлор,
сѡ ле хіе чѣле бѡне де лѡвѡцѡтѡрѡ, іар
чѣле рѡле ка сѡ сѡ поатѡ фери, ши сѡ сѡ
сокотѣскѡ, ши челѡр бѡне сѡ ѡрмѣѡе.
ши алціи пизмѡинѡ, ши лѡсѡмнѡнѡ ши
скріинѡ, кѡм ши еѡ Григоріе Оѡрѣки,
каре ден мила лѡи дѡмнеѡе ши ал дѡм-
нѡлѡи меѡ ам фост ворник маре, кѡ мѡл-
тѡ невоинѡѡ ам четит кѡрциле ши из-
воаделе, ши але ноастре, ши челор стрѡ-
иѡе, ши ам афлат кап ши. лѡчепѡтѡрѡ
мошилѡр де ѡнде аѡ изворѡт лѡ царѡ,
ши саѡ лѡмѡлѡѡт, ши саѡ лѡцит ка сѡ
нѡ сѡ лѡече аѡи чеи треѡѡци аѡате
цѡриле; ши апон сѡ нѡ сѡ поатѡ ши че
саѡ лѡкрат, сѡ сѡ асеміне хіерѡлѡр ши
дѡбіѡачелѡр челѡр мѡте, ши фѡрѡ
минте. лѡѡѡ ѡрмѡнѡ, ши мѡкар кѡ сѡ
афлѡ ши де алціи лѡсѡмнѡте лѡкрѡріле

1) Procuventare.

цзржи Мѡлѡвѡи, аѡсѡтѡмам ши еѡ а
скріере ѡнчепзтѡра, ши адаосѡ, маи а-
пѡи ши скздерѣ, каре сз веде кз аѡ ве-
ніт ѡн зилзле нѡastre, аѡпз кѡм аѡ
ѡост ѡнтзѡл цзржи ши пзмзнтѡлши
нѡстрѡ а Мѡлѡвѡи. кз кѡм сз тзмплз
де сзрг ши адаѡѡе поѡѡл аѡи, ши га-
рзши де сзрг скаде ши сз ѡнѡѡцинѣ-
зз, аша саѡ адаѡс ши Молѡва, каре
маи аѡи делаѡте цзри саѡ дескзликѡт,
ши саѡ лзѡит де сзрг ши ѡзр де зз-
бавз. Аѡеле черкзнѡ ле ам ѡнѡрептѡт
кѡ неѡѡнцз, кз нѡ нѡмаи летописецѡл
нѡстрѡ, чи ши кзрѡи стрзине ам чер-
ѡт, ѡа сз пѡтем аѡла аѡевзрѡл, ѡа сз
нѡ мз аѡлѡ скріитѡр де кѡѡинѡте де-
шѡрте, ѡе де дрѣпте; кз лѣтописецѡл
нѡстрѡ ѡел Молѡѡинесѡ аша скріе де пе-
скѡртѣ, кз ниѡе де ѡѡѡѡа ѡѡмнилѡр ѡа-
ре аѡ ѡѡст тѡѡтз кѡрма нѡ алѣѡе,
неѡм лѡкрѡриле ден лзѡнтрѡ сз алѣгз,
ши пе скѡрт скріинѡ ши ѡнѡзмнзнѡ де
ла ѡнчепѡт пзнз ла ѡѡнѡл лѡи Пзтрѡ
ѡѡд. Рѡреш, ши саѡ стѡнс; кз де аѡѡе
ѡнѡѡѡе наѡ маи скріс нименѣ. Ниѡе

ЕСТЕ А СЪ МИРАРЕ, КЪ СКРИТОРИИ ПОСТРИ
НАЪ АВЪТ ДЕ ЪНАЕ СТЪЗНЦЕ КЪРЦИ; КЪ ДЕ
ЛА ЛЪКЪТОРИИ ДЕНТЪЮ НАЪ АФЛАТ СКРИ-
СОРИ, КЪ НАЪ. ЛЪСАТ, КА НЕЩЕ ВАМИНИ НЕ-
АШЪЗАЦИ, ШИ МАИ МЪЛАТ ПРОЦИ ШИ НЕ-
КЪРЪТЪРАРИ, ЧЕ ШИ ЕИ АЪ СКРИС МАИ МЪЛАТ
ДЕН БАСНЕ ШИ ДЕН ПОВЪЩИ, ЧЕ АЪ АЪЗИТ
ЪНАЛА ДЕЛА АЛЪЛА. Іар скрісориле стрзи-
нилор скріЪ прѣ ларг шИ ДЕ аѣЪНС, каре
АЪ ФОСТ РЪВНИТОРИ ШИ ХЕРБИНЦИ НЪ НЪ-
МАИ АЛЕ САЛЕ СЪ СКРИЕ, ЧЕ ШИ ЧѣЛЕ СТЪЗ-
ИНЕ. ШИ ДЕ АКОЛЪ АЪЗНА МЪЛАТЕ ШИ ЛИ-
ПИНДЪЛЕ КЪ АЛЕ ПОАСТРЕ ВРѣМИ ПОТРИ-
ВИНА, ШИ АМ СКРИС АЧЕСТ ЛИТОПИСЕЦ, КА-
РЕЛЕ ШИ ДЕ НЪ СЕ ВА ПОТРИВИ ПЕ ЛА МЪЛА-
ТЕ*ЛОКЪРИ, ЧЕЛ ЧЕ ВА ХИ КЪ МИНТЕ, ГЪН-
ДЕСК КЪ НЪМИ ВА ВИНЪИ; КЪ ДЕ МЪЛАТЕ
ВРИ ВМЪЛА ЛЪНСЪШИ ЧѣЛЕ ЧЕ ВѣДЕ КЪ В-
КІИ СЪИ НЪ ЛЕ ПОАТЕ СЪ ЛЕ ПЪЕ ПЕ РЪНА,
ШИ МЪЛАТЕ ЗМІНТѣЩЕ, ШИ АЪ СПЪНЕ МАИ
МЪЛАТЕ, АЪ МАИ ПЪЦИНЕ; ДАР ЧѣЛЕ ДЕ ДЕ-
МЪЛАТ ШИ РЪСЪФЛАТЕ ДЕ АТЪТА ВРѣМИ ДЕ
АНИ. ЧЕ ЕЪ КЪМ АМ АФЛАТ, АША АМ А-
РЪТАТ.

Григоріе Оуреки Борнік Маре.“

Din mai multe zapise de vîndare de moșie pîntre reșeși, scrise la începutul viacului 17-lea, și care se păstrează între documentele Episcopiei de Huși, închiămă că limba slavonă se întrebuița nu numai în Biserică și în cancelaria domnască, dar și în scrisori particulare, dacă se nimeria pe acolo scriitori procopsiți în această limbă; s'eu celi puțin unu care să scrie amestecat slavinesce-romănesc. La întemplantare da lipsă a unor asemenea procopsiți, se servia cu limba română. Cel mic tindu și el a imita pe cel mare în toate. Ca exemplu de scrisore în limbă amestecată, reproduc aici o mărturie a Șoltuzului de Huși, fără dată; carea totă-o-dată ne arată că și Șoltuzul de Huși nu voia a se lăsa de totu josu în procopselă:

„Ге 8ко ми Шолтѣзъ въ Хѣшъ и люди добрихъ..... от делени и пѣтре цезен спзтъ въ строещи и максимъ въ тѣзъщи, ши фѣтѣлъ въ строещи и флорѣ въ боцѣщи, ѡ. лоринци и мѣтею аждо, и многилудѣ пишемъ и свѣдѣтелствѣемъ, ѡкожъ прѣдѣ прѣдѣнасъ, станчюа ши ванца ши кирила ши мѣрика ши софѣѣа ши ана фѣчорѣи лѣи силиwnъ, не-поцѣи лѣи Некоаръ, рѣспопѣ де нѣлѣ мѣртѣриситъ, кѣмъ аѣ вѣздѣтъ въ вчинѣ дин сѣтъ дин рѣспопѣ дин цюмѣтѣте де сѣтъ партѣ дин сѣс дѣрѣтъ и талѣри. Дѣчи нѣи дакъ амъ вѣздѣтъ а лѣръ кѣнѣ токмалѣ

НОИ ЛЕАМ ФЪКЪТ ЗАПИС ДЕ МЪРТЪРИА КА
 СЪ ЛЕ ФІІА ДЕ АРЕПТАТЪ, ШИ АЪ ВЕНІТ
 ШИ КЪ АЛТ ЗАПИС, ДЕЛА АЛТЪ МЪРТЪРИИ.
 ДЕ АЧАСТА МЪРТЪРИСИМ КЪМ АЪ ВЪНДЪТ
 ЛЪИ ДЪМИТЪРЪ ДИИ РЪСПОПИ ШИ ЛЪИ СИ-
 МІІУИ ДЕ АКОЛО. ДЕ АЧАСТА МЪРТЪРИСИМ
 КЪ СЪФЛЕТИЛЪ НОАСТРЪ.“

(Конд. Б. ф. 37).

Ierimia Movilă Voevod.

Anulă 1592. La anulă 1592, Ierimia Movilă a dată uriculă slavonă pentru îndestrarea Episcopiei de Huși cu cele d'ântei moșie domnești, Este reprodușă românește în *Chronica Hușilor*, pag. 91.

Anulă 1604 Uriculă slavonă de la același domnă întru o cêrtă reșeșcă pentru satulă Dolhesci, și alte sate. (Cond. B. f. 56. 57).

Anulă 1605 Zapisă scrisă slavinesce pentru vênđarea unei rêșeșii din Bunescl.

Anulă 1609. Iarăși ună zapisă rêșeșescă scrisă slavinesce.

Urică slavonă de la Constantin Movilă Vodă, prin care întăresce yênđarea unei părți din satulă Berbențeni pe Crasna. (Cond. A. f. 39).

Anulă 1610. Același Domnă prin urică slavonă a-deveresce că visternicelulă Nicôră a vênđută ocina sea din Berbențeni Marelui Postelnică Dumitraki Chiriță (f. 40).

Ile Băciocă Vorniculă, Gheorghie și Lupulă Drăgoi, Gheorghie Balșe și Tôder Drăgoi Vornici de pôrtă, Vra-

bie Postelniculă, Vitovt Logofătulă și Constantin Roșca biv-ceașnică 1), dau mărturie în limba slavonă, că Frățiman Părcălabulă a vândut o reșeșă din Berbințonă Marelui Postelniculă Dumitraki Chirița (cond. A. f. 41); éra Constantin Movilă Voevod adevăresce acăsta prin urică slavonă.

Constantin Movilă Voevod.

Anulă 1611. Constantin Movilă Vodă prin urică slavonă adevăresce că Ghervasie biv Brănișter a cumpărată o reșeșă de la Stefania fata lui Hilip. (Con. B. f. 87).

Prin altă urică slavonă adevăresce că Crăciun Visternicelulă a cumpărată o reșeșă de la Bunesă (ibid. f. 1)

Anulă 1612. Ună reșeșă a nume Zaslă din Leescă prin zapisă românescă adevăresce că a vândută ocina sea din Bunesă lui Neniuță. (Cond. B. f. 87).

Anulă 1613. Ună zapisă reșeșescă scrisă slavonesce.

Tomșa-Vodă.

Tomșa Vodă scrie slavonesce până și ună isvodă de obiectele ce a afierosită la hramulă Episcopiei de Huși, în acestă ană.

Radu-Vodă.

Anulă 1617. Radu Vodă Mihnea prin urică slavonă întăresce dreptulă de proprietate ală lui Stoica Armașulă asupra unor reșeșă cumpărate de elă în Brădicesă (Cond. B. f. 130).

Mitrofan Episcopulă de Huși, prin o carte slavonă mărturisesce, că Marele Vorniculă Dimitrie Goia posedă

1) Fostu Paharnicu.

nisce vii la Huși. Traducerea este reprodusă în *Chronica Hușilor* pag. 65.

Anul 1618. Radu Vodă în anul 1618 dă o poruncă în limba română către Deșugubinari de la ținutulul Fălciului. Ea este reprodusă în *Chronica Hușilor* pag. 40.

Gașpar-Vodă.

Tot în acest an Gașpar Vodă ordonă prin scrisoare slavonă Uriadnicilor de Huși și Stănilescă ca să lase în pace satele Episcopiei (Cond. A. f. 36).

Anul 1619. În anul 1619 Vodă dă o carte Uriadnicilor de Huși și Stănilescă, de aceeași cuprindere ca și cea precedentă; apoi două porunci către Șoltuzul și Părgarii de la Huși, pentru apărarea scutelnicilor Episcopiei, — tustrele aceste ordine sunt date în limba slavonă. Dar în luna lui Maiu același unu, Vodă emite o poruncă în limba română către podvodarii de la ținutulul Fălciului, pentru apărarea satelor Episcopiei. Cartea română a lui Radu Vodă din anul precedent, și acesta a lui Gașpar, chiar prin forma lor arată cu ce greu se introducea limba română în cancelaria domnească. Logofătul Slavon pare că nu se îndură a se lăsa de iubita sa limbă cu carea este deprins din copilărie. Îi este poruncit să scrie românește; el începe slavinește; și tocma după vreo câteva rânduri de slavonă sluită, dă în pîrtea românească. În fine, grăbesce a se renturna érá la rutina veche și închee totu slavinește. De și este reprodusă și această carte în urmă la anul respectiv; dar pentru exactitatea ortografică, o reproducem din nou:

„Нои Гашпар Боевода кожю милостию
 господар земли Молдавской. пишем слѣ-
 гам нашимъ. которіи ходѣтъ по трѣг
 хѣшии по окол хѣшсково. скорѣют под-
 воади. и иншихъ слѣжбе. маи подробнихъ.
 дѣмѣвъ шири. къ дѣми мѣле съ желѣт
 пѣринтеле. ши рѣгѣторѣла нострѣ. Ми-
 трофан Іерскопѣла де хѣши. превои зи-
 съла наинтѣ дѣмимѣле. къ арѣ, аколо. Іе-
 пскѣпѣа кътева сътѣчѣле, іар вои ле тра-
 цѣци. ла подвоаде. ши ла алте. ангерѣи
 ла мѣлте. към нѣ іасте ѣнѣвъцѣтѣра дѣ-
 мимѣле. нѣче авѣци вои трѣбѣкъ къ сѣте-
 ле Іерскѣпѣи. дерѣпт. ачѣла дѣбѣкъ веи
 веѣдѣ картѣ дѣмимѣле. іар вои съ авѣци
 а ѣзѣла фѣарте. ѣн паче. сѣтеле. Іерскѣ-
 пѣе. ѣнтрѣ нимикъ съ нѣ ле траѣци.
 нѣче ла подвоаде. нѣче. доѣтокъла. ѣвр
 принтрѣ алте сѣте. ѣпѣста въ скріем.
 маи мѣлат жалоби съ нѣ віе ла дѣмнѣ
 мѣ. Сіе пишем. Инак не ѣчинит. Сам
 господин велѣла. пис. ѣ іас. ѣт зрѣкъ
 Маи д.“

Anulă 1620. În 1620, Aprilă 11, Gașpar dă ună

ispisocū slavonū, prin care adevăresce o cumpărătură de rēdeșiă din Berbențeni. (Cond. A. f. 42).

Alexandru Iliășu Voevod.

Alexandru Iliășu Vodă, ordonă prin scrisore slavonă Uriadnicilor de Huși și Stănilescă, pentru apărarea satelor Episcopiei. (Cond. A. t. 37).

Anulă 1621. Totū de la acestū Domnū, din anulă 1621, sunt patru ordine cătră autoritățile din Huși, pentru apărarea satelor și a ómenilor Episcopiei. Din aceste numai unulū este datū în limba română. (Cond. A. f. 37); cele-l-alte sunt în limba slavonă. (Cond II. f. 10—14). Celū românū este reprodușū în Chronică, la pagina 31. Este și unū Chrisovū slavonū de la acestū Domnū și din acestū anū.

Tomșa Voevod, a doua óră.

Anulă 1622. Tomșa Vodă la Noemvrie 5, dă Episcopiei o carte de apărare, în limba slavonă; érá la Ianuariū 8, același anū, dă o carte de scutélă la doi fântănari, în limba română.

Reproducemū și acéstă carte:

„Нѣй Стефан Томша Воевода Божию милостию господар земли Молдавскои пишем господствами сръбаникѣ и шолтѣзѣ и пѣргарим, от трѣг Хѣши. дакѣ вещи ведѣ картѣ дѣмимѣле гар кои сѣ авеци а лѣса ѱи паче де тоате дакилеле. ши де тоате ангеріеле. ши де жолд ши де подвоаде ши де каи де олак ши де ал-

ТЕ МЗНЗНКЗТЪри. МАИ МЗРЪНТЕ ДЕ ТОА-
 ТЕ КЗТЕ СИМПТЪ. ПРЕ АЛЦИ МІШЕИ А ДЪ-
 МИМЪЛЕ ПРИН ТРЪГОВЕЦИ. ПРЕ ЧЕЦИ ДОИ
 ФЪНТЪНАРИ. АНЪМЕ ИМІАШ ШИ ПАЛКЪЪ ЧЕ
 ЕИ СИМПТЪ ДЕ ТРЪКА ФЪНТЪНЕИ ДОМНИИ
 АУКЛЕ. РИТРЪ НИМИКЪ СЪ НЪИ РЪВЪЛАДИЦИ.
 НЪМАИ СЪШИ ПАЛТЪСКЪ ДАВІЛА КЪМЪ ВОР
 ХИ. СКРИШИ. ІАР ДЕ АЛТЕЛЕ СЪ ХИЕ РЪН ПА-
 ЧЕ ДЕ ТОАТЕ МЗНЪНИЦИШИРИЛЕ. КЗТЕ СКРИЕ
 МАИ СЪС. ДЕРЕПТ АЧЕІА ШИ ДОБИТОКЪА ЛОР
 РЪНКЪ СЪ НЪА ТРАЦЕЦИ ПРИТРЪ АЛЦИ ВА-
 МЕНИ НАІНТЪ КЪРЦИИ ДЪМИМЪЛЕ. БИНЕ СЪ
 ЦИЦИ КЪ ДЕ СЕ ВА СТРИКА ФЪНТЪНАА А-
 ПОИ КАПЕТИЛЕ ВОАСТРЕ ВОР ЦИ. ИНАК НЕ-
 СЧИНИТ. ГОСПОДИН ВЕЛ. 8 ІАС. АГ. ЗРА.
 ГЕН. 8." (КОНД. II. ф. 17).

Anulă 1623. Uricile date de Stefan Tomşa în anulă 1623, sunt toate în limba slavonă.

Radu-Voevod 2-a oră.

Anulă 1624. În domnia lui Radu Vodă uricile ce dau totul slavinesce.

Anulă 1625. Radu Vodă în anulă 1625 prin ună actă din 8 Iuniă dată din Hârlău, în limba română, dă lui Ionaşcu Cehan Vorniculă de glătă două vaduri de móră la Prută.

Anul 1626. Din acest ă an 1626 se găsește unu zapis ă scris ă rom ănesc

Miron Barnovski Voevod

Miron Barnovski d ă uricile ă în slavinesce. La 22 Iuni ă, el ă d ă o porunc ă domn ăsc ă în limba slavon ă prin carea opresce pe globnici ă și pe deșugubinari ă de a se amesteca ă în satele Episcopiei. Scriitoriul ă ei este Ion ășcu. Obs ărv ăm c ă și la Domniele precedente c ărțile slavone ă logofet ăi lor ă deos ăbiț ăi de ăi celor ă rom ăne.

Intre documentele Bunescilor este u ă zapis ă scris ă slavinesce, pentru o daraver ă r ădeș ăsc ă.

La 10 Iuni ă Miron Barnovski prin un ă act ă slavon ă ănt ăresce lui Cehan posessiunea vadurilor ă de m ăr ă de la Prut ă.

Anul 1627. Miron Barnovski d ă un ă ispisoc ă slavon ă pentru ap ărarea țiganilor Episcopiei. Traducerea se ăfl ă în Condica II. f. 19. ăr ă originalul ă Condica I. f. I.

Anul 1628. Acest ăi Domn ă în 1628 d ă o carte rom ăn ăsc ă c ătr ă Șoltuzul ă și P ărgari ăi din Iiuș ă, pentru a scuti satele Episcopiei de str ănsul ă p ănei și a f ănu-lui domnesc ă. Scriitoriul ă ei este Kiriac.

Ac ăst ă carte este mai rom ăn ăsc ă de c ăt ă cele precedente, fiind-c ă are mai puț ăn ă slavon ă, a nume: titlu domnesc ă, la ănceput ă; și la urm ă e frasa ce arat ă c ă ă porunc ă domn ăsc ă, și data.

Iat ă și ac ăst ă carte:

**„Нои Мирон Бзрновскїи Могила вое-
вода божїю милостїю господарз земли
Молдавскои. Екрием домнїа мѣ ла сьдга**

ноастрѣ ла диригѣторюа де Хѣши ши ла
шоастрѣ ши ла прѣгари дѣнтрѣ де ако-
ло ши ла апрози карѣи веци скоате трѣ-
гѣа сѣ сѣре¹⁾ пѣнѣ домниен мѣле ши
ла комишен карѣи вор фачи фѣнѣ дом-
ниен мѣле аколо ла трѣгѣ дѣка веци
ведѣ картѣ домниен мѣле. Іар вои сѣ
авеци а лѣса фѣарте лѣ пачи сателе
свинтеи Епископіе лѣнтрѣ нимикѣ сѣ нѣ
лѣнвѣлѣици сателе Епископіен ла невоиле
трѣгѣлѣй че трѣгѣа сѣш дѣратиче не-
воиле кѣм вор пѣтѣ. Іар сателе свинтеи
Епископіе сѣ хѣ де трѣбеле искѣпиен. Іар
де невоиле трѣгѣлѣй сѣ хѣ фѣарте лѣ
паче. кѣм аѣ фѣост ши пѣнѣ акмѣ. а-
часта вѣ скріѣ домніа мѣ ши маи мѣлѣ-
тѣ жалѣвѣ сѣ нѣ вѣе ла домніа мѣ ши
лѣнтралѣтѣ киѣ сѣ нѣ фѣачеци прѣсте кар-
тѣ домніей мѣле. 8 іас зрѣс Іѣліе ка.
Сам господинѣ велѣлѣ.

Anul 1629. In anul următoriu aceştia Domnă dă
Episcopiei în două rînduri cărţi domnesci în limba ro-
mână către amplexia domnescă, pentru apărarea locui-
torilor din satele Episcopiei. Una este scrisă de Kiriac,
alta de Larion. (Cond. II. f. 22—23).

1) Trebuie să fiă: сѣ че р е.

Alexandru Radu Vodă.

Anul 1630. În anul următoriu venind la Domniă Alexandru fiul lui Radu Vodă, la 29 Decembriu, din canțelaria domnască se dă ordinu în slavonesc către autoritățile de Huși pentru apărarea scutelnicilor Episcopiei. Scriitoriul este Pătrașco. Însă în aceeași zi ésă totu din canțelaria domnască și unu ordinu românesc, scrisu de Apostol, către desugubinari de la Fălciu, spre a nu învălui satele Episcopiei. Iată această carte domnască :

„Пои Александръ воеводъ сынъ покойнаго радъла воеводи вожю млоутию гспдаръ земли молдавской. пишемъ сазъкъ нашимъ которіи ходитъ. ради дешѣгъскине. по влоу. фалчѣнскомъ. дзъмъвъ штіре къ сазъ желѣитъ. лннантѣкъ домніи мѣле. пзринтеле ши рѣгъторѣла нѣстрѣ. Митрофанъ. Епископъла де хѣши. пре вѣи зикъндъ лннантѣкъ домніи. къ лнвзлѣици сателе сфѣтеи епископіе. де дешѣгъскинзріе. ши ле фачеци дестъла кал ши лнкъ ам май фзкът. доав кърци. а дѣмніи мѣле. ла вѣи. ши тотъ и лвзлѣици. ши латъ акмъ ларъш амфзкът. въ картѣ а дѣмніи мѣле. дѣчи дѣка вѣи вѣдѣкъ картѣкъ дѣмніи мѣле ларъши май мѣлтѣ сзндѣи лнвзлѣици че сзлзсаци сателе сфѣтеи мзнзстіри иписко-

пїен фортѣ ѡн пачи. пентрѣ кзчи аѣ
 кзрци ши дела аци домни. кз апи бн-
 не сѣ цици кз де ва маи венї жалѡвѣз
 кзи ѡнвзлѡици. вѡм тримите де вѡр фа-
 че ѡ рѣшине де сѣ ва помени. так да
 знаѣт. инак не ѣчините. сам господинѣ
 велѣлѣз ѣ іасѣ ва зрли. дек. кѡ. (конд.
 II. ф. 27.)

Obsărvămă că ortografia limbii și chiar formele gramaticale erau arbitrar și depindeau în totul de la capriciul, ignoranța, ori procopsăla în alte limbi a logofătului.

De aceea vedemă cărți mai contemporane și nu sëmănă în multe una cu alta.

Alexandru Vodă, fiulul lui Radu, începe a da mai bună esemplu de iubirea limbii române. Elă dă ună ordină „вѣрному болѣрному“ ală său, Ionașcu Cehană Velă Pitară, ca să hotărască satulă Broșteniă ală Episcopiei, despre a căruia înpresurare de către târgoveți se jăluise „rugătorulă său Episcopulă Mitrofană.“ Boiarinnă Cehană raportăză Domnului totă romănescă despre rezultatulă lucrării seale; apoi pe temeiulă aceluî raportă Domnulu dă Episcopiei *celă întăiă urică romănescă* ce posedă Episcopia, — pentru hotărăle satulă Brosceniă. Uriculă este reproduș în *Chronica Hușiloră*, pag. 111.

Dar totă din anulă acesta este și o carte slavonă a acestulă Domnă, către Uriadnică de Huși și Stănilescă pentru apărarea sateloră Episcopă (Cond. A. f. 23.)

Moisi Moghilă Vovd.

În aceastași ană a ocupată Domnia Moisi Moghilă séu Movilă, și la Avgustă 9 emite trei cărți domnesci pentru apărarea satelor Episcopiei, două românesce către Diregătoriul, Șoltuzul și Părgari de Huși; alta slavonă — către globnici și deșugubinari delă ținutul Fălciului. Reproducem una românească.

Нши Моуси Могила воевода бжію млатію гспдръ земли Мѡлдавскон. скріем домніа-мѣ сѣдцеи ноастре. дирегѣторюлши де хѣши. ши шолтѣзѣлши. ши прѣгаріор. де аколѣ. дѣка веци ведѣ картѣ домніимѣле. іар вои сѣ авеци а лѣса фѣарте л пачи. сателе свинтеи епископїи лнтрѣ немикѣ сѣ нѣ авеци а ле лнвѣлши. ла келѣлеле трѣгѣлшї. че сѣ вѣ дерѣдикаци вои грѣтатѣ. кѣм веци пѣтѣ кѣ трѣгѣл. іар сателе епископїеи сѣ хїе л бѣнѣ пачи кѣм аѣ фѣост. ши пѣнѣ акмѣ. ачаства вѣ скріем. ши маи мѣлтѣ жалюбѣ сѣ нѣ вїе ла домніа мѣ. лтралт кип сѣ нѣ фѣеци. ѣ іас вл. зр ли. ав. ѡ сам гпднѣ велѣл. (сѣскрїс:) Іѡ Мѡисѣ Могила воевода.“

Numele logofătului român nu se sciă, fiindu ruptă cartea în partea de jos, unde obicnuită logofeții își pună

numele. Iar cel^u slavon^u se numesce: Michalcea (Cond. II. 26).

Anul^u 1631. Moisi Movilă în 1631 prin uric^u slavon^u întăresce dania unei r^{ede}șii din Bunes^ci, făc^ută de popa Bazga feciorul^u lui Ion Ciortea, Vornicul^u de p^{or}tă Nea-niul^u. (Cond. B. f. 88.)

Tot^u prin uric^u slavon^u, dat^u dela Hărla^u, după cererea Episcop^u-lui Mitrofan^u, Moisi întăresce stăpânirea Episcopiei asupra satului Broșteniⁱ după hotărâtura făcută sub Alexandru Vodă, amintită mai sus^u (Cond. A. f. 2).

Între documentele Leoscilor^u este un^u zapis^u românesc^u dat^u din anul^u acesta.

Anul^u 1632. La 22 Octombri^u, Moisi Movila scrie o carte română cu începutul^u slavon^u, cătră căminariⁱ de Huși. (Cond. II. f. 31).

La 24 Octombri^u Moisi Movilă prin uric^u românesc^u, chărăzesce un^u vad^u de m^{or}ă Monăstireiⁱ lui Gol^uea din Iași.

Prin uric^u slavon^u întăresce o cumpărătură de r^{ede}-șie dela Bunes^ci (Cond. B. f. 91). Din Octombri^u 30 este o scris^ore română a aceluiași Domn^u cătră Mitrofan^u Episcopul^u de Huși. O altă scris^ore română ă lui Moisi Movilă, dată din Țarigrad^u (Cond. A. f. 116, 117).

Alexandru Iliăș^u a 2^a oră.

Succesorul^u lui Moisi Movilă, Alexandru Iliăș^u la 18 Aprilie dă Episcopieiⁱ două ordine domnesci. Unul^u r^o-mân^u — cătră „Diregătoriul^u, Șoltu^udul^u, Părgariⁱ, Aprodiⁱ, și Comișeiⁱ dela Huși, pentru ap^{er}area satelor^u Episcopieiⁱ; altul^u slavon^u, cătră autoritățile dela Huși,

pentru apărarea meşterilor lăsaţi pe sama Episcopiei. Logofătulă amânduror ordinilor este „Dumitraşco“ (Cond. II. f. 30 32).

Anulă 1633. La Septembriū 20. Domnulă dă o carte română, însă începută slavonesce, către Căminarii de la Huşi, pentru apărarea meseriaşilor Episcopiei. Logofătulă este „Lupulă.“ (Cond. II. f. 34).

În documentele Leosciloră este unū uricū, de la a cestū Domnū, scrisū în limba slavonă.

Moisi Movilă a 2-a oră.

Succesorulă lui Alexandru, Moisi Movilă în a doua Domniă, la 26 Avgustū, dă o carte slavonă către Şoltulă, Părgariī şi tîrgoveţi de Huşi; pentru scutirea unoră ômeni lăsaţi pentru serviciulă Episcopiei. Logofătulă se numesce Іоѡ. Totū în acea dî a datū şi alte două cărţi, însă în limba română, către autorităţile de Huşi, pentru apărarea ômeniloră Episcopiei. Logofeţiī la una „Тодосне;“ la cea l'altă: „Течуценулă“ Reproducemū aici cartea cea slavonă, ca probă de corupţiă, în care ajunsese limba Slavonă în cancelariile Româniloră.

„Нои Моиси Могила воевода божию мло-
стїю гспдр земли младавской. пишем.
господства ми срѣдником и шолтѣзом и
прзгаром въ трзг хѣши. и въскм ско-
гим нашим трзговцаном въ там. Іако
сзрите їес лнст господства ми виж да
имаете вставите сѣло смирно сими ми-

стрн стѣи епископіе. Едномъ кожокар. и един месерчіѡ. и един крѣчмар. и един кроитор. и а кѣрзлар. и два влари. за жолдѡ. и за подвоаде. и за кони за влак. и за виногради господарскіи. да сѣ не рабoтаете. и за привегю. и за възсѣхъ ангеріахъ маи пе дробніи. колици сѣт на иншихъ трѣговчанохъ въз ничисож да не валаете. тѣкмѡ да заплатитъ вни ихъ дабили кѡлко бѣдетъ трѣбови. и послѡшеніе стѣи епископіе. а никто съ васъ бѡлше на нихъ. да с не прѣвлѣчете ниж валовате прѣдъ симъ листомъ господства ми. самъ господинъ велѣа. ѡ іасъ вл. зрма ав. кс.“

(Scriitorul :) „Іоан.“

Traducerea :

„Noi Moisi Moghila Voevodă cu mila lui Dumnezeu Domnă țerei Moldovei. Scriem Domnia-mea Uriadnicilor și Șoltușilor și Părgarilor de la târgul Hușii, și tuturor bieșilor târgoveți ai noștri de acolo. Dacă veți vedea această carte a Domniei mele, iară voi să aveți a lăsa foarte în pace pe acești meșteri ai santei Episcopii: un cojocariu, un măcelaru, un crăcmaru, și un croitori, și un curălaru, și doi olari: de joldu și de podvoși, și de cai de olac și de viele domnesci, ca să nu lucreze, și de priveghiū, și de toate angăriele mai mărunte câte

sântu pe alți tîrgoveți, intru nimica să nu'i învâluie, numai să'si plătescă dabila loră câtu le se va cere. și ascultare (să facă) la sânta Episcopie, érá altulú nime din voi mai multú să nu'i trageți nici să'i învâluie înaintea acestei cărți a Domniei mele. Insuși Domnul a poruncitú. La Iași, în anulú 7141. Avgustú 26.*

La 28 ale aceeași luni, Moisi Movilă scrie o carte slavonă către deșugubinarií de la ținutulú Fălciului, prin care le ordonă a lăsa în pace satele Episcopiei. Logofetulú se numesce „Симѡн.“ (Cond. II. f. 33—34).

Moisi Movilă prin uricú slavonú întăresce cumpărea unci rědășie din Brădicesci (Cond. B. f. 120).

La Februaríu 28, Marele Logofetú Ghenghe și cu alți boeri, dau mărturie în limba slavonă, de vėndarea unei rědeșii din Brădicesci (Cond. B. f. 121).

La 8 Martie Moisi Movilă dá unú ispisocú în limba slavonă pentru o cumpăratură de rědeșie din satulú Brădicesci. (ibid. f. 120).

Totú în aceeași di Ghéughe Marele Logofetú, Ionașcu Cehanú, Marele Vornicú alú țerei de josú, Constantinú Hatmanú și Părcălabú de Suceava, Dumitrașco Șoldanú Velú-Spătarú, Dumitrașco Buhușú Velú-Vistlarnicú, Fortuna Velú-Postelnicú, Grama Velú-Stolnicú, Tăutulú alú 2-lea Logofetú, Lupulú Prăjesculú Cluciarú, Mierăulú Velú-Sulgiarú, Vasilie Roșca Velú Jignicerú, Gheorghie Roșca Visternicú, Pătrașco Ciogolea Logofetú. Nianiulú și Gavrilú Mirco Vornicú Globnií și alți boieri și ostași înaintați¹⁾ din curtea domnescă: dau mărturie slavonă de cumpărarea unei rědeșii de la Brădicesci (Cond. B. f. 3).

Să resumămú acumú noțiunile despre starea în care

*) Войни предия.

a fostu ajunsu limba română la epoca domnirii lui Vasilie Vodă, întru câtu putem deduce acésta din documentele Episcopiei de Huși. Din datele înșirate mai susu se disocper :

1) Că până la începutul viaculu alu XVII-lea limba română era limba vorbitore a poporulu; că în ea se scriau lucrări private ale persónelor ce nu sciau altă limbă, séu ale ómeniloru învętați, cari se conduceau de sentimentulu iubirei de patria și limba loru, precum d. e. Spătariulu Clănău, scriitoriulu vechiulu Letopisetu moldovenescu, și VorniculU Ureche. O singurá escepție s'a descoperitu până acum, din care s'ar putea crede că și în viaculu alu XVI-le se găsiau Domni cărorá le plăcea a scrie românesce ordinele domnesci. Acesta este Stefanu Vodă, feciorulu lui Bogdanu.

2) Că limba oficială a curții domnesci, în carea se da ordinele administrative, hotăririle judecătoresci, uricile séu chrysóvele; deaseminea limba cultulu și a Bisericii ingenere: era cea Slavonă.

3) Că și particularii, până și simplii rědeși, în daraverile lorU, în înscrisuri de vęnderi și cumpărături unii de la alții, se serviau bucuroși cu limba Slavonă, îndată ce se găsia între ei unu sciutoriU de a scrie zapisulU în slavonesce.

4) Că în viaculu alu XVII-le celU întâiu documentu de scrisore română în Archiva Episcopiei de Huși este zapisulu rědeşulu Zasulu din Leesci, datu în 1612, póte pentru că nu se întemplase pe acolo vre-unu pricopsitu în slavonă; căci negreșitu, rědeşulu, care firesce are pretențiunU de boeriă, nu s'ar fi lăsatu mai josu de câtu cei mari, cari pe atunci încă toți se serviau cu acea limbă.

5) Că în 1618, Radu Vodă a introdus în cancelaria domnască limba română pentru ordine administrative, fără însă a cuteza să părăsească limba slavonă, carea continuă a'și ținea rangul de superioritate. Totu' aseminea urmăză și Domniile următoare: Gașparu', Alexandru Iliășu', Tomșa, Mironu' Barnovski. Ei din cându' în cându' își aducă aminte de limba română, și dau și în ea câte o carte domnască către autoritățile administrative; daru' totu' mai multu' se servă cu cea slavonă. Acesta provinea negreșitu' de acolo, ca partida slavonismului era puternică, și Domniile erau prea slabi, și timpul domniei loră prea scutu', în câtu' oră câtă bună voință aru' fi avută către limba română, nu puteau și nu aveau cându' face mai multu'.

6) Radu Vodă, care în antea domniă dădu-se românesce o poruncă către Deșugubinari la 1625, în adona domniă, dă în limba română unu' act de daniă lui Ionașcu Cehană. Acesta este unu' progresu' pentru limba română, și totu'-o-dată putem încheia că acestu' Domnă a protegiatu' limba română contra partiței slavonismului.

7) Alexandru fiulu' lui Radu Vodă încă se pare a fi protegiatu' cu deosebire limba română.

În 1630 elu' a datu' ordinu' românesce lui Ionașcu Cehană, de a hotări o moșia a Episcopiei; Hotarniculă îi raportă românesce, și Domnulă dă Episcopiei celă în-tăiu Urică în limba română.

Amânduoii acești Domni, — pare că s'ar fi mulțămitu' de a pun' limba română în rîndu' cu cea slavonă, pe unu' picioru' egale, așa ca una să nu se crêdă mai de cînste de câtu' alta, și fie-cine să scrie în care din două limbi va avea plăcere.

8) Moisi Movilă, iar a balanțatu' către partida Sla-

vonă. Tóte uricile lui suntu date în slavonesce; suntu însă și câte-va ordine românesce. Insemnămă, că în genere la toți Domniî Movilescî nu se zăresce simpatia către limba română.

9) Limba slavonă din Moldova, în timpulă dinaintea lui Vasilie Vodă, pe la începutul viacului XVII-le, se corupsese foarte, precum se va vedea și din documentul ce se va reproduce mai jos.

Epocha lui Vasille Vodă.

Anul 1635. Vasilie Voevodă, la Ianuariu 5, anul 1635, dă ună urică în limba Slavonă; însă limba Slavonă din elă este așa de coruptă, în câtă trebie a'lu reproduce, ca o viaă dovadă, că acéstă limbă își sfîrșesce domnia ei în Moldova, și că vine timpulă ca ea să dea locul celei române.

„Нши Василіе воевода божію милостію господаръ земли молдавской. оже приде прѣдъ нами и прѣдъ нашими великими и малими болѣри, болѣринъ нашъ Гіорге рошка бив вистіарникъ съ една листъ отъ нашего вѣренъ болѣринъ кѣжез бив вел. дворникъ и отъ дѣка бив комисъ бившій хотарничій и отъ многи люди добри и слѣги господарскыхъ и воини прѣдъ ни тако они писаючи како обрѣтошѣ мѣсто село стерпеніи въ знамени отъ къ иншихъ селове отъ къ стѣнилици, ино

ТАКО ИЗБРАЛЪ ИМЪ СЕЛО СТЕРПѢНИМЪ. СЪ
 КЪТОВЪ МѢНТѢНОМЪ ЧТО ЕСТЬ БОЛѢРИНОМЪ
 НАШЪ ГИОРГЕ РОШКА ВИСТ. СЪ ВЕСЪ ЯГЛЮ
 ПРѢТОВИ ОТЪ ВИШЪ И СТЪЛПОВИЛЪ ИМЪ И
 ВЪ ЦАРИНЪ И ВЪ ВАТРА СЕЛО. И ТАКОЖДИРЕ
 БОЛОТИ ЧТО ОБРѢЩЕТСѢ НА МѢСТО СЕЛО
 СТЕРПЕНИМЪ ОТЪ ГЛАВЪ СЕЛО ОТЪ ДОЛѢ ПО-
 ЛОВИНА ОТЪ ДЪЛГА БОЛОТ А ПОЛОВИНА ОТ
 ДОЛИ ЕСТЬ СЕЛО МЗИКАНИМЪ ОТЪ ЛЪНГЪЛЪ
 ВИШЪ ЕСТЬ БОЛОТА СИМОВИ А ОТЪ ТОЛѢ МАИ
 ВИШЪ ЕСТЬ БОЛОТА АВРАМОВИ, А ОТЪ ТОЛѢ
 МАИ ВИШЪ ЕСТЬ ГЪРЛО ЛЪНГЪЛОВИ А ОТЪ ТОЛѢ
 МАИ ВИШЪ ЕСТЬ БОЛОТА РАЧИЛА ВЪ ГЛАВЪ
 ХОТАРА ОТЪ ВИШЪ, А ОТЪ ДОЛѢ ЕСТЬ ХО-
 ТАРЪ СЕЛО СТЕРПЕНИМЪ ДО БРОДЪ ПРѢТЕ-
 ЦЪЛОВИ. ТѢИ ВЪСѢ БОЛОТЪ СЪТЪ КЪ ВЪС-
 ТОКЪ А БОЛОТИ СТЪНИЛЕЦІИ ЧТО СЪТЪ НА
 МѢСТО ТОГО СЕЛО СЪТЪ ОТЪ КЪ ЗАПАДА.
 ТѢМЪ РАДИ ТОТИ БОЛОТИ И МѢСТО СЕЛО-
 ВЕ СТЕРПѢНИИ СЪ КЪТОВЕ МѢНТѢНОВЪ И
 МЗИКАНИМЪ ДА ЕСТЬ БОЛѢРИНЪ НАШЪ ВЫШЪ
 ПИСАННОМЪ ГИОРГЕ РОШКА БИВЪ ВИСТѢРНИКЪ
 СЪ ВЪСѢМИ ХОТАРАМИ И ДОХОДАМИ, КАКЪ
 ИМЪ ИЗБРАЛЪ И ХОТАРИЛЪ ПРѢДРЕЧЕННИХЪ
 БОЛѢРИ, И БОЛШЕ ДА НЕ ИМАЕТЪ МАИ ТѢ-

гатишъ колѣринъ нашъ чеханъ дворникъ
и Гиорге рошка вистѣрникъ, ни они, ни
дѣти ихъ, нъ тако да естъ сзставлени
на вѣкы, и имъ да не змишлетъ. §
Іас 7143. генар 5. самъ господинъ ве-
лѣзъ.“

Pentru ca unŭ Românŭ ce nu sciă slavonesce să'și
facă ideia de corupțiunea limbei Slavone din acestŭ actŭ,
trebuie să'și represinte pe scolarii ce învață o limbă strei-
nă; pe cari, după ce au învățat o câtime de diceri și
au memorisatŭ mai multe frase, Profesorulŭ îi șilește a
compune ce-va în acea limbă, de pe limba lorŭ mater-
nă. Se înțelege că junii compunătorii, imităză formele
limbiilor lorŭ, nu nemerescŭ numerile cașurile, genurile; nu
sciŭ regimurile verburilorŭ, și ale particulelorŭ, etc.

Așa de procopsitŭ a fostŭ logofetulŭ Slavonŭ alŭ lui
Vasilie Vodă, carele a compusŭ acestŭ uricŭ. Elŭ n'a
învățatŭ acéstă limbă la dascălŭ; elŭ ș'a formatŭ o singur
după tipulŭ celei românesce, prin cetire de documente
și alte scrisori Slavone. Unde nu'î vinia în minte cu-
vântulŭ Slavonŭ, elŭ punea pe celŭ românŭ, dându'î o
fisionomie slavonă prin adaosulŭ de vre-unŭ finalŭ sla-
vonŭ, precum: ov,—ve, etc.

Acésta dovedesce că pe atunci slavonismulŭ la curtea
domnéscă se păstra numai ca o rutină de cancelariă; dar
nici de cum ca o necesitate. Logofetii nu mai învățau
acéstă limbă la vrŭ o scôlă, ci numai din practică, pen-
tru carea ei își și formase o slavonéscă a lorŭ propriă;
pe carea cu totŭ dreptulŭ o putemŭ numi *Slavono-română*.
Acéstă stare a limbei Slavone provinia de la totala lip-

să de scóle și de Dascăli. Mitropolitul Varlaamă ne spune în procuvântarea Cazaniei séle, că pe la începutul domniei lui Vasilie Vodă, „era mare lipsă de dascali și de învățătură. Și că nime nu învăța nici atâta câtă se învăța mai înainte.“

Anulă 1636 Vasilié Vodă dă o carte de judecată în limba română, întru un procesă ală lui Bosiocă Diaculă cu Popa Crăstea din Armășeni (Cond. B. f. 85.)

Anulă 1638. Vasilie Vodă trimite carte domnăscă în limba *română*, cătră Părcălabii de Fălciă și Diregătoriulă de Huși pentru apărarea sateloră Episcopiei de Globnică și Deșugubinari (Cond. II f. 40).

Observămă, că tóte ordinele, séu cărțile domnescă, date în domnia lui Vasilie Vodă cătră autoritățile de la Fălciă și Huși în favórea Episcopiei, suntă date în limba română, cândă la Domni de mai nainte se da aseminea cărți în amădouă limbele. (Veđi acele ordine în Cond. II, f. 40 — 54).

Anulă 1640. Urică dată de Vasilie Vodă în limba *Slavonă*, prin care dăruiesce satulă Stănilescă, ce se lua-se domnescă, lui Racoviță Cehană.

Ordină *romănescă* cătră vătămanulă și săteni di Stănilescă, pentru a da ascultare noulă proprietară (Cond. A. f. 114).

Anulă 1642. Zapisă de vândarea unei moși, scrisă *slavonesce* în Iași.

Anulă 1643. La anulă 1643 Mitropolitul Varlaam tipăresce în Iași prima carte bisericească în limba română. Acéstă carte elă o a tradusă din limba slavonă, și o a numit: „Carte romănescă de învățătură duminecele preste ană și la praznice împărătescă, și la svănți Mari.“

Reproducemă proimiuлă cărții, și ca probă de limba lui Varlaamă, și ca documentă istorică pentru literatura română

„КХЕЪНТ, ЛПРЕХНЪ.

Кзтрз тоатж семенція рѡменѣскж.

Прѣ лѡминат лнтрѡ православіе. ши крединчосз лнтрѡ пзринтеле нѣзскѡт. ши лнтрѡ фіюл дела пзринтеле нзскѡт маинте де тоци вѣчїи. ши лтрѡ дхѡл свзнт дела пзринтеле пѡрчеззторю, ши пре фіюл одїхниторю. свзнта троицз оу нѡуа адеврѡт дмззѡ зидиторю ши фж-кзторю тѡтѡрѡр вѡзѡтелѡр ши не вѡзѡтелѡр.

Іѡ Василїе Боевод. кѡ дарѡл лѡи дмнеззѡ цїиторю, ши бирѡиторю. ши домнз а тоатз цара Молдовеи дар ши милз, ши паче ши спсєніе а тоатз семенція ромзнѣскз претѡтиндерѣ че сз афлз православничи лнтрачѡста лїдмѡз. кѡ тоатж инима чѣрем де ла домнѡл дмззѡ ши искзвиторюл нѡстрѡ Іс. Хс.

Дилтрѡ кжт сѡз лндѡрат дмнеззѡ дилтрѡ мила са де нѣѡ дзрѡит дзрѡим ши нѡи ачєст дар лїмѡїи ромжїєци. кар-

ТЕ ПРЕ ЛИМКА РОМЪНѢСКЪ ЛТЪЮ ДЕ ЛАВЪ
 ЛЪИ ДМЪЗЪ. ДЪПЪ АЧѢ ДЕ ЛЪВЪЦЪТЪРЪ ШИ
 ДЕ ФЛОС СЪФЛЕТЕЛОР ПРАВОСЛАВНИЧИ. СЪ¹⁾
 ІАСТЕ ШИ ДЕ ПЪЦИНЪ ПРЕЦЪ ІАРЪ ВОИ СЪ
 О ПРІИМИЦИ НЪ КА ЪН ЛЪКРЪ ПЕМЕНТЕСКЪ ЧЕ
 КА ОУНЪ ВДОРЪ ЧЕРЕСКЪ. ШИ ПРИ ЛЪСЪ²⁾
 ЧЕТИНДЪ ПРЕ НОН ПОМЕНИЦИ ШИ ЛЪТРЪ РЪ-
 ГА ВОАСТРЪ ПРЕ НОН НЪ ОУИТАРЕЦИ ШИ ХИ-
 ЦИ СЪНЪТОШИ.

† СМЕРИТЪЛ АРХІЕПСКПЪ ВАРЛААМ ШИ МИ-
 ТРОПОЛИТОУ ДЕ ЦАРА МОЛДОВЕИ, КЪВЪНТЬ
 КЪТРЪ ЧЕТИТОРЮ.

ДЕ МАРЕ ЖѢЛЕ, ШИ ДЕ МАРЕ МИНЪНЕ
 ЛЪКРЪ ІАСТЕ, ВЪ ЮКИТЕ ЧЕТИТОРЮ. КЪНДЪ
 ТОАТЕ ФАПТЕЛЕ ЧЕРЮЛЪИ ШИ А ПЪМЪНТЪ-
 ЛЪИ, ЛЪЛЪ ШИ МЪРГЪ ТОАТЕ КАРѢШЪ ЛА
 СОРОКЪЛ ШИ ЛА МАРЦИНА СЪ ЛА КАРѢ ЛЪЦЕ-
 ЛЕПЧЪНѢ ЧА ВѢЧНИКЪ ЛЪЪ ФЪКЪТ. ШИ НИЧЕ
 ПЪЦИНЪ НЪ СМЕНТЕСКЪ НИЧЕ ГРЕШЕСКЪ СЪМ
 НОУЛ СЪЪ. НЪМАИ СЪНГЪРЪ АМЪРЪТЪЛЪ ВЪМЪ
 ЧЕИ ФЪКЪТЬ ПРЕ ВЪРАЗЪЛЪ ШИ ПРЕ КИ-
 ПЪЛ ТВОРЕЦЪЛЪИ³⁾ СЪЪ. КЪ МЕНТЕ ШИ КЪ
 ГРАЮ ДЕ ЛА ДЪНСЪЛ ЧИНСТИТЬ ДОМЪ ШИ

1) De, dacă, deși. 2) Pro dēnsa. 3) Făcătorulul.

бирѣиторю пзмзнтѣлѣи ши мжреи. па-
серилорь ши добитоачелор. пецилорь ши
тѣтѣрорь фїерилорь. кѣм грѣѣше ши
прркѣль кѣ кѣ пѣцинелѣ ѣль микшѣрѣ
приѣсь маи микѣ де кѣтъ ѣѣерїи адекѣ
пре ѡмѣ. нѣмаи кѣчїи кѣ трѣпѣ ѣрѣ кѣ
сѣфлетѣль ѣсте фѣрѣ де моарте ка ши
ѣѣерїи. ла каре марѣине ши ла каре со-
рокѣ ѣсте фѣкѣтъ де дмѣѣ сѣ марѣѣ.
ѣ локѣ чѣре хи сѣ грижаскѣ ши сѣ нево-
ѣскѣ ниче лѣкѣ сѣ нѣсментѣскѣ ниче
сѣ сѣ скапе де ачела сѣмнѣ. ѣрѣ ель
департе рѣмѣне. ши тикѣицѣѣе сѣ скапѣ
кѣ шї дїѣфїре де ва сокоти ѡмѣ, ши
дїѣскритѣрѣ нѣва аѣла алѣ сѣѣѣршитѣ
кемѣреисале сѣд алѣ марѣине. фѣрѣ нѣ-
маи вїѣѣа ачѣ веститѣ ши кѣнѣрокѣ и
блсвитѣ. карѣ сѣѣаи¹⁾ кѣѣѣи дорескѣ,
ши ѡпохѣескѣ тоци ѡаменїи ѣрѣ ѣ каре
лѣкрѣ стѣ ши сѣ цїне ачѣѣ вїѣѣѣ. оѣ-
нїи кѣ тотѣль нѣшѣ цїѣ ниче ворѣ сѣ
цїѣ. алѣїи арѣ пѣтѣ сѣшицїѣ ѣрѣ еи де
бѣнѣ ѡѣ лорѣ, кѣѣѣѣнѣ нѣѣѣѣѣ шиѣѣ-
ѣнѣ нѣ ѣцелегѣ антреїи сѣѣаи кѣ ши

1) Măcaru.

би. ши ши пентрѸ липса даскалилорь ша
 лѡзцзтѸрен. кзть аѸ фость лѡзцзнды
 маи де мѡлтз врѣме. акмѸ ниче атзта
 ниме нѸлѡацз пентрачѣ де ѡевоє мѡѸ
 фость ка оунь даторникь чесинть лѸи
 дмззѸ кѸ таланзтѸль че мѡѸ дасть сз-
 мипочь пазти датерїѧ макарь декзтѣ
 пзнз нѸмжѸкз лѸ каса чѣ де лѸть а
 мошилорь мїен. аѸнатам дилтѸцї тѧлкот-
 рничїи свентеи Ѣвглїи даскалїи бесѣричїи
 нѸастрє ши дѣкамь скрись. аржтатамз
 мзрієи салє православникѸлѸи домнь Им
 Басилїє воеводѸль кѸ мѡла лѸи дмззѸ Домн
 нѸль цзрзи Молдовеи. мзріѧ сѧ ка оуѡѸ
 домнѸ крєцинь ши клгочтивь ши юкїѸ
 торю де бесѣрикѸ грижинѸ ка ѡуѡѸ
 стжѡзнь бѸнь де фолосѸль шилорь лѸи
 Хс. нѸнѸмаи, пентрѸ чѣлє трѸпециѸ чѣ
 ши пентрѸ чѣлє сѸфлєтеци де ѡуѡѸ
 сзнгѸрь дмззѸ. кѸ мзнѧ сѧ чѣ пѸтѣр-
 никѸ. аѸ аржтать мзрієи салє єпре аѸ
 чєста лѸкрѸ лѸрєчтѸторю. прѣшєвенци-
 тѸль пжринте ПетрѸ Мѡгила фєчорь де
 домнѸ де мѡладѸѧ. Архїєпкпз ши митрѸм
 полить кїѡвоулоуи ХалїчѸлѸи ши атѸдатз

2. La finele ceї din urmă cazanie.

„Балѣри мѣлѣ рѣдикѣ фѣртѣна пре марѣ,
 маи вѣзѣос гѣндѣла ѡмѣлѣи ѣнтрѣ лѣ-
 крѣ че арѣ
 Нѣ атѣта грижа ши фрика ѣчѣпѣтѣлѣи
 кѣт грижа ши примѣждѣ свѣршитѣлѣи
 Хїѣ че ѣчѣпѣтѣ дѣ фѣлѣосѣ неѡѡинѣалѣ
 арѣтѣ
 іарѣ свѣршитѣлѣ атѣт лѣкрѣлѣ іѣ платѣ
 ѣлѣдѣатѣ сѣхїѣ а лѣи ѣмѣзѣс пѣтѣкрѣ,
 карѣ дѣпѣ ѣчѣпѣтѣ лѣ дѣтѣ ши
 свѣрширѣ.“

Biserica în moldova până acum rămăsese privitoare in-
 deferentă la lupta între limba română și cea slavonă,
 fără îndoială părtinindă ceї din urmă, în carea se afla
 totă cartea bisericească gata făcută de alții, pe când
 limba română, precum spune și Mitropolitul Varlaam, *nu avea carte*, și trebuia a o face dinno; érá a face
 dinno nu se prea găsescă mulți meșteri. Celă puțin
 până acum nu cunoscă nici un document de literatură
 bisericească în limba română, produsă în Moldova,
 mai vechi de câtă „cartea românească“ a Mitropolitu-
 lui Varlaam; și de aceea eu îl privesc ca pe cel în-
 tîi păstorii români, care a introdus cuvîntul româ-
 nesc în Biserica Moldovei. A rămas încă mult de
 făcut în favoarea românismului; căci afară de cazania,
 carea se citește obicînit la finele liturghiei, totă servi-

ciulă divină, anuală, și dălnică, Mitropolitul Varlaam l'a lăsată totă în limba slavonă, și s'a urmată în acea limbă neprecurmată, fără a se atinge cine-va de elă, până la Mitropolitul Dosotheiă.

Din cuvântulă lui Varlaamă reprodusă mai susă se vede:

1) Că pe timpulă lui Vasilie Vodă românismulă s'a dată mai multă întindere, prin înființarea de scolă și de tipografie.

2) Că îndemnătoriă la desvoltarea românismulă, și ajutatoriă la înființarea tipografiei, Basilie Vodă a avntă pe Petru Moghilă, Mitropolitulă Kievulă, de origină moldavă, și fiu de Domnă.

Anulă 1644. Vasilie Vodă a dată ună ispisocă Slavonă.

Anulă 1645. Carte românescă de judecată, de la acelașă Domnă (Cond. B. f. 122).

Anulă 1646. Urică domnescă pentru satulă Broscei dată în limba Slavonă (Cond. A. f. 5.)

Anulă 1648. Zapisă românescă, prin care ună redeşă din Bunescă vinde o redeşă Spătarulă Darie, ca 30 lei bătuți și ună cală bună *biciluită* (Cond. B. f. 116).

Deasominea ună Zapisă românescă, prin care o redeşă din Ciortescă vinde redeşia sea din Bunescă și Maxinescă Spătarulă Darie dreptă 5 lei (Cond. B. f. 107).

Anulă 1649. Vasilie Vodă prin *urică românescă* întăresce dreptulă de proprietate ală Episcopiei pe moșia Căcăceriloră. Data se însămnă în modulă urmatoriă:

„8 ІАС ВАТ WТ CZДАНІЕ МИР ЗРНЗ. WТ РОЖДЕСТВО ХРВА АХМД.“

Totă din acestă ană este *Chrysovulă românescă* prîn

care se stabilesc sfera judecății bisericești. Este reprodusă în *Chronica Hușilor*, pag. 118—120,

Anul 1651. Este un *Uric* Slavon de la Vasile Vodă.

Anul 1653. Prin *uric* românesc Vasile Vodă dăruiesce Logofătului Racoviță Cehan satul Voloseni, confiscat de la „acel câne de Ștefan Sărdariul, pentru că sa lădicat asupra Domniei.“

Georgie Ștefan Voevodă.

Anul 1654. Georgie Ștefan dă ordin românesc către Părcălabii de Fălciu și Diregătoriul de Huși, pentru apărarea satelor Episcopiei de glóbe... (Cond. II, f. 55); deasemine scrie la Șoltuș, la Pârgari și țigoveștii de Huși, totu pentru apărarea satelor Episcopiei (ibid. f. 56).

Uric românesc de la acestaș Domn pentru dreptul de proprietate al lui Ionașcu Aleușu asupra unei reșeșii din Brădicesci, ce o reclama alții (Cond. B. f. 128).

Zapis românesc, prin care o reșeșită, cu mai multe rude ale ei vinde Spătarului Darie reșeșia lor din Bunesci și din Căbicesci (Cond. B. f. 108.)

Anul 1655. Datina cancelariei domnești de a începe și a sfârși actele cu frase slavone, de și coprirea lor ar fi scrisă românește, s'a adoptat și în actele boerilor, ale clerului și ale particularilor. Reproducem aici d. e. o mărturie a boerilor din anul 1655.

„ГЕУКО МЫ¹⁾ ІОНАШКЪ РЪСЧА ВЕА ЛОГОФ.

1) Iată deci noi.

і Шефан Бода вел дворникъ долина земли¹⁾
і Васіліе Гетман і пзркзлаб Сзчавски
і Істраті Дакіжж вел дворнік в і ш н ж й
земли²⁾, Іліе Шептілічіс вел постелнік,
і Глігоріе рсча вел Спзтаріс, Соломон
Бзрлздеансѧ вел вістіарнік, і Некзлаї
Могжлдеа вел чашнік³⁾, і Мірон Бзчок
вел сзціар, і мірон Чоголз вел клзчіар
і Некзлаї Бзхшш треті логофзт, і Дз-
мітрашко Постелнік, і Дзмітрашко рош-
ка і рзцінж і Васіліе Белдіе дворнік Гло-
тныи і инихз болѣри и воини от
двор господенз его милостк⁴⁾.
Скрием ші мзртзрісім кз ачест ззпіс ал
нострз, кзм аз веніт лнаінгеа ноастрз
фрателе nostrз Д-лсі Гіоргі Рошка че аз
фост вістіарнік, де німе невоіт нічі асз-
пріт, чі де а лсі бзнз воіе аз вжндзт
аса дреаптз очінз, тот сатзл стзрпѣнії,
че тзнт лн цінзтзл Лзпшшеї, пе апа
прзтзлсі, кз вечіні ші кз бзлці де пе-
ште ші кз тот венітзл, че ачест сат
стзрпѣнії і аз фост лсі даніе ші мілзіре

1) Mare vornicu alu țeru de josu 2 Alu țeru de susu. 3) Paharnicu.

4) Și altoru boeri și ostași din curtea Domnescă a milost virei sale.
(Adică: a Domnului).

ДЕЛА РЪПОСАТЪА АЛЕКСАНДРЪ БОДЪ ФЕЧО-
 РЪА РАДЪАЛЪ БОДЪ. АЧЕЛА САТ ЛАЪ ВЪНАДЪТ
 ДЪМІСАЛЕ ФРАТЕЛЪІ НОСТРЪ ЛЪІ ДАРІЕ КЪ-
 РЪВЪЦЪ МАРЕЛЕ КОМІС ДРЕПТ О СЪТЪ ШЪП-
 ТЕЪЧІ ДЕ ОІ МАРІ, ОІ ДЕ ЛЪПЪШНА, ШІ
 ДРЕПТ О СЪТЪ ДЕ КЪРЛАНИ ІАР ДЕ ЛЪПЪШ-
 НА, ШІ САЪ СКЪЛАТ ДЪМНЕАЛЪІ ДАРІЕ КЪ-
 РЪВЪЦЪ КОМІСЪА ШІ АЪ ДАТ АЧЕСТЕ ОІ ЧЕ
 МАІ СЪС СКРІЕМ ТОАТЕ ЛА МЪНА ДЪМІСАЛЕ
 ЛЪІ ГІОРГІ РОШКА ЧАЪ ФОСТ ВІСТІАРНІК,
 180 ОІ МАРІ, ОІ ДЕ ЛЪПЪШНА, ШІ 100 ДЕ
 КЪРЛАНИ, ДІНАІНТЕА НОАСТРЪ А ТЪТЪРОР.
 ДЕЧІ НОІ ВЪЪІНА ДЕ АЛОР БЪНЪ ВОЕ ТОК-
 МАЛЪ ШІ ДЕПІН ПЛАТЪ, ФЪКЪТАМ ДЕЛА НОІ
 АЧАСТЪ МЪРТЪРІЕ ДЪМІСАЛЕ ЛЪІ ДАРІЕ КЪ-
 РЪВЪЦЪ КОМІСЪА КА СЪ ФІЕ ДЪМІСАЛЕ ДЕ
 КРЕДІНЦЪ; СЪ АІВЪ ДЪМНІАЛЪІ АШФАЧЕ ДЕ
 ПРЕ АЧЕАСТЪ АДЕВЪРАТЪ МЪРТЪРІЕ А НО-
 СТРЪ ШІ ДРЕСЕ ДОМНЕСТІ. ПЕНТРЪ КРЕ-
 ДІНЦЪ ІСКЪЛІТАЪ ДНТЪІЪ ДЪМНІАЛЪІ ГІОР-
 ГІЕ РОШКА ЧАЪ ФОСТ ВІСТІАРНІК. ДЪПЪ А-
 ЧЕА АМ ІСКЪЛІТ ШІ НОІ ТОЦІ КЪЦІ МАІ СЪС
 СЪНТЕМ СКРІШІ, ШІ ЕЪ КОНТЪШ АМ СКРІС
 СЪ СЪ ШТІЕ. 8 ІАС. ЛЕТ. 7163 МЕСЕЦА МАИ
 30 ДНИ.“ (КОНД. А. Ф. 118.)

Românii, în seculara predominare a slavonismului, se deprinsese cu frazele, cu vorbele, cu numirile Slavone așa de tare, în câtă li se părea a fi și mai puternice și mai convenabile de câtă cele române; de aceea nu se puteau lesne disbăra de ele. Însă acesta era numai o iluziune, pe carea timpul a nimicit'o.

Georgie Ghica Voevodă.

Anulă 1658. Georgie Ghica prin poruncă românească opresce pe Șoltuți, părgarii și târgoveții de Huși de a nu învălui satele Episcopiei cu angării (Cond. II, f. 58.)

Deasemenea prin o carte totă românească, scutesce de dajde pe două Preoți și ună Diaconă de la Episcopie (f. 59). Prin o a treia carte, deasemenea română, ordonă autorităților din Huși a apăra pe două fântânari (f. 60).

Ștefăniță Voevodă.

Anulă 1660. Ștefană Vodă feciorulă lui Vasilie Vodă, prin carte românească cătră cămănarul de Huși scutesce două crășme ale Episcopiei (t. 62). Prin o carte Slavonă întăresce scutirile meseriașilor lăsați Episcopiei (f. 64). De aici înainte toate cărțile domnesci de scutire și apărare a Episcopiei și a ómenilor ei, sunt totă în limba română, sub toți Domni următori.

Anulă 1661. Carte română pentru scutirea poslușnicilor Episcopiei (Cond. II, f. 66).

Urică Slavonă. Și alte două române (Cond. B. f. 116; Cond. A f. 58). Zapisă românescă de o împăcare rădeșcă (Cond. B. f. 111).

Evstratie Dabija Voevodă.

Anul 1662. Evstratie Dabija prin *carte românească* îndatoreşte pe boiarinul său Frătiţa a cerceta la faţa locului o certyă redeşescă (Cond. B. f. 112).

Zapisu *românescu* de danie redeşescă (f. 104).

Altă *zapisu românescu* pentru vîndare de redeşia (Cond. A. f. 60).

Carte domnescă în româneşte, prin carea înputernicesce pe Dumitraşco Ramandi a'si stăpîni o redeşia din Lungaşi (ibid)

Maî multe cărţi Domnesci de scutélă Episcopiei, tôte *româneşci* (Cond. II, f. 68—76).

Anul 1663. Evstratie Dabija că unu uricu *Slavonă*

Zapisu *românescu* de vîndarea unei redeşia de la Lăkimesci (Cond. B. f. 111).

Carte *românească* de la Domniă pentru ca Episcopia să'si pôtă apăra moşia Răsescii (Cond. A. f. 104).

Duca Voevodă.

Anul 1666 Duca Vodă prin *carte românească* întăreşte scutirile de maî nainte ale Episcopiei (Cond. II, f. 78).

Iliaşu Alexandru Vovdă.

Domnul Iliaşu Alexandru dă o poruncă *română* de apărarea posluşnicilor Episcopiei (Cond. A. f. 78).

Anul 1667. Acelaşu Domnă prin *carte română* miluesce Episcopia cu 2 grădinari şi unu apară (Cond. A. f. 30).

Prin *Urică Slavonă* întăresce moșiele lui Daria fostul vistiarnic.

De aici înainte toate documentele Episcopiei sunt scrise în limba română; atât uricele domnești cât și zapisele particulare. Cancelaria domnească de acum a devenit cu totul română.

Din datele precedente, de la începutul Domniei lui Vasile Vodă și până la finele Domniei lui Iliăș Alexandru, adică încurgere de 35 de ani, deducem următoarele noțiuni relative la dezvoltarea limbei române:

1). Vasile Vodă a protejat limba română. Se vede de acolo a) că toate ordinele administrative emise de la el sunt date în limba română; pe când la Domnii anteriori, și ordinele administrative cele mai multe, dacă nu toate, erau scrise Slavonesce; b) Vasile Vodă da Uricele deopotrivă în amândouă limbele; era prin această se vede că în curtea lui limba Slavonă nu se credea superioară celei române.

2). Partitul filoslavon, negreșit bătrânimea conservatoare fără raționament, era tare încă; și nu puțină forță i se da prin aceea, că Slavonă era limba cultului, făcea parte din obiectele religioase, supuse fanatismului, care nu raționează. Acesta trebuie să fi fost cauza, pentru care Vasile Vodă cu toată favoarea sa pentru românism revine adese ori la limba Slavonă, și investește în ea, și în cât de sfâșiată de ignoranța românească, acte domnești de primă importanță, precum sunt Uricele.

3). Cancelaria domnească, după introducerea limbei române în actele secrete, a păstrat încă mult timp obiceiul de a scrie frase curate în limba Slavonă. Așa sunt, aș titlu

Domnului de la începutu: Io s'aŭ Hoŭ, cutare Voevoda, Господаръ земли Молдавскоѣ."

b). Inchierea: тоє пишемъ. ино неучините. Сам Господинъ велѣлъ.

c). Data locului și a timpului: d. e. y Iac. vltръ...

Titlu domnesc slavon s'a păstrat până pe la anul 1780.

Inchiarea Slavonă a continuată până pe la 1710 cândă apoi s'a înlocuită cu espresiunea românescă: „acésta scriemă." Data slavonă a continuată până pe la 1765, de cândă se pare că s'a înlocuită și era de la crearea lumii, cu acea de la nascerea lui Christosă.

4). Particularii aŭ continuată și sub Vasilie Vodă a scrie zapisele în slavonesce, numaŭ dacă sciaŭ acea limbă logofeŭi, și dacă persónele cu daraverurile voiaŭ să'sŭ dea și aeră mai boerescă; fiindă-că romănesce sciaŭ toŭi țeranii.

5). Georgie Stefană și Georgie Ghica aŭ dată cărțile loră domnesci numaŭ în limba română; ba încă și boerii în timpul loră scriaŭ romănesce acte, care mai înainte le făceaŭ Slavonesce.

6). Feciorulă lui Vasilie Vodă, Ștefăniță Vodă, în privința limbei, ține linia de conduită a tatălui său, adică întrebuintează în actele séle amândouă limbele, se vede că spre a'sŭ acoperi alte păcate cu masca conservatismului.

7). De la Ștefăniță Vodă între cărțile domnesci administrative, ce sântă în archiva Episcopiei, din secululă XVII-le și ală XVIII, în mare numără, tóte sântă în limba română.

8). Tóte zapisele reșesci de dăniŭ, de vândări și cumpărări, oră schimburi de moșii, după epocha lui Vasilie Vodă, sântă în limba română.

9). Dintre Domnii următori, numai de la Evstratie Dabija și de la Iliășu Alexandru se află câte unŭ Uricŭ în limba Slavonă.

10). Așa dar, duple documentele Episcopiei de Huși putemŭ încheia, că de pela 1670 limba Slavonă a cădută cu totul din întrebuințare în cancelaria curții domnești. Dar a rămasŭ în Biserică în totă puterea.

Mitropolitulŭ Dosotheliŭ.

Anulŭ 1680. Celŭ întâiŭ dintre Archipăstorii Bisericei Moldovei, cariŭ au lucratŭ pentru a romaniza cultulŭ românescŭ, este Mitropolitulŭ Dosotheiŭ. Elŭ a tradusŭ în românesc Psaltirea, și cele-lalte părți din Biblie ce se cetescŭ la servirea divină a sărbătorilor anuali; parte din rugăciuni, precum și din cântările Bisericești de la sărbători; liturghiile etc. Rânduela Aghiazmei cei mari de la Arătarea Domnului, și rânduela Aghiazmei cei mici. Pe urmele lui au mersŭ și alții, continuândŭ opera românizării Bisericei, în curgerea viaculŭ XVIII-le.

Reproducemŭ aici, de probă câte-va piese din literatura bisericească română a nepreuitulŭ Dosotheiŭ.

I. Дин Псалтире. Псалм 36.

„Нѡу рзвни викланилор, нице сзрзх-
неци челора че фак фзрз лѡѡ. Дрепт
че ка нице гареж де сжргз сордска, ши
ка нице варсе де ытавз де сжргз. ввр
кзда. Недеждаше спре домнѡл, ши фз

БОНЪТАТА. ШИ СЪЛЪШАША СЪ ПЪМЪНЪТА,
 ШИ ПЪЩЕТЕВЕИ Л БОГЪЦЪА ЛЪИ, ДЪТЕ Л
 ВЪЦЪА КЪ ДОМЪА, ШИ ДАВА ЦЪЕ ЧЕРШЕРІЛЕ
 И НЕ МЕИ ТАЛЕ. ДЕСКО ПЕРЕ КЪТРЕ ДОМЪА
 КАЛЪТА ШИ НЕДЕЖДАЩЕ СПРЕ ЛСАЪ, ШИ
 АЧЕЛА ФАЧЕВА. ШИ СКОТЕВА КА ЛЪМІНА ДІ-
 РЕПТАТЪ ТА ШИ ЦЮДЕКАТА ТА КА АМІАШЪ
 ЗА. КЪЧИРЪШЪТЕ ДОМЪАШИ, ШИ РОАГЪА
 ПРЕ ЛСАЪ. НЪ РЪХНИ ЧЕЛЪА ЧЕШЪ СПЕ-
 РАЩЕ КЪ КАЛЪ СА, УМЪАШИ ЧЕ ФАЧЕ КЪА-
 КЪРЕ ЛЕЦІИ. ПЪРЪСАЩЕ ДЕ МЪНІЕ, ШИ ЛА-
 СЪ ШРІА: НЪ РЪХНИ, ДЪ ФАЧЕРА ВИКЛЕ-
 ШЪГЪ. КЪ ЧЕА ЧЕ ФАКЪ ВИКЛЕШЪГЪ РЪС-
 ПІАРЕСЪВЪРЪ: ІАРЪ ЧЕА ЧЕ РАБЪА ПРЕ
 ДОМЪА, АЧЕА УЧИНАВОРЪ ПЪМЪНЪТА. ШИ
 ЛЪА ПЪЦИНЕЛЪ, ШИ НЪ ВА ФИ ЧЕЛЪ ПЪКЪ-
 ТЪСЪ, ШИ ЧЕРКАВЕИ ЛОКЪА ЛЪИ ШИ НЪА
 ВЕИ АФЛА. ІАРЪ БЛЪНЪЖИ УЧИНАВОР ПЪ-
 МЪНЪТА, ШИ ЛЪАЛЧИСЪВОРЪ ПРЕ МЪАЦЪМЕ
 ДЕ ПАЧЕ. КЪДЪТАВА ПЪКЪТОСА ЇСПРА ДІ-
 РЕПТАШИ, ШИ СКЪРШЪКАВА ЇСПРА ЛЪИ КЪ
 ДІНЦІИ СЪИ. ІАРЪ ДОМЪА РЪДЕВА ДЕ ЛСАЪ,
 КЪ ПЪРЪАДЕ, КЪ ВА ВЕНИ ШЪА¹⁾ ЛЪИ. СА-
 КЪЕ ШЪАЛЪРЪА ПЪКЪТОШІИ, ЛТИНСЪРЪА АР-

1) Ca și la Kianău: zule

кѡль лѡрь, сѡсѡудѡте мѡшелѡль ши неа-
вѡтѡль, сѡ цюнге пре чеи дирепци кѡ
инема. Сакѡд лѡрь лѡтре лѡ инима лѡрь,
ши арчеле лѡрь фрѡнгзсѡ, Мѡи кѡнѡи
пѡцинтелѡдѡ дирептѡдѡи, де кѡтъ когзт
цѡд пѡкзтошилѡрь чѡ мѡлтѡ. кѡ бра-
целе пѡкзтошилѡрь здровисѡзѡрь, лѡтѡ-
реѡе дарѡ пре дѡрепцѡи дѡмнѡль. кѡ кѡт
ноѡѡе дѡмнѡль кѡиле невинѡвацилѡрь, ши
ѡчина лѡрь лѡ вѡкз фивѡ. Нѡ сѡ вор стидѡ
лѡрѡме кѡмплитѡ: ши лѡжѡле де фѡат
метѡ сѡтѡрасѡзѡрь, кѡ пѡкзтоѡи ѡрь
нерѡ. Іѡрь пѡзѡмѡѡи дѡмнѡдѡи лѡпреѡнѡ,
че сѡ ѡрь просѡзѡи ши ѡрнѡца, стѡнѡ-
гѡнѡдѡсѡ кѡ фѡмѡль сѡ стѡнсѡзѡ: сѡм-
прѡмѡтѡ пѡкзтѡсѡль, ши нѡ лѡтоарче:
іѡрь дирептѡль мѡлѡѡе ши дѡ. кѡ чеѡ
бѡвѡскѡ пре лѡсѡль ѡчинаѡрь пѡмѡнтѡль
іѡрь чеѡ чѡль бѡлѡтѡмѡ рѡспѡрдѡсѡрь,
Дѡла Дѡмнѡль нѡѡѡи ѡмѡдѡи лѡдирептѡ-
сѡѡрь, ши кѡлѡ лѡѡи ѡрѡѡ фѡартѡ. кѡнѡдѡ
ѡ кѡдѡ, нѡ сѡ ѡтѡмѡ, кѡ Дѡмнѡль спрѡ-
жинѡѡе мѡнѡ лѡи. Тѡнерѡль фѡстѡмѡ,
ши дарѡ лѡзѡ грѡнитѡмѡ: ши нѡм ѡѡ-
зѡтъ дирептѡль пѡрѡсѡтъ нѡче сѡмѡнѡ-

ца лѣи чершинѣ пѣине. Тоатѣ зѣа ми-
 лѣаще ши прѣмѣтѣ дирептѣлк , ши сѣ-
 мѣнца лѣи ꙗ бавеніе фива. Ябатете де
 ла рѣѣ ши фѣ бине, ши те сѣлѣшлѣаще
 ꙗ вѣкѣ де вѣкѣ. кѣ домнѣл юбѣаще ꙗ-
 децѣ, ши иѣ ва пѣрѣсѣ прѣкѣѣишіи сѣи,
 ꙗ вѣкѣ ферисѣворѣ. Ёрѣ чеи фѣрѣ лѣ-
 це изгонисѣворѣ, ши сѣмѣнца некѣра-
 цѣлѣрѣ рѣспіардесѣва. Дирепѣіи дарѣ
 вчинаворѣ пѣмѣнтѣлк ши вѣрѣ сѣлѣшлѣи
 ꙗ вѣкѣ де вѣкѣ пре дѣнсѣл. рѣстѣлѣ ди-
 рептѣлѣи дѣприндѣва ꙗцѣлѣпѣюне , ши
 лимѣа лѣи грѣива ꙗдецѣ. Лаѣа дѣм-
 нѣзѣлѣи лѣи ꙗ инѣма лѣи, ши нѣ сорѣ
 ꙗпіѣдѣка пѣшіи лѣи. кибѣѣаще пѣкѣѣто-
 сѣлк пре чѣлѣ дирептѣ, ши чѣркѣ сѣлк
 ѣмоарѣ. че домнѣлк нѣлк ва лѣса пре ꙗсѣ
 ꙗ мѣнѣлѣ лѣи, ничѣ ши лѣва вѣжнѣи пре
 ꙗсѣ, кѣнѣ ва ꙗѣдѣка лѣи. Рѣбѣѣ пре
 домнѣлк . ши фѣрѣаще кѣлѣ лѣи : ши ꙗ
 нѣлѣцѣтѣва сѣ вчинѣѣи пѣмѣнтѣлк, кѣнѣ
 сѣ ворѣ мѣтѣра пѣкѣѣѣшіи, вѣдѣверѣ.
 Ёѣзѣю пре некѣратѣлк, сѣпрѣнѣлѣцѣжнѣѣсѣ
 ши сѣинѣѣсѣ кѣ кѣдрѣи ливѣнѣлѣи. ши
 прѣпроѣпе трѣкѣю , ши дѣѣкѣ нѣ ѣра :

С П О Д О К И Г Д И.

„СПОДОБАЩЕ Д-НЕ Л САРА АЧАСТА, ФЗ-РЗ ГРЕШААЖ А НЕ ФЕРИ ПРЕ НОИ. БЛВИТЗ ЕЩК Д-НЕ Д-ЗЗДЛК ПЗРИНЦИЛВР НОЩРИ, ШИ ЛЗДАТЬ ШИ ПРОСЛЗВИТЬ НЗМЕЛЕ ТЗЗ ЛВКЧК. ФІЕ Д-НЕ МИЛА ТА СПРЕ НОИ ПРЕ-КЗМ НЕДЕЖДЮИМК СПРЕ ТИНЕ. БЛАГОСЛОВИТ ЕЩК Д-НЕ ЛВАЦЗМЖ ЛДИРЕПТЗРИЛВР ТАЛЕ. БЛВИТ ЕЩК ДОМНИТОРЮЛЕ. ЛЦЕЛЕПЦАЩЕМЖ ЛДИРЕПТЗРИЛВР ТАЛЕ. БЛВИТ ЕЩК СВН-ТЗЛЕ ЛЗМИНКЗЗМЖ КЗ ЛДИРЕПТЗРИЛЕ ТАЛЕ. Д-НЕ МИЛА ТАЙ ЛВККК, ЛЗКРЗРИЛЕ МЖ-НЗЛВРК ТАЛЕ НЗ ЛЕ ТРКЧЕ. ЦІЕ СЗ КЗ-ВИНЕ ЛАЗДАЖ, ЦІЕ СЗ КЗВИНЕ КЖНТАРЕ, ЦІЕ СЛАЗ СЗ КЗВИНЕ. ТАТЗЛЗЙ ШИ ФІЮЛЗЙ ШИ СНТЗЛЗЙ Д-ХК, АКМЗ ШИ ПЗРЗРК ШИ Л ВКЧІИ ДЕ ВКЧК.“

НН'К WTPЩАЕШИ.

„АКМЗ СЛОБОЗЕЩК ПРЕ ШЕРКЗЛК ТЗЗ ДОМ-НИТОРЮЛЕ, ДЗПЗ РЗВЖНТЗЛК ТЗЗ КЗ ПАЧЕ. КЗ БЗЗЗРЖ ОКІЙ МИЙ МЖНТЗДИНЦА ТА, КА-РК W ГЗТАШК ЛТРЕ ФАЦА АТЗТЗРОРК НЗ-РОАДЕЛВРК. ЛЗМИНЖ ЛДЕСКОПЕРЕМЗНІТЬ ПЗ-

ТЕ ДЕ ДАРЬ ПЛИНЖ, Д-НЗЛК КЗ ТИНЕ.
БЛВИТЖ ТЗ Р ФЕМЕЙ ШИ БЛВИТЬ ПЛОДЗЛК
ПЖНТЕЧЕЛЗЙ ТЗЗ, КЗ МЖНТЗВИТОРЮ НЗС-
КЗШК СФАТЕЛWРЬ НОАСТРЕ:

МЕТАНІЕ, А. СЛАВА.

БОТЕЗЗТОРЮЛК ЛЗЙ ХС. ПРЕТWЦЗ ПРЕ НОЙ
ПОМЕНАЦІЕ, СЗНЕ ИЗБЗВИМК ДЕ ФЗРЗЛЕЦИ-
ЛЕ НОАСТРЕ, КЗ ЦІЕ САЗ ДАТЬ ДАРЬ АРЗГА
ПЕНТРЗ НОИ:

М Е Т А Н І Е, И Н Н Ъ.

РЗГАЦК ПЕНТРЗ НОИ СИЦЬ АПОСТОЛІ, ПРО-
РОЧК ШИ МЖЧЕНИЧК, ШИ ТОЦИ СИЦІИ КА СЗ
НЕ ИЗБЗВИМК ДЕ ПРИМЕЖДИИ ШИ ДЕ СКРЗБИ.
КЗПРЕ ВОЙ КАЛЗЬ ДВОРЕЙТОРИ, КЗТРЗ МЖН-
ТЗВИТОРЮЛК ДОБЖНДИМК.

М Е Т А Н І Е.

СЗПТК АТАМИЛОСТИВИРЕ, НЗЗЗВИМК ДНЗЗЗ
НЗСКЗТОАРЕ, АЛЕ НОАСТРЕ РЗЦК НЗЛЕ ТРЪ-
ЧЕ АА НЕВОЕ ЧЕ ДИНК ПРИМЕЖДИИ ИЗБЗВА-
ЩЕНЕ, РСЗЦК ПРЪКЗРАТЖ РСЗЦК БЛВИТЖ.
ДМНЕ МИЛЗЩЕ. М. СЛАВА И ННЪ.

грешале, ши сз нѣ всѣхндескѣ пре фрателе мнѣ кѣ бавитѣ ещѣ ꙗ вѣчѣ аминѣ:

Домниторюле, Д-зѣле татѣлѣ тот пѣтарниче, Домнѣле, фїюле сѣнгѣрѣ нѣскѣтѣ Іс. Хс. ши снтѣлѣ Д-хѣ, ѣнѣ Д-зѣире, ѣнѣ пѣтаре милѣащемѣ пре шер-бѣлѣ тѣѣ. кѣ благословитѣ ещѣ ꙗ вѣчѣй де вѣчѣ аминѣ.

(La sfârșitul Psaltirei, f. 207—208).

III. Din „Molitevnică.” Din această carte posedă numai un fragment, ce cuprinde Aghiasma mare și cea mică; și este legat la finele Psaltirei.

Reproducem aici Ectenia de la Aghiasma cea mică

„Кѣ паче Дмнѣлѣн сѣ не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ аѣа де сѣс паче ши спсѣніѣ сѣфлетелор нѣастрѣ Дмнѣлѣй сѣ не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ пача аѣѣатѣ лѣма бѣнѣ ста-рѣ свнтелор лѣн Дмнѣзѣѣ бѣсѣричѣ ши аѣѣѣѣѣѣѣ ѣниѣѣне Дмнѣлѣн сѣ не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ свнта каса аѣаѣта ши карѣи кѣ крѣдинѣѣ ши кѣ бѣнѣ вѣгарѣ, ши

Фрика лѣи Амнезѣѣ лѣрѣ лѣрѣдѣнѣѣ
дмнѣлѣи сѣ не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ Архієпискѣлѣ нострѣ имр. чин-
стита преоцѣмѣ лѣ Хс. діаконимѣ атогѣ
клнрѣлѣ ши попорѣлѣ дмнѣлѣи сѣ не рѣ-
гѣмѣ.

Пентрѣ блгочѣствїи ши православничїи
ай ноцѣри лѣпѣрацѣ ши дмни Іѣанѣ имр.
воевѣда. ши алѣи чинститѣ дмнѣ имр.
ши алор юбицѣ фїй іѣан имр. пентрѣ
тоатѣ полаѣта, бодрїй, ши ширѣгѣлѣ¹⁾ лѣи
дмнѣлѣи сѣ не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ свнтѣлѣ врашѣлѣ ачѣста тоатѣ
орашѣ цѣрѣ ши сатѣ, ши прїн карїй кѣ
крѣдїнцѣ лѣкѣескѣ лѣтрѣнѣсѣ, дмнѣлѣи сѣ
не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ бѣнѣ стѣмѣпѣрарѣ вѣнтѣри-
лор черюлѣи бѣнѣ роада вїптѣрилор пѣ-
мѣнтѣлѣи ши тимпѣри кѣ пачѣ, дмнѣлѣй
сѣ не рѣгѣмѣ.

Пентрѣ чѣѣ чѣ ноатѣ, кѣлѣзѣторѣскѣ,
болѣскѣ, сѣ трѣдѣскѣ, ши чѣѣ чѣс лѣро-
бїѣ ши дѣ мѣнтѣвинѣца лор, дмнѣлѣи сѣ
не рѣгѣмѣ.

1) Oatea.

ПентрѸ чед че сзнтъ рзпзвсацѣ фра-
цѣи ноцри лтотъ фалюлк тжмплатж-
лор моарте грабнѣкз, ка дмнѸлк дмнззѸ
сзи вдихнѣскж ши сзи милѸтаскж, дмнѸ-
лѸи сз не рѸгзмк.

ПентрѸ сз сз свицѣскж апа ачаста,
кѸ пѸтарѸ, ши сѸпрз винира свнтѸлѸи
Д-хк, дмнлѸи сз не рѸгзмк.

ПентрѸ сз сз погоарж сз вѣе апѣи а-
чещѣа кѸрзцитоарѸ сѸпрзфиинцатеи тро-
ице фачере, дмнлѸи сз не рѸгзмк.

ПентрѸ сз фѣе апа ачаста, тзмзѸди-
тоаре трѸпѸрилор ши сфателор ши атоатж
противника пѸтаре гонитоаре, дмнлѸи сз
не рѸгзмк.

ПентрѸ касзисз тримицж де сѸск да-
рѸл изѸзвинцѣи, ши бавенѣа юрданѸлѸи,
дмнлѸи сз не рѸгзмк.

ПентрѸ тоци карѣи лшк. требѸескк де
ла дмнззѸлк ацюторю, ши сприжинѣлж,
дмнлѸи сз не рѸгзмк.

ПентрѸ сз не лѸминзмк ной кѸ лѸ-
минзчюнѸ кѸноцинцеи, принк омооусѣа¹⁾
трѸнце, дмнлѸи сз не рѸгзмк.

1) Cea de o flintă.

ПентрѢ ка ДмнзѢдл нострѢ, сѢ не а-
рате пре ной фїи ши мошнѣни лпзрѢ-
цѣй сале прин а апей аѣѣїа гѢстаре
ши стропире, дмнлди сѢ не рѢгѢмк.

ПентрѢ сѢ не изѢзваскѢ пре ной дела
тоатѢ стрѣнсоарѢ Ѣрѣїа ши невоѢ, дмн-
лди сѢ не рѢгѢмк.

Спрїжинаѣе, мѣнтѢѣе, милѢѣе ши
неферѢѣе дмнзѢдл кѢ алтѢдл дарк.

Де прѣ свнта кѢрата прѣ бавита слѢ-
вита деспѢитоарѢ ноастрѢ дмнзѢдл нѢс-
кѢтоарѢ ши пѢрѢрѢ фичоарѢ Марїа, кѢ
тоѣи свнѣїй помениндл, пре лшине ши
оѣнїй прѢлалѣк ши тоатѢ вїаѣа ноастрѢ
лди Хс. дмнзѢдл пре самѢ сѢ дѢмк. —
Попа:

КѢцкі сѢ кѢвине тоатѢ Глава, чїн-
ста ши лкинѢѣюна, татѢлѢй ши фїюлѢй
ши свнтѢлди д-хл акмѢ ши пѢрѢрѢ ши
лвѣѣїи де вѣчи.“

IV. Din Liturghiă reproducem următo- riul pasagiu de la fila 26.

КѢ благословенїа Гфїнѣїї сале Пар-
тенїе преаферїѣтѢл ши сфѣнтѢл ПѢрїн-

ТЕЛЕ НОСТРЪ, ОБЛАЗДИТОРІЪ ШІ СЪЗНАН,
 ПАПЪ ШІ ПАТІАРХ ДЕ ЧЕТАТЕА ЧЕА МАРЕ
 АЛЕКСАНДРІА, ШІ А ТОТ ЕҢПІТЪА, ЛІВІЕІ,
 ПЕНТАПОЛЕІДАІ, ЕТІОПІЕІ, ПЪРІНТЕЛЕ ПЪ-
 РІНЦІАТОР, ПЪСТОРІЪ ПЪСТОРІАТОР, ДАСКАА ДАС-
 КАЛІАТОР, АА ТРЕІСПРЕЗЕЧЕ ДІН АПОСТОЛІ ШІ
 ЖДЕКЪТОРІЪ ПРЕСТЕ АЪМЕ. АЪЗНА ДЕЛА
 ЕФІНЦІА СА ВОЕ, ТЖМПАЪЗНАДЪСЕ АН ІАШІ
 ПРЕА ЕФІНЦІА СА, АМ ТІПЪРІТ АЧЕАСТЪ
 СФЪАНТЪ КАРТЕ, СЪ АНЦЪА КЪГЪ КРЕЩІ-
 НІІ ЕФІНТЕЛЕ ТАІНЕ: А ЕФІНЦІЕІ СА-
 ЛЕ МАІ МІКЪ СЛЪГЪ ФІЪ СЪФЛЕТЕСКЪ, СМЕ-
 РІТЪА МІТРОПОЛІТ ДЕ МОЛДАВІА ДОСІТЕІЪ.“

La finitulă cărții se ȳice: „tipăritusaă în casa Sfin-
 tei Mitropolii în Iași, let 7191 (1683), Iunie 16, Ti-
 parniculă Nicolaiu.“

Contimporană cu Mitropolitulă Dosotheiă, și conoste-
 nitoriă pe câmpulă literaturei române, a fostă marele
 Logofetă Mironă Costină. De la elă ne-a rămasă: „*Car-
 tca pēntru descălecatulă dinteiă a țeriă Moldovei și nea-
 mulă moldovenescă*,” deasemine: „*Letopisețulă țeriă Mol-
 doviă de la Aronă Vodă unde este părăsită de Urechii Vor-
 niculă*,” și până la mōrtea lui Ștefăniță Vodă, adică:
 istoria țerei în curgerea unui periodă de 67 anni. Elă
 sfirși viața prin mōrte silnică în 1692.

Reproducemă aici ună pasagiă din Letopisețulă lui
 Mironă, duple ună manuscrisă vechiă, în care se ȳice:

că este scrisă, „de pre isvodulă lui Mironă Costină Logofetulă.“

„Домніа лѣи ѿефан вод томша: кѣм
саѣ лчепѣт лѣзрѣри де сѣнѣе тот
аше аѣ цінѣть: авѣ ѣнѣ циганѣ калѣѣ,
адікѣ піерѣѣторю де ваменѣ. Ціганѣ грѣс
ши маре де трѣпѣ: ачела стрига де мѣл-
те ври лѣнаінте лѣи. арѣтѣнѣ пре бо-
ари. саѣ лгрѣшатѣ доамне берѣбечѣй
ѣѣни сѣнѣть де цѣнѣгѣть. ѿефан вод рѣде
ла ачесте кѣвинте ѣїи дѣрѣѣ бани ци-
ганѣлѣи:: Че прекѣмѣ а тѣтѣрѣрѣ ти-
ранилѣрѣ а дѣвѣрѣсѣѣторілѣр де сѣнѣѣѣ ла
тоате цѣрѣлѣ лѣ лѣме ѣрѣть іасте стѣ-
пѣнѣе. аше ши а томшен вод: лѣѣ фѣстѣ
ѣрѣть ши коерѣй, карѣн макарь кѣ ера
маи тоѣи де кѣса лѣи, анѣме Пѣлѣдѣман
Лѣгофѣтѣлѣ. ѣзрѣѣѣ ворникѣлѣ, Стѣрѣѣѣ
хѣтманѣлѣ. бѣѣлѣ вѣстерникѣлѣ. іарѣ ѣй
фѣзрѣ грѣѣѣ морѣїѣ нѣ ера. че лѣ тотѣ
часѣлѣ лѣѣла кѣмѣ сѣѣ зѣче кѣ зѣлѣлѣ а
мѣнѣѣ. ши фѣѣѣѣ кѣнѣѣ ѣнѣѣ іасте фѣри-
ка нѣ рѣѣѣѣ дѣрѣѣѣѣ, пѣнѣтрѣѣ ачѣѣ лѣ-
трѣѣѣѣѣѣѣ ѣнѣ лѣѣѣѣѣѣ пре ѣнѣ дѣсѣѣлѣ
кѣмѣ ари фѣи лѣѣѣѣѣѣ сѣѣ фѣиѣ дѣрѣѣѣѣ тѣ-

тѢрерь: аѢ рѢспѢнсѢ де нѢ веи фи гроз-
 нѣкъ ꙗꙗзрате немѢрѢй. фѣрѣчѣи сѣнтѣ
 ачѣѢ домни. кѢрора цѢрѢлѣ лор лѣ сѢѢ-
 жѢскѣ дѣнк драгостѣ нѢ де фѣрѣкъ, кѢ
 фѣрѣка фѣчѣ ѢрѢчѣонѣ кѢтѣ де тѢрѢѢѢ
 тотѣ изѢѢкнеѢѢ: аѢѢ сѢѢ прилѣжитѣ ши
 лѢ томѢѢ вод. ꙗ тоѢтѣ зѣлѣ, фѣѢнѢѢѢѢ
 колѢрѣѢ кѢ грѣжѣ, сѢѢ коровѣтѣ кѢ тоѢѢѢ
 ши аѢ тѢрѢск пѣ тоѢи сѢѢжитѢрѢѢ, ꙗ
 парѢтѣ сѢ. ши прѣ мѢрѢѢѢѢѢ. ши ꙗтѢрѢ-
 нѢѢптѢѢ аѢ ѣшитѣ кѢ тоѢѢѢ лѢ сѢтѣ лѢ
 кѢкѢѢтѢнѢ, ши де аѢколѢ аѢ порѢѢнѢѢтѣ лѢѢ
 ѢѢѢфан вод кѢ бѢнѢ сѢ ꙗсѢѢ дѢнк сѢѢѢнѢк.
 кѢ нѢмѣ нѢ поѢтѣ лѢ сѢѢфѢрѢ домнѢѢ лѢѢ.
 кѢ атѢѢтѣ кѢрѢѢѢѢѢ де сѢѢнѢѢѢѢ.“:::

Anulă 1688. În București s'a tipărită Biblia română, la carea au cooperat mai mulți bărbați literați români, între cari și Mitrofanu proin Episcopulă de Huși.

Anulă 1714. Pe cândă logofetulă 3-le Vasilie Damiană, Marele logofetă Theodosie Dubău, și apoi Marele Logofetă Nicolaie Costină, feciorulă lui Mironă, se ocupaă cu scrierea istoriei țerei, continuândă de unde lăsase Mironă Costină; pe cândă geniosulă și prea eruditulă Dimitrie Cantemiră scria operele sële istorice, politice și morale în limba latină și română: bărbații Bisericii române, în viaculă ală 18-le au întrebuintată multă sirguință de a româniza în totulă Biserica, înlocuindă

limba Slavonă cu cea română în toate părțile serviciului divin, atât publică cât și particulară. Sub Nicolai Mavrocordat în Monastirea sântului Sava din Iași s'a înființată tipografia, unde se tipăria cărțile ce se traduceau în românește. Așa la 1714, sub Mitropolitul Gedeon s'a tipărit „Sinopsis.” Această carte cuprindea: 1) Acatistul Maicei Domnului, 2) Paraclisul, 3) Exapsalmi, 4) *Первыи часъ*, 5) Pavcernița cea mare. 6) Pavcernița cea mică. 7) Slujba sîntei Pricistani. 8) Rânduiala lunilor. Toate aceste Evchologii sînt în românește, afară de Pavcernița cea mare, în carea rugăciunile toate sînt slavonesce, numai tipicurile sînt românește.

Anul 1726. Mitropolitul Georgie a publicat „Antologiul,” adică o carte în care se cuprindeau serviciile sîrbătorilor anuale, și ale Duminicelor. Mitropolitul n'a cutedat a face edițiunea deplină română; el a păstrat stichirile, canónele și cele-lalte cîntări, în limba slavonă, ca și în edițiunile vechi, dar a tradus românește: Parímiele, Apostoli, Evangheliile și tipicul. Cu toate aceste partitule filoslavonă nu privia bine progresiva întroducere a românismului în Biserică. Acesta se înțelege din cuvintele Mitropolitului din prefață, prin care dîndu opera sa sub protecția Principelui Michai Racoviță, cere apărarea ei de *hulirea zavistnicilor*: *că lucrurile cele tinere și dinnoie ivate în lume tare scutela și acoperemîntu le trebuie.*

Dacă deci limba română și acum, după un spațiu mai bine de una sută ani, și după un progres nu mic, totu avea *zavistnici* cari o *huliau*: cât de mulți, și cât de tari trebuie să fi fost acești *zavistnici hulatori* ai limbei române, cu un viac în urmă, și câtă pedecă

n'or fi pusă ei desvoltărei limbei naționale! Acești zavistnici sînt negreșit aceia ce noi am numit partitul conservativ, *filo slavonă*. Dacă Mitropolitul Georgie, la 1726 era îngrijit de *hulirea zavistnicilor*, pentru o carte publicată de el, și numai pe jumătate românească, érá cea-l'altă jumătate — slavonesce: câtă de mare trebuie să fi fostă *hulirea zavistnicilor* asupra Mitropolitului Dosothei, cu 40 de ani în urmă, carele a publicat nu o carte românească bisericească, ci mai multe, și nu pe jumătate numai, ci întregi în românească, și carele celă întei a învățat pe Românii din Moldova a se ruga lui Dumnezeu românească, convingându-i că acele rugăciuni sîntă mai plăcute lui Dumnezeu!

Sîm mai multă de câtă sigură, filo românismul lui Dosothei a îngreuiat multă pozițiunea acestui Mitropolit și l'a împins în aventură. Se pôte ca și pe Mitrofan să'lă fi împins de la Huși, și din Moldova, totă *hulirea zavistnicilor* pentru protecțiunea limbii naționale, și tendința de a o substitui în Biserică celei slavone.

Pe cîndă intelegința moldavă, se nevoia pentru cultura, desvoltarea și întroducerea literaturii române în toate ramurile societății: se întrebă: ce făcea masa poporului, mulțimea, carea se conduce secole de obiceiuri tradiționale, și la care târziu străbată reformele; și mai ales, ce făcea clerul, care din natura sea, este celă mai conservatoriu?

Dimitrie Cantemir ne spune, că în clasa boerilor, încă și pe la începutul viacului XVIII-le nu se învăța altă carte, de câtă cea slavonă, a nume: copiii de amîndouă sexele învățau derostă în slavonesce, Ceaslovul și Psaltirea, apoi li se tilcuia, totă în acea limbă, Evan-

ghelia, Apostolul și cele cinci cărți ale lui Moisi. Cătirea și scrierea românească *era câștigul* celui ce făcuse cursul de învățătura Slavonă.

Cei ce doriau să între în serviciul preoțesc, pe lângă Ceaslovul și Psaltirea, trebuia să mai învețe *Osmoglasnicul*, adică cântările duminicale pe 8 glasuri; *podobie*le său *prosomie*le celor 8 glasuri; *Eothinalele* său stichirele Invierei: toate acestea — slavonesce. Un grad mai sus de învățătură se socotia: *Gromovnicul* lui *Israelie împărat*, său prognostica timpului, după data tunetului (рпомь); *Măna* lui *Damaschin*; 72 *numiri* ale lui *Dumnezeu*, și *vro sută* de *numiri* ale *Născătoarei de Dumnezeu* — aceste ca un feliu de *Theologiă*. Însă atât numele lui *Dumnezeu* cât și ale *Născătoarei* — în limba Slavonă; dar *Gromovnicul* — românesce. În urmă vinu *colăcăriele*, său *discursurile*, ce se țin la nuntă.

În viacul al XVIII-le — pe bieții *Dascal* și preoți români a cădută altă belea: pe lângă slavonească arătăta, trebuia să învețe și unele cântări grecesci. Grecesca era pretutindenea la modă. Iată câte-va grecesci, cum se scriau și se pronunțau de *dascalii moldoveni*:

Хс. анистис ек никро аанатос аанотос
кагинисас. ке тис ети земис имис зои
харистомениос.

Агїѡс. агїѡс. агїѡс. кириѡс саваѡа. при-
риѡс ѡ оуранос. кеи гитис доксис сѡ. ѡсана
ен дис ѱистис. еѡлогимениос ѡ ерхѡмени-
нос ен ѡномати кирїи. ѡсана ѡ ен дис
иѱистис.

Геи мномени. Геи ѡлогомени. Геи еѡха-

РИСТЪМЕН. КИРІЕ КЕ ДЕ УМЕЛА СЪ. УДѢУС
ИМВН.“

Cum că acésta era sfera procopseliі Preoților Moldoveni pe la începutul viacului XVIII-le se vede din Manuscrisul lui Popa Tóderu de la Bodesci, în care se coprindú toate aceste de mai susú, și sîntú legate la unú locú cu *Sinopsulú* tipăritú la Sf. Sava în 1714. Preoții și Dascálii cărturari, ca Popa Tóderu de la Bodesci, scriaú cărțile trebuitóre bisericașilorú, care nu erau tipărite, și le vindeaú, la cei ce aveaú trebuință, orí le dăruiaú de pomană, precum se vede din o însemnare, că a făcutú Popa Tóderu cu manuscriptulú menționatú, în anulú 1725 în ȕilele lui Michaiú Racoviță Voevodú.

Totú în manuscriptulú lui Popa Tóderu este la urmă o rugăciune slavonă, ce o cetiaú Preoții femeilorú după ce născeaú. Acéstă rugăciune este fórte interesantă, ca modelú de ignoranța Preoților de atunci; de aceea o reproducemú aici:

„МОЛИТВА КЪНДЪ НАЦІЕ ФЕМЕА ПРЪНКЪЛ.
ДЕ ЛА ПРЕОТ СЪ ЗИЧЕ:

„ГН. ІСЕ ХЕ БЖІИ НА РАРОВЪ ГОРЪ ВЪ
КЫВЪТЕ НОВЪТЕ. НОВЪ СТОАШЕ ЖЕНА И ВАА
СЪЛАГШЕС ДА РОДИТЪ ДА РЕЧЕТ. ГИ КЕ МОИ
ЧТО МА ЕСИ УСТАВИЛ. ТОГДА ГЪ ВЪ ПОСЛА
КЪ НЕЙ АГЛА КЪ СІИ НЕВЪСТЪ ДА РЪЦИ.
ЛАЗАР ЛАЗАР ЛАЗАР ИЛИВАНКА ИЛИВАНКА ИЛИ-
ВАНКА. СЪКРІШЕ КРСТЪ НА МНЪ КРСТЕ ВЪ СТА-

ВѢХЪ МОИ ВЪ НЕДРАХЪ МОИХЪ. КРСТОМЪ ПРОГО-
НАМЪ ВСТѢПИ ДИ ДАВОЛА ВЪ РАКА БОЖІИ
И МЕРЪ: АМИНЪ ВЪТИДНЪ ДИАВОЛЕ ВЪ СЕГО ХРАМА
ВЪТЪ ВѢРЫ ЕГО ВЪТЪ РАБЫ БЖІЙ, ЗДЕ ЕСЪ КРСТЪ
ХВО. ЗДЕ ЕСЪ МТИ МЧНИКЪ ХВО НЕКИТА. И АЗЪ
ПОКЛАНЯСЯ ЦРКВИ СТѢЙ ВЪТЦЪ И СНУ И СТО-
МЪ ДУХЪ И ННѢ И ПРНО И ВЪ ВѢКЫ ВѢ-
КОМА АМИНЪ.

Acéstă rugăciune este monumentulă monstruósei igno-
ranțe despre ale religiunei; ignoranța, în carea zăcea
clerulă și poporulă română sub domnirea Imbei Slavone.
Nesciință de limbă, lipsă de idei, necunoscință de istoria
religiunei și de învățătura ei; pietatea înlocuită cu su-
perstiția. Acéstă rugăciune sémănă mai multă cu acele
frase bizare și neînțelese, ce pronunță babele la descân-
tece și vrăji, de câtă eu rugăciunea unui preotă creștină,
care trebue să exprime lui Dumnezeu sentimentele â-
nimei, acele sublime, ce se producă la ocasiunile ce mo-
tivédă rugăciune.

Spre a simți oră-ce română hidositatea acestei *mo-
litve*, să ne cercămă a o traduce, de și sântă locuri,
care nu producă nici ună sensă.

„Dóme Iisuse Christóse ală lui Dumnezeu pe mun-
tele Rarăulă ¹⁾ în chivotulă lui Noe. Sta femeea lui Noe
și suspina mințindă să nască să ȕică. Dóme D-ȕeulă
meă ce mai lăsată, atunci Domnulă Dumnezeu a trimisă
la ea îngerulă la acéstă nevestă și ȕi: Lazară, Lazară,
Lazară, ilivanca, ilivanca, ilivanca. Insémă cruce pe

¹⁾ Rarăulă este ună munte în Moldova, ȕinutulă Sucévei.

mine fă cruce pe închiăturile mele pe s'inulă meă. Cu crucea alungândă s'a depărtatū diavolulū de la robulū lūi Dumneđeū cutare: aminū. Fugī diavole de la lăcaşulū acesta, de la credinţa lūi, de la roaba lūi Dumneđeū. Aicī este crucea lūi Christosū. Aicī este mama muceniculū lūi Christosū Nichita Şi eū mă închinū Bisericeī ceī sântē Tatălūi şi Fiulūi şi sântulūi Duchū. Şi acum şi pururea şi înveci vecilorū aminū."

II. Relative la Chronologiă.

1. Tóte documentele antice pórta la dată era de la crearea lumeī, sēū anī de la Adamū. Acēsta s'a continuatū până pe la jumētatea viaculūi VXIII-le. De la anulū 1750, până la 1765, se găsescū întrebuiņate amândouē erele, adică în unile documente se întrebuiņeză era de la Christosū, în altele cea antică. Darū de la anulū 1764, de la domnia lūi Grigorie Ghica, devine generalē metóda de a întrebuiņta la dată anī de la Christosū.

2. În tóte documentele anulū se începe de la 1-iū Septembrie, duple Chronologia biblică, adoptatā de Biserica chrestină. Acēsta se póte vedea fórte lămuritū din Chronică, unde adese orī se începe anulū cu Septembrie, Octomvrie şi așa mai departe d. e. anulū 1701. Însă anulū civilū şi din vechime se începea totū de la ántēiū Ianuarie. Acēsta se vede atâtū din ceremoniele ce se făceaū atunci la curtea domnēscă, câtū şi din colindele populare.

3. Calcularea anilorū de la 1-iū Ianuariū se vede că s'a introdusū de o dată cu era de la Christosū, în domnia lūi Ghica. Acēsta se deduce din conferarea datelorū unora din documentele reproduse în opera acēsta. D. e.

2 Februarie 1769, data actului din condica sântă pentru allegarea lui Leonu la Episcopia de Romanu, cu 20 Noembrie, acelașu anu, data cărței Mitropolitului Gavriilu Calimachu către clerulu țerei, prin carea însărcinează pe Leonu cu administrațiunea eparchiei Hușiloru, în absența lui Inocentie dusu la Peterburg. Dacă începutulu anulu s'ar fi calculat atunci de la 1-iu Septembrie, cartea Mitropolitului nu putea să fiă adresată lui Leon, carele pe la Noembrie încă nu era Episcopu Videratū este dar că anulū în documentele aceste este calculatū cu începere de la 1-iu Ianuariu.

4. Unii însă și după jumătatea viaculu XVIII le continuau a calcula anulū cu începere de la 1-iu Septembru. Acesta se deduce din combinarea datei 18 Decembrie 1782, cându s'a instalatū Iacovu Episcopulu de Huși, cu data inscripțiunei de pe clopotulu Episcopiei, făcutu de Iacovu în anulū 1782. (Veđi în *Chronică la finele anulu 1782*). Dacă clopotariulu arū fi calculatū anulū de la 1-iu Ianuarie, atunci nu putem pricepe cum Iacovu instalatū la 18 Decembru, a avutū timpū până la finele anulu, în curgere de 13 zile, a comenda facerea Clopotulu, și clopotarulū alū și isprăvi. Greutatea acestă pere, îndată ce presupunemū că data clopotulu trebuie a se calcula cu începerea anulu de la 1-iu Septembrie.

III. Diferite notiuni archeologice, istorice, geografice, filologice.

1. Cetatea Crăciunū seū Crăciuna.

Intre documentele Episcopiei de Huși se află unū surtū românescū, tradusū de pe ispisocolū sərbescū datū

*

în 1484, Maiă 13 de Stefană celă Mare. În elă se pomenesce de cetatea Crăciună și de părcălabulă ei. „Aă vëndută acelă sată credinciosă boiariulă nostru Mihulă Părcălabulă de la Crăciună.“ Mihulă a cumpărată satulă Găleşesci de la Stanciulă sin Fedco Stărostesculă cu 105 zloți tătăresci.

Domnulă Dimitrie Cantemiră ne spune, că pe timpulă lui, la piciorulă muntelă Vrancea, aprăpe de Monastirea Mira se găsiaă ruinele unei cetăți fôrte vechi, și acelă locă se numia de locuitori Crăciuna (Descr. Mold. f. 25,26 ediț. Iași 1851).

2. Cetatea nouă seă Novogradulă.

Intr'ună chrysovă dată de Stefană celă tănără la 1518 (7026) la Vasluiă, între alte mărturi se aduce și „вѣта пана Петрики и пана Тодера новоградских.“ — (Credința Panulă Petrica și a Panulă Tóderă (Părcălabi de cetatea nouă). În viaculă ală 15-le la Romană era o fortoreță, carea se numia Cetatea nouă, érá slavonesce: Новоградъ, (veđi Letop. t. I, f 168—169).

3. Genealogia lui Stefană celă mare.

În chrysovulă dată de Marele Stefană la 1464 în Vasluiă, pentru dresurile satulă Penteleesci, (veđi în urmă, pag. 9): acestă Domnă numesce *unchi* ai seî pe Ilie și Stefană Voevođi, fii lui Alexandru celă Bună, cariă aă domnită între ani 1432 și 1447. De aici putemă deduce, că Bogdană tatălă Marelă Stefană a fostă frate cu domniă Ilie și Stefauă, prin urmare fiiă lui Alexandru celă Bună. Cum-că Ilie și Stefană mai aviaă

frații se vede din nricul lor dat în 1432 Panului Moisi Dvornicul de glótă și fratelui său Panului Tadoru Spătaru pentru satul Brădicescii (reprodus în *Chronica*, la pagina 149), unde acești Domni dicu: „éră după viața noastră cine va fi Domn țerii noastre Moldovei.... orî din frații noștri.....“

Prin urmare genealogia ce face Vornicul Urechia Domnilor următorî de la frații^m Ilie și Stetanu până la Stefanu cel Mare, nu este esactă. Dupre elu, Bogdanu tatăl Marelu Stefanu vine fecioru lui Alexandru fiul lui Iliasu, prin urmare nepotu de fecioru — lui Iliasu. In asemenea casu Marele Stefanu videratu este că nu aru fi pututu numi *unchi* ai sei pe Iliasu și pe Stefanu.

Prin acéstă descoperire se scapă totu-odată memoria lui Bogdanu de o mare pată ce l pune Urechia, că s'ar fi sculat asupra tatălui său Alexandru Vodă, l'a bătutu în mai multe rînduri și l'a alungatu din scaun și din țeră, rămîind elu Domn.

Bogdanu a pututu să aibă aceste resbele cu Alexandru; însă acel Alexandru, pe care Urechie îl arată de fiu al lui Iliasu, nu era tatăl lui Bogdanu, ci nepotu de frate, și după mórtea fraților sei Stefanu și Iliasu, Bogdanu a pretindatu tronul pe dritul frăției cu foștii Domni, și a respinsu pe nepotul sei, care se baza pe dritul clironomieî fiesci.

Cu dreptul editoriu Letopiseților noastre la spunerile lui Urechia despre rescóla lui Bogdanu contra Părintelui său pune în parentesu semnul întrebării (?) dîndu a înțelege că aceea este greu de admisu (*Vedl Létop.* tom. I, f. 113). Chrysovul citat ne convinge, că sînt mai esacti istoricii Leși, cari facu pe Bogdanu fiu lui

Alexandru celū Bunū (veđi subînsemnările la Letopise-
țulū lui Urechiă).

4. Moșeni.

În chrysóvele vechi se găsesce întrebuintată đicerea *Moșenŭ*, în locū de *ređeșŭ*. Đicerea acésta mai pe urmă s'a prefăcutū în *Moșnenŭ*; dar dreptū este a se đice și acum: *Moșeni*, de la moșiă, adică proprietariū de moșiă, omū de bascină, de origină română din moși și strămoși. (Veđi d. e. în documentele Bunescilorū, cartea lui Constantinū Racoviță, din 1753).

5. Satulū Ciortescii în ținutulū Vasluiului.

Din documentele Episcopiei de Huși se vede că satul Ciortescii a fostū ređeșescū, și ș'a luatū numirea de la primitiva familiă ređeșescă, pronumită Ciortea.

6. Satulū Gîrla Vlădicăi, pe Prutulū în ținutulū Fălciului.

Intr'o hotarnică din anulū 1757 se citéză o mărturiă scrisă la 1754, păstrată la Inocentie Episcopulū de Huși în carea se spune: „că mai înainte de venirea Moscalilorū celorū de demultū, cândū aū venitū cu Petru Împăratū, fiindū satū mare pe moșia Coziecii, în șesulū Prutulū, se numia numele Satulū *Gîrla Vlădicăi*, și pe numele satulū îi đicea și moșiei totū *Gîrla Vlădicăi*, și după venirea Moscalilorū pustiindu-se acelu satū s'a numitū și Oțetóea, pe numele unei fântâni ce aū fostū făcută de unū omū — Oțetū, și de la Petru împăratū și până acum — totū Oțetóea s'a numitū.“

7. Movila Răbăca.

Intr'o suplică a unui mazilă către Vodă, fără dată, se țice: „unde umblă podul peste Prut la movila Răbăei.” De aici putem deduce că movila Răbăei nu era de cât o fortareță de pământ pentru pază la trecătoare peste Prut, spre împedecarea Tătarilor și a altor prădători de a trece Prutul cu forța.

8. Fântână.— Fântânari.

În vechime nu era cunoscute la Români vorbele: *Cișmea*, *Cișmegiū*; ci în locul lor se întrebuițau: *Fântână*, *Fântânariū*. În cartea lui Georgie Ghica, din anul 1656 se spune că în Huși era fântână domnască. Domnia scutia două *fântânari*, pentru a îngriji de acea fântână (Cond. II, f. 60).

9. Buda.

În o carte de la Duca Vodă, din anul 1678 se pomenește țicerea *Budă*. Cartea domnască, vorbind despre căutarea și aducerea vecinilor fugiți de la Episcopia de Huși, orî-unde s'ar afla, țice: „orî în târg, orî în satul Domniei mele, orî în sat boeresc, orî călugăresc, orî în slobođiă, orî în *Budă*, orî hie unde 'i vor afla.” (Cond. II, f. 104).

Buda — țicere Slavonă — însemnă o locuință retrasă, în pădure, unde locuesc ciobani, sêu pădurarii sêu lemnarii; aceea ce mai în urmă s'a numit la noi, *odae*. Numirea *Buda*, a ramasă până astă-đi ca nume propriu la multe localități. Acesta ne dă a înțelege, că

odinióră pe acele locuri fusese câte o locuință retrasă în pădure, adică o *buddă* său *odaiă*.

10. Bezmenū,

Este dicere slavă: безмѣнный, însemnă: unū lucru ce nu se schimbă, nici se înstreinéză. Bezmenū în Moldova se numesce plata ce iea proprietariulū anualmente pe unū locū ce l'aū trecutū altuia în posesiă numai pentru usufructū, fără ca să'ī fi datū și dreptulū proprietății definitive, care remâne *neschimbātū* și *nealienatū*. Celū ce a luatū unū locū cu bezmenū nu pôte a'lū schimba orī înstreina, fără voia proprietariulū.

11. Ređeșī.

Intr'o poruncă de hotărnicia, dată în anulū 1754, de Matheiū Ghica Vodă, cetimū următorilū pasagiū:

„Iată niaū venitū jalbă de la Sfinția sa cinstitū părintele și rugătoriulū nostru Kyr Inocentie Episcopulū Hușilorū, dicēdū că are Episcopia o moșiă anume Hrubeniī acolo la ținutulū Fălciulū pe apa Prutulū, și se înpresóră de cătră Păhnescī, moșia D-sale Visternicalū Stefăniță Rusetū, și de cătră Duda, moșia Lupulū Costac Stolnicū, și de cătră Epurenī Păharniculū Stefăniță Iamandi, și de cătră alți ređeși.“ (Cond. A. f. 104 din dosū).

Dicerea *rēđeși* este vechiă română — de la latina *haeredes*, *eredes*, apoi *ređeșū*, și însemnă mostenitoriū, clironomū, celū ce are moșiă său clironomiă de la părinți. În țera muntenescă ređeșii se chiamă *moșnianī*. Ređeșii dar din vechime, precum se vede și din pasagiulū

citată mai sus, se numiau nu numai micii proprietari ci și acei mari, cari erau băștinași și aveau moșii său proprietăți clironomite de la moși și strămoși. Dacă ei ocupau funcțiuni său boeri, atunci devineau și se numiau *Boeri* ori *Boiarî*; erau cei nevoeriți rămânea numai cu epitetul de reșeși, adică moșeni său proprietari de moși.

12. Pruteșu.

În limbajul documentelor Episcopiei, Pruteșu înseamnă: un cotu său o bucată de pământ, ce rumpe Prutul din vre o moșă, cându își strămută cursul. Locul acelu răsluit de Prut, de și rămânea de ceea parte a râului, dar se privia totu ca parte din moșia căria aparținise mai nainte de strămutarea cursului apei. Într'o hotarnică a Rîșescilor din 1756 cetim: „Așijderea nia mai arătat Sfinția sa Episcopul, că mai are Episcopia trei coturi, ce se numesc *pruteșe*, peste apa Prutului despre Lăpușna, pe unde a ânblat Prutul de vacu, și mutându-se prutul, au ruptu din moșia Rîșescilor, de său făcutu acele coturi.” (Cond. A. f. 106 din dosu.)

13. Voevodă ¹⁾.

Titlu de *Voevođă*, ce se da Domnilor români, este dicere slavă, derivată de la: воѣ, prescurtat din война — *resbelă*, și de la verbulу водить — *a duce, conduce*.

1) Din „Voevodă”, Românii prin prescurtare au format dicerea „Vo-dă”, carea literalmente înseamnă: „Duce”, adică: celу ce conduce oștea și totă țera.

Prin urmare Voevodă litteralmente înseamnă: *Conducătorul resbelului*, său mai esact: *Campoduce*, precum Huru în Chronica sea numesce pe anticul Ducă său Căpitan al Românilor din Dacia. Acastă numire ne arată, că în anticitate, destinațiunea și ocupațiunea principală a Domnilor noștri era *Resbelul*, pentru apărarea patriei, ce era încungiuată din toate părțile de inimiți politici, și de prădători, contra cărora, cum se exprimă un document istoric antic „cei bătrâni Domni, și moșneni.. pământul este cu sângele lor îl țin și arătue, și-l păstră moșia a firea pentru rodul lor și pentru semințenia lor până în viac”. (In urmă, pag. 25,26). Domnul era *Voevodă*: campoduce; funcționarii erau *Boiari*: luptători; țera da ori când se cerea, *voinică*: omeni de resbel, resbelători.

IV. Episcopiele de Roman și de Rădăuți, și Episcopii de cari am găsit amintiri în documentele Episcopiei de Huși și în alte monumente istorice.

Domnul Alexandru cel Bun, pe la începutul vîlcuțului 15-le, se pominesce în Chronicele țerei ca cel ănteu fondator al reședențelor Episcopali și al eparchiilor Moldovei. El împărți administrațiunea biserică pe trei Eparchii: a Mitropoliei de Suceva, a Episcopiei de Roman, și a celei de Rădăuți. Partea de mijloc a țerei, până în Nistru și Dunăre, compunea Eparchia Mitropoliei. In Eparchia Romanului intrau o parte din ținuturile țerei de sus și de jos, — acele de pe lângă munți, și până la Dunăre. Eparchiei Rădăuților aparținau ținuturile țerei de sus despre Polonia.

Biserica Episcopiei de Roman actuală este zidită de

Domnul Petru Rareșu, și de fiul său Iliășu, între anii 1542 și 1550, precum se vede din inscripțiunea Slavonă de pe zidul Bisericei.

Domnul Aron Pumnu, în opera sea despre proprietățile Monastirilor din Bucovina, publicată în 1865, vorbindu despre proprietățile Episcopiei de Rădăuți, la pag. 78 dice: că Episcopia de Rădăuți, precum și cea de Romanu, s'a fundat „de evlaviosul și Marele Domnitoriul al Moldovei Alexandru Vodă cel Bun, la anul 1402.”

Dăm aici și o listă chronologică de Episcopi Romanului și ai Rădăuților, duple cum am găsit de ei amintire prin diferite documente istorice, care am avut ocaziune ale ceti până acum.

ANII.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1466	Tarasie.		A luat parte împreună cu Mitropolitul Theoctistul la sfatul domnesc, când Stefan cel Mare a făcut mai multe chărăziri în profitul Monastirei Pobrata. (Archiv. istor. T. 1, par. 1, Nr. 161).
1470	Tarasie.		A asistat la sfințirea Putnei (Archiv. istor. T. 3, f. 7.)
1499	Vasilie.		În zilele lui Stefan cel Mare.
1515		Pahomie	La 18 Fevruariu acestu an el a cumpărat o parte din moșia Berchisescii și o a dăruit Monastirei Moldovița (Aron Pumnu în opera: „Pro-

ANII.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1531	Macarie		prietățile Monastirilor Bucov. f. 50).
1538			Vezi analisisul inscripți., la 1550 Se pomenesce în Letopiseșu de unu Vlădică Anastasie, care aflându-se împreună cu Petru Rareșu în cetatea Ciceiului, ar fi conspirat cu Simeou Pârcălabul cetăței, contra vieței fostului Domnu Rareșu. Conspirația s'a descoperit și ei au fostu alungați din cetate (Letop. T. 1, fil. 165). Nu se scie de la care Eparchiă ar fi fostu acestu Anastasie, Episcopu conspiratoru.
1542(	Macarie		In zilele lui, între anii 1542 și 1550 s'a zidit Biserica Episcopiei de astă-dî, cu cheltuiala Domnului Petru Rareșu și a fiilor lui, și cu ostenela acestui Episcop. ¹⁾ Acesta se vede din inscripția Bis. episcopali.
1550(			

¹⁾ Reproducem aici această Inscripțiune, fiind interesantă pentru istoria țerei din multe priviri. Ea este în limba Slavonă; dar aici se dă o traducțiune, făcută după o copiă în limba originală, comunicată mie de prea sfințitul Isايا Diocliasu, Locotenentele de Episcopu alu Romanului.

„Cu voința Tatălui, cu ajutorul Fiiului, și cu per-

ANII.	Episcopi de Romanu	Episcopi de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1544		Georgie	La 14 Octombrie a dăruit Monăstirei Varoneșului un sat anume Suhlineul (Monăst. din Bucovina, de Pumnul f. 100).
1551		Mitrofan	Stefan Vodă VIII îi dăru-

fecțiunea Sântului Duchu. Inchinătorul Treime și cre-
dinciosul Io Petru Voevoda, cu mila lui Dumnezeu
Domn ȋerei Moldovei, cu de Dumnezeu cununata sea Dóm-
nă Elena și cu de Dumnezeu dăruitele se le odrasle...
..... Stefan și Constantin. A început
acest sântu Templu de la cele mai de pe urmă ră-
dăcini¹⁾, în numele cuviosei Maicei noastre Parascheva,
în anul 7050. Dar neajungându până la sêvîrșire a
repositu întru Domnul cu somnul cel lung, aștep-
tându înviarea cea comună. Vecinică lui pomenire. Éra
după sfîrșitul lui, mai sus numitul sêu fiu.....
..... cu mila lui Dumnezeu luându scipetrul
și thronul, și cu iubitoarea de Christos Muma sea E-
lena și cu prea iubiții sêi frați Stefan și Constantin
l'a zidit și l'a sêvîrșit, spre memoria sea și a părin-
ților și a fraților sêi. Éra din ordinul și comanda
evseviosului loru imperiu îngrijirea de executare s'a în-
credințat mie smeritului între sfințiți Episcopi Macarie
al acestu păzit de Dumnezeu..... .. Și a-
ceste s'au scris aici, și tôte aceste au lăut sfîrșit în

¹⁾ Adică: chiar de la temelie. Modul de a se exprima figurat este o particularitate a spiritului lui Macarie, precum se vede și din exprimarea datei fondării Bisericii.

ANII.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1552		Efimie.	esce 4 $\frac{1}{2}$ fălci de viă, ce le confiscase de la Spătariulă Iurie, pentru revoltă. Archiva Istorica Nr. 180. Alexandru Lăpușeanulă îi

aulul de la facerea lumei, carele se va căpeta adunându la mia înșeptită cincî de cincî ori, și de cincî ori cincî simple, și pe optu alu duratei.¹⁾ Éra de la nascerea lui Christosulă 1550. Luna.....“

Din aualisa acestei înscricțiunii culegemu următoarele noțiuni istorice:

1) Biserica actuală a Episcopiei de Romanu este începută de Petru Rareșu în adoua domniă a sea, la anulul 1542, cu patru ani înaintea morții lui. Elu nu a apucat a o isprăvi fiindu în viață; de aceea fiulul său Iliășu, care a succesu la trhonu în 1546, a continuat opera părintelui său, și o a isprăvitu în anulul 1550.

2) Petru Rareșu a avutu soția pe Dómnă Elena, și trei fecioi: Iliășu, Stefanu și Constantinu.

3) Numele lui Iliășu Vodă, ctitorulă continuătoru și sêvrșitorulă Bisericei, se cunósce că a fostu amintitū în douē locuri ale înscricțiunei ctitoresci, dar din amândouē locurile este ștersu în urmă, și deșertulū — ocupatū cu stele. Cum-că a fostu ce-va scrisu în acele locuri, se cunósce de pe semnele de prescurtare și de aspirațiune, remase intacte d'asupra locului unde a fostu

(1 Adică : 7058.

ANUL.	Episcopii de Romanu	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			dă o sumă de bani, ca să pomenescă pe Postelnicul Maxim Hraboriulă , pe acăruia moșia

scrisă numele: „Iliășu Voevoda.“ Țră cum-că anume aceste cuvinte au fost scrise, ne arată atât contextul cât și istoria țerei.

Causa acestei intenționate stergeri a numelui lui Iliășu Voevodă din numărul ctitorilor se explică foarte lesne. Să ne aducem aminte de nebunescul act, cu care el a finit domnia sa: renegarea Creștinismului și adoptarea islamismului. Scandalul negreșit a fost foarte mare în țară, când s'a vădută, că un Domn părăsesse tronul lui Ștefan, al lui Bogdan, și Rareș, și renegă Creștinismul pentru o lege necurată, numai ca să potă fără frică și fără muștrare a se deda la toate brutalitățile unei junețe corupte. Episcopul de Roman Macarie, carele cu doi ani în urmă scrisese pe Iliășu între ctitorii Bisericii, spre vecinica lui Pomenire; acum fu nevoit a-l șterge nu numai din pomelnicul ctitoresc, ca să nu se mai pomenescă la santele servir, dar chiar și din inscripțiunea fundărei.

Acum cade de la sine greutatea ce se întemînă în vechia traducere română a acestei inscripțiuni, făcută de un călugăr din Monastirea Némțului sub Episcopul Meletie. Călugărul traducătoru a socotit, că ar împlia deșertul diu lacuna adoua, prin substituirea cuvintelor: *iarăși Petru*; adică, că după mórtea lui Petru

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			Lăpușneanul o vându-se, și prețulu ilu împărțise pe la Monăstiri pentru pomenirea răposatulu. Archiva istor. Nr. 181.

Rareșu aru fi succesu la thronu unu altu Petru. Acesta intercalațiune arbitrară punea inscripțiunea în contradicere cu Istoria țerei.

Altă greșelă mai e în acea traducțiune la passagiulu unde se dice de Petru Rareșu: „ajungându pênă la săvirșitu au adormitu.....“ În originalu se dice: „era neajungându pênă la săvîrșire a repausatu.....“ Mai sunt încă și alte neesactități în acea traducțiune; dar celu puținu ele nu produc confusiuni istorice.

4) Că de la 1542 și pênă la 1550, câtu a duratu zidirea Bisericeî, la Romanu era Episcopu „smeritulu între sfințiil Episcopî Macarie“, organulu prin care Domni au executatu zidirea Bisericeî. Numele orașulu unde episcopia Macarie lipsesce. Aici încă este unu deșertu ocupatu cu o stea; dar cuvintele: „Борохранимаго cero: acestu păzitu de Dumneđu“, presupunु dicerea: „града: orașu.“ Pe timpulu acela orașulu acesta avea doue numiri: „Romanulu“, și „Cetatea-nouă“ (slavinesce: „Новоградъ“). Lăsarea numelui orașulu pare că ar presupune în primul scriitoriu alu inscripțiunei o amânare, provenită din nedecisiunea: pe care din cele doue numiri se prefera. Din uitare seû altă circumstanță lacuna nu s'a mai împlutu.

ANUL.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1558	Macarie		Elu a murit în acest an. Letopisețul spune, că elu a fundat Monastirea Râșca, și a dirijat Eparchia Romanului 27 de ani; s'a înmormântat în Monastirea Râșca. (Letop. t. I. f. 165).
	Anastas.		În locul lui Macarie a urmat Anastasie, pe care Letopisețul îl numește „om deosebit de a primi servirea pastorală,” și spune apoi că elu a episcopit la Romanu 14 ani, după care a fost și Mitropolit. (Letop. ibidem).

5). Modul figurat cu carele Macarie iubesc a'și exprima ideele, ne arată în elu un om de spirit, și nu fără oarecare cultură, care se constată încă și din puritatea limbei slavone, cu care este scrisă inscripțiunea.

Letopisețul spune despre dânsul că a păstorit eparchia 27 de ani, și că a murit la 1558 (Let. t. I. pag. 165). Deci scădând 27 din 1558, aflăm anul când Macarie s'a instalat la Romanu, 1531.

6). Macarie, exprimându-se despre Domni, nu întrebuintează titlurile: Domnia lor, Măria lor: Господство, величїе; ci *imperiul*, său *împărăția* lor: *Evseviôsa lor împărăția*: благочестивое ихъ царство. Deasemenea despre începutul unei noue Domnii se exprimă. „a

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1560	Anastas.	Evtimie	Se amintesc, împreună cu Mitropolitul Grigoriu în Chirsovul lui Alexandru Lăpușenul, dat în acest an Monastirea Vatopedu, pentru mosele Capul Sântului Grigoriu Theologul.
1561	Anastas.	Eftimie	Ei împreună cu Mitropolitul Grigorie seversesc sînțita Ceremonie a ungerii la domnia a lui Eracle Despotu. (Letop. t. I. f. 179).

luat scipetrul și thronul." De unde se vede că pe atunci Românii nu făceau nici o deosebire între Domnii lor și între împărații și regi ai altor națiuni. Domnul era царь: *Împărat*; avea царство: *Imperi*; avea *Skipetron* și ședea pe thron, ca și toți Regii și Împărații.

7). Epitetul ce dă Macarie Dómnii Elenei: „de Dumneșu cununată,” ne arată credința biblică a poporului român, că prin căsătoria legiuită femeia se dă de la Dumneșu bărbatului: principiu sublim, care pune o temelie solidă familiei chrestine. Deasemenea epitetul ce se dă copiilor, născuți din asemenea căsătorii: „Odrasle dăruite de Dumneșu” are originea sa în doctrinele biblice, după care copiii sunt fructul bine-cuvântării Dumneșești: „Mierea ta ca o via rodită în casa ta; fiii tăi ca niște tinere odrasle împre-

ANII.	Episcopii de Romanu	Episcopii de Rădăuți	NOTIUNI ISTORICE.
1565			Letopisețul pomenesce de Theofan ucenicul lui Macarie, ce fusese Episcopu din tinerete, și că la acestu anu Lăpușnenul l'a rădicatu la trépta Mitropoliei. Nu scimă la ce Eparchiă fusese elu Episcopu. (Letop. t. I. f. 188)
1572		Isaia	Șincai spune, că acestu Episcopu a subscrisu giurământul de credință făcutu Leșilor de Ivonia, la ocazia întornării Chotinului în posesiunea Moldovenilor. (Șinc. t. II. f. 226).

giurulă mesei téle: iată așa se va bine-cuvénta omul, ce se teme de Domnul." (Psalm. 127).

8). Mórtea, dupre Episcopul Macarie, este un „somn lung, întru așteptarea învierii comune."

9). Cuvioasa Paraskeva avea templuri în România, înainte de a i se fi adusă Sântele ei mósce la Moldova. Acésta ne amintesce despre strinsa legătură spirituală ce a existat din vechime între Români cu cor-religionarii lor Slaveni de preste Dunăre. Sânta Paraskeva s'a proslăvită la Slavenii de preste Dunăre. Móscele ei au fostă înteu depuse în capitala Tîrnovei, apoi la Belgrad, de acolo la Constantinople, și în fine la 1649 s'au adus de Vasilie Vodă la Iași Dobândirea lor a costat pe Vasilie Vodă 560 pungi de ban.

*

Ani.	Episcopii de Romanii.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1573		Isaia	Pe la acestă ană s'a tēplată tragiculă sfirșitū alū Episcopului Georgie, ce a fost arsū de viū, spre a'i lua averea, de cătră Ioan Vodă Tiranulū. (Letop. .t. I f. 192). Nu se scie la ce Episcopie a fost elū. A fostū trimisū cu ō misiune politică de Ioan Vodă la Țarulū de Moscva. (Opera intitulată „Ioan Vodă“ f. 58); autorulū menționatei opere, spune că acestū Episcopū, după mórtea lui Ioan Vodă, arū fi fostū scosū de la Episcopiă, și înlocuitū cu Georgie Movilă. (f. 170). Însă duple datele următóre, acēsta nu sēmănă a fi adevērată.
1576	Istratie	Isaia	Contiporanī cu Mitropolitulū Anastasie.
1577	Istratie	Isaia	La 9 Iuliū, Petru Vodă Schiopulū cedă Monăstirei Pângărașilor o siliște, cu bine-cuvēntarea Mitropolitului Anastasie și a acestor doi Episcopi. Archiv. istor. No. 296.
1580		Georgie Movilă	Impreună cu Vorniculū Ieremia Movilă și cu fratele său Păcharniculū Simeon Movilă, cu Hatmanulū Balica și cu alți boeri, ne mai putēndū suferi

Ani.	Episcopii de Roman	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1583		Georgie	tirăniile lui Ioan Sasulă Voevodă, sub cuvânt că se duc la sfințirea Monastirei Sucevița, zidită de Movilescii, au pribegit în Polonia. (Letop. t. I, f. 201, 202). August 4, el, împreună cu Mitropolitul Theophan și cu sfatul Domnescă aprobă chărărirea caselor lui Petru Vodă din Iași Călugărilor de la Sf. Sava de lângă Ierusalim, spre a-și zidi acolo o Biserică. (Archiv. istor. No. 155).
1586	Agaton	Georgie	La 10 Ianuariu, el împreună cu Logofătul Stroi împacă pe Michăilescul Uricariu întru o certy de moșie cu Monastirea Moldovița. (Opera D-lui Pumnul despre proprietățile Monastirelor Bucov. f. 49, anul 1865).
1589	Agaton	Teodosie	Contemporani cu Mitropolitul Georgie Movilă.
1592	Agaton	Teodosie	Împreună cu Mitropolitul Georgie Movilă se amintesc în ispisocul lui Ieremia Movilă Voevodă pentru înzestrarea Episcopiei de Huși, după înființarea ei. (Vezi în Chronică la acest an).
1597	Agaton	Amfiloch.	Se amintesc împreună cu

ANII.	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			Mitropolitul Georgie Movilă în Chisovul lui Ieremia Movilă, datu la 1597, Augustu 2, prin care dăruiesce satul Ulmii Monastirei numite Mitochul Si- naitilor. (Archiv. istor. t. III, f. 76),
1606) 1607)	Anastas.	Ioan	Augustu 29. Vedl Chroni- ca Husilor la acesti ani.
1612		Efrem	La 9 Ianuarie a scrisu Boe- rilor si locuitorilor din pregiu- rul helesceului Covur dojana archierescă si amenintare, ca sa nu mai cuteze a pasculi a- celu lacu, ce era proprietate a Monastirei Moldovita. (Opera D-lui Pimnu despre propriet. Monastir. f. 67).
1613		Filoteiu	La 11 Ianuarie a daruitu Monastirei Putnei o proprie- tate in Bucovina, numita Cras- na-jumatatc.)Opera citata f. 95).
1617	Atanas.	Efrem	Cu bine-cuventarea lor si a Mitropolitului Theofanu, Dom- nul Radu a inchinatul Sf. Mor- mentu Monastirea Galata. (U- ric. t. 5, f. 216).
1622	Atanas.	Efrem	Imprenna cu Mitropolitul Anastasie Crinca bine-cuvente- za intreprinderea Domnului Ste-

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Radăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1625		Evlogie	fanu Tomşa, de a zidi Monastirea Solca. Impreună cu Soborul Monastirei Solca facu un schimb de moşia cu familia Murguleşu. Iau de la acesta satul Solca, şi îi dau satul Michalcu din ţinutul Cernăuţilor. (Archiv. istor. t. 3, f. 218).
1627	Atanasie	Evlogie	Se pomenecă în actul datu de Miron Bărnovschi în acestu anu, pentru scutirea Țiganilor monastiresci de dările către Domnia. (Cond. II, f. 19).
1628-9	Atanasie	Dionisie	Se pomenescă împreună cu Mitropolitul Anastasie Crimca.
1631	Dionisie	Evlogie	Se găsescă amintiți la unu locu cu Mitropolitul Athanasie.
1642	Evlogie	Anastas.	Au luat parte la Sinodul adunatu în Iași contra Luteranilor. (Le-Quien. t. I, cap. XIV, pag. 105—108).
1656	Anastas.	Sava	Se amintescă împreună cu Mitropolitul Gedeon în Chrysosul de daniă ce a făcutu Domnul Georgie Stefanu Bisericeii Sf Nicolai din Șcheia, la Braşov. (Desertația pentru tipogra. rom. fil 84).
1657	Anastas.		Se amintescă în actul de chirotonia a Episcopului de Cernigov Lazaru Baranovici. (Archiv. istor. No. 75).

ANI	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1660	Dosotei	Theofan	Se amintesc în Chrisovul D-lui Stefan Vodă, pentru închinarea Monastirei. Hlincea. (Cond. documen. Mitropoliei).
1662	Evlogie	Anastas.	Se amintesc în cartea de judecată dată de Mitropolitul Varlaam, într-o certy ce avusese Monastirile Pantocrator și Dragomirna. (Uricar. t. 5, f. 230—32). Trebuie a presupune că Evlogie și Anastasie acum erau în paretis la vre-una din Monastirile ce se certa, precum și Mitropolitul Varlaam era petrecător la Monastirea Seculă.
1663		Theofan	
1670		Theofan	A murit și s'a înmormântat în Monastirea Putna, unde fusese călugărit și schimnicit mai înainte de a se fi redicat la Episcopie. Lângă altariul Bisericii, dinafară, se cetesce următoarea inscripțiune slavonă: „Сей надгробный камень сотворимуся бы Теофану Епископу Радовскіи, проишъ схимникъ отъ Путни, иже и представися въ лѣто 7178“ (1670). Archiv. rom. t. I, f. 418. Adică: „acastă pētră mormentală s'a făcut lui Theofan Episcopul de Rădăuți,

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			Proin schimnicul de la Putna, care a și răposat în anul 7178.
1673	Teodosie	Serafim	Contiporanii cu Mitropolitul Dosothei.
1675	Teodosie		Se face Mitropolit în locul lui Dosothei, carele fugise în Polonia.
1675	Ioan	Serafim	
1686	Sava	Misail	Se pomenesc împreună cu Mitropolitul Dosothei în aședemântul făcut de Constantin Cantemir neguțitorilor din Iași. (Uric. t. 2, f. 35).
1693	Misail	Lavrent.	Se amintesc împreună cu Mitropolitul Sava în aședemântul făcut de Constantin Duca Vodă, pentru apărarea scutelnicilor Monastirilor Sântului Mormânt. (Uric. t. 2, f. 93—97).
1698	Misail	Lavrent.	Împreună cu Mitropolitul Sava se amintesc în actul, cu care Domnul Antioch Cantemir a închinat Monastirea Căpriana Monastirei Zografului de la Muntele Athos. (Uric. t. 3, f. 271).
1700	Misail		Martie 30. A asistat ca martor la actul de daniă, făcut în Iași, prin care Ștefan feciorul lui Paliș a dăruit

ANII	Episcopii de Romanū.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1701		Nicolaï	Brădicescilor o reșeșiă din Ni- coresci. (Cond. B. f. 24).
1701	Misailū		La 10 Septembriū adevere- sce unū zăpisū de vîndare a trei părți din satulū Arenii de la ținutulū Sucevei (Cond. do- cum. Mitrop. f. 790).
1701	Misailū		A trecutū la Mitropolie.
1701	Avrentie sēu Lavrent.		Fu trimisū de Domnulū Con- stantin Duca la boerii fugiți în Polonia. — Bogdan și Iordaki — spre a'i îndupleca să se întor- ne în patrie. (Letop. t. II, f. 297).
1702	Lavrent.		La 22 Ianuariū, împreună cu Mitropolitulū Misailū și cu boerii țerei adeverescū un za- pisū de cumpăratură a moșiei Arenii. (Cond. docum. Mitrop. f. 793).
1704		Gedeon	
1705	Lavrent.	Gedeon	Împreună cu Mitropolitulū Misailū și cu toți boerii țerii propunū Domhului Atiochū Can- temir un nou aședemētū pen- tru scutirea Monastirilorū Sf. Mormētū, cu ocașia venirii în țeră a lui Dositheiū Patriar- chulū de Ierusalimū. (Uric t. 2, f. 104).
1706	Lavrent.	Gedeon	Se amintescū împreună cu Mitropolitulū Misailū în cartea

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE
1709	Pahomie	Calistru	Divanulul țerei, prin carea se adeveresce că Domnulă Antiochă Cantemir a cumpărată o reșeșă din Kircanî. Veđi ăcestă actă reprodusă în Chronică, la 1706. Se amintescă împreună cu Mitropolitulă Gedeon în aședemântulă de scutelă făcută Episcopiei de Huși de cătră Domnulă Michaiă Racoviță. (Veđi în Chronică la anulă 1709).
1710	Pahomie	Calistru	Împreună cu Mitropolitulă Gedcon.
1711	Pahomie	Calistru	Martie 21. Se amintescă ca marturi în actulă prin care călugărița Anisia daruesce Mitropolitulă Gedeon moșia Penișora. (Cond docum Mitropol. f. 175).
1712	Pahomie		A sevirșită sfânta ungere asupra noulă Domnă Nicolăi Mavrocordată. (Letopisețu t. 2, f. 144).
1712	Pahomie	Calistru	Se amintescă, împreună cu Mitropolitulă Gedeon, în Chrișovulă dată de Nicolau Mavrocordată pentru rădicarea deșetincă și a gorscinei deasupra boeriloră și a clerulă. (Uric. t. 5, f. 248).
1713	Pahomie	Calistru	Se amintescă în cartea le-rarchilor țerei dată Episcopiei

ANI	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1714		Calistru	de Huși, prin carea se dă acesteia în stăpânire schitul Brădicesci. (Vezi în <i>Chronică</i> la acest anu). Împreună cu Mitropolitul Gedeon suferă multe nevoi de la generalul Polon Voevoda Kiovski, ce se afla în țară cu oștile Polone ce luase partida lui Carol XII și a lui Stanislav Leșcinski. El pretindea de la ei o despăgubire de 15 pungi de hani, pentru nisce lucruri ce li se furase de Muscali. (Letop. t. II, f. 172, 181).
1714	Pahomie		A paretisit și s'a retras la Monastirea Neamțului. Despre Pachomie găsim în istoria Monastirei Neamțului următoarele noțiuni istorice: „S'a pus egumen Monast. Neamțului Părintele Pachomie Ieromonachul, la 1702. La 1704 a paretisit din egumenie, și auzind de renumele Sf. Dimitrie al Rostovului, s'a dus în Rusia spre a se învrednici de bine-cuvântarea lui și a' asculta învățăturile. La 1706 Pachomie s'a reîntors din Rusia, și s'a sălășluit în pustie lângă Muntele Kiriac, unde acum se află schitul Pocro-

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			vulă, și se nevoia acolo în ocupațiunii asketice. La 1707 fu luat de acolo și rădicat la trépta de Episcopu alu Romanului. După 7 ani și trei luni, adică în 1714, paretisinduse de la Episcopiă, s'a retrasu éráși la sikhăstria sea, unde în același anu 1714 a fundatū Schitulū Pocrovū (Istor. Monast. Neamțulu și Seculū, de Starețulū Gerasimū f. 3). Dintr'o carte, ce cuprinde descrierea locurilor sante de la Kievū, estragem următoarele despre Pachomie: La 1717 Pachomie s'a retrasu în lavra de la Kievū, Pecersca, unde a viețuitū 8 ani, și acolo ș'a sevîrșitū viața, în anulū 1724. Elū a dusū cu sine la Kievū degetulū arătătoriu alū Sf. Archidiaconū Stefan, ce se afla mai nainte în Monastirea Némțului, și după mórtea lui acéstă sântă reliquiă a remasū Lavrei, carea o păstrează până astăzi, ca pe unū odorū fórté prețiosū, într'unū sicriū, adumbritū de un baldohinū auritū, ce este aședatū dinaintea altariulu lătu-

Anii	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			rală despre mătă-lă, în Biserica cea mare, consacrată Sf. Archidiaconul Stefanul. (Указатель святыни и священных достопамятностей Киена 1850, f. 23, 24). (Vezi despre Pachomie și mai jos la anul 1714).
1714	Sava	Calistru	Decembre 20. Se amintesc împreună cu Mitropolitul Gedeon în Chrisovulul lui Nicolau Mavrocordatul, pentru desființarea pogonăritului. (Uric. t. I, f. 44).
1714	Sava	Calistru	Martie 1. Se amintesc împreună cu Mitropolitul Gedeon în actulul de daniă, ce face Monastirei Némțului Elena soția Logofetului Nicolau Costinul. (Cond. documen. Mitrop. f. 920—921). Dania aceasta a fost făcută prin Pachomie, și lui s'a încredințat documentele moșiei dănuite (Piscani). La 2 Aprilie Pachomie căpătă o carte de la Nicolau Mavrocordatul în o chestie de judecată pentru această moșie (ibid. f. 921). În 1715 Iulie 5 Nicolau Mavrocordatul recunoșce lui Pachomie, prin carte domnască, dreptul de stăpânire asupra Piscanilor. La

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1715	Sava	Calistru	1716, Maiu 28, Pachomie se judecă la Domnulă Michaiu Racoviță cu Rubina Iorgulésa, carea pretindea moșia Piscani, și câștigă procesul. (Ibid. f. 922 — 23). Cu Mitropolitul Gedeon. La 28 Octombrie, asistă ca marturi, cându Mitropolitul Gedeon cumpără o ȝigancă în prețu de 30 de lei. (Condic. ȝiganilor Mitrop. f. 2).
1716	Sava		
1718	Georgie	Calistru	Aprilie 24. Se amintescu în actulă prin care Michaiu Racoviță desființază solăritulă de la ținutulă Sucevei. (Uric. t. 5, f. 254).
1718		Calistru	La 26 Aprilie. Michaiu Racoviță a însărcinată pe acestu Episcopu să mērgă împreună cu doi amplotiați civili să strice casele ce Câmpulungeni făcuse arbitrarmente pe moșia Monastirei Moldovița (Opera I)-lui Pumnulă despre propriet. Monast. Bucovina f. 50).
1719		Calistru	Aprilu 15. Michaiu Racoviță îl însărcinează a cerceta împreună cu doi boeri cēta dintre Monastirea Moldovița și Câmpulungeni. (Opera citată, la loculă citatū).

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1720	Georgie	Calistru	Subscriu împreună cu Mitropolitul Gedeon actul prin care se dau în stăpânire Episcopiei de Huși nisele viilor ale Schitului Brădișescii. (Docum. viilor Episcopiei de Huși).
1724		Calistru	15 Maiu. A dăruit Monastirea Putna satul Tereblecea în Bucovina. (Opera D-lui Pumn, f. 96).
1725		Calistru	Iunie 28. Impreună cu Ioan Episcopul Hușilor atestă dania ce face Mitropoliei călugărița Serafima Silionea. (Cond. docum. Mitr. f. 834—835).
1729		Calistru	Dimisionază. Dimisiunea sa paretisulă sa este intocma cu cea reprodusa în Chronica Episcopiei de Huși la anul 1752. Dimisia lui Calistru este publicată în „Foița“ D-lui Hăjdău, 1860, Maiu, pag. 66. Calistru s'a retras la Monastirea Putna, unde a trăit îndelung; căci la 1762 Noembrie 2, elu chărăzesce acea Monastire satul Slobozia Robci în Bucovina. (Propriet Monast. Bucov. D. Pumn, f. 97).
1731	Atanasie		Augustu 26. Este scrisă ca martor: „Athanasie Proin Episcopu Romanșii,“ într'un

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1733		Misailu	zapisu, prin care se adeveresce că Mitropolitul Antonie a cum păratu de la Ilie Șeptelici ni- sce părti de moșia. (Cond. do- cument. Mitrop. f. 839).
1735	Gedeon	Varlaam	Mart. 6. Impreună cu Teo- filu Episcopulu de Huși sub- scriu actulu prin care Beizađe Grigorașu închină Mitropoliei Monastirea Mavromolu din Ga- lați. (Cond Mavrom. f. 67).
1735	Leon		4 Augustu. In actulu prin care Mitropolitul Antonie cum- pără de la Preotulu Ioan ni sce reșeșii, este subscrisu ca martur și: „Leon Episcopu Ro- manschiu.” (Cond. docum. Mi- trop. f. 737). Mi se pare că cu greșelă este trecutulu în con- dică „Leon“, în locu de „Ge- deon“: căci în rubrică și mai susu și mai giosu se găsește: Gedeon.
1736	Gedeon	Varlaam	Cu Mitropolitulu Antonie.
1738		Varlaam	18. Aprilie Subscrie ca mar- turu actulu prin care monachul Daniilu Mihne dănuiesce Mi- tropoliei moșia sea Jăloboculu. (Cond. docum. Mitrop. f. 1009).
1741	Gedeon	Varlaam	Cu Mitropolitulu Nichifor.
1743	Gedeon	Varlaam	Aprilie 20. Se pomenescu, împreună cu Mitropolitulu Ni-

ANII	Episcopi de Romanū.	Episcopi de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1744		Varlaam	chifor, în aședemântul de scutélă ce s'a făcut Monastirilor închinat Sf. Mormântu sub Domnul Constantin Mavrocordat. (Uricar. t. I, f. 53; Letop t. II, f. 117). A înființat tipografie în Episcopia Rădăuților. Se vede din Catavasierul tipărit acolo în acest an, în zilele Domnului Ioan Mavrocordat, ale Mitropolitului Nichifor, și ale Episcopului Varlaam. Tipografia Episcopiei se numește: <i>nouă</i> . (Disertaț. pentru tipografi. rom. Jurnalul Concordia No. 71, f. 286 an. 1864).
1747	(Teofilu (Iónichie		Dintre monachi Monastirei Némțului. A episcopit până la 1747, când 'i-a urmat Ioanichie la 15 Septembrie. El a făcut zidul împregiurului Monastirei Némțului și un rînd de chilii. (Istor. Monast. Némț. și Secu. de Starețul Gerasim f. 3 din dosu). Ioanichie la 1746 fusese ales Stareț Monastirei Némțului, și din acest post în anul următoriu, la 15 Septembrie, fu rădicat la trépta de Episcop al Romanului.
1748	Iónichie	Iacovă	Decembrie 15. Se gădesc

Ani.	Episcopii de Roman.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1749		Iacov	subscriși cu Mitropolitul Ni- chifor în aședemântul făcut pentru scóle, sub Domnul Gri- gorie Gica. (Uric. t. I, f. 64). Iunie 1. Se găsește sub- scris „Iacov Episcopu Roma- nului“, în actul de desrobi- rea vecinilor. (Magazin istoric t. 2, f. 291). Însă cu greșelă Iacov se titluesce acolo Epi- scopu la Roman; căci el deadreptul de la Rădăuți s'a redicat la trépta de Mitropo- litu, precum se vede din ac- tul alegerii lui Dositheiu ce se reproduce mai giosu, la a- nul 1750.
1750	Iónichie		Noembrie 13 Împreună cu Episcopul de Huși, Ierotheiu, ipopsiază la Mitropoliă pre Iacov Episcopul de Rădăuți; și apoi în aceeași zi Mitropo- litul cel nou, împreună cu aceiași Episcopi ipopsiază pe Dositheiu la Episcopia Rădău- ților. (Vezi Condica Sfântă).
1750		Dositeiu	Actul înopsifiarei lui Dosi- theiu îl cetim în Condica Sfântă a Mitropoliei: Prea Sfânta Episcopie a Ră- dăuților remăindă fără Archie- re, de vreme ce Archiereul ce a fost mai nainte întru

*

ANIÎ.	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			dânsa, Kyr Iacov, s'a înălțat după socotéla mutării în scaunul Prea-Sfintei Mitropolii a Moldaviei, noi cariî ne aflăm aici dinpreună frați Archierei, prin voea și porunca, și îndemnarea și slobođenia a Prea Înălțatului, Prea Blagocistivului și Prea Creștinescului nostru Domn și stăpânitoriul a totă Moldova Io Constantin Cehan Racoviță Voevoda adunându-ne întru Prea-Sfântă Biserica Domnască a Prea Sfintei și de o ființă Troiță. în curtea Domnască, și hotăriri canonicescî puind înaintea spre aflare și alegere cinstitului și vrednicului obrazu ce este să primască duhovnicésca ocârmuire a Eparchiei și Episcopiei acestia, întâi dară am pus pe prea-cuviosul Egumênul a sfintei și cinstitei Monastiri a Putnei întru Ieromonachi Kyr Dosithei, și alu doilea pe Ieromonachul Kyr Lazor...., și alu treilea pe Ieromonachul Kyr Gedeon...., și s'a scris numele lor întru această Sf. Condică a Prea-Sfintei Mitropolii a Moldovei. Anul de la

ANII	Episcopii de Roman.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			Christosă 1750, Noembrie 13. (Subscriși) Iacov Mitropolit Moldovei. Ioanichie Episcop Romanului. Ierotheiă Episcop Hușii.*
1751	Ionichie		A cumpărată d. la Mona- stirea Némțului ună locă în a- propiere de ea, și acolo a fun- dată Schitulă Vovedenia, pe care apoi inzestrându'lu l'a în- chinată monastirei, pentru po- menirea sea. A dănuită Mona- stirei șapte pogone de viă. A făcută clopotulă celă mare, ca- re a ținută până la incendiulă din anulă 1863, cândă s'a to- pită, împreună cu toate cele- lalte. Este înmormântată în pridvorulă Bisericei Mari, ală- turea cu predecesorulă său The- ofilă. (Istoria Monas. Némțu și Secu. f. 4).
1752	Ionichie	Dq iteiă	Ianuarie 1. Asistă la Sino- dulă convocată de Mitropolitulă Iacov, pentru oprirea streinilor de a ocupa scaunile Ierarchice, și pentru constatarea autoce- faliei Bisericei Moldaviei. (U- ric. t, II, f. 241).
1753	Ionichie		Maiă 1. Adeveresce un za- pisă, prin care un ăigană se

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1755	Iónichie	Dositeiū	dă de bună voiă robu Mitropoliei. (Docum. çig. Mitrop. f. 26). Septemv. 25. A asistatū la divanulū domnescu, cându s'a hotăritū, sub Domnulū Mateiū Ghica, de a nu mai lua dijmă din pâne de pe moșiele boeresci. (Cond. III, f. 107).
	Iónichie	Dositeiū	Noemvr. 23. Se amintescu în Chrisovulū luī Mateiū Ghi- ca pentru regularea veniturilor boerielor țerei. (Uric. t. II, f. 277).
1756	Iónichie	Dositeiū	Aă asistatū la Sinodulū care a legatū văcăritulū, sub președența Mitropolituluī Iacovū. (Letop t. 3, f. 182).
1756	Iónichie	Dositeiū	Augustū 25. Prin blestemū Archierescu légă încărcătura la vădrăritū, pe carea o a desfășinatū Domnulū Constantin Racoviță prin Chrisovulū de la 20 Augustū. (Uric. partea II, f. 70, 71).
	Iónichie		A ziditū Monastirea Precista din Romanu. Ea era gata în anulū 1756, când a venitū a doua oră la Domniă Constantin Racoviță; căci în acel anū în ziua de Buna-Vestire, noulū Domnū a ascultat Sfânta Liturgiă în noua Monastire

Ani.	Episcopii de Roman.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			a lui Ioanichie. A dăruită și Domnul Racoviță acei Monastiri vestminte, candelă, moșii, vii, țigani, etc.; érá la purcedere a îmbrăcată pe Episcopul cu feregea blănită cu samură Domnul Racoviță a hotărîtă să facă și clă o monastire la Focșani, în onórea Sf. Proroc Samuilă, și a însărcinată pe Ionichie cu eșecutarea acestei hotăriri. (Letop. t. 3, f. 237).
1758		Dositeiă	A sfințită Biserica dinnoă făcută la Sichăstria Putnei. (Archiv. romă. t II, f. 420).
1760	Ionichie	Dositeiă	Aprilie. Subscriă împreună cu Episcopul de Huși, actulă alegerei Mitropolitului Gavriil Calimachă la Mitropolia țerei. (Conдика Sântă).
1761	Ionichie		Ianuar. 6. Se găsește subscrisă ca martură într'o daniă făcută Episcopiei de Huși.
1764	Ionichie	Dositeiă	Sânt subscriși in cartea de blestemă, cu carea se întăresce Chrisovulă Domnului Grigorie Ghica pentru desființarea abuzurilor introduse la vėdrărită, (Uricar. t. I, f. 140).
1769	Leon		După mórtea lui Ioanichie, fu alesă la Episcopia de Romană Leon Protosinchelulă Mi-

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			tropoliei. Ipopsifulă lui s'a făcută în Biserica Mitropoliei, la 2 Februarie, de doi Arhiepiscopi Greci împreună cu Inocentiu Episcopul de Huși. La această ocaziune s'a scris în Con-dica Sântă următoarele : „Prea Sfânta Episcopie a Romanului rămânând fără de Arhiepiscop, de vreme că Arhiepiscopul ce a fost întru deusă Kyr Ioanichie, s'a sevrșit întru Domnul. Noi cari ne aflăm aici dinpreună frați Arhiepiscop, prin voia îndemnarea și slobodenia a Blagocestivului, iubitorului de Christos Domnului nostru și stăpînitoriul a totă Moldavia Ioan Grigorie Calimach Voevodă, adunându-ne în Biserica prea-sfintei Mitropolii unde se cinstesce și se prăznuiesce hramul Stătenia Domnului nostru Iisus Christos. Și hotărîri canonicesci puind înaintea spre aflarea și alegerea cinstului și vrednicului obraz, ce este să primescă duhovnicesca ocăr-muire a Eparchie și a Episcopiei acestia, întei dar am pus pe prea-cuviosul întru Ieromonach Kyr Leon Proto

Ani.	Episcopii de Romană	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			sinchelul Sfinței Mitropolii, și alu doilea pre Ieromonachul Antonie Egumenu de Moldovița, și alu treilea pre Ieromonachul Veniamin Proegumenu de Solca. Și s'a scrișu numele loru întru acastă Sfântă Condică a prea-sfinței Mitropolii a Moldaviei. Ani de la Christos 1769, Februar, 2. La 20 Noembriu Leon priimesce administrațiunea Eparchiei Hușilor până la reinturnarea lui Inocentiu de la Peterburg.
1772	Leon		Aprilie 1. Se găsește scrisu ca marturu într'unu zapisu, prin care Inocentiu Episcopu Hușilor cumpără un țigănu.
1777		Dositeiu	Cherescu. Eparchia Rădăuților se înstreinează de la Biserica Moldovei, prin luarea Bucovinei de Austria. Din acea Eparchia a ramasă numai ținutul Chotinulu, carele câțva timp a formatu o mică Eparchia a Chotinulu, pe numele căreia s'a și chirotonitu unu Episcopu.
1781	Leon		Iea parte cu Mitropolitulu și cu Patriarchulu de Ierusalim Avramiu, ce se afla în

ANII.	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1782	Leon		Iași, la chibzuirea măsurilor spirituală, cerute de Domnul Constantin Moruză, a se lua contra luxuriei ce se întrodu- sesse mai ales în clasa de sus a societății. (Volf. II Theil. Seit. 199). Împreună cu Amfilochie E- piscopul de Chotiu, face i- popsifilul lui Iacovă la Epi- scopatul de Huși. (Condica Sfântă).
1783		Dositei	A strămutat reșidența Epi- scopala din Rădăuți la Cernă- uți, capitala provinciei.
1785	Leon		În 12 Septembrie. Se găse- ște subscrisă împreună cu Mi- tropolitul Gavrilă și cu Epi- scopul de Huși în anafora cătră Domnă, în care se pro- pun regulile pentru căsătoria ciganilor. (Uricar. t. 1, f. 168).
1786	Iacovă		Grecu, Archimandrit și E- gumen Monastirei Barnovski, Profitându de vacanța scaunu- lui Mitropoliei, prin mărtea Mitropolitului Gavrilă, contra blestemului Sinodală din 1752, numai prin mașinațiunile fana- riotice fu rădicat la scaunul Romanului. Ipopsifilul lui s'a făcut la 1 Martie în Biseri- ca Monastirei Dancului, de că-

Anii	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			tră Iacov al Hușilor, împreună cu doi Archierei Greci. Dar a episcopit numai unu anu. Din tradiția se spune, că elu a muritu la Focșani, unde s'a și înmormântatu. Dară tēmplându-se atunci pradă tătarască în Focșani, fu pradatu și mormentu acestui nenorocitu Episcopu, și elu aruncatu afară și espusu pericolulu, de a fi mâncațu de câni, pentru care cine-va din chreștini ilu aruncă pe o șandrama, până ce fu din nou înmormântatu.
1787	Antonie		Elu fusese Egumen alu Putnei, dar se retrăsese. La 19 Iulie acestui anu fu ipopsifiatu Episcopu de Romanu, în Biserica Mitropoliei, de Episcopulu de Huși Iacovu, împreună cu doi Archierei Greci. (Condica Sfântă). Andreas Volf se exprimă așa despre Antoniū: „Era de la Rădăuți, unde nepuțându căpeta nici unu postu însemnatu, a venit în Moldova“; că a urmatu în episcopatu după Leon, și că a muritu în 1796, în virstă de 70 ani. (I Teil. Seit. 149).
1788	Antonie		Țera fiind ocupată de oștile austro-ruse, principele Saxco-

ANII	Episcopii de Romană	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1789		Dositei	bnrg ș'a pusă cuartira de érnă în Episcopia de Romană. Doctorul Andreas Volf, relatândă acestă casă, observă, că Episcopia avea încăperi destule, în cătă cuartirarea principelul austriac n'a silită pe Episcopul Antoni a'și căuta locuință afară de Episcopiă. (loc. citat).
1789		Daniil	A murit. În timpul acestul Episcop s'a desființat de guvernul austriac 21 de Monastiri din Bucovina. S'a înființat celă antei Seminariu pentru învățarea Preoților, în Monastirea Horecea lângă Cernăuți. Acolo a ființată acelu Seminariu până la 1800, când s'a strămutat în Cernăuți. (Proprietat. Monast. Bucov. f. 78).
1789		Daniil	Vlachoviciu s'a numit Episcop în locul lui Dositheiu. Sub acesta s'a înființat, cam pe la anul 1798, ună fondă pentru săraci. (Opera D-lui Pumn).
1792	ntoni e		Aprilie 10. Antonie și Iacovă ală Hușiloră primescă o carte Patriarchală prin care se îndemnă a alege Mitropolit

Anul	Episcopul de Roman.	Episcopul de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1793	Antonie		în locul răposatului Leon. (Condica Sfântă). Mart. 25. Împreună cu Mitropolitul Iacov, și cu Veniamin al Hușilor lăgă cu blestemă păzirea aședemântului făcut de Domnul Michail Suțul pentru ȕiganii domnesei: Lingurari și Ursari. (Uric. t I, f. 129).
1796	Veniam.		Murindă Antonie, îi succede Veniamină Episcopul de Huși, la 1 Iunie. (Condica Sfântă).
1798	Veniam		A fundat în Roman un spital; l'a provădută cu un medic și cu o spiteriă. Fiind că veniturile Episcopiei nu ajungeau pentru a întreține și spitalul, Episcopul s'a îndatorat cu 80 pungi de bani a conto fiitórelor séle venitur. Inșă a trecut de la acéstă Episcopie, înainte de a fi plătită datoriile. Din acésta a urmat că principele Moruză a sequestrat veniturile Episcopiei până la plata datoriei, dând Episcopului numai o parte pentru întreținerea sea și a Episcopiei. (Volf. I. Theil. loc. citat).
1803	Gerasim		S'a permutat de la Episco-

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1814	Gerasim		pia Hușilor la cea de Roman. (Condica Sfântă). 15 Mai. Este scrisă în anafora cătră Domnul A. Calimach, pentru fixarea birului țerii. (Uric. t. I. f. 42).
1816	Gerasim		30 Aprilie. Este scrisă cu ceilalți Ierarchi în legământul Archiereșc, cu care se întăresce Chrisovul Domnului Scarlat Calimach, pentru fixarea goștinei oilor. (Uric. t. I, f. 177).
1822		Isaia	Bălășescul, a urmat în locul lui Daniil Vlachoviciu. El a episcopit în Bucovina până la anul 1834. Sub el s'a înființat institutul teologic din Cernăuți, la anul 1826. (Opera D-lui Pumnul).
1822	Gerasim		În timpul Eteriei Gerasim a părăsit Episcopia și țera, lăsându' administrația Episcopiei Ieromonachului Meletie pronumit în urmă Burdujenu. Turcii au ocupat Principatele, urmărindu pe Eteriști. Neaflându ei pe Episcop în Episcopia, au denumit Episcop turcesce pe menționatul Ieromonach, și au poruncit de l'au chirotonisit nisce Archieperei Greci de peste Dunăre, în

Anul	Episcopii de Romani.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			orașul Târnova. Urgia lui Gerasim a fost nemărginită contra prodoșului Meletie; indignația lui a mers până acolo, că a ars vestmintele și alte lucruri bisericesti cu care se servise Pseudo-Archiereul Meletie, pe care el îl numea „Iuda.“ Caterisirea sta deasupra capului lui Meletie; numai indulgența Mitropolitului Veniamin și întervenirea D-lui Ioan Sturza au izbăvit pe acest nenorocit de pericolul ce-l amenința cu dreptate. El a rămas argos până la anul 1826. Atunci după mișlocirea D-lui Ioan Sturza, Patriarchul l'a recunoscut de Archiereu, și a cedat și Mitropolitul Veniamin, după ce mai întâi a luat de la el declarație, că se privează de drepturile de cleric pământean; nici va avea vre-o dîniură aspirațiune la vre-o catedră episcopală din țară: Iată propria lui declarație: „La anul 1822, în vremea turburărilor ce au întâmpinat pământul acesta al Moldovei, lipsindu-se mai întâi dintre patrioți pentru groza în-

Anii	Episcopi de Romanu.	Episcopi de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			tâmplării, și eu aflându-mă în Sf. Episcopiă a Romanului, unde eram slujitoriul Ieromonachă, năvălindă oștile împărătescî în pământul⁽¹⁾. Și aflându-mă pe mine în Episcopiă, lipsindă părintele Episcopu la ape, m'aui silitu ca să primescă chirotonia Archierescă pentru Episcopia Romanului, și așa cu grăbire m'aui și trimis peste Dunăre la Târnovă, unde fără scirea Prea-Sfințitului Patriarchă am fostă chirotonisită Archiereu de trei părinți Archierei, pe numele Episcopiei Romanului, apoi viindă la Episcopiă, am stătută prea puțină vreme, și pe urmă amă fostă lipsită, viindă legiuitulă Episcopu în scaunulă său, și amă fostă oprită și de Sfânta lucrare a Archieriei ca nu peste canone chirotonisită: Deci mai în urmă după ale mele rugăminți ce am făcută către Prea-Inălțatulă Domnă și către Preo-sfințitulă Mitropolită Moldavias a mijloci la Preo-sfințitulă Patriarchă, și împreună la Prea-sfântulă So-

(1) În țeră.

ANII	Episcopii de Romanu.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
			boru alu Bisericei resăritulu slobođire a lucrării arhieresci, Biserica indelungu socotind, au ieconomisit și au făcutu pogorământu a slobođi mie acestă voiă prin Preo-sfințitul Mitropolitu, însă sub nume numai de „Meletie Archiereu.” — Pentru aceea dar eu de la sinemi am hotăritu, pentru totă viața mea a fi și a mă socoti strein de pămăntenii, fără a putea vre-o dată sub ori ce cuvântu a cere la pămăntenii, la vre-o întemplantare de schimbări, vre-o Episcopie a loculu, și nici a cuvânta măcar. Deci spre obșteșca sciință a aceștii de însumi făcută vecinică hotărîre, dau acestu înscrisu, întru care făgăduescă că voiu rămănea până la cea mai depe urmă a mea resuflare liniștitu și mulțămitu pentru mila ce s'a arătată cătră mine. 1826, Noembrie 1.” Peste unu anu, Mitropolitulu Veniamin a rugat pe Domnulu Ioan Sturza de a miđlocitu la Patriarhie, a se da acestui Archiereu un titlu, spre a nu se confunda cu elu actualulu Episcopu alu Romanu-

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1826	Meletie		lui Meletie, avându amândoi totu unu nume și fiindu chi-rotonisiți pe aceeași Eparchiă. Patriarchul Agatangel în urmare 'i-a conferitu titlu de <i>Stavropoleos</i>. (Cond. Sântă). Murind Gerasim, se permu-tă la Romanu Episcopulu Hu-șilor Meletie. (Cond. Sântă). Gerasim a lăsat după sine mari datorii. Rădicarea lui Meletie la Episcopia Romanului a fost condiționată de plata datorie-lor predecesorului său, pe ale căru datorii le plătise și la Huși. (Veđi anaforaua Divanu-lui. în Chonică, anul 1826).
1835		Evgenie	Hacmanu. Sub acesta s'a im-bunătățitu starea clerulu e-parchialu. S'a introdusu limba română în institutul theolo-gicu, unde înainte se predase științele în limbele latină și germană. S'a înființatu mai multe scóle naționali române; s'a îmbunătățitu onorarile ser-viciilor clerulu; s'a ziditu o mărétă Biserică episcopală în Cernăuți; în anul 1864 a în-ceputu a se zidi la acea Epi-scopiă unu palatu episcopalu mărétu, pentru a căruia ispră-vire s'a fixatu din fondulu bi-

ANII	Episcopii de Romană.	Episcopii de Rădăuți.	NOTIUNI ISTORICE.
1844	Veniam.....		sericesc sumă de 721,521 fio- rină. (Opera D-lui Pumnul) Roset. A înlocuit pe Me- letie, carele s'a permutat la Mitropolie. 2 Februarie s'a i- popsifiat în Biserica Mitropo- liei, de Archiereii Meletie Sta- vropoleos și Athanasie Seva- stias. (Condica Sfântă).
1851	Veniam.....		A murit. De aici Episco- pia a rămasă văduvă de cano- nicul ei păstoriu până la anul 1865, adică în curgere de 14 ani. În acest interval a administrat această Epar- chiă Archiereii titulari, ca lo- cotenenți: 1) Iustin Edesisă, până la 1855. În acest in- terval un Minister de Culte a stricat două rânduri de ca- se episcopali, cele vechi și ce- le nouă, pentru ca să aibă pretextul a prelungi vacanța.
1855			2). Nectarie Hermeziulă Soti- riopoleos. până la 1864, când s'a orânduit Episcopul legiuit și canonic, ca și Episcopii ac- tualii ce precesese.
1864			

V. Eparchia Chotinului și a Kișineului.

Până la anul 1713, cetatea Chotinulă, și ținutulă cu asemenea numire, în privirea administrațiunii bisericesci, făcea parte din Eparchia Rădăuților. Dar atunci cetatea Chotinului cu ținutulă său luându-se de Turci, s'a ocupat de garnizona lor, și s'a prefăcut în pašalică. (Let t. II, f. 171, 174, 178, 380 Archiv. rom. t. II, f. 362 (1). Chotinulă cu olatulă său, în urmarea acestui evenemētă a formată o deosebită Eparchiă, administrată une-oră de ună deosebită Episcopă, alte-oră de Mitropolitulă Proilavă, carele avea în administrația sea tôte Bisericele din coprinsulă cetățiloră ocupate de Turci, pe Dunăre și în Beserabia.

În cartea Mitropolitulă Gavriil din anulă 1771, pentru Eparchia Proilaviei, se ȝice: „Osebită de *Eparchia Chotinului*, ce s'a dată sub ocîrmuirea frăȝii sale Episcopulă de Rădăuȝi Kyr Dositheiă.” (Veȝi acēstă carte în Chronică la anulă 1771). Din aceste cuvinte închiămă că Chotinulă făcea o Eparchiă a parte.

Pe la anulă 1770 acēstă Eparchiă se administra de Mitropolitulă Proilavă (ală Brăilei) Daniil. Dar în 1771 murind Daniil, și Principatele fiind ocupate de oștile rusesci, Mitropolitulă Gavriil, în cōinȝelegere cu Gratulă Rumianȝovă, desfiinȝându Eparchia Proilaviei, a reincorporată Eparchia Chotinului la vechea ei tulpină — Eparchia Rădăuȝilor,— ce se administra atunci de Episcopulă Dositheiă Cherescul. (Veȝi citatulă de mai susă).

(1) În Archivă data 1725, este greșită. Luarea Chotinului s'a efectuată în domnia lui Nicolau Mavrocordată, după hainia lui Cantemiră, și pentru a servi de avanpostă contra Rușilor, cari de la Petru celă Mare s'au făcătă ameninȝători pentru Turcia. Nicolau Mavrocordată a două oră a domnită numai până la 1716.

După încheierea păcii între Rossia și Turcia, în 1774, retrăgându-se oștile rusești din Principate, toate cetățile române au fost din nou ocupate de Turci; în numărul lor și Chotinul, prin urmare Chotinul iar a devenit Eparchia deosebită, ca și mai înainte de rebelă.

Se vede că de aci înainte Eparchia Chotinului a avut ală său propriu Episcop, și nu s'a mai alipit la Eparchia Proilaviei. Cel puțin în anul 1782, Decembrie 9, găsim în documentele istorice un Episcop Român cu titlu de „ală Chotinului.” Acesta este știutul Amfilochie. La anul citat, Amfilochie, împreună cu Leon Episcopul de Roman și cu un Arhiepiscop Grec, făcând iposifului lui Iacov la Episcopatul de Huși, în Biserica Mitropoliei, cea dedicată Intimpinării Domnului. (Condica Sfântă).

Chotinul fiind sub stăpânirea Turcilor, Amfilochie nu reședea acolo, ci avea reședința sa, după spunea bătrâne, în Monastirea Zagavia lângă Hârlău, unde era și Egumen. De aceea Andreas Volf pune pe Amfilochie între Arhiepiscopii titulari, ce nu au Eparchia. (I Theil. Seit 162). Totu acest autor ne spune, că în anul 1795 „Episcopul titular de Chotin Amfilochie a tradus din limba italiană Geografia Generale a lui Bouffeur,” pe carea Mitropolitul Iacov o a tipărit cu cheltuēla sa în tipografia Mitropoliei de Iași (Ibid. pag. 284). Din acesta încheiăm, că Amfilochie poseda oarecare grad de cultură intelectuală.

După luarea Besarabiei de Ruși, cu învoirea Synodului Rusiei, în anul 1813, Mitropolitul Gavrilă ce fusese Exarch pe amândouă țerile române în timpul ocupațiunii Principatelor de Ruși, a format o nouă

Eparchia românească, cu reședența în Kișinău, și cu rangul de Archiepiscopie. Ea fu intitulată: „a Kișinăului și a Chotinului.” și cuprindea, afară de mica Eparchia a Chotinului, ținuturile de la stânga Prutului, ce formase mai nainte Eparchia Hușilor, anume: Lăpușna, Codrul, Soroca; parte din ținutul Iașilor; toate olaturile și ținuturile cetăților dupe teritoriul Moldovei, ocupate de Turci: Benderul, Achermanul, Kilia, Ismailul, Reni. La această Eparchie s’au adăos și satele și orașele române aflate între Nistru și Bugu.

Mitropolitul Gavriil înființă în reședența sa un Consistoriu, carele se președea de Vicariul său Archiepreul „de Acherman și de Bender” Dimitrie. Tot atunci a înființat acolo și un Seminariu pentru învățătura și educarea fiitorilor păstori bisericești; o tipografie pentru tipărirea cărților bisericești române; organizează noua Eparchie după cum îi inspiră zelul său cel pastoral și după legile Bisericii Rusiei. El administră această Eparchie până la anul 1821, Martie 30, când se sevârși și se înmormântă în Monastirea Căpriana, pe carea el isbutise a o lua de la Monastirea Zografului, unde era închinată; dar carea sub succesorii săi érași o a dobândit călugării de la Athon.

În locul lui a urmat Vicariul său Dimitrie Sulima, Episcopul Akermanului și al Benderului. El fusese chirotonit Archiepreu-Vicariu de Mitropolitul Gavriil, pe când acesta era Exarch în Principate, la 1811, în Monastirea Goliei. Acesta era Malorusu; însă scia bine românește, și câtă a episcopit la Kișinău a fost cu multă priință românismului, și un Archiepreu cu mult zel chreștinesc. El, încă ca Vi-

cariu, a ajutat pe predecesorul său la organizarea Bisericii și a Clerului, la tălmăcirea și tipărirea cărților române; d. e. *Abecedariul* russo-român, *Calichisul pe scurt*, *Instrucțiunile pentru Blagocin*, *Psaltirea*, *Mineiul de obște*, *Molitvenicul*, *Molebnicul*; *Invățătură Ierarhică*, *Slujbele la deosebiți Sfinți*, *Invățătură despre datoriile Călugărilor*, *Instrucții pentru coloniștii Bulgar*, etc.

Archiepiscopatul lui s'a finit la anul 1844.

Alu treilea Archiepiscop alu Kișineului, și alu Chotinului alu patrulea, și succesor alu lui Dimitrie, a fost Irinarchu, rusu de națiune. Elu a administrat această Eparchie până la 1859. În timpul lui s'a zidit în Kișineu o Catedrală măréță, și unu frumosu palatu episcopalu. Elu a îmbunătățit multu Monastirea Charjéuca, ca pe o locuință a sea de predilecțiune.

În timpul acestui Archiereu, în anul 1856, prin tractatul de Paris partea de mēdă-și a Beserabiei s'a reîntorsu Moldovei, anume: din ținutul Kișineului — 2 Biserici, din alu Cachulului — 29, din alu Akermanului — 8, coloniile bulgare și române, cu 37 Biserici; ținutul Ismailului cu 18 Biserici.

În anul 1859, Archiepiscopul Irinarchu fu permutat de la Kișineu în Eparchia Cameniți-Podoliei. Iară în locul lui fu strămutat din gubernia Oremburgului, de la Ufa, actualul Archiepiscop de Kișineu și Chotin Antonie, deasemenea rusu de națiune.

La anul 1864 ținutul Cachulului s'a alăturat la Eparchia Hușilor, érá cealaltă parte, împreună cu ținuturile Covurlui și Brăila, au formatu noua Eparchie română — „a Dunării-de-Jos“, cu reședența în Ismailu.

VI. *Eparchia Proilaviei.*

Proilavonă, sau Proilabumă, se numia din vechime oraşul Brăila. De aceea numirea de *Eparchia Proilaviei*, este sinonimă cu: *Eparchia Brăilei*. După ce Brăila (pe la jumătatea din urmă a viacului 15-lea) s'a rupt de la ţera românească, şi s'a ocupat de Turci, devenind fortăreaţă a lor cu o purureală garnizonă de pază, şi administraţia bisericească ne mai putându-se acolo exercita de Kyriarchia bisericească română, s'a format o Eparchie a parte, sub numire de „Proilaviă” şi Episcopii ei se numiau: „Proilavi.”

Cel mai vechi document istoric, ce am găsit până acum, în carele întâia dată se amintesc de Eparchia Proilaviă, este actul, prin care Patriarchul de Constantinople Ioanichie, împreună cu Sinodul său, în 1641, Iunie 2, ridică la rangul de Stavropigiă Biserica Sf. Nicolaie din Ismail, pe carea voia a o renoi şi a o face metochă ală lor călugăriei de la Monastirea Caracal de la Athon. În acest act Eparchia acesta se numeşte „Mitropolia Proilavului şi a Ismailului.” (1).

Reproducem aici în întregul său acest document preţios pentru Istoria ţerei noastre şi a Bisericei:

„Ioanichie cu mila lui Dumnezeu Archiepiscop de Constantinople, Roma nouă şi Patriarch Iumenic!

Cunoscut este obşteşte la tot poporul cel numit cu numele lui Christos, că această mare Biserică a lui

(1) O copie depe documentul acesta, în limba greacă, am găsit la fostul superior al Bisericei Sf. Nicolai, din desfiinţata fortăreaţă a Ismailului, care Biserică, până la secularizarea Monastirilor, a fost metochă ală Monastirei Caracal de la Sf. Munte.

Dumne-de-ŭ Cathotică și Apostolică covârșește și este mai ântâi-ŭ de tôte Dumne-de-escile și prea-sfintele Mitropolii și Bisericele lor-ŭ subalterne, cu alte cuvinte, mumă și isvor nesecat-ŭ și arbore ales-ŭ și c-ŭ frumôsă umbră, și liman-ŭ liniștit-ŭ și mântuitor-ŭ, dec-ŭ ea în multe chipuri economisește interesele ale fie-cărei Biserici ale diferitelor-ŭ națiuni, ce voesc-ŭ să aibă legi pentru administrația perfectă și hotărîri care se dea un-ŭ rezultat-ŭ definitiv-ŭ, s-ŭ prin voința regescă s-ŭ patriarchală, precum la construirea orașelor, Mitropoliilor, Bisericilor, și alte multe asemenea acestora, ce contribuesc-ŭ la folosul-ŭ sufletesc-ŭ în genere și în particular-ŭ. Pentru ac-esta este în us-ŭ, ca prin permisiunea, autoritatea și voința patriarchală, să se facă stabilimente patriarchali și stavropigiali pentru căința și înlăturarea vișniului și crescerea virtuții la mai multe Eparchii ale Mitropoliților, Archiepiscopilor și Episcopilor, fundate prin decrete ale Patriarhilor după vreme, care stabilimente scim-ŭ că s'a-ŭ făcut-ŭ și se țin-ŭ bine, cu iubire de Dumne-de-ŭ, neschimbat-ŭ și nestrămutat-ŭ fie-care din ele. Așa dar fiind-ŭ un-ŭ templu în Eparchia și Mitropolia Proilavului și a Ismailului, dedicat-ŭ în cinstea Sf. Nicola-ŭ, care este învechit-ŭ și d-erămat-ŭ, și cu un cuv-ent-ŭ, nu are nici o parte în bună stare, și are trebuința a se construi din temelie, din norocire, pe neașteptate, prin năstăvirea lui Dumne-de-ŭ îndemnat-ŭ, prea Cuviosii părinți de la Sf. Munte din Monastirea Caracal-ŭ unde se cinstește memoria Sfinților Apostoli, vor-ŭ a restabili din temelie ac-est-ŭ templu cu a lor cheltue-lă sub nume de Patriarchal-ŭ și Stavropigial-ŭ, așa ca să țină în ac-est-ŭ templu numai numele Patriarchului și să se proclame mai presus-ŭ, fiind că ac-est-ŭ templu la re-

stabilire a devenitǔ stavropigiǎ patriarchalǎ (1), și în elǔ nicǐ unǔ Archiereǔ localǔ și de dupǎ vreme sǎ nu se amestece nicǐ la sfințitele lucrǎrǐ, nicǐ la sfințita chirotoniǎ, nicǐ la cercetarea sufletescilor greșele ale Ieromonachilor și Monachilor din Monastirea Caracalǔ ce se vor afla la acelǔ templu, nicǐ într'unǔ chipǔ, nicǐ a le cere canonicele dǎrǐ, cǎcǐ chiar de arǔ fi consacrațǐ (ierosițǐ) acolo, ei totușǐ vor fi și se vor numi patriarchalǐ și vor fi supușǐ Exarchului ce se va trimite de la Patriarchulǔ pentru drepturile sǎle, și'ǐ vor plǎti obicǐnuitele dǎrǐ canonice. Cǎcǐ acolo unde nu vorǔ fi fundate stavropigii patriarchale, Archiereulǔ localǔ de dupǎ vremǐ are putere și lui apǎrtinesce Anaforaua (Αναφορά, raportǔ), sigiliulǔ, cercetarea, veniturile canonice, chirotoniele, dare de polițe și vȃndarea lor și orǐ ce alte pronomii episcopale. Êrǎ stavropigiele patriarchali, fiind atȃrnate de autoritatea patriarchalǎ, voimǔ a rȃmȃnea neschimbate și nestrǎmutate. Așa dar susǔ numițǐ pǎrinți ai respectabilei Monastiri Caracalǔ, arȃtȃndǔ dorința lor de a rȃdica acestǔ templu, aǔ cerutǔ de la moderația nȃstrǎ permisiune și autorisațiune patriarchalǎ ca sǎ întreprindǎ acȃstǎ lucrare fǎrǎ ȓndoelȃ, și moderația nȃstrǎ nevoindǔ a trece cu vederea cererea lor, ca una ce este bine motivatǎ (εβλογον) și legalȃ, le-a datǔ ȓnvoire și putere prin acȃstǎ a nȃstrǎ carte patriarchalǎ sigilatǎ sǎ punǎ temelie și sǎ ȓnfiȃȃ Sȃnta Cruce duple orȃnduȃla marelȃ nȃstre Biserici și a construi Biserica sub nume de Stavropigiǎ Patriarchalǎ, ca sǎ fiǎ acȃsta de acum și ȓnainte nerobitǎ în

(1) Frasulǔ acestǔ din urmǎ este fȃrte ȓncȃreatǔ în originala copiǎ.

viacî, în totul liberă și necălcată, și părinții ce vor fi într'enska după vreme să nu fiă datorî a da nimenuî nimică, afară numai, spre semnă de subordinația, la marea Biserică a lui Christosă câte 40 litre de icre, sêu 10 ocale, și să pomenescă în Biserică numele nostru patriarchală, după obiceiul bisericescă ce se ține din anticitate prin stavropigieile patriarchale. Când va fi trebuință de chirotonia a unui Preot, sêu Ieromonach, sêu Ierodicon, părinții să chieame pe Archiereul local ca să servescă în acéstă Biserică patriarchală și stavropigială, fără însă ca să ședă în sfințitulă sinthronă. Tóte aceste espuse în documentulă presentă voimă a remănea neatinse, neschimbate și neatacate în totă-deauna, Archiereulă locală de după vremi neavëndă nică o permisiune, precum s'a disă mai susă, nică a sevărși sfințite lucrări nefindă chieămată de părinții de la acéstă Biserică, nică a judeca, nică a argosi, nică a aforisi, nică a cere vre ună drită de la ei, fiindă liberă, și neesecutabilă, greșelile cărora voimă a fi dependente numai de moderația noastră, și a noastră va fi cercetărea, și raportărea (αναφορά), oprirea și corregerea greșelelor. Iară dacă oră cine ară voi a călca acéstă a noastră carte sigilată patriarchală în carea scriem, desprețuind și batjocorind majestatea (μεγαλιότης) noastră patriarchală și autoritatea, și ară supune robiei în dauna și stricăciunea acesteî Biserici patriarchale și stavropigiale consacrată numelui Santului Nicolai, sêu Archiereu, sêu Preotă, sêu din altă tagmă, și ordine și societate, să fiă afurisită de Sânta cea deofință, făcătore de viață și nedispărțită Treime, și de la unul Dumneșeu celă neconfundat în unitatea firei; și să fiă blestemată și neertată, și după mórte nedislegată în viaculă deacum și în celă fitoriū; și să aibă blestemurile sfinților celor 318 pur-

tătorii de Dumnezeu Părinți de la Nicea și ai celorlalte sante Synode, și partea lor să fie cu prodotulă Iuda. De aceea pentru dechiărare și asigurare s'a făcută actulă presentă sub sigiliulă de plumbă și s'a dată Monachilor de la Caracală, trecută și în Condica cea Sântă a Marei Biserici a lui Christosă. În anulă 1641 (ахма) Iuniă 2.

(Subscriși: Ioanichie cu mila lui Dumnezeu Archiepiscopă ală Constantinopolei, Romei nouă și Patriarchă Ecumenică.

Anthimă Kiziculă.

Parthenie Samulă.

Pangratie ală Mironiei.

Porfirie ală Niceei.

Climentă ală Didimotihului.

German ală Elasonului.

Daniilă ală Serilor.

Grigorie ală Rodosului.

Neofită ală Adrianopolei.

Damaskin ală Mesemvriei.

Gavriilă ală Naupactei și Artei.

Cornilie ală Metimnei.

Din acestă documentă deducem:

1). Că Eparchia Proilaviei se administra de un Mitropolită, și se numia *Mitropolia Proilavului*.

2). Că la ea se număra și Ismailulă, care adăugia la titlu Mitropolitului *Proilavă* și pe acelă de *Ismailulă* (1).

(1) Numirea de „Eparchia Proilaviei” amă găsit-o scrisă deasupra cărții Mitropolitului Gavriilă din 1773, scrisă cu aceeași scrisoare, ca și cartea. Iară pe cartea aceluiași Mitropolită din 1771, este scrisă: „Eparchia Proilavului.” De aici închiămă, că ea se numia în două feluri: „Eparchia Proilaviei,” și „Eparchia Proilavului.”

3). Că această Eparchiă și cu Mitropolitul său depindea de Patriarchia de Constantinople. Prin urmare Kyriarchiele române nu aveau nici o autoritate asupra acestei Eparchiă, de și ea se compunea din părți ale teritoriului român.

4). Ne arată vechimea cetății Ismailului. La anul 1641, când s'a dat actul, Biserica St. Nicolai din cetatea Ismailului se învechise și se dărâmasă, pentru care călugării de la Monastirea Caracalū, de la Muntele Athonū, ș'aū cerutū bine-cuvântare de la Patriarchul de Constantinople spre a o reconstrui, și a o avea de metochi alū lor. Prin urmare data fundărei Ismailului prin actulū acesta se reduce în viaculū alū 16-lea.

5). Că Ismailulū, de și ocupatū de Turci, a avutū locuitori chreștini, în toate timpurile existenței sēle.

6). Documentulū ni dă idee despre privilegiile ce dobîndia o Biserică, ori Monastire, cîndū devinia *Stavropigie* sēu *Patriarchală*. a) La serviciulū divinū se pomenia numele Patriarchului, de și Stavropigia era situată în Eparchiă streină; b). Archiereulū localū nu putea să facă acolo nici o dispozițiune, nici să cēră vre-o dare, nici să canonisēscă, nici să chirotonisēscă, nici chiar să liturgisēscă, de cātū numai cîndū arū fi fostū chiămatū de Proistosulū Stavropigiei. Tōte drepturile canonice acolo le avea numai Patriarchulū, și în numele lui Exarchulū Patriarchiei. c). Archiereulū localū, cînd după chiāmarea Proistosului Stavropigiei, liturgisea în Biserica stavropigială, nu avea dritū a ședea în Sinthronū, în respectulū Patriarchului, căruia era rezervatū aceli locū. d). Stavropigia, pentru privilegiile sēle, de care se bucura, plătia anualmintē ceva la Pa-

triarchiă. Aşa Biserica St. Nicolaï din Ismailă era datăre a da Patriarchiei 10 ocale de icre pe ană.

Insemnare. În țerele române Patriarchia nu ș'a făcută stavropigiï, fiindă că nu a avută dreptă; căci Mitropoliții României se priviaă înșii ca Patriarchi, în cuprinsulă juridicțiunei lor. De aceea, în Moldova, toate Monastirile cele mari din țără, ori în ce Eparchiă ară fi fostă situate, ele se priviaă ca ună feliă de stavropigiï ale Mitropoliei. Archimandriții seă Egumenii lor se puneă și se depuneaă numai de Mitropolitulă. D'aici se deduce usulă, dupre care și acum în Moldova Episcopii eparchioi, cândă vor să gratifice pe vre-ună Ieromonachă cu rangulă de Archimandrită, ceră binecuvântarea Mitropolitulă. O singură excepțiune în timpurile moderne se găsece în Moldova în raportulă acesta: O Monastire neatîrnată de Mitropolitulă. Acésta este St. Spiridonă din Iași. Dar ea nu atîrnă nici de Patriarchiă, ci de o specială Epitropiă a Spitalulă de acolo, căria este încredințată administrarea averei acestei Monastiri și a mitócelor seăle. Mitropolitulă nu pôte singur face nici o dispozițiune acolo, ci în conînțelegere cu Epitropiă. Pentru păstrarea acestei independenții, superiorulă acestei Monastiri, mai tot-déuna a fost Archiereă

Întinderea Proilaviei.

Afară de *Brăila* și *Ismailulă*, în cuprinsulă Eparchiei Mitropoliei Proilaviei întraă următoarele localități: *Renă*, *Kilia*, *Akermanulă*, cu toate satele ce formaă Bugiaculă tătărescă, seă partea de mēdă di a Beserabiei, de la Șanțulă-lui-Traiană spre Dunăre și Marea-

Négră. *Benderul* și *Chotinul* cu olatele lor. Acesta se vede din cărțile Mitropolitului Gavriilă, pentru disființarea acestei Eparchii. (Vezi *Chronica Hușilor*, anul 1771 și 1773). Mai cuprindea încă *Dubăsari* împreună cu teritoriul ce fusese încă neocupat de Ruși peste Nistru, până la pacea încheiată în Iași în anul 1791. (Vezi *Chronica Hușilor*, anul 1716).

Reședența Mitropolitului Proilaviei, era Brăila, ce se numea din vechime *Proilavon* sau *Proilabum* (1). Mitropolia era situată pe malul Dunării, aproape de locul unde acum este fabrica de pâine. Biserica ei era dedicată Sântilor Archangeli și a existat până la anul 1846, când, parte pentru vechime, parte pentru amenințarea de surparea malului, fu părăsită și stricată. Acum locul Mitropoliei Proilaviei se cunoște numai prin resturile de secie, și de pe oșele morților ce stau înfite în ripa malului, deasupra căruia a fost curtea Bisericii cu cimitirul. Vecinii disființatei Biserici până astăzi încă arată locul unde era pridvorul și clopotnița. Parochienii fostei Biserici a Mitropoliei în locul ei au fundat mai departe de Dunăre, actuala Biserică în onora Sântului Spiridon. Suburbia unde a fost Mitropolia, se numește până astăzi: „Mahalaua Bisericii vechi”; și strada ce duce la locul unde a fost Mitropolia, totu de aici se numește: „Strada vechiă.” Cărțile și alte lucruri bisericești ale Proilaviei, s’au permutat la Biserica St. Spiridon. În cărțile române și grecesci remase de la Biserica Proilaviei, eu am găsit mai multe însemnări și date istorice, pe care le voi reproduce mai gios la rîndul lor.

(1) Opera Ión Vodă, pag. 101.

Mitropoliții Proilavi

1). Celu înteiū Mitropolitū Proilavū, de care amū găsitū amintire în documentele istorice ale țerei este *Ioanichie*, carele la anulū 1716, s'a judecatū la Domniā în Iași cu Iorest Episcopulū de Huși pentru hotarele Eparchielor, a Hușilor și a Proilaviei. (Veđi *Chronica Episcopiei de Huși*, pag. 188 — 191).

2). *Daniilă*. Acesta a muritū în anulū 1771. După elū Mitropolitulū Gavriilū Calimachū, în înțelegere cu Mitropolitulū Grigorie alū Ungro-Vlachiei, și cu consimțemēntulū Grafului Rumiațovū, a disființatū acéstă Eparchiā, împărțindu o pe Eparchiele române, din ale căror corpuri ea se formase. Așa Brăila s'a datū Episcopului de Buzeū; Reni, Ismailulū, Kilia, Akermanulū, Benderulū, cu ținuturile lor — Episcopului de Huși; Chotinulū — Episcopului de Rădăuți. (Veđi *Chronica Episcop. Huși*, la anii 1771 și 1773, pag. 312 — 317). Acéstă stare de lucruri însă a ținutū numai până la închiārea păcii, de la Cuciucū-Cainardgi în 1774, cândū Proilavia iarăși s'a restabilitū.

3). După restabilirea Eparchiei, la 1777, găsimū administrāndū acéstă Eparchiā Mitropolitulū *Ioachimū*. Acésta se vede din inscripția de pe unū Antiminsū vechiū datū de acestū Mitropolitū, și care s'a păstratū în o Biserică din ținutul Covurluiulū. Iată are inscripțiune: „Θυσιαστήριον Θεῶν, καθιερωθεῖ παρὰ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Προϊλάβου καὶ Ἰωακλήμου: Ἐν εἰσι σωτηρίῳ αφοζ: Ἐν μηνι ἀπριλίῳ, ινδέκτιωνος ἰ.”

4). Din tradițiā se spune, că la 1788, cândū țerele române aū fostū ocupate de Ruși, fiindū Exarchū peste Mistropoliele române Amvrosie alū Poltavei, la Dubăsari

reședea un Mitropolit Proilavă anume *Kirilă*. Despre acestă Kirilă se amintesc în „Revista română”, anul 1863, pag. 304, în articolul: „Eparchia Kișineului.” Dar acolo numele Eparchiei „Proilavia”, autoriul din nesciință l’a slavizat în „Proslavia.” Tradiția mai spune, că acestă Kirilă se rivaliza cu Gavriilă Bănulescu de la onórea de a deveni Mitropolit Moldovei, după retragerea Rușilor, prin influența lui Amvrosie. Onórea acésta însă, și cu tristele ei consecuențe a fostă păstrată lui Gavriilă. (Veđi biografia lui în *Chronica Mitropoliei Moldovei*).

La anul 1791, Benderulă și Akermanulă devină pronume seú titlul Archierescú. Gavriilă Bănulescu, ce venise din Rusia cu Exarchul Amvrosie, fu chirotonit de elú Archiereu cu titlu de „alú Akermanului și alú Benderului.” După elú a purtată acestă titlu Dimitrie Vicariul Archiepiscopului Gavriilă. La anul 1812, în urmarea păcii de la Bucuresci, închiăetă între Turci și Ruși, tóte ținuturile cetăților Besaraviei de la gura Prutului spre gurile Dunării, și acele din interiorul Besarabiei, ce se ocupaú de Turci, și făceaú parte din Eparchia Proilaviei, aú trecutú în stăpénirea Rusiei, și aú intratú în noua Eparchiă ce s’a formatú în Besarabia. Prin urmare de acumú înainte Proilavia se mărginia numai în Brăila cu ținutul ei, și negreșitú că totú la ea apărteau și celelalte cetăți stăpénite de Turci pe ținutul țerii românesce, precum Giurgiulă, Turnulă, etc.

5). La anul 1814 era Mitropolit Proilavă *Calinică*. În Mineiul lunei lui Ianuariu, de la Biserica St. Spiridon, găsimú următórea adnotațiune românesce pe fila din urmă: „Să se sciă de cândú m’am chirotonisitú

eŭ Preotulŭ Neculaŭ sin Popa Dumitru otŭ Brăila, Protopopŭ Brăilei, ŝi m'aŭ chirotonisitŭ la chramulŭ luŭ Sfeti Nicolaŭ, la Biserică la Vărsătură (1) Proilavulŭ Calinicŭ. La vileatŭ 1814, Ianuariŭ 13." Totŭ din acestŭ anŭ, 19 Maiŭ, găsimŭ o însemnare în Mineiulŭ lunei Maiŭ, care ne dă ore-care idee de modulŭ administrării eparchiale: „Să se sciă de cândŭ aŭ datŭ poruncă Părintele *Apostolaki Iconomulŭ* Brăilei prin totă raiaua la toți Preoții de prin sate: aŭ adusŭ ânteiŭ pe Părintele Ioan de la Cuptore (2), ŝi l'aŭ pusŭ de a slujit Sfânta Liturgie o săptămână, ŝi pe urmă aŭ adusŭ Preoții din totŭ ținutulŭ Raialei de iaŭ cercetatŭ, ŝi pe unde nu scia 'l-aŭ învățatŭ. Cândŭ s'a dusŭ Părintele Niagu la Isichilia (3), din Brăila, amŭ însemnatŭ eŭ Dascalulŭ Dumitraki, *Primichiră* (4) a Mitropoliei Brăilei, 1814, Maiŭ 19."

Proilaviŭ, pe aceste timpuri eraŭ totŭ-o-dată Mitropolii de Silistra, precum se va vedea mai josŭ. De aceea ei nu aveaŭ locuință statonică în Brăila, ci veniaŭ acolo a timpurea, ŝi iarăși se reîntornaŭ la Silistra, seŭ Drista. În Mineiulŭ luŭ Avgustŭ la începutŭ se găsește acéstă însemnare: „Să se scie de când s'aŭ dusŭ Părintele Ioan Archimandritulŭ cu Părintele Vlădica la Silistra, 1818, Augustŭ 28."

6). La anulŭ 1821 era proilavŭ Mitropolitulŭ *Anthimŭ*. Totŭ în acelŭ Mineiŭ găsimŭ următorea însem-

(1) Satulŭ Vărsătura este cale de o oră de la Brăila, pe Dunăre în sus

(2) Satulŭ acesta astăzi nu există în județulŭ Brăilei.

(3) Trebuie a înțelege: Iski-Kilia. Acéstă turcesce însemnă: Kilia vechiă. Așa se numește ŝi astăzi unŭ satŭ situatŭ în dreptulŭ Kiliiei române pe țermulŭ turcescŭ.

(4) Primichiriu este una din ofciile Bisericei patriarcale. Eraŭ doi Primichirii, ajutători protopsaltulŭ.

nare: „Să se scie de când m'amă făcută anagnostă.... de Mitropolitul Atimos, veletă 1821.“ Elă a administrat Proilavia până la finele resbelului dintre Turcia și Rusia, în anul 1828. După închiărea păcei, elă s'a retrasă în Rusia, fiindă compromisă la Turci. Acestă Anthimă fusese mai nainte Mitropolită la Dimoticha în Rumelia, dar deveni Proilavă, se dăce, prin schimbă cu Proilavulă predecesoră Calinică. Acestă se cunósce dintru o însemnare ce se găsesce la finele Mineiului Iuliă: „Să se scie când a venită Părintele Ignatie de la Părintele Vlădica Calinică de la Mitropolia Dimoticha în țara grecescă, care acestă Calinică mai înainte era aici la Brăila Mitropolită *Dristă și Proilavă*, și apoi pe urmă s'a făcută Dimotichan, și Vlădica Kyrio Kyr Anthim, carele mai înainte era la Dimoticha Mitropolită, s'a aședată aici la Brăila și Silistra, la care se dăce că au făcută amândoi schimbă. Și acestă mai sus numită Părintele Ignatie n'a voită ca să mai ședă la Părintele Vlădica, și Sfînția sa fiindă omă de țera romănescă, n'a putută a se deda cu ómeni și cu locurile depe acolo, fiindă tamană în vremea rezmiriții. 1822, Iuliă 8.“

Atătă depe Protopopolă Nicolăi și depe Iconomulă Apostolaki, de cari s'a pomenită mai susă, câtă și depe acestă Părinte Ignatie, înțelegemă, că clerulă Mitropoliei Proilaviei era romănescă, de și Mitropoliții erau Greci.

La începutul Mineiului grecescă Aprilă, se găsesce scrisă cu litere chirilice, de ună Romăni ce nu scia grecesce, întregă titlulă Mitropolitulă Proilavă: „Анѣимъ то пани ѿротату ке Ѳеопровлиту Митрополиту тис агиѡтатосъ Митрополевосъ Дриста ке Проилавулă Епер-“

*

тим ке Ексарх пандос парадунаву, имон Деафђенти ке деспоту пола та ети. 1822 Іunie 2.“

De aici se vede f3rte l3murit3 c3 Mitropolitul3 Proilav3 în timpurile mai3 din urm3 era Mitropolitul3 Silistre3, și c3 de acolo venia numai a timpuro la Br3ila, precum s'a observat3 și mai3 sus3, și precum se va vedea și din o alt3 însemnare mai3 de jos3. Eparchia lui se întindea dealungul3 Dun3rii pe de am3nd3u3 țermurile, pe unde era ocupat3 de Turci țermul3 rom3nesc3, 3r3 de la Br3ila în jos3 p3n3 la gurele Dun3rii, numai pe țermul3 turcesc3; ceea ce arat3 și cuvintele: „Ке ексарх пандос парадунаву.“ (Exarch3 p3rțil3 de preste Dun3re).

În același Minei3 la fine se însemn3: „S3 se scie de c3nd3 a venit3 Panierotat ке Theoprovlit aghiу Mitropolit Dristu ке Proilavu Kyrio min Kyr Anthimo. A3 venit3 la let 1822, Іanuar 5.“ „A3 venit3 Mercuri3, și Joi în 3iua de Bobot3z3 a3 slujit3 Sf3nta Liturgie P3rintele Vl3dica.“ Subscris3: „Niacșu Dascal3 și aprind3tori3 de candel3.“

Și era în vremea r3zmirițil3 rariil3 din pricina Grecilor, trecuse un3 an3 tocma; iar3 c3nd3 am3 însemnat3 aici pe foaia ac3sta era vara în luna lui Mai3 30 de 3ile 1822, în desari3, pe la ichindie.

Diu alt3 însemnare ce se g3sesce la începutul3 Mineiului rom3nesc3 pe Aprilie, scris3 de Logof3tul3 Mitropoliei3, se vede c3 și Logof3tul3 Mitropoliei3 din Br3ila era Rom3n3, se numia Constantin, era dascal3, fecior3 al3 Preotului Nicolai Singelul3, și era aș3dat3 în Br3ila de la 1816.

La finele Mineiului rom3nesc3 Aprilie se însemn3: „Acest3 Minei3 este al3 Sfinteil3 Mitropolil3, unde se

cinstesce și se prăznuiesce Sfinții Archangelii Michailū și Gavriilū. Acésta a dat'o Măria Sa Vodă milostenie Sfintei Biserici, și a datū împreună tóte cărțile céle ce sūnt obicīnuite pentru tréba Bisericeī, și aū datū tóte ale Preoției și a Sfântului Altariū, pentru ca să fie pomenire în vecii vecilor." Din dată s'aū păstratū numai: „Maiū 1.“

Intr'o Evangelie română, tipărită la Buda, în anul 1812, se citește următórea însemnare: „Acéstă Sfântă și Dumneđească Evangelie s'a dăruitū de robulū lui Dumneđeū Dimitrie la Sfânta Biserică de aici, Mitropolia Ibrăilei (1), unde se cinstesce și se prăznuiesce chramulū Sfinților Voevođi Michailū și Gavriilū, și cine se va ispiti... etc. Și amū scrisū eū robulū lui Dumneđeū cu mână de țerină, pentru că mâna putreșce, érá celū ce citește totū mă pomenesce. 1825 Nic. Dascalulū απο του ημπράγλας.“

De aici închiāmū, că în Mitropolia Brăilei. de și administrată de unū Archiereū Grecū, serviciulū divinū se făcea în limba română, de preoți și dascăli Români, și pe cărți române, chărăzite de Domniī Români și de alte persóne române, din țera românescă. Deaseminea putemū deduce, că Domniī Români ajutândū și sprijinindū cultulū Românū din Eparchia Proilaviei, prin aceea își exercitaū asupra Românilorū de acolo o influență morală. În cetatea Albă este o Biserică zidită de unū Domnū Românū; în Kilia se păstrează până astăzi deasupra ușii Bisericeī Sântului Nicolai o inscripțiune

(1) Turcii din Proilavă, numele vechiū alū Brăilei, aū făcutū Ibraila, ca cum s'ar deriva de la numele turcescū *Ibraimū*. Totū așa aū făcutū el cu numele românescū alū orașului *Smilū* său *Similū*, l'aū schimbatū în *Ismailū*, nume arabū, nsitatū la Turci.

slavonă, din carea se vede, că ea a fost zidită de Domnul Vasilie Lupulă, la anii 1647—1648.

Maî reproducem aici în interesul Istoriei două însemnări din cărțile fostei Mitropolii a Brăilei.

La finele Mineiului românesc Maiu se spune despre arderea Galaților în timpul rescôlei Grecilor de la anul 1821: „Să se sciă de cându s'a arsă Galațu totu, și s'a tăiatu atâta mulțime de ómenî, până și copii au tăiatu, de Turcii acești din Brăila și din alte cetăți, 1821, Aprilu 29. „Iscălitu Nicolaî aprinđetoriulă de candelu.“

În altă însemnare se amintesc de Biserica *rusescă* din Brăila. După cercetările ce am făcut am aflat că așa se numea, pe după anul 1828, Biserica Sântului Michailă din piața cea mare a orașului. S'a numit așa pentru că ea a fost prefăcută de Ruși din giamie în Biserică creștină, în două rînduri, și înzestrată cu cele de trebuință, odată în ocupația de la 1806—1812, după care ea iarăși a devenit Moschee; și a doua óră, definitiv la 1828, cându pentru totdeauna s'au alungat Turcii din Brăila. Biserica aceasta s'a consacrat Sântului Michailă în onórea Principelui Michailă Pavlovici, sub a căruia conducere s'a luat cetatea Brăilei. Dintr'ântéiú serviciulă divină în acea Biserică se sevîrșia în limba rusă, precum atestă cărțile serviciului slavone, ce se păstrează până acum la ea.

La anul 1828, Rușii ocupând Principatele, la 18 Iuniu au luat Brăila, și prin tractatul de pace încheiat la Andrianopole, s'au reîntorsu țerii românesce toate forterețele de pe ripa stîngă a Dunării, împreună cu ținuturile lor. După aceea s'a disființat pentru

totu-dea-una și Eparchia Proilaviei, dându-se fie-care localitate la Eparchiele române, de la care ele fusese odinioară rupte. Și așa Proilavia de atunci încetându de a exista în realitate, și uitată cu totul de generația nouă a Brăilei, totuși există în memoria bătrânilor. Și eu prin aceste însemnări amu dorit să o scot din totala uitare.

În fine închiâmă spunerea noastră cu o dicere proverbială română, formată de la traiul Proilavilor. Acestu proverb era foarte familiar în secolul precedent. Unu Archimandritu bătrân de 70 ani îmi spunea, că în tinerețele séle, cându cine-va voia se esprime traiul unu omu independentu, îndestulat, dicea: „Par că e unu Proilav.” Éra acésta ne dá a înțelege, că Mitropolii Proilavi, sub stăpênirea turcescă, se bucură de nisce privilegii particulare, se privia ca capi și reprezentanții creștinilor din Eparchia, dispunea de mișloce materiale nu mic, avându în administrația lor o Eparchia de o mare întindere, nu cu puține venituri directe și indirecte.

VII. *Dubăsari.*

Este unu tirgușor pe malul stîng al Nistrului în Ucraina actuală. Elu era din vechime, și până astăzi, locuit de Români; până la 1716 se ținea de Eparchia de Huși. De acolo primia chirotonia, Sântul Myr, Antiminse, etc.; dar de atunci s'a hotărît a fi sub ascultarea Mitropolitului Proilav.

Pe la 1790 în Dubăsari se găsește un Proilav Kyrilu. Acésta ne dá a înțelege că Dubăsari cel puțin în privința administrațiunei bisericesci era centrul a

tótă partea sudică dintre Bugă și Nistru până la Marea-Négră, ce nu fusese încă ocupată de Ruși până la pacea de Iași.

În anul 1794 în Dubăsari era o tipografie română, proprietate a lui Michailă Strilbițki, ce se titluia „Protoiereu ală stăpânirilor Moldovei și Valachiei și ală Besarabiei.” Acestu titlu se vede că elă îlă căpătase de la Exarchală Amvrosie, carele administrase Mitropoliile române între anii 1788 și 1792. Acestu Strilbițki la anul 1785, sub Mitropolitulă Gavriilă Calimăchă, era tipografă și Exarchă ală Mitropoliei Moldovei. Acésta se vede din frontespiciulă Molitvenicului tipărită în acea Mitropoliă la anulă citată, unde se dice: „S'a tipărită de Popa Michaiă Strilbițki, și Exarchă din Mitropolia Iașului.” Judecândă după ére care date, tipografia lui Strilbițki de la Dubăsari, se póte crede că este tipografia Mitropoliei de Iași. Popa Strilbițki era tipografă de meseriă. În cărțile tipărite de elă și stampele sânt sculptate de dănsulă și pórtă numele lui. Tipografia Mitropoliei de Iași era lui încredințată. După retragerea Rușilor din Principate, peste doi ani, găsimă pe Strilbițki tipografisindă în Dubăsari; dar tot-o dată în Synodiculă Mitropoliei găsimă însemnată, că Archiepiscopulă Amvrosie ce fusese Exarchă în Moldova în timpulă ocupațiunei rusesci, rădicându se de aici cu oștile și trecendă în Rusia, a luată cu sine și tipografia Mitropoliei. Dupre ére-care împregiurări se vede că acea tipografie s'a oprită în Dubăsari, împreună cu tipografulă său Strilbițki. La Poltava reședența lui Amvrosie, nu se vede să fi fostă vre-o-dată tipografie. Acolo, în 1794, Strilbițki tipări

unŭ Ceaslovŭ românŭ duple modelulŭ celorŭ rusescl,
„Întru însuși a sa tipografiă.“

După începerea resbelului între Ruși și Turci, la 1806, Mitropolitulŭ Gavriilŭ, carele era în retragere, pensionatŭ și pêtrecătoriulŭ la Odesa, veni la Dubăsari, și aici așteptă până ce'î veni de la St. Peterburgŭ denumirea sea la Exarchatulŭ Mitropolielor din Moldova și Țera-românescă, carea a urmatŭ la 1808.

Insemnămulŭ aici, că peste Nistru, afară de Dubăsari sânt încă și alte târguri românescl, precum: Ocna, Balta, etc., și o mulțime de sate românescl; tôte colonizate în deosebite timpuri cu bejenari din Moldova, cari părăsiau patria lor de groaza ciocoilor și a jafurilor nesfîrșite ce devastaŭ biata Moldovă, mai alesŭ sub Fanarioți. Dar o mare parte diu ei și acolo aŭ datŭ peste necazŭ, aŭ devenitŭ Crepostnoi ai Panilorŭ Leși și Ruși; și nu puteaŭ nici să se întôrne înapoi; ci se svêntaŭ de dorŭ, precum se pôte încheia din următorele strofe ale unui cânticŭ popularŭ, de la Români din Ucraina, ce l'am auzitŭ de la unŭ bătrânŭ, careles'a născutŭ și a copilăritŭ în locurile acele:

„De cândŭ m'amŭ rădicatŭ
Multe țeri amŭ mai âmblatŭ.
Ca Moldova n'amŭ aflatŭ;
Ca Moldova
Și Craiova
Țară bună și blajină
De păgânŭ n'are hodină.

Cui îi voia să doréscă,
Trécă 'n țara Muschicéscă,
Să védă, și să doréscă;

Să'și facă casa pe mală,
Să ducă doră cu amară."

Ună altă cântecă totă de acolo ni-a păstrată tradiția despre ună Vasile Cananău Sardariulă de Orcheiă, carele tainică cointelesa cu Tătariă, făcea prădăciuni prin Besarabia, devastăndă satele și târgurile. Nime nu era în stare a'lu discoperi, fiindă că la ivelă prădaă Tătariă; și elă lua numai parte din pradă deagata. Inșă simțulă poporului l'a discoperită și blestemulă lui ilă urmăresce pe totă-dea-una :

„Frunză verde de chirăă
De l'ară bate Dumneăă
Pe Vasile Cananăă !
Că de cândă s'o sărdărită
Multă norodă o sărăcită ;
De la Nistru până 'n Prută
A rămasă negru pământă."

VIII. Archieria titulară în Moldova.

În Moldova, până în anulă 1819, din clerulă română nu se rădicaă la trépta Archieriei alte persóne, afară de Mitropolițiă și Episcopiă Eparchioă. Archierei titulari, cu Eparchiă nominală, eraă numai Greci, dintre cariă uniă eraă Egumeniă de pe la Monastirile așa numite închinat. Ca argumentă la acésta, citămă aici un pasagiă în acestă sujetă de la Doctorulă Andreas Volfă, carele a trăită și a scrisă pe la începutulă viaculă presentă :

„Se află în Moldova căți-va Episcopi Greci, cariă pórtaă numai titulă, dar nu sântă investiți cu nici o diregătoriă bisericăscă ; căci locurile locuinței loră de mai

înainte și Eparchiele lor în prezent sunt proprietate a Turcilor. În măgulitoare aspirațiune, că la împregiurări favorabile, aceste locuri foste oare-cândă Episcopie, pot veni erăși sub stăpânirea Grecilor, se continuă astă-feliu de Episcopi, și cândă móre vre-nnul din ei, Patriarchul pune îndată un succesor la aceste demnități sărăcăciose. Se află în Iași câți-va Episcopi de acestia: cel de Ierapole, de Sarde, etc., cari se întrețin de Mitropoliții Moldovei, de Episcopi indigeni și de uni din boiari, cu bani și cu alte necesare, nu din obligațiune, ci numai din bine-voință. Încă obișnuiesc a se servi cu acești Episcopi la mai multe treburi spirituale, d. e. Botezuri, Cununii și înmormântări, adese-ori cu o recompensă considerabilă. (I Theil. Seit. 161—162).

Cel ănteu Cleric Român ce a cerut Archieria titulară, ori mai bine nominală, a fost Inocentiu Ighemenul de la Păpăuți, fost Eclisiarch al Mitropoliei. Cândă ăntea oară, la 1819, el a arătat acea dorință Mitropolitului Veniamin, aducându exemplul Egumenului Grec predecesor, carele fusese Archiep, Mitropolitul s'a părut cererea așa de estravagantă, că și cândă ar fi cerut disnaționalizare, permisiune de a se face Grec Mitropolit nu a cedat, de cât după ce doritoriul de Archierie titulară a dat declarațiune înscrisă că se esclude din clerul Bisericii Moldovei, că se numără la clerul Patriarchiei de Antiochia, unde este închinată Monastirea sea; și că nici-o-dată nu va avea pretențiune a se înainta la vreunul din Scaunele episcopale ale țerei. (Vezi declarațiunea acésta în Condica Sfântă).

La anul 1826 s'a chirotonisit al doilea Archier

dintre Români Moldoveni: acesta este Archimandritul Varlaam Cuza Egumenul Sf. Spiridon. El se făcuse Egumen după cererea și recomandația Mitropolitului Grec Nectarie Sardeon, ce fusese Egumen la acea Monastire, dar acum ajunsese la slăbiciune și bătă. Tot acest Mitropolit a mijlocit la Patriarchia eclosisă pentru chirotonia lui Varlaam în Archiereu titulariu pe aceeași Mitropolie Sardeon ca și predecesorul. Acesta s'a făcut deasemenea fără bine-cuvântarea Mitropolitului Veniamin, în puterea dritului stavropigial al Monastirei Sf. Spiridon. (Condica Sfântă).

În același an se recunoște lui Meletie Burdujenu titlu de Archiereu titulariu, iarăși cu condiția de a se lepăda de drepturile de cleric pământen, a se privi în țară ca strein, și nici-o dată a nu aspira la vre-o Episcopie a Moldovei. (Condica Sfântă).

În cele depe urmă a cedat și Mitropolitul Veniamin, și la 1832, însuși a mijlocit eclosisă la Patriarchia de Constantinople pentru chirotonie în Archiereu titulariu a Archimandritului Athanasie, Eclisiarchul Mitropoliei. Reproducem aici din Condica Sfântă jurnalul încheiat de Archiereii Filaret Apamias și Meletie Stavropoleos la ocazia ipopsifarei acestui Archiereu:

„După trebuința ce au urmat aicea în cathedra politiei orașului Esi de Archiereu titularnic, fiind lipsă de Archierei, spre întimpinarea sufletescilor datorii a pravoslavnicilor creștini. Înalt Preo-sfințitul stăpân și Mitropolit a totă Moldova Kyrio Kyrio Veniamin, avându buna-voință a alege la treapta titularnicei Archierei pe Prea-cuviosia sa Archimandritul Kyr Athanasie Eclisiarchul Sf. Mitropolii, prin arătarea și

cererea înscrisă ce au făcută pentru această trebuință și persoană înaltă Prea-sfinția sa la 2 a corenteii lunii August: a următorului an 1832, către Prea-sfințitul și a totă lumea Patriarchă Kyrio Kyrio Constandie, găsindu de cuviință această cerere, au bine-voit a trimite către Înaltă Prea-Sfinția sa Sinodicesc și Patriarchicesc iscălită Ecdosisă totu în acestu an și lună August 20, cu blagoslovenie de a chirotonisi pe numitul Archimandrită Archiereu, cu titlul Episcopiei Sevastias. Deci adunându-ne noi frați Archierei în Biserica Sf. Marelui Mucenică Georgie din Sf. Mitropolie. După canonicăscă hotărîre, am chemat pe fratele Kyr Athanasie Archimandrită ca pre unu cinstit și vrednică obrază de acestu sfânt și mare dară ce are a primi sub numele mai sus pomenitei Eparchii Sevastiasă. Căruia i s'a trecut numele în această Sf. Condică a Prea-sfintei Mitropolii. 1832, *Septembrie* 3.

(Iscăliți) Filaretă Apamiasă și Meletie Stavropoleosă.

Dar și după aceste concesiuni, în Moldova s'a păzit cu stricteță datina, de a nu se rădica dintre Archiereii titulari la Scaunele ierarhice ale țerei.

Mitropoliții următor Meletie și Sofronie au abuzat de acestu novism în Biserica Moldovei, înmulțind fără trebuință numărul Archiereilor titulari, și introducând în tagma Archierei une-oră chiar și omini nedemnă de ea.

Să reproducem aici în fine, spre știință, și unu ecdosisă patriarchicesc, ce obiceiuesce Patriarchia a da Mitropoliților Români, cându ei ceră bine-cuvântare de a chirotoni vre-unu Episcopă titulară. Copia este trasă de pe unul din ecdosele date în 1861 de Pa-

triarchulă Ioachimă, cătră Locotenentulă Mitropoliei de Iași D. Kesarie Sinadonă :

„Ioachimă cu mila lui Dumneđeă Archiepiscopă Constantinopolei, Romei nouă și Patriarchă Icumenică.

Iubitorule de Dumneđeă Episcopo ală Sinadelor, Locoteninte ală Săntei Mitropolii Moldaviei, iubite întru Duchulă Sântă frate și conliturgisitoriă ală Smereniei noastre, Domnule Kesarie; chară theofiliei téle și pace de la Dumneđeă. Din prețioasa scrisore a frăției téle trimisă noi cu data din 28 a trecutei luni Noembrie, amă văđută cele ce cu socotință evseviósă și iubitore de Dumneđeă anunță Marei noastre Biserici a lui Christosă, adică cugetarea seriósă provenită din răposarea a patru Archierei titulari: a lui Mardarie Apamiasă, Athanasie Sevastiasă, Irinachă Diocliasă și Genadie Tripoleosă, după care se simte o mare lipsă în necesitățile duhovnicesci ale turmei evsevióse de acolo, și în privirea căria ați cerută și ați primită încuviințarea Ministeriului bisericesc și a Pré-Inălțatului Domnă pentru a restitui pe Archiereii răposați prin bărbați cu sciință bisericescă, cu purtare nepătată și distinși prin virtute, dintre cari ni-ați și recomandată de ună asemenea pre Prea-cuviosulă Archimandrită Domnulă (N) și ni-ați cerută a noastră bisericescă învoire de a-lă înainti la înalta demnitate a Archierei cu numele onorifică ală Sfintei Episcopii (N), renumită ore-cândă, pentru ca să servescă archieresce la trebuințele duhovnicesci întemplantore ale poporului chreștină, orthodoxă, ce se află în acea păzită de Dumneđeă Eparchiă. Văđendă deci acéstă cerere a Theofiliei tale corespundătoare seriósei vóstre îngrijiri bisericesci, pentru înlesnirea duhovnicescă a evsevióșilor chreștini, și aprobândă

zelulă vostru iubitoră de Dumnezeu și îngrijirea vrednică de laudă a Theofiliei téle în privința acestui obiectă esențială, o amă priămită cu mulțămire și scriindă oferimă Theofiliei téle învoirea noastră bisericească, ca invitândă doī séu și mai mulți din sântiī Archierei locali, séu și dintre iubitoriī de Dumnezeu Episcopi ai Sfintei Mitropolii Moldovei, să faci în sfințita Biserică a Mitropoliei alegerea canonică (1) cu preferința numelui a ăisului Archimandrită Domnului (N) în Condica Sântă, carea se va subscrie de cătră Theofilia ta și sântiī Archierei conalegători, și în orī care ăi vei voi, avândă conliturgisitori pe acei sântiī Archierei, vei sêvêși Dumneđească și sfințita Mystagogiă cu tătă orânduēla canonică și cu invocarea și charului Prea-sântului și începătoriului sevîrșirilor Duchă vei prochirisi pe alesulă candidată Domnulă (N) Archiereu și Episcopă titulariă ală renumitei ôre-cândă Episcopii (N). Apoi ni vei trimite și copiă întocma de pe memoriulă (ὁρόμ-νρμα) ce se va face, ca să se depună în Condica ecle-siastică de aici a memorandelor, spre neîncetată dovédă. Spre acestă scopă decī vi se și înaintesce acestă ecdosă Patriarchală în formă de epistolă. Êră charulă lui Dumnezeu și nemărginita lui milă fie cu Theofilia ta

1861, Decembrie 22.

Ală Constantinopolieș

În Christosă frate.

FINE.

(1) De aici se vede sôrte chiar, că Patriarchia, prin *alegere canonică* nu înțelege de cătă actulă Ipopsifiărei, care se face în sêra ăilei precedente consacărēi, actă ce face parte din rânduēla chirotoniei bisericesci.

ланторъ = 18 = 110111
 8 а р д е з м а в и
 м а с л а с и ч и а = 1 = 1
 м и з и у а a a a a л у а о м м
 a a a a a m m o o o o
 a a a a a
 18

ланторъ = 19 = 110101
 a a a a a
 m m m m m
 19

ланторъ = 20 = 110100
 a a a a a
 a a a a a
 20

ланторъ = 21 = 110011
 a a a a a
 a a a a a
 21

ланторъ = 22 = 110010
 м м м м м
 а в а

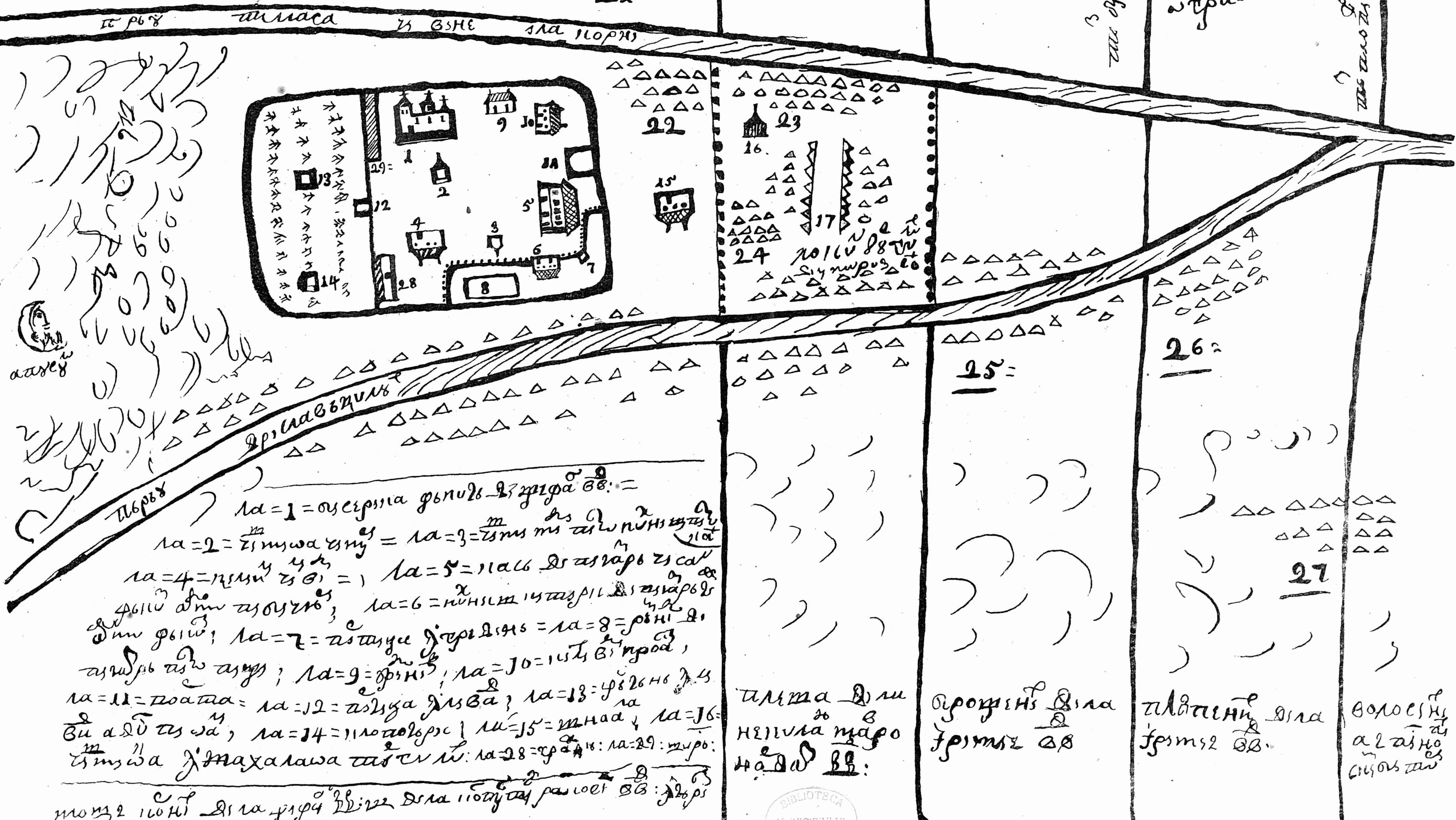
ланторъ = 23 = 110001
 м м м м м
 а в а

ланторъ = 24 = 110000
 м м м м м
 а в а

ланторъ = 25 = 110000
 махалаа оро
 т р е н т и з а м а
 а о м н и м 26 о о

ланторъ = 26 = 110000
 махалаа ало
 т и н т и з а м а
 а о м н и м 27 о о

ланторъ = 27 = 110000
 махалаа
 т р а в а м л а з о

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27

ла = 1 = оу с е р т а ф о н у б а з а р а в а =
 ла = 2 = т и з а м а = ла = 3 = т и з а м а
 ла = 4 = т и з а м а = ла = 5 = т и з а м а
 ла = 6 = т и з а м а = ла = 7 = т и з а м а
 ла = 8 = т и з а м а = ла = 9 = т и з а м а
 ла = 10 = т и з а м а = ла = 11 = т и з а м а
 ла = 12 = т и з а м а = ла = 13 = т и з а м а
 ла = 14 = т и з а м а = ла = 15 = т и з а м а
 ла = 16 = т и з а м а = ла = 17 = т и з а м а
 ла = 18 = т и з а м а = ла = 19 = т и з а м а
 ла = 20 = т и з а м а = ла = 21 = т и з а м а
 ла = 22 = т и з а м а = ла = 23 = т и з а м а
 ла = 24 = т и з а м а = ла = 25 = т и з а м а
 ла = 26 = т и з а м а = ла = 27 = т и з а м а

та м а а м
 н е п л а т а р о
 н а д а в а

о р о ж е н а
 ф р и т а о о

п л а т и н а
 ф р и т а о о

в о л о с н а
 а з а н о
 с и о а м

TABLA

MATERIELOR COPRINSE IN CHRONICA ȘI IN APPENDICE.

INTRODUCERE.

	Pagina
Numirea și originea Hușilor	1
Huși ca punctu strategic și reședința domnească . . .	10
Starea generale a Hușilor în viaurile 17, și 18-le . .	26

AMPLOIATI DOMNESCI ANTICI.

Consiliul Municipal al Hușilor, și Uriadnicul	31
Vornicul de Huși	35
Părcălabul	36
Pacharnicul II-le	37
Cămănari	38
Vameși. — Desetaici. — Gerștinari	39
Bezmănari. — Deșugubinari, sâș Șugubinari	40
Globnici	42
Podvodari și Olăcari. — Conăcari. — Brănișteri . .	43
Căpitan de ținut. — Părcălab de ținut	44
Buliubașa de Huși. — Turcagi-bașu-aga. Bașu-ceaușu-aga.	46
Dăbilar. — Vel-Căpitan de Țodru	47
Boer Zlotași	49
Izbașa. — Aprod. — Copi de casă	50
Dvornic de pôtă. — Cepari și Bourari	51
Marele Vornic al țerei de jos	52
Telal-Bașa. — Ușurghi. — Vătăji-mari.	53

DABILE ȘI ANGARI.

	Pagina
Zloți. Lei. Taleri. Galbină. Sulgiu. Ilișu. Untu	54
Bezmenu de cêră. Ialovițe de siliște	55-57
Brașițe. Care împărătecei. Ghile seú Bile	58
Șeice. Camăna	59
Bezmenu. Joldu și Podveđi	60
Cal de olacú	61
Glóbe și deșugubine, seú șugubine	64
Ciobote — Lucrulú vielorú domnesci	68
Ghiața. Seú și miere	69
Vama Cepăriă	70
Dejma. Feria seú Heria	71
Rînduele. Chărtii	72
Pecetluituri, seú baniî peceșilorú.	73
Fumăritulú	75
Desetina. Năpaste	76
Văcăritulú și Cunița. , ...	77
Mortasipia. Baniî stégaluî. Mucarelú	79
Rěsura	80

MONEDA ANTICA, ȘI COMERCIUL.

Ortu. Ugri jolti. Taleri. Florinți	81
Costandă. Potronieci. Lei bătuți. Zloți	82
Rublă Aspri. Tultu	83
Copeice. Șalěu. Bani. Pungă de bani	84
Lipsa de bani și starea comerciului.	85
Mierea și Turci	87

CHRONICA EPISCOPIEI DE HUȘI.

Infințarea Episcopiei de Huși	90
Eparch'a Episcopiei Hușilor.	96
Rangul Episcopuluî de Huși în ordinea Ierarhică	100
Episcopii ce au cărmuit Eparchia Hușilor:	
I. Ioan. II. Filotheiú	101
III Efrem. IV. Iosifú. V. Mitrofanú I.	108

VI. Pavelă	107
VII. Mitrofană II.	108
VIII. Georgie.	114
IX. Gedeon I.	116
X. Sava I. XI. Iorestă, XII. Theofană.	122
XIII. Dositheiă	125
XVI. Serafimă	126
XV. Ioan II.	131
XVI. Sofronie I.	136
XVII. Calistru.	142
XVIII. Mitrofan III.	145
XIX. Varlaamă I	148
XX. Sava II.	172
XXI. Iorestă	184
XXII. Gedeon II.	196
XXIII. Varlaamă II. XXIV Theofilă	206
XXV. Ierotheiă	214
XXVI. Inochentie	225
XXVII. Iacovă Stamate	242
XXVIII. Veniamin Costaki	271
XXIX. Gerasim	380
XXX. Meletie I.	392
XXXI. Sofronie II. Miclescu	427
XXXII. Meletie II. Istrati	456
Tabla chronologică de Episcopi de Huși cu Domni contemporani lor	461

APPENDICE.

Noțiuni istorice relative la istoria limbii române.	1
. relative la Chronologiă	98
. archeologice, istorice, geografice, filologice	99
Episcopiele și Episcopi de Romană și de Rădăuți	106
Eparchia Chotinului și a Kișineului	148
Eparchia Proilaviei	152
Dubăsari	167
Arhieria titulară în Moldova	170

ERATA

Pag.	Rând.	Eratele	Corecțiunile
4	27	Hsiîi	Husiîi
32	13	Asésta	Acésta
48	1	anutû	anulû
49	32	nasajiă	nesajiă
54	8	amû lua	a nu lua
57	8	statû	satû
70	21	ta tîrgû	la tîrgû
—	29	ce numia	se numia
97	31—36	În locul noțiunilor date în notiță despre tirgușorul Troianû, să se substituie următoarele: „Volfû ne spune, că pe timpul seî. Troianulû era unû satû în districtulû Covurluiulû, pe termulû osticû alû Prutului. nu departe de Galați (I Theil. seit. 76). După cercetările făcute amû aflatû. că acestû tirgușor, seî. satû, era situatû lângă șanulû Troianû. unde acesta dă în valea Prutului, între satele Vadulû-lui-Isactû și Colibașilû. Pe locul vechiulû Troianû astăzi este țerina Colibașilorû. Tradiția spune, că satulû Troianû s'a spartû de reulû Tătarilorû.	
115	32	nodulû	Synodulû
117	25	cicile	civile
119	20	cu dênșilû	cu nușilû
144	23	poconulû	poconulu

Pag.	Rând.	Eratale	Corecțiunile
153	12	su Sanda	cu Sanda
177	8	gorștina de aî	gorștina de oi
—	11	oi goștini	aî goștini
211	27	nedisciplicate	nedisciplinate
224	18	cuprime	cuprinsă
269	22	nnî	noi
302	32	Letila	Letop. t. III.
333	17—19	În locū de cuvintele: „Și că uu i a fostū de nicî unū folosū și aceea, că mai ascunsese într'unū locū tăinuitū vro-câteva sute de suveranî de auru:~ să se citescă: „Și nu 'l ar fi fostū de nicî unū folosū și aceea, decă ar fi fostū ascunsū în vre-unū locū tăinuitū vre-o câte-va sute de suveranî de aurū.“	
357	27	Iaocv	Iacovū
382	16	prăjnă	prăjină
405	31	mai pusū	maî pusū
412	4	ș eargă	și mergū
438	21	o asemisea	o asemenea
442	27	ținuale	ținutale

APPENDICE.

7	6	Slanislavu	Stanislavū
20	26	Cărăbuțū	Cărăbățū
34	20	МѢСѢЦЕВЪСЪЩИ	МѢСѢЦЕВЪСЪЩИ
35	20	ѡу	оуѡ
46	20	ce daū	se daū
67	15	ПАДОБА	ПОДОБА
89—90		Fragmentulū din liturgia lui Dositheiu din erore este reprodusū cu cirilicā; de aceea ortografia nu corespunde epochei.	

